JO SALISB.
DE NUGIS
CURIACIU

BRUXELLI
CIRCA
1480

John Trotter Brockett.

Editio princeps, ignota a/bzf ead

3/3/0 a remarkably fine copy, & very rare, for — £6.6s.
(in red morocco extra, gilt leaves) -

3244

The possession of the earliest impression of a work — pronounced by Dr. Henry* to be "indeed the most curious and valuable "monument of the English Literature of the twelfth Century: "which it is impossible to peruse without admiring the "virtue and good sense, as well as the genius and "erudition of its author" — must be no small gratification "to the Noble owner of the present beautiful "Copy of it." - Supposed to be printed about the year 1472

Vide Dibdin's Bibliotheca Spenceriana
vol 3 page 504. -

Salisberiensis

* History of Great Britain, vol. 6. p. 144-6 - 8vo Edition

i-10/-

John of Salisbury

[Brussels, Fratres Communis Vitae. c 1480]

Hic liber ītitulatur de nugꝭ
curialiū ⁊ vestigijs phōꝝ·
cuiꝰ Johannes Salesberi
ensis Carnotēsis epūs fuit actor·
¶ De quo quidē actore in cronicis
fratris B· guidonis de āno dnī 1180·
vel circa/tpe fe·re·dnī alexādri pa
pe iij·ita scriptū reperitur· ¶ Johan
nes carnotēn̄ epūs tā sapiā q̄ᵖ ani
mi strēnuitate famosus/ab hac vita
recedit· Hic sociꝰ fuit scī thome mar
tiris Cātuariēn̄ archiepī·cuiꝰ vitā
⁊ passionē descripsit· Scripsit etiā li
brū quē intitulauit de nugis curia
liū ⁊ phōꝝ vestigijs/in quo de diui
nis ethnicisq̄ꝫ scripturis affatī testi
moīa cōgerēs·satꝭ īnotuit q̄ᵖ fuerit
ipē sapiētia afflučs/q̄ᵖ venustus elo
quio·q̄ᵖq̄ꝫ doctrina p̄clarus·
¶ Unde scribit q̄dā/de dicto iohe
hᵒ mō Johes de salesberijs
vir alti cōsilij ⁊ prudētie approbate
scⁱpsit ad dn̄m thomā virū sui tpis
prudētissimū/hērici secūdi regꝭ āglo
rū cācellariū hūc librū/in octo pcia
les libros distictū cui policraticꝰ no
men est·de nugis curialiū ⁊ phōꝝ
vestigijs eloq̄o sapienti ⁊ venusto·
In quo vt ait mgr̄ petrꝰ blesēn̄ opti
ma forma eruditiōis est/⁊ ꝓpᵗ arti
ficialē sentēciaꝝ varietatē iestimabi
lis materia voluptatꝭ Edidit etiā
insigni ⁊ elegāti metro architreniū
qđ p̄ncipē trenarū iterp̄tari possuꝰ
¶ Cōscⁱpsit etiā vitā ⁊ passioēꝫ triū
phalē iā noīati sancti thome post cā
cellariatū cātuariēsis archiepī q̄ in
diebꝰ suis solus se pro iusticia dei et
ecclie libtate murū opposuit/cū quo
dictus iohēs ⁊ bonoꝝ tpaliū suoꝝ
rapinā et exiliū longū vt fidelis cū
p̄re filiꝰ passus est Hinc petrus ble
sēn̄ in eplā ad eū cōsolatoria manū
⁊ oculū scissimi archip̄sulꝭ eū appel
lat Cū āt ꝯplacuit dn̄o saluatori/
labores vicia ꝓpugnatoris sui mor
te ꝯpensare victoriosa· dū piꝰ tho
mas ab ipio milite cedētur in sacra
capite·iohīs huiꝰ brachiū fere simꝭ
p̄cisū est De cꝰ ꝯsolidatiōe cū medi
cꝰ fere pꝰ ānū desperaret· nocte qua
dā astitit dicto filio suo martir vene
rabilis· et apphēdēs brachiū madi
da p̄nīculi ceda linci·īuoluit dicēs·
vade sanꝰ es Post aliq̄t tp̄a dictꝰ
iohēs deo vocāte ī nobili vrbe carno
tēsiū p̄otifex factꝰ ē·vbi dās voci sue
vocē v̄tutꝭ/⁊ actione linguā p̄ueni
ens post vberes maīpulos xpī illa
tos horreo/obijt āno xpīane salutꝭ
millesimo cētesimo et octogesimo
¶ Petrꝰ blesēn̄ in eplā quadā ad
eū iā carnotēsem ep̄m opus suū de
sācīssimi mr̄is passione triūphali ita
cōmendat De mādato dnī mei scri
bere triūphū sācīssimi thome martirꝭ
nū attēptassē nisi aliud scriptū for
tuitus obtulissꝫ euentus·qđ elegan
tiā stili et ingeniū mgr̄ī iohīs sales
beriēnꝭ exp̄mebat ⁊ linguā· Admi
rās ergo grām q̄ diffusa est in labi
is tuis substiti ne laudes quas lin
gua erudita dictauerat indoctis hu
mane sapiē verbis ⁊ stilo degeneri
deturparē ⁊ iiurius fierē martiri q̄
p insufficientiā rudis ingenij tante
magnificētie p̄conia decertassem·

¶ Tabula libri policratici.

Absolutio peccorum nec per vim extorqueri nec per fraude potest. 7. 7. d.
Abstinencia. x. vel vi. dici/efficacissima medicina est. 8. 6. o.
Abstractio itellect9. 2. 18. f. 7c.
Abutitur quis duob9 modis. 6. 12. e.
Achademicorum pfectio utilis ad veritate examinanda. i. plo. p.
Achademicos sequi tucius quam stoicos exemplo ciceronis. 2. 22. c.
Achademici tanquam modestiores aliis phis pferendi. 7. 1. d.
Achademici non oes imitandi. 7. 2. a.
Achademici un sunt dicti. 7. 3. a.
Achademiam quare elegit plato p studio. ibide.
Accusat iprobe neptunu qui iterum naufragiu facit. 8. 19. p.
Adorari appetere/est infidelis et pu se volutatis. 2. 17. a. Item ubi agel9.
Adulator quam piculos9 pnicios9 et infidelis. 3. 9. a. b.
Adulator quo fingit oim modos et gestus. ibide. c.
Adulator vocatus palpo quis sit. ibidem. d.
Adulator mentiri non erubescit. 3. 9. e.
Adulatores pprie dicti artificium. ibidem. f.
Adulatorib9 credere magis quam ppe conscietie quam sit absurdu. ibide. g.
Adulationes histrionu admittere quam turpe. 3. 7. a.
Adulatorum aliquorum cautela timenda. ibidem. a. b.
Adulatio a psona autorizata pniciosissima. ibidem. e.
Adulatoribus non credunt animi sui compotes. ibidem. f.
Adulatoribus assentire turpius quam adulari. ibide. f. g.
Adulatores ponunt cervicalia sub capitib9 hoim. ibide. g.
Adulatio in oib9 turpis/sed i clericis et religiosis turpissima et danpnanda. ibidem. h.
Adulationis comites et sequela. ibidem. h.
Adulatores quam multiplici. et quare a pdaris domibus honestos expellunt. 3. 6. a. Item. 3. 13. d. e.
Adulatores quare honorati et bnficiati. ibidem. b.
Adulationis venenu sentiunt verba excessiua/ut cum dicit aliqui dno. lux mea/salus mea. ibide. c.
Adulari aliqui est ci pileum facere ibidem. f.
Adulatores in ingressu maxime vitandi. 3. 7. a.
Adulationis fraus efficacissima muneribus confirmata. ibidem. b.
Adulatio multiplex. ibidem.
Adulationis lenocinia qualiter non habebunt effectu. 3. 10. p totu.
Adulatores sunt maxie roni. ibid. g
Adulatio ubi dnatur libertas nulla. 3. 10. l.
Adulatio nunquam est sine dolo. ibidem l. m.
Adulatio non sp decipit licet hoc sp intendat. ibidem. m. n.
Adulationib9 deditis non placet virtus. ibide. o.
Adulationis vis maxima in quo consistat. ibide. o.
Adulatores quida/qui pprias vxo

Ars qua quis ad om̄ia īterrogat9 de futuris verum respõdeat aut omnino nõ est/aut nondũ hoīb9 innotuit·2·24·a·
Arte nõ casu dimicãdũ·6·18·d·
Ars militaris·ibidem·
Ars sine vsu et exercicio sterilis et econuerso·6·18·h·i·
Armoꝝ decenatu plures valẽtes obtinuerũt victoriã·8·6·18·b·c·
Arti quã q̃s nescit / insistere turpe/ nisi discendi causa·1·9·pte·7·b·
Ascensus ābiciosi9 ad ecclesiasticas dignitates·8·23·
Ascendẽs misere rotatur miseri9/⁊ miserrime deiicitur·8·23·n·
Assentator quid est et q̄ꝫ vile exerceat officiũ·3·9·c·d·
Assentatio ex inductione affectiōis procedens perniciosissima·3·13·a·
Attentionẽ desiderat res ardua·4·6·o·
Astrologoꝝ diuersum studium·2·18·n·
Astronomi/mathesi naturali possũt scire verã positionẽ stellaꝝ·et ex signis suis qualitatẽ p̄scire futurorũ temporꝫ·2·19·k·
Astronomi/attribuentes oīa cõstellationib9 iniuriãtur deo/⁊ adimũt liberi arbitrij libertatẽ·2·19·m·
Auaricia duce/saul de principe fit tyrannus et de regno cadit·2·27·f·g·h·
Auaro nichil videtur solidum·7·16·a·
Auaricia in quib9 maxime versatur ibidem·d·
Auaricia elongat a deo·ibidem·
Auaricie ⁊ cupiditati min9 insistũt que sunt celestib9 viciniora/vt volatilia celi·e cõuerso plus que sunt terre vicina·ibidem·e·
Auarus nũq̄ꝫ fit cõpos voti sui/ sed semp̄ sitit et esurit·ibidẽ·f·
Auari habent īnumerabiles vias quibus tendunt ad questum·7·16·d·
Auaricia nõ solũ in amore pecunie/ sed in cupidine diuersarum rerum·ibidem·
Auaricia/ viciũ nullũ detestabilius maxime in principe/p̄lato/ vel alio p̄sidente·8·9·a·
Auaricie optimo vitanda·ibidẽ·
Auaricie mater aborum auiditas·8·6·b·
Auaricie viciũ odiosissimũ / et q̄ꝫ detestandum· et quot mala ex ea oriũtur·8·14·f·
Auar9 diuicias nõ possidet ſꝫ possidetur ab eis·8·14·h·
Auaricia turpior q̄ꝫ dece possit exprimi·ibidem·i·
Auaricia senib9 est familiaris·ibid·
Auaro pecunia est suppliciũm·8·14·k·
Aucupationis actor dicitur fuisse vlix·1·9·a·
Audaces fortuna iuuat·6·13·d·
Auditus debet esse fortior lingua·3·19·c·d·
Audienda nõ sunt leuia grauibus p̄sonis/sicut nec dicenda·6·22·a·
Audimus libenter quos amamus·7·19·a·
Aues vnde presentiũt serenitatẽ vel tempestatẽ·2·2·c·
Auguriũ quid sit et a quibus inuẽtum·2·27·h·

Que nescire nolumus discere negligim9. ibidē d.
Nigromātia qd sit. 1. 12. e.
Nimiū esse etiā in bonis culpabile 9. 9.
Nobiles nō reputātur moderno tēpore nisi sint instructi in venatica arte. 1. 4. h.
Nobilitas qd est. 8. 14. d.
Nobilitas induat virtutē necessitate. 8. 14. c.
Nomen nō dat fortuna homib9/s3 mores. 8. 12. c.
Noticiā sui ɔtēpnere nichil indignius. 1. 1. c.
Noticiam sui contēpserūt philophi 3. 2. b.
Noticia sui q̄dzipticiū parit fructū. Et qui sit ille. 3. 2. b.
Nota sūt nobis aliq̄/aliqua doctorib9. 4. 1. c.
Nuptie vnde dicantur. Et q̄ excusant libidinis turpitudinem. 11. c. et cetera

Obedientiā q̄ districte ipēdebāt milites ducibus. Et q̄ dure puniebātur iobedientes. 6. 11. g. h.
Osculādo nascentur et moriūt quedā aīalia. 8. 11. o.
Obsequēdi p̄textu insidias ponere q̄ pniciosū. 3. 6. d.
Ocium sine lrās mors ꝓlogo. 1. circa finē
Ociū detestādū et quot mala faciat. 1. 8. c. d.
Ad ociū tollēdū inuēta sūt spectacula et ludi dissoluti. ibidē d.
Ociū et securitas extollentiā parit. 6. 12. d.

Oculi reipublice sunt presides. 4. 11. a.
Oculorum per fenestras mors ingreditur et qualiter. ibidem. 8. 6. b.
Octauian9 faciebat filios suos exercitari ad arma et ad sustinēda dura 6. 9. a. Et filias in lanificio. et ad quid ibidē.
Odoratus voluptas in quo ɔsistit Et q̄ nō ɔuenit nisi dissolutis. 8. 6. c.
Officiorū distributio q̄liter fiebat apud ātiquos. 1. 3.
Officia leuia et minora nō debent exercere maiores. ibidē
Officio suo insistēs suū venustat studiū. 1. 9. pte 6. b.
Officio nō suo īsistere excusat necessitas. ibidē f.
Officiorū distributio roborat rēpublicā et venustat. 1. 9. pte 1. c.
Officia presidendi venatoribus et personis vilibus hodie mutuantur ibidē
Officium quid est et q̄ genera officiorū et q̄ officia publica venerāda. 4. 9. b.
Officium hodie nullum gratuitum 1. 11. f.
Officia publica debēt pietati et fidei ɔsecrari. ibidē
Opus nō ex se s3 ex causa fit crimē 1. 9. pte 6. f.
Operis felicitas vnde expectanda. 1. 12.
Opa sūt fidei et sinceritatē augmentū. 3. 2. c.
Opus artificis gerit ymaginē. 3. 12. l.

eximia·3·9·a·
Virtutꝭ ymago ē q̄cq̄d atra graz̄ ī
hoīm moribꝰ īuenit̄ egregiū·ibidē
Virtus/non virtutis ymago mere
retur cōmendari·ibidē·
Virtus vera nō nisi in vera dei no
ticia ⁊ cultu esse potest·ibidē·b·
Virtutes a se habere crediderūt plu
rimi·ibidem·
Virtutꝭ ymaginē vix aliquis nūc
tenet·ibidem·c·
Virtutis exempla nunq̄ humano
generi defuerūt·ibidē·d·e·
Si sola virtus esset in precio/ oīa
bene starent·9·4·g·
Virtutes quatuor prudentia ⁊c̄ q̄
re dicūtur cardinales·9·12·d·
Virtutū riuulus deuote petit acce
irrigari·ibidē·
Virtuose se cōponenti recte succedūt
vniuersa·4·1·b·
Virtutis laus in opere non in verb
consistit·4·6·i·
Virtutis defectū plorat̄ profiat ad
philophiā·7·in prologo·b·
Virtus iniurias captiuitatis igno
rat·ibidem·c·
Virtus vnica est via eūdi ad beati
tudinē·7·8·h·
Virtus est feliciatatis meritū·felici
tas virtutis premiū·ibidē·b·
Virtus sūmū bonū vie·ibidē·b·
Virtus oīa agenda cōplectit̄·ibidē·
Virtutis vsus optimꝰ· Et q̄ deꝰ
est eius fructꝰ·ibidē·i·
Ad virtutis incitamenta pauci attē
dunt·7·9·1·k·
Virtus ex ope cōmēdat̄·7·12·a·
Virtus sapiam comitatur·ibidē·
Virtus paupertate crescit/diuiciis
expugnatur·7·13·n· [24·d·
Virtꝰ p paciētiā maxie clarescit·7
A vtute puenit pfcā libtas nec est
pfcā vtus sine libtate·7·24·a·b·
Virtutis inimica soli calcāt libtatē
ibidem·b·
Virtutꝭ cultu nichil ciuiliꝰ·8·9·b·
Virtuti seruire sūma libtas·8·12·b·
Virtuti insistendū aut de gloria des
perandū·8·13·x·
Virtutis titulo plus quis clarescit/
q̄ quocūq̄ alio·8·19·g·Itē p·
Virtutis īstrumēta q̄ sūt·8·14·e·
Virtutis ramꝰ excidēdus de ligno
scīe quo pueniat̄ ad vitā·8·24·c·
Virtus seipsa sufficiat ad beatitudi
nem 8·14·e·
Visio nocturna quid sit·2·14·f·
Et de visionū differentia·ibidē·
Videri volūt mali ⁊ ficticij·3·12·l·n
Visitare pupillos ⁊ viduas in tri
bulatione eorū est regula oīm poli
ticorꝫ/non in ocio dei degentiū·Et
que sit istorꝫ regula·7·22·m·
Vite īcoluītas salꝰ publica ē·3·i·
Vita aīe deꝰ sicut anima vita cor
poris·ibidem·a·
Viuit anima obtēperādo diuine vo
luntati·ibidem·b·
Viuentē aīam perfecte / deus totā
occupat ⁊ replet·ibidem·c·
Vita aīe perfecta est cū spiritus dei
implet eius virtutes·ibidē·d·
Vite īcoluītas vā ⁊ sola ē agnitio
veritatis ⁊ cultꝰ vtutꝭ·ibidē·e·g·
Vita qualiter seruanda ⁊ qualiter
contēpnenda·4·17·n· [a·b
Viuē sb malꝭ pncipibꝰ q̄ miserꝫ 4·
Vita ciuilꝭ natura dēt imitari 6·20·a
Viuendi forma est viuere scd̄z na

Xpristi aduentū precesserūt multa
signa Ibidē·e·f·
Xpristū nō honorātes/gloriosi non
diu subsistunt·8·22·b·
In xp̄m insurgūt plurimi licet hoc
diffiteantur Ibidꝫ·c·d·

Explicit tabula super librū recolende memorie iohānis/quondam archidyaconi salesberieñ/ postmodū episcopi carnoteñ·de nugis curialium ꝛ vestigijs phoꝝ In qua tabula notātur materie ꝛ sentētie in dicto libro cōtente per ordinē alphabeti·quotando libros per numerū primū in fine cuiuslibet cōclusionis dicte tabule repertū·et capitula p 2ᵐ numerū sequeñ· et partes capitulorum per litteras subsequētes more concordantiaꝝ cōmunium·

Policratici sūt libri otto

Primus liber cōtinet capl'a	·13·
Scdus	·29·
Tertius	·14·
Quartus	·12·
Quintus	·17·
Sextus	·30·
Septimus	·24·
Octauus	·24·

Entheticus Johannis episcopi Carnotēn In policraticon

Si michi crediderꝭ/linguam cohibebis/et aule
Limina non intret pes tuus. esto domi.
Aspectus hominū cautus vitare memento
Et tibi cōmissas/claude libelle notas.
Omnia sint suspecta tibi/quia publicus hostis
Et maiestatis diceris esse reus.
Ignis edax/gladiusqꝫ ferox/tibi forte parantur
Aut te polluta subruet hostis aqua.
Cum tamen exieris/faciē velabit amictus/
Deformentqꝫ cutem/puluis et aura tuā.
Dextra ferat virgam/premat et sua mantica dorsū
Trita tegant frontem pillea pero pedem
Sit gradus et cultus/habitus peregrinus eunti
Nō nisi barbariem/barbara lingua sonet.
De pictauorum dices te gente creatum.
Nam licet hijs lingua liberiore loquꝫ
Hospicijqꝫ fidem queres super omnia quo sis
Tutus ab insidijs quas tibi quisqꝫ parat.
Multos|prudentes/minimos prauosqꝫ cauebis
Et quos insignes garrula lingua facit.
Si quis amat verum tibi sit gratissimus hospes
Et quem delectat/gloria vana/caue.
Iure patronatus illum cole/qui velit esse
Et sciat et possit tutor vbiqꝫ tuus.
Ergo queratur lux cleri/gloria gentis
Anglorum/regis dextera. forma boni.
Quesitus regni/tibi cancellarius angli
Primus: sollicita mente petendus erit.
Hic est qui regni leges cancellat iniquas
Et mandata pij principis/equa facit.
Si quid obest populo/vel moribus est inimicū
Quicquid id est/per eum desinit esse nocens.
Publica priuatis/qui prefert cōmoda semper
Quodqꝫ dat in plures/ducit in ere suo.
Quod dat habet/quod habet dignis donat/vice versa
Spargit sed sparse/multiplicantur opes.
Utqꝫ virum/virtus animi/sic gratia forme.
Undiqꝫ mirandum gentibus esse facit.

Tardus ad hunc ſamnis ſi certet acumine martis
Indoctuſqꝫ plato varroqꝫ ſtultus erit
Curio ſi certet verbis vincetur ab ipſo
Victus ſi certet quintilianus erit
Huius noſſe domū non ē res ardua cuiuis
Non duce queſito ſemita trita patet
Nota domus cunctis vias non cognita ſoli
Lucet/ab hac lucē diues egenus habent
Illa patet miſeris patet domus illa beatis
Hic patre letatur aduena quiſqꝫ ſuo
Cum reſerata ſemel fuerit tibi ianua currens
Ad thalamū domini progrediere tui
Expecta dum turba fluat que feruet in aula
Feſſaqꝫ ſint domini membra fouenda thoro
Accedas/vultū mutabis/mantica nugas
Excuciat/peregre tunc peregrinus erit
Non tamen oſtendas oculos qꝫ principis orat
A quo tota tibi vita ſaluſqꝫ datur
Si facies illi tua diſplicet·unde placebis
Eius in arbitrio iuſqꝫ fauorqꝫ manent
Quod prohibet fieri ſcelus eſt quod precipit equū
Juraqꝫ pro placito ſtantqꝫ caduntqꝫ ſuo
Huic que ſola placet ſola virtute placebis
Que tibi ſi deſit cetera cuncta nocent
Jura colit/pacē ſtatuit/fundatqꝫ quietē
Et tumidos hoſtes mente manuqꝫ domat
Sed ſeu iura nocent ſeu fulminat enſis in hoſtes
Non niſi ſancta gerit/non niſi ſancta probat
Confer ei quoſcunqꝫ duces quoſcunqꝫ potentes
Plebs erit hoc viſo maxima turba ducū
Si reges videas quid ad hūc niſi ruſtica turba
Et bene ſi dici ruſtica turba queunt
Particulāqꝫ tui premonſtrans experiētie
Que maneat tecū gracia vel quis honor
Si placet hoc totus poteris fortaſſe patere
Sed ſi diſpliceat cetera claude toga
Verba ſalutantis ſint prima/ſubinde facetus
Te dabis obſequijs hoſpiciūqꝫ petes
Non grauis hoſpes eris potiuſqꝫ abſqꝫ verendus
Sufficiat veſtis non precioſa tibi

Nō onerariis equis faleras nec poſcis equoꝝ
Nec te ſeruoꝝ copia magna premat
Sufficiat vel ſola domus viſuꝫ patroni
Eius ⁊ alloquio cōſilioq̄ frui
Curia quid poſſit quid ſperet plebs niſi regni
Vires/vna dom⁹ ſola docere poteſt
Si deuelatā faciē mōſtrauerit aut non
Preſtringat viſum caſibus ille tuum
Quid ſapiens ſtulto differt/quid paupere diues
Quid miſero felix ſi ſapis ecce vides
Si fuerit letus oculos aureſq̄ libenter
Exponet nugis forſitan ille tuis
Sic igitur nugas ſparges ne tedia gignāt
Que rebus letis ſunt īimica nimis
Si iubet vt nugas agites nugare decenter
Nam ſibi ꝑ nugas ſeria credet agi
Talibus nugas ſic aptes ſeria ludis
Vt tibi ſit grauiū nulla timenda manus
Si iubet vt taceas ſtatua taciturnior eſto
Nec redimas ſignis verba negata tibi
Cū ſaciatus erit vel cum maiora vocabunt
Ora/conductus detur vt inde tibi
Inátus atq̄ tedi ne querens carpe nugas
Auſus es/infligant tela necemq̄ parent
Vnū diſcedens ſecretum profer in aure
Quidq̄d agant alij tu memor eſto tui
Queq̄ caro fenū flos feni gloria carnis
Hec nichil eſt/nichilo quid min⁹ eſſe poteſt
Munera fortune viſcata puta viciorum
Semina ſunt/ſcelerū pabula mortis iter
Sūt laquei ſunt inſidie ſunt toxica mortis
Quam non effugient quos dea ceca colit
Quod fortuna dedit ⁊ quod dabit eſt alienum
Auferet hoc totum cum volet illa tibi
Recia pennatis nequeūt preuiſa nocere
Tu quecūq̄ vides recia mentis habe
Recia ſunt q̄cūq̄ vides hoīemq̄ ligatum
Ad miſeram mortē ꝑ mala queq̄ trahunt
Forſitan vnde tibi datur hec audacia queret
Dices/nil metuens omnia tutus agit

Omnia tutus agit quem nec spes nec timor angit
Cui mala nulla placēt omnia tutus agit
Hispana rediens aut vasconis utere lingua
Sed tamen in verbo plus gravitatis habe
Indue sic linguam sic vestes indue gentes
Salva sit ut moꝝ regula salva fides
Pendeat ex humeris crux enea sit coma tetra
Hispida cesaries barba recisa parum
Sitq; gravis vultus sint frons oculiq; pudicā
Insontesq; man9 pauper amicus erit
Dum tibi conductus fuerit securior ibis
Et via sit pedibus quelibet apta tuis
At si defuerit longas ꝓtende dietas
Contineatq; pedes publica strata tuos
Nusq̄ꝑ divertas ne quis te ledat eũtem
Nugarũq; luat garrula lingua notas
Omnia si nescis loca sunt plenissima nugis
Quarum tota cohors est inimica tibi
Ecclesia nuge regnant ⁊ principis aula
In claustro regnant pontificisq; domo
In nugis clerus in nugis militis usus
In nugis iuvenes. totaq; turba senũ
Rusticus in nugis in nugis sexusq; uterq;
Servus ⁊ ingenu9 dives egen9 in hijs
Accelera gressus tanto duplomate ꝑgens
Ad mare quo moꝝ littora nostra petũt
Hospiciũ tandem sera cum nocte subibis
Ut valeas. esto sobrius esto gravis
Gens penetranda tibi ꝑ larga bibaxq; loquaxq;
Et cui in morem gesseris hostis eris
Emergunt lites modice quas magne sequũtur
Iurgia vulneribus fota necēq; ferunt
Sed quia virtutē gens diligit ⁊ veneratur
Si bene credaris vivere tutus eris
Nō modo tutus eris sed summo dign9 honore
Queq; libet fieri cũcta licenter age
Cantia te felix genuit te cantia fovit
Illustris regum pontificũq; parens
Hic tibi debetur sedes finisq; laboꝝ
Illa tibi requiem ꝑꝑat illa domũ

Anglorum ſedem primam pete ſiue britonū
Si britonū mauis dicere nemo vetat
Indignū litem ſi temp9 agit breue lōgam
Digna quidem non ſunt tempora longa breui
Cū de te cōſtet non ſit de nomine pugna
Non foueat litem lana caprina diu
Quicquid vis dicas | dum ſit caput illa britannis
Quam tibi p̄ſignat angelus arce micans
Angel9 iſte quis eſt aut que dom9 iſta requires
Namqꝫ nouos rerū noua monere ſolet
Hec eſt illa dom9 que xp̄m prima recepit
A qua ſuſcepit inſula tota fidem
Inſula tota fidem cepit fideiqꝫ parentem
Predicat extollit audit honorat amat.
Conſilij magni ſi noſti forte datorem
Non erat ignotus angelus iſte tibi
Angelus eſt ſpecula | totū circūſpicit orbē
Et corpus pennis ſubuehit atqꝫ tegit.
Sic videt e ſpecula ſic protegit omnia pennis
Vt ius non habeat hoſtis in orbe ſuo
Hic tempeſtates prenūciat atqꝫ ſerenū
Ventorum rabiem temperat atqꝫ maris
Ne quid obeſſe queat nō dormit/nocte dieqꝫ
Stat/quia ſubiectos vndiqꝫ ſtare facit
Accedens ꝓpius criſti ꝓperabis ad aulam
Vt veniam culpis promereare tuis
Illic finiti ſoluentur vota laboris
Hic lacrimas gemitus hic pia cura dabit
Excipiet ſtatim te ducem tota chorea
Et laudes pro te ſoſpita leta canet
Quicquid habes quod eis placeat largire libenter
Cuilibet vt fuerit vtile cuiqꝫ dabis
Si potes odoni ſtudeas donare ſalutem
Accipiatqꝫ brito te veniente crucem
Hic narrare tui tandem diſcrimina fati
Exacteqꝫ vie proſpera cuncta licet
Quid ſi ouis ſub vulpe latens vulpes ve ſub agno
Pelle leonina dic quid aſell9 agat
Quid leo dum ſeruit quid agit dum regnat aſellus
Turturis in ſpecie paſſeris acta canes

Quid faciāt pardi timidi leporeſqꝫ feroces
Et ſpes ꝯuerſi que ſit habēda lupi
Quid tepēs teſtudo paret ſcarabe9 onuſt9
Curqꝫ leui vent9 grandis ab imbre cadit
Sed quia nemo poteſt cunctis virtute placere
Sufficiat paucis te placuiſſe bonis
Spernantur ſi forte tue ſub iudice nuge
Nō ſit iniqua man9 aut tua lingua ꝑcax
Libera donētur ciictis ſuffragia/teqꝫ
Iſte bonū dicat. dicat ⁊ ille malum
Si locus eſt liber: cur nō ſit libera lingua?
Nemo ſatis firm9 quem leuis aura mouet
Quid facēt enſes ſi te leuis aura cruentet
Verba quidē nō ſunt verbera. verba times
Linguaꝝ ſtrepitus ſolida.. nō tranſeat aurem
Auris inepta nimis quā ſon9 vrit iners
Exercent alij linguas. tibi pateat auris
Lingua quidem prodeſt nō tamē aure magis
Illis in lingua mēs eſt tibi cor ſit in aure
Os patulū ſit eis/auris apta tibi
Obice virtutis ꝯfringitur impetus oris
Et lingue ſtimulo mens male ſana perit
Nemo niſi vanus falſo letatur honore
Conſcia mens culpe quā maledicta mouēt
Frons adamāte tibi ſit durior / igne perusta
Sit cutis/a verbis ne notet ora rubor
Plena pudore tamē qualem decet illi9 eſſe
Qui timeat vicij ſordidus eſſe nota.
Alterius lingue dic quis moderatur habenas?
Vix eſt qui ꝓprie poſſit habere modū
Lubrica ſepe cadit quoniā verſatur in huda
Sepe cadēs labem ꝯtrahit atqꝫ notam
Inter multiloquos ⁊ grandia verba ſerētes
Eſto tardiloquus/eſtoqꝫ pauca loquens
Dū linguas acuūt alij /tibi calleat auris
Et ſit diluchio remige ſurda magis
Nec tantū valeat temeraria lingua loquētis
Pectoris vt poſſit rumpere clauſtra tui
Si patiens fueris nūꝗ̄ tibi verba nocebūt
Turbatorqꝫ tue nemo quietis erit

Excuciet pacē quā dat paciencia nullus
Sit licet exermis conterit arma tamen
Vtantur linguis tu viribus vtere mentis
Si sapis a linguis gloria magna venit
Nam que sit doctrina viri paciencia monstrat
Imbelliqꝫ manu bella nefanda premit
Quis feret armatā que sola triūphat inermis
Armatāqꝫ manū vincere sola potest
Vir paciens forti melior / minor esse triūphꝰ
Verbis ꝗ̄ mentis dicitur/estqꝫ minor
Sperne malos/venerare bonos/ignosce volenti
Ledere/nulla bonis vltio grata magis
Nulla virū fortē vindicta magis decet ista
Principibus semꝑ debet adesse viris.
In quoꝝ manibꝰ lex si viget ignea punit
Dum miseret fidos dū cupit esse facit
Prouocat ad facinꝰ dū seuit iniqua potestas
Et sibi subiectos non sinit esse pios
Nemo sciens illū ledit quem credit amicū
Regula fida nimis quisquis amandus amet
Hec hominū disiūcta solet coniūgere corda
Ista potest hominē conciliare deo.
Hac duce carpe viā gradienti nemo nocebit
Et poteris cunctas tutus inire manus
Illa tamen metuenda manus que tractat iniquas
Sordes/quā maculant era colore suo
Non quia polluitur et polluit/est fugienda
Sed quoniā nūmus toxica seua gerit
Toxica perpetuā partura famēqꝫ sitimqꝫ
Et miseram vitā mortis ꝗ̄ omne genus
Nulla libris erit apta manus ferrugine tincta
Nec nūmata queūt corda vacare libris
Non est eiusdē nūmos librosqꝫ probare
Persequiturqꝫ libros grex epicure tuus
Ignis auaricie cū fenū carnis adurit
Surgit/et eternū construit vsqꝫ focū
Omnia cū possit manus omīpotentis/auare
Mentis egestatē non saciare potest
Non satiare potest manus omīpotentis auarū
Dic michi quis poterit quod nequit illa manus?

Nōne satis miser est quem nec deus ipse beate
Sufficit? vlterius quis miser esse potest?
Nūnupote/cum libricolis nequeūt simul esse
Ambos crede michi/nō capit vna domus
Ergo caue miseros/nec ab hijs nisi tristia speres
Nam miseri cultor/quis nisi stultus erit?
Est antiqua nimis/nimis est sententia vera
Quam docuere patres ēnnius atq catho
Tam quod habet ꝙ quo caret/omne desit auaro
Occupet/incūbat/res aliena tamen
Semper habūdabit/qui rebus nouerit vti
Et mens vtendi nescia/semper eget
Pauca potest diues ⁊ plurima pauper habere
Nescit egestatē diues/egenus opes
Nullus amicus ei qui multa cupit/nec amicus
Est sibi cui nimiū res aliena placet
Si cupidus fuerit hostis caueatur vt hostis
Si sit amicus eo cautior esse stude
Iurat crede nunꝰ/nō iurat credere noli
Iuret nō iuret hostis ab hoste caue
Et fugias quos liuor edax felicibꝰ hostes
Hic facit vt virtus flectere nulla queat
Muneribꝰ fortasse tuis placabis auarū
Cedere quo cesset inuidus esto miser
Alterius misera gaudet mens inuida sorte
Cūcta q vicini cōmoda dampna putat
Et nisi festinꝰ fugeres te plura monerē
Vix pateas dici pauca/ vel ista tene

¶ Policratici de curialium nu
gis ⁊ vestigijs philosophorum
¶ Prologus incipit

IOcūdissimus tum in mul
tis/tum in eo maxime est
litteratum fructus: qd oīm
interstitiorū loci ⁊ temporis exclusa
molestia/amicorū sibi inuicē presenti
am exhibēt. ⁊ res scitu dignas: cito
aboleri nō patiūtur. nam ⁊ artes
perierāt. euanuerāt iura. fidei ⁊ toti
us religionis officia quęq; corruerāt.
ipseq; recti defecerat vsus eloquij. ni
si in remediū infirmitatis humane
lrārū vsum mortalibus diuina mise
ratio procurasset ¶ Exēpla maiorū q̄
sunt incitamēta et fomēta virtutis.
nulli oīno erigerēt aut seruarēt: nisi
pia sollicitudo scriptorū et triūpha
trix inertie diligētia/eadem ad pos
teros trāsmisisset. Siquidem vita bre
uis. sensus hebes/negligētie torpor/
inutilis occupatio/nos paucula scire
permittūt. ⁊ eadē iugiter excutit et
auellit ab aīo fraudatrix sciētie ini
mica. et īfida semꝑ memorie nouer
ca obliuio ¶ Quis eni alexādros
sciret aut cesares? Quis stoycos
aut ꝑipateticos miraret. nisi eos i
signirēt moimēta scriptorū? Quis
apostolorū ⁊ prophetarū amplexā
da imitaretur vestigia. nisi eos pos
teritati/diuine littere ꝯsecrassēt? ar
cus triūphales tunc proficiūt illus
tribus viris ad gloriā: cū ex quibus
causis/et quorū sint impressa docet
inscriptio. liberatorē patrie. fundato
rem quietis tunc demū inspector ag
noscit. cū titulus triūphatorē quem
nostra britānia genuit indicat con
stantinū ¶ Nullus enim vnq̄ con
stās gloria claruit: nisi ex suo vel
scripto alieno Eadem est asini et cu
iusuis imperatoris post modicū tem
pus gloria. nisi quatenus memoria
alterutrius scriptorū beneficio proro
getur Quot et quātos arbitraris fu
isse reges/de quibus nusq̄ sermo est
aut cogitatio? Nichil ergo ꝯsiliosius
est captatoribus glorie q̄ litteratorū
et scribentiū maxime gratiā prome
reri Inutiliter ei ab eis gerūtur egre
gia ꝑpetuis tenebris obducēda. ni
si lrārū luce clarescāt Quicquid fa
uoris aut preconiorū aliunde cōtrahi
tur ꝑinde est. ac si echon quē audis
i fabulis plausus recipiat theatra
les Desinit eni cū ceperit ¶ Ad hec
in dolore solaciū. recreatio i labore.
in paupertate iocūditas. modestia in
diuicijs ⁊ delicijs fidelissime a litte
ris mutuatur. Nā a vicijs redimi
tur animus. et suaui et mira quadā/
etiā in aduersis iocunditate reficit.
cū ad legendū vel ad scribēdū vtilia
mentis intēdit acumē Nullā in re
bus humanis iocūdiorē aut vtiliorē
occupationē inuenies/nisi forte di
uinitus cōpuncta deuotio orādo diui
nis insistat colloquijs. aut corde ꝑ ca
ritatē dilatato/deū mente cōcipiat:
et magnalia eius apud se quasi qua
dā meditationis manu ptractet Ex
perto crede. quia oia mundi dulcia
hijs collata execratijs amarescūt.
eo quidē magis quo cuiq; sensus in
tegrior/⁊ ratio incorrupta iudicij pu
rioris viget acumine ¶ Noli ergo
mirari/quare aliquem gradū scale
que nunc sola nouit ascēsū/ prout

quādoq₃ monuisti non ascendo: qua
re maiorib9 me nō ingero curijs · cū
tibi ⁊ socratis rn̄sur9 sim vbo · q̄ in
terrogat9 ab amicis q̄re nō in forē
sib9 negocijs vsaret̄ / rn̄dit · Que
loc9 hic calleo / ego nescio · que ego
calleo / loc9 hic nescit Ego eni ꝯtēp
no q̄ illi aulici ābiūt · ⁊ q̄ ego ābio /
illi cōtēpnūt Mirare mag̃ q̄re non
p̄cido à curijs funē · si alias solui non
p̄t · q̄ me in curialib9 nugis tā diu
tenuit ꝟ tenet adhuc tāte obnoxiū
seruituti Iā fere ānis duodecī nuga
tū ēē tedet · et penitet me lōge alit̄
institutū ꝟ q̄si sacratioris phie lac
tatū vberib9 ablactatūq₃ decuerat
ad philosophantiū transisse cetū q̄
ad collegia nugatorū ¶ Et te q̄dē
sentio in eadem conditione versari ·
nisi quia rectior et prudentior si fa
cis quod expedit · stas semper immo
tus in solide virtutis fūdamēto · nec
agitaris arundinea leuitate nec de
licatū sectaris mollia · sed ipsi que
mundo imperat imperas vanitati ·
Vnde cū tibi diuerse prouintie con
gestis meritarū laudum preconijs
quasi arcum erigant triumphalē:
ego vir plebeius stridenti fistula in
culti eloquij librū hunc ad honorē
tuū velut lapillum in aceruo preco
niorū tuorū conicri · sciens quia si
cut non habet vnde placeat ex ve
nustate: sic ex deuotione scribentis
non poterit displicere · Nugas pro
parte continet curiales · ꝟ hijs ma
gis insistit quibus vrgetur magis ·
pro parte autem versatur in vestigi
is philosophorū quid in singulis fu
giendū sit / aut sequendū / relinquēs

arbitrio sapientis · ¶ Et q̄ ne le
dant aliquē / cum oportuit conueni
ri in quo nichil nugatoriū possit ar
gui · te virorū nostre etatis elegan
tissimū decreui cōuenire · ꝟ que vidē
tur in mei similibus arguenda de
scribere · Dic eni cū ineptias suas
lector vel auditor agnoscet illud e
thicū reducet ad animū · quia muta
to noīe de se fabula narratur preci
pue cū oēs nouerint / quātis tu sene
tatib9 iugit̄ occuper̄ Dic dū alios
docet seneca: suū monet luciliū Ad
oceanū ꝟ pāmachiū scribit hiero
nimus ⁊ aliorū plerūq₃ castigat ex
cessus · Quisquis autē blandientis
causat̄ ineptias · negociū cū tempo
re metiatur · Et quod sapientis est ·
ex causis dicendi dicta diiudicet Si
quid aūt cupiā asperius sonat · nō
in se quecūq₃ dictū nouerit · sed in me
ipsū ⁊ simul eos mei qui mecū cupiūt
emendari: aut in eos qui collapsi in
facta · omnē reprehensionē equanimi
ter ferūt · Noui eni q̄ nulli grauis
est perculsus achilles · ⁊ p̄sens etas
corrigit̄ · dū p̄terita suis meritis ob
iurgat̄ Dic dū corrigat̄ crac9 eciā
seruis vt decēbri libertate vtātur in
dulget Omne vafer viciū ridenti flac
cus amico: tangit ꝟ admiss9 circū
p̄cordia ludit · ¶ Que vō ad rē p
tinētia a diuersis auctoribus se aīo
īgerebāt · dū cōferrēt aut iuuarēt · cu
raui inserere tacitis interdū noībus
auctorū · tū q̄ tibi vtpote exercita
to ī līīs pleraq₃ plenissime nota es
se nouerā · tū ad lectionē assiduā ma
gis accēderet̄ ignar9 · In quib9 si
q̄d a fide vera lōgi9 abest · m̄ veniā

deberi confido· qui non omnia que
hic ſcribuntur vera eſſe promitto·
ſed ſiue vera ſiue falſa ſint/legenti
um vſibus inſeruire ¶ Neq; enim
adeo excors ſum·vt pro vero aſtru
am·quia pennatis auib9 quondam
teſtudo locuta eſt·aut ꝙ ruſticus vr
banum murem mus paupere tecto
acceperit/ et ſimilia · ſed quin hec
figmẽta noſtre famulẽtur inſtructio
ni nõ ambigo Hec quoq; ipſa qui
bus plerũq; vtor/aliena ſunt· niſi
quia quicquid vbiq; bene dictũ eſt
facio meum Et illud nũc meis ad
compendium· nũc ad fidem et auc
toritatem alienis exp̃mo verbis ·
et quia ſemel cepi reuelare mentis
archana· arrogantiam meam ple
nius denudabo Omnes ergo qui
michi in verbo ⁊ ope philoſophan
tes occurrũt:meos clientes eſſe ar
bitror·et quod mai9 eſt:michi ven
dico in ſeruitutem·adeo quidem:vt
in traditionibus ſuis ſeipſos ꝓ me
linguis obiciant detractorꝫ Nam
ꝛ illos laudo auctores ¶ Neq; e
nim alexandrum vidi vel ceſarem·
nec ſocratem zenonemve·platonẽ
aut ariſtotilem diſputantes audi
ui De hijs tamẽ ⁊ alijs eque igno
tis ad vtilitatẽ legentiũ retuli plu
rima Cedo tamẽ ne videar cõtenti
one gaudere·ꝛ me officioſis fateor
vſum eſſe mẽdacijs·⁊ ſi aliter emu
lus non quieſcit:quoniã ego meũ
cornificiũ habeo/⁊ laniniũ·me mẽ
dacij reũ eſſe conſentio · qui ſcriptũ
noui quia oĩs homo mendax·adeo
quidem:vt nec vaſtũ pectus turgi
dus venter·tumida facies ꝛ rubiciũ
da· lingua procax· inſulſa ꝛ parati
or mores corrodere alienos ꝙ̃ ſuos
corrigere· noſtrũ excepent laniniũ
¶ Quis ipſe ſit niſi ab iiurijs tem
peret dicã· et plane cognoſcet·quia
inueteratũ eſſe:plenam nõ confert
nec integrã ſeruat auctoritatẽ· Pro
cedat tamen ⁊ publicet·arguat me
um ratiõe vel auctoritate mẽdaciũ·
et ego· vel ad inimiã vocẽ non refu
giam emendari·ꝓmo ⁊ amicam du
cam q̃ meũ caſtigabit errorẽ ¶ Si
tamẽ alicubi auctorũ aliter ꝙ̃ ſcrip
ſerim inueniatur·non ideo cõſtabit
me eſſe mentitũ·cũ in ſtrategemma
ticis hyſtoricos qui frequẽter ab in
uicem diſſidẽt ſim ſecutus·⁊ in phy
loſophis achademice diſputãs pro
rationis modulo q̃ occurrebãt pro
babilia ſectatus ſim ¶ Nec achade
micorum erubeſco profeſſionẽ·qui
in hijs que ſunt dubitabilia ſapien
ti ab eorũ veſtigijs non recedo Licet
enim ſecta hec tenebras rebus om
nibus videatur inducere·nulla veri
tati examinande fidelior·⁊ auctore
cicerone qui ad eã ĩ ſenectute diuer
tit· nulla ꝓfectui familiarior eſt ¶
In hijs ergo que incidenter de pro
uidentia ⁊ fato ⁊ libertate arbitrij
et ſimilibus dicta ſunt·me achade
micum potius eſſe noueris ꝙ̃ eorũ
que dubia ſunt temerarium aſſerto
rẽ· Scripturarꝫ quoq; teſtimonijs
ad ꝯmodum explanande ſententie
quãdoq; vſus ſum·ita tamẽ vt nich
il fidei·aut bonis moribus inueni
atur aduerſum·ac ſi ſententias tam
modernas ꝙ̃ veteres eadem incom
mutabilis veritas genuiſſet Siqui

dem facies non omnibus vna/non
diuersa tamen qualem decet esse so
rorum Omnia vero tuo reseruantur
examini:ut tibi maior et iustior cor
rigendi q̄ michi scribendi gloria de
beat ¶ Inequalitas aūt voluminū
varijs est occupationibus ascriben
da·quibus incurra sic distractus sū·
vt vix aliquid scribere quādoq; lice
ret: Dū tamen tolosam angitis is
ta aggressus sū· ⁊ me curialibus nu
gis paulisper ademi· illud voluēs
in animo: quia ocium sine litteris
mors ē· et viui hoīs sepultura Si
quis ignotos auctores cū lauinio
calūpniatur·aut fictos:terdiuum
platonis affricanū ciceroni sompni
atem et philosophos saturnalia ex
ercētes accuset·aut auctorū nostrī
q; figmētis indulgeat·si publice ser
uiūt vtilitati ¶ Preterea lectori ⁊ au
ditori quanta possū deuotiōe suppli
co·vt me patri misericordiarum cō
mendare dignentur in orationibus
suis et creatibus meis qui multipli
cati sunt sup numerū·veniam studi
ant optinere·nam ⁊ ego spero me
pticipem esse oīm timentiū dn̄m/⁊
corde ⁊ voce vicissim pro indigenti
b9 oro·vt act9 ⁊ cogitationes nr̄as
omnipotens ⁊ miserator dominus
emūdet et ne viciorū rapiamur er
roribus: spiritu sācto mentes illus
trare dignetur magni consilij āge
lus· ⁊·

¶ Explicit prologus

¶ Incipiunt capitula libri p̄mi

¶ Quid maxime noceat fortuna
tis ¶ Caplm̄ p̄mū
¶ Quid institutis alienū ¶ Capi
tulum secundum·
¶ Distributio officiorꝫ ex politica
constitutione veterū ¶ Cplm̄ terciū
¶ De venatica ⁊ auctoritatib9 ⁊
speciebus eius ⁊ exercitio licito ⁊
illicito ¶ Cplm̄ quartum
¶ De alea ⁊ vsu ⁊ abusu illi9
Capitulū quintum·
¶ De musica et instrumētis ⁊ mo
dis ⁊ fructu eorꝫ ¶ Cplm̄ sextum·
¶ De dissimilitudine augusti ⁊ ne
ronis ¶ Capitulū septimū
¶ De hystrionib9 ⁊ mimis ⁊ pres
tigiatorib9 ¶ Cplm̄ octauū
¶ Vnde dicatur prestigiū et quis
fuerit auctor eius ¶ Cplm̄ nonū
¶ Qui sūt magi ⁊ vnde dicantur
Capitulum decimū
¶ De speciebus magice ¶ Capi
tulum vndecimū
¶ Qui sunt incantatores Arioli
Aruspices·Phicij Vultuoli Yma
ginarij Coniectores Chiromātici
Specularij Mathematici Salissa
tores Poetilegi Augures ¶ Capi
tulum duodecimū·
¶ De varijs oīb9 ¶ Cplm̄ xiij·

¶ Explicitūt capitula libri p̄mi

¶ Incipit liber p̄mus ¶ Capitu
lum p̄mum ¶ Quid maxime noce
at fortunatis

INter oīa que virtꝰ solent
obesse. p̄ncipib9 nichil p
niciosi9 ēē arbitror. q̄ꝙ ꝙ
cis fortune blādiētis ille
cebra/aspectū sbtrahit ve
ritatꝰ. dū diuicias suas ⁊
delicias cōgerit mūd9. q̄
b9 delicati sensus prurigi
nem viciſſim refouet ⁊ accēdit. vt
aīm9 multiplici lenociniorꝫ fraude
capt9. quadā alienatiōe sui ab inte
riore bono desidēs. p exteriora mē
dacia varijs ꝯcupiscētijs euagetur.
Nōnūq siq̄dem v̄tutꝰ ꝓsperitas/be
atulꝰ suis sic applaudit. vt noceat/
⁊ in felici successu. sic iuia fortunatꝰ
obsequitꝰ. vt in fine ꝑniciē operetur/
cōuiuis suis ab inicio ꝓpinās dulci
a. ⁊ cū icbriati fuerīt letale virus
infecit. ⁊ si q̄d deteri9 est Quo spe
cie sui clarescit ampli9 : eo stupētibꝫ
oculis densiorē infūdit caliginē In
ualescētib9 ergo errorꝫ tenebris ve
ritas euanescit; ⁊ v̄tutū radice suc
cisa seges germinat viciorꝫ. lumem
rationis extinguitꝰ. ⁊ tot9 hō casu mi
serabili fertꝰ in p̄ceps. Hic rōnalis
creatura brutescit Hic ymago crea
toris q̄dā morꝫ silitudine defōrtur
in bestiā. sic a cōditiōis sue dignita
te degenerat hō vanitati silis fact9 :
eo ꝙ ex honore collato itumuit. ⁊
a tumore ꝑdidit itellectū Quid ei
eo idigni9 est. q̄ suiip̄i9 ꝯtēpnit ha
bere noticiā. q̄ tēp9 qd̄ parca manu
datū ē ad mensurā/in vsū vite ⁊ so
lū repari nō p̄t. vsuraria q̄dam ac
cessione ⁊ penali repetendū/in vite
dispēdia ꝓdigit : ⁊ i ꝯtumeliā auc
toris effūdit? Quid eo bruti9 qui
ex defectu rationis. ⁊ ipulsu libidi
nis/dimissis ꝓprijs aliena negotia
curat. ⁊ nōmō negocijs. ſ ⁊ alie
nis ocijs iugitꝰ occupatꝰ? Quid eo
bestiali9 q̄ omisso officio de media
nocte surgit. vt sagacitate canū. ve
natorꝫ idustria. studio cōmilitonū.
seruulorꝫ fret9 obsequio/tꝑis/et fa
me iactura/rerū laborisꝫ dispendio.
de nocte ad noctem pugnet ad besti
as? ¶ Caplm̄ secūdū Quid in stu
dijs alienum

Alienū ꝓfecto ē. qd̄ ratio na
ture/vꝰ officij nō iduāt. si
tū interdū recte dicitꝰ alie
nū. qd̄ ceci9 fuerat sꝑ fuisse nulli9
Que vō nature sūt. ꝑeq̄ sūt oīm /
q̄ officij sua sūt singulorꝫ. aliud ita
ꝗꝫ ex officio. aliud ex natura. licet
nature ius ex officio debeatꝰ. parcici
dij siq̄dem spēs ē ipugnare iura na
ture. ⁊ sacrilegij istar/ꝑntis leges
euacuare. et matri oīm honorē de
bitū nō referre. Qd̄ tū ratio ex ho
nestis causis admittit. nō ē sipliatꝰ
alienū. Si modesta forte iocundi
tas. vꝰ vtilitas sbest. ⁊ nemini no
ceatꝰ. hꝰ eteni nō adūsatꝰ officio/ vꝰ
nature. Si autē ipugnet alterutrū.
statī ē ⁊ sipliatꝰ alienū ⁊ vꝫquaqꝫ
nō licꝫ. Huj9 itaqꝫ ꝯtrectatio sꝑ est
aut erroris aut criminis ¶ Cplm
terciū. Distributio officiorꝫ ex poli
tica ꝯstitutiōe veterū

Philosophi gentiū iusticiā q̄
politica dꝫ p̄cepta et mori
b9 ifōrmātes. cui9 merito
respub^ca hoīm sbsistit ⁊ viget. vnū
queqꝫ suis reb9. et studijs voluerūt
esse ꝯtentū. vrbanis ⁊ sburbanis.

colonis quoq; ⁊ casticis·sua singul̄
loca ⁊ studia p̄scribētes Polliātu
do singulorū ⁊ oīm vtilitati publice
seruiebat Nature laboris ⁊ indus
trie fructū· vnusquisq; rapiebat ex
merito Nemo qd̄ esset alteri⁹ vsur
pabat· manēte in oībus indiuiduo
caritatis affectu Prim⁹ q̄dē et me
di⁹ vrbis loc⁹ ariopago cessit· vn
de ad singulas pfessiōes put ratio
cui⁹q; officij exigebat dispositione
ɔgrua institutas· officiorū iura q̄si
quidā salutis ⁊ vite riuuli diriuarē
tur Porro i hijs venādi ars· vel of
ficiū vix pmittitur accedere ad sub
urbanos· cū venatores aut agrico
le· ceteriq; incole rurum ab vrbib⁹
nobiliorūq; cetu longius arceātur·
Omnino enī iniqum ē nobiliora in
genia studijs dehonestari minori
b⁹ ⁊ eos apud quos ⁊ ardua ⁊ gra
uiora manēt officia/voluptat̄/aut
vanitatis occupatioīb⁹ agitari· vn̄
si licenter exerceatur venatio artifi
ciū· vel officiū Si cōtra leuitatē eā
esse maleficiū censuerūt edicto puni
entes eos qui eam contra officium
vsurparent

¶ Capitulū quartum

¶ De venatica auctoritatibus et
speciebus eius ⁊ exercicio licito et
illicito·

At p̄mi quidē thebani si fi
dem seq̄mur hystorie· eam
scȝ venationē cōmunicādā
omīb⁹ statuerūt Et ex quo suspec
ta oībus sit gens feda parricidijs i
cestib⁹ detestāda/isignis fraude nota
piurijs· hui⁹ artificij vel poci⁹ ma
leficij i p̄mis p̄cepta ɔgressit q̄ pt⁹
modū ad gētē mollē ībellēq; leuē
⁊ ipudicā frigios loquor trāsmitte
ret Riserūt eos athenienses/⁊ lacede
monij ppl'i g̃uiores hystoriarū ges
ta nature morūq; misteria· varijs
figmētorū inuolucris obtexētes· sic
tñ vt ex cautela malorū/vtilitatē i
ducerēt· a ex lepore poemat̄ volup
tatē· In auras itaq; raptū tradunt
ab aq̄la dardaniū venatorē ad pocu
la a q̄b⁹ ad illicitos ⁊ innaturales
trāsiret āplex⁹ Elegant̄ vtiq; cū ⁊
leuitas ferri possit ab alite· et vo
luptas sobrietat̄ ignara/cuiuscūq;
libidini prostitui nō erubescit Dux
theban⁹ visa nuditate illi⁹ quā isil
uis semp coluerat cū ab errore pe
dē sui reuocaret affect⁹ / sub huma
no sensu se in bestiā stupuit trāsfor
matū· ceruisq; cōformis cū domesti
cos canes voce et vultu niteret abi
gere· vicio p̄ue cōsuetudinis tocius
substācie sue dispēdio/eorū dē morsi
b⁹ patuit Et forte deam venatori
b⁹ p̄ferunt· q2 mollicie hac vel ma
licia deos suos noluerunt ifamare
Apri dētib⁹ extinctū adonidē deflet
ven⁹· habēt semp cū venatione vel
robusta cōmerciū· Dū maro carta
ginis alte iocaretur hospiciū· amā
ciū vota ɔciliare nesciuit nisi eis ab
optunitate venādi dilapsu comitū
siluarū latebras reseraret Hic forte
q2 studiū h̄ a ɔsciēcia turpitudinis
odit lucē sicut ecōtra legittimi amo
ris gaudia solēpnes lucēs sue p̄ferūt
tedas Quē m̄ cabis virorū illustri
um· qui huic voluptati vehemēter
inheserit· fixerit cripedem ceruā li
cet aut herimanti placarit nemora

victor alacres nō voluptati sue· sed publice ꝯspexit vtilitati Aprū cali donie vastatorē strauerat meleager· nō mulsit aīmū voluptate· sed hos te priam liberauit Fuerit auctor ro mani generis ceruorū corpa nō va ne voluptatꝭ solaciū· ꝫ sibi ⁊ socijs ꝗsiuit suffragiū vite· opa singulorꝝ ex euētu ⁊ ꝓposito colorāꝭ Res ꝗp pe decora est· si honesta cā pcesserit·
¶ Quis tn̄ hoīꝫ canūqꝫ ꝯstruxit ex ercitū· vt nō tā sua ꝗ̄ aliena ꝟtute cū bestijs dimicaretꝭ Quōdiu infelicē bestiolā lepusculū timidū tāto for tasse pdabitꝭ apparatu Si vero clari ore pda ceruo forte/vel apro/venā tiū labor effulserit· fit plaus9 ītole rabilꝭ exultāt venatores caput pde ꝟł solēpnia qdā spolia triūphātib9 pferūtꝭ Regē capadocū captū credas sic cornicines ꝟł tybicines videas victorie glāꝫ declāre Illꝭ mestū ītdi cat feria capta silēciū· vel si forte pda nobilior circūueniētiū pcā9 fraude ꝗ̄ virib9 ꝓsternatꝭ Si capol9 vel le p9 ceciderit triūphi glā ꝯputatꝭ īdig n9 ¶ Pretēa ab octauo ḡdu capcorī vsꝫ ad gemios tybicinū ⁊ cornicinū exultatio ꝯqescit nisi lup9 aut hos tis īmanior leo forte· vel tigrꝭ aut pd9 ī pdā venerit ꝗ ꝗde nrātū deo ꝯpiciāte rara glā est· cū tn̄ toti9 āni ꝯplixitas varijs venatiū studijs oc cupetꝭ Albani ꝗde ī asia canes hn̄t leonib9 fortiores· eos ꝟtute canū· ⁊ sue gētꝭ artificio ꝗsi ībelles bestio las populātꝭ Canib9 ꝗde illꝭ nulla ferarꝝ fortior nulla aīosior est Hos hercules tergemio gerioē victo/ab ytalia traicat ī asiam· eis ꝟtutē ꝗ

leōes sternerēt· ꝗsi hereditariā dere liquēs ¶ Ad hͨ carnificiū corꝝ/artē exigit· ⁊ artē quidē facit· suū habet opificē chiriomātica volāti cultello nūc pugione stricto· nunc hebetata macera/mirabꝛꝭ si te casu cōtigerit solēpnijs corū īteresse Caue tn̄ ne in artē loquēdi ꝟbo quouis offen das· q2 aut vapulabis· aut ꝯtēpna beris inscientie bonorꝝ oīm· si corū figmēta nō noueris· hec sūt tēpib9 nr̄is· liberalia nobiliorꝝ studia· hͨ sꝭ pma elemēta ꝟtutis Hec via feli ces ad btitudinis cumulū ꝯpēdioso tramite pducūt· quo maiores nr̄i nō nisi laboriose ꝟtutꝭ gradib9/conte cāt ascēdēdū ¶ Cenuliacōs ⁊ ligures galli deridēt· dicētes eos testamēta ꝯficē/vicinia ꝯuocare/armorū īplo rare psidia· si finib9 corꝝ testudo im mineat quā oportet oppugnari· qd ex eo ꝯponitꝭ/ꝗ eos nūꝗ̄ cuiuscūqꝫ certamis cas9 īuenit īpatos· Nā ꝟbo quō ludibrijs notas effugiūt/cū maiori tumultu ⁊ egriori sollicitudi ne· ⁊ āpliori sūptu solēpne bellū cre dūt bestijs īducēdū Eas tn̄ miti9 p sequuntꝭ/cū ꝗb9 huānū gen9 iustas earū exigēte malicia exercet īimici cias Lup9/vulpes/vrs9/⁊ ꝗcūqꝫ fe ra nocētior ē· ī aliarꝝ ꝗescit occasu/ ⁊ solitā exercē maliciā ī venatorꝝ fa cie nō veretꝭ ¶ Fertꝭ hanibal occidisse romanū ꝗ mādato c9 singlāri certa mie pcussisset elephātū· dicēs eū in dignū vita/ꝗ cogi potuerat cū bestia dimicare/licet veri9 sit eū ex īuidia noluisse captiuū īauditi triūphi glā illustrari· ⁊ īfamari bestias/quarū virtute gentib9 terrorē incusserat·

Quomodo ergo dign9 est vita. qui
nichil aliud nouit in vita. nisi vani
tatꝭ studio seuire i bestias ¶ Quos
vō spēs illa venatiōis oblectat. vt
aues auib9 insequāt. si tñ h̔ gen9
aucupij venationi censeas adnecten
dū. mitiori q̄dē vexāt insania. ꝫ nō
ipari leuitate. venatica tā terrestris
q̄ꝫ aerea. tāto solidior q̄to fructuosi
or est/auctorē aucupatiōis sue ab ā
tiq̄s hystorijs vlixem ꝓfcrūt. qui p̄
mus exausa troia armatas aues at
tulit grecie q̄s suaui quadā ⁊ g̃ta ā
miratiōe vidētiū/i cognati generis
exiciū aimauit. Isti q̄dē magno se
tuētur iudice/⁊ q̄ mores hoim mul
toꝝ vidit et vrbes. q̄ aues auib9 in
sequūt Audi q̄tū attollit vlixē cā
tes cui9 prudētia nullꝰ potuit īsidijs
supplātari. cui9 ẽdiculas nemo hos
tiū indēpnis euasit/cui9 deniqꝫ inter
mis milicia vltei9 ꝓmouit grecoꝝ
glām q̄ꝫ mille ratiū armata multi
tudo Sed ⁊ ipse hui9 exercicij artē
laudat auctorē. que carmib9 ⁊ pocu
lis huānas mētes dicit imutasse/e
o q̄ꝫ arte verboꝝ ⁊ rerū gr̄a allice
ret mētes hoim. ⁊ sue volūtati con
formes in vsus quoslibet trāsforma
ret Grecis itaqꝫ ꝓpinata sūt suspec
te venena voluptatis. sed ea cū pru
dēs gustasset ptacuis noluit bibere/
ne sub dn̄a meretrice/turpis ⁊ ex
cors viuē cogeretꝰ Verꝫ q2 sapien
tia/rerū oium nouit vsū. ꝓuidit vir
circūspect9 finitis laborib9 ⁊ errori
bus. cū eū pudica penelope. ⁊ af
fect9 thelemachi nō agnosceret redu
centē. quō dāpna socioꝝ quos tanti
exilij dispēdiū tulerat grecie ꝯpēsa

ret Amicissicāda fuerat fides canis.
cui soli in tanta failia/ nec viginti
ānoꝝ curricula memoriā dn̄i q̄n re
deūti applauderet absulerūt. nisi de
laude ei9 canib9 venatoꝝ gr̄a vlteri
us resultaret. noui tamē studij the
lemacū suū/viuere p̄cepit experte/
illis solis dicēs allata esse noue vo
luptatis solacia. q̄ amissis ꝑentib9
troiani belli dāpna sentirēt Vn̄ ⁊
artē infructuosā esse coniicio. quā ab
vnico filio tāt9 vir studuit sequestra
re Qđ vel ex eo meāi coniices. q̄ꝫ de
terior sex9 i auiū venatiōe pocior est
In quo poteras naturā arguere nisi
nosses. q2 deteriora semꝑ ꝓniora sūt
ad rapinā Inanis etenī ē. ⁊ admo
dū laboriosa rapina. ⁊ q̄ dāpna sūp
tuū nūq̄ꝫ successiuū vtilitate ꝯpēset.
licet plurimi venationē exerceāt. vt
sub eo p̄textu sūpt9 faciāt ꝑciorec.
domi carij. sepi9 i mēsa aliena. inlꝰti
tudinē vitāt dū siluā/ saltus/lacusqꝫ
circūeūt/ iduti pānis vilioib9. fru
galib9 ꝯteti cibis/dū ꝯsortes ⁊ fauū
los quos macerat ieiunioꝝ īedia
⁊ tormēta nuditatis affligūt. q̄sqꝫ
labor īmoderat9 exhaurit volupta
tis aut pocī9 vaitatꝭ ymagiē ꝯsolē
tur Eodēqꝫ tpe p̄mū captiuāt athe
ne. q̄ interdicē venatiōis edictū cēsu
erūt ēē soluēdū. ⁊ artē vtriuꝫ vena
tiōis cū exercicio publice admittēdā
Fertꝰ vates mantuan9 īterrogasse
marcellū cū depopulatiōi auiū vehe
mēti9 operam daret. an auē mallet ī
strui in capturā auiū/an muscā for
mari i exterminationem muscarum
Cum vero questionem ad cuiuncu
lum retulisset augustum ꝯsilio eius

Pelegit/vt fieret musca· q̄ ancapoli
muscas abigeret· ⁊ ciuitatē a peste i
sanabili liberaret Optio q̄dē imple
ta est· vn̄ liquet p̄uate voluptati ci
iusuis p̄ferendā ēē multoꝝ vtilitatē·
In semiuiri chironis antro si grecꝭ
ꝑ oīa credit̄ est īstitut9 Achilles li
re modꝭ ⁊ cythare· ⁊ inde traduct9
ad siluas· in strage ferarū ⁊ cedib9
⁊ fedo victui assuescēs· reuerētiā na
ture timorēq; mortis abiciat Quid
qđ bachus eūdē habuit nutritorē?
Nempe q̄ hijs studijs/aut desidijs
īstitūt/semiferi sīt· ⁊ abiecta poriore
hūanitatis pte/ ratione moꝝ/ ꝓdi
gijs ꝯformātur a bonitate siquidē
ad lasciuiā · a lasciuia ad volupta
tē/ ⁊ cū inducūt ad flagicia ⁊ q̄ue
illicita ꝑtrahūtur Querūt̄ ocia p9
labores· fomes hylaritatꝭ gratior
est si diuā p̄cesserīt/reficiūtur auidi9
q̄ exinanita fuerāt plurimū Vena
tores oēs adhuc īstitutionē redolēt
centaurorū Raro inuenit̄ quisq̄ eo
rū modest9 aut grauis· raro ꝯtinēs
⁊ vt credo sobrius nūq̄· domū q̄ ꝑpe
chironis habuerūt· vnde hoc disce
rent Caueri naq; iubētur ꝯmunia
centauroꝝ/a q̄b9 sine cicatrice neō
reuertit̄ ¶ Ver si hystorijs quas su
is poete decolorauē figmētis fides
subtrahit̄· illi vtiq; credi necesse ē· q̄
ex eo q̄ scripta ē digito dei irrefra
gabilē apud oēs gētes sortita est
auctoritatē Prim9 igit̄ ponit̄ nem
roth robust9 venator ꝯtra dn̄m· eū
reprobū fuisse nō ābigis quē oīum
doctoꝝ turba ꝯdempnat Traditur
hic cupisse in tantā elatiois verti
ciā· vt nō vereret̄ iura temerare na
ture cū cōsortes condicionis ⁊ gene
ris· quos ingenuos illa creauerat·
hic adiceret seruituti· Tyrannidis
ergo fastigiū in ꝯtumeliā creatoris
a venatore incipiēs· aliū nō inuenit
auctorē· q̄ eū qui in cede ferarū · ⁊
volutabro sanguis dn̄i conteptum
didicisset Cepit enim potēs esse in
terra Hic naq; scriptū est eo q̄ nō
expcauerit vt acciperet a dn̄o potes
tatem· Principiū regni ei9 babilō·
dilatatusq; est i terrā sennaar; vbi
cū tota terra vni9 essꝫ labij· eorūdē
q; sermonū; in celū erecta est turris
babel/habens lateres ꝓ lapidibus
bitumē ꝓ cemēto· nō habēs in fun
damēto petrā· cui9 singulari solidi
tate structa· oīs edificatio in dn̄o cō
ualescit At iproba temeritas ab v
nitate p̄sa/linguaꝝ sucidit vnita
tem· ⁊ prima confusionem meruit
que in se q̄ in dn̄o maluit gloriari
Exiuit ab h̄ prouerbiū quasi nem
roth robustus venator coram dn̄o
forte quia tante elationis in se exti
tit· vt nec recentis pena diluuij pos
set instrui· quin in oculis dn̄i super
biret· ⁊ obsequiū quod ab homine
dn̄o debebatur sibi contumaciter v
surparēt cum constet q̄ confusionem
linguarum/diluuium antecessit Ba
bilon quidem/calice aureo/vniuer
sam carnem inebriauit · ⁊ aduer
sus iherusalem que sursum est/cas
tra construit· proculdubio peritura/
quibus quisquis miliciam prestat
perpetua sanctorum maledictione
dampnatur Esau quoq; venationē
exercuit· et benedictione paterna
meruit defraudari In siluis collegit

eſuriem. vt imoderato eſtu lentiar
lā concupiſcens/ prerogatiuā primo
genitorū exiguo precio et vili diſ
traheret. ⁊ iugū ſeruitutis hereditā
rie trāſmiſit in poſteros/ vt dictioni
minoris qui domi degebat colla ſup
ponēt. Fruticātib9 pilis/ horrebāt
man9 nec enī lenis eē poterāt actu
ſilueſtr moribus. cultū q̄ veſtis p̄aō
ſe domi reliq̄rat/ qui aſſiduo venatu/
virtutis abiecerat ydumētū. frater
num ſanguinē ſitiebat/ et ſe ab eo
quē ſibi diuina ḡtia de paterna bn̄
dictione prelatū nouerat/ placatus
aūt muneribus nō eſt verit9 adora
ri ¶ Venationis acrie auctorē iacti
tant fuiſſe machabeum. qui maio
rib9 occupat9/ hui9 voluptat vt cre
ditur vitā duxit exortē Egregie ſiq̄
dē bella geſſit. frīb9 reſtituit liberta
tē. legeſ erexit. cerimoīas inouauit.
mūdauit ſcā. tēpli faciē vnde ſibi cre
debat ꝓueiſſe victoriā/ coronis au
reis decorauit. nulloſ illi9 ⁊ i act9
ſurrepſit. partēq; tulit ſibi nata vo
luptas Poſtremo ꝓ ſalute frm̄ fuſ9
in acie germanos ltimi belli reliq̄t
hēredes. ¶ Ab etate p̄ma cui tonis
legē natura p̄ſcripſerāt/ inſpice priar
chas. data lege/ tranſi ad duces. ꝓ
cede ad iudices. ad reges ꝓgredere.
parcre ſeriē ꝓphetaꝝ. fidelis ꝑpli of
ficia ⁊ ſtudia perſcrutare. quos in ſe
rie veteris teſtamenti legis exercu
iſſe venaticā? nempe ydumeos ⁊
yſmahelitas/ ⁊ gentes q̄ dn̄m neſ
ciebant. vbi ſunt inq̄t ꝓphā/ aut ſi
mauis dū tamē in ſpū notarius ꝓ
phete/ qui in auibus celi ludūt? ac
ſi tacita ſubiectione pronūciet. eos
quoꝝ vita iocus eſt/ ſuis euanuiſſe
cū auib9/ eoſq; ſubiecta ꝓnūciatio
ne ad īferos deſcēdiſſe cōmemorat
Interroga patres tuos et ānunciā
bunt tibi/ maiores tuos et dicent ſe
nunq̄ ſanctū legiſſe venatorē. Ad
ſi noī venatorū de ꝓphetica ꝓmiſſio
ne blanditis. qua ſe venatores miſ
ſurū dn̄s pollicetur/ qui de vmbro
ſis et excelſis venentur erroneos/
beſtialiū vitā nouerisincrepari/ non
cōmendari venantiū vanitatē. Nec
te placidus vel euſtachius martir q̄
dem inſignis/ quē de pia/ non tamē
canonica ſcriptura venātē aſſeris a
dn̄o viſitatū/ nimis demulceat. niſi
forte pſecutorū ecīe rabiē laudas/
eo q inde ad apoſtolatū vocat9 eſt
paulus. et int alios fact9 egregius
euangelij p̄dicator. ¶ Sed fuerūt
viri illuſtres alexandri forte/ vel ce
ſares venatui dediti. nūq̄t philozo
phi aut aliqui ſapiētes in populo?
Nūq̄ ſocrates/ plato/ ariſtotiles/ ſe
neca/ ſoranus/ aut qui toti9 non vr
bis ſed orbis euacuauit miracula/
oīm in ſe āmirationē ſapiētia et v̓
tute cōuertens/ archita tarentinus
vt redeamus ad noſtros/ qui et ve
ritate doctrine/ ⁊ virtutis exemplo/
⁊ fidei auctoritate precellūt quos
ieronimos/ auguſtinos/ laurentios
vincentios/ quos deniq; de toto ce
tu patrum/ vexationis huius agita
uit inſania? Noſtrorum quoq; tem
porum luctuoſis inſtruimur exem
plis ab hmōi inq̄etudine tempera
re/ cū proceres noſtros inter venan
dum veris varijſq; miraculis indig
natio diuina percuſſerit. beſtialēq;

ſepe inuenerunt/exitum vite/qui dū
liauit beſtialiter vixerant Regibus
quoqꝫ ipſis/manus domini non pe
percāt·⁊ in maliciam eorum condig
nā ⁊ glorioſam exercuit vindictam
Non equidem eoꝝ nomina·vel ex
ēpla ex inopia reticentur/niſi ex ea
forte quam parit copia·ſed ne men
tes lugentiū adhuc īmoderato dolo
re ſauciatas recentiū refricatiōe vul
nerū grauius vlceremus· Domeſti
ca nam ſūt exempla q̄ plurima In
tātam vero quidam hu9 vanitatis
inſtinctu erupe veſaniam·vt hoſtes
nature fierent/conditionis ſue īme
moēs·diuini iudicij contemptoēs·
dū in vindictam ferarū ymaginem
dei exquiſitis ſupplicijs ſubiugarēt
Nec veriti ſūt hominē pro beſtiola
perdere·quē vnigenitus dei redemit
ſanguine ſuo· Que fere nature ſunt
et de iure occupātiū fiūt·ſibi audet
humana temeritas inſpiciēte domi
no vendicare·⁊ idem iuris in omni
b9 vbicūqꝫ ſint ſtatuit·ac ſi clauſtri
ſui indagine vniūſa cinxiſſet Quod
qꝫ magꝭ mirere/pedicas parare aui
bus laqueos texere/allicere modis
vel fiſtula·aut quibuſcunqꝫ inſidijs
ſupplātare·ex edicto ſepe fit crimis/
et vel ꝓſcriptiōe bonoꝝ mulctatur
vel mēbroꝝ punitur ſalutiſꝫ diſpen
dio·volucres celi ⁊ piſces maris cō
munes eſſe audieras·ſꝫ hec fiſci ſūt
quas venatica exigit vbicunqꝫ vo
lāt Manū contine iſtaꝝ abſtine ne
⁊ tu in penā leſe maieſtatꝭ venanti
b9 cedas in predā· A noualib9 ſuis
arcētur agricole dū fere habeant va
gādi libertatē·illis vt paſcua auge
antur·ꝑdia ſubtrahūtur agricolis·
ſacionalia inſitiua colonis·cū paſcu
a armentarijs ⁊ gregarijs alucari
a/et a floralibus excluduntur·ipſis
quoqꝫ apibus vix naturali libertate
vti permiſſum eſt·deus bone quod
oeſtrū·⁊ ceteras peſtes que non fe
ras·ſed delicias potētum exagitāt
toto potentatu ſuo non poſſunt abi
gere·cum ⁊ culex in vltionem homi
nis armatus·acrimonie ſue aculc
os in feras recte exerceat Dic ſi hic
fueris in ānos cogeris ſata redime
re vel amittere elige vtrū malis de
equiſſimo iure quiritū/terū/vel ſalu
tis vtrobiqꝫ diſpendiū iminet Si
venatoꝝ quiſpiā pertranſeat fines
tuos·ei que domi habes inacātāter
⁊ reuerenter expone·quodqꝫ domi
non eſt ⁊ habet vicinus in vſus illi
us eme·ne ex edicti licentia·tua au
ferat vel inuito et de irreuerentia·⁊
contemptu cogaris incenturia·aut
foro p̄ſidis·vel procōſulis·aut for
taſſe in conſilio·leſe maieſtatis red
dere racionem Protenditur ete ī pa
trimoniū fiſci·dum de alieno quacū
qꝫ racione familia ſumptum facit·
¶ Verū ne venaticā·⁊ alias curia
liū nugas non tā iudicio q̄ odio ſti
lus ꝑſeq̄ videatur:eā indifferētib9
cōnumeracā facile libēs qꝫ cōſentio·
niſi q2 īmoderato voluptatis īcurſu
virilē aīm cōcutit et fūdamentū ſub
uertit racionis· Nō tn̄ ob hoc erit
uſꝫq̄qꝫ culpabilꝭ cū et vinū qd̄ īebri
at ſubūſiōis culpā retorq̄at ī bibētē
et ſenex ſepe nō tā etatꝭ q̄ ſuo vicio
ſenſū ꝓferat puerilē Pōt igitꝭ vena
tica ēē vtilꝭ ⁊ hoēſta·ſꝫ ex loco·tpe·

modo ꝑsona ⁊ causa Persona nāqꝫ
venustat studiū · dū suo īsistit offici
o · et nō ꝑripit alienū · nec ē ꝙ quē
ꝙ̄ magꝭ deceat ꝙ̄ qđ officio cuiusqꝫ
magꝭ accōmodū est · Preclare siq̄dē
ait ethic9 / singularꝫ ꝑsonarū decorā
describēs · Id vnūquēqꝫ decet maxi
me qđ est cuiusꝫ maxime · Quid ꝰ
michi ⁊ tibi cū venatoris ꝓfessiōe ·
sua nāqꝫ neglecta turpissimū ē quē
qꝫ studiosi9 ī aliena vsari Quid ei
cū ꝑuato ł rusticano fortasse studi
o / q̄ publice auctoritatꝭ īsignib9 ful
get: ducē seq̄t̄ ꝓplūs · doctor seminet
disciplinā · iudex coerceat delinquē
tes · studiosos ēmunēt īdulgētia po
testatꝭ · ꝑuati minorib9 occupēt · ho
nestiorib9 īgenui · vilioꝛib9 seruilis
ꝯditio mācipēt · Nā qđ turpe hoīs
seio ticioqꝫ · decebit crispinū · Hic v
tiqꝫ tibi multa sint eiusdē corporis
mēbra · nō oīa eidē actui seruiūt · ꝫ
sua sūt officia singulorꝫ Qui ergo
tuū venatori nō cedis cur illi9 vsur
pas officiū? Nōnc reputab īdig⁹ ·
si ad regnū vł pōtificiū venator aspi
ret? Equidē indignus ē / si ab alteru
tro fastigio / ad venatorꝭ carnificiū
vel sordes plabaris Innat9 eteni a
mor boni sp̄ q̄rit ascensū · ecōtra fo
mes vicij sponte sua vergit ad casū
¶ Causa q̄qꝫ actū poterit decorarē ·
si aut nccitate subsistat · aut vigeat
vtilitate · aut honestate splēdescat ·
cū ex affectu mētis tota valeat sub
stācia operꝭ colorari Affectus eteni
tuus vt ait sapiēs operi tuo nomē
imponit Inculpabiliter ex sancti pa
tris mādato venatum profectus est
esau · vt patris saciaret esuriem · ł

promissā benedictionē impensi me
rito obsequij obtineret · Si eni sine
culpa exerceri nō possꝫ · nequaꝙ̄ tan
tus patriarcha ad opus illi9 misis
set filiū · quē gratia bn̄dictiōis in ca
put gētiū ꝯstituere disponebat · Sꝫ
forte mora traxit ad se periculū · qꝛ
diuti9 licito · in ope tamē licito ex ꝑ
ua ꝯsuetudine ⁊ īmoderato amore
morabatur · nulla vsatur ī culpa q̄
vrgēte stimulo necessitatꝭ nō repro
bati studij exercitio vitā cogitur ex
hibere · Qui ocij inertiā vitāt · q̄ ge
rendis negocijs disponūt mēbra ·
dū laborib9 assuescūt · qui viciosā
corꝑis molē fugiūt seruata ī oīb9
dignitate ꝑsonerꝫ iuste reꝑhensiōis
nō paciūtur aculeos Op9 eteni nō
ex se sed ex causa fit crimē · nec aliq̄
virtutis ostētatione clarescit cui vo
luptas originē prebet · Nouerca si
quidē virtutꝭ est · nō illā dico quam
parit pax · paciētia · beignitas · lōga
nimitas · gaudiū in spū scō · ꝫ que
amica epulis · potatiōib9 · ꝯuiuijs ·
modulatiōib9 · ⁊ ludis · cultib9 ope
rosi9 exq̄sitꝭ · stupris ⁊ varijs īmū
dicijs · aīos etꝭ ꝯ̄uiores effemiat ·
ł quodā nature ludibrio molliores
et corruptiores facit esse viros ꝙ̄ fe
minas Tp̄s quoqꝫ venādi culpā ex
tenuat actū ve ꝯmendat Dic aūt h̄
tp̄s vt ī locꝭ ꝙ̄plurib9 īuenit ex eo
oportunitas gerēdorꝫ · Fit ꝰ intēpesti
ua venatio · vł ex religiōis cultu · vł
ex natura rerū · vł ex debito officij ·
qđ vł ꝑtermitti · vł alijs occupati
oīb9 postpoī nō debꝫ Sꝫ de hijs hac
ten9 · qꝛ nō venaticā tradere · ꝫ de cu
rialiū nugꝭ nugari ꝓpositū est

Noã quoq3 ratio habẽda ẽ scz vt
in suo. vel cõi / vel publico licita exer
ceatur venatio. dũ tñ cõsortib9 non
irrogetur iniuria. 7 locis celebrita
te sui / aut reuerẽtia ab hijs iquieta
tionib9 nõ eximatur. Qui enĩ in a
liena temeraria vsurpatione irruit
laq̃is iuris tenetur ad penã. Is vero
mod9 laudabilis est cũ moderatiõe
adhibita prudenter. 7 si fieri potest
vtiliter exerceatur. vt mandato conu
ci acquiescas. Ne quid nimis. nã 7
insani sapiens nomen feret. equus
iniqui : vltra q̃3 satis est virtutem
si petit ipsam. Nichil aũt turpi9 est
q̃3 in risum cõuenientiũ ora laxare dũ
non discendi proposito vehemẽtius i
sistis arti quã nescias. vt si linguã
quã non noris facetus attemptes.
Dũt vero psone qui nõ mõ ab h̃.
s3 ab alijs quibusdã vtpote leuiori
bus. 7 voluptuosis studijs imppe
tuũ submouẽt. vt q̃ in sacris ordini
b9 cõstituti. 7 q̃ gerũt amplissimos
magistratus. Quod eni in alijs fu
turum erat leuioris culpe. hoc in is
tis sepe fit criminis. Et quidẽ semp
maiora sunt que celebratos cõtrac
tus rescindũt : q̃3 que impediũt cõtra
hendos. Porro de virtute 7 venta
te canonũ. venatica clericalis suis
nõ modo claudit ascensũ: s3 sũmi eci
am sacerdocij gradum adimit iam
adeptũ. Preclare illud vt multa fer
tur dixisse temistocles. Magistrat9
a ludis 7 q̃buscũq3 leuioribus ẽẽ arcẽ
dos : ne respublica ludere videat.
defectũq3 sui relicta grauitate pnũci
et. Si tamen maioribus qd q̃dẽ rarũ
est eos exoccupari cõtigerit. in ãnis
adolescentie ex dispẽsatiõe etatis p
mittũt aliq̃d subtrahere grauitati. et
in se clemẽtiores esse qd maturitatis
processu reipublice vtilitati gpresent.
Hec ille. Et vtinã audirent a nũis
vt saltẽ i prouectiori etate / nugas su:s
reipublice seria anteferret. Tũc ete
nĩ totũ reipublice corp9 roboris sui
integritate vigeb:t: tũc optime cõpo
sitio speciẽ venustabit 7 elegantis
pulchritudinis decorẽ induet. si sin
gula q̃q3 locũ teneãt sortita decẽtem
si fuerit officiorũ nõ cõfusio s3 distri
butio. Hoc ita si optimem viuen
di ducẽ naturã seq̃mur. Sed nũc qd
mediocrũ est pmittũt fabri. medici
fabrilia tractãt. et officiũ psidẽdi a
venatoribus et huilioribus officijs. ã
caã maleficijs mutuat. et puatorũ
temeritas q̃ discipline ignorãtia se
audet publicis officijs inuscere
Ca^m v De alea 7 vsu 7 abusu illi9
Sed ecce dum venatorũ tu
mul9 egredit. alie 7 si tacit
turniores pstrepũt nuge.
Tritũ siq̃dẽ puerbiũ ẽ. Qui lepores
agitat. verba cõsumit. At si aleos di
ligenti9 intuearis cõsumũt 7 vitã q̃ i
ineptijs 7 factiõib9 aut flagitijs to
ta versat. Nõne tibi videt aleator
inept9 q̃ thessaurũ nõ tã viuit q̃3 pe
rit ex grã. 7 oẽz iactũ sortis sue psu
lẽ facit? Est ne ars accõmoda cõni.
cui9 q̃to q̃sq3 studẽtior. tãto erit ex
studiosior? Attal9 asiatic9 si gẽtiliũ
hystorijs creditur. hanc ludẽdi lasci
uiã dr̃ iuenisse ab exercitio numerã
tũ paululũ deflexa materia. Cũ eĩ ã
tiquores oĩ exerciciũ dũtaxat approbarẽt.
qd ad inuestigatiõez veri / disciplinasq3

liberales pficeret· vł recte viuēdi in
strueret vsum· hic subtili q̄dem licet
infructuosa īuētione veterꝰ exercicij
duriciā / nō temperauit ꝫ emolliuit·
multꝰ adhuc in pristina manētib9
grauitate A manib9 nāqꝫ grecoꝝ aba
cus nōdū excidit· aut ratio calculā
di· aut lud9 in quo plene viciſſe eſt
ad denūtiatū calculū in campis ad
uersarij cōstituiſſe pfectam ꝟl maxi
mā armoniā Cū vero in eisdem ·ar
monica· arismethica· vel geometri
ca triū terminorū medietate exul
tat semiplena victoria eſt Quemis
aliaꝝ· et si cōtingant citra triūphi
gl'am· aut ludētis felicitate·aut ar
tis pitiā ꝓteſtātur Iocūdū quidē ꝛ
fructuosū eſt numeroꝝ noſſe certa
mina·qui depdationi īueniātur ob
noxij·ꝛ qua rōne in caſtris ſint·alij
tutiores oīm periculoꝝ ignari· niſi
forte circūuēti ab hoſtib9 captiuēt
Huiꝰ voluptate certamis tho
lomeū·alexādrū· ceſarē·cathonē·
ipſū quoqꝫ ſānū grauiorēs opas legi
m9 tempaſſe·quo ciciā inter ludēdū
id ageret vnde eſſent philoſophicꝰ
negocijs aptiores·Alea vero exci
ſo regno aſie inter manubias euer
ſe vrbis nō ſub vna tantū ſpecie mi
grauit ad grecos Hinc theſſara·calcu
lus·tabula vrio·vel dardana pug
na·tricol9 ſenio·monarch9 orbicu
li·taliorch9 ·vulpes· q̄ꝝ artē vtili9
ē dediſcere q̄ꝫ docē Quis eni nō eru
beſcat·ſi ſortꝰ ſue gr̄aꝝ/nō ꝟtuti de
beat·ꝫ taxill9 ꝛ q̄s ftetilli cautelā ſu
e prudētie nō doleat anteferri? Nō
ne ſatꝰ improbata ē cuiuſꝫ artꝰ exer
citatio? qua quāto quiſꝫ doctior· tā
to nequior? alcator q̄tē oīs hic eſt
Mendaciorū ſiq̄dem ꝛ periurioꝝ
mater eſt alea· et ex alieni cupiſ
centia/ſua prodigit· ꝟl nullam ha
bēs patrimonij reuerētiam cū illud
effuderit: ſenſim in furta dilabitur
ꝟl rapinas Illā vero nōnulli pferūt
in qua vlixes luſiſſe legit eo ꝙ in
genij aliq̄ten9 multa meditatione
excitare videatur acumē· Sꝫ ex eo
michi videt pditior·cū nichil īfelici
us ſit q̄ꝫ in eo in quo minimū pficias
plurimū laborare Eſt eni inutilis im
portunitas de pratꝰ qua inutilia acq̄
rūtur· ꝟl queredi inanis eſt diligēti
a: cū īueniſſe nō poderit Poſſꝫ v
tiqꝫ mot9 animi· ꝟl mētꝰ agitatio/
que ibi fruſtra diſtrahitur: reb9 pul
chriorib9 ꝟl meliorib9 accōmodari·
Alcā vō a regione moꝝ illi9 aucto
ritas prorſ9 exterminat·q̄ vniūſū
orbē docēs in filio eā denūtiat oībꝫ
fugiēdā Ab ea ſiq̄dem armātur ad
lites hoies/ incurrūt inimicicias· ī
miſerā et ſi nō miſerabilē inducūt e
geſtatem· Si denunciationis que
ris auctorem·illum agnoſce·qui nō
ſibi· ſed toti genitum ſe credidit or
bi Eſt tamen cū in aliqua ſpecie
ſui licenter admittitur honeſta· ſi
abſꝫ vicio/ curarum grauiū pondus
alleuiet·ꝛ ſine ꝟtutꝰ diſpēdio iocū
dā iterpolationē afferat gaudioꝝ·
Oīs vō licētia moderatiōis ſuffragi
o qualeſcit· ꝟl ſolide ꝟtutꝰ vſu ab ī
tēpātia defōrtur· Toci9 vō licētie
moderātrix ē loci·tēpis·mōi·pſone·
ꝛ cāe pmiſſa inſpectio· q̄ oīm nego
cioꝝ facie decora venuſtate cōmēdat·
ā turpitudinis cōtēpnat obprobrio

Est ergo ĩ singulis plurimũ habẽ
da ratio ꝑsonarum cũ natura· cõditio·
fortuna suis singulis hoĩem induãt
ꝑsonis· ex q̃bus quid se deceat· cuic
uniuscuiusq; colligere· Decorum siq̃
dem aliũde nõ ꝓuenit· Chilon la
cedemonius iũgende societatis cau
sa missus chorinthum· duces et senio
res ppl'i ludentes inuenit in alea In
fecto itaq; negõ reuersus ẽ dicens se
nolle gl'iam sparthanorũ quorum v̓
tus ꝯstructo bisancio clarescebat hac
maculare infamia· ut dicerentur cũ
aleatoribus contraxisse societatẽ Re
gi quoq; demetrio in opprobrium
puerilis leuitatis tali aurei a rege
parthorum dati sũt Eo siq̃dem mune
re exhonorãda visa est adolescentia
senilis· et q̃ ĩ maiestate regni leuia
committere minime verebatur Nunc
vero nobiliũ in eo sapiẽcia declara
tur· si venaticã nouerint· si in alea
fuerint dampnabilius instituti· si na
ture robur effeminate vocis articul'
fregerint/si modis/et musicis instru
mẽtis· v̓tutis ĩmemores/obliuiscã
tur q̓ nati sũt Verũ hec ꝑnicies a
parẽtibus manat ad filios Quid eñ
faciet filius· nisi q̓d p̄rem videat faci
entẽ? Si dãpnosa senem iuuat ale
a· ludit et heres bullatus Paruoq;
eadẽ mouet arma fritillo· fuerat q̃
dem tenerior etas a libidinibus et vo
luptate/parẽte viciorum/ arcenda ꝓpẽ
sius· Et nec quid licencius illis p̄senti
bus a maioribus fieret· diligencius p̄ca
uendũ· quia vt idẽ ait satiricus· for
tius/et cicius nos corrũpũt viciorũ
exempla domestica magnis cũ sube
unt animos auctoribus Egregie q̃dẽ
eleazarus cũ redimẽde vite causa /
solicitaretur cõmittere in legem dñi
exẽpli ꝑiculũ opposuit dicẽs Quis
ego sũ eleazarus nonaginta ãnorum·
vt trãseam ad vitã alienigenarũ·
et iuuenes religiosos seducam? Nas
cuntur ergo maioribus heredes qui
dẽ degeneres et qui virilem sexum
muliebri mollicie dehonestant

Capl'm sextũ De musica et instru
ment' et modis et fructu eorum

Non tñ curialiũ nugis mu
sicã calũpnietur aliq̃s soci
atã· licet se bñficio eius co
nentur nugatorũ plurimi ꝯmenda
re· disciplina siq̃dem liberalis ẽ· et si
ue pictagoran· siue moysen siue tu
bal· p̄rem canentiũ in cytara/et citi
onis sue laudat auctorẽ/ ĩgenuũ ha
bet cetũ et virtut' sue potẽtia specie
rũq; varietate· et sibi famulãtibus nu
meris vniũsa ꝯplectitur oĩm q̃ sunt
et q̃ dicũtur/dissidẽtẽ et dissonã mul
titudinẽ ꝓportionũ suarũ· i· in eq̃li
quadã eq̃tat' lege conciliãs Hac et
enĩ celestia tẽperãtur / mũdana siue
humana regũtur Hac instrumenta
mores instruũt et ĩformãt ipius q; vo
cis articulate vel inarticulate sonum
miro quodã nature opificio mellit'
pictur' rigmorum metrorumq; coloibus
vestiũt/et q̃dã cultus venustate peror
nãt Hac vt suffragio nrẽ ꝯmẽda
tiõis nõ egeat sci p̄res multis lau
dũ p̄conijs extulerũt Deniq ĩ eius v̓
tute maligni spũs violẽtia cohibe
batur· et illius etiã in subdit' suis mi
nuit musice grã potestatem Cũ
enim spiritus domini malus saulem
inuasisset· psallebat dauid cythara

in manu sua donec spūs a regis in
festatiōe quiesceret. Ut vero nōdū
reuelet spūs q̄ latet in lrā/ cq̄ssimū
est aīam/ cognati generis grā man
suescere. et oēm dediscere alienatio
nem. cū ei ꝯprie ꝯcentꝰ originis/ ⁊
nature melioris archana resultant
Eam ex ꝯsonācijs musice esse ꝯpo
sitā q̄ plurium opinio vel sñia est.
Tocꝰ etenī phie p̄nceps plato est.
si tñ aristotilia acquiescūt. cū eā ex
sba diuidua/ ⁊ īdiuidua finxisst. et
eadē/ natuā plasmaēt ⁊ diuīsa. ipaꝝ
nō posse ꝯstare credidit. nisi limsitū
q̄ vtrāq; multifaria sctiōe ab vnita
te ꝯfluxerant. dissidentiā emiolijs.
epitritis. et epogdois vniret. lima
tis et comatis habita rōne. vt sub
exp̄ssione paucoꝝ ei quātacūq; dis
tantia/ repugnantiū ꝯcordia/ ꝯgna
ti generis societate/ vocat esse fini
tima ¶ Unde archano quodā me
atu nature/ secretisq; cuniculis diua
citatis sue vigore p vniuersa discur
rit. ⁊ cuiuis nature substātieq; ꝯfor
mis ratiōis/ sensꝰ vite ī singul̄ pro
diuine dispensatiōis decreto/ effica
tiam modulatur. Omnibꝰ itaq; ali
menta dispensat. et sui puritate vi
get in singulis. nisi molis corporee
grauitate prematur. aut trāquilli
tatem spūs/ exterioꝝ tumultuū tur
ba conuciat. Qua irruente/ q̄d p̄t
ēē salubriꝰ. q̄ si vt ita dicā suis na
ture vocibus a ꝯp̄ssione turbaꝝ ad
seipsam anima reuocetur? Quid
deniq; nrō spūi potest esse similius
voce. que cum hic formetur tam fa
cili q̄ inuisibili ⁊ ineffabili transitu/
multoꝝ circūquaq; replet auditū.

⁊ vi sua corpoꝝ integram penetrat
densitatē. et quasi tactu quodā mo
uet aīz. et p arbitrio suo nūc deicit.
nūc extollit? Certe et si nulla rōne
sit spūs. eam quoddam vehiculum
spūs esse/ certissimū est Et nūc q̄dē
huānū. nūc diuinū. nūc et phitoni
cū gerit Cum vero modis suis ele
gantiꝰ fuerit colorata. venustate sui/
mentes eciā seniores capit. et q̄dā
inducte hilaritatis grā pellit tristici
am. et si q̄d pulueris aut turbinis/
aut nebularum cogitatiōibus ipis
inheserat potenter abstergit ¶ Ad
mores itaq; instruēdos/ ⁊ aīos exul
tatiōe virtutis traiciendos in cultū
dñi. nōmodo concētum hoīm. s; et
instrumentoꝝ modos ceuserūt sanc
ti patres dño applicandos. cum tem
pli reuerētiam dilataret. Et si mili
tantis ecce tibi parua videtur auc
toritas. vel triūphatrix illa/ p̄conia
musice non tacebit. cuiꝰ seniores vi
dit. ⁊ tibi mōstrauit tonitrui filiꝰ/
et voces eoꝝ sicut cytharedoꝝ cy
tharizantiū in cytharis suis. Qz si
illos nōdum audisti. regem audias
exultantem. qui te regni ⁊ exultati
onis sue vult esse pticipem Ait enī.
sumite psalmū et date tymphanū
psalteriū iocūdū cū cythara Ad q̄d
inquis? vt laudetis dñm in tym
phano ⁊ choro ī cordis ⁊ organo.
Hic est enim vsus musice aut so
lus aut precipuus. Frigius vero
modus/ et cetera corruptionis leno
cinia/ sanc institutionis non habēt
vsum. sed produnt maliciā abutētis
¶ Dolet igit ⁊ īgemiscit spēs lau
dabil discipline/ se ab alieno vicio

deformatū. ⁊ q̄ facies meretricis fac
ta est ei. que viriles quoqȝ animos
accendere consueuerat ad virtutē A
matoria bucolicoꝝ apud viros gra
ues esse fuerat crimis. Nunc vero
laudi ducitur. si videas grauiores |
amatoria que ab ipsis dicuntur ele
gantius stulticinia p̄sonare. Ipsum
quoqȝ cultum religionis incestat. q̄
ante conspectū dn̄i in ipsis penetra
libus sanctuarij/lasciuientis vocis
luxu quadā ostentatiōe sui muliebri
bus modis notularū articulorūqȝ
cesuris. stupentes animulas emolli
re nituntur Cū p̄cinētiū ꝟ succinē
tium. canentiū et decinētiū. interci
nētium. ⁊ occinentiū. p̄molles mo
dulationes audieris. sirenarū conce
tus credas esse nō hoīm. ⁊ de vocis
facilitate miraberis quibꝰ philome
na vel psitachꝰ ā si qd sonoriꝰ ē. mo
dos suos nequeūt coeq̄re Ea si q̄dē
ē ascēdēdi descēdiqȝ facilitas. ea sec
tio vel geminatio notulaꝝ. ea replica
tio articulorū singulorūqȝ ꝯsolidati
o/sic acuta vel acutissiā | g̃uibꝰ ⁊ sub
g̃uibꝰ tēpanē. vt auribꝰ sui iudicij fe
re subtrahatē auctoritas. ⁊ animꝰ
quē tante suauitatis demulsit grā/
auditoꝝ merita examinare nō suf
ficiat Cū hec q̄dē modū excesserīt ⁊
lūborū pruriginē q̄ deuotionē mē
tis poterūt citius excitare Si vero
moderationis formula limitātur ⁊
aim a curis redimūt/extermināt tē
poraliū sollicitudinē. ꝟ quadā p̄tici
patioē leticie ꝟ q̄etis ⁊ amica exul
tatioē/in deū mētes huānas trahi
unt. ad societatē āgelorū ¶ Sz vn
hāc moderatiois formulā tenes Ex

ultabūt iq̄t labia mea cū cātauero
tibi Si g° ex habūdātia cordis os
tuū laudē dn̄i moduletē Si spiritu
psallis ⁊ mēte. si psallē deniqȝ sapi
ēter. circa circa articulate voce itelli
gentiā rectissimā modestie regulā te
nes. ⁊ nō tā voce/q̄ mēte iubilo au
res mulces altissimi/ ⁊ idignatonē
eiꝰ prudēter auuas Qui āt volupta
tis aut vanitatis affectꝰ exp̄mit. q̄
vocis grām prostituit ꝯcupiscētijs
suis. qui lenocinioꝝ clientulā musi
cam facit. ignorat quidē cātica dn̄i/
modis babilonijs festiuꝰ ī terra ali
ena Qui nescio quo pacto plꝰ placē
ant/nisi quia nitimur in vetitū sem
p̄ cupimusqȝ negata Et aque furti
ue dulciores. ꝟ panis absconditus
suauior est Et q̄dē frigius modꝰ de
cetu philosophoꝝ ab aula grecie
iam p̄dem iussus est exire ⁊ ceteri q̄
bus descēsus fit in lasciuiā ⁊ corrup
tionē ¶ An nō recolis ciconiū in cete
ꝟ nutus indignationē suā totā ī oc
pheū q̄ modis suis mares effemina
uerat vsqȝ ad p̄caꝝ inuidiā effudis
se. licz ille flexerit manes. duriciēqȝ
ditis mollierit euridicēqȝ suā vocis
gratia. ⁊ si infausta sorte meruerit.
Exinde hmōi hoīm questꝰ plerūqȝ
felicē exitū nō expectat ⁊ forte quia
nō habet euētꝰ sordida p̄da bonos
Que vō mētes emolliūt/ moresqȝ
subuertūt a nrā etate vndiqȝ ascisci
tur. licz ipa vltra q̄ satē ē vicijs su
is habundet Si quē q̄ eoꝝ q̄ vehe
mētiꝰ hijs isistūt g̃uē videris. si mo
destū. si pudicū. viris fortibus nos
troꝝ temporū ipsum ꝯnumerare
memineris/qm̄quidē h̄ rara auis est

Proinde quidē venerabilis vir circi
ter septingentaꝝ monialiū pater .
hāc moāsterijs suis p̄scripsit legē.
vt oīa earū cantica totꝰ mellice p
nūciatiōis exuāt modos. et vt sola
psalmoꝝ ⁊ laudū sint sigficatiua p
nūtiacōe ꝯtēte. Suspecta eqdē fuit
scō viro voluptati cognata mollici
es. eo ꝙ voluptas parens libidinū
est ¶ Quid ꝙ hec ipa cotidianoꝝ ꝯ
uiuioꝝ malicia acuit. ac si venena
nisi toxicata sint nocere nō possint?
Igni stipulā addere/oliū camino .
serpentē itoxicare/nōne demētia ē?
Licet rerū vicia obtegātur. velo ver
boꝝ/quoꝝ eadē est substātia nulla
pfecto differētia est. Que apud gre
cos copulatiōis noīe cēsent vel cō
potatiōis. a nobis honestiori noīe
cōuiuia noīantur. Cetus siquidē cō
uiuantiū q̄ copulātiū aut cōpotā
tiū venerabilior est. Cōuiuia vero
nōne p se satis insaniūt nisi carmi
nibus excitētur? Nōne istud argu
it dn̄s dicens . ve q̄ cōsurgitꝭ mane
ad ebrietatē sectandā et potādū vsꝫ
ad vesperā. vt vino estuetis. cytha
ra et lyra et tympanū/et tybia. et
vinū in cōuiuijs vestris. ⁊ opus dn̄i
non respiciatis/et opera manuū eius
non consideratis. Quid ꝙ rex babi
lonis non nisi in cōuiuio vidit ma
num scribentis in pariete mane. te
thel. phares. Quo regnū diuinie
ratū appensū denūciatur et scissum.
Diuino siquidē iudicio principatu
iudicatur indignꝰ qui vasa dn̄i hu
mana/videlicet corpora/in vane vo
luptatis gaudia exponit / et sponsi
thalamū/maligni spūs imūdicijs

aperit Centū luminibꝰ cinctū caput
argꝰ habebat. q̄ oīa vnius fistule vo
luptate/nō tā sopita sūt q̄ extincta
Tu q̄s es q̄ te circūspectiorē ēē ꝯfi
dis? ¶ Cplm vij. de dissilitudie au

Augusto gusti ⁊ neronis
timpanizāte in cena. a quo
dam militū probrose dictū
ē Vide one vt cytharedꝰ cebē digi
to tēperet? Cuiꝰ ille verbi percussus
amaritudine. os manus et animū
ab huiusmodi leuitate suspendit .
habuitqꝫ semper gratiā exprobran
ti ¶ Sed longe secus nero nō im
peratoꝝ/sed hominū fedissimꝰ. qui
adeo scribitur captus amenitate vo
cis. vt nō modo pomis abisqꝫ nocen
tibus abstineret. sed eius gratia cō
seruāde/frequēti disterio vomituqꝫ
purgaret. plūbeāqꝫ carthellā supi
no pectore mādato phisicoꝝ sepius ⁊
diutiꝰ sustinēt Adeo vo delectabat
in cātu. vt nec theatro terremotu
ꝯcusso/cū semel cepat egrederet / ā
teq̄ ichoata finiēt. nec quēq̄ egredi
eo cātāte licitū erat. Vn̄ plerīqꝫ af
fecti tedio audiēdi ; simulato funere
elati sūt ¶ Milites qqꝫ nisi alio v
bapnūciāte nō appellabat. nec age
bat q̄cq̄ serio iocoue qui phonascꝰ
astaēt. q̄ eū suis arterijs pce horta
ret Instrumētoꝝ q̄ꝫ curiosissiꝰ cāt.
vt eoꝝ pciā alijs inuidēt/adeo vt
publico testimoīo se cytharedū pnci
pe gaudēt appellai Vn̄ illd. cytha
redo pncipe natꝰ nobilꝭ hic vltra q̄d
erit nisi ludꝰ In tāta qqꝫ mole ipe
rij oēm posꝰ ꝯuitate Phiam perse
quens quasi maiestatis imperij in
imicā. ⁊ nobiliora ingenia veritꝰ/

se consilijs subdidit hystrionū· quo
rū ipse non erubuit turpitudinē ex
ercere Hinc illud Qđ nō dant pro
ceres dabit hystrio Cum vero esset
omniū auarissim⁹ adeo vt nulli qđ
cunqȝ officiū delegaret: quin pro se
quereretur· nosti quid michi opus sit·
aut illud scriberet· q̄ oīb⁹ p̄est· oīb⁹
īdiget· tñ hystrioīb⁹· et mimis pe
cunias infinitas erogare nō graua
batur/singulos ꝓut cuiqȝ placuerat
āplissime dignitatꝭ noīe subornabat
alios patricios/alios senatores di
cens· hos illustrium spectabiliūve
noībus illustrabat ¶ Capitulū oc
tauū de hystrionibus et mimis et
prestigiatoribus·

Quom vero aliq̄ adhuc pro
pter imitanṫ· et si feditate
illi⁹ neō digneṫ īuolui· cū
gratiā suā hystrioīb⁹ ⁊ mimis multi
ꝯstituāt· ⁊ in exhibēda malicia cor
pora quadā et ꝯtēptibili magnificēci
a nō tā mirabiles q̄ miserabiles fa
ciūt sūpt⁹ Illa tñ etas vt sic intē
dicā honestiores habuit hystrioēs/
si tamē aliquomō honestū ē. qđ oī
hoīe libero cōprobaṫ īdignū· Nec
tñ hystrionē assero turpiter i arte
sua vsari· etsi īdubitanter turpe sit
esse hystrionē Et quidē hystriones
erāt q̄ gestu corꝑis/arteqȝ vboꝝ·
⁊ modulatione vocis/factas aut fic
tas hystorias sub aspectu publico re
ferebāt/quos apud plautū inuenis
et menādrū· et q̄bus ars nr̄i terēcij
inotescit Porro comicis et tragicis
abeūtib⁹ cū oīa leuitas occupaue
rit· clientes eorū comedi videlicet
et tragedi exterminati sunt· ⁊ eos in

seruili cōditiōe dūtaxat plerūqȝ re
peries· Quis vero eorū vsus extite
rit poeta doces aperit· aut prodesse
volūt· aut delectare poete· aut simꝉ
et iocunda et ydonea dicē vite· At
nr̄a etas ꝓlapsa ad fabulas ⁊ q̄uis
inania/nō modo aures ꝟ cor ꝓstituit
vanitati· sꝫ oculoꝝ ⁊ auriū volupta
te suā mulcet desidiā· luxuriā accen
dit· ꝯquirēs vndiqȝ fomēta viciorū
Nonne piger desidiā īstruit· ⁊ sōp
nos ꝓuocat īstrumētoꝝ suauitate·
ꝗ vocū modulꝭ hylaritate cantātiū·
aut fabul tiū gr̄a/siue qđ turpi⁹ ē
ebrietate vl' crapula? Arteni vtiqȝ
elegantiorē docuit flaccus Terūc
ti tranāto tyberī sōpno q̄b⁹ est op⁹
alto· Ait q̄ꝫ cōcionator· Dulcis est
somꝑn⁹ oꝑanti siue parū siue mul
tū comedat Exercitatio siquidē parit et
alit q̄etꝭ grām· q̄ ocij cōtinuatione
et quodā inercie sue marcore ꝑmi
tur Vtiqȝ in desiderijs ē oīs ocios⁹·
cū et ociositas inimica est aīe· et de
domicilio ei⁹ oīa studia vtutꝭ elimi
net· Clamat ethic⁹· Cernis vt ig
nauū corrūpant ocia corp⁹/ꝟ capi
ant viciū ni moueanṫ aque Quod
inq̄s/audi· disces· si eidē credideris
Querit egist⁹ q̄re sit fact⁹ adulter
Causa ē in ꝓmptu desidios⁹ erat·
Litteratissimi ergo viri cōsiliū ē· vt
hostis te sp̄ inueniat occupatū· quo
varijs tēptatioībus ei⁹ occupationū
tuarū clipeos tā feliciṫ q̄ prudēter
opponas Vitanda est inquit ethic⁹
improba rerū sireni desidia At eam
nostras prorogant hystriones· Ex
occupatis enim mentib⁹ subrepūt
tedia· seseqȝ non sustinerent· si non

aliciu9 voluptatis ſolatio mulceren
tur. Admiſſa ſunt ergo ſpectacula.
⁊ infinita tyrocinia vanitatꝭ quib9
q̄ oīno ocīa non p̄nt perniciosius
occupentur. Dati9 eteni ſuerat oci
ari q̄ꝫ turpiter occupari. Hic mimi.
ſaliꝫ vel ſaliares. balatroēs. ⁊ emi
liani. gladiatores paleſtrite. gigna
diꝫ. p̄ſtigiatores. maleficia q̄qꝫ multi
⁊ tota ioculatorū ſcena procedit.
q̄rū error adeo inualuit: vt a p̄clarꝭ
domibus nō arceantur. eciam illi q̄
obſcenis ꝑtib9 corꝑis oculis oīm/
eam ingerūt turpitudinē/quam eru
beſcat videre vel cinic9 Quodqꝫ ma
gis mirere. nec tunc eiciūtur. q̄ tu
multuātes inferi9/crebro ſonitu ae
rē fedant. ⁊ turpiter incluſū turpi9
ꝓdūt. Nūquid tibi videtur ſapiēs
qui oculos vel aures/iſtis expādit?
Quis tn̄ libenter nō videat ⁊ ride
at. cum p̄ſtigiatoris loco ꝯfuſi aris
deletur. ⁊ oculis quos malicia ſua
p̄ſtrinxerat vidēdi facultas reꝑat?
Iocūdum quidem eſt ⁊ ab honeſto
non recedit. virū probum quidē q̄n
qꝫ modeſta hylaritate mulceri. ſed
ignominioſū eſt grauitatē huiuſce
modi laſciuia frequēter diſſolui Ab
iſtis quoqꝫ ſpectaculis. ⁊ maxīe ab
obſcenis. honeſti viri arcend9 eſt o
cul9. ne incontinētia eius mentis
quoqꝫ impudiciciam fateatur Egre
gie ſiquidē ſophoclē p̄torē collega
ꝑides arguens ait Decet p̄torē ſo
phoclem nōmodo man9. ſed ⁊ ocu
los hr̄e continentes. Auerte inq̄t hō
cui de regni maieſtate multa licebāt
oculos meos ne videant vanitatē.
ſciens vtiqꝫ verū eſſe qđ ali9 inge

niſcit. q̄r ocul9 me9 depdat9 eſt ani
mam meā. Deꝯuptū q̄d in ſingulꝭ
proſit aut deceat aīm9 ſapientis ad
uertit. nec apologos ſpectacula re
fugit aut narrationes aut quecūqꝫ/
dū virtutis aut honeſtatꝭ. aut vtili
tatis habeant inſtrumentū. Sacre
quidē ꝯmunionis grām hyſtriōib9
⁊ mimis dū in malicia ꝑſeuerant.
ex auctoritate p̄rm non ābigis eſſe
precluſam. Unde quid fautorib9
eorꝫ immineat colligis. ſi facientes
⁊ ꝯſentientes pari pena recolis eſſe
plectendos Qui donāt inq̄t hyſtriōi
b9 quare donāt? Hoc vtiqꝫ in illis
fouēt in q̄ nequiſſimi ſunt. Nēpe q̄
nequiciā fouet. eſt ne bon9? Cū ve
ro oīꝫ iſtorꝫ ſit odibilis. illorꝫ tn̄ q̄
minus nocēt malicia tolerabilior eſt.
¶ Capl̄m. ix. Vn̄ dicatur p̄ſtigiū ⁊
quis fuerit auctor ei9

EOs āt q̄ nocētiora p̄ſtigia
arteſqꝫ magicas ⁊ varias
ſpēs mathematice ꝛ̄probā
te/exercent. iā pridē ſci p̄res ab au
la iuſſerūt exire eo q̄ꝫ oīa hec artifi
cia vel poti9 maleficia ex peſtifera q̄
dā familiaritate demonū et hoīm no
uerūt profluxiſſe. deniqꝫ ꝑſepe ꝓſe
runt ſola itētiōe fallēdi. a q̄b9 aīaꝫ
fidelē dn̄s arcens ait. Si dixerint
vobis. ⁊ ita euenerit ne credatꝭ eis
Preſtigiū vero mercuri9 dr̄ inueniſ
ſe qđ ex eo ſic dr̄. q̄ꝫ aciē p̄ſtringat o
culorꝫ Fuitqꝫ magorꝫ ꝑitiſſi9 vt q̄ſ
cūqꝫ res vellet inuiſibiles facēt. q̄ vt
videbatꝭ ī alias ſpēs traſſormaret.
Oīa ſiq̄dē matheſ dū penultimā ex
tendis/figmēta ad magicā referūtur
cui9 plurime ſpecies ſunt ⁊ diuerſe

¶ Ca^m x Qui sit magi ⁊ vn̄ dicāť
E T quidē magi sunt. ⁊ ob
magnitudinē maleficiorū
sic appellāť q̄ dn̄o pmittē
te elemēta cōcutiūt. reb9 adimūt spe
cies suas. vetulā plerūq; pn̄ūciāt. tur
bāt mētes hoim. imittūt sōpnia. ho
minesq; violentia carminis dūtax
at occidūt. qd̄ ⁊ lucanū nostrū non
latuit. ait enī. Mens hausti nulla
sanie polluta veneni icantata perit
Et ne tibi pua videať autoritas.
nosti q̄ iamnes ⁊ mambres magi
pharaonis/egypt9 eteni huiusmo
di supstitionū ⁊ maleficiorū mater
est. nosti inq̄ eos nō mō moysi resti
tisse. ꝫ cū eo signis ⁊ miraculis cōtē
disse licet postmodū vł iuiti coacti
sint digitū dei in signis moysi cōfite
ri ¶ Caplm̄ xi^m De spēb9 magice

V Arro aūt curiosissim9 inť
phos. quatuor spēs diuina
tionis ab elemētis mutua
t9 est. piromācia scilz ⁊ aerimācia.
ydromācia. ⁊ geomācia. multasq;
spēs videbis ex hijs capitib9 pul
lulare. siue arte. siue furore diuina
tio pagatur. quare noīa exēpli cau
sa. vł pauca subiciā. ¶ Caplm̄ xij.
Qui sūt icantatores. arioli. aruspi
ces. phicij. vultuoli. imaginarij. cō
iectores. chiromātiā. specularij. ma
thematici. salliatores. sortilegi. et
Incantatores q̄dem ¶ augures
sūt qui artē v̄bis exercent ¶ Ario
li q̄ circa aras nepharias p̄ces aut
execrata sacrificia faciunt. in quorū
cerimoniis9 est man9 dnī dicēte ꝑphe
ta Ariolos ⁊ magos nō patieris vi
uere ¶ Aruspices sūt ispectores ho

rarū. p̄scribētes qd̄ qua hora fieri ex
pediat/quorū errorē dāpnat aplūs
dicens. timeo ne frustra laborauerī
in vob. obseruatis eni dies ⁊ ānos.
mēses ⁊ tpa. cū felicitas opis nō a
tpe ꝫ a noīe dei viui debeat expec
tari Aruspiciū q̄z i extorū ispectiōe
vigz. quā artē tages q̄dam d̄r inue
nisse Vn̄ lucan9 Fibris sit nulla fi
des. ꝫ cōditor artis finxerit ista ta
ges. Extorū v̄o noīe cēsenť oīa. q̄
cutis extremitate teguntť Ex quo li
quet eos ēē aruspices q̄ vaticinanť
in ossib9 aīaliū. siue sanguine siue
futurā p̄nūtiēt. siue p̄ntia p̄nūtient
vł p̄terita ¶ Vaticiniū siq̄dē ē quo
cū itelligētia veri abscōdita p̄fertuť
Cū ⁊ ꝑphetiā nōmō de futuris cō
stet ēē. ꝫ de p̄sentib9 futuris ⁊ p̄teri
tis. Si v̄o adhibeatť sāguis. ad ni
gromācia iā accedit q̄ inde d̄r q̄ to
ta i mortuorū iquisitiōe v̄sať Cui9
vis ea ēē videtur. ut ad iterp̄tatio
nē veri/mortuos valeat suscitarē Ea
nāq; ludificatiū demonū ⁊ huāne p
fidie illudētiū fallacia ē ¶ Phicij sť
quos spūs phitonicus replet ⁊ fre
quēti9 i v̄ginib9 exercēť ut magis
ludificet. ac si imūdo spiritui place
at itegritas mētis ā corpis ¶ Vul
tiuoli sūt q̄ ad affect9 hoim imutā
dos. i mollioři materia cera uł forte
limo/eorū quos p̄utere nituť/effigi
es exp̄mūt/cui9 illusiōis i farmacē
tria v̄gili9 meminit Lim9 vt h̄ du
rescit. ⁊ h̄ ut cera liquescit. vno eodē
q; igni sic nrō daphinis amore Na
so q̄q; i libro heroidū Deuouet ab
sentes. simulacraq; cerea fingit Et
miserū tenues in iecur vrget ac9.

Hoꝝ vero maliᵭa etiā cū plurimū
noceāt artifiᵭo leui dissoluitur. si vi
delicet q̄ suspecti sūt ꝯueniāt ab aliquo
crimē suū infiᵭētur. aut si ꝯfessi fu
erint. cogantur maleficiū reuocare
¶ Imaginarij sūt q̄ ymagines q̄s
faciūt q̄si ī possessionē p̄sidētiū spiri
tuū mittūt vt ab eisdē reb9 dubijs
doceātur Hos ydolatras esse sacra
scriptura conuincat ⁊ diuine maies
tatis iudicio condēpnādos ¶ Con
iectores sūt qui artificio quodā sibi
vēdicāt somprioꝝ interpretationē
¶ Cyromantia sūt. qui a manuū
inspectiōe/ reꝝ vaticinātur abscōdi
ta ¶ Specularios vocāt q̄ in corpi
b9 leuigatis ⁊ tersis. vt sunt luᵭdi
enses pelues cyathi speculoꝝq̄ di
uersa genera diuinātes curiosis cō
sultationibus satisfaciunt. quā ⁊ io
seph exercuisse aut poci9 simulasse
describitur cū frēs argueret surripu
isse cyphū in q̄ ꝯsueuerat augurari
¶ Mathematica sꝫ licet appellatio
generalit̄ oīa ꝯplectatur q̄ a positi
one stellaꝝ situq̄ firmamēti/ ⁊ pla
netarū motu/ q̄ sint ventura coniᵭ
unt. vt ē illud. Nostra vel eq̄li sus
pendit tēpora libra Parca tenax
veri seu nata fidelib9 hora Diuidit
īgeminos ꝯcordia fata duoꝝ Nes
cio qd certe ē qd te m̄ tēperat astrū.
Ac si stellaꝝ choreas applicatiōes
q̄ vni9 ad alterā ꝯstet reb9 q̄ ex ar
bitrij libertate ꝓueniūt quādā ne
cessitat̄ p̄stare originē. q̄ꝝ ⁊ genet
liaci q̄ geneses. i. natalicias horas
attēdūt imitāt̄ errorē. Vn̄ sathiri
c9 Nota mathematic̄ genesis tua
Idē vo horoscopi nomināt̄ Vn̄ tur
s9 Geminos horoscope vario ꝓducis
genio. Viguit āt ista sciēcia ⁊ forte
eā aliq̄ten9 licuit exerceri donᵉ deū
natū nūciauit stella de celo. magos
q̄ nō reprobos p̄miᵭas fidei ad cū
adorādū nouo ⁊ īaudito ducatu ꝑ
duxit Exinde vo penit9 īterdicta ē
¶ Saliatores q̄ ex saltu mēbroꝝ
ā inopinato corpis motu ꝓsꝑū ali
quid futurū autumāt. vel aduersū
¶ Sortilegi sūt q̄ sub noīe ficte reli
gionis supstitiosa quadā obseruati
one reꝝ pollicēt̄ euēt9 Quod gen9
sortes aplōꝝ ꝓphāꝝ. ⁊ diuidētiū.
⁊ inspectio tabule q̄ pitagorica ap
pellat̄ Obseruatio quoq̄ cui9 q̄ ca
s9 ī rei de q̄ q̄rit̄ significatiōe ¶ Au
guriū vo qd fit ī auiū obſuatione
phriges iueisse tradūt̄ qd ī voce ꝓ
dit̄ ā volatu Est aūt scdm traditio
nē eorum volat9 tā alarū q̄ pedū
Vola siquidē ē interior pars palme
vel pedis Unde apud maronē vi°.
volantes ꝓ gradiētib9 colūbe descri
būtur Hoc eteni ad hoīs ꝑtinet fe
licitatē. si colūbe ꝑdiētes dū tamen
in pastu itinerātes p̄cedāt ¶ Cplm
xiij. De varijs ominibus

In expeditionē miss9 ꝯsul
rōnoꝝ dū nulli9 boni omi
nis sortiret̄ auspiciū colum
bas ieiunio confectas granis spar
sis triticeis in via qua iturus erat
preferri iussit. vt vel earum omine
auspicij duriciam subleuaret. Que
cum diligencius a cibis abstinerēt.
eas precipitari iussit ī flumen saltē
vt biberēt. submersesq̄ vi fluminis
docuerūt consulem cum exercitu sub
mergēdū Hic eteni ē secut9 euent9

Apes platonis infantuli mel la
bijs inferebāt ſingularē dulcedinem
eloquentie ei9 futurā preſignantes
Hiero ſummus poſtea ſicilie magiſ
tratus qđ virtute ꝓmeruit / a pře
nobiliſſimo viro expoſit9 eſt. eo ꝙ
ex āailla ſuſcept9: dehoneſtamentū
generis videbatur. ⁊ q̄ſi probroſa
dari ſanguinis macula. Hꝫ puulū
⁊ indigentē opis humane. apes cir
ca eū melle cōgeſto: plurimis alue
re diebꝫ/ ⁊ ſic ꝯſilio auruſpicū ei reg
num portendi canentiū: a patre ag
nitus. recollect9. ⁊ diligēter inſtitu
tus eſt. Paruuli mide amabilis for
mice grana tritici cōgerebāt. ſignan
tes eū futurꝝ ditiſſimū. vnde ⁊ res
aureas ipſi9 attactu fieri poete finx
erunt Sulpicio ſacerdoti lapſ9 apex
de capite ſacerdotiū abſtulit Occen
tus ſoricis audit9 martir cofabio ꝑ
fecturā. Si nugis hiberis ꝑ oīa cre
dis. Si veſtē in opis tui initio a ſo
ricib9 corroſā ſenſeris. tēpera ab in
ceptis Si egrediēs calcauerꝭ limē.
aut in via offēderis pedem ꝯtine. ſi
in procinctu agēdoꝝ aliquid crepuiti
ꝑtuleris. differes īchoata. ne vł to
ta intētione fruſtreris / aut inutiliter
impleatur expecta dū omine melio
ri fauſtā agēdis horā arripias Om
nia nāq3 ſunt aliquid Cū proceſſe
ris. abſcōdita futuroꝝ / aues quas
hominales vocāt tibi ꝑnūciabunt.
Quenam ſunt iſte forte īterrogas
quas ſcilicet de natura hoīm in for
mā auiū poete aſſerūt eſſe ꝯuerſas
Quid cornix loq̄tur / diligenter au
ſculta. ſitūq3 eius ſedentis aut vo
lantis nullo modo cōtempnas. Re

fert etenim plurimum a dextris ſit
an a ſiniſtris qua poſitiōe reſpiciat
cubitū gradiētis. loquax ſit an cla
moſa. an ſilens ōnino. ꝓcedat an ſe
quatur. trāſeūtē expectet aduētū an
fugiat. quo ve diſcedat nō negligē
ter attēde Ait nāq3 virgili9 Quid
niſi me quacūq3 nouas īcidere lites
ante ſiniſtra caua monuiſſ3 ab ilice
cornix Nec tu9 hic meris. nec viue
ret ipſe menalchas Quis in eo vi
deatur in artem offēdiſſe. ꝙ cornix
quā vite ꝓuatricē aſſerunt rerū mag
naꝝ ignorat auſpicia. niſi forte ī ea
ꝑter naturā fiat oſtētum / q̄le eſt ꝙ
īminēte bono. ⁊ optato ꝓſi īꝑato
ris exitio de rupe tarpeia. ꝑ vrbem
cornix greco eloq̄o ꝓtulit. bene erit.
qđ augur interꝑtat9 ita expoſuit.
Nuꝑ q̄ ſedit tarpei culmine cornix.
eſt quia nō potuit dicere. dixit erit.
Hꝫ ignoſces viro doctiſſimo ruſtica
nam ſimplicitatē exꝑmēti. aut quia
pauperū vita diuitib9 / res videatur
exigua. qui humanū genus vt pau
cis ſeruiat. aſſerunt īſtitutū Coru9
vero quē non minori diligentia ob
ſeruabis. reb9 maiorib9 auſpicatur /
vt vbiq3 cornicā ꝑiudicat. porro
cign9 ī augurijs ales ḡtiſſima nau
tis vtpote que aq̄ꝝ domeſtica qua
dam grā familiaritatē eaudē ſecre
ta ꝑnouerit. an neſcis apud maro
nem biſſenos letātes acie cignos re
ducere claſſē enee veneris vaticinio
nunciaſſe Eoꝝ nāq3 hylaritas nō
modo nautis. ſed ⁊ quibuſ3 peregri
nantibus felicium euentuū gratiam
ſpōdet niſi fortioris ſuperetur aduē
tu Aquila nāq3 ſicut rex auium eſt.

si non alationē exāpias·que forte
aquilarū spēs potētissima est·regni
sui maiestate omniū auiū si ꝯtra lo
quatur sidē euacuat potuerat apud
siciāū ꝑsagio volucrū grecorꝫ exerci
tus ꝯfortari· sed fortior erce aduē
tans ꝑ mare cohors Amphiarao in
terpte grecorū quoqꝫ exiciū patefe
cit· Licet enī aquila quarūdā auiū
viribus supetur·in ꝑnūciatione ve
ri nulla potentior est Cunctis siqui
dē auibus excellentius volat ⁊ ab
ipsius iouis archano nunq̄ excludi
tur· Cūqꝫ tanto visus acumine vi
gere dicatur·vt ab ethere sūmo pis
ciculos in profūdo maris ꝯtueatur
⁊ in ipsū solem quod nulli animāti
um licet figat obtutū/ sensuū quidē
subtilitate de iouis gracia conscien
tiam veritatis rerūqꝫ misteria mutu
atur Quis enim falsum interpretē
dicat· quem consiliorꝫ iouis nouit
esse ꝑticipem Locris aduersus croto
nienses dimicantibus/aquila dum
pugnabatur suꝑuolans victoriam
dicitur ꝯtulisse· cum pauci numero
deleuerint infinitos Hoc tamen va
lidiori signo scribitur roboratū·eo
ꝙ duo iuuenes ꝓcerioris stature ele
gantioris forme in candido habitu
ab vtroqꝫ latere locros ꝑcesserūt sci
licet vt erat cōis opinio castor ⁊ pol
lux· Omnia vero hmōi cū geminā
tur potētiora sūt Dū hiero de quo
supra prima bella iniret·aquila ex
iprouiso resedit in clipeo ꝓgredientis
manu ꝓmptū regēqꝫ futurū sigificās
Ea die qua nat9 est alexāder due
aq̄le tota die ꝑ pedes sup̄ culmē do
mus patris ei9 sederūt·omen dupli

cis imperij europe asieqꝫ ꝑferentes·
Vultures difficultatē portāt duricīā
capacitatē·sicut habes in origine vr
bis condende Fenix singularis feli
citatis successus pollicetur quale est
quod noua roma viso fenice melio
rib9 auspicijs condita est Auis pic
ta vrbi pictauorꝫ contulit nomen·
Leuitatē gentis colore ⁊ voce pręsi
gurās Ardea rerū arduarū auspici
um est· Ciconia qm̄ auis ꝯcordie
est·ꝯcordiam inuenit·aut ꝯcordi
am facit·Grus semper affert quod
expedit· vnde ⁊ gruere verbū anti
quū a quo ꝯgruere quod proficit·
⁊ ingruere contra quod officit Vn
de illud·bis vicib9 ingruit ymber·
Nec tamen minores ꝯtemptui ha
beas·cū ⁊ pica loquax sicut ad mul
ta·sic ad susceptionem hospitum fa
cit te cauciorē· Si auis que vulgo
dicitur albanellus ꝑteruolans viā
a sinistris feratur ad dexterā de hos
picij hilaritate non dubites Si cō
tra/ contrariū expectabis Aues quo
qꝫ domestice artificij hui9 non sunt
expertes·cū galli cātus spem·iter·
vel opus inchoantis promoueat·
Tyberio nascituro pregnans linia
ouū galline subductum eo usꝫ nunc
suis nūc ancillarū manib9 eo usꝫ fo
uit·donec gall9 insignit̄ cristat9 ex
clusus est· Vnde et augures puerū
q̄ nasciturus erat dixerūt regnaturū
Bubonis/strigis et noctue/sꝑ infaus
ta sūt oīa· Noctua tn̄ eo ꝙ noctis
tenebris nō cecat̄·diligētē hoīs vi
gilātiā signat vt i portēto q̄ i hasta
hieronis cū ꝑmū ꝓgrederet̄ ad bel
lū noctua dr̄ ꝯsedisse significās eū

futuꝝ diligentiſſimū Bubonē dido dū miſcētur enee ſenſit īfauſtū Si accipit̄ quippiā de genere huiꝰ ſꝫ o cul' ꝓficiſcentis ſolitā rapinā exerce at ·it̄ eūdē rapacitas īminebit Qd et iocularuter inuenis naſo ait· Odi mus accipitrē q2 ſp viuit in armis· Regulus q̄z ipē qui et bitriſcus di cit̄· vera qūqꝫ portēdere nō dedigna tur Minute eciā aues aduētu ſuo vl' receſſu ſignificāt familiā nūc minui nūc augeri Omniū vo volatus q̄ꝫ to ſerenior tanto laudabilior Vnde melāpo augur ꝑnoīatus ꝯquirītur stragē grecoꝝ coniciens ex volatu· Vides vt nulla ſerenos ales agat curſus ¶ A beſtijs quoqꝫ viaꝝ tua rū euentꝰ ſcrutaberis Leporis time bis occurſū ſi tamē euaſerit· Eſt ci pauldubio longe cōmodior in mēſa q̄ꝫ in via Lupo obuio congratulabe ris· boni ſiquidē nūciꝰ eſt· licet ſolo viſu nocere ſoleat ei quē ante ꝑuide rit voceqꝫ ꝑcludē Iuxta illud vgilij Vox fugit ipā lupi merim videre priores· Hiero ſiculꝰ litteratorio in ſiſtens ſtudio· inter coequales ſtilo operā dabat· eiqꝫ lupꝰ in turba pue roꝝ repente ꝯſpectꝰ tabulā eripuit ſucceſſus hoīs firmās inaudita for ma ꝓdigij Quid multa? Lupi effi caciā non negabit q̄ſquis genꝰ ro manoꝝ lupino lacte nō ambigit e ducatū· vnū plerumqꝫ quod in eis dulaꝰ eſt· adh̄ lupinū saporem reti net· ꝑmuqꝫ eoꝝ fidem quā a matre lupa didicerāt ſibi īuicē ꝓuauerāt· ea demqꝫ quadā lege nature manauit ad poſteros Quibus gratanter obuiā ꝓdieris dū capram videris· cui allu

des poeta ait Occurſare capro cor nu ferit ille caueto Bobus trituran tibus libētiꝰ tamē arantibus ouia bis· nec diſpliceat ſi viā rupe: ūt· q2 mora itineris hoſpicij grā ꝯpēſabit̄ Mulꝰ infauſtꝰ eſt· aſinꝰ inutilis· et ſi vtiliſſimi ſint ad onera ꝑferenda· Equus q̄ūqꝫ bonꝰ eſt· ſed in eo ni chil vtilius q̄ꝫ ꝙ huānis vſibus ſer uit· habet vero iurgioꝝ et pugne ſignificationē Int̄dū tamē ex calore et vſu mitigatur Vnde apud virgi liū Viſis equis albis apparēte ita lia ſenior āchiſes exclamat· Bellū o bellū terra hoſpita portas · Cer uū capreolū · aprūqꝫ ſilueſtrē ona grū· ⁊ cetera huiꝰmodi malo pran denti apponas· q̄ꝫ vianti opponas· Eneas ceruis pro nauium nume ro fuſis omen quod ꝯtrariū videba tur ad ſe ſociorūqꝫ fortunā virtute retorſit· Canis ſequipeda comodiſ ſimus eſt Cuius ſi vera eſt hebreo rū traditio/nec angelus ipē thobie ſociꝰ aſpernatꝰ eſt comitatū Quid quod ſyrus ſcelere aui expoſitus in ſiluis/vt periret· caniculе vberibꝰ/ regnū adeptꝰ ē perſaꝝ Locuſta eſt ⁊ ſi minimū poſſit itinerantiū tamē prepedit vo:ta· ex eo forte ſic dicta· ꝙ loco ſtare faciat gradientes Econ tra cicada viatoris promouet greſſū et nūciatoꝝ amenat exitū Aranea dū a ſupioribꝰ filū ducit ſpē venturē pecunie videtur afferre Obuiꝰ bu fo futuros ſucceſſus denunciat· mi chi tamen vel ſolo viſu moleſtꝰ eſt Verūptamē homine ipō nichil po tentius· nichil efficatius eſt/nichil qꝫ mortalium vnq̄ꝫ inuenies/qd̄

euidēti9 exprimat veritatē. Porro
si artē diligenter exequeris. cōditi
onem e9. 7 dona nature. sitū. gestū.
motūq3 corporis. sensūq3 sermonis /
tota mētis intētione notabis. Sa
cerdotē obuiū aliūve religiosum di
cunt esse infaustū. Ego quoq3 pni
ciosū credo nō modo sacerdotib9 ꝫ et
viris sapientib9 contraire. Melius ꝗ
q3 est obuiari genti seruoꝝ. q̄ꝫ hijs ꝗ
summa sunt prediti ptāte. Feminā
quoq3 que capite discoopto icedit/
infelicē crede. nisi vt apud plimū le
gitur publica sit. aut plurū libidi
ni pateat ꝓstituta Nec expedit illi
occurrere que amoto velo caput su
um deturpare nō erubescit. Ab hijs
que primo audieris inter operis ac
iuisq3 auspicia. q̄d sequatur prenos
ces. Hinc de9 incumbens baculo quē
dextra gerebat. Omnia pncipijs
dixit inesse solent. Auditas voces
timida ꝑpendum9 aure Et primū vi
sam cōsulit augur auē. Ea siq̄dē fu
turoꝝ ꝑnostica sunt. Petili9 ꝯsul
roman9 oppugnans castrū in ytalia
cui nomē letum erat. cū milites ac
cingerentur ad pugnā ait. Ego ho
die letū capiā Casuq3 sic accidit cū
ipse eadem die fuerit interemptus.
Ali9 quoq3 consul/cū a senatu des
tinaretur ad expugnādū regem per
sarum. a filia quam in hostio dom9
flētē obuiā habuit causā quesiuit.
Cūq3 illa rūderet perijsse ꝑsam. sic
eni catul9 qui forte perierat dicēba
tur. profectus in expeditiōem triū
phum iam inuenit. eo q3 rex persa
rum pierat. qn̄ filia consuli catulū
flebat amissū Ab ipsis etiā elemē

tis aut temporis qualitate. terū fre
quenter trahūtur auspicia Fortune
duriciā gracia roris aut modesti9 ym
ber emollit. Roscidū quippe. 7 sup
pluuiale tēp9. aerq3 sud9 dū operiꝫ
ciuiꝫ incūctāter cetū ꝑsequitur. cre
ditur eiusdem fortunare processum
Cū fortuna q̄ frigios exules diuē
ti oculo diu ꝑstrinxerat. tandem be
nignius quasi de speculo gtē respex
issꝫ. olli ceruleus supra caput astitit
ymber. Ven9 naufrago filio apd̄ di
donem hospiciū preparās eūdem si
do achate comitatū. dū introducēt
in regine graciam cana nube obtex
it Tonitrua quoq3 varias hñt
sigficatiōes. Si eni afferant quā
cūq3 fulminis lesionē. infausta sunt
Vnde illud. Sepe malū hoc nob
si mens nō leua fuissꝫ. De celo tac
tas memini ꝑdicere querc9 In hijs
aūt 7 illud perpenditur. an semita
vna descēderit. an multifaria aeꝫ
ruptione diffusos sparserit ignes.
Hoc equidem semꝑ trisci9 est. Dū
gay9 cesar ciuili bello prie iminēt.
q̄ꝫ fulmīos 9 aer extiterit/q̄t habuerit
igneos turbies q̄t trabes emiserit. nc
vetēs hystoie suffiaūt enarrare Et
tūc igīta obscuri viderūt sydera noc
tes Si veō fulmis careat tēpestate.
si leuū sonet deoꝝ creditur nūciare
fauorem. Eneas iouem a sinistris
tonantem audiens. se cum premis
sis sacrificijs opinatur habere pro
picium. Sed qualitercūq3 ista se ha
beant. innatum timorem hominū
poterit mitigare. q3 nemo sentiet
fulmis ictum. si an̄ tonitrui sonum
audierit ; ꝗ ꝑuiderit choruscationē

¶Tyberi9 cesar turbatiore celo lau
ream corōnā gestabat in capite· q̄a
hoc genus frondis fulmine negēt
afflari· Tonitrua siq̄dem timidissi
me· et vehementer semꝑ exhorruit
¶ Est tamē q̄d ꝓculdubio longe
tutiorē faciat hoīem si fidem cruās
seruat in pectore· iusticiā fidei gestat
in capite· et salutiferum signū fidei/
man9 innocens/figat in fronte/ illū
semꝑ pre mēte habens q̄ cultorib9
suis omnē mūdi timorem excutiēs
ait· A signis celi ne timueritꝭ que
timent gentes· q2 ego vobiscū sum
dn̄s deus vester Hec quoqꝫ v̄ba in
ter tonādū/ vł audita vł dicta/scri
būtur a q̄busdam nocxam fulminis
amouisse· Nichil aūt est q̄d imminē
tib9 signis ita totū concutiat hoīem
sicut mens sibi ꝯscia iniq̄tatis/ et q̄
scelerū suoꝝ penā ad singula timet
exposci· Vn̄ ethic9 de criminosis·
Hij sūt qui trepidant et ad oīa ful
gura pallent Econtra iust9 ꝯfidit vt
leo· et illud nō ꝯtristabit iustū quic
q̄d ei acciderit Fulgor quidē igne9
si v2ēdo nō noceat· celebritatis glo
riā affert Neqꝫ q2 nō v2it igneus
non est si tn̄ in hoc plato recipitur·
Due sūt inquit ille· vt opinor v̄tu
tes ignis· Altera edax et perempto
ria· altera mulcebris et innoxia lumi
ne· Posteriorē asserit operatricē vi
sus et supiorib9 vim suam maxime
exercere Ascanium fatalis exilij cū
patre discrimina subeūtem ignis de
celo q̄si succenso capite illustrauit ꝑ
nūcians ei deberi felicitatē exilij/ip
sūqꝫ futurū in gentem magnā· alex
ādri macedonis et octauiani augus
ti· sub ipso eoꝝ ortu claritas ignis
miraculo declarata est ¶ Proficiscē
te expeditionē dū egredit̄ ꝓsequēs
vētus successuū spem fortunat dum
in hostes vexilla feruntur: aeris testi
monio vexilla triūphabūt Si verō
patrie imminent iustissimū incutiūt
metum Terra quoqꝫ ipsa misteri
orum conscia est· sed grauia omnia
frequentius portat· eo q̄ fūdata su
ꝑ stabilitatē suam mauult quiesce
re q̄ moueri· Cum ergo mugitus
eius auditur amaris euentibus cō
dolet· et quo affectu suis compatia
tur alumpnis vocis sue tristicia pro
testatur Magna siquidem et pia pa
rens omniū est Introduxerat hec ab
amplexu hospitis arcere phenissā·
sed quia conciliatrix hospicij venus
iā preualuerat· tacita dolore cordis
intrinsecus mugijt· quoniā ei mugi
tus pro gemitu est· hec eadē quoci
ens tremit filijs suis preuidet ali
quid metuendū· nisi forte parturiē
do laboret Tūc vero vel omnino fa
cit abortū· aut inutilem fetum parit
quia vt multū sepe cum parturiunt
mōtes nascetur ridicul9 mus· Hec
sunt quibus totam vigilantiā suā
videas accōmodarē q̄ plurimos Ce
tera de genere hoc adeo sūt multa·
loquacem vt lassare queant fabiū·
quibus q̄cūqꝫ domus institerit: eam
nec ab ipā salute arbitror posse sal
uari·

¶ Explicit liber primus·

¶ Incipiūt capitula libri secūdi

Incipit ꝓlog⁹ in libꝛū ſecundū·

Omnia cedūt ī vſū
ſapiētis · habētqꝫ
materiā virtutū ex
ercende queciūqꝫ
dicūtur aut fiūt ·
Nā ⁊ ociā ei⁹ ne
gocia ſūt· ⁊ dū rationis libꝛamine
rerū oīm vices penſat ꝓuida diſpē
ſatione q̄cquid ad beatitudinē ꝓ
ficit quaſi quadā manu virtutū app̄
hendit Tu ergo diuine ſapientie
tue argumēto validiſſimo dupliatē
fidē facis· dū ⁊ in tuis actib⁹ rectus
incedis· ⁊ philoſopharis in nugꝭ a
lienis Alacres itaqꝫ exeāt nuge nr̄e
quas ſerenitas tua ꝓdire iubet in
publicū· vt coniectores mathemati
cos cū q̄buſdā alijs nugatoꝛib⁹ in
troducāt· quia q̄b⁹ dediſti egrediēdi
audaciā: ſecuritatis quoqꝫ fiduciam
p̄ſtabis· Concertātur ergo īferioꝛa
ſuꝑioꝛibus· vt ſi q̄d in alterutris vi
cioſū aut defoꝛme apparuerit· benig
nitatis tue pꝛudētia coꝛrigatur

Explicit pꝛolog⁹ libꝛi ſecundi

Incipit liber ſecūd⁹. Caplm
p̄mū Omia vana eſſe ⁊ reos ex fide
ſua cuiqꝫ reſpondere·

Rvſticanū ⁊ foꝛte offelli
ꝓuerbiū eſt Qui ſomp
nijs et augurijs credit
nūq̄ꝫ foꝛe ſecurum Ego
ſentētiam et veriſſimā et fideliſſimā
puto Quid eni̅ refert ad cōſequētiā
rerū· ſi quis ſemel aut āpli⁹ ſternu
tauerit· q̄d ſi oſſitauerit q̄d deinde
ſi vndecū ꝑ ſonū cruſerit? Hec tn̄
ex cauſis quas phiſici nouerūt aliq̄
ten⁹ ad eū ꝑtinēt circa que fiūt Eſ
to/dum aliena oꝑa impedire aut ꝓ
mouere nō queant· ſicut nec inania
carmina aut ſuꝑſtitioſe quedā liga
ture que tota medicoꝝ ſecta ꝯdemp
nat: licet hec ipſa a q̄buſdā eminē
tioꝛi quodam nomie phiſica ſoleant
appellari· phiſicū eteni̅ dicunt· cui⁹
occultiſſiā ratio eſt· vt humano ſen
ſu nequeat ꝯp̄hēdi Nichil etenim
eſt vel fit cui⁹ certū legittima cauſa
⁊ ratio nō p̄cedant Et vt alius ait
Nichil fit in terra ſine cauſa Con
ſtat itaqꝫ· ꝙ artificis nature manū
nichil euadit Ex quo ꝯſequēter pa
tet· ad philoſophiā omīa pertinere
Ego quidem quocūqꝫ modo iſta ſe
habeāt· indubitāter credo illa ſola
nō eſſe reſpuenda q̄ ex fide ꝓueniūt
et referūtur ad gloriā omnipotētis
dei· cum ſcriptum nouerim Omnia
quecūqꝫ in opere vꝉ i verbo feceris·
in nomine dn̄i facite in quo ſolo vi
a hoīs ꝓſperatur Hic oīum ſancto
rum turba p̄ceſſit Guthbert⁹ ſig
nifer q̄dā gentis noſtre in lege dn̄i
euangeliū iohannis ſupponebat in
firmis ⁊ curabātur Beati ſtephani
tunica ſuppoſita et moꝛtuū ſuſcita
uit Symbolū apoſtolicū demonia
cū a quo poꝛtabatꝰ curauit Orō dn̄i
ca herbis dū legebātur aut dabāꝰ
ex fide dicta · ſepiſſime contulit op
tatum ſalutis effectum Beatus be
nedictus ſigno crucis vas moꝛtiferū
fregit· ac ſi pꝛo ſigno lapidem icoꝛ
ſiſſet Capitula euangelij vel geſta
ta· vel audita· vel dicta· inueniūtur
ꝓfuiſſe q̄pplimis Hec eq̄dē ⁊ ſilia

nõmodo licita·sed et vtilissima sunt
Alia vero non tam ɔtempnenda q̃ fu
gienda·Certũ siquidẽ est q̃ diligen
tibus deũ omnia cooperantur in bo
nũ·Infideles aut reprobos·aut caũ
hesitãtes in fide·multis pmittit de
us ludificatioĩbus subiacere Omĩa
tamen tantũ possunt quãtum exa
pientis fides pmittit Vnde et iuli
us cesar nullo augurio nullave sup
stitione a quocũq; incepto potuit ab
sterreri Contigit enĩ vt qñq; in af
fricã nauigio pficiscens in egressu
nauis prolaberet̃·verso itaq; in me
lius omine·teneo te inq̃t affrica·
eãq; obtinuit·preterea calphurnia
vxor eius ea nocte quam is in terra
vltimã gessit·vidit eũ multis vulne
rib9 ɔfectũ in sinu suo iacere·rogãs
vt die sequẽti a curia abstineret·nõ
obtinuit ne ille in vita sua aliquid
timidũ quocunq; auspicio egisse vi
deretur·In excidio massiliẽsiũ lucũ
qui dijs sacratus haberetur·prim9
ausus est cedere probans se ab oĩ su
pstitiõe alienũ·Beat9 quoq; mar
cus euangelizãdi causa alexandriã
pficiscens·cũ nauẽ egressus rupisset
calceũ gratias agens iter suũ expe
ditũ esse ptestat9 est Si quis reuo
cat9 fuerit inter eũdũ·nõ ob hoc si
quid in noĩe dñi fuerat inchoatum
ptermittat nisi forte omnẽ reuoca
tionẽ ominosã ẽe corui psuadetur
exẽplo·q̃ coloris amisit venustatẽ
dũ reuocat9 a cornice progredi ma
luit q̃ manẽ Hijs vero nugis mens
incauta seducat̃·sed fidelis nequaq̃
acquiescit ¶ Caplm ij·Nõ cõtemp
nendas esse rerum omnino natura

lium significationes ·‡·‡·‡·
NOn tamen licet omnia va
na esse·fidemq; augurijs
asserere non habendã·ideo
signoꝝ que a dispositiõe diuina ad
erudiendã creaturã ɔcessa sunt fidem
et fructũ euacuo Multipharie siqui
dem multisq; modis suã de9 instruit
creaturã et nunc elemẽtorum voci
bus/nũc sensibiliũ aut insensibilium
rerum indicijs put electis nouerit
expedire·que ventura sũt manifestat
Futuras itaq; tẽpestates aut sereni
tates·signa quedã antecedẽtia pre
loquũtur vt homo q̃ ad laborẽ na
tus est·ex hijs possit sua exercitia tẽ
perare Hinc agricole hinc naute fa
miliarib9 quibusdã expimentis q̃d
quo tpe geri oporteat colligũt·q̃li
tatẽ temporis futuri ex eo q̃d prete
rijt metiẽtes In quo re nec aues de
quib9 sermo precessit·parẽtis natu
re bñficio arbitror destitutas·Mer
gus·alciones·cignus·archana na
ture frequẽter aperiunt·Cũ etenim
circa mediũ hyemis/alciones nidi
ficare ouaq; fouere ɔspexeris·de q̃n
decim dierũ gratissima sereĩtate ne
dubites·eos naute solẽt diligent9
obseruare·dicũt̃q; dies alcionite·
quibus vix vel tenuis flatus aura
sentitur· Hos ad procurationem
pullorum suorum sibi a natura con
cessos verisimiliter opinaberis·Cũ
vero fluuialium auium corpora ĩ a
quis auidius mergi conspicies·im
bres expecta Cum clamorem corni
cis audies matutinũ·pluuiã petit·
haut ideo credo q̃ sit diuini9 illis in
geniũ/aut rerꝫ fato prudẽtia maior

ſed quia morātes in aere motus illi
us ciuius ſentiūt in ſeipſis ⁊ inde hy
laritatē ꝯcipiūt aut merorem Nec
mirū cū ⁊ grauiora aīaliū corpora
ad exteriorꝫ mot9 frequētiſſime diſ
ponātur. ⁊ archano quodā nature
conſilio gerāt elementis neceſſa ciū
morē Que eni aīaliū corporib9 bo
na vel mala īmineāt. ſi ſe tempora
liter. vel extēꝑaliter reddiderīt tem
pora: ars phiſicorꝫ regulis ſuis ſa
tis ꝓbabiliter ꝯphēdit Futurā corā
ſanitatē. aut egritudinē aut ſtatum
quē dicūt neutralitatē / fatalitatem
quoqꝫ ipſam ex precedentibus ſig
nis agnoſcūt. ⁊ interdū ſi cauſas
nouerint efficaciſſime curāt Si vero
vt verbo eorꝫ vtar cauſas ignorāt
quō curāt? Nō vtiqꝫ artis bñficio
ſed fortune. iudiciū vero qđ eſt ſig
norꝫ cognitioē ꝓfert ⁊ ſi difficile.
ſepe veriſſimū eſt Multis quoqꝫ ſig
nis tranqllitas. ⁊ varie tēpeſtatum
forme ꝓcellarūqꝫ ꝓdūtur q̄ velut ī
ſpecula lune orbis inſinuat Oſten
dit nāqꝫ rubicūd9 color ventos. ceru
leus pluuias. ex vtroqꝫ cōmixtus
nimbos indicat furenteſqꝫ ꝓcellas
Letus orbis ſerenitatē nauigijs re
promittit. quā geſtat vultu / ꝑapue
ſi quarto ortu is eni auctor certiſſi9
eſt neqꝫ obtuſis cornib9 nubila. neqꝫ
infuſa fuerit humore fuſcata Tūc
eni tot9 ⁊ ille dies. ⁊ qui naſcētur
ab illo exactū ad mēſem vēto pluui
aqꝫ carebūt Sol quoqꝫ cadēs inter
eſt vtrū equalib9 gaudeat radijs.
an obiecta nube rutilet / vtrū ſolito
ſplēdore fulgid9. an e ventis vrgē
tib9 igneus. niue ſit pallid9 an plu

uia ſit impēdente maculoſ9 Aer ve
ro ⁊ mare ipſū. nubiūqꝫ magnitudo
vl' ſpecies. plurimū afferūt īſtructi
onis Sed ⁊ aues ⁊ piſces futuro
rū certiſſima ꝓdūt ſigna q̄ virgili9
⁊ lucan9 diuino cōprehēderūt inge
nio. ſꝫ ⁊ varro in libris noualib9
dū ſollicitos inſtruit nautas

¶ Capitulum tercium Signorum
alia eſſe vniuerſalia. alia particu
laria. ⁊ quid ſignificet geminatio
ſolis .⁊.

Que vō ī ſole ⁊ luna ſcđm
naturā ſigna cōtigerīt cer
tiſſima ſt. ⁊ auctorū multo
rū teſtimōio cōprobata Solē quis
dicere falſū audeat? Quotiens er
go ſol in celo videbitur gemīari. in
undationē aq̄rꝫ ſubiect9 orbis expec
tet Et licet a raritate ſui miraculis
videat' accedere. op9 tn̄ nature eſt. q̄
q̄dem ſoles nō geminat. ſꝫ nubē ſi
milimā facit. vocaturqꝫ parelīō Eſt
eteni parelion nubes ſimilima ſoli.
ſignū quidē cōmune multis. ⁊ ſi nō
generale Signorꝫ q̄dē alia ꝑticula
ria. alia vniuerſalia ſūt Particula
ria vō faciūt ſingul' / vniūſalia mul
tis ā vniūſis Vtraqꝫ āt mō ex de
mēti diſpoſitioē creatoris \ modo ex
natura rerū. mō ex malicia demonū
hoīes deo ꝑmittente ludificatū ꝓ
uenire dicuntur Sed q̄ ⁊ quō qua
re de cauſa. iudiciū q̄dē difficile ēſt.
⁊ frequēter incertū. ⁊ ſepe alti9 q̄
vt ab hoīb9 valeat expediri. eis tn̄
licentiori vanitate mathematicorꝫ
referti ſūt libri Eneas matre dea
mōnſtrante viā. data fata ſecutū ſe aſſe
rit. eo q' egredieti lucifer q̄ ⁊ ven9

donec ad ytaliam perueniret apparu
erit auspicanti. Defectus solis vari
os. luneqꝫ labores. rerū euentib9
curiositas humana captat

Capitulū quartū de signis que p̄
cesserunt excidium iherosolimitanū
nouissimum.

Vetus narrat hystoria sic
dicta q̄ est auctor ei9 incer
tus et vetera refert q̄ im
minente iherosolimorum excidio e
clipsis lune per duodecī noctes conti
nuas eadē in remotissimis locis pro
tracta est. forte significans iudaice
perfidie ⁊ superstitiosi erroris euer
sionē/que xp̄isto per predicationē
apostolicā mundo illucescente rectissi
me ɔtigit Scriptū est enī Stult9
mutat vt luna. sapiēs vo cū sole p
manet Alia qꝫ ꝙplurima diuino su
per incredulos inminēte iudicio accide
rūt q̄ si p singula put ab auctorib9
digesta sūt cepero enarrare. vel sola
hec ꝓpriū tp̄s desiderabūt ⁊ ociū.
Pauca tn̄ auctore iosepho cōpendio
so sermōe pcurrā. eo q̄ ad roboran
dā fidē nr̄am pficiūt. et ad retunden
dā obstinatā perfidiā iudeoꝝ Qua
draginta nāqꝫ pt9 admissū piaculū
ɔtinuis ꝓtracta ānis impioꝝ pena
differt In q̄b9 et apl'i oēs/pāpue
tamē iacobus qui dicebat frater do
mini/iherosolimis episcop9 cōstitu
tus indesinenter populū ɔmusse im
pietatis et feralis ausi de scelere cō
monebant. si forte posset cōmissi pe
nitudinē gerere. Vt possent flere p
scelere. ⁊ si vltrices penarū flāmas/
lacrimarū vbertate restringere. Os
tendebat namqꝫ eis deus per suam
pacientiā q̄ ipsoꝝ quereret peniten
tiā. q2 non vult tantū deus morte
peccatoris. quantū vt cōuertatur ⁊
viuat. Mollire autē adhuc mentis
eorū duriciam nitebatur diuina ma
iestas/signis et prodigijs celitus da
tis. terroresqꝫ simul et minacē dex
teram ostendendo/potius q̄ inferen
do. de quibus supradicti hystorio
graphi fides. vt in ceteris eciam in
hoc sufficiens erit. Relegamus er
go quid in sexto hystoriarū suarū li
bro de hijs ipse signauerit ioseph9
Sed infelicē inquit plebē tetermi
quidam homines et deceptores fal
sa vaticinantes suadebant. vt euidē
tibus signis et indicijs iracūdie et
indignationis diuine non crederēt.
quibus aperte futurū ⁊ vrbis et gē
tis presagabatur excidiū. Sed ve
lut afflati et amentes. et qui neqꝫ
oculos neqꝫ animas in se haberent
spernebāt oīa que celitus nūciaban
tur. Etenī stella prefulgēs/gladio
per oīa similis/iminente desuper ciui
tati ⁊ cometes. preterea exicialib9
flāmis ardere visa est per totū ānū
Sed et ante excidij tēpus ac belli.
cū populi ad diē festū cōuenirent oc
taua die mensis xantici q̄ est aprił
tēpore noctis hora nona tantus lu
minis fulgor aram tēplūqꝫ circūde
dit. vt putarent omnes diē clarissi
mū factum. et permansit spacio ho
re dimidie. Quod imperitis quidē
et ignaris prosperū videbatur. ꝟ le
gisperitos et probos quosqꝫ docto
res non latuit exiciale portentū. In
eadē qꝫ festiuite vitula sacrificijs
admota et aris assistēs. inter ipās

ministrorum manꝰ enixa est agnā
Sed ⁊ ianua iterioris edis q̄ respi
ciebat ad oriētē cū esset ere solido in
duta ac pinde immēsi pōderis q̄ vix
viginti viris sūmo conatu impellēti
bꝰ clauderetur ferreis quoqꝫ vectibꝰ
⁊ seris munita ac pessulis in altum
demissis teneretur obstricta· repente
hora noctis sexta pma ⁊ xx· die mē
sis apparuit spōte patefacta Sed ⁊
trāsacto die festo post aliquot dies
pma ⁊ xx· die mēsis arthemesu q̄
apud nos maiꝰ vocatur ꝓdigiosꝰ
apparuit visus ⁊ fidē pene excedens
Quod vere falsū putaretur nisi ocu
lorum fidē confirmasset malorꝝ cō
secuta pricies Eteni ꝑpe solis occa
sum visi sūt currus ⁊ quadrige i oi
regione ꝑ aerem ⁊ armatorꝝ cohor
tes misceri nubibꝰ ⁊ urbes circūda
ri agminibus improuisis· In alio
itē die festo qui penthecostes appel
latur noctu sacerdotes ingressi tēplū
ad ministeria ex more complenda·
primo quidā motꝰ quosdam strepi
tꝰ qꝫ senserunt tum demū voces subi
tas audiunt dicētes Migremꝰ hinc·
migremus ex sedibus istis· additur
hijs etiam aliud terribilius Eteni
quidam ananie filius ihūs noīe vir
plebeius et rusticꝰ ante quartū bel
li ānum cū ciuitas et in pace ⁊ habū
dātia pduraret in die festo taberna
culorū repente clamare cepit· Vox
ab oriēte· vox ab occidēte· vox a q̄
tuor ventis· vox sup ihero solimā ⁊
templū· vox sup sponsos ⁊ spōsas·
⁊ vox sup ꝑplm· ⁊ idesincter diu noc
tuqꝫ ꝑ oms plateas circuiens h
clamabat usquequo quidā pmores

ex populo viri· velut īfausti p̄sagij
indignatione cōmoti correptum ho
minē multis verberibꝰ afficiūt· At
ille nequaq̄ pro se aliquid loquēs
Sꝫ nec eos quidem q̄ circūstiterāt
depcans· easdem voces pari obstina
tione ⁊ clamore repetebat Tūc pn
cipes intelligentes vt res erat nu
minis esse in viro motus· pducunt
eū ad iudicē romanorum apd quē
flagris ad ossa vsqꝫ laniatus· neqꝫ
pces neqꝫ lacrimas fudit· Sed ea
dem vocē miserabiliter ⁊ cum quo
dam eiulatu emittens ꝑ singula pe
ne verbera ꝓferebat/ addens etiam
hoc ve ve iherosolimis· Prosequtur
⁊ aliud idem hystoriographꝰ maio
re gestum miraculo dicens oraculū
quoddam in sacris letteris reptum
q̄ ꝑ idem tempꝰ virum designaret
ex eorum regione processurum· qui
totius orbis potiretur impio Cuiꝰ
oraculi p̄sagiū idē hystoriographꝰ
vespasianū declarare suspicatur Sꝫ
vespasianꝰ nō alijs q̄ illis solis gē
tibus que romano imperio videbā
tur subdite dominatus est· Vn̄ iust
tius ad xp̄m hec rn̄sa referūtur/ ad
quem dixerat pr̄· Pete a me ⁊ da
bo tibi gentes hereditatem tuam ⁊
possessionem tuam terminos terre·
et cuiꝰ ꝑ idem tempꝰ ꝑ aplōs suos
In omnem terram exiuit sonus eo
rum et in fines orbis terre verba eo
rum·

¶ Capitulum quītum· Quanta
fuerit calamitas obsessorum et ob
stinate malicie quis fuerit finis et
que pietas titi·

Et ne tot ⁊ tanta medio
cris plage aut ꝑſūctorie in
dignationis dei aduerſus
impenitētiā iudeoꝝ ſignoꝝ preceſ
ſiſſe videātur indicia: calamitatē in
tolerabilē· excidiū irreparabile· re
probate ⁊ excecate gētis inauditā
et cunctis ſeculis incognitā ſeruitutē
ſuccinctus ſermo percurrat Quātis
ergo malis tunc vniuerſa mulcta
ta ſit· atq; ipſa iudee terra· bello· fa
me· igni· cedibuſq; vaſtata ſit/ q̄ꝫta
populoꝝ milia p̄ces ſimul cū cōiu
gib9 ac paruulis liberis abſq; nume
ro ⁊ abſq; diſcretione trucidati ſūt· q̄
etiā diuerſarū vrbiū obſidiōes· ſed
et ipſius magnifice ⁊ famoſiſſime
ciuitatꝭ iheruſalē q̄ꝫta vaſtitas ⁊ q̄ꝫ
ta fuerit diuerſaꝝ mortiū ſtrages·
quis per hec ſingula belloꝝ extite
rit modus ⁊ vt ſcđm id qđ ꝓphete
dixerāt/ abhominatio deſolatiōis ī
ipſo quondā dei famoſiſſimo colloca
ta ſit templo atq; ad vltimū cunc
ta ignis populatus ſit ⁊ flāma con
ſūpſerit· ſi quis plenius noſſe vult·
hyſtoriam ioſephi relegat· Nos ve
ro ex hijs ea tantum que ad expla
nationem ſuſcepti operis ſufficiunt
aſſumemus· in quibus refert ꝙ ex
omni iudea populi in die ſollempni
paſche iheroſolimam velut exitiali
quadam manu cogēte conuenerant
Quos tricies cētena milia dicit ho
minū fuiſſe/ iuſto ſcilicet dei iudicio
tēpore hoc vltiōis electo· vt q̄ ī die
bus paſche ſaluatorē ſuū ⁊ ſaluato
rem xp̄iſtū domini/ cruentis mani
bus ⁊ ſacrilegis vocib9 violarunt
in ipſis dieb9 velut in vnū carcerem

oīs multitudo concluſa feralis pene
exitiū/ qđ merebatur exciperet Pre
tereo ſane q̄ in eos/ vł gladij cede/
vel alijs belli machinis collata ſūt
explicare· ea tantummodo q̄ dire fa
mis exitio ꝑtulerūt ſupradicti hyſ
toriographi ſermonib9 proferam·
quo legentes hec ītelligāt q̄ꝫtum pi
aculi ſit audere aliquid ī xp̄iſtum·
et q̄ꝫ grauib9 auſa ſupplicijs experi
entur Age itaq; q̄nt9 ioſephi hyſ
toriarum liber ponatur ī medio· ex
quo oīs eoꝝ luctuoſa tragedia per
noſcatur Diuitib9 autem permane
re inq̄t aut perire vnū atq; idē erat
Si enim ī vrbe ꝑmāſiſſent faculta
tum ſuaꝝ cauſa/ crimine obiecto q̄ſi
qui de trāſfugiēdo cogitarēt/ perime
bātur Neceſſitas vero famis· factiā
oēū extollebat arrogātiā· Et vtrū
q; ſimul inedia cū temeritate creſce
bat Publice vero frumētū nuſq̄ꝫ oī
no erat· ſed irruētes vrbis p̄dones ꝑ
ſcrutabātur domus· ⁊ ſi quid īueniſ
ſent tanq̄ꝫ de hijs qui fefellerant pe
nas ſumebāt· ſi vero nō inueniſſēt·
nichilominus tanq̄ꝫ eos qui occulti
us et diligentius abſconderant cru
ciabāt Iudicium vero haberi ab eis
pabula capiebāt hoc ipſo· ꝙ adhuc
viuerent· ⁊ ſubſiſtere corporibus vi
debantur· tanq̄ꝫ qui profecto iam
interiſſent· niſi abſcōditos vſpiam
tegerent cibos· ſi quos ſane tabeſcē
tes macie vidiſſent hos cum venia
preteribant· ſuperfluum putantes
perimere quos paulo poſt aſſume
ret fames Multi tamen in occultis
omni cenſu ſuo mercati ſunt vnum
metrum· ſi diuites frumenti cedri

ſi inferiores fuerūt/ ⁊ cõducētes ſe
in interioribꝰ quibuſqꝫ penetralibꝰ
domꝰ · nõnulli nec in panes ꝯfectas
ymo crudas fruges edebant Alij ve
ro īgrū vel neceſſitas vel metꝰ per
mitteret excoquebāt Et menſā qui
dem nullꝰ expectabat apponi · ſꝫ ex
ipſo ſenuuſta igni rapiētes / ꝑpa ve
lut furtiua deuorabāt · ⁊ erat infeli
cis ipſiꝰ cibi ſpectaculū miſerabile ·
cū validiores quiqꝫ inuēta diriperēt
Imbecillibꝰ vero nichil ꝑter luctū
ſupeſſet ac lacrimas · Et oīm licet
rerū acerbitates ſuparet fames · ni
chil tñ ita ſubruit · atqꝫ ſubuertit ſi
cut verecūdia Quicq̄d enī ſaluus re
bꝰ pudore dignū eſt · id in hac neceſ
ſitate ꝯtempnit̄ · Deniqꝫ ⁊ vxores
de virorū manibꝰ · ⁊ filij de parētū
et quod eſt infeliciꝰ matres cibos de
paruulorꝫ maībꝰ atqꝫ ore rapiebāt
Et cū dulciſſimi liberi in manibꝰ at
qꝫ an̄ ora poſiti tabeſcerent exigua
vite ſubſidia a dentibꝰ ipſis eximē
nemo parcebat · Verū nec ipſos q̄dē
infelices ⁊ perexiguos ſumentes la
tebant cibos · ſꝫ continuo aderat pre
donū quis / et ſtatī vt clauſas cuiuſ
piā cõſpexiſſet fores · indiciū crede
bat eſſe ꝙ intrīſecus poſiti ederent ·
⁊ repēte deſpicatꝭ foribꝰ precipites
irruebant · atqꝫ ab ipſis / vt ita dicā
faucibꝰ exprimētes · ſi quid forte in
ſumptū iā fuerat reuocabant · Vere
bantur ſenes ſi cibū vendicare temp
taſſent · ſparſis eciā crinibus mulie
res trahebantur occultare nitētes ſi
q̄d forte dep̄henſū fuiſſet · in mani
bus · Nulla ſenibꝰ reuerētia · nulla
erga ꝑuulos miſeratio · ſꝫ ī exiguo
panis fragmento paruulos inheren
tes et ex ipſo cui inheſerāt ſuſpēſos
elidebant in terrā · In eū vero q̄ rap
tores cibo preueniſſet aſſūpto cru
delꝰ ſeuiebant · ⁊ excogitabant di
ra ſupplicia obturantes infelicibꝰ na
turales digeſtionū meatꝰ Alijs ve
ro preacutas ſudes per eadē vereda
adigentes Horreſco que geſta ſunt
referēs · Ad confectionem poſt hec v
niꝰ panis aut ciati farine · miſeros
purgebāt · nā ipſi tortores paciebā
tur famē · Eſſet enī quodammō to
lerabilꝰ ſi hec ꝯpulſi inedia facere
viderentur Sed vt vel prepararēt
ſibi ī poſterū cibos vel vt crudelitatꝫ
exercicio cõualeſceret · In hijs eciā
ſi qui forte furtī ꝑ ſtationes hoſtiū
ꝓ colligendis herbis erupiſſent oc
currētes eis qui ſe hoſtiū manꝰ effu
giſſe gauderent · diripiebant quic
quid attulerant · Supplicantibus
autē · ⁊ terribile quoddā ſibi nomē
dei inuocātibus · vt vel partē aliquā
ex hijs que ſecū mortis ꝑiculo q̄ſie
rant indulgerent · nichil proſus ꝑ
bebant · ſed hoc beneficij loco ceſſe
rat · ſi comprehenſum viuū licuiſſꝫ
euadē ¶ Hijs āt poſt aliquāta ad
iungit dicēs · Iudeis vero cū egreſ
ſu vrbis omnis pariter ſpes exclude
batur ſalutis · ⁊ inualeſcens acer
bitas famis · domos ſimul ⁊ fami
lias gentemqꝫ vaſtabat · ita vt pene
trabilibus ſtrata iacerent mulierum
paruulorumqꝫ cadauera · per plate
as vero infelicium ſenum corpora
fame magis q̄ꝫ etate conſumpta ·
iuuenes vero atqꝫ omnis etas ro
buſtior velut ſimulachra quedam

in vijs ⁊ egressibus oberrabāt· cor
ruentes quocūq; loci gressū surripu
isset inedia. Sepelire aūt cadauera
proximoꝝ· nec defunctorū multitu
do· nec viriū debilitas ꝑmittebat·
simul ⁊ pro vite sue incerto vnusq̄ꝫ
verebatur· Dein aliq̄nti supra eos
quos sepeliebāt aīas emisere· multi
etiā dum prosequūtur funera prius q̄
ad sepulchrū veniretur efflabāt· ꝫ
nec plāct⁹ ex more defūctꝭ exhibe
batur aut luctus· quia hoc totū sibi
vendicauerat fames· Sz nec aridi
tas inedie humorē cuiq̄ reliquerat
lacrimarū. Obsederant ciuitatē pro
funda silentia· ⁊ nox plena mortis
cuncta ꝯtexerat· quib⁹ malis oīb⁹
grauiores soli vigebāt p̄dones· qui
ne sepulchra quidē diripe ⁊ spolia
re cadauera illicitū ducebāt· nō tam
predā petētes q̄ scel⁹ irrisiōe cumu
lātes· ⁊ acie gladioꝝ suorū in cada
uerum obtruncatiōe probātes. Inter
dum etiā in nōnullos adhuc spiran
tes/mucro examinand⁹ agebat qd
alij semineces cū viderēt· supplices
dexteras p̄tendebāt vt in se quoq;
beneficij loco ꝯuerterēt scelus· quo
scilicet cruciatib⁹ famis velotius ab
sorberētur· ꝫ nouo crudelitatꝭ gene
re necē quā spōte īferebāt· si rogarē
tur negabāt· Cū tamē vnusq̄ꝫ de
ficientiū cum gemitu retorq̄ret ocu
los ad templum · nō de morte pro
pria dolēs · sed de īpunitate predo
num quos superstites relinquebant·
⁊ primo quidē sumptu publico sepe
lire mortuos iusserant fetoris into
lerantia· vt vero omnem sumptum
cepit vincere multitudo morientium·

de muro cadauera precipitabant·
¶ At cū tytus circuiēs ꝓuidisset re
pletas mortuoꝝ cadauerib⁹ valles
⁊ humani corꝑis tabo putriā terrā
rigari: cū ingenti gemitu eleuatis
ad celū manib⁹ deū inuocat testem
hoc sui causa nō prouenire· ꝫ se sus
tinere ista inuitū ¶ Et post aliq̄nta
iterū ioseph⁹ talia q̄dam ꝓsequitur
Non cunctabor inquit proferre q̄ sen
tio. Arbitror enī q̄ etiā si aduersus
impios ciues/romanoꝝ paulisꝑ ar
ma cessassent· aut terre hiatu aut a
que diluuio· aut sodomitanis igni
bus aut fulminib⁹ celitus suppliciū
torris ciuitas dependisset · q̄ multo
infaustiorē illis qui hec perpessi sūt
et nequiorē virorū presentem hāc
protulisset etatē pro quib⁹ omnis
gens pariter mereretur extingui ¶
Sed ⁊ in vi· libro de eisdē talia scri
bit· Et eorū inq̄t qui ꝑ totā ciuita
tem famis īedia corrūpebātur mul
titudo īnumerabilis erat· quoꝝ nec
explicari miseria potest· Per singu
las nāq; domos si cubi aliq̄d fuisset
cibi ceptū: bella ꝯtinuo ⁊ cedes īter
caros ipsoꝝ parētes ac liberos nas
cebātur· dū nō solū e manib⁹· ꝫ ex
ipsis etiā faucib⁹ inuicē cibū rapere
certabant· Fides autem nec mortu
is erat. Sed ⁊ ipsi cum iam spiritū
exalarent perscrutabantur a predo
nibus: ne cui forte intra gremium
cibi aliquid ꝯsideret· Alij autem per
inediam hiātes· velut rabidi canes
huc atq; illuc ferebantur ⁊ quasi in
sania quadam exagitati in easdem
domos sub momento temporis ite
rum ac sepius irruebāt· Omnia ta

men necessitas vertebat in abũ· ed
am illa que nec mutꝫ quidẽ aĩalib9
edere vsus fuit· Ad vltimum ne lo
ris quidem vel cingulis aut ipsis c
riam calciamentꝫ abstinuerũt· Poe
corũ quoqȝ indumenta detrahẽtes
consiciendis dentib9 ingerebant· Nõ
nulli et feni veterꝫ festucas edebãt·
sed ⁊ de quisquilijs collectis paruis
simũ pondus dragmis quatuor di
strahebãt·

¶ Capitulum sextum· De mari
a que vrgente fame comedit fili
um·⁊·

Sed quid op9 est p hoc pã
dus illi9 famis explicare cũ
gestum sit ibi facin9 quod
neqȝ apud grecos neqȝ apud barba
ros illius vl'9 accepit auditus· hor
rendum quidẽ dictu· auditu vero in
credibile· Equidem libẽter tã ima
ne facin9 ne q̃s me crederet mõstru
osa narrare siluissẽ· nisi multos me
morie nr̃e viros testes cõmissi scele
ris habuissem· Porro vero ne ali
quid in hoc prestare patrie me ar
bitror· si subtraham eorum verba·
quorum pertulit facta· ¶ Mulier
quedam ex hijs que vltra iordanis
alueum commanebant· nomĩe ma
ria eleazari filia· de vico bethoron
quod interpretatur domus ysopi ge
nere ⁊ facultatib9 nobilis· cum reli
qua multitudine que cõfluxerat ihe
rosolimis repta· cõmunẽ cũ oĩb9 ob
sidioĩs casũ ferebat· Hui9 reliquas
quidem facultates· quas domo ĩ vr
bem ꝯuexerat tyrãni inuasere· si q̃d
vero reliq̃arũ ex magnis opib9 fue
rat quib9 victũ cotidianũ ꝑtenuem
ducere irruentes p momẽta preda
nũ satellites rapiebãt· Pro quib9
ingens mulier velut insania iam q̃
si ex indignatione fatigabatur· ita
vt interdũ p̃dones maledictis ĩ ne
cem sui ⁊ cõuicijs ĩstigaret· Verũ cũ
neqȝ irritatus quisq̃ꝫ neqȝ miserat9
eam opprimeret· ⁊ si quid forte cibi
fuisset quesitũ ab ea· id ab alijs q̃
reretꝫ· nec iã vsq̃ꝫ reperiendi copia fi
eret· famis autem dira visceribus
ipsis insisteret ac medullis ⁊ ad
furorem perurgeret iam inedia: fa
me et ira pessimis vsa consultori
bus· contra ipsa iam armatur iura
nature· Erat namqȝ ei sub vberi
bus paruulus filius· hunc ante ocu
los ferens inquit· infelicis matris
o infelicior fili/ ĩ bello fame ⁊ direp
tione predonum cui te reseruabo?
nam ⁊ si vita sperari posset· ⁊ iugo
seruitutis romane vrgemur· Sed
nũc eã ipsam seruitutẽ precurrit fa
mes· Predones vero vtraqȝ vi gra
uiores· purgent· Veni ergo o mi
nate· Esto mĩ cibus/ p̃donibus fu
ror· seculis fabula que sola deerat
cladib9 iudeorꝫ· Et cũ hec dixisset
simul iugulat filiũ· Tũc deinde ig
ni superpositum torret· et medium
quippe edendo consumit· medium
vero reseruat obtectum· Et ecce con
festim predones irruunt adusse car
nis nidore concepto· mortem minã
tur· nisi sine mora cibos quos para
tos senserant demonstraret· Tum
illa· partem inquit vobis optimam
reseruaui· Et continuo que super
fuerant mẽbra retexit infantis· At
illos repente ingẽs horror inuasit·

et crudeles q̄uis animi diriguere·
vox faucib⁹ interclusa est· Illa vero
truci vultu· et ipsis etiā predonib⁹
truculētior· me⁹ inq̄t hic fili⁹ ē· me
us est ꝑtus: ⁊ facin⁹ meū est Edi
te nam ⁊ ego prior comedi q̄ genui
Nolite effici aut mīe religiosiorēs·
aut femia molliores· Qz si vos pi
etas vincit ⁊ execramini cibos me
os: ego q̄ iam talib⁹ pasta sū· ego
hijs iterum pascar Post hec illi ter
riti tremētesꝫ discedūt qui hūc solū
ex oīb⁹ facultatib⁹ suis misere ma
tri reliq̄rant cibum Repleta est aūt
cōfestim vniuersa ciuitas nepharij
sceleris nūcio· ⁊ vnusq̄ꝫ āte oculos
facin⁹ qđ ꝑpetratū fuerāt adducēs·
tanq̄ si ipse hoc ꝑpetrassꝫ horrebat·
Oēs aūt quos famis necitas pur
gebat· festinabāt magis ad mortē· be
atos dicentes eos quibus contigit
interijsse· priusq̄ talium malorum
polluerentur auditu· Hec quidem
iosephus

¶ Capitulum· vij· De numero
occisorum· captiuorum et ꝑempto
rum fame

Quem verō tāta calamitas
inuenerat exitū eodē aucto
re ꝑpauciis adnectā· Colli
gens enim supradict⁹ hystoriogra
ph⁹ oēm numerū ꝑeremptoꝝ· vel fa
me· vel ferro· vndecies cētena milia
designauit Ceteros verō latrones·
vł sicarios ac p̄dones· post vrbis
excidiū mutuis iterijsse declarauit
vulnerib⁹ Electos aūt quosqꝫ iuue
nū quos decor corpis et proceritas
cōmēdabat: ad triūphū dicit esse re
seruatos Reliquos aūt q̄ sup̄ xvij·
ānos agebāt etatis· victos ad opa
egypti: per metalla destinatos· vel
per ceteras prouincias esse disper
sos· Alij quidē vt ad ludos gladia
torios Alij vt ad bestias traderētur
Hi qui vero itra septimū ⁊ decimū
etatis repti sunt annū: ꝑ diuersas
prouincias in seruitutē distrahi ius
si sunt quorū numer⁹ vsꝫ ad nona
ginta milia ꝑduct⁹ est ¶ Hec vero
omnia gesta sunt· ij° āno vespasia
ni imperij iuxta ea q̄ ipse dominus
et saluator noster ihes⁹ xp̄s p̄dixe
rat· quippe cū ea que gerēda erant
tanq̄ presentia videret· Tūc enim se
cundū euangeliorū fidem vidēs ciui
tatē fleuit super eā· et velut in auri
bus eius prolocut⁹ est hec verba·
Si agnouisses inquit· et tu in hac
die que ad pacem tibi sūt· nūc aūt
abscōdita sunt ab oculis tuis· quia
veniēt in te dies ⁊ circūdabūt te ini
mici tui vallo· ⁊ circūdabunt te· et ꝑ
urgebūt te vndiqꝫ ⁊ ad solum redi
gent te· ⁊ filios tuos ī te ¶ In hūc
modum q̄plurima diuine ꝯmoniti
onis tonitrua publice īduratis au
ribus resonabant quousqꝫ sanguis
iustorum· sed et ipsius iusti singula
ris ⁊ vnici qui ab impijs iniq̄ effu
sus est· iusto dei iudicio quereretur·
Attriti sūt ergo plagis / bellis stra
ti· ⁊ a patrijs sedibus diuine indig
nationis excisi turbine· vt in vrbe
gloriosissima· nec lapis super lapi
dem remaneret· fuitqꝫ populi indu
rati ⁊ quouis lapide durioris tribu
latio tanta: quāta non fuit ex quo
gentes esse ceperunt vsqꝫ ad diem
hanc

Caplm̄ viij. De pegrinatione fidelium quos sub ea tẽpestate serua uit xp̄s apud pellam.

Ecclesia vō que fuerat ihe rosolimis ↄgregata diuini tus trãsire iussa est trãsiordanẽ ad oppidũ quoddã nomie pellam quo ablatis ex vrbe cultoribus dei celesti fieret vindicte locus q̄ in vrbem gẽtemq̃ sacrilegam fuerat exercenda Qd̕ et eusebius cesariensis in ecclesi astica hystoria plenius refert

Capitulũ ix. Testimoniũ qd̕ phibꝫ iosephus xpristo. et c.

Et quidẽ hec omia rectissi me passi sũt qui in filiũ dei manus sacrilegas extendere p̄sũpse rũt cũ testimonijs scripturarum et vir tute mirabiliũ operũ ipsũ esse xp̄m domini ↄstaret Vñ iosephus. Fuit aũt hijsdem tp̄ibus ihesus sapiẽs vir. si tamen virũ eũ appellare fas est. Erat eni mirabiliũ operũ effec tor doctorq̃ hominũ eorum qui liben ter que vera sũt audiunt et multos quidẽ iudeorum. multos etiã ex genti bus sibi adiunxit. Xp̄us hic erat. Hũc accusatione p̄morum nr̄e gentis virorum cũ pylatus in crucẽ agendũ ce se decreuissꝫ: nõ deseruerũt eũ hij q̄ ab inicio ip̄m dilexerãt Apparuit ei ciis tercia die iterum viuus. scd̕m qd̕ di uinitus inspirati ꝓphete. vel hec vel a lia de eo inumera miracula futura esse p̄dixerãt. ꝫ et in hodiernũ diẽ xpianorum qui ab eo nũcupati sũt et nomẽ ꝑseuerat et genus

Capitulum decimũ. De vespa siano qui cecum et claudum curasse legitur. et c.

Vespasianũ q̃z iudee vasta torẽ p̄remq̃ typti iherosolio rũ pijssimi euersoris. vt q̄ busdã scriptoribus placuit miraculorum signis ad faciẽdã viditã dei digitus exornatur. Ipse namq̃ necdũ ip̄atorẽ: quidã e plebe luminibus orbatus. itẽq̃ alius crure debilis sedentẽ p tribu nali pariter adierũt. orantes opem valitudini. eo q̃ sibi foret in quiete mõstratũ. oculos restituẽdos si eos ille inspicerẽt. et crus debili roborãdũ: si illud dignaret̃ calce ↄtingẽ. Orã tibus amicis iuitus licet vtrũq̃ temp tauit. nec defuit euẽtus / impiũ quo q̃ eius et interitus vitellij et ottonis qui fedo neroni successerant. pluri bus celestiũ signis p̄nũciatũ est et ꝑ ꝑte stupendis

Capitulũ xi. Signa esse que cõtra naturã fiũt.

Que vero huiusmodi stupo re digna in hijs cõtigũt: ꝑplerũq̃ signa esse non am bigit quisquis euangelice ꝓmissio nis fideliter meminit cũ scriptũ sit Erũt signa in sole et luna et stellis et c. Ea tamẽ que hic p̄nũciantur. sine p̄iudicio sententie melioris ea esse intelligenda arbitror / q̄ in hijs contra naturã fiunt quale est q̃ in passione domini sol obscuratus est / velum scissum / petre rupte / monumẽ ta apta / et scõrum corpa qui dormie rant surrexerũt. Naturalis eteni e clipsis eẽ nõ potuit q̄ lunaris corpis obiectu ↄtigit / cũ ↄstet p̄dic lunã quartam decimam extitisse nisi for te quis de iudaica perfidia incredu litatis sue solacium mutuetur asse rens cum eis venerẽ tũc in ecliptica

linea soli fuisse opposita · que quidẽ
magna est · et vt astrologi tradũt/
sola de quinq; siderib9 de nocte vm
brã de se emittit vt luna ¶ Quod q2
nec ratio probat nec auctoritas aut
fides approbat repudiatur vt fictile
Si enĩ adeo luminosũ est veneris
corp9 quõ tantas parit tenebras ?
¶ Dyonisius ariopagita in eplã
ad policarpũ scribit se et plures ali
os philosophantes tũc vidisse lunã
soli incidentẽ · et quidẽ contra naturã
Omnino enĩ erat cõtus tempus ·
quod ei postmodũ paulo predicãte
cõuersionis dedit occasionẽ · Quo
tamẽ plures alit̃ hinc locutos · Nos
dyonisiũ prefero · quia quod vidit
scripsit · alij ꝓprias sequũtur opini
ones · ¶ Sunt autẽ signa plerũq;
non mõ naturalia · sed et generalia
sicut illud ꝙ dño moriente tenebre
facte sunt per vniuersã terrã ab ho
ra sexta vsq; ad horã nonã · Et qđ
in eis particulare est · aut minus na
turale · capacitatẽ generis temporis
perpetuitate cõpensat · Mores etenĩ
illa moysi faciẽ detexit vniuersis · ꝑ
petuã duriciã scidit · et resurrectiõis
primicias in eternã leticiã introdux
it · Illa quoq; que diẽ iudicij preue
nire dicuntur · per dies q̃ndecĩ · si ta
men futura sunt · quoniã de canoni
ca scriptura firmitatẽ non habent ·
nature legib9 minime subiacebũt/
dum tamen naturã hic/vt in locis
q̃ꝙ pluribus dicamus solitũ cursũ re
rũ · aut causas occultas euentuum
quarũ ratio reddi potest

¶ Capitulum duodecimum ·
Nichil contra naturam auctore
platone qui naturam dicit dei volũ
tatem ·

Si vero platonẽ seq̃mur qui
asserit naturã esse dei volũ
tatẽ · profecto nichil istorũ e
uenit contra naturã · cũ ille oĩa que
cũq; voluit fecerit · Ille q̃dẽ dũ rerũ
causas exequitur · finẽ omniũ diui
nã astruit bonitatẽ · Optim9 est in
quit · Procul ab optimo lõge relega
ta est omnis inuidia · Itaq; consequẽ
ter cuncta sui similia prout natura
cuiusq; beatitudinis capax esse pote
rat effi̇ci voluit · quã quidẽ dei volũ
tatẽ certissimã rerũ originem esse si
quis ponat · recte eũ putare consenti
am · Et quidẽ sapientia dei et boni
tas que rebus omibus originẽ pre
bet · natura rectissime appellatur · cõ
tra quã vtiq; nichil fit · quia dispo
sitionẽ dei nichil euacuat · aut cau
sas que in mente illius qui fecit ce
los in intellectu ab inicio cõstiterũt ·
suo priuat effectu · ¶ Insunt itaq;
rebus seminales euentuũ cause · et
originarie rationes · que preordina
to tẽpore in suos procedũt effectus
ex eo q̃dẽ mirabiles · nõ ꝙ nullas ·
sed ꝙ occultissimas habeant causas
Humor siquidem de intimis terre
visceribus ab arborũ vel vinearũ
radicibus appetitiua quadã virtute
attrahitur · deinde quadam distribu
tione nature digitur per plantarũ
membra · et cum sua decoctione pro
fecerit turgescit in surculos · et que
ad sustẽtationẽ sui nõ ĩdiget · ĩ folia
et fructus emittit · q̃ cũ maturuerĩt/in
musta despumãt · et sic ꝑ interualla
tẽporũ cõsueto vsu vina parturiũt ·

¶ Si vero occulta dei quibuſdam
nature circulis/digeſt9 ꝟ matura
tus humoꝛ abſꝫ tempoꝛis interſtiti
o inopinatum vertatur in vinum/
miraculū quidē eſt. quia altitudo di
uine diſpēſationis noſtrū trāſcēdit
intellectū Sed vt ait ſapiēs. cedat
inſcicie nubil9 erroꝛ ceſſant pꝛofec
to mira videri. Nō tamen mirabi
liū dei fidē vel auctoꝛitatē infringo:
ſed altitudinē diuinaꝝ ſapientie ⁊
ſcientie ſue plena huilitate veneroꝛ
et āmiroꝛ. ſciens quia qđ ſtultū eſt
dei/ſapiētī9 eſt hoib9 In multꝭ ete
nim labi/humana īfirmitas eſt/ ſi
cut in nullo aliter ſentire ꝙ̄ res ſe ha
beat/āgelica vel diuina pfectio

¶ Cplm̄ decimūtercīū Quia deus
ſignis ſuam pꝛemunire dignatur
creaturam.

Hoc quoqꝫ diuina miſerati
o eſt. ꝗ ſignoꝛū ſuoꝝ indi
tio ignoꝛātiā noſtrā quādā
qꝫ ꝑmunit Cometa ſiquidē apparē
te/ credūtur iminē ꝯuicia An igno
ras terris mutantē regna cometā?
Italie quoqꝫ iminēte excidio q̄ ſig
na ꝯtigerint: non neſcit quiſq̄s ali
quaten9 rerū publicaꝝ hyſtoꝛias at
tigit. hyſtoꝛicoꝝ volumīa q̄ de reb9
memoꝛalibus ſcribūtur. plena pꝛo
digijs ſūt ⁊ oſtētis. Deniqꝫ ſub he
lya ⁊ helyſeo multa fidei ⁊ ꝟtutis
ſigna ꝓceſſiſſe nō ambigis Niniui
te quoqꝫ ſignoꝝ indicijs penitentiā
egerūt in ꝑdicatione ione. Infideli
tas nāqꝫ ſignoꝛū argumētis erigi
tur. ꝟ fides tenera eiſdē roboꝛatur.
vnde illud. qđ ſignū oſ̄dis nobis?
Et iudei ſigna querunt. grecī ſapien
tiam ¶ Capitulum decimūquartū
Quid ſignum. et de ſompno

Hic vero intelligūtur ſigna
queciīqꝫ quouis iudicio di
uinā homini inuūt volūta
tem. Signū ſiquidē eſt qđ ſeipſum
ſenſui. ⁊ ꝓter ſe aliquid aīo oſtēdit
Quedam tamē ſigna ſūt que nulli
coꝛpoꝛaliū ſenſuū aliquid oſtēdūt.
ſed animo cuiuſcūqꝫ rei ſpecie medi
ante. aut citra medij difficultatem
verū falſumve frequenter ingerūt.
Signa etenim interdum vera. inť
dum falſa ſunt. Quis neſcit ſomp
nioꝛum varias eſſe ſignificatioēs.
quas ꝟ vſus appꝛobat. et maioꝛū
confirmat auctoꝛitas? In eis vtiqꝫ
quoniā ſompn9 eſt animales ꝟtu
tes ſcđm ſenſus qui dicuntur coꝛpo
ris et ſunt anime quieſcunt. ſed na
turales intenduntur. Contingit in
terim vt animus coꝛpoꝛis exercicio
releuat9 in ſeipſum liberius redeat.
et veritatem nūc ꝑ figuras et enig
mata. nunc īmediata facie licenti9
contempletur Quod ⁊ illum nō la
tuit qui ſompni depingens poꝛtas.
alteram eburneam. alterā coꝛneā
finxerit. cum ⁊ coꝛnu ſit peruium vi
ſui/qui nō frequenter errat. ⁊ ebur
nature dēſioꝛis. et vſqꝫ ad extremā
tenuitatem raſum nullo viſus acu
mine penetretur. Hoc quidem den
tibus. illud oculis verioꝛibus ſimili
us eſt Hinc vera ſompnia. hinc fal
ſa ad celum mittūt inſompnia ma
nes.

¶ Capitulum decimūquintū De
ſpeciebus ſompnioꝛum et cauſis ⁊
figuris ⁊ ſignificationibus.

S
Unt aũt multe ſpẽs ſomp
nioꝝ· ⁊ multiplices cauſe·
ac varie figure ⁊ ſignificati
ones· Aut eni inſompnium· aut fã
taſma· aut ſompniũ/ aut oraculũ·
aut viſio eſt Porro inſompnia ex e
brietate vel crapula aut varijs paſ
ſionibus corporis affectuũq; tumul
tib⁹ ac reliquijs cogitationũ freq̃
tiſſime oriuntur· Vñ ⁊ male ſanis
amantiũ mẽtibus inſompnia nũq̃
deſũt· qđ prudenter inuit maro An
na ſoror q̃ me ſuſpẽſam·inſompnia
terrentur Multa viri v̄tus aïo mul
toſq; recurſat·gentis honos/herẽt
infixi in pectore vultus·verbaq; nec
placidam/membris dat cura quietẽ·
Hãc quoq; dolentium·aut gauden
tiũ·aut quos timoris vexat anguſ
tia·aut ĩmoderate cupidinis ardor
accendit· non p̄tereunt paſſionem
¶ Fantaſma eſt cum rerum ignote
videntur ſpecies·qualitate vel quã
titate· ꝗ̃ p̃riũ mõ vel numero a na
tura diſcrepãtes· ut ſi forte nec pes
nec caput viri reddatur forme dum
tetrũ deſinit in piſcẽ·mulier formo
ſa ſupne· Has quidem ſpecies ex
infirmitate mentis ac corporis tra
dũt phiſici prouenire· earumq; cau
ſas magis attendunt· q̃ ex eis ali
quas ſigñificacões· In quo genere ⁊
ephialtem/ quo quis varijs preſſu
ris quodam q̃ſi interuigilio ꝫ ſomp
no potius inquieto/opinanſe vigi
lare cum dormiat putat ab aliquo
ĩterim p̄grauari ꝯnumerandum ar
bitrantur· Que quidem omnia me
dicorum potius indigent cura q̃ ve
tilatiõe noſtra ·preſertim cum nich
il in eis verũ appareat niſi ꝙ veriſſi
me ſunt ac moleſtiſſime paſſiones·
¶ Sompnium vero cuius appella
tio cõmunis eſt· licet in ſpecie ꝓpria
cenſeatur· p quedam inuolucra rerũ
gerit ymagines/in quibus coniecto
rum precipue diſciplina verſatur·⁊
nunc ſuũ cuiuſq; eſt·nunc alienum/
modo cõmune·interdũ publicũ aut
generale eſt· In hijs vero omnib⁹
qualitas pſonarum rerum ⁊ tempo
rum diligentiſſime obſeruatur· vt
enim ait neſtor· De ſtatu publico
regis credatur ſompnio aut eius qui
magiſtratũ gerit· vel de quidem·vel
dei diuina p̄deſtinatione Aut ſi pub
lice fortune ſignũ oſtenſum eſt mul
tis· vt in eo ꝙ pluribus rationis
cuibus ſecđm quoſdam ſibilla inter
prete de miſterio incarnationis reue
latũ ſcribitur Hec q̃dem nõ modo ĩ
carnationis· ꝫ paſſionis aſcẽſionis
poſt r̃ſurrectionẽ/aduẽt⁹ quoq; ſecũ
di interpres/docente ac dictãte ſpiri
tu patefecit archana·ſicut in v̄ſib⁹
ſibillinus manifeſte reperies· Quo
rũ iſtud ſicut in pleriſq; p̃rum ſcrip
turis inuenitur ĩicium eſt· Iudicij
ſignum tellus ſudore madeſcet Si
vero apices capitales ſingulorum
verſuum ex ordine cõiugantur ad
confundendam perfidiam iudeorũ
hoc inuenietur expreſſum· Iheſus
xpriſtus·teio·ſocher· niſi qđ in lin
gua latina grecarum litterarum ꝓ
prietas ad plenũ non potuit obſer
uari Ipos v̄o v̄ſ⁹ vt opinor apud
btũꝫ auguſtinũ ĩ libro de c̃itate dei
ĩuenies Eſt g̃ miſtice viſioĩs ei⁹ ca
put/⁊ ſũma ĩtẽtio/iħꝫ q̃ p̄figurabat

indubitanter esse filium dei viui. ho
minē veꝝ/iudicē oīm/regē eternū.
remuneratorē sperantiū in se/aucto
rē vite/eterne beatitudinis ex grati
a largitorē. Hic quidē vł rei diuina
p̄destinatione ideo dictū est. q2 ma
gistratus nūc p̄sens intelligit̄ nūc
futurus ¶ Oraculū quippe numāae
iuniori innotuit affricano. dum ad
huc esset pene miles ¶ Dū autū p
nus adultus aut p̄ruptus est/ sōp
nia frequētius euanescūt. Arborū
nāqꝫ/labentibus folijs īsomnioꝝ
vanitas dominat̄. quod ⁊ vgilius
in libro in quo totius phie rimatur
archana sensisse visus est. dū laben
tia folia apᵈ inferos varijs sōpnijs
onerauit ¶ Decorū quoqꝫ diuersi
tas/ varias figuras quietis admit
tit. vt alia alijs/nūc hoꝝ. nūc illo
rum somnioꝝ/vberiora sint Locꝰ
nāqꝫ desertus aut palustris ⁊ eminē
cior aut celebrior fātasticaꝝ yma
ginū/fecūdior est. Res quoqꝫ inter
dum manifestiꝰ. interdū obscurius
capitur. et nūc seipsam animo inge
rit. nūc intimāte alio declaratur
¶ Cū vero luce īmediata seipsam in
fundit. visio est/ ex eo ꝙ plena ⁊
vera spēs sui/oculis videatur esse sb
iecta. quale est/ ꝙ cassandra oīno
nō visum a quo alexander hausto
veneno ꝑimendꝰ erat agnouit. q̄a
eū quies ei rep̄sentauerat. Porro
visionū alia manifestior est/vt que
clara rei occurrit ymagine. Alia p
fundiorē desiderat intellectū. vt cū
rem admixta spēs figuraꝝ obnubi
lat. sicut est ꝙ gaio cesare trāsito ru
bicone bellū patrie inferente/ad de

signandū terrorē ciuiū/qui erant p
grauis iniuriā opp̄mēdi. Ingēs visa
dna patrie trepidātꝭ ymago dua su
o denūcians. ne cōciues armis ciuili
bus īpugnaret. Publica nāqꝫ yma
go imperij. publicā metus ⁊ cesareo
nomine ꝓstrate vrbis erat indicio
Qꝫ si imperij nullā in veritate que
sic appareret/credit quis fuisse yma
ginem/hystoriaꝝ fide cerciorabitur
Cū eni maiestatē vrbis principes
visibili specie censuerint honorādā ꝑ
exquisito artificio muliebrē formā
que orbem dextra cōtineret/in ere
materia fieri studuerūt. Ea vero ꝑ
fecta in forma egregia venusta quā
titate. ꝑtium apta dispositione mē
bris quoqꝫ condecētibus. ⁊ sibi inui
cem congruētibus vniūsis. cum nō
tam populi examinationem ꝙ̄ ami
ratione plena sui cōmendatione de
posceret. quidam solas tibias tante
moli ꝑferende inhabiles esse causa
ti sūt. Quibus faber respondit eas
vsqꝫquaqꝫ sufficere/ donec vgo pare
ret/ omnino credens īpossibilē vgi
nis partum Qđ ⁊ xpristo nato im
pletū est. ea corruente ⁊ fracta. q̄a
humanū cōtrahitur. vbi diuinū im
periū dilatatur ¶ Cū vero res per
quietem. alio nunciante clarescit. si
tamen enūciantꝭ honesta cuiqꝫ per
sona sit et venerabilis in oraculorū
speciem cadit. Est enim oraculum
vt ait quidam diuina volūtas ore
hominis enunciata. Hominis ve
ro appellatione censetur. quicq̄d in
specie videt̄ hoīs. homo/angelꝰ sit
an deꝰ. an queuis alia creatura. ꝑso
na āt cuiusꝫ honesta ē ⁊ venerabił.

aut natura vt parentis·aut cõditiõ
ne vt domini· aut moribus vt reli
gioſi· aut fortuna vt magiſtrat9·
aut religione vt dei angeli / homi
nis ve/ſacris et cerimonijs diuinis
conſecrati· Ex quo apparet· ⁊ ſi nõ
ſimpliciter·tamen ſecũdũ quid/per
ſonas arte coniectoria / non modo
honeſtas·ſed et deteſtabiles vene
rabiliũ nomine claudi· Dicut enĩ
catholice religionis viri/vero deo/
ciſq; que munere eius ſacra ſunt /
piã venerationẽ impẽdũt· ita here
tice ⁊ ſuperſtitioſe religionis hoĩes/
fictis numinibus ymo potius veris
demoĩb9 et execrabilibus ſacris eo
rũ/non debitã reuerentiã que nulla
eſt·ſed turpiſſimũ exhibent famula
tũ Vt ſ latius ex gentiliũ libris colli
gitur· ¶ Eneas oraculoꝝ indicio
ꝓmiſſã et q̃ſitã inuenit ytaliã·⁊ in
ea non tã numinũ ꝙ̃ demonũ nutu
ſedẽ ſtatuit· et ſemẽtẽ romani gene
ris in orto qui eis cõplacuerat ſemi
nauit Quid enĩ aliud agit in ſomp
nis pater anchiſes·q̃d iupit̃·q̃d a
pollo·q̃d alij/quos longũ eſt enar
rare? Unde ſi de ſemine illo/genus
ducitur toxicatũ· impiũ in deũ/ crude
le in hoĩes· perſecutioni ſanctoꝝ in
uigilans· fide rara/ſolẽpni ꝑfidia⁊
ſeruile moribus· faſtu regale·fedũ
auaricia/cupiditatibus inſigne·ſuper
bia tumidũ/omnimoda neq̃cia non
ferendũ/miraculis nõ debet aſcribi·
tũ auctor eoꝝ homicida fuerit ab in
icio· et a veritate deficiens/inuidie
ſpiculo/orbi terraꝝ infixerit morte·
Qui ergo ex eo patre ſunt·⁊ ſi ei9
nequeant implere menſurã? ſolent

tamen illius imitari maliciã· licet
in orto illo/nõnullas plantas/que
virtutis fructũ/irrigatione apoſtoli
ca faciunt·manu dnĩ conſtat eſſe in
ſertas· Sed ſi quis ab inicio vrbis
condite/totã reuoluat hyſtoriã/eos
ambitiõe ⁊ auaricia pre ceteris gẽ
tibus inueniet laboraſſe·⁊ varijs ſe
ditionibus ⁊ plagis· totũ cõcuſſiſ
ſe orbẽ· Ipſi quoq; tirãnidis ⁊ ſedi
tionũ ſuaꝝ tam crebra dampna ſen
ſerunt vt vix quiſꝙ̃ principũ eorũ/
ad exitũ vite/natura ducente\peruc
nerũt Vñ ⁊ illud ſatyricũ illis aper
tiſſime facit· Ad generũ cereris ſine
cede aut ſanguine pauci? deſcendũt
reges ⁊ ſicca morte tyranni· ¶ In
ſcripturis quoq; canonicis inueniũ
tur plurima oracula vt cũ ioſeph in
ſompnis ab angelo ſepius erudit̃·
magis interdicitur ne redeãt ad he
rodẽ? docetur petrus in reptiliũ lin
theamine/plenitudinẽ gentiũ colli
gendã· Et cũ viſitato ab apoſtolis
cõſtantino? crucis erectũ eſt in impe
rij arce vexilũ/ ⁊ pace eccleſijs reſti
tuta/maieſtas orbis/ publica voce
ſcriniariorũ aduocatorũ· ⁊ iudicũ/
omnẽ victoriam / regnũ ⁊ imperiũ
xpriſti/ eſſe perſonuit· ¶ Uerum
quia due p̃me ſpecies omnino va
ne ſunt· ⁊ in poſtremis/quaſi viſibi
li ſpecie/veritas menti occurrit/me
diam que corpori veritatis quaſi ve
lum figurarũ oppandit diligentius
exequimur

¶ Capitulum decimũſextũ· Ge
neralia quedã de ſignificationibus
tam ſompniorum ꝙ̃ aliorum figura
lium· ? ·

Est itaq; tam ad interp̄tati
onē somprniorū q̄ ad reue
lationē enigmatum ⁊ figu
rarū/solerter attendenda rez̄ signifi
catio. que tāto multiplicior ē q̄ vo
cum/quanto ab operibus nature/ o
pera vincūtur artificio/imitātis na
turam. Si quis eni sermo tres aut
quatuor habet significationes/stati
polixenus est. id est multaz̄ signifi
cationū Omnis eni res quot habet
aliaz̄ similitudines. tot gerit earū
dem significatiōes ita tamē vt ma
ior/nūq̄ minoris sit signū. Digna
siquidē semp̄ minora sunt. Inde est
q̄ hominē/substātia queuis signifi
cat. vtpote cū hoībus aliquid comu
ne habentē. quod et in figura repti
liū petri et in locis pluribus scriptu
raz̄ manifestum est ¶ Porro quo si
militudo expressior ē/eo magis cog
nata/et familiarior ē significatio
Similitudo vero aut substātial' est.
vt que ex genere aut ex specie. aut
accidētalis. vt ex quātitate. aut ex
qualitate aut varijs accidentiū for
mis/aut imitationis est/vt cū quis
alij quouis motu op̄is/conformatur
Et hoc q̄dē mō p̄t creatura creato
ri esse cōsilis. cū tn̄ nullo substantialī
vl' accidētali p̄ticipent. Cause quo
q;/suus cōformant effect9. et recipro
ce causa si tn̄ minor est/ effectui suo
dicit' esse cōsilis Ceteꝝ similiū reꝝ/
sicut idē iudiciū. ita et eadē nota ē.
Et q̄a signa frequēter eadē in eo.
vl' maxime ars cōiectoris apparet.
si s; p̄rēptitate signoꝝ/diūsitatē re
rū/cauta discretiōe distinguit Hec
quidē generalia sūt Que vero sunt

specialia singuloꝝ. latius patet
Non tamē pretereūdū est signorū
vim p̄ q̄litate p̄sonaꝝ / seueriorē a
nutiorē ēē Pecunie siq̄dē cōtrectatio/
alijs letū/ tristē alijs euētū denūti
at Sic ex nō apparētib9 causis/io
pina venereꝝ p̄n̄tia/amaritudinē for
tune frequētī9 ingerit Vn̄ ill' ysiphi
les archenioꝝ lugētis extinctū. nū
q̄ ipune p̄ vmbras/ attonite m̄ vi
sa ven9 Si ei ex reliquijs cogitatio
nū aut ceteris bachi ve stimulis inci
tata ven9 occurrat/ isōpnioꝝ vani
tati recti9 applicabit' Que oīa cōie
toꝝ disciplina/q̄si vana cōtēpnit/iux
ill' viri sapiētꝭ Sōpnia ne cures/
nā mēs huāna qd' optat. dū vigi
lat sperat/ p̄ somprnū cernit idip̄m.
Interdū tn̄ et p̄ anthitesim/ rerū se
quēda sūt vestigia veritatꝭ/ sicut cū
magno pōpeio ruina iminēt / g̃ria
visis vaticanata quies. letiaq; vrb/
ppl'i tripudiātis p̄conia/plausumq;
theatri sui/q̄i re toti9 imperij bene
gesta/fortuna/perituri ducis oculis
ingerebat Res quoq; que turpis ⁊
obscena ē i sup̄ficie honestissime ve
ritatꝭ q̄nq; s'bstātiā gerit. G. cesar i
minori etate/in somprnis sibi visus
est matris icestare cubicula/⁊ turpi
tudīe soporis attonit9. cū rē ad ma
thematicos retulissꝫ vniuersā terrā
ditioni eius subiiciendā respōderūt.
Sic itaq; magnanimi viri spes | ad
occupandū ip̄iū erecta est ¶ Deniq;
ad speciē facti/quis vria iustior. q̄s
dauid neq̄or a crudelior. quē decor
bersabee ad p̄ditōez homicidiū et
adulteriū inuitauit? Que quidem
omīa contrariū faciunt intellectum

euidentius exprimat veritatē. Porro
si artē diligenter exequeris. cōditi
onem eius. ⁊ dona nature. situ̅. gestu̅.
motu̅q; corporis. sensu̅q; sermonis /
tota mētis intētione notabis. Sa
cerdotē obuiu̅ aliu̅ve religiosum di
cunt esse infaustu̅. Ego quoq; perni
ciosu̅ credo nō modo sacerdotibus ß et
viris sapientibus contraire. Melius q̊
q; est obuiari genti seruorum. q̃ hijs q̃
summa sunt prediti ptāte. Feminā
quoq; que capite discoop̄to incedit/
infelicē crede. nisi vt apud pliniu̅ le
gitur publica sit. aut pluriu̅ libidi
ni pateat ꝓstituta Nec expedit illi
occurrere que amoto velo caput su
um deturpare nō erubescit. Ab hijs
que primo audieris inter operis ex
iusq; auspicia. q̂d sequatur prenos
ces. Hinc decius incumbens baculo quē
dextra gerebat. Omnia p̃ncipijs
dixit inesse solent. Auditas voces
timidi ꝑpendunus aure. Et primu̅ vi
sam cōsulit augur auē. Ea siq̃dē fu
turoru̅ p̃nostica sunt. Petilius ꝯsul
romanus oppugnans castru̅ in sicilia
cui nomē letum erat. cu̅ milites ac
cingerentur ad pugnā ait. Ego ho
die letu̅ capiā Casuq; sic accidit cu̅
ipse eadem die fuerit interemptus.
Alius quoq; consul/cu̅ a senatu des
tinaretur ad expugnādu̅ regem per
sarum. a filia quam in hostio domus
flētē obuiā habuit causā quesiuit.
Cu̅q; illa rn̄deret perijsse ꝑsam. sic
eni catulus qui forte perierat diceba
tur. profectus in expeditiōem triu̅
phum iam inuenit. eo q̧ rex persa
rum perierat. qn̄ filia consuli catulu̅
flebat amissu̅ Ab inicio etiā elemē
tis aut tempis qualitate. reru̅ fre
quenter trahu̅tur auspicia Fortune
duriciā gracia roris aut modestus ym
ber emollit. Roscidu̅ quippe. ⁊ sup
pluuiale tēpus. aerq; sudus du̅ operis
cuiusß inicū ciāter ortu̅ ꝓsequitur. cre
ditur eiusdem fortunare processum
Cu̅ fortuna q̃ frigios exules liuē
ti oculo diu ꝑstrinxerat. tandem be
nignius quasi de specula gtē respex
issß. olli ceruleus supra caput astitit
ẏber. Venus naufrago filio apd̄ di
donem hospiciu̅ preparās eu̅dem si
do achate comitatu̅. du̅ introducēt
in regine graciam caua nube obtex
it Tonitrua quoq; varias hn̄t
sig̃ficatiōes. Si eni afferant quā
cu̅q; fulminis lesionē. infausta sunt
Vnde illud. Sepe malu̅ hoc nobß
si mens nō leua fuissß. De celo tac
tas memini p̃dicere quercus In hijs
au̅t ⁊ illud perpenditur. an semita
vna descēderit. an multifaria aeris
ruptione diffusos sparserit ignes.
Hoc equidem semp tristius est. Du̅
gayus cesar ciuili bello p̄rie iminēt.
q̃ fulmīosus aer extiterit/q̊t habuerit
igneos turbines q̊t trabes emiserit. nc
veteres hystorie sufficiu̅t enarrare Et
tu̅c igitur obscuri videru̅t sydera noc
tes Si vero fulminis careat tēpestate.
si leuu̅ sonet deorum creditur nu̅ciare
fauorem. Eneas iouem a sinistris
tonantem audiens. se cum premis
sis sacrificijs opinatur habere pro
picium. Sed qualitercu̅q; ista se ha
beant. innatum timorem hominu̅
poterit mitigare. q̧ nemo sentiet
fulmīs ictum. si an̄ tonitrui sonum
audierit ⁊ q̃ p̃uiderit choruscationē

danielis inscribitur/ auctoritatis et
veritatis robore destitutū. cum res
singulas singulis significationibus
arceat de quibus nō videtur latius
exequendum/ cum tota huiusmodi
sit inepta traditio/ et vagus coniec
torum liber per curiosorum manus
impudēter discurrat Habuit sane
daniel gratiā interꝑtandi visiones
⁊ somnia. quā ei dominus inspira
bat. ẜ absit vt vanitatē hāc in artē
redegerit vir sanctꝰ qui lege moysi
prohibitū esse nouerat. ne fidelium
quis somnia seqretur. sciēs vtiqꝫ
satellitē sathane ad subuersionē ho
minū in āgelū lucis trāsfigurari. ⁊
īmissioēs fieri ꝑ āgelos malos

¶ Ioseph quoqꝫ ꝯiectādi gratia egyp
ti principatū obtinuit ⁊ quē fratres
quasi de inuidia somniorꝝ/ vēditū
hismaelitis obnoxiū fecerāt seruitu
ti. digitus dn̄i nō minꝰ iocūde q̄ꝫ sa
lubri misterio/ reuelata facie futuro
rum/ q̄ se regi q̄escenti īgesserāt. q̄si
quodā somniorꝝ vehiculo/ de squa
lore carcer῾ ī regni fastigiū sublima
uit: vt nōmodo liber de seruo. ẜ no
biliū ⁊ ꝑcerū primꝰ vno tantū reg
ni scilicet solio p̄cederet a rege. Qd̄
vtiqꝫ si de humane sapiētie artificio
ꝯtingere potuisset: aliquē decessorꝝ
suorū ante eū meruisse crediderim.
vel scientiā prometendi virū sanctū
et pietatis affectu plenū. si non hu
mano generi ī ꝯmune quod tamē e
quitatis esset. fratribꝰ ⁊ filijs faci
le putauerū reliquisse Ad hec moy
ses eruditꝰ in omni sapiētia egypti
orū. hanc artē aut nesciuit aut spre
uit. cum eam īpietatis errorem de
testatus: a populo dei exterminare
curauerit Preterea sanctus daniel
disciplinam ⁊ sapientiā didicit cal
deorum. qd̄ vtiqꝫ sanctꝰ vir nō fecis
set. si gentiliū disciplinis instrui. ac
didisset peccat῾ ascribendū. habuit
qꝫ eruditionis ꝑticipes quos legis
et iusticie dei se gaudebat habere cō
sortes. simul etenī discebant anany
as. azarias. misael. q̄cquid poterat
docere chaldeꝰ. simul a mēsa ⁊ a re
galibꝰ epulis abstinebāt. qd̄ inspi
rabat deꝰ Acceptis leguminibꝰ pa
riter reficiebātur. eisdē contēti erant.
nuliꝰ sue stipendijs regi vna famu
labātur Sed ecce priuilegiū quod
homo ꝯferre nō potuit sigillatim da
tum est danieli. vt in lucē proderet
enigmata somniorꝝ. ⁊ dn̄o dictā
te vmbras discuteret figurarꝝ. Vt
ergo familiaritas diuine gratie eui
dentius illucescat. quid rex in strato
cubans precogitaret agnouit. ⁊ me
ditationi visa ꝯiectans misteriū sa
lut῾ qd̄ vmbra obnubilabat ⁊ ī fine
seculorū ꝯpletū est/ aut cōplendum
prudenter exposuit. Hinc solent
ꝯiectores eciā cogitatioēs excutere
⁊ vmbras exinanire/ explicare suo
lucra. ⁊ illustrare tenebras figura
rum: Si quis est qui pari grē priui
legio gaudeat. accedat ad danielē.
⁊ ioseph ⁊ similit῾ eis dn̄o gratulet῾
Quem vero veritat῾ spiritꝰ nō illus
trat. de arte somnolēta frustra con
fidit. cum ars omnis habeat a na
tura originem ab vsu ⁊ ratione pro
cessum. Ratio vero in hijs tantum
defectum patitur. vt quo se vertat
quid iudicet plerumqꝫ omnino nō

habeat· qđ quidē cū frequenter eue
niat· facillime ex paucis colligitˀ
Colliciatꝰ q̄dā nomē eteni a meōria
excidit· ⁊ si narrationis auctorē mag
nū teneā augustinū· In re dubia sē
sum alterꝰ cui rem nouerat esse no
tā· magna instantia sibi postulabat
exponi· Cū vero alter petentis desi
deriū ꝓmissionibꝰ protraxisʒ· ⁊ v
niꝰ instantia deluderetur calliditate
alterꝰ· accidit vt eadē nocte pariˀ
sompniarēt· alter ꝙ rem q̄sitā peteti
exponeret· alter ꝙ ei a doctore dili
gentissime exponeretur· Factūqꝫ est
vt cū vmbra quietis euanesceret·
se miraretur ille ad sciētiā quā diu
q̄sierat· sine doctoris beneficio· nul
loqꝫ sui exercicio peruenisse· Deinde
cū more solito apđ doctorem agēt·
vt sibi promissum solueretur· iā in
quit doctor factum est qđ petisti / cū
ea nocte te vt docerē accesserī Quis
huiꝰ fcā explicet rationē· nisi ꝙ bo
ni sp̄s· vel maligni / exigētibꝰ hoim
meritꝭ eos erudiūt· vel illudūt ?
Nouit et iheronimo referēte catho
lica mater ecclia· qn̄o ad tribunal iu
dicis dei raptꝰ eo ꝙ libris gentiliū
vehemētꝰ inhereret· ibidē coactꝰ est
cōfiteri se vltra gentiliū libros non
modo nō lecturū· ʒ nec eciam habi
turū· Ante siquidē professionē inter
rogatus / cum se dicerꝫ xp̄ianū :
ei a iudice probrose obiectum est· ꝙ
non suꝰ erat· ʒ ciceronianus· hoc ta
men non audacter affirmauerī sōp
nij censendū noīe / cū idem veracissi
mus ⁊ prudētissimꝰ doctor vmbrā
sompnij non fuisse / sed rem scā ve
raciter agi domino visitante eciam

iurisiurādi religione confirmet· ⁊ vt
plenā assertionis sue faciat fidem·
liuorem verberū in cute / vulnerum
cicatrices expergefactꝰ ōndit in cor
pore· Sed cum hec a spiritibꝰ circa
hoies fiant / eā solam rerū ymaginē
fidelis aīa non aspernatur· que in
nocentiam relinquit incolumē Qꝫ
si materiam vicijs afferat libidinē
forte accendens aut auariciā aut do
minādi ingerens appetitū· aut quic
q̄d huiusmodi est : ad subuersionē
aīe procul dubio aut cađ aut sp̄ūs
malignꝰ immittit· Qui in quosdā ex
igentibꝰ culpis dn̄o ꝑmittente tan
ta malicie sue licentia debachatur·
vt qđ ī spiritu patiūtur· miserrime
⁊ mēdacissime credant in corꝑibꝰ
euenire· Quale est ꝙ nocticulā quā
dam· vel herodiadē· vel presidē noc
tis dominam / concilia et conuentus
de nocte asserunt conuocare / varia
celebrari conuiuia / ministeriorum
species diuersis occupationibus ex
erceri / ⁊ nunc istos trahi ad penam
pro meritis· nunc illos ad gloriam
sublimari Preterea infantes expo
ni lamijs· et nūc frustratim descerp
tos / edaci ingluuie / in ventrem tra
iectos cōgeri / nunc presidentis mi
seratione reiectos in cunas reponi·
Quis vel cecus hoc ludificantium
demonum non videat esse nequici
am ? Quod vel ex eo patet ꝙ mu
lierculis et viris simplicioribus et
infirmioribus in fide ista proueni
unt· Si vero quisq̄ eorum qui
hac illusione laborat· ab aliquo
constanter ⁊ ex signis aliquibꝰ ar
guatur demoniū stati aut supatur

aut cedit. ⁊ vt dicitur ex quo quis
in luce arguitur cessant opera tene
brarū. Huius aūt pestis circa efficacis
sima est vt fidē quis amplexus hijs
mendacijs subtrahat mentis audi
tū. ⁊ neq̄q̄ respiciat ad huiusmodi
vanitates ⁊ insanias falsas.

¶ Capitulum decimūoctauū. De
fundamento mathematice et exerci
tio sensuum ⁊ viribus anime ⁊ pro
fectu ratiōis. et efficacia liberalium
disciplinarū.

Possit vtinā tam facile ma
thematicorū error a ꝓstā
tioribus aīs amoueri. q̄ le
uiter in ꝯspcū fidei vere ⁊ sane ꝯsci
entie istarū illusionū demonia con
quiescūt decuptū eo periculosius errāt
quo in soliditate nature ⁊ vigore ra
tionis suū fūdare videntur errorem.
Temerariū siquidem videtur vni
uersis in legem nature preuaricari
⁊ stultū dissentire gratis ab eo qd
ratio ꝑsuasit. A veris ergo sumunt
initiū. vt ꝑ vera diutius gradientes
se ⁊ sequipedas suos precipitent in
laqueū ⁊ foueā falsitatis. ¶ Mathe
sim ergo ꝓbabilē q̄ penultima bre
ui enunciatur. quam ⁊ natura indu
cit ratio probat. ⁊ vtilitatis experien
tia approbat. quasi quoddā doctrine
sue iaciunt fundamentū. vt ex inde
opinionū suarū lubrico/ quasi qua
dam ymagine rationis in mathesi
reprobā que profertur extēsa penul
tima ꝑniciosissime prolabātur. Pri
mo nanq̄ res quas natura creauit
discutiūt earū multiplr̄ inuestigāt.
nūc quō ex ꝑtibus suis. nūc quō ex
materia et forma ꝯsistent inq̄rētes.

Quod vt facilius possint sēsuū vires
pensant et intellcūs efficaciā meti
untur. ⁊ q2 sensuū ebetudo / rerum
corporearum naturam nō transgre
ditur paulatī aliorū bn̄ficio ad sub
tiliora ꝯsurgūt. Visus enim in solo
corꝑe/ eoq̄ ꝑn̄ti colores tantū quā
titates examinat et figuras. Vocis
sonus cōtingit auditū. Gustus de sapo
ribus iudicat. Olfaciendi vis in odo
ribus tota vsat. Quid durū q̄d mol
le sit. q̄d lene. quid asperum. quid
ponderosū. quid leue. quid calidū.
aut frigidū. quid humidū sit. aut
siccū. tactus discernit. Est interdū
figure explorator ⁊ quantitatis et
ponderis cōscius. dolorem quoq̄ ꝑ
cipit ⁊ voluptatē. isq̄ ꝑ omnes fere
sensati corꝑis ꝑtes diffūditur/ adeo
q̄ coherēs aīs est. vt eo discedente
videatur ⁊ tota corporis vita disce
dere ¶ Si vero corꝑm absentiū ꝓ
fatas ꝓprietates inquiris eas tibi
tracta similitudine ab hijs quas sen
sus agnouit. poterit ymaginatio ꝓ
sentare. que tāto erit fidelior quan
to expressior fuerit similitudo. Vn̄
⁊ titirus apud maronē nō asseaute
similitudinis vicio lapsam sibi que
ritur ymaginationē. Vrbē quā di
cūt romam melibee putaui/ stultus
ego huic nostre similem / qua sepe
solemus. pastores ouium teneros
depellere fetus. verum hec inter ali
as tm̄ caput extulit vrbes. quātū
lenta solent inter viburna cupressi.
Dum āt familiarius expresserit rei si
militudinē: fidelis ⁊ vera est yma
ginatio: quali vtitur andromache
apud virgilium. O michi sola mei

ſup aſtinatiꝭ ymago. Hic oculos.
ſic ille manꝰ. ſic ora ferebat. Et nūc
equali tecū pubeſcēt euo. ¶ Verum
ſi ad incorporea diuertendū eſt. rati
one opus eſt et intellectu. Cū abſ
intelligentia hec nō valeāt cōprehē
di. et verū nō poſſit eſſe de hiis ſine
ratiōe iudiciū. Intellectꝰ itaqꝫ aliis
deficientibꝰ exerit vires ſuas. et quaſi
in arce anime conſtitutus omnia in
feriora complectitur. cū ab inferiori
bus ſuperiora nequeant cōprehen
di. et nunc quidē res vt ſunt. nunc
aliter intuetur. nūc ſimpliciter nūc
compoſite. nunc diſiuncta cōiungit.
nūc coniūcta diſtrahit et diſiūgit.
Simpliciť vero incedit intellectꝰ.
dum rem quālibet contemplatur.
puta hoiēm equūve cōcipiēs. Cū
vero res plurimas gradatī cōplectiť
cōpoſitioni obnoxius eſt. puta hic
itellectū hoiēm albū equūve curre
re. mente cōplectens. Diſiūcta con
iungit. ſi humano capiti ceruicē iun
gat equinā. varias inducens vndi
qꝫ plumas. ut iuxta poetā turpiter
atrū deſinat in piſcē mulier formo
ſa ſuperne. Hūc vō ad auditores ſu
os verbo trahunt poete / cū hyrco
ceruū / centaurum deſcribunt / et chi
meram. Coniuncta vero diſiungit.
vt ſi formam teneat abſ materia.
cum tamen ſine ea forma omnino
eſſe non poſſit. niſi forma eſſendi et
ei adherentes forme formarum. ex
quibus ille fluxerunt que in materi
a ſunt. et corpus efficiunt. Porro
cum res aliter quā ſint componendo
inſpicit eo quod caſſus eſt / et a rerū ve
ritate deficiens ad opinionis erro

rem vergit. et ſe eſſe aſſerit vel non
eſſe pleno nomine opinio eſt. Sed
licet aliter quā ſint dum tamē ſimpli
citer cōiuncta diſiungat. nō inanis
erit conceptio que totius inueſtiga
tionis ſapientie expeditiſſimā parat
viā. Hic eſt enim totiꝰ philoſophie
inſtrumentū quod et mentem mira
ſubtilitate exacuit; et res ſingulas
a ſeinuicem nature ſue proprietate
diſtinguit. ¶ Sic abſtrahentē tulerꝫ
itellectū / liberaliū artiū officina pe
ribit. cū citra ipiꝰ operam / nulla earꝫ
rite haberi valeat aut doceri. Hic ita
ſicut formā ſine materia; ſic et mate
riā aggrediť ſine forma. et qd cōpe
virtutis potētia tenere nō ſufficit / ſu
o quodā defectu itēdū cōprehendit.
vt ſi videanť tenebre non vidēdo.
et non audiendo ſilenciū audiatur.
Ecce non eſt homo qui nō ſit albꝰ
aut niger. aut medii coloris particeps.
nec poteſt eſſe hō qui nō ſtatim poſ
ſit eē aliquis hō. cū idē ſit alicui / eē et
vnū numero eſſe. verūptamē ſic ho
minē intellectꝰ attigit. vt ad nemi
nē hoīm aſpectꝰ illiꝰ deſcēdat. gene
raliter intuens quod non niſi ſingulari
ter eſſe poteſt. Sicut enī dicendi et
ſignificandi. ſic et itelligendi diuer
ſitas / ſubſiſtendi modos ſui numero
ſitate tranſcendit. et homo qui non
poteſt niſi ſingulariť eſſe / vniuerſa
li clauditur mentis conceptione.
¶ Diffinit ergo ratio quod concipit intel
lectus aīal rationale mortale quod
in ſolos ſubditos cadere nemini rec
te ſapientiū ambiguū eſt. Dum ita
qꝫ rerum ſimilitudines et diſſimili
tudines colligit. dum differentiū cō

sed quia morātes in aere motus illi
us aeris sentiūt in seipsis ⁊ inde hy
laritatē ɔcipiūt aut merorem Nec
mirū aūt et grauiora aīaliū corpora
ad exteriorꝫ mot⁹ frequētissime dis
ponātur. ⁊ archano quodā nature
consilio gerāt elementis necessariū
morē Que enī aīaliū corporib⁹ bo
na vel mala imineāt. si se tempora
liter. vel extēporaliter reddiderīt tem
pora: ars phisicorꝫ regulis suis sa
tis ꝓbabiliter ɔphēdit Futura eorū
sanitatē. aut egritudinē aut statum
quē dicūt neutralitatē/ fatalitatem
quoqꝫ ipsam ex precedentibus sig
nis agnoscūt. et interdū si causas
nouerint efficacissime curāt Si vero
vt verbo eorꝫ vtar causas ignorāt
quō curāt? Nō vtiqꝫ artis bñficio
sed fortune. iudiciū vero qđ est sig
norꝫ cognitiōe ꝑfert et si difficile.
sepe verissimū est Multis quoqꝫ sig
nis tranqllitas. et varie tēpestatum
forme ꝓcellarūqꝫ ꝓdūtur q̄ velut i
specula lune orbis insinuat Osten
dit naqꝫ rubicūd⁹ color ventos. ceru
leus pluuias. ex vtroqꝫ cōmixtus
nimbos indicat furentesqꝫ ꝓcellas
Letus orbis serenitatē nauigijs re
promittit. quā gestat vultu/ papue
si quarto ortu is enī auctor certissi⁹
est neqꝫ obtusis cornib⁹ rutila. neqꝫ
infusa fuerit humore fuscata Tūc
enī tot⁹ ⁊ ille dies. ⁊ qui nascētur
ab illo exactū ad mēsem vēto plui
aqꝫ carebūt Sol quoqꝫ cādēs inter
est vtrū equalib⁹ gaudeat radijs.
an obiecta nube rutilet / vtrū solito
splēdore fulgid⁹. an e ventis vrgē
tib⁹ igneus. niue sit pallid⁹ an plu
uia sit impēdente maculos⁹ Aer ve
ro ⁊ mare ipsū. nubiūqꝫ magnitudo
vł species. plurimū afferūt istructi
onis Sed ⁊ aues ⁊ pisces futuro
rū certissima ꝓdūt signa q̄ virgili⁹
et lucan⁹ diuino cōprehēderūt inge
nio. ꝫ et varro in libris noualib⁹
dū sollicitos instruit nautas

¶ Capitulum tercium Signorum alia esse vniuersalia. alia particlaria. ⁊ quid significet geminatio solis. ⁊.

QVe vō i sole et luna sedm
naturā signa cōtingeūt cer
tissima sꝫ. ⁊ auctorū multo
rū testimōīo cōprobata Solē quis
dicere falsū audeat? Quotiens er
go sol in celo videbitur gemīari. in
undatiōnē aqꝫ subiect⁹ orbis expec
tet Et licet a raritate sui miraculis
videat accedere. op⁹ tñ nature est. q̄
q̄dem soles nō geminat. ꝫ nubes si
milimā facit. vocaturqꝫ parelio Est
etenī parelion nubes similima soli.
signū quidē cōmune multis. ⁊ si nō
generale Signorꝫ q̄dē alia ꝑticula
ria. alia vniuersalia sūt Particula
ria vō faciūt singul̄/ vniūsalia mul
tis ⁊ vniūsis Vtraqꝫ āt mō ex de
mēti dispositiōe creatoris\ modo ex
natura rerū. mō ex malicia demonū
hoīes deo ꝑmittente ludificātiū ꝓ
uenire dicuntur Sed q̄ ⁊ quō qua
re de causa. iudiciū q̄dē difficile est.
et frequēter incertū. et sepe alti⁹ q̄
vt ab hoīb⁹ valeat expediri. eis tñ
licentiori vanitate mathematicorꝫ
referti sūt libri Eneas matre dea
mōstrāte viā. data fata secutū se asse
rit. eo q̄ egrediēti lucifer q̄ et ven⁹

tota ꝯsistit. ⁊ quasi quatuor phie li mitibꝰ mūdane sapiētie pfectionē assequitur. Primꝰ itaq̃ gradꝰ est ab arismetica numerorum virtutem mutuare. Secūdus pportionū gratiam a musica trahere. Tertiꝰ optinere sciam a geometria mēsurarum. Quartꝰ itēq̃ nouissimus verā positionē sydeꝝ assequit᷑. ⁊ vim celestiū pscrutatur. Eorum vero qui scientiam pfitētur astrorum alij opinionis errore plabūtur ad fabulas/ ſi quo dephēdit ħ iginus. Alij sola ymaginationis ꝟtute cōtenti sūt/ q̄d verum sit doctiorum iudicio reseruātes. satis agētes sibi dūmodo veri similitudinē teneant. vtrosq̃ alterutra astrologia eruditionis sue capit pfessores. Sūt alij qui in pfessione astrorum veritati quidē iuigilant. eo solo ꝯtenti. si positionē verā motūq̃ sydeꝝ rationēq̃ signorum celestiū veraciter assequūtur ¶ Caplm xixᵐ.

De differētia mathematice doctrinalis ⁊ mathesis reprobate ⁊ traditiōe mathematicorum ⁊ erroibꝰ eorum

Verū q̄a pbabile est celestium aliquā esse ꝟtutē. cū ⁊ in terra nō credatur aliq̄d gigni. q̄d a manu opific̄ dei/ bonū aliquē nō sortiatur effectū: q̄ curiosiores sunt celestiū potentiā inuestigāt. ħ de singulis que in sublunari globo proueniunt astronomie sue regulis nituntur reddere rationem. Est autē astronomie nobilis ⁊ gloriosa scientia: si clientelā suā intra moderatiōis metas cohibeat. quā si licenciori vanitate excedit. nō tā phie spēs q̄ ipietatis decipula est.

Et quidē multa sūt mathesi doctrinali ⁊ diuinatorie mathesi cōmunia. sed dū diuinatio/ sobrietat̄ mensurā excedit toto dissidens fine non instruit/ sed suū decoꝛet pfessorem. q̄ enī zonas ptiuntur/ parabellos disterminār. cū signis suis obliquāt zodiacū. q̄ orbem fere totū coluris cingunt. q̄ laborē metuūtur planetarū. q̄ planē nullius erroris participē faciunt. q̄ a polo artico adantarticū axem inducūt. q̄ signa per gradus ⁊ puncta diuidunt. q̄ orientium et occidentiū signorū et siderū proportionē tenent vtriq̃ comune est. vtraq̃ tamē i eo phisicas acquiescit. q̄ teneritudinē subtiliū corporū in quasdā sectas vias et circulorum inter cupedines nō estimat dissipari ¶ Asserunt q̄q̃ coiter/ solē caloris auctorē esse. humorūq̃ augmētū et defectū (qm̄ id sensus probat) motui lunari accōmodant. et i hūc modū plurima ¶ Ceterū mathesis que futurorum pollicetur iudiciū/ phie vt p̄dictū est trahens originē vltra progreditur. et elatiois sue temeritate in p̄rogatiuā eius prorūpit qui stellas numerat. quarū ipse noia solꝰ. signa. potestates. cursus loca. tēpora nouit. quoniā hoc ipsū astronomie sue beneficio sibi astrologus repromittit. tātoq̃ longius a via veritatis aberrant. quāto ad eam irrūpere tumidiꝰ moliūtur ¶ Dignorū ergo naturā reuoluentes prout eā forte nouerāt. dū in stellis cōpibus fluctuarēt Alia dicunt masculini generis/ alia feminini. essentq̃ forsitan multiplicata per sobolem:

nisi quia dissociata locis in coitu co
uenire nō pnt. ¶ Planetarū quoqꝫ ꝯ
silia quoniā et orbis moderatores
eos hn̄t diligenter explorāt. qd̄ ex
affectione eorꝫ ꝟ motu/ ꝟ applicati
one vni9 ad alterū choreisꝫ stellarū
facile est inuenire ¶ Saturn9 ergo
qꝛ frigid9 ē. et senex grauis ē. ⁊ no
ciuus. ꝟ de natura maliciā/ morosi
tatem cōtrahit ab etate. Cib9 ergo
inimic9 vix suis etꝫ scolasticis pat.
¶ Succedit ei iupiter eōtra ꝓpiti9
⁊ salubs. tātēqꝫ benignitatꝫ ī oēs:
vt nec de malicia pꝛis. nec martis
ferocitate subiecti/ queq̄ꝗ offendat/
nisi forte ⁊ ipse in orbis subiecti dis
ꝑedia stationari9 fact9 sit. retro gra
dusve / aut adustionē miserabilem
patiatur. ¶ Mars ferox naturaqꝫ in
domit9 omnes pret̄ scolasticos su
os persequitur. mitigatur tn̄ inter
dū iouis accessu vel veneris. quoni
am ꝟ ipsa ꝓpitia est et benigna.
Mercuri9 vero talis est. qualē vicini
planete ꝑmiserūt. cū ⁊ ipse cōuerti
bilis natuꝛē sit. potētioribusꝫ cohere
at. Unde pleriqꝫ eū presulem elo
quētie opinantur. eo ꝙ illa iūcta sa
pientie plurimū ꝓsit. malicie socia
ta noceat plurimū Hec q̄dē et si nō
docuit. sectā tamē erroris attigit lu
canus. cū timorē vrbis describeret.
bellūqꝫ ciuile necessarijs astronomi
e argumentis ineuitabiliter appro
piquāte cesare futurū denūciaret In
nuit eni poeta doctissim9 si tamen
poeta dicendus est qui vera nar
ratione rerū ad hystoricos magꝭ ac
cedit. illius maliciam irrefragabili
ter adimplēdā qui sol9 ī throno ca

miciali sui residebat ¶ Et licet figu
l9 parcarū cōsilia discutiat/ mēteqꝫ
stellarꝫ. corpm tamē que videntur
nondū plenā notiā tradidit. cū in
tota mathematicorꝫ domo adhuc
non sit questio expedita. an ex ele
mentis sydera ꝯstent. an ex quinta
essentia quam aristotilis introducit
Nam qd̄ eis obiciūt pueri mollia
sint an dura. et si quid eiusmodi ē:
etiā audire dedignātur. q̄ꝗuis aliq̄s
famosos et suo iudicio sapientes. in
talib9 viderim miserrime laborare.
Expediūt tamē. et suis ratiōib9 ꝓ
bant. quid fata deliberent. ꝟ depre
hēsa volūtas sydera que ī subluna
ri globo sortiatur effectū ¶ Et for
te sīna numinis irrita est. quā non
mathematicus profert. Ait ergo.
Qd̄ cladis gen9 o superi q̄ꝗ peste pa
ratis Seuiciam ꝰ extremi multorꝫ
tempus in vnum Conuenere di
es / summo si frigida celo. Stella
nocens nigros saturni accenderet
ignes. Deucaleoneos fudisset a
quarius ymbres. Totaqꝫ diffu
so latuisset in equore tellus. Si se
mini radijs nemeum phebe leonē.
Nunc premeres toto flueret incen
dia mundo. Succensusqꝫ tuis fla
grasset curribus ether. Hij cessant
ignes tu qui flagrante minacem.
Scorpion incendis caudacheiasqꝫ
peruris. Quid tantum grandine
paras. nam mitis in alto. Jupi
ter occasu premitur venerisqꝫ sa
lubre Sydus hebet. motuqꝫ celer
cillenius heret. Et celum mars so
lus habet cur signa meatus. De
seruere suos mūdoqꝫ obscura feruntur

Ensiferi nimium fulget latus orio
nis Imminet armoꝝ rabies ferriqꝫ
potestas. Confūdet ius omne ma
nu. scelerisqꝫ nefando. Nomen erit
virtus multosqꝫ exibit in annos
Ecce ex qualitate planetarum. ex
positione signorū. et concursu causa
rum ꝙ manifestꝰ belli ineuitabilis
sequatur euentus. Hoc etenim ad
artis traditionem plurimū spectat.
vt de naturali vel casuali constet do
miciliis planetarum. Omnes siqui
dem preter solem vel lunam qui soli
singulis contēti sunt duobus domi
ciliis gaudēt. naturali scilicet ⁊ acci
dentali Naturale quidē cuiqꝫ domi
ciliū est. in quo quisꝫ creationis sue
principiū habuit. si tamē genethliaci
cōsentiūt eos a dn̄o esse creatos
¶ Lune igitur domiciliū cācer est. leo
solis. mercurij virgo. libra vener̄.
scorpio martis. sagittarius iouis.
saturni capricornꝰ. vel hoc naturalit̄
Casualit̄ vero saturno cedit aqua
rius. pisces ioui. aries marti. vene
ri taurus. i mercurij sortē gemini ce
dunt Luna vero cōmoda est. quā cū
alijs stellis quicq̄d illi garriāt. cre
auit deꝰ vt pesset nocti ¶ Quid e
nim de sole dicā qui dux vel p̄nceps
est ⁊ moderator luminū reliquoꝝ?
Cum vtiqꝫ reclamātibꝰ oībus hijs
planetarijs non timeo bonū vel ne
cessariū profiteri. cū ⁊ diem videnti
bus cunctis illustret. tēperet orbem.
anni tempora diuidat. inducat rerū
vicissitudines. vel alia plurima que
nunc longum est enarrare. Sed li
cet multarum vtilitatum in eo vel
in ceteris cause resideant. ipsorum

tamen ⁊ omnium que recte sunt/ v
na est. vel prima causa que mūdum
fecit proprie maiestatis potentia.
eumqꝫ sapientie sue virtute ⁊ imen
sitate formauit ⁊ firmauit. ⁊ vt ei
tam substantiam ꝙ formam confer
ret/ sola inducta est bonitate ¶ Veꝝ
mathematici vl̄ planetarij dū pro
fessiōis sue potētiā dilatare nitūtur
in erroris vel ipietatis mēdacia pni
ciosissiē corruūt Nec cuiuscūqꝫ art̄
regula seruatur illesa. nisi dū infra
proprij generis ābitū cohibetur. p̄
sertim cū iuxta sapientē frequēs sit
aliquid extra regulā inueniri. Oīs
enim regula alicui generi rerū acco
modata est Si vo traducat̄ ad ali
ud. statī in veritatē ipingit obnoxia
falsitati Si ergo mathematici pro
bate matheseos. i. doctrinalis essēt
fine cōtenti. ⁊ verā assequi possēt po
sitionē stellaꝝ. vel ex signis suis so
bria eruditione scdꝫ ꝙ naturaliter
proueniūt q̄litatē prescire tēpoꝝ/ ⁊
speculatiōis sue iocūdissimū carpe
re fructū. Cū vero dilatāt philatria
sua ⁊ magnificāt fimbrias. dū con
stellationibꝰ ⁊ planetis nimiū vir
tutis ascribūt. eis nescio quā aucto
ritatē operū ascribētes. in creatoris
procūpunt iniuriā. et dū celestia que
tractant ad sobrietatē nō sapiunt.
iuxta apostolū stulti fiūt. Vide i ꝙ
tam erroꝝ abyssū ab ipsis celestibꝰ
cadant. Constellationibus suis as
scribūt omnia. tu videris an ei fiat
iniuria qui fecit celum et terram. et
omnia que in eis sunt? Deinde e
am constellatio rebus necessitatem
idicat. vt arbitrij perimat libertatē

An ⁊ hoc recte/ rectū delibera ¶ Ad
tātā deniqꝫ q̄dam ꝑuenē vesaniā·
vt ex diuersis stellarū positionibus
dicāt ymaginem ab hoīe posse for
mari q̄ si ꝑ īterualla tempꝛm et qua
dam ꝓportionū ratiōe ī ꝯstellatiōe
ꝓuata formet̄·stellarū nutu recipiet
spm̄ vite·⁊ ꝯsulētibꝰ occulte veitat̄
maīfestabit archana Et licet qn̄qꝫ
q̄ honesta vel rcā sit·vt se in loco mū
do velle seruari vel solū deū qn̄ aliq̄d
q̄rit̄ p̄cibꝰ ⁊ munerībꝰ iuocādū p̄ci
piat·maligni tn̄ spiritꝰ hāc esse fal
laciam certissimū est· q̄ vt minꝰ ca
ueatur innocētie vel iustiae precep
ta plerūqꝫ videtur afferre· Hanc q̄
dē ydolatrie speciē esse/fideliū nullꝰ
ignorat ¶ Lōge vero ꝯmodiꝰ in ce
lū ascendūt astrologi · qui achade
micorū more quicquid eis occurrit
probabile suo iure defendūt· Itaqꝫ
quidā eorꝫ motu quodā irrationabi
li planetas aduersus aplanē niti
contēdūt· Alij auctore aristotile eos
dē cū firmamēto ferri profitētur ·
quorū neutrū teste mincio astrolo
gie regulis inuenitur aduersū·
At genelliaci dum ad diuinationē
scientie celestiū nimis insistūt tā ip
sorū celestiū q̄ꝫ dei notiaā ꝑdiderūt
Qui tn̄ int̄ eos suū ꝯmodiꝰ excusa
re vident̄ errorē·cū plotino auctori
tatis opꝫm non detrahūt creatori· ſꝫ
semel ⁊ simul ab eo legem asserūt
institutā quā nullꝰ vnq̄ꝫ conatꝰ eua
cuat·cū oīa que disponit futura sit·
vt preuidit· Quod forte papiniꝰ in
tellexit cum diceret Incipit ex alto
graue· ⁊ imutabile sanct̄ p̄odꝰ ad
est verbis et voc̄ fata sequūtur Ab

eo ergo sua ptās attributa ē singu
lis creaturis·in quibꝰ non oportuit
celestia locū tenere nouissimū · ⁊ q̄
digniora sunt alijs hr̄e mīmū ptā
tis· Eis itaqꝫ quātū voluit ꝯtulit·
q̄ ⁊ si sibi retinuerit opis p̄ncipatū·
signorꝫ illis ad minꝰ indixit obseq̄
um Vn̄ et si non sepe faciāt opa sig
norū tn̄ auctore deo exhibent miste
ria· Hinc forte illud Celi enarrāt
glām dei et opa manuū eius ānūci
at firmamentū· Nec mirum cū et a
ues· ⁊ alia plurima institutiōe dei·
et nature beneficio q̄dam futura sig
nis preueniūt ¶ Si igitur celestia
signa sunt rerū q̄ procul dubio verū
re sunt necessario· cū eas imutabil̄
dispositio ordinauerit · q̄d prohibet
ea q̄ celestiū prenūciātur iudicio sci
ri ab hoīe et homī inuicē iudicari ꝫ
Signa siq̄dē hōibꝰ data sūt ad eru
ditionē nō illis qui celestiū cōscij se
cretorū nullis indigent signis
¶ Cplm̄ xx· De prouidētia rerum
naturā nō ꝑimit·neqꝫ series rerū ī
mutat prouidētiā ⁊ q̄d liberū arbi
triū manet cū prouidētia
Probabilia q̄d sūt h̄ que ꝓ
ponunt ſꝫ tn̄ nemī venenū
hic sub melle latet· Fatalē
eteni quādā nccītatē rebꝰ īponūt sb̄
p̄textu huīlitat̄ et reuerētie dei·timē
tes ne forte ipiꝰ euacuet̄ dispositio
nisi rerū euētꝰ nccītas coitet̄ Prete
rea p̄uilegiū diuine maiestat̄ irrū
pūt sciaꝫ vēdicātes q̄ tpa p̄uideāt
et momēta q̄ filij testimōio ꝑris re
ꝓuata sūt ptāti Adeo q̄dē· vt absco
dita sint ab oculis eorū : quibꝰ dei
filiꝰ q̄cūqꝫ a p̄re audierat patefecit·

Deinde mentes hominū timore e
lationis extollūt. aut desperationis
pusillanimitate psternūt dum vel
vitā n diuturnā. aut mūdi prospe
ra deiciēdis promittūt. vel ecōtra i
minentia fata q̄ celi aduersa minā
tur erigendis Certe superiorē timo
ris/ vel inferiorē spei molā quib9 fi
delis aīa in area mūdi teritur tolle
re phibetur Tollūt tamē tā in suā
⁊ clientele sue pernitiem: q̄ in ꝯtu
meliā prohibētis Verū sicut seriem
rerum dei prouidētiā non imutat:
sic ⁊ eterna dispositio/ rerū naturā
nō perimit. Neq; eni homo nō pec
care nō poterat. quia cū de9 pnoue
rat peccaturū. aut quia ille nō pec
care poterat/ eū peccaturum dn̄s ig
norabat Neq; nō mori posse nescie
bat. eo q̄ erat peccati merito moritu
rus. neq; eū mori necesse erat. quo
niam hoc dn̄s presciebat Fact9 est
igit quodāmodo imortalis pauldu
bio moritur9. ⁊ mortē culpa attulit
quā naturē ꝯditio nō inuexit Esset q;
ab ea imortalitate qua nō mori po
terat in eā qua mori nō possz trāsfe
rendus: nisi culpa iobediētie pscisa
iustitie semita/ tāte glorie aditū p
tēpore pclusisset Itaq; peccare ⁊ nō
peccare potuit. mera pdit9 libertate
arbitrij. qui nulla dispositiois vio
lentia/nullo fatoꝝ ipulsu/ nullo cō
ditiois stimulo/nullo adhuc nature
defectu vrgebatur ad culpā que idu
bitata pares pene hoiem spōte lap
sum ipegit i mortē/ verū quia i iius
ticia frena laxauit arbitrij. sic i ea
oppress9 ⁊ obrut9 iacet. vt iusto dei
iudicio. quia tūc noluit abstinere a
peccato cum potuit: modo nequeat
abstinere cum velit. In eo tamē so
lo adhuc ei liberꝝ viget arbitrium.
vt sibi ad op9 iniq̄tatis sufficiat: ⁊ si
ad bonū nō nisi a gracia puent9 ⁊
adiut9 assurgat Sic iustitiā p se de
serens. traduct9 est in regnū peccati
et mortis. vt iugo seruitutis pressus.
necessitati deliquēdi ⁊ moriēdi subia
ceat q̄uis hoc nō fatoꝝ series. sed
puaricatiois meritū itroducat Ali
oqui hoiez nulla iustitia cōtēpna
bit. cū culpa nō in eū. sz in ipsius re
torq̄atur auctorē. Possibilia itaq;
sūt que nūq̄ futura sūt. q̄ si quia nō
erūt euenire nō possent/ neq̄q̄ possi
bilia dicerent. Nauale siquidē bellū
fieri. itēq; nō fieri possibile est. alte
rum tū precise ⁊ determinate verū
est ⁊ prescitum Cplm. xxi. An
possint a deo sciri q̄ nō sciūt. ⁊ q̄ re
rū mutabilitas ei neq̄q̄ ē īfligēda.
et q̄ idē sciētia. pscientia. dispositio.
prudētia. pdestinatio. ⁊ q̄ verā ifini
ta sūt. vt numer9 eoꝝ nō queat au
geri. vel minui. ⁊ q̄ prudētia nullā
necessitatem reb9 induat.

SEd ecce iam alterius diffi
cultatis succrescunt cornu
a. ⁊ quocūq; me vertā er
rore videor inolut9 Si eni q̄ nō sūt
nec erunt esse possūt pfecto ⁊ deus
potest scire qd̄ non scit. aut eo igno
rāte potest aliqd̄ euenire Bellū nāq;
nauale qd̄ nō erit. sicut ⁊ geri. sic ⁊
a gerentib9 sciri potest Si ergo de9
potest scire qd̄ nō scit potest vtiq; et
nō scire qd̄ sit eo q̄ ꝯiacentiū simul
nulla possit ēē sciā. cū alteꝝ eoꝝ sē
per eo q̄ veritatis substantia careat

ſit obnoxiū falſitati Porro menda
cioꝝ nulla ſciētia eſt. Quomodo er
go ſcientia īmutabilis eſt. cui deceſ
ſus rerū poteſt fieri et acceſſus que
p̄t ignorare quod ſcit aut ſcire quod
neſcit? Q̄ꝫ ſi eam variabilem eſſe re
cipim9 iacobo reclamāte iam apud
eū ē variatio ⁊ viciſſitudinis obum
bratio ⁊ pater luminū eſſe deſiſtit.
ſi elabitur q̄d p̄nouit ¶ Hoc equi
dem nec gentiliū error circa ſua non
tam numina q̄ꝫ demonia dignaba
tur admittere. qui ſtigiam paludem
diis periuā eſſe negabāt. dicentes
eā oīb9 venerādā ⁊ vſqꝫquaqꝫ illici
tam a celeſtibus preteriri. Mentes
namqꝫ celeſtiū obliuio non contin
git Nūquid ergo fides recipiet q̄d
de deo vel ipā pfidia abhorret? Cō
ſtat autem apud omnes quia deus
ſcit illud non eſſe futurū. Et ſi ple
riqꝫ non recipiāt illū poſſe ſcire. aut
non poſſe ſcire hoc eſſe futurū. ne eū
mutabilitatis nota vel impotentie
minuere videantur Sed eſto vt
deus (qm̄ pleriqꝫ id recipiūt) poſſit.
dū tamen ſi fieri p̄t poſitiōe aut cō
iūctione non pereres ſcire quod non
ſcit; nō ob hoc eſſe eū mutabilē q̄s
conuincit. cui9 ſcientie non decedit a
liquid vel accedit. cum illud ſolum
in rerum natura verū eſſe cōtingat.
q̄d ille ab inicio ſtabilitatis ſue pūc
to prefixit. Dū tamē hoc recipitur
exactiſſima diligentia p̄cauēdū eſt/
ne cognatio modorū verbi quā ap
pollonius induxit quicq̄ꝫ perfidie in
gerat aut falſitatis Nec ipā quoqꝫ
poſſibilitas eueniendi non leuitati
illi9 q̄ nō mouetur. ꝫ rerū facilitati
que natura non indignāte moueri
poſſunt cōueniēter aſſcribitur Ma
net itaqꝫ vbiquaqꝫ īmobilis integri
tas ſcientie dei. ⁊ ſi quid varietatis
alicui ineſt. nō tam ſcientis/ q̄ꝫ ſcito
rū mutabilitas eſt Licet eni que ſci
entia dei complectitur/ mutabilitati
ſubiaceāt. ipſa tamē alterationis vi
ces ignorat. et vno ſingulari aſpec
tu et indiuiduo/ omniū que dici aut
quocūqꝫ ſenſu excogitari poſſunt v
niuerſitatē claudit et cōtinet. adeo
equidem ſine motu vt localia ſine
loco. naſcentia ſine inicio. decedētia
ſine fine. fluctuantia ſine altrātiōe.
temporalia ſine mutabilitate et mo
ra. ſic vniformiter cōprehendit: vt
ei nec preterita tranſeāt/ nec futu
ra ſuccedāt. Nec mirū hoc in eterni
tatis ſtatu. niſi quia quicq̄d ibi eſt/
mirabile eſt. cum et in nobis muta
bilium motum ⁊ infeſtinātium cur
ſum aliquatenus quieſcens cōpre
hendat aſpectus. ¶ Intellect9 quo
qꝫ rem magnam ſine diſtenſione ⁊
ſine cōtractione ſui rem modicam cō
templatur. nec loco indiget vt lo
calia claudat nec ſpacioꝝ īterſticiis
vt diſtātia cōplectatur. in eoqꝫ patrē
luminū inſequitur. ſed nō paſſibus
equis. cū hic multis. ille vero oīna
nulli motui obnoxius ſit Cum ve
ro ſimplicitatis diuine aſpectus in
numerabilia claudat: vna tamen
eſt ⁊ indiuidua ſubſtātia preſciētie
eiqꝫ eſſentialiter vna/ cum ſibi ſit
idem eſſe et ſapientem eſſe Alioqn̄
fingat q̄ p̄t q̄s ꝫ diuerſa cōueniēt.
nec p̄ma rerū oīum cauſa erit. que
vt ſit cōiunctionis amminiculo eget.

¶ Creature vero ſcientia longe diſ
paris cõditionis eſt. Spiritui ſiqui
dem et aīe non eſt idē/eſſe/et ſcien
tē eſſe/cū aīa primo affectionis mo
tu īualeſcens diſponatur ad cogni
tionē rerū/eaqꝫ ſi radicata fuerit/ut
aut omnino/aut ſine īiuria nature
cõuelli non poſſit/ habitu ſuo infor
mat aīam/facitqꝫ ſcientē Hic ergo
habitus rectiſſime ſcientia appellat̄
licet et res ſubiecte interdū ſcientie
noīe cenſeant̄. Unde et viciſſim no
minibus mutuatis quod vnius eſt
tranſit ad alterū Sic vtiqꝫ et ſcien
tia dicitur multa cū tamē multitu
do rerū potius ꝙ̄ ſcientie ſit. Si er
go ſapiētie dei imenſitas et ſimpli
citas attendatur: vna eſt ſimplex ⁊
indiuidua. Si ſubiacentiū multitu
do: multiplex ē ⁊ multiformis Sic
eciā ſi ſubſtantiā volentis aut poten
tis/qua vult aut poteſt attendas: v
na eſt voluntas ⁊ poteſtas. Si que
vult ⁊ que poteſt/infinitus oīm nu
merus eſt. iuxta illud propheticū.
Magnus dominꝰ ⁊ magna virtus
eius: et ſapientie eius nō eſt nume
rus. Itēqꝫ Magna opera dn̄i exqui
ſita in omnes voluntates eiꝰ Et il
lud. Quis loquetur potētias dn̄i?
Hec autē res vniformis et varia li
cet totius varietatis ignara ſit/vari
is tamen noībus appellatur. ſed ex
varijs cauſis Sciētia ſiquidem et
pſentia/ diſpoſitio/prouidētia/et p̄
deſtinatio noīatur Sed ſcientia ex
iſtentiū/preſcientia futurorꝫ/diſpo
ſitio faciēdorū/prouidētia gubernā
dorū/predeſtinatio ſaluandorꝫ eſt.
Et eſt predeſtinatio ab eterno gra
tie preparatio/per quā vnuſqꝫ̄ſqꝫ vo
catur ad vitā/ſicut ait apoſtolus.
Quos p̄deſtinauit. hos et vocauit.
hos ⁊ iuſtificauit. hos ⁊ gloīficauit
Et alibi. Apud te eſt fons vite/et
in lumine tuo videbimus lumē. Ut
ergo reuerenti quadā audacia/ ſcien
tia dei que finē neſcit/vel ſermone
finē iuciat. ſcientia dei eſt oīm que
ſunt/fuerunt ⁊ futura ſunt/vera con
prehenſio et plena noticia Omnia
ſiquidē vera nouit et ſola nullamqꝫ
dignat̄ agnoſcere falſitatē/eam ta
men diiudicat et condempnat. Eſt
ergo neceſſario īfinita/ que vniuer
ſa vera complectitur. quorꝫ vtiqꝫ nō
eſt numerus. et adeo infinitus vt fi
nem non inueniat. niſi in ſapientia
dei/que ſola ſeipſam quanta ſit no
uit. Nichil ergo eorū que nouit (q̊
niā vera ſunt) euaneſcit. oīmqꝫ diſ
poſitorū preſētia ſint/preterita/an
futura/initiū ⁊ cauſa/veritas ē P̄s
ſiquidē ait. Principiū verborū tuo
rum veritas. que nullo defectu ſu
tranſibunt. Tranſibunt tamen ce
lū et terra. quoniā et hoc de verbis
veritatis eſt. Tunc vtiqꝫ cū defor
mitate mūdi purgata/ reformabit̄
celum nouū et terra noua Sentiat
vnuſquiſqꝫ quod ei fides vel ratio
perſuadet. ego ſine preiudicio ſentē
tie melioris/vera modis oībus arbi
tror infinita. cū in oībus que ſunt/
et que non ſunt/ab inicio eſſe neceſ
ſe ſit vel non eſſe. et eorū que cõtra
dictorie opponūtur/alterū ſemꝑ ex
neceſſitate ſit verū. Tāta ergo nu
meroſitate ſemel et ſimul verorꝫ ex
creuit/aut potius extitit numerus.

vt omnino minui nequeat/ vel au
geri ⁊ vbiqꝫ in cuncto maneat infini
tus. nisi apud infinitam sapientiam dei
¶ Indeficiens quoque scientia est cui nich
il eorum elabitur. Et omnino augmentum
non recipit quia ea omnia comprehendit
Rationem vero eorum que deus ab eter
no in sapientia id est in vnigenito
verbo disposuit. creans ibi omnia simul
quam postmodum consequenter produ
cit in opera secundum prouisum ordinem
singula traducens a generatione qua
incipiunt esse per sortem qua fluctuare
videntur lapsibus ad corruptionem.
que quasi existentie filum prescindens /
retrudit ad nonesse/ parcas vel fa
ta antiquis placuit appellari eo quod
constitutiones prouidentie dei quin ef
fectui mancipentur nemini parcant. Et
a verbo dei quo eternaliter omnia dix
it ⁊ facta sunt/ executionis firmamen
tum accipiant Vnde stoycus omnia ne
cessaria credit. timens euacuari posse
scientiam immutabilem Econtra epycu
rus eorum que eueniunt nichil prouiden
tie ratione dispositum. ne forte neces
sitatem mutabilibus rebus inducat opi
natur. Pari ergo errore desipiunt.
cum alter casui/ alter necessitati vni
uersa subiciat. Mutabilium igitur re
rum dispositio inmutabilis est. ⁊ eter
ne prouidentie inmutabilis status. om
nium mutabilium continet cursum Cum
vero ipsa ab eternitatis sue statu
moueri non possit. contingentium seriem
ab omni nexu necessitatis absoluit.
⁊ licet lux inaccessibilis sapientie dei
humane scientie tenebras incomparabi
liter antecedat. est tamen in quo cla
ritati illius/ caliginis nostre oculus
quo ad aliquid coequetur. Dicit e
nim quod video iminere/ nulla ex eo
quia videtur necessitate proueniet. sic
et quod illius oculus contemplatur non
est necessarium euenire. ¶ Video equidem
lapidem. vel sagittam quam in nubes ia
culatus sum: exigente natura recasu
ram in terram. in quam feruntur omnia suo
nutu pondera/ nec tamen simpliciter recade
re in terram aut quia noui recadere ne
cesse est Potest enim recadere Et non re
cadere Alterum tamen ⁊ si non necessario
verum tamen est. illud vtique quod scio fu
turum Si enim futurum non est. ⁊ si
forte putetur. non scitur tamen quoni
am illius quod non est. non scientia sed
opinio est Ceterum et si non esse pos
sit. nichil impedit esse scientiam que non
necessariorum tantum sed quorumlibet
existentium est/ nisi forte ⁊ tu cum stoy
cis existentia censeas necessariis com
paranda Hic et quod ille prenouit: om
nia proculdubio implebuntur Con
tingentia tamen omnia/ et non eueni
re possibile est Adeo quidem vt ad eue
niendum res quas cum eo futuras pre
nouimus/ non magis ipsius quam nos
ter visus astringat Licet ab illius dis
positione subsistendi formam omnia
sortiantur quatenus bona sunt. alias
autem non forme existendi ymaginem ge
runt/ sed defectum illius enormitatis
sue vicio protestantur ¶ Prescientia
ergo rebus causa eueniendi non est.
aut euentus rerum ei causa est presciendi.
di. nec aut temporalium motus eter
ne prouidentie causa sit. aut a pu
rissimo fonte bonitatis: malorum
profluant riuuli. Deus vero bono
rum dumtaxat auctor est Quod re

ro in topiais vulgo obiatur · quia
necessario si quid prescitur eueniet/
nullo veritatis robore subnixū est·
nisi forte rebus ab omni necessitate
absolutis modum cōplexioni quis
tribuat· vt potius necessitate conse
quendi q̄ consequētis ꝯposite enū
ciatiōis veritas constet Nec me ac
tabis·ut licet dispositā rerū muta
bilē ēe fatear naturā·sciaz disponē
tis ob hoc dicā esse mutabilem·cū
scdm ipsius veritatꝪ archanū(iohā
nem filiū tonitrui loquor)fidei con
stet·quia quantacumqꝫ sit labilitas
subiectoꝝ· quod factū est in eo vita
erat·ꝑ quē facta sunt vniūsa Eius
itaqꝫ dispositio tanta sue stabilitatꝪ
incolumitate viget ꝛ munitur: vt
nullo rerū motu concuti nulla possit
temporis aut casus mutabilitate
conuelli·

Capitulum xxij De ex possibili
nō sequitur impossibile · et quid ex
quo necessario cōseq̄tur nouit altis
simus qui omnia solus potest·

Instas tamē dicēs nisi eue
nerit aliquid quod ꝓuidit
illud certa significatiōe cō
plectens·forte lapidē recasurū in ter
rā fallitur dispositio·qz ergo lapis
non recidere potest·iubes me de duo
bus eligere·quoꝝ neutrū cōiter ap
probatur·ut vel fatear ꝓuidentiam
posse falli quod fides abhorret·vel
qd̄ absonū est/ex possibili īpossibile
ꝯsecutione vera ꝯsentiā euenire An
gustie quidē sunt vndiqꝫ·hinc ne di
uinam minuā maiestatem :inde ne
multoꝝ clamorib9 ꝛ sententie que
iam fere omnibus persuasa est con
tradicā Sed quia melius est inci
dere in linguas hoīm q̄ impie ver
sari in deum·si vtrūqꝫ vitare nō pos
sum: absonꝰ malo videri q̄ ꝑfidus
Nō etenī oībus persuasū est·quod
ex possibili īpossibile nō sequatur·
nā hoc nōnulli recipiūt Sed an rec
te/viderint ipsi et iudicent· At vt
ex vero falsum sequatur: nemo sapi
ens acquiescit· Verū siquidē ex fal
so seq̄r/et vero· Sz ex vero nō nisi
verū Ex possibili quoqꝫ et īpossibili
interdum possibile sequitur·non ta
men ex quouis impossibili ōnia im
possibilia· nisi forte aliud tibi ꝑsua
serint illi quorū si omnia vera sunt
ex vno impossibili sequūtur omnia
impossibilia·et ex quouis falso que
libet falsa· Si vero obtinuisses ex
vero falsum: iure et ex sententia om
niū quererer me a semita veritatis
abductū Nō tamen hijs impor
tunitatib9 eatenꝰ premor·vt quod
inopinabile est licet īueniam consor
tes erroris/propria temeritate/tue
ri contendā Malo cum achademicꝪ
(si tamen alia via nō pateat)de sin
gulis dubitare: q̄ ꝑniciosa simulaci
one/scienter quod ignotum est vel
abscōditum temere diffinire preser
tim in quo assertioni mee fere totꝰ
aduersabitur mundus·eoqꝫ libenti
us achademicos audio q̄ eoꝝ que
noui nichil auferūt·ꝛ cciam in mul
tis faciunt cautiorem magnorū vi
rorū auctoritate suffulti· Cum ad
eos etiam in senectute transierit ille
in quo latinitas nrā solo inuenit q̄c
q̄d īsolēti grecie elegantꝪ opponit ā
ꝑfert ciceronē loquor rōni auctorē

eloquij· quem ad eos quasi in calce
vite diuertisse liber de natura deo
rum inscriptus docet Efferūt stoyci
inopinabiles sententias suas· quas
paradoxas vocant/veras quidē pre
claras ⁊ ānirabiles·nos pingui vt
dicitur minerua agētes·nichil eoꝝ
approbamus que oīb9 aut plurib9
aut sapientib9 singulis in facultate
sua probabilioꝛib9 falsa esse viden
tur Nec si cicero ipse aut aristotiles
impossibile ex possibili producāt:ac
quiescendū sentio·me pot9 aliqua
fallacie nube deceptū verisimilit̄ opi
nabor ¶ Hac ḡ via tēdiculas tuas
egredior·vt dicā puidētiā falli non
posse/rem tamen q̄ preuisa est posse
non euenire Sed quid inferre ꝯsue
ueris scio Ergo possibile est eā non
esse preuisam Esto inq̄: quo vltra
ꝓgredieris? Ergo inquis reclamāte
philosophia· ⁊ qd̄ ē nō esse· ⁊ qd̄
fuit possibile ē nō fuisse · ⁊ q̄ iā ꝓte
rierūt reuocari possūt ne fuerint Et
quidē infinitā potentiā dei sciētiole
⁊ raciūcule mee legib9 nō coarto ·
nec ei finem qm̄ nō habet impono
Scio enim quia oīa potest· ꝟ ta
men quia mendose colligis patēter
video· Primo/quia diuine maiesta
tis īmensitatem paruitat̄ humane
modulo circūscribis· ⁊ eternitatis
imutabilem statū quem null9 ōni
no motus attingat·labentiū rerum
ymagine ⁊ succedentiū sibi tempo
rum varietate distinguis ¶ Dz lō
ge secus esse hic atq; in hijs ex pre
cedentibus oportuit cōcipi· cū eter
nitatis statū nullus oīo motus at
tingat· ⁊ creatura q̄libet accessu vel
decessu accidētiū moueatur· Homo
siquidē si quid prouidet futurorū·
statim mentē eius quidā motus ag
greditur·vt anim9 quadā applicati
one sui ad aliud apud se futuri ope
ris speciem prefiguret · Eandem
q; pleru͂mq; nunc quasi i archiuis
memorie depositā reponit·nūc qua
si in speculo natiue puritatis repli
cat ⁊ reuoluit Facilius enim est mo
tum hunc ab animo omnino defice
re/q̄ contemplationi iugi animo in
herere Et quidem hic mot9 si non
prouidentia est·aut prouidentiam
parit: aut ei cuiuscūq; federis noti
cia vicinatur Cum vero motus pre
cedens/⁊ ex eo cōcepta species futu
ri operis sequela frustratur·inanis
est agitatio mentis· ⁊ quasi vmbra
in somnijs sine veritatis corpe cua
nescit Motus tamē quia re ipsa fu
it in anima: nō potest non fuisse in
anima· ⁊ anima q̄ motus agitatio
ne mota est/nō mota nō fuisse non
potest ¶ Porro diuine simplicitatis
status longe alia conditio est· Ea
siquidem vno simplici ⁊ indiuiduo
aspectu vt predictū est que sūt que
fuerunt ⁊ q̄ futura sūt oīa contēpla
tur·nulloq; rerum mutabiliū lapsu
mouetur sed in seipsa semel ⁊ simul
contuens vniuersa· subsistit inuari
abilis·stabilisq; manens dat cuncta
moueri· Et licet ei interdum prete
riti temporis aut futuri verba apten
tur·nō ei quicq̄ ex hoc subtrahi vel
impēdere·sed rerum subiectarum mu
tabilitas si quid proprie dicitur ve
racitER iudicatur Cum ergo ipsum
aliquid prenouisse audiuimus mi

nime intelligimus fluxu temporis
ei9 preterisse scientiam· sed si verbo
rum naturam sequimur· precessisse
tempus quo veraciter credatur ei9
quod futurum erat habuisse notici
am Dic vtiqȝ cum ab eterno certū
est omnia preuidisse non q̄ visui
eius motu suo quicq̄ subtrahat tē
pus · sed quia qui vniuerso tempe
natura p̄or est/suus omnia semper
cōprehendat aspectus· ¶ Eius er
go prouidentia in sui dispositione
non fallitur· quia eam semp seque
la operis comitatur· Sed nec falli
potest · quia nec ex mutabilitate re
rum· nec ex temporis fuga aut ver
sibilitate potest aliq̄d esse abscondi
tum ab oculis eius Hominis vero
falli potest ⁊ fallitur dispositio/ qui
a res cuius apud se p̄figurauit spe
ciem / processu tempor aut omino
nō euenit aut in alia specie in pub
licum procedit Nec tamen queam
qȝ preteriti verbi significatioē clau
duntur/ rebus sūt aggreganda pre
teritis· Nec si me vixisse profitear
florēte paripatetico palatino / ideo
michi vitā elapsā aut p̄teritā esse
ꝯfiteor Aut si ab arrianis eugenio
p̄sidente dissensi non ob p̄teriti tem
poris grā a fidei et ꝯfessionis illi) in
tegritate diuerti· ¶ Ceterū qȝ qn̄
qȝ verū fuit dicere nūc viuo· sic senti
o/ eleganter ⁊ vere fateor in sequēti
bus qȝ tūc vixi· ⁊ sic sensi· nec tamē
vitā p̄teriisse vel sensū Scio tn̄ q̄s
dicere quia in hoc erram9 q̄ morte
nō ꝓspiam9 Magna ps ei9 iam p̄
teriit/ quicq̄d etatis retro est/ mors
tenet Sȝ certe si ei semel fuisset vi

ta elapsa· aut hoc oīno nō diceret·
aut diceret rediuiuus Nō est ergo
necesse p̄teriisse quicq̄d preteriti tē
poris significatur verbo Et licet p̄
destinati sint multi · non ideo\ quia
preelecti sunt preteriit predestina
tio· Et q̄uis non predestinati esse
possint· poterit aliquid quod prete
ritū sit· ne preterierit reuocari Nota
siquidem predestinationis quocūqȝ
verbi casu variis q̄tum in eo est fu
turū potius q̄ preteritū signat· et e
um de quo dicitur nisi iā forte euase
rit· indicat esse saluādū Est eni ve
dia solet verbū secundū ⁊ in se sem
p verbi alteri9 intelligentiā claudit
Nō itaqȝ motū aliquem p̄destinan
ti ingerit· sed ei q̄ saluādus est p̄mi
tiua disponētis dei gratia patere as
serit hostium salutis· ⁊ ianuam mi
sericordie qua procedēte tempe pos
sit saluari· p̄mo saluabitur· licȝ pos
sit ⁊ nō saluari ¶ Nec michi illud
aristotilis tui obicias · qȝ fuisse qd̄
fuit· et esse quod est· quando est· ne
cesse est· vt colligas enunciationes
que preteriti temporis habent copu
lam veras esse precise· vel precise ⁊
ex necessitate falsas Minime nam
qȝ hac obiectione iuuaberis ; cum ⁊
ipsa aristotilis verba faciant questi
onem et articulo discutiendo nullū
aut paruum faciant suffragium Re
gule siquidem integritatē subuer
tunt enunciationes que preteritis
vim futuri contingentis adiūgunt
Puta/ verum fuit heri te cras esse
lecturum· aut te plato quandoqȝ sci
uit dormiturum in quib9 ex adiūc
tiōe futuri/ p̄teriti tp̄is fides vacillat

Dum enim tu poteris non dormire.
et hoc plato poterit nesciuisse/nō ꝙ
motus qui in anima ei9 fuit nō fuiſ
ſe poſſit: ſꝫ ꝙ que fuit ſciētia muta
bilitate rerum ⁊ tēporis lubrico ī o
pinionem poterit denotari. ſi tamē
contingentiū futurorū ulla poſſit eſ
ſe ſcientia. ꝙuis ſit indubitata opi
nio que ſcientiā probabiliter imita
tur. Item qd̄ heri verū fuiſſe predix
imus/non fuiſſe poterit verū. nō ꝙ
res preterita reuocetur. q̄ in eo nul
la preterijt: ſꝫ qd̄ res futura expec
tatur. que ab inſidijs fortune p̄dedet
vt ſit. Deide tu ipſe potes prouidiſ
ſe aliquod bonū. qd̄ forte futurū eſt
bonum ⁊ poteſt nō fore bonum. et
idem potes nō prouidiſſe bonū. nō
quia poſſis nō prouidiſſe qd̄ proui
diſti ſed quia poteſt nō bonū eſſe qd̄
prouidiſti. Itē potes quid ꝓmiſiſſe
vel ſtipulatus eſſe vtiliter. idēq; po
tes nō ꝓmiſiſſe. aut nō ſtipulat9 eſ
ſe vtiliter qd̄ tamen ꝓmiſiſti vel ſti
pulatus es\ nō promiſiſſe aut non
ſtipulatus eſſe non potes. Preterea
tu in fūdū ſempronianū illum qui
te ſequitur p̄ceſſiſti. ⁊ ſi aliū preceſ
ſiſti. te alius aut ſecut9 eſt aut ſequi
tur aut ſequetur. Cū ergo ꝯſequen
tis poſſit euacuari euent9. ātecedē
tis quoq; veritas poſſit īfirmari. vt
⁊ tu qui p̄ceſſeras nō preceſſiſſe poſ
ſis. Quo tamē ingreſſus es non po
tes nō fuiſſe ingreſſus. neq; ⁊ quod
factū eſt ꝯnumerari poteſt īfectis. ne
q; qd̄ p̄terijt/ ne fuerit poterit reuo
cari. In hijs enim oīb9 que mēte
ꝯcepta/ vel verbis exp̄ſſa/ vel actu
ꝯpleta tranſierunt: non poſſunt
nec poterunt exinde non fuiſſe. ⁊ ſi
qualia futura erāt. dum eadem ſui
natura certus non fixit euentus /
valeant non fuiſſe. Talium vero
clauduntur ambitu omnia que cuiuſ
cunq; generis inuenientis appellati
one clauduntur. licet familiarius ad
q̄titatem. aut ad aliquid aut quod
libet aliorū/ naturaliter applicentur.
Quid ergo mirū ſi ille q̄ oīa poteſt
et que preuidit nō p̄uidiſſe poteſt.
cum ꝯſtet fidei ꝙ ea q̄ preuiſa ſunt
nō euenire poſſūt/ ⁊ q̄ non ſunt p̄ui
ſa poſſūt euenire nec tamē citra ꝯ
ſpectū prouidentie valeāt euenire?
Ait enim yſayas. Si volueritis am
bulare in p̄ceptis meis/ ⁊ audieritis
me: bona terre comedetis. Qꝫ ſi no
lueritis ⁊ me ad iracūdiā ꝯcitaueri
tis: gladius deuorabit vos. quia os
dn̄i locutū eſt. Ecce quia liberū hic
ſeruatur arbitriū. dū ſi volueritis ⁊
ſi nolueritis dicēs. in vtraq; parte
non ex iudicio irretractabili fatove
dei. ſꝫ ex merito ſingulorū omnib9
penā vel p̄miū repromittit. Eſſꝫ vti
q; in volūtate collata ꝯditio ꝓmerē
di inutilis. ſi faciēdi vel nō faciendi
neceſſitas eſſꝫ ꝓuidentie. vel fatorū
nexibus illigata. Qꝫ ſi iſtud nō ſuf
ficit ꝯtentioſis. an nō ex euāgelico
teſtimonio poterat in paſſiōe filius
rogare patrem ſuum vt exhiberet ei
pluſ ꝙ̄ duodecim legiones angelo
rum/ cum tamen liqueat ex poſt fac
to nō hoc ſed oppoſitum eius quod
ꝯtigit fuiſſe prouiſum? Nec per
ſpicatioris ingenij moueat ſenſū ſi
in tante maieſtatis ſcrutinio exēplis
deficim9 nec dotib9 habūdam9. cū

ãmirationem ratio tollat/ ⁊ exẽplo
rum inductio ſingularitatẽ excludat
Ipſa verõ ieffabili ſingularitate mi
rabilis ⁊ mirabili imenſitate ſingu
laris oẽm ſenſum exſupat nõmodo
hoim ſʒ et angelorum Ideo equidem
quia ſcrutator maieſtatis opprime
tur a glã ⁊ ex edicto altiſſimi beſtiã
ſi montẽ tetigerit lapidibꝰ obruẽdã
Unde que in talibꝰ ꝓponũtur ſine
p̃iudicio meliorum inueſtigãtis aĩmo
potiꝰ dicta ſunt q̃ꝫ temeraria ꝯtenti
one ad expugnationẽ veri aliquid
ſtatuẽtis Sed nec illud me ſcire cõ
fiteor cur hoc reprobato aliũ p̃ele
gerit niſi ꝙ cũ patribꝰ ſentio in illo
occultã dei iuſticiã venerandã in hoc
maĩfeſtã gratie miſericordiã ãplec
tendã Nã ⁊ ille q̃ raptus ad terciũ
celum audiuit archana verba que
nõ licet homini loqui: huius diffi
cultatis articulum non tam diſcu
tiens q̃ꝫ ãmirans altitudinem diui
ciarum ſapientie ⁊ ſcientie dei in con
feſſione humili veneratꝰ/ iudicia e
ius incõprehenſibilia/ ⁊ vias iueſ
tigabiles eſſe ꝓnũciat Incerta ⁊ oc
culta ſapiẽtie dei/ q̃ ſibi maĩfeſta eſ
ſe congratulatur/ opa eiꝰ ſup̃ ſenſũ
hoĩs magnificata aſſerit· ⁊ dũ ſcru
tatẽ oĩa/ cogitatioẽs altiſſimi nimis
pfundas agnoſcit Huic veritati ꝯ
ſonat qð in eccīaſte ſcũs ſalomon
in auditu fideliũ cõcionatᷓ Eſt hõ
q̃ diebꝰ ⁊ noctibus nõ capit oculis
ſompnũ· ⁊ intellexi ꝙ oĩum operum
dei nullã poſſit inuenire homo ratio
nem eorum que ſunt ſub ſole Et q̃ꝫto
plus laborauerit ad querendum·
tanto minus inueniet etiam ſi dixe

rit ſapiens ſe noſſe: non poterit repe
rire· Si ergo inueniri non poteſt
ratio ſubſolariũ q̃s plenarie ſupra
ſolariũ redditurꝰ ẽ rationẽ? Quis
ei cognouit ſenſũ dñi/ aut q̃s ꝯſiliari
us eiꝰ fuit? ¶ Cõſtat itaqꝫ ſic rati
tionẽ oĩm veritatis ardore querẽdã·
vt pia intẽtio ſuã ĩfirmitatẽ agnoſ
cat· ⁊ ex oĩbus rebꝰ ꝓficiat· dũ ſibi
pſuaſerit diuinã maieſtatẽ fideliter
honorandã· ⁊ miſericordie indefici
entis abyſſũ iugiter ãplectendã De
niqꝫ apud philoſophos cautũ ẽ ta
lia manere p̃dicata q̃lia ſubiecta p
miſerĩt/ oĩmqꝫ p̃dicamentaliũ vim
et ꝓprietatem naturalium finibus
limitari Eãdemqꝫ cum ad culmen
theologie aſcenditur quaſi natiua
colore deſtitutam· ⁊ robore altera
ri Plane deficit vis verborum· et
intellectus ipſe mortalis ſuccũbit:
vbi diuine diſcutitur immenſitas
maieſtatis· ⁊ in naturalibus opti
net hijs ſcilicet que rerũ numerum
augẽt vel minuũt· vt quod fuit nõ
poſſit non fuiſſe· aut nõ preterijſſe
quod preterijt· dũ tamen quod ve
rũ fuit ſe fore forte lecturũ· nichilo
minꝰ verũ fuiſſe nõ poſſit ¶ Qð ita
qꝫ preteritũ eſt/ reuocari non poteſt
ne fuerit· ⁊ eque qð ex inſidijs for
tune p̃edet/ dum ex facilitate nature
vtriuſlibet ſortis expectat euentũ:
nulla eueniendi ſubiacet ſibi nccītas
Hic forte dum prouidentie non im
pletur effectus: quod futurum eſt
⁊ nõ euenire poteſt/ poteſt etiam nõ
fuiſſe preuiſum Nõ tamen vt pre
dictum eſt inueſtigationis audacia
oĩpotẽti ãnimo· aut ĩmẽſitati eiꝰ

quamcūqꝫ prescribo mēsurā. Hoc autem cū multis sentio. quia si quid de9 preuidit eueniet. Et si nō eueneriet/ nō preuidit. Unde ꝓbabiliter ad minus colligitur. quia si potest nō euenire/ potest etiā non fuisse preuisum. Quid enī ex quo veraciter consequatur. ipsa veritas nouit/ iunctura mqꝫ rationū plene et ꝑfecte ꝓmitiua ratio pensat. Hanc aūt humano generi indulget achademia āti q̄ licentiā vt quicq̄d ꝓbabile vnicuiqꝫ occurrerit suo iure defendat. Solebat nostri tēporis ꝑipateticus palatinus oīb9 hijs cōditionib9 obuiare. vbi nō consequent̄ intellectū antecedētis cōceptio claudit. aut nō antecedēt̄ cōtrariū/ ꝯsequent̄ destructoria ponit. Eo qꝫ oēs necessariam tenere cōsequentiā velint ꝛ si nō nulle sola dum tamē magna sint ꝓbabilitate ꝯtēte. Sicut enī sciētie assistit euidētioꝛ pro sui ꝑspicuitate opinio. sic et singula quo ꝓbabilioꝛa sunt/ eo necessarioꝝ fidelioꝛē ymaginem ꝑferūt. Et ne me soli9 opinionis lubrico fluctuare putes/ auctorem quo me tueoꝛ magnū ꝓfero augustinū. q̄ locū illū exponēs euāgelij. vbi de multis māsionib9 q̄ in domo pr̄is sūt a saluatoꝛe fit mētio/ ait. Si q̄ min9 dixisse vob̄ quia vado parare vobis locū id est si nō essent ꝑ̄destinati. dixissē ibo ꝛ ꝑ̄destinabo. Diuersitatē etenim māsionū que ī domo patr̄ electis suis ꝑparate sūt diuine ꝑ̄destinationi coaptat q̄ saluandis pro beneplacito disponēt̄ parit diuersa caris̄mata grāꝝ ꝛ munerum. Cū ergo tantus pater hunc

apprehēderīt iterꝑ̄tationis sensum vt diceret si nō essent ꝑ̄destinati dixissem vobis. ibo ꝛ ꝑ̄destinabo: credibile est dum rerum pendet euētus. si oīpotēti placeat eos q̄ nondū predestinati sūt posse ꝑ̄destinari ad vitam. ꝛ qui iam scripti sūt in libro vite: exigentib9 merit̄ ab eo posse deleri. Hinc est forte. Deleāt̄ de libro viuētiū et cum iustis nō scribantur. Itēqꝫ. Aut dimitte eis hāc noxam. aut dele me de libro tuo quē scripsisti. Qui nat9 est inq̄t euangelista ex deo. non peccat qm̄ generatio celestis seruat eū. Generatio vtiqꝫ celestis est eterna ꝑ̄destinatio. cuius oēs filij ingrediūtur ad vitā. Et si possibile sit eosdē preuaricatioīs merito a iusticia q̄ via vite est aberrare. Si michi nō credis. audi vel illū. cui si āgel9 de celo cōtradixerit/ dignissimo anathemate ꝯtēpnabitur. Pater inq̄t ex eis quos dedisti michi/ nō ꝑdidi quēq̄. ꝫ serua eos. Nōnc q̄so iā illos ꝑdiderat q̄ retroꝛsum abierāt? Nōne etiā quodāmō iā iudā ꝑdiderat? Sed certe nō acceptauerat eū in archano ꝯsilij filius. nec pater seruandū inter cōscriptos filio dederat illū qui nō fuerat predestinatus ad vitā. Si vero alij preoꝛdinati erāt si labi nō poterāt quare ꝓ eis tāta sedulitate fili9 intercedit? Saluādi ḡ erant. ꝛ tū dū ꝑegrinabātur a dn̄o/ morte poterāt ꝓmereri. ad vitā nulla nc̄itate predestinatioīs artati. Glātur q̄s qꝫ eū nichil separabit a caritate xp̄i sti. ꝛ tū castigat coꝛp9 suū ꝛ in seruitutem redigit: ne forte cum alijs

predicauerit ipse reprobus inueniatur In apocalipsi quoqꝫ monentur angeli ecclesiarū nūc agere penitentiā et prima opera facere/ne moueatur candelabrū eorū: nunc tenere locū suū ne eundē alteri cedant Cur ita si que futura erāt mutari non poterant? Nec quo sententia nec gentiliū phos latuit. qui fatorū seriē dicūt imobilē. non quia moueri nō possit. sed quia moueri omnino nō contingit. Hinc est illud Exire a mediis potuit pharsalia fatis Itemqꝫ poeticū quo senex carnotensis i fortune āgustiis frequētius vtebatur. Fata viā inuenient etc. ¶ Que vero elapsa sunt et secundū de dispositionis effectu cōpleta naturaliter quidē non possūt nō fuisse. licet nichil asserere in alterutro audeā in iniuriā disponētis. Ait tamen doctorū doctissimus (iheronimū loquor) Audenter loquar. Licet deus oīa possit: virginē tamē post ruinā suscitare non potest. potest tamē coronare corruptā Et quidē diffinitionē virginis eodē interp̄tante apostolus ponit. vt sit virgo que sancta est corpore et spiritu. Sed procul dubio deus et sanctificare aīam virtutibus. et carnē potest reintegrare corruptā: vt tota spōsa sui videri possit que ceciderat suscitata Quod si oratorio tropo vsus intellexit que fuerunt non posse non fuisse: nō necesse fuit ad virginē prostratā recurrere: cū in preteritis oībus simili sententia vel errore hoc idē potuerit inueniri. ¶ Sententiā vero ab errore scienter diuido. eo quod sententia semper habere debet veritatis significationē

stat apud sanctū iob inuenis Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis Sed forte virginitas aliquis gradus est. quē impossibile est a quacūqꝫ corrupta apprehendi Quod aūt possibile dicitur. interdū ad facultatē que singulis inest vel ex fortune calculo/vel ex aptitudīe dispositiōis refertur. quandoqꝫ ipsā naturā rerū respiciat. nunc ad fontem omniū diuinā reflectitur maiestatē. a qua omnis nōmodo personarū potentatus /sed rerū omniū que videri vel cogitari possunt potestas est. Hinc illud salomonis. Omnis potestas a domino deo est. Aduersus hanc nulla vnquam me contumacia erigam. certus quia ipsa sola est que potest animā et corpus mittere in gehennam.

¶ Capitulū vicesimūterciū Abiectio noui stoici.

Restat tibi illius stoici cui questio. quē i apulia diutius morātē vidi vt post multas vigilias/lōga ieiunia / labores plurimos et sudores/tanto instā[n]cias et inutilis exilii questu/in gallias virgilii ossa potius quam sensū reportaret. Querebat etenī ludouicus ille an posses aliquid facere eorum que minime facturus es Quod cū admisisses: mille tibi aureos offerebat. dū illud efficeres. quos si forte respueres eos tibi quantalibet sūma multiplicari iubebat. vt quod leuiter fieri potest efficias Tandē impudenti et impudico soluebatur cachino / vim coniunctionis oppositorum non intelligens aut contempnens/et te ridiculum

assistentib9 digito ostendebat. qui
gratis tantam pecuniam contemp
sisses. Congeris in hunc modum q̄
plurima non tamen hijs stimulis
urgeor. ut omnia necessaria credam.
quia sciuntur aut nichil cōtingenti
um sciri: quia necessaria non sunt.
Plane sciolus paululū michi cum
parypatheticis p̄re illo videor: qui
huius difficultatis angustia i athi
cis noctib9 confessus est nescire se nō
esse cicadam

Capitulum vicesimumquartū
De mathematicis sunt temerarij in
differēter futurā iudicio suo subicere
presumentes . : : : .

Illi quoq̄ licet dissentia
m9 i plurimis mecū fatēt
se omnia non nescire cum
quibus astra loquūtur. et qui qua
si de ipso celestium sinu extrahunt
veritatem. Qui vero eorum mo
destissimi sunt. nec syderibus rerū
pollicentur effectus / nec eas neces
sitati lege dispositionis astringunt.
sed quia nature sūt. certisq̄ prenū
tiantur indicijs / predicere non ve
rentur. Sed si futurorū potest ordo
mutari temerariū est rem sui naturā
incertā certo diffinire iudicio. Sin
autem mutari nō potest quid ꝓdest
tanta curiositate scrutari. quod nul
la potest diligētia declinari? Dz for
te et si aliter esse possit. res incerta
nō est. Temeritatē etiam iudicij ex
cusat ratio īdubitata signorū. Licet
enim possibile sit rem aliter esse eā
tamē ita futurā esse maīfesta signa
prenūciāt. Nec mea iquit astrorū
secretarius īterest an aliter esse pos
sit dum id de quo agitur ita futurā
esse nō dubitem. Sed quenā est
ista certitudo signorū? Nempe rerū
plerumq̄ experimentum fallax / iu
dicium difficile / ipsorūq̄ signorum
varia et multiplex signatio. Porro
varietas ambiguitatem inducit. In
ambiguis autem omnis diffinitio
periculosa ē. Sed esto q̄ signa uni
formia sint. unde illa una significa
tio innotescit. aut quid eam prohi
bet esse falsam? Natura inquis. il
la ne que i rebus. an que in diuina
voluntate consistit? Porro diuine
non obloquor volūtati / sciens quia
omnia quecunq̄ voluit fecit. Si ea
tibi innotuit / bene est. potes utiq̄ in
lumine illo videre lumen. et vera
indubitata de libro proferre / qui a
lijs signat9 / tibi apertus est. in quo
sunt omnes sapiētie et scientie the
sauri absconditi quoniam nemini a
perire licitum esse audierā nisi agno
qui occisus est / et morte virtute xp̄a
intercenit. Noli amodo cū aplō mi
rari altitudinē diuiciarū sapientie et
sciētie dei. cum tibi cōprehensibilia
sint iudicia eius et astrorum ducatu
peruestigabiles vie eius tibiq̄ na
uabilis sit iudiciorum eius abyssus
multa. Si de ea natura nitens q̄
in rebus id est frequenti rerum cursu
versat. frustra tibi de syderū familia
ritate blādiris: cum a solito rerum
cursu multa diuertant. et eo maiori
ammiratiōe feriāt sens9 hoīm / quo
nonmodo insueta sed ipsi nature vi
dentur aduersa. ut cum solis defec
tus plenilunio contingit. aut si cir
ca synodum aut circa plenilunium

vel vltra lumis sui luna patiatur e
clipsim Qui enim siderib9 legem de
dit/qui curricula tempoꝝ volūtatis
sue freno moderatur/qui rerum mo
menta temporib9 suis accōmodat
qñ vult et quomodo vult. nouū stu
pente natura/aut rarū potest ꝓduce
re effectū ex causis concurrētibus q̄
aliter parere ꝯsueuerant Quis enī
cōsiliari9 ei9 fuit aut dicet ei cur ita
facis? Vtiqꝫ dñs est Quod bñpla
citum est in oculis suis faciet ¶ Dis
positioni ergo aptare tempora. ⁊ re
rum momenta narrare tempib9 so
lus ille q̄ disposuit potest. et cū mlt
toꝝ notīcia scdm bñplaciti sui men
suram cōcesserit creature. hoc sibi tri
nitas singulariter reseruauit Quā
do itaqꝫ vel q̄diu quid futurū sit no
uit et etates temporū ille dispēsat
ꝑ quē ipsa tempora facta sunt Ipsa
quoqꝫ tempa motu et variatione re
rum quasi quibusdā colorib9 pingit
vel volubilē tempis rotā iugali quo
dā nexu rerū quo teneatur illaque
at. vel vt rē incōprehensibilē ingerat
intellectui eandem mirabiliter rerū
ꝓprietatibus quasi suis informat.
Nō est inq̄t verbum altissimi/ves
trū nosse tempora vt plene sciatis
quando vel q̄diu quid futurū sit. vel
momēta/vt possitis modos vel varie
tates eorū q̄ futura sunt cōprehen
dere. ¶ Ecce quare temerarium sit
futura certo subiugare iudicio In pa
tris siquidē potestate sunt posita nō
in necessitate eueniendi Porro que
in potestate posita sunt. sic vel nō sic
esse possunt Nā que in necessitate.
sic esse necesse est.

¶ Capitulum vigesimū quintum
Qꝫ argumentū a signo suo nō est
nccariū. ⁊ de ezechia. achab. ⁊ nini
uitis. vel qꝫ ea que significantur imi
tari possunt.

SEd forte familiarib9 veri
tas loquēs nō est vestitum
ait/vt tantam prerogati
uā alienis puta mathematicis reser
uaret Esto. si tamē fidelis aīm9 ac
quiescit Sed q̄ta vt p̄dictū est/est
hec certitudo signoꝝ? Nempe cum
signa meatus deseruere suos nouū
aliquid creditur īminere Non enī
eo usqꝫ contēdo vt res magnas nul
lis vnq̄ credam iudiciis preueniri.
cum in sole et luna et ipsis elemen
tis ⁊ ornatu eoꝝ vim significatiuā
a domino esse didicerim. Ceterum
artē esse qua q̄s de futuris ad om
nia interrogatus verum responde
at/aut oīno nō esse/aut nōdum in
notuisse hominibus michi multoꝝ
auctoritate vel ratione ꝑsuasum est.
Qꝫ si tibi ꝑsuadere non possū obstā
tib9 hiis que michi de prouidentia
et fato indesinēter opponis. michiqꝫ
repugnātibus exemplis que de va
riis affers hystoriis. persuasi tamē
michi huic nō acquiescere vanitati
¶ Nō equidē signoꝝ signatoꝝqꝫ
eam coherentiam arbitror vt alte
rum ex altero necessario consequa
tur Cur ita crediderim (nisi te curi
alium nuge detinēt) audi. Rex e
zechias egrotauit ad mortem. An
non credis regem iuda medicum in
uenisse qui vrine et pulsus et mul
tiplicium ꝓnosticorum iudicio mor
bi deprehenderet quantitatem?

Deinde responsũ mortis forte acce
perat in corpore suo qui eo vsqꝫ per
ductus est/vt se victurũ vlteri9 non
speraret. Postremo spũs scũs mor
tẽ nunciabat astare pforib9 ¶ Qd
signũ certi9 queris? Quid certiũ est
(vt de alijs taceã) si de testimonio
dubitas spũs sci? An negabis ysa
yam dixisse in spũ morieris et non
viues? Vixit tñ ꝛ nõ mortu9 est.
adiectis ei ãnis quideã p miaꝫ ei9
qui futuroꝝ euẽt9 in sua posuit ptã
te Et forte mortẽ quã natura vita
liũ ꝙ defect9 intẽtabant. qꝛ ille p pe
nitentiã mortu9 est i culpa. vlterior
cõminatõ dei absorbuit misericordia
¶ Achab quoqꝫ rex ipyssim9 cũ ie
zabel non tam cõiugio ꝙ crudelita
te cõiũcta. cũ vineã sci nabute cruo
re possedisset/ mortẽ iminentẽ dño
prenũciante expectabat. Si michi
nõ credis ꝙ eã de9 ipẽ prenũciaue
rit: audi helyam. Ait enim. hec di
cit dñs. occidisti ꝛ possedisti. Itẽqꝫ.
In quo loco linxerũt canes sãguinẽ
naboth. ibi lingẽt sanguinẽ tuũ. Et
iezabel comedẽt canes ante muros
iezrael. Qd cum audisset achab sci
dit vestimẽta sua. Et posuit saccũ su
p carnem suã. ieiunauitqꝫ/ꝛ dormi
uit in cilicio Fact9 qꝫ ẽ sermo dñi ad
helyam dicẽs. qꝛ reueritus ẽ achab
faciem meã nõ inducã malũ in die
b9 eius ¶ Ecce pena q̃ debebatur
achab. qꝛ penitentiã egit. differẽt
in posteros. Et iezabel in scelere pse
uerãs/ presenti iudicio cõtẽpnatur.
Vna eademqꝫ fuit sententia. q̃ sãgui
nẽ achab ꝛ iezabel canib9 expone
bat ꝛ tñ p parte mutatur. Et p par
te manet imobilis. auctore tẽporꝝ
sic oĩa disponẽte ¶ Sic ꝛ niniuite
a psenti excidio liberati dñi flexere
sententiã ex edicto regis ꝛ pncipũ/
agentes penitentiã ad pdicationẽ
ione Nũquid tibi videtur verior ꝛ
fidelior sententia iouis ꝛ martis ꝙ
sentẽtia creatoris? Nõ vtiqꝫ plauti
cõsilio acquiesces. si istud viriũ pla
netis ascapseris. Cum eni sicofan
ta mandrogerum percunctaretur.
an illi sint plancte placidi. qui nu
meros totũ rotant. eos mandroge
r9 nec visu faciles nec dictu affabu
les esse respõdit/ adiciens ꝙ atho
mos i ore voluũt/ stellas numerãt
sola mutare non possũt sua. Hic i
taqꝫ a dispositiõe syderũ euẽtuũ ne
cessitatẽ ingerit. vt illos sale satis
vrbano eleganter irrideat qui visũ
exercẽt in cõtemplacione eorum qui
visum fugiunt. Et interpellant eos
qui loqui dedignãtur Et cum atho
mos in ore voluãt. verendũ est ne si
athom9 genelliaco forte iteracdat /
in excipienda sententia celestium la
batur Sit ergo eorum isignis auc
toritas dũ stabilis/ꝛ incõuulsa ma
neat creatoris ¶ Certe quicquid
tibi mars tu9 aut iupiter suggerãt
de9 verax est. Et tu dum illis plus ꝙ
deo credis es cõuicosissime mendax
Astra quidem sũt mẽdacia in cõspec
tu eius. sed ꝛ i angelis suis reppeit
prauitatẽ. ut tamẽ veꝝ fatear: tibi
astra non mentiuntur. sed tu ipẽ. ꝙ
decipieris tibi imputa. Quis enim
te coegit falsum putare? Quis ea
que pcuntibus signis ventura con
iectas immutabilia esse psuasit?

An fallcris eo q figulus ſibilans·
aut hic mundus ait nulla ſine lege
per euum Errat/et in certo voluun
tur ſydera motu· Aut ſi fata mouēt
vrbi genetriqȝ patur humano matu
ra lues· Iteqȝ manifeſti9 ſubiat· et
ſuperos quid prodeſt poſcere finē?
Cum dño par iſta venit duc roma
malorū Cōtinuā ſerié· dateqȝ in tē
pora multa Protrahe ciuili tantū
iam libera bello· Sed procul dubio
multi dij tūi futurum bellum amo
uere nō poterāt· quia multi ymmo
potius nulli ſūt· Hoc tamē vnus et
deus et dñs oīm potuiſſet· Nouit
eī ille mutare ſentētiā? et ſi tu bene
ficio ei9 maliciam finias· Vnde et
nabugodonoſor cōſilio danielis pec
cata elemoſinis redimēs· et iīquita
tes in miſericordijs pauperū ſenten
tiā dñi iminentē ad tēpus effugit·
donec ī aula babiloīs gloriādo dice
ret· Nōne hec eſt babilon magna
quā ego condidi in domo regis in
robore fortitudinis mee? et in glo
ria nominis mei? Sic ergo elatio
nis voce in ſeipſū iam fugientē dei
ſentenciā reuocauit

Capitulū viceſimūſextū De ſen
tencia dei moueri pt· q cōſiliū dei ī
mutabile ē· et volūtas dei pma oīm
cauſa et q matheſis via dampnati
onis·

Cum itaqȝ īmutabilis dei
ſentencia poſſit moueri et
rantiū et diſcurrentiū ſyde
rū ſermo manebit īmobilis? Sed
qūqȝ mō ſnia moueat? cōſiliū dñi
manet ineternū Qd aūt cōſilij· volū
tatis dei ſignū certi9 eſt pceptioē· a

phibitioē diuina? An nō recte vide
bitur velle quod precipit· plane pa
triarchā precepit vnigenitū pmiſſi
onis filiū īmolare· recte ne patriar
cha mandanti acqeuit? Recte quidē
per oīa· eo q mandatū volūtatis q
pma oīm cauſa eſt et nūq ſuo frau
datur effectu? certiſſimū iudiciū ſit·
Adeo quidē pma eſt· vt ſi queratur
de aliquo cur ita ſit rectiſſime dicat
qm ille ſic voluit? qui oīa quecūqȝ
voluit fecit Si vō cur voluerit que
rat· inepta qſtio eſt· qr pme cauſe
volūtatis ſcilicet/queriē cauſa· cui9
nulla eſt omnino cauſa· Equidē di
ci ſolet· et verū eſt· qr in manu princi
pis eſt vt poſſit mitius iudicare q
leges· cū et qui legē tulit derogan
de vel abrogāde illi9 habeat poteſ
tatē· legi ergo quā figulus tuus ce
lo imponit· auctor celi contradicere
nō audebit? Interpoſitā int ius et
equitatē intpretationē ſoli princi
pi et oportet et licet īſpicē· vbi aliud ius
ſuadet aliud equitas· Que in pub
lica vtilitate verſatur principis que
renda eſt interpretatio· que genera
lis eſt et neceſſaria· vbi de ſcripto et
ſentencia dubitatur mens eſt inqui
renda auctoris· Quis ergo te ce
leſtiū fecit interpretē? Vñ qd expe
diat noſti? Qua temeritate aliena
opera tuis pmo dei ſtellis aſcribis?
Teneo enim tuū illud ſubtiliſſimū
argumentum· Tu qui flagrāte mi
nacem ſcorpion incendis cauda che
laſqȝ peruris Quid tam grande pa
ras? Sz mēdacij pr q te hoc docuit
celeſtib9 aſcribēdū· fraudulēt ſic a
git tecū· vt cū hijs notis reſperſerit

creaturam ? ipsum creatură sic infa
met auctorē ¶ Postremo animulas
miserorū fraude deceptas ineuita
bilū vaticinio futurorꝫ in elationis
tumorem suspendere·vel desperatio
nis abyssum p̄cipitare demētia est·
¶ Vero hūc fructum mathesis sue
horoscopi afferunt ꝛ planetis suis
magis erronei dū a scīa pietatꝭ ex
orbitāt lōga puestigatiōe signorū:
cū eo qui quasi lucifer matutinus o
riebatur descendūt in infernū viuē
tes·alioꝫ ruine sue pticipes fiūt·
Sed dum tibi talia opponūtur vel
ꝯponūtur quid facis ? Rides equi
dem ꝯ nimis vncis naribus indul
ges·ludibrio habens simplicitatē fi
dei recurrisꝫ ad prouidentie sinū·ꝯ
te in abyssū inscrutabilem quasi an
theus alter totus immergis Lucem
inaccessibilem posuisti refugiū tuū·
et inde fidei rusticitatē impugnas ac
si fōs veritatis ꝯpugnaculū sit erro
ris· ¶ Sed esto·vetrē hāc ꝓuiden
tie q̄relam sopire nō possū et nodos
oīm questionū soluere non sufficio/
quis eni adeo sapiens est: vt oīb9
cuiusuis imperiti·ne dū tuis q̄stioni
bus satisfaciat? Socius deniq; ve
teris philosophie princeps plato
leuem vt fertur: ad tamē de home
ro veri9 diceretꝭ·nescio quā nautaꝝ
questionē explicare nō potuit· Vn
cū ab eisdē impudēti9 ꝯ protracti9
derideretur· vt erat vir verecūdi in
genij quasi toxicato ꝯfusionis iacu
lo perfossus ad mortē spiritū nouissi
mū exalauit Puduerat eni q̄ qua
si tocius achademie improperio ex
probrauerāt pricipē philosophoꝝ

grecie· caū minima ignorare· Hoc
aūt asserit flauian9 in libro qui de
vestigijs philosophorū inscribitur·
xenophontinos facientē inuidia/ad
uersus platonis gloriam impuden
ter finxisse· Licet q̄plurimi eū ob sa
cramentū numi asserāt vltro aīam
posuisse illo etatis sue anno exple
to·quem nouenari9 in seipm̄ duct9
effecerat· eo q̄ exīde nō accedit hu
manitati nisi labor et dolor· Fateor
quidē me paucula scire ꝯ cū multis
plurima ignorare · nec tamen vite
mun9 quasi homerus pudore vic9
abicio· Si ergo prouidentie ꝛ libe
ri arbitrij litem ꝯponere nō suffici
o·si fatoꝝ ꝯ facilitatꝭ nature repug
nantiā nequeo concordare· nūquid
ideo min9 verū est ista esse ? Dicit
ī iure ciuili re9 frequētissime fauora
bilior est·ita quedā sūt in inuestiga
tionib9 philosophicꝭ vbi pleruq; po
tior ps videtur autoris·hoc autem
ex defectu nrō arbitror euenire· In
tellectus eni circa rerū p̄ma principia
deficit· In hijs scrutiniū prouiden
tie īuestigationēq; materie· ꝯ fidei
nrē multos articulos aptissime cen
seo numerari Dum in prouidentia
vni9 querele et molestiā perimis ·
velut ydre preciso capite pluriū suc
crescūt capita questionū· Si in ma
terie siluā ꝓgredimur·illico patim²
q̄d sōpniātes int̄ aliquā/ꝛ nullam
sbām constituti · Sic q̄sita origine
traducē nobis intellectus opponit·
Postremo ī diuina sbā trinitatē rea
ꝑe ꝑsonarū nisi in fidei v̄tute quo
arrij laq̄os declinabis ? Diuitꝭ vnā
simplicē et īdiuiduā admitte sbām

quomodo ſabellij niſi fidei ratione
manus effugies? Hec tamen non
minus vera ſunt. qꝫ multis poſſunt
queſtionib9 īpugnari. Et licet ſapi
entia dei ſe incarnationis miſterio
nobis viſibilē fecerit: non tamen
eo vſqꝫ ſe intellectui nr̄o fecit palpa
bilem: vt cū ea poſſimus vſqꝫquaqꝫ
diſcurrere. ſcientes rerū omniū quā
ta ſit longitudo latitudo ſublimitas
et profundū. Si vero mathema
ticorū via eſſet vſqꝫquaqꝫ laudabilis nō
tātopere penituiſſet magnū auguſ
tinū ſe eorū conſultationibus indi
naſſe. Ad hec doctorū ſanctiſſimus il
le gregorius. qui melleo predicati
onis imbre totā rigauit et debria
uit eccleſiā nōmodo matheſim iuſ
ſit ab aula recedere. ſed vt traditur
a maioribus incendio dedit repro
bate lectionis ſcripta. palatinus que
cūqꝫ tenebat appollo. In quibus e
rant precipua qui celeſtiū mentem
et ſuperorū oracula videbantur ho
minibus reuelare. Quid multa?
Nōne ſatis eſt ꝙ hanc vanitatē ca
tholica et vniuerſalis eccleſia deteſ
tatur et eos qui vlterius eam exer
cere preſumpſerint legittimis penis
mulctatur. Sed ne planetariorum
non tam pſequi ꝗ̄ ſequi videamur
errorē. iam ad reliqua progrediatur
oratio. Qui enī huic curioſitati in
ſeruiunt non magꝭ veraces eſſe poſ
ſunt ꝗ̄ humiles et ſobrij qui p̄mos
recubitus in cenis appetunt. et epu
lantur cotidie ſplendide. Poſtremo
plimos eorꝫ audiui. noui multos
ſed neminē in hoc errore diutius fu
iſſe recolo. in quo manus domini cō

dignā nō exercuerit vltionē. Ca
pitulū xxvij. De aruſpicib9 ⁊ ciro
māticꝭ ⁊ phitonicꝭ ⁊ ſaulis deiectiōe

Quid de nigromāticis dicā.
quorū impietas deo aucto
re per ſeipſā vbiqꝫ iam vilu
it. niſi ꝙ morte digni ſunt. q̄ a mor
te conantur ſciētiā mutuare? Nā
de auſpicibus. auguribus. ſaluſſato
rib9. ariolis. phitonicis. aruſpicib9
et alijs quorū pre multitudine / te
dioſa eſt enumeratio. productiorē
ſermonē texere / cū nemo iſtorꝫ iam
pgrediatur in lucē. ſed in latibulis
ſi quis eſt exerceat opera tenebrarꝫ
ſuperuacaneū eſt. Quedā tamen e
orū certis de cauſis aliquatenus tā
genda ſunt. Et ſi lateāt ſuperſunt
ad huc malo ſuo aruſpices. Hos p
parte extis animaliū diuinare pre
dictū eſt. Extorū quidem cenſentur
nomine oīa que cutis extremitate
teguntur. vnde et illos qui in hume
ris arietū vel quorūcūqꝫ oſſibus
aīaliū vaticinantur. eis cōnumeran
dos eſſe manifeſtū eſt. Chiromā
tici quoqꝫ vera que in rugis manuū
latent ſe noſſe gloriantur. Quorū
errorē. qꝫ ratione non vtitur. neceſ
ſe eſt rationibus īpugnare. licet eo
ipſo illos expugnet ratio: ꝙ deficiūt
ratione. Vnū tamē eſt quod a te ſi
me patient̄ audias attētiſſime que
ro. Quid nugatores iſti (quoniā e
os tibi notos non ābigo) quādo de
dubijs īterrogati ſūt pfuerūt? Cū
adūſus ninicollinos britones regi
a eſſet expeditio pducēda ī q̄ te ꝯſul
tus aruſpex p̄monuit: ꝗ̄uis ab eo
veritatꝭ archanū nō fuerit īqrēdū.

qui excubiali obsequio concinnator
mendacij potius credendus erat q̄
occulte veritatis interpres. Vulgo
siquidem cum quis mentiēdi nota
inuritur dici solet. quia quouis ex
cubo / vigilive mēdacior est ¶ Item
chiromanticus adhibitus et consul
tus quid contulit? Nam sub eo ar
ticulo vterq; quisquis his egerit cō
sultus est. Tu quidem paucis die
bus elapsis. q̄si stellā matutinam
generꝰ tui nō p̄monitꝰ pdidisti Ce
tera q̄ meliꝰ nosti sciēte r taceo cum
isti vanitate sua meruerint ne vlte
riꝰ cōsulātur ¶ Phitonicoꝝ vo co
pniciosior est ꝯsultatio. quo fallacia
malignoꝝ spirituū ī hijs manifesti
or ē. qui siue mētiantur siue nō / in
ꝯposito semꝑ habēt vt noceant Fal
lūt aūt interdū studio fallēdi. inter
dū veritatis sue errore decepti Id ta
mē agunt assidue vt futuroꝝ ꝯscij
ꝑ oīa videātur Inde ē q̄ ambigui
tate verborū obnubilare studēt ora
cula. vt cū mendaces aut fallaces ī
uēti fuerīt. aliquo rationis velamē
to suā queāt tueri fallaciā. Sic vti
q; fallere nō desistunt. donec audito
res suos p̄cipitent in ruinā ¶ Cui
eni a seculo vatū profuere respōsa?
Creso ne an pirro aut p̄cedentiū ā
subsequētiū cuiq̄? Dux thebanꝰ dū
de oraculo sperat victoriā. friis mu
crone ꝑfoditur Ei tn̄ anus lanius
successꝰ belli visus ē polliceri Quid
enim aliud significaret qđ ptꝰ mul
tas ambages intulit. certa ē victori
a thebis? ¶ Ceterū ne īterp̄te du
re mēdacij arguatur. vt fallaciam
ambigua veritatꝪ nota obduceret /
quo maliciam tueatur subicit Hei
michi ꝑ gladios viāt p̄z Hic ergo
dū q̄si fatoꝝ ꝯsilio secutus ad parri
cidiū inuitatur laqueo īpictatꝪ tra
hitur ad occasū. Patris quoq; par
ricide desideriū adimpletur. dū friēs
impij q̄bus imp̄catꝰ optauerat / vt
ferro generis ꝯsorcia dissilirent; mu
tuis vulneribus ꝑemit. et alternis
gladijs prosternūtur Cresus max
ima regna si halin transgrediatur.
de oraculorū fide sibi subiecta iri ꝯfi
dit Sed cū res in contrariū cessere
fallax apollo se viniꝰ vbuli equiuo
catione absoluit ab inuidia mētien
di ¶ Quid pirrus? Romanis vic
tis quos sepe ī acie virtute fuderat
beneficio phebi sibi ꝑmittit īperiū.
Sꝫ irreꝑabiliter stratꝰ in seip̄m retor
sit culpā / qui amphibologiā oracu
li minꝰ vtiliter intellexit ¶ Ad no
ciores trāseatur hystorias. Apius
cum vnica et singularis ciuilis belli
tempestas vrbem cōcuteret. docente
phebo in sinu enboico quietem que
rit et mortem inuenit. Oraculum
quidem auctore lucano celebre est
Effugis i gentes tanti discriminis
expers bellorum romane minas.
Solusq; quietem; enboici lateris
media cōualle tenebis ¶ Sed ne
falsitatis nota in hystorias non o
racula refundatur. canonica et cui
fides incolumis acquiescit discucia
tur hystoria. Saul in tyrannum v
sus ex principe / cum exigentibꝰ cul
pis esset a domino derelictus. et ad
uersus populum domini eo duce in
ualesceret manus hostilis. sollicitꝰ
fractis rebus exitum inquirebat.

Consuluit ergo dominum/et nō re
spondit ei neqꝫ per sompnia neqꝫ
per sacerdotes neqꝫ per prophetas.
hoc tamen ei ante denūciauerat sa
muel. q̄a dominū penitebat ꝙ eum
constituerat regem eo ꝙ non imple
uerat verbū domini suadente auari
cia parcens agag regi pinguissimo.
et opimis gregibus ouiū et armen
torum. et vestibus et arietibus et
vniuersis que pulchra erant in ocu
lis populi. quidquid vero vile fuit
et reprobū/ hoc mandante domino
demolita sunt. Et cum nulli ducum
nisi de manu domini exercituū con
tingat victoria. auctori bonorū non
referrens gloriā viribus suis in faci
e populi de collato munere applau
debat. ¶ Sic enim scriptū est. fac
tum est verbum domini ad samue
lem. Penitet me ꝙ constituerī saul
regem. quia dereliquit me. et opere
verba mea non impleuit. Contri
status est samuel. ⁊ clamauit ad do
minū tota nocte. Cūqꝫ de nocte sur
rexisset. vt iret ad saulē: mane nun
ciatū est samueli. ꝙ venisset saul in
carmelū ⁊ erexisset sibi fornicē tri
umphalē. et reuersus transisset des
cendissetqꝫ in galgala. Deinde ad
increpationes samuelis crimen ino
bedientie sub pretextu religiōis ma
luit excusare: q̄ delere per penitenti
am que secunda tabula post naufra
gium relicta est peccatori Ait enim
Immo audiui vocem domini. et am
bulaui in via per quam misit me do
minus. et adduxi agag regē ama
lech. et amalech interfeci. Tulit
autem popul9 de preda oues et bo

ues primicias eorū que cesa sunt
vt imolentur dn̄o deo viuo in gal
galis. Ecce quō seipsum excusat. ⁊
q̄cquid culpe est aut extenuat. aut
refundit in populū Ait ergo samu
el. nunquid vult dn̄s holocausta et
victimas. et non pocius vt obediat̄
voci dn̄i? Melior est eni obedientia
q̄ victime. et ascultare magꝭ q̄ of
ferre adipem arietū. Qm̄ quasi pec
catū ariolandi est repugnare. et q̄si
scelus ydolatrie nolle acquiescere.
pro eo ꝙ abiecisti sermonē dn̄i. ab
iecit te domin9 ne sis rex Ego q̄dē
similiter arbitror euenire oīb9 qui
in sublimitate ꝯstituti abeūt post cō
cupiscentias suas/⁊ principatū diui
nū simulantes/tumorē suū exercent
in subditos. corde q̄tes libito licitū. ac
si colla eorū iugo diuine legis sub
iecta nō sint: et nulla necessitate v̄r
geantur ad īplendū iusticiā dei ¶ Or
nunquid vel sic ad tantū tonitruū
cōminationis diuine sinderesis pec
toris indurati. aut tumor qui tyran
nidis īiquitate in corde saulis viua
cius coaluerat potuit emolliri? Ne
quaq̄ Dixit ei saul ad samuelem.
peccaui. q2 preuaricatus sum sermo
nem dn̄i. et verba tua/timens popu
lū/et obediens voci eorꝫ. Sed nūc
porta queso peccatum meū. et reuer
tere mecum. vt adorem dominū Et
ait samuel Non reuertar quia pro
iecisti sermonem domini. et proiecit
te dn̄s ne sis rex super israel. Vi
desne q̄ difficile sit maliciam cū su
perbie fomento coaluerit verbis ⁊
exhortatione curari? Peccaui inq̄t
timens p̄plm̄/et obediens voci eorꝫ

Nonne ſic fatetur culpã. vt potius
inuoluat alios. qui ſi princeps eſſꝫ
fuerant relaxandi q̃ ſeipſum expedi
at? ¶ Nūq̃d ſic audierat feciſſe moy
ſen. cum ira dei ſeuiret in populum
dixiſſꝫqꝫ ei dominꝰ. dimitte me. vt
iraſcatur furoꝛ meus in populo . ⁊
deleam eum. ⁊ faciam te creſcere in
gentē magnam ? Quid ergo fecit
dux idemqꝫ fidelis princeps in bene
placito ſuo conſtitutus a dño? Aut
dimitte inquit eis hanc noxã. aut
dele me de libꝛo tuo. Sed nūquid
in tante caritatꝭ affectu pꝛopꝛiam
querebat gloꝛiam? Inquit enĩ man
ſuetus princeps. pius pater. diſer
tus oꝛatoꝛ. potēs in opere ⁊ ſermo
ne. dux pꝛeambulus in iuſticia mã
datoꝝ dei Dicent egipcij Callide
duxit eos dominꝰ de egipto: vt pꝛo
ſterneret in deſerto Sic ergo etiam
ſui ipſius diſpendio dnĩ gloꝛiam p̃
optabat ⁊ populi cuiꝰ ducatum mi
niſtrabat liberationē ¶ Dauid quo
qꝫ cum culpa eius dñm ad iracūdiã
pꝛouocaſſet. ⁊ pꝛincipalis culpe ſub
tractꝰ populus poꝛtaret penam: vi
dit angelum dei cedentē populū Fu
dit itaqꝫ p̃ces de intimis p̃coꝛdijs
et adiecit. Ego ſū qui peccaui. ego
inique egi. iſti qui oues ſūt quid fe
cerūt? Verus vtiqꝫ rex ⁊ iuſtus p̃n
ceps / ⁊ dignus qui altiſſimi frange
ret irã q̃ dū ſe p̃ pplõ flagellanti do
mino oppoſuit indignatiõis eiꝰ fla
gellū amouit. Cū ſiquidē nulla ex
cuſatio flectit niſi cum quis pꝛopꝛio
iudicio accuſatur Nichil mouet ad
veniã: niſi cū noxēs nudã detegit cul
pã Miſericoꝛdiã nichil ãmonet niſi

cum aĩmꝰ caritate ſuccenſus in ſeip
ſo contentur. nichil perſuadet ꝓpici
andū eſſe. niſi cū mens manu opis
extendit ad ſatiſfaciendū. Si quis
enĩ fatetur culpã inutilis eſt cõfeſſio
niſi ſatiſfãonis aĩo currat ad veniã
¶ Peccaui inq̃t iudas tradēs ſãgui
nē iuſtū Fuit vtiqꝫ vera uꝫq̃qꝫ ꝯfeſ
ſio ſꝫ ĩutilis. q2 ante cucurrit ad la
queū quem metuerat q̃ ad fontem
miſericoꝛdie quã demeruerat. et ob
ſtinationis ſue duricia p̃clauſerat ſi
bi. Cū tamen penituit feciſſe quod
fecerat. ſꝫ nõ eo deuotionis affectu
qui lapidē adiutoꝛij ſufficeret emol
lire. Penitētia ſiq̃dē ductus / laqueo
ſe ſuſpendit. Vitã ergo digno fini
uit ſupplicio. ſꝫ quia maliciam non
coꝛrexit. veniam ſibi nullo ꝓcurauit
remedio ſalutis Sic enĩ ⁊ apud in
feros ſcribitur eſſe ſtimulus penitu
dinis. licet nulla ſit coꝛrectio praue
volūtatis ¶ Sic ergo ſaul ꝓcul du
bio peccatum ſuū imponere nititur
humeris alienis. ⁊ dum ſimulat q̃
a pena velit per p̃ces ſamuelis exi
mi. ſeipſū grauius onèratū foꝛtioꝛi
bus laqueis inuoluit. ⁊ irreparabi
li ſententia dampnationis aſtringit
Seq̃t ei Et ꝯūſꝰ ē ſamuel. vt ab
iret. ille ãt app̃hēdit ſūmitatē pallij
eiꝰ q̃ ſciſſa eſt. ⁊ ait ad eū ſamuel
Scidit dñs regnū iſrł a te hodie ⁊
tradidit illud ꝓximo tuo melioꝛi te
Poꝛro triūphatoꝛ in iſrael non par
cet ⁊ penitudine nõ flectetur Neqꝫ
enĩ hõ eſt vt agat penitētiã. At ille
ait. peccaui. Sꝫ nūc honoꝛa me co
rã ſenioꝛibꝰ ppłi mei ⁊ coꝛã iſrael. ⁊
reūtere mecū vt adoꝛē dñꝫ deū tuū

¶ Ecce quāta elationis īſania. De
deiectū audit a domino et tñ quaſi
eo inuito regnare contendit Regnū
meliori traditū eſſe non ambigit.
et priuatus per ſentenciā irretracta
bilē: regni gloriā fraudulenter vſur
pat. Corruit itaqꝫ dū in vetitū mo
litur aſcendere ⁊ fit ſeipſo deterior/
meliori reclamāte domino vult pre
ferri. Fatetur quidē culpā. ſed penā
portare dedignatur. Hoc eſt enim
quod ait. Peccaui. ſed nūc honora
me. Ac ſi dicat. cū criminis culpa ela
tionis faſtu. tiranni nequicia. iuſte
deiectus contēpni merucrim me pa
ciencia tua in conſpectu eorū qui nō
nouerunt conſilio dñi faciat glorio
ſū Reuertere ergo mecū vt tuo ince
dā fatigatus obſeq̄o/ ⁊ tāto ſtipat9
comitatu. tāta venerabilis auctori
tate. adorem dñm deū tuū. quē me
um vltra dicere nō audeo. qui ab eo
per īobedientiā diſceſſi/et adhuc ꝑ
ɔtumaciā recedo. ¶ Adeo ſiquidē in
tumuerat ſpiritus eius. vt nō modo
homini ſed et ipī deo ſeipm̄ quodā
modo ꝓpriē impietatis auſu pre fer
ret. Quē enī dñs ꝓtulerat quanto
maiori grā videbat ꝓditū: tāto acri
ori īuidia ei occultas tēdebat inſidi
as tam manifeſtas ꝙ iniquas exer
cens inimicicias/ ⁊ quo manifeſtius
eū dñs extollebat: eo auidius nō
tā deprimere ꝙ extinguere propera
bat. Ipſi qꝫ deo ſe e regiōe ponit op
poſitū: dū ei ſurripere aut eripe ni
titur iura regnorꝫ. Dignū ergo fuit
vt non maneret in eo ſpiritus dñi
qui cor ſuū non mō habitaculū: ſed
et tāte nequicie fecerat fūdamentū.

Exagitauit eū itaqꝫ ſpirit9 neqꝫ a
dño. et ex illo retro fluere ⁊ in dies
labi. minui regni vires ceperūt. ſol9
ppli fluctuarē. hoſtiū crebrior maior
daretqꝫ victoria tā regi ꝙ ppli validi
us aīos fregit. Ipē tamē eū cui do
min9 regnū firmauerat extermina
tum habebat a finibus ſuis. Quid
ergo tandē cepit cōſilij. nō vtiqꝫ vt
regnū traderet meliori. vt diſpoſiti
oni diuine que ei īnotuerāt acqeſce
ret/ vt pniam ante finē vite ageret
fructuoſā. Sed q̄ aduerſ9 dñm cal
caneū tumoris extulerat. populū in
mōtes gelboe vbi puniēdus et oc
cidend9 erat. eduxit in preliū. Occi
di ſiquidē in mōte debuit/ q̄ non ni
ſi alta ī ſeipō reſpexit ¶ Cū ergo
eū veritas ipā deſeruit ad fōtes mē
dacij falſ9 et iniqu9 prīceps cōfugit
Dixit itaqꝫ ſeruis ſuis. Querite m̄
mulierē habentē phitonē. ⁊ vadā ad
eā et ſciſcitabor ab ea. Quid aliud
dixiſſꝫ gentilis idēqꝫ ꝑfid9? Nonne
idē eſt ac ſi dicat. Flectere ſi neq̄o ſu
peros acheronta mouebo? Aut fide
liorib9 verbis et īſaniori ꝑfidia. Si
michi deus noticiā ſubtrahit verita
tis eā tamē per prēm mendacij eo
inuito cognoſcam. et velit nolit ar
chanum conſilij eius et poteſtates
aduerſarias explorabo Et dixerūt
ſerui eius ad eum. Eſt mulier hñs
phitonem in endor. Indignus eni
erat conſultatione vitali quē intan
tum deſperatio fregerat. vt etiam
ab infimis et infirmiſſimis creatu
ris ad tuendum ſibi regnū quod do
minus auferebat aduerſus omnipo
tentiā eius auxilium imploraret

Mutauit ergo habitum suū/vesti
tusqȝ est alijs vestimētis ⁊ abijt ip
se ⁊ duo viri cū eo. veneruntqȝ a mu
lierē nocte Recte quidem oīa. quia
recto est etiā apud puersos spūs sā
tus Regio nāqȝ habitu debuit spo
liari: q̄ ad seruiendū demonib⁹ ꝗ
non deo infaustū arripuerat iter. q̄
vestē abiecerat inocētie/q̄ iusticie imi
tauerat indumentum/vestibus ho
noris et glorie nō debuit insignia.
Et abijt utiqȝ post eū qui nō stetit
in veritate Et duo viri cū eo. equidē
innoīati. ⁊ ignobiles. q̄ vel regem
ad tantā perfidiā nō reluctātē fide
proseq̄ potuerūt. Duorumqȝ rex decē
ter stipatur comitatu dū a sūma ꝗ
vera vnitate recederet Veneruntqȝ
ad mulierē nocte. apto vtiqȝ tpe de
morte regū. de strage ppli. de luctu
publico cū tenebrarū prīcipe tractā
tur Hic ⁊ salomon nocte dicitur sa
pientiā accepisse. q̄ amore mulierū
allect⁹ et corruptus. a dño erat re
cessurus Petrus quoqȝ dū calore fi
dei destitutus calefaceret se ad pru
nas de nocte. lapsus est in pfidiam.
ꝗ eā crimie piurij fecit insignē. A
lij etiā discipuli timore pstrati: tem
pore nocturno fugerūt Et ait saul
ad mulierē Mulieres enī frequenti
us spūs phitonic⁹ implet Diuina
michi i phitoē ꝗ suscita michi quē
dixero tibi. ¶ Lege libros reuolue
hystorias. scrutare omēs angelos
scripturarū. nusq̄ fere in bona signi
ficatione dnātionē inuenies Vnde
pphetas reprobos diuinatores nō
pphetas esse scriptura cōmemorat
q̄les fuerūt pphete achab. q̄ eū dño
pmittente exigentibus meritis va
rijs ludificationib⁹ seducebant De
niqȝ iuxta verbum dñi egressus est
spūs mendax. ⁊ fact⁹ est in ore om
niū pphetarū achab ascensuro i ra
moth galaad pspera pmittentes.
solo michea filio moreastite reclamā
te. q̄ pscius dñm consilij israel quē
dispersū viderat in mōtib⁹ pmuni
uit. cesus ob amore veritatis iudici
um. ab eo qui assūptis cornib⁹ fer
reis dixerat. hijs rex cornibus siriā
ventilabis Preterea diuinatio fere
sine munere nō fiebat. vt pote que
in auaricie ⁊ nequicie spū exercetur
Hinc est q̄ iherusalē ciuitate/spirit⁹
scūs ī properat. iudices tui in mune
rib⁹ iudicabāt. sacerdotes i mercede
respōdebāt. ⁊ pphete i pecunia diui
nabāt. ꝗ sup dñm requiescebāt di
cētes Nōnc dñs est in nobis? Nō
venient sup nos mala. ppterea di
cit dñs Syon quasi ager arabitur
⁊ iherusalem vt custodia pomerij
erit Qui ergo in pecunia dīnabant
ꝗ si pphetarū insultant nomine se
pe mendaces/semp mendosi/alieni
sūt a virtute ⁊ veritate prophetie.
¶ In phitone inq̄t. quasi. d. Quia
recessit spūs dñi. vel phitonic⁹ pa
trocinetur michi. Et suscita michi
quē dixero tibi. vtiqȝ fallacia fallaci
am trudit Dat⁹ rex in sensū repro
bū q̄ sibi psuaserat phitonē scientie
psulē pscium futurorū archani psilij
pscium. veritatis iterpretē. sibiqȝ psua
sit eūdē tāta pdita ptāte: vt possz
etiā mortuos suscitare. ⁊ tāte benig
nitatis. vt etiam in eo quod rarissi
mū est/⁊ difficillimū: familiaribus

ſuis morem gereret. Proculdubio
elapſum erat a memoria eius. aut
inutiliter tenebatur canticum fidel
anime. q̃a dñs eſt qui mortificat et
viuificat. deducit ad inferos ⁊ redu
cit. pauperem facit ⁊ ditat. humiliat
⁊ ſubleuat. et quod in ſeipſo ipletũ
viderat ſaul. ſuſcitat de puluere ege
nũ. vt ſedeat cum principibus. ⁊ ſo
lium glorie teneat. et qui hec facit
proculdubio ſcienciarũ dominus eſt.
¶ Et ait mulier ad eũ. Et ecce tu
noſti quanta fecerit ſaul: ⁊ quoniã
eraſerit magos et ariolos de terra
Quare ergo inſidiaris anime mee
vt occidar? Et iurauit ei ſaul in do
mino dicẽs Viuit dñs. quia non e
ueniet tibi quicq̃d mali ꝓpter hãc
rem. verũ quidem eſt. quia qui verſa
tur in ſordibꝰ ſordeſcit amplius. et
quẽ grã deſerit / fiũt ſꝑ nouiſſima il
liꝰ deteriora ꝑ̃oribꝰ Sacrilegij ſibi
phitoniſſa cõſcia expaueſcit. ⁊ ptãs
a dño cõſtituta ad ſacrilegia euellẽ
da / alias q̃ ẽ timida / cũ negocia po
puli / cũ dni bella gerunt / ydolatris
preſtat audaciã. ⁊ ſacrilegijs regiã
accõmodat auctoritatẽ ¶ Ariolos i
quit dñs ⁊ magos ne paciaris viuẽ
At ille ad quẽ ſermo dei dirigit /
⁊ qui gladiũ portat ad vĩdictã ma
lefactorꝫ ⁊ gloriã bonorꝫ. nõmõ ca
libꝰ ſecuritatẽ dat. ſꝫ ꝓmiſſã pacẽ iu
ramẽti religione cõfirmat. Et ſic e
uenit vt in ꝓprio piculo diſcat. q̃
perplexi ſint nexui teſticulorꝫ leuia
than. cũ ſibi tetẽderit laqueũ ꝓprij
oꝑis. a quo ſine ſalutis diſpendio
nõ euadit Ei iã arcta cõplexio ⁊ co
nutus quidã iminet ſillogiſmꝰ Si
phitoniſſe paritur / dni violat ipe
riũ ꝑ̃cipientis vt maleficia eiuſmo
di de terra eradicatur Si non paritur
iuramẽti religio viciatur. Quocũq3
ſe vertat ipius. cõꝑhẽditur in oꝑibꝰ
ſuis ¶ Dixit ergo mulier Quẽ ſuſ
citabo tibi? Qui ait. ſamuelẽ Oĩm
tẽporũ vna eſt fides / deũ eſſe / cũdẽ
q3 iuſtũ et bonum et remuneratorẽ
ſperãtiũ in ſe oĩm plene meritis reſ
põdentẽ. ante legẽ ſub lege. ſub grã
Nemini recte ſapiẽti venit iſtud in
dubiũ Hinc iſta nemo vnq̃ igreſſꝰ
eſt ad ſalutẽ. Verũ qui errat in mi
nimis paulatim ad maiora ꝓlabi
tur Hic iſte ꝑ̃mo negligẽs. deinde
inobediẽs. poſtmodũ cõtumax. ex
inde obſtinatus. poſtremo ad eã ꝓ
lapſus eſt cecitatẽ. vt nec ꝑ̃dictũ ar
ticulum fidei ſibi ſeruaret icolumẽ.
Deũ etei iuſtũ vtcũq3 nõ credidit
opinãs etiã i ſcõs poſt exitũ vite hꝰ
malignis ſpiritibꝰ cõceſſã poteſtatẽ.
Nouerat eni ſcm̃ ſamuelẽ phitoni
cis nõ obtẽperaſſe dũ viueret. nec a
liqd̃ cũ eis iuite familiaritatis habu
iſſe cõmerciũ ¶ Nũc võ eũ ad phito
nis iꝑeriũ ſibi petit ⁊ ſperat excita
ri. Vult etiã ad hꝰ cogi defũctũ: ad
qd̃ viuꝰ ipelli nõ potuit Regi ſiqui
dem noluit idicare dũ viueret. niſi
quod indicandũ dñs inſpirabat
¶ Cum autem vidiſſet mulier ſamu
elem: exclamauit voce magna. et
dixit ad ſaulem. Quare impoſuiſti
michi? Tu es enim ſaul. Se vti
q3 deceptam credidit ⁊ etiam poſt
preſtitum iuramentũ noticia ⁊ pre
ſentia principis oneratã. Dixitq3
ei rex. noli timere. Quid vidiſti?

Et ait mulier ad saulem. deos vi
di ascendētes de t'ra Phitonisse po
tuerat ab īcepto ul' tenuis fidei viri
detruxisse rēspōsio. Deorū siqdē plu
ralitatē īdicat/ et eorū habitationē
sub t'ra et in tenebris ēē significat
Dixit q' saul. Qual' ē forma ei9?
Que ait. Vir senex ascendit ꝛ ipse
amict9 est pallio Intellexit itaqꝫ sa
ul ꝙ samuel esset. ꝛ īclinauit se sup
faciē suā in t'rā et adorauit. Formā
illi9 q̄ appetebat diligēter inqrit. for
te gentiliū errore decept9 eādē ha
bit9 ꝛ negotioꝝ formā singul' ap̄d
inferos credēs qua supstites fuerant
insigniti. Vn̄ illud. Que grā currui
um armoꝝqꝫ fuit viuis. q̄ cura ni
tentes pascere equos. eadēqꝫ seqtur
tellure repostos. Nūqd nōne poterāt
sci viri darioꝛ esse glā. aut pt9 mor
tē viuentis habit9 imutari? Et qdē
pꝛuide et fideliter nō dicit scriptura
samuelē phitonis imperio suscitatū
sed creātatē impij sensus prudenter
expressit Ait enī. Audita forma vi
ri et habitu intellexit saul ꝙ samu
el esset. Deceptus vtiqꝫ intellexit.
qd et ex eo pbatur quod subiūgit
Et inclinauit se et adorauit. Si eī
fuisset samuel. nequaq̄ se pmisisset
ab hoīe adorari. qui scd'm dū legem
crediderat et docuerat vnū deum et
dn̄m adorandū. Preterea sācte aīe
a potestate malignorum spirituum
exempte sunt Postremo decepti ho
minis nō fouisset errorē. quod eū
ex subsequētib9 se colliciasse gitur
Dixit ergo samuel ad saulē. Qua
re iquietasti me. vt suscitarer? Hec
est enī fraudulentia malignorū spi
rituū. vt quod vltro faciunt et dic
tant hoībus faciendū. operose dissi
mulent vt hoc facere videantur in
uiti. Simulant se coactos. et quasi
exorcismorum virtute extractos fin
gunt. et quo nun9 cantantur. exor
cismos quasi in noīe dn̄i. aut in fide
trinitatis. aut incarnationis et pas
sionis virtute conceptos cōponunt/
eosqꝫ hoīb9 tradūt exercentibus
eos obtēperāt. donec eos secū crimi
ne sacrilegij et pena dampnatiōis
inuoluant. Transfigurant etiā se
interdū in āgelos lucis/ honesta so
la precipiūt/ illicita prohibent. mū
dicia ꝯsectātur. vtilitatib9 prouidēt
vt quasi boni et propicij familiari
us admittantur. audiātur benigni
us/ amētur arti9. facili9 exaudiātur
habitū quoqꝫ induunt venerabiliū
personarū. vt eis maior ꝛ prompti
or reuerentia impēdatur Et ait sa
ul Coartor nimis Siquidem phi
listijm pugnant aduersū me et de9
recessit a me ꝛ exaudirē noluit neqꝫ
in manu prophetarū: neqꝫ p somp
nia. Vocaui ergo te. vt ostenderes
michi quid faciā. Ac si aperte dicat
in desperatiōis abyssū precipitat9
sū Impugnāt hoīes deserit deus. ꝛ
ego ad te q̄ vtrisqꝫ in veritate īimi
caris ꝯfugio. ut q̄si doctor discipulū
doceas. quid me in tanta angustia
oporteat facē Licet ei cū eo loq̄ba
t credēt samuelē. tū i veritate erāt
āgel9 sathane Nec potuit ei igno
rātia suffragari. cū nemini liceat ig
norare creaturā que se appetit ado
rari/ infidelem et peruerse volunta
tis esse Docebat etiam illicitum esse

ariolos. ⁊ magos inquirere ⁊ de fu
turis sollicitare phitonem. Qz si eũ
ignorantia psone excusat/melioris
conditionis erũt stulti periti. et p
uersi recti ¶ Et ait samuel. non
equidẽ verus. sed vmbratilis et fic
ticius. et quo dignus est impius et
reprobus consultator Quid me in
terrogas. cũ dominꝰ recesserit a te.
et transierit ad emulũ tuũ? Respõ
sionis iniciũ fidei consentaneũ est.
⁊ accõmodũ rationi? Quid eni cõ
feret creatura illi quẽ deus deserit.
et cui diripit spolia? Sz sensim ad
id quod suũ est hostis ⁊ fidei inimicus
diuertit imiscens falsa veris/⁊ mẽ
dacia fide veritatis obnubilãs ¶ Se
quitur eni. Faciet tibi dñs sicut lo
cutus est in manu mea. et scindet reg
nũ tuũ de manu tua. ⁊ dabit illud
proximo tuo dauid. quia nõ obedis
ti voci dñi. neqz fecisti irã furoris eiꝰ
in amalech Idcirco quod pateris fe
cit tibi dominꝰ hodie. ⁊ dabit dñs
etiam tecum israel in manu philisti
noꝝ. Cras autẽ tu et filij tui mecũ
eritis Sed ⁊ castra israel tradet do
minꝰ in manu philistijm ¶ Exitũ q̃
dẽ belli fideliter infidelis exposuit.
sed tamen verboꝝ tendiculis ifide
lem ⁊ infelicẽ aiam fraudulẽter de
cepit Deuiãtis siquidẽ cõfirmat er
rorem. ⁊ ipenitẽti post exitũ quietẽ
repromittit Cum eni dicit dominũ
impleturũ q̃ locutꝰ est in manu me
a: se proculdubio simulat samuelẽ
per quem sauli que denunciat locu
tus est dominꝰ. Cum autem subiũ
git cras tu ⁊ filij tui mecum eritis:
verũ quidẽ. sed fraudulenter enũciat

Erat enim in die sequenti sibi ma
nũ ex desperatione inijciens ad infe
ros trãsiturus. habiturꝰ partem cũ
eo quẽ auaricia. fastu. obstinatione
mẽtis fuerat insecutꝰ Sed falso blã
ditur/ingerẽs spem quietis. dum se
gestu et verbis mẽtitur samuelẽ. cui
certũ est collatam esse i quiete sedẽ
a dño inter eos qui iuocant nomẽ
eius ¶ Quid ergo sauli samuelis
sui vel potius phitonis pfuere rñsiõ
sa? Potuerat forte nõ pmunitꝰ spe
rare meliora. et salutẽ dũ alieno cõ
foderetur gladio expectare Oracul
vero vanitate certioratus gladio suo
incubuit. et in extremis agens dũ
ppie glorie consulebat qui fortius
mori potuisse in plio. curã verborũ
ptimuit/et infirmi ⁊ pstrati animi
consilio/corporis ⁊ anime mortem
asciuit ¶ Glorientur gentes in for
titudine sua / auctores carũ dicant
vnusqsqz qd sentit. dũ heroũ suoꝝ
titulos pdicãt. dũ magnoꝝ viroꝝ
fortitudinẽ pconantur. Bibat illis
auctoribꝰ catho venenũ Vulteius
dextras ⁊ mentes socioꝝ armet ad
voluntariam mortem. Per mamil
las ad cor venenũ aspidum insana
bile cleopatra traiciat Lucrecia alie
nam impudiciciam sanguinis sui ef
fusione condempnet. Ego euenire
posse nõ arbitror. vt cuiuscũqz dif
ficultatis articulo liceat ppa aucto
ritate hoi sibi mortẽ inferre. nec eti
am vbi castitas piclitatẽ Licet hũc
casũ videatur excipere doctor ille doc
torũ cui in sacrario litterarũ vix ali
quẽ audeo cõparare. Hec mors oio
desperatoꝝ est. ⁊ eoꝝ q̃ licet corpe

viuāt iā mētis morte p̄mortui aīo viuē desierūt. Utiqȝ nō viuorꝝ. ſȝ iā mortuorꝝ mors ē. ¶ Infideliū regū paucte ſerie. Ieroboan achab. ieza bel nabugodonoſor. ſennacherib. ⁊ aliȷ̇ quorū errores nō ſufficio enar rare q̄d lucrati ſint in vatib9 ſuis q̄ videbant eis falſa et ſtulta. nec ape riebāt iniq̄tatē eorū. vt eos ad pe nitenciā puocarēt. Omnes vtiqȝ e uanuerūt poſt principē vanitatis et dū ſcire quod non licet vel aliter q̄ licet appetūt ad inane et nichilū re dacti ſunt. Reges vero iſrahel in fi delibus ſociati. q2 cū regū iuda aliȷ̇ boni aliȷ̇ mali fuerūt. reges iſrahel omēs reprobi extiterūt. Linque ar chana dei celūqȝ inquirere quid ſit. ait catho. q2 quod de te ſtatuit de9 citra tuā ſollicitudinē poteſt expediē. Egregie quidē ethic9 Omnē crede diē tibi diluxiſſe ſupmū. Grata ſu perueniet que nō ſpabit̄ hora. ¶ Ve ritas autē ſibi vbiqȝ conſona eſt. nec a ſe licet a mēdaciȷ̇ habitaculo pro ferat̄ quādoqȝ diſcordat. ſicut nec mundicia dum ſui integritate viget quaciūqȝ ſordiū vicinitate polluit̄ Ipſa mortem indicit non timeri. et ad eam excipiendā nos horis omni bus precipit preparari. vt quo mi n9 de diurnitate vite preſumitur. in cultū honeſtatis virtutum gradi bus auidius curratur Mors ſiquidē neceſſariū mun9 ē nature iā corrup te. Corruptio nāqȝ: mortis origo ē Tolle corruptionē. ſectare ītegrita tē mūdicie ⁊ virtutis/iam īmortali tatis viā īgreſſ9 es: et quātā diuini tatis tue arrā apprehendiſti Appre hēdiſti inq̄ an accepiſti? Vȝ vt fide li9 loq̄mur. ⁊ accepiſti ⁊ apphēdiſti Nō ē eni volent̄ neqȝ currentis. ſȝ miſerētis dei. Quis ſcit q̄n veiet. ſe ro an media nocte. an gallicātu an mane? Vt enī ille ait. nichil morte certi9 ē: nichil hora incerti9. Que vtiqȝ nō timenda eſt q̄ſi malū. ſȝ q̄ſi malorū finis cū venerit gratanter amplectēda. Vnū ē quod totis mē tis ⁊ corporis viribus fugiendū ē. Quid illud ſit queris. Turpitudo ⁊ totius ſpēs inhoneſti. Hec enim faciunt mortē terminū non eſſe ma lorū. ſed antecedentiū/⁊ ſuccedenti um copulā. Ad hanc fugiendā non oracula vatū/non phitonis cōſulta tio neceſſaria eſt. fidelius ⁊ vtilius ad hoc ratio data cōſulit ¶ Catho in libia extreme difficultatis anguſ tia coartatus/hamonē iouē dedig natus eſt conſultare. ratus ſibi ratio nē ſufficere. vt perſuaderet ſeruandā libertatem. Et nōmodo dn̄ationis ceſaree iugū ſed omnē notam turpi tudinis fugiendā/licet in eo erraue rit. q̄ auctoritate propria vite mu nus abieat. Quod nōmodo fideliū inſtitutis. ſed conſtitutionibus gen tium et ſapientiſſimorū edictis con ſtat eſſe prohibitū Veteris quidem philoſophie principes pytagoras ⁊ plotinus prohibitiōis huius non tā auctores ſunt q̄ precones/omnino illicitū eſſe dicentes. quēpiā milicie ſeruientem/a preſidio et cōmiſſa ſi bi ſtatione diſcedere. citra ducis vel principis iuſſionem Plane elegan ti exemplo vſi ſunt. eo q̄ milicia ē vita hominis ſuper terram. Quid

ſi contra iubeant oracula vatum·vel
reſponſa phitonis ? Procul dubio
minime audiendi ſunt: qz cū piacu
lo innocētie nemo cuiq̄ꝫ debet fidem
Si michi nō credis numā romano
rū impatorem fere inocentiſſimū p̄
ter titum ſi placet attende · Dum
īuitaretur ad homicidiū petito capi
te ad ſacrificia · cenſuit cepam eſſe
cedendā reflectens ad inocentiā eciā
puerſi numis volūtatē·At cū hoīs
adiceret a numie ꝫ capillos ſe polli
citꝰ ē oblaturū·Cū vero ſpūs imū
dus ſitiret ⁊ ſanguinem·piſcem im
molandū eſſe rn̄dit Hic itaqꝫ cum
ratio eiꝰ circūuenire nō poſſet·vt tra
heretur ad culpā imūdorū ſpūū teſ
timonio/colloq̄o deoꝝ ꝓnūciatꝰ ē
digniſſimꝰ ¶ Nec eſt q̄ꝫ ſub exorciſ
moꝝ p̄textu ſuū quis tueatur erro
rē q̄ ad minuēdā demonū ꝑtātem ·
ꝗ diſtrahendū qḋ hn̄t cū homie fa
miliaritatis cōmerciū inſtituti ſunt/
careātqꝫ ꝓprie virtutis effectu niſi in
dei digito ꝯualeſcant·Porro ſpūs
ſcūs diſcipline effugiet fictū·ꝗ cor
pꝰ pctīs ſubditū ſui eſſe habitaculū
dedignatur Quicq̄d vero huiuſmo
di agatur ficticiū eſt et fantaſticum
⁊ veritatis ſubſtātiā neſcit Videtur
quidē adeſſe dū precibꝰ ⁊ oblationi
bꝰ īuocatur· ꝗ effcū petitionē ꝓſe
quēte ſacrilegū errantis aīe deſide
riū adimpletur·abeſt aūt tā longe
vt ſubtracta tutela ſui/eos quos ꝓſi
dia tanta exagitat/ varijs ludifica
tionibꝰ demonū trahi ſuſtineat ad
gehennā De ſiquidē ad huiuſmodi
flagicia ꝓhibuit inuitari publica vo
ce ecclie aduerſus quā nec porte iſe

ri p̄ualebūt ¶ Cum ergo ſci ſpūs
grā auctoritas ecclie improbatis ſb
trahitur exorciſmꝰ qui eis nō tā vtū
tur q̄ꝫ abutuntur offendunt in ſpiri
tum·quo recedente·eiꝰ ſibi nituntur
virtutē ⁊ efficaciā retinere

¶ Capl'm xxviij · De ſpecularijs ⁊ q̄ꝫ maligni ſpūs interdum futura pre noſcunt· ⁊ ſubtilitate nature ⁊ longa experientia temporis ⁊ reuelatione ſupiorum poteſtatum ⁊ q̄ꝫ ſepe decipiunt aut decipientes aut decepti· et qḋ ſpeculatores mala indubitata ſequūtur·

Fruſtra ſibi ſpecularij blan
diuntur q̄ꝫ nichil īmolant
nulli nocēt ſepiꝰ ꝓſunt dū
furta detegunt maleficijs purgāt
orbem· ⁊ ſolam vtilē aut neceſſariā
appetunt veritatē· Nō ſic impij nō
ſic Qui nō colligit inquit mecū diſ
pergit·⁊ qui non eſt mecū ꝯtra me
eſt·Dum hec domio prohibente ex
ercent impij· quid aliud faciunt q̄ꝫ
calcaneū erigere aduerſus ꝓhiben
tē? Certe nimis eſt quod īmolat q̄
eiecto ſpū ſcō ꝫ ydolatrie mentē ꝓſti
tuit·Nimiū eſt quod immolat:qui
pollutas aures demoniorum ſollici
tat voce dn̄o conſecrata· Nimiū ē
quod īmolat qui motum corporis ac
cōmodat ad deteſtabile ſacrilegiū
peragendum·Quid retinuit creato
ri qui mentē/linguam/corpꝰ/demo
nibꝰ obtulit? An non veritati facit i
iuriam qui integritatem eius in tā
ta corruptione queſiuit? Plane ne
mo in talibꝰ per ignorantiam excu
ſatur · Oēs enim in cōmune ſciūt
q̄ ſcire debēt / hāc ignominiā fidei/

anathematis obprobrio condemp
natã. Non vtiq; hic sacramẽto mi
les excipitur. pupillus etate. mulier
infirmitate sexus. rusticus munere
agricultare. q̃ publice vtilitati inui
gilat. Licet ei in dispẽdijs rerũ sub
ueniatur eis per ignorantiã iuris:
i subuersione tamen fidei nullũ ab
ignorãcia remediũ est/obtinente eo
vt qui ignorat ignoret. et insipiẽs
in culpa/erudiatur in pena. et sapiẽ
ter punietur qui noluit intelligere
vt bene ageret. Quis eñ potuit dis
cere/vt sñ labore a tanto labore ces
saret. dũ illud laboriose addisceret/
vt laboriose ⁊ pestilẽt̃ erraret? Nõ
potest in fide sine labore q̇escere qui
potens est sollicitudine mentis ⁊ ex
ercicio corpis a fide deuiare? Qui
enĩ hijs nugis obsequitur fidẽ nega
uit. et infideli deterior est. Et licet
verbis deũ cõfiteatur: ei peruersis
operibus cõtradicit. Nec facilius ẽ
hoĩem huiꝰmodi esse fidelẽ. q̃ȝ iudi
cem incorruptũ qui diligit munera.
⁊ sequitur retributiones ¶ Ceterũ
quod simpliciorũ aĩos mouet scili
cet per huiꝰmodi consultationẽ ab
scondita futurorũ manifestari non
posse nisi per manũ eiꝰ in cuius po
testate sunt tpa et momenta. nodũ
non ingerit questionis. Licet enĩ fu
turorũ sit vnus arbiter. qui et deus
et dñs omniũ est. tamẽ ex signis in
terdũ hoĩbus innotescũt. Quid er
go mirũ si ea quãdoq; prenoscant q̃
et subtilitate nature vigent. ⁊ expe
riẽcia tẽporis longiore ꝟł reuelatioẽ
superiorũ potestatũ de plurimis ad
monẽtur? Si g̊ spũs/corpis mole

grauati. quos luteũ carnis retardat
indumentũ/quorũ acumen/turbati
sensus corruptio hebetat. ex p̃ceden
tibus aut quacũq; rerũ indicijs q̃
sunt ventura conijciũt/quid prohibet
spiritus ab oĩ nexu corporis absolu
tos. quos noxia moles nõ tardat:
rerũ ĩminentiũ. aut in plurima tẽpo
ra succedentiũ p̃metiri euentũ? Nã
qui fere pridie natus est. post dies
pauculos decessurus. medio tpe ex
similibꝰ silia colligit. et de causis si
bi interĩ notis ratiocinatur ĩposterũ
nõne hĩ faciliꝰ p̃t nõmõ antiquꝰ/ sꝫ
ĩueteratꝰ dierũ. q̃ ab inicio cõditꝰ est
plenꝰ sapiẽtia. ⁊ pfectiõe decorus?
Quis adeo ebes ẽ. ⁊ tarditatis egre
gie q̃ tanto tpis tractu ꝓ parte ad
ea conijcienda que futura sũt non as
surgat? ¶ Preterea cõpicie potesta
tes. q̃ caritatis cultu. deuocione obe
diendi dño assidue famulãtur. eis
quidẽ possũt et interdũ credũtur oc
culta reuelare Nec tamẽ statĩ verũ
est quod reprobi sentiũt. aut predi
cunt. sed qñq; quod suspicãtur aut
timent. vt videãtur cõscij secretorũ
properãt nũciare. Quale est quod
dño nascituro in tẽplis egypti deso
lationẽ eorũ et discessum suũ demo
nes tẽplorũ presides predicebant.
Vnde illud apud trimegistum. de
exterminio religionis ydolatrie E
gypte inquit egypte erit cũ religio
nis tue sole supererunt fabule. Et
sepe quod ex necessitate faciunt. et
coacti se sponte facere simulant qua
si hoĩbus ĩdignãtes q̊bus se fingũt
infensos. Sepe etiã mẽtiuntur aut
decipientes aut decepti Nã licet vñ

dumtaxat emunctent nichilominꝰ
aut cõpescendi sunt aut fugiendi.
Unde in deutriononuo Si surrexe
rit in medio tui propheta ã qui dix
erat se sompniũ vidisse ⁊ predixerat
signum atq portentum. ⁊ venerit
qđ locutus est ⁊ dixerit tibi eamꝰ
⁊ sequamur deos alienos quos ig
noras. ⁊ seruiamus eis. non audi
as verba prophete. aut sompniato
ris. quia temptat vos dñs deꝰ vr̃:
vt palam fiat vtrum diligatꝭ eum
an nõ Vñ plane intelligitur. quia
⁊ si ꝯtingãt q̃ a diuinãtibꝰ nõ secũdũ
deũ dicũtꝭ. nõ sic accipiẽda sũt vt si
ant q̃ ꝑcipiũtur ab eis. ã colantur
q̃ coluntur ab eis. Vz nec apl's in
actibꝰ apostolorum imũdo spiritui
pepercit: quia in muliere ventriloq̃
apostolis ⁊ predicationi eorum tes
timoniũ ꝓhibuit veritatꝭ ¶ Nichil
ꝰdo aduersus pestem istam salubri
us ẽ / q̃ꝫ si quis huiusmodi vanita
ti omnino aurem subtrahat. Grati
as ago deo qui michi etiam ĩ tene
riori etate aduersus has maligni
hostis insidias beneplaciti sui scutũ
opposuit. Dum enim puer vt psal
mos addiscerem sacerdoti traditus
essem. qui forte specularicam magi
cam exercebat. ꝯtigit vt me ⁊ pau
lo grandiusculum puerum premis
sis quibusdam maleficijs pro pedi
bꝰ suis sedentes ad specularie sacri
legium applicaret. vt in vnguibus
sacro nescio oleo ã crismate delibu
tis. vel in exterso ⁊ leuigato corpo
re peluis: qđ querebat nostro mani
festaretꝭ indicio. Cum itaq predic
tis nominibus que ipso horrore li

cet puerulus essem demonum vide
bantur. ⁊ premissis adiurationibꝰ
quas deo auctore nescio. socius me
us se nescio quas ymagines tenu
es tamen et nubulosas videre indi
casset. ego quidẽ ad illud ita cecus
extiti vt nichil michi appareret nisi
vngues ⁊ peluis ⁊ cetera que ãtea
nouerã. Exinde ergo ad huiusmo
di inutilis iudicatus sum. ⁊ quasi
qui sacrilegia hec impeditem ne ad
talia accedere cõdempnatus. Et q̊
ciens rem hãc exercere decreuerãt.
ego quasi totius diuinationis impe
dimentũ arcebar. Sic michi in ea
etate propiciatus est dominus Cũ
vero paululum processissem: flagi
cium hoc magis ⁊ magis exhorrui.
⁊ eo forcius cõfirmatus est horror
meus q cum multos tunc nouerĩ.
omnes anteq̃ꝫ deficerent. aut defec
tu nature / aut manu hostili benefici
o luminis orbatos vidi. vt cetera ĩ
cõmoda taceam quibus in conspec
tu meo a domino / aut prostrati aut
ꝑturbati sunt. exceptis duobus. sa
cerdote videlicet quem ꝑmisi. ⁊ dya
cono quodam qui specularicorum vi
dentes plagam effugerũt alter ad
sinũ canonice. alt' ad portum cellu
le cluniacẽsis sacris vestibꝰ ĩsigniti
Eos tẽ tñ ꝑ ceteris in cõgregationi
bus suis adũsa plurima postmodũ
perpessos esse mihꝰ sũ ¶ Sane si
ad expugnãdũ hũc errorẽ cõcursꝰ
rationũ et catholice mr̃is eccle aue
toritas non subpeteret: vel exẽpla
malorꝫ eũ sufficiũt extirpaꝛ. Dicit
ãt nemo potest bibẽ calicẽ dei ⁊ cali
cẽ demoniorꝫ. ã duobꝰ dñis seruire

deo et mãmone· ſic gratiã dei & hu
ius malicie exerciciũ nullꝰ aſſequi
tur Sed ecce quaſi punctum ⁊ quaſi
ſubula ſententiã proſequor fidei &
morꝫ inimicã cum eam ceſim ſpũs
mucrone/ capulotenus trãſuerbera
re ſufficiam Feriatur ergo ſemel in
manu forti ⁊ brachio illius qui ad
ſubmerſionẽ egypciorꝫ diuiſit mare
rubrũ in diuiſiones/ & ſecũdo opus
nõ erit Non eſt enim qui de manu
illius poſſit eruere· Educat igitur
gladiũ moyſes & ꝓſternat egypci
as abhominationes· & abſcondat
eas ne appareant in ꝯſpectu fideliũ
in ſabulo ſterilitatis ſue Loquatur
verbũ/ſentẽtiã ꝓferat in cõdempna
tionem errorꝫ· quos diuꝰ a domo
tua abigere pciauimꝰ Verbũ
ſiquidem gladiꝰ eſt bis acutus· vi
uus & efficax penetrabilior omni
gladio ancipiti ptingens vſqꝫ ad di
uiſionem anime ⁊ ſpiritus/ꝯpagũ
quoqꝫ & medullarꝫ/ diſcretor eacũ
cogitationũ Inſenſatus eſt qui hoc
gladio ĩminente nõ timet Et ecce
in facie eccĩe in ꝯſpectu oĩm ĩminet
Deniqꝫ ⁊ in omẽs dirigitur Inquit
enĩ· quãdo ingreſſus fueris terram
quã dñs deus tuus dabit tibi· caue
ne imitari velis abhominatioẽs il
larum gentium ne inueniatur in te
qui luſtret filium ſuũ aut filiam ſu
am ducens per ignem aut qui ario
los ſciſcitetur· et obſeruet ſompnia
atqꝫ auguria· ne ſit maleficꝰ· ne ĩ
cãtator/ne phitones conſulat et di
uinos/et querat a mortuis veritatẽ
Omnia enim hec abhominatur do
minꝰ· ⁊ ꝓpter huiuſcemodi ſcelera
delebit eos in introitu tuo | pfectꝰ
eris & abſqꝫ macula cum domino
deo tuo· Gentes iſte quarum poſſi
debitis terram/augures ⁊ diuinos
audiunt Tu aũt a dño deo tuo ali
ter inſtitutus es ¶ Quis ergo du
bitet hec criminalia et nõmodo lan
guorem ſꝫ fidei exterminium eſſe·
quod tanta diligẽtia ꝓpheticꝰ ym
mo ſpiritꝰ ſancti ſermo eradic· Ab
hominationes ſunt diuẽte domino·
et homo ſe ſupra hominem fieri
opinatur cum iſtorum aſſecutus eſt
diſciplinam· propter huiuſcemodi
ſcelera delete ſunt gentes et huma
na temeritas ſe in hijs multiplicari
confidit· ¶ Capitulum viceſi
mumnonũ · De phiſicis theoricis
et practicis· ⁊·

Licet tamẽ vt de futuris ali
quis cõſulatur ita quidem
ſicut ſpiritu polleat pro
phecie · aut ex naturalibus ſignis
quid in corporibus animaliũ eueni
at· phiſica docente cognouit Aut ſi
qualitatem temporis ĩminentis ex
perimentorꝫ iudicijs colligit· dum
tamẽ hijs poſterioribꝰ nequaq̃ q̃s
ita curem accõmodet · vt fidei aut
religioni preiudicet· Sed nec ꝑmi
audiẽdi ſũt niſi ĩ eo quod loquũtur
a domino quod nunq̃ religionem
impugnat· quia verum nequit eſſe
vero contrariũ · nec bonum bono·
¶ At phiſici dum nature nimium
auctoritatis attribuũt· in auctorem
nature aduerſando fidei plerumqꝫ
impingunt· Non enim omẽs erro
res arguo· licꝫ plurimos audierim
de anima/de virtutibꝰ ⁊ opibꝰ eiꝰ·

de augmento corporis et diminuti
one. de resurrectione eiusdē et creati
one rerū/alit᷑ ꝙ fideo habeat dispu
tantes De ipso quoqꝫ deo interdū
ita loquuntur. vt si terrigene tēpta
rent astra gigantes. ⁊ iam conati
cum enchelado/vt eis ethne onus
ignifluū imponatur/cupiant ꝑme
rei Sed in hijs facile labi possunt
qua quanticūqꝫ ingenij vires/circa
profunditatem difficultatis que in
hijs vertitur subsistūt. vbi vero de
fiat ītellect9/fidei ratione deducta.
que media est restat sola opinio
¶ Cum vero de inferiorib9 queritur:
puta de complexione animalis. de
causa et cura egritudinis. eis oīno
nichil deest preter effectū operis si
is desideratur Et quidem theorici
quicq̄d suum est faciunt Et forte ꝑ
amore tuo amplī9 erogabunt. ab
eis singularū rerum causas ⁊ natu
ras accipies. Sanitatis. egritudi
nis. ⁊ neutralitatis censores sunt.
Dant sanitatem verbotenus. ⁊ eā
seruant Neutralitatem iubent istuc
diuertere. egritudinis preuident ⁊
docent causas. indicant ei inicium
augmentum statum et declinatio
nem Quid multa? Cum eos au
dio/videntur michi posse mortuos
suscitare. nec esculapio meritiore
creduntur inferiores. verumptamē
in eo magna mentis ammiratione
distrahor ⁊ ꝑturbor. ꝙ a seipsis tā
to verborum cōflictu/⁊ collisione ra
tionū dissiliunt ⁊ discordant Vnum
profecto scio. ꝯtraria simul vera ēē
nō posse ¶ Quid de medicis prac
ticis dicam? Absit vt de eis quicꝙ̄

peruersū loquar In man9 enim eo
rum exigentibus peccatis meis mi
nus frequenter incido Non sunt ex
aspernandi verbis. sed pocius demul
cendi obsequio Nolo me tractēt du
rius. nec etiam sentire audeo quod
omnes clamāt Dicā ergo cum scō
salomoē. quia medicina a dño deo
est. et vir sapiens nō ꝯtempnet eā
Nemo siquidē magis necessarius
est aut vtilior medico/ dūmodo sit
fidelis et prudens Quis enim ꝑco
nia illi9 declamaē sufficiat. qui salu
tis artifex/procurator vite/in eo do
minū imitatur. ⁊ vices ei9 agit. ꝙ
salutem quam ille operatur ⁊ quasi
dñs et ꝑnceps donat/iste ypcono9 ⁊
minister procurat ⁊ dispensat?
¶ Nec ad te attinet. si q̄ pseudo gra
tiam vendunt. et qui iustiores vide
ri volūt dum nichil accipiant ante
ꝙ̄ eger conualescat. in eo iniq̄ores
sunt ꝙ beneficium temporis immo
mun9 dei manibus suis ascribunt:
cum ille quem domin9 erigit. ⁊ vi
gor nature conualescentis citra ope
ram eius fuerat erigendus. ꝙ̄uis
istud iam paucorum sit. sibi inui
cem suadentibus et replicantibus
medicis. Dum volet accipe. Nec
moueor si opera eorum in se cōpug
nent. cum sciam contrariorum ple
rumqꝫ esse eundem effectum Sed
cum inter man9 eorum quis in fa
ta collapsus est. tunc necessarias
producent ratioēs. quibus appare
bit ꝙ vita eius non fuerat vlterius
protendenda Et vt dicitur quos lō
ga afflixerūt inedia. iam mortuis
sorbiciūculas faciunt ⁊ inutiles. ⁊

delicatos pparant cibos. Expectas
forte vt dicam quod dicit apostol9/
quia hij sunt / qui hoïes officiosissi
me occidunt. sed frustra. Absit eni
vt hanc 9tumeliam pferam. quã si
forte audire volueris: senecam/pli
niũ adeas 7 sydonium. qui hoc in
auribus tuis / clamore valido repli
cabunt.

¶ Explicit secũdus liber. ?.

¶ Incipiũt capitula libri tercij. ?.

¶ Quid salus vniũsalis et publi
ca. ¶ Capitulum pmũ.
¶ Que sit pma 9templatio homi
nis sapientiã affectãtis. et quis sit
fructus speculationis huius. ?.
¶ Capitulũ secundum.
¶ Qz supbia radix maloz est. 7 9
piscentia lepra generalis que oms
inficit. ¶ Capitulũ terciũ.
¶ Quid adulator affẽtator et pal
po. 7 q eis nichil pniciosius
¶ Capitulum quartum.
¶ De cautela adulatorũ. et frau
de multiplici et comitibus adulati
onis 7 sequela. ¶ Caplm quitũ
¶ Qz adulatores multiplicati sũt
super numerũ et a pdans domib9
honestos et dissimiles sui expellũt
¶ Capitulum sextum
¶ Fraudem adulatoz/in inicio vi
tandã/7 q muneribus aut obsequi
orum difficultate validissime proce
dit. ¶ Capitulũ septimũ. ?.
¶ De mũdana comedia. vl trage
dia huius ¶ Caplm octauũ.

¶ Qz mũdus suos habet elisios.
et eadem fides est nostri temporis
et pcedentium patrũ. Et virtutis cul
tores inspectores sũt theatri huj9.
7 de vtute quã adepti fideles ex fi
de 7 vmbra qua non omnino caru
erũt fideles. ¶ Caplm nonũ.
¶ Qz sibi psone captantur. Et de
preciatur dissociate. 7 de cleopatra.
augusto 7 scipione. 7 q romani va
nitati dediti sunt. Et quis sit adula
torie finis ¶ Caplm decimũ.
¶ De munuscularijs Et promissa
rijs 7 qd promittere non expidiat
ad vtutem ¶ Caplm vndecimũ
¶ De rationalib9 7 secretarijs di
uitum Et q amicicia non nisi in bo
nis est. Et q diues familiarem poti
us exprimat q amicũ. 7 licet fami
liaritas diuitum vtilis videatur:
sepissime periculosa est. et q innocẽ
ter viuendũ est. ¶ Caplm xij.
¶ Quia vendicari possũt que sũt
adulationib9 acquisita. Et de leno
nibus et mollibus et pena eoz. et
q pudicicia auferri nõ potest violẽ
ter nisi mens ipsa consentiat. ?.
¶ Capitulum decimũterciũ.
¶ Adulatores puniendos esse tã
q hostes deoz et hominũ 7 verita
tẽ gratanter ãplectẽdam et pacẽtiã
custodiendã: tã rationibus q exem
plis maiorũ. ¶ Capitulũ xiiij.
¶ Qz ei dũtaxat licet adulari quẽ
licet occidere. et q tyrãnus public9
hostis est. ¶ Caplm xv.

¶ Expliciunt capitula.

¶ Incipit prologus libri tercij.

Multoꝝ hostis stio•
dū inceptias nuga
toꝝ excitio Qua
de cā orari ⁊ silere
decreueram • ꝫ al
terū michi negoci
oꝝ tumultus excitit/alterum mo
tus aīmi interrūpit Qui enim sub
potestate constitutus est• si sapit ob
temperat imperio p̄sidentis Quem
stimuli affectuū pūgunt• dissimula
re nō potest/quin moueatur ad for
mā passionis Exultat ergo quem
gaudij aura demulcet/spes induit
hylaritatem• metus trepidat• dolen
tis anim9 merore confunditur Hec
apud singulos alternat facies boni
aut mali Verum sensus maloꝝ al
tior est ⁊ sepius in omnes incurrit
Quis est enī qui maloꝝ asperita
te sepius nō vratur q̄ꝫ demulceatur
fomēto bonoꝝ? Rarus est q̄ totius
fortune impetū a se toto possit arce
re Qui suis viribus preualet• in a
mici aut familiaris corpe vel sorte
temptatur• licet parū human9 sit•
quem extraneoꝝ iactura nō concutit
Non satis homo est quem aliena
nō mouent Sed sapiētiorib9 iam
venit in dubium• an quicq̄ꝫ hoīs /
recte sit homini alienū Virtutꝭ ve
ro processus ambiguitatis hui9 no
dum soluit/cū ⁊ conuicius nichil hu
mani alienū a se reputet/et magis
ter celestis hoīem hoī diligendum
docuerit vt seipsū Vnde patet idig
nū esse tanto magistro discipulum
qui veritati nō gaudet• ⁊ aduersus
publice salutis hostes nō excandes
cit Eos vero ꝓ parte p̄sentis opus
culi aliquaten9 tangit intentio• et
nugas coꝝ quo potest ⁊ cōsueuit/
telo discutiet

¶ Explicit ꝓlogus libri tercij •:•
Incipit liber terci9 Cplꝫ p̄mū
Quid salus vniuersalis ⁊ publica

Ut igitur salus publica
q̄ vniuersos fouet ⁊ sin
gulos/icolumitas vite
Nichil enī hoī p̄stanti
us vita ei9 Incoluitate vite nichil
salubrius Hominē vero ↄstare ex
aīma rationali ⁊ carne corruptibi
li/antiq̄ sapiētes diffinierūt Caro
siq̄dem viuit ab aīma• cū aliūde cor
pori vita esse nō possit• quod semꝑ
inerac sue corpore quiescit/nisi spū
alis nature bn̄ficio moueatur Hec
autē habet ⁊ ipsa vitā suam De9
etenī vita aīme est Quā sentētiam
modernoꝝ q̄dam/grauiter quidem
⁊ vere/licet metrica leuitate cōplex
us est Vita anime de9 est• hec cor
poris• hac fugiēte soluitur hoc• pe
rit hec/destituente deo Viuit ergo
corꝑi viuere ē• vegetari/moueri ab
aīma• ⁊ dispositione sui motib9 aīe
acq̄escere• ⁊ ei quadā necessitate obe
diēdi ↄcordarē• sic ⁊ aīa/ex eo viuit
q̄ꝫ suo modo vegetatꝛ• et vere moue
tur a deo• et ei subiecta deuotiōe ob
temꝑat• ⁊ in omib9 acquiescit Si
quo min9• ⁊ eo min9 viuit Nam
⁊ corp9 qua parte sui nō mouetur
ab aīma • iam in ea torporem mor
tis incurrit Dum ergo totū viuit•
ad eam totū disponitur• q̄ se nō ꝑ
partes infundit partib9• ꝫ tota est
⁊ opatur in vniuersis et singulis•
Sic ⁊ deus animā ꝑfecte viuentē

totam occupat · totam possidet/reg
nat et viget in tota· Nullus ei an
gulus exceptus est · ¶ Sed quid
in aĩa angulũ vel partem dico?
Partiũ expers est·simplicisq₃ natu
re· ꝛ totiꝰ duplicitatꝭ ignara Par
tes tamen quas potuit/sibi a distri
butore bonoꝛũ vendicauit Quas
inquis? Virtutes vtiq₃·quibus vi
get et opatur·et sui experimentum
facit Sine ergo multiplicitate par
tium sed q̃titatis quadã distensiõe
crescit/ratione tamẽ et intellectu/ap
petitu boni/auersione mali/manẽ
te simplicitatis natura dilatatꝭ Cũ
vero partes istas spũs implet (deꝰ
enĩ spũs est) solida et pfecta est vita
aĩme Cũ enim intellectꝰ dñi qui sũ
me bonꝰ est visus sui acumine q̃tũ
valet ꝛ licet apprehendit: et bonũ
quod ille videt incorrupta volũtas
appetit·ꝛ ratio ne declinet ad dexte
ram vel ad sinistram q̃ sano affectu
ad bonũ trahitur viam aperit·iam
quandam ĩmortalitatis assecuta est
gloriam Qd forte iam sentiebat q̃
ĩ suauitate ɔsciẽtie sue dicebat Coꝛ
meũ et caro mea est in deũ viuũ
¶ Vtiq₃ q̃ in hac via incedit non spe
rat aut extimescit· nõ ɔtristatꝭ· aut
condolet alicui eoꝝ q̃ a sũmo ꝛ vero
bono recedẽdo deficiũt Eo forte fide
les aĩmas inuitat ꝓpheticꝰ sermo
dicens Conuertimĩ ad me in toto
corde vestro· vt scilicet angelꝰ gau
dij ĩ merorꝭ timorꝭ ĩ spei nõ aũta
ꝭ a facie mea·vt mee nõ displiceat
volũtati Implet aũt hec vita oẽm
creaturã·quia sine ea nulla est sub
stantia creature Omne enim quod
est·eius participatione est id quod
est Sed cum in omnibꝰ sit ꝑ natu
ram · sola inhabitat rationalia per
gratiam Sunt ergo/quia in eis ve
ritas est/illustrantur/quia in eis sa
pientia est Bonũ diligunt·quia in
hijs fons bonitatis et caritatis est
Omnis enim virtus angelica vel
humana/quoddã diuinitatꝭ vestigi
um est/rationali creature quodãmo
do impressum Spiritus sanctꝰ inha
bitans ĩpĩmit anime sanctitatem/
eiusdẽq₃ riuulos multipharia spar
git diuersarum exerens carismata
gratiarum Et hec michi videtur ve
ra et vnica incoluitas vite· cũ mẽs
viuificãte spũ ad rerum noticiam il
lustratur· et accenditur ad amorẽ
honestatis et cultum virtutis Pre
cedit ergo scientia virtutꝭ cultum·
quia nemo potest appetere fideliter
quod ignorat· et malum nisi cogni
tum sit/vtiliter non cauetur ¶ Por
ro scientie thesaurus nobis duobꝰ
modis exponitur Cum autem rati
onis exercitio quod sciri potest/intel
lectus inuenit· aut quod abscondi
tum est reuelans gratia oculis inge
ren₃ patefacit Sic vtiq₃·aut ꝑ natu
rã·aut gratiam ad veritatis agniti
onem·ꝛ scientiam eorum que neces
saria sũt· vnusq̃sq₃ potest accedere·
quodq₃ magis mirere·quilibet qua
si quẽdam librũ sciendoꝛũ/officio ra
tionis aptũ/gerit in corde In quo
nõmodo visibilium species rerumq₃
omnium natura depingitur· sed ip
sius opificis omnium inuisibilia dei
digito conscribuntur· Adeo quidem
vt nequaq̃ valcant per ignorantiã

excuſari· quib9 beneficio nature vel
gracie/gerendoꝝ ſeries innoteſcit·ſi
cut ſcriptū eſt· Quod enim notum
eſt dei: manifeſtū eſt ī illis deus e
nim reuelauit illis· Nō tamen cor
rupte nature aduerſus gratiā mag
nifico fimbrias aut faleras erigo·
quaſi ipſa aliquid boni habeat qđ
non acceperit· cum certum ſit quia
ſine ea nichil poſſum9 facere ¶ Ag
nitio igitur veritatis cultuſqꝫ virtu
tis· publica ſinguloꝝ ⁊ omnium·
et rationalis nature vniuerſalis in
columitas eſt Cōtrariū vero ei9 ig
norātia/ ⁊ odibilis ⁊ īimica ꝓpago
ei9 viciū eſt Et recte quidē ignoran
cia mater vicij eſt· quia nūꝗ̃ adeo
ſterilis eſt· vt nō odibilū fructū pa
riat infelicē Inquit ethic9 Tu nul
lo thure litabis· hereat ī ſtultis bre
uis vt ſemia recti· Agnitio quidē cer
titudinē habet ⁊ vel in ſciētia vł in
fide cōſiſtit Sz fidei regula paulíſp
differatur: qm̄ eā tempus ⁊ locus
ſuus expectat Ceterū ſciētia ſui no
ticiā habet· qđ euenire non poteſt· ſi
non meciatur vires ſuas· ſi ignorat
alienas ¶ Capitulum· ij· Que ſit
prima contemplatio hominis ſapi
enciam affectantis et quis fructus
contemplationis huius

Sit ergo primū hominis
ſapientiā affectantis quid
ipſe ſit· quid intra ſe· quid
extra· quid infra· quid ſupra· quid
contra· quid ante vel poſtea ſit/ con
templari· Inde eſt forte ꝙ illi qui
prima totius philoſophie elemen
ta poſteris tradere curauerunt/ ſub
ſtanciam ſinguloꝝum arbitrati ſunt

intuendam/ ꝗ̃titatem ad aliquid·
qualitatē/ ſitum eſſe· vbi· qū̄o/ habe
re· facere· ⁊ pati· Et ſuas in omni
bus hijs proprietates· an intentio
nem admittāt· ⁊ ſuſceptibilia ꝯtra
riorum ſint ⁊ an eis ipſis aliq̄d īue
niatur aduerſū Prouide quidē hec
et diligēter ⁊ ſi in eo negligētiores
extiterint· ꝙ ſui ipſi9 noticiā in tāta
rerum luce nō aſſecuti ſūt· ⁊ lucis in
acceſſibilis noticiā ꝑdiderūt· dum e
uanuerūt in cogitationib9 ſuis· et
dicētes ſe ēē ſapiētes/ ſtulti facti ſūt
et obſcuratū eſt inſipiēs cor eorum
Quod ex eo conuincitur/ ꝙ traditi
in paſſioēs ignominie· faciebāt que
nec ſexui· nec etati· nec fortune con
ueniant: nec nature· ⁊ ꝑſonas oīm
operis teſtimonio· deuenuſtēt Da
ti ſiquidē ſunt in ſenſū reprobū· qđ
planū eſt hijs qui apoſtolū pleni9
nouerunt Argumentū ad oīa vali
diſſimū eſt· vt de fide ⁊ ſinceritate
ſinguloꝝ credatur opib9 ſuis· Ope
ra enim q̄ facit aliquis· teſtimoniū
perhibēt de eo· verū qui ſeipſū igno
rat quid vtilit̄ nouit? Si ignoras
inquit te o pulcerrima inter mulie
res· abi poſt veſtigia ſodaliū ⁊ poſt
greges ¶ Oraculum appollinis eſt
et deſcēdiſſe de celo creditur· gno
thoſolicos id eſt ſcito teipſū Nō neſ
ciuit hoc ethicus dicens· Diſcite· ⁊
o miſeri cauſas cognoſcite rerum·
Quid ſumus· aut quidnam victu
ri gignim² · ordo Quis datꝰ aut mete
ꝗ̃mollis flex9 ⁊ vnde Quis mod9
argento· quid fas optare: quid aſ
per· Vtile nummus habet patrie
cariſqꝫ propinq̄s: Quantum elargiri

decreat . quem te deus esse Jussit et
humana qua pte locat9 es i re.
¶ Hec eteni͂ ꝯtemplatio quadriptitū
parit fructū vtilitatē sui. caritatē px
imi/ꝯtemptum mūdi/amorem dei
An nō est arbor bona que tantam
fructuum dulcedinē affert. tantam
affert vtilitatem? Certe nō supbit
qui puulus est in oculis suis Dum
quisq; que adsunt. vel absunt expe
tibiliū numerū cogitat. quis de su
a paupertate non erubescit? Si q̄s
nō appetenda sui recenseat. ei iugis
materia modesti doloris ⁊ humilita
tis occurrit Quocūq; se vertat in se
ipso deicitur. qui petit a dn̄o cōfor
tari dicēs. humiliatus sum vsq;qua
q; viuifica me scd̄m eloquiū tuum
Itemq; Ego inquit i flagella para
tus sum Et dolor meus in conspectu
meo semper.

¶ Capitulum tercium. De super
bia radix malorum est. Et concupis
centia lepra generalis que omnes
inficiat .⁊.

Superbia vero radix oīum
maloꝝ ē mortisq; fomētū
Arescūt riuuli si fontꝭ vena
pcidit . nec rami ꝯualescūt radice
succisa. deficiūt vicia si elatio iugu
latur At si stercora radici congeran
tur. pinguescūt rami. et arentiū ste
rilitas resilescit Si fonti liquētia
superfundas. accessio transit in riuu
los Si camino ignem adicias / in
ligna incendiū recrudescit Sic si vi
ciate nature elationis innate toxicū
foueas q̄n vitalia ipsa mortiferum
virus inficiat . nec si volueris/pote
ris impedire ¶ Est enim omnibus

nō tam cognatus q̄ innatus amor
sui. Qui si modū excesserit. vergit
ad culpam Omnis enim virtus su
is finibus limitatur. Et in modo cō
sistit Si excesseris/in inuio es ⁊ nō
in via Si amor hic inualuerit. ne
mo speret de cura lepra siquidem
est incurabilior omni lepra An nes
cis ꝯcupiscētiā leprā esse? Giezi ꝯ
sule Si erubuerit cōfiteri quod sen
tit. cōuincet eum macula corporis .
Sed quid dico giezi consulendum.
ac si solus sit? Orbem conuerti. qui
a totus infect9 est. Teipsum interro
ga. qui miserorum vnus sum Cer
te concupiscentia misera . et misera
bilis lepra est Nescis forte quid di
cam. concupiscentie pestem nescius
infirmitatis ignoras . homo nō cō
cupiscens. Et in eo supra hominem
constitutus Sed testis meus in ce
lo fidelis meam asserit. quia oēs
corrupti sūt et abhominabiles facti
sunt/nō est qui faciat bonū/non est
vsq; ad vnū An tu sis ille. tu vide
ris Scio eni non esse hūc paulum.
qui hui9 pestis incursu clamat et in
genuscit Infelix ego homo. q̄s me
liberabit de corpore mortis huius?
Scio hunc nō esse illum qui de pec
tore veritatis sapientie fluenta po
tauit cum orbem infectum hac labe
intonet dicens quecūq; in hoc mun
do sunt concupiscentiam oculoꝝ es
se. aut carnis . aut superbiam vite
Qui ergo hunc amorem non tem
perat/ timeat lepram . Et cecitatem
oculorū que ex ea imminet pertimes
cat ¶ Si itaq; illi q̄ nō repmūt ꝯcu
piscētiā maloꝝ vtiq; fontē ⁊ fomitē

dispendium salutis incurrent quid erit illis q̃ cū assentatoꝝ inflāmāt stimulis ⁊ quasi fomēta viciorꝝ ac cedūt? ¶ Quid faciet· aut potiꝰ quid paciētur· qui a veritate auertūt au ditum in annūciatiōe rerū corruptibi liū ⁊ corrūpentiū non claudūt ocu los/ manꝰ expandūt· ⁊ oīm sensuū viuacitatē exercent? ¶ Deinde q̃si dici nō sufficiat malicia sua· fallacia vniꝰ · alteriꝰ fallaciā trudit ¶ Tere tiano siquidē verbo libertiꝰ vtor· dū ad concupiscentie fornacē succendēdū conueniūt adulatores/ ⁊ relatores · delatores· ⁊ detractores· iniudi· ābi tiosi· elati· factiosi· ⁊ supstitiosi· fla gitiosi/ officiorū q̃ oīm preuaricato res· quos quia fere vbiq̃ reperitum sunt· faciliꝰ inuenire est ꝙ̃ dinumera re ¶ Aduersus huiusmodi est oīs lex· in hos omnia iura cōiurāt et in eos dem quasi in publice salutis hostes quādoq̃ oīs armabitur creatura·

¶ Capłm· iiij· Quid adulator· assen tator· ⁊ palpo· ⁊ ꝙ eis nichil perni ciosius·

Adulator enī oīs virtutis inimicus est· ⁊ quasi clauū figit in oculo illius· cū quo sermonem confert· Eoq̃ magis cauendꝰ est· quo sub amātis specie nocere nō desinit· donec rationis ob tundat acumē· ⁊ modicum id lumi nis quod adesse videbatur extigat ¶ Ad hᵉ auditorū aures obturat · ne audiant verū ¶ Quo quid possit esse pniciosius nō facile dixerim ¶ Datū est illud lelij aut tiꝰ ciceronis ¶ Cu ius aures clause sūt veritati/ vt ve rum audire nō possit· eius salus des perāda est ¶ Quid vero infideliꝰ est ꝙ̃ cū cui fidem debeas/ circūueni re verborū blandicijs· ludibrio ha bitus· gestus trāsfiguratione· ⁊ to tius vanitatis lenocinio excecatum in sordes viciorū impellere ⁊ p̄cipita tionis abyssum? ¶ Quid odibiliꝰ frau de ⁊ dolo· quo sub ymagine amorꝭ et fidei in simplicē ⁊ credulū· ⁊ q̄d detestabiliꝰ est amicū/ perfidie ⁊ ini miciciarū nequicia exercetur? ¶ Hoc siquidē genus hoīm omnia loquēti um ad voluptatē· ad veritatē nichil· verba oris eiꝰ iniquitas ⁊ dolꝰ· qui eciam erratibus amicis ad eorꝝ sub uersionem ingeminat euge euge · ¶ Quos vt pleniꝰ noueris: gnato nē apud comicū vide· ⁊ quid de se fateatur ausculta· ¶ Negat quis: ne go· ait: aio· ¶ Deniq̃ ipaui egomet michi oīa assentari ¶ Tota etenī gnatonicorū factio/ comedia est ¶ Ri des: maiore cachinno concutitur· ¶ Flet si lacrimas cōspexit amici· nec dolet ¶ Igniculū si brume tempꝰ pos cas: accipit andromedā· si dixeris estuo · sudat · ¶ Vnde ymbricius in quit ¶ Non sumus ergo pares meli or qui semp ⁊ omni ¶ Nocte dieq̃ po test alienū sumere vultū ¶ A facie iac tare manꝰ laudare paratus ¶ Si bene ructauit aut si quid fecit amicꝰ ¶ Os proferre palā non possit līgua mo deste ¶ Quod quidē nonmodo amico sed ne libero homine dignū est· cum vera ⁊ vnica libertas/ in virtutꝭ spe ciem cadat· ⁊ turpitudo quos inficit postreme subiciat seruituti ¶ Hystrionē esse vel mimū infamiā ingerit hijs quos a tāte obiectionis opprobrio

nature vel persone dignitas videt excepisse ¶ Porro qui vultu͞ induit alienu͞. et varias affectuu͞ alternat facies. incolumitati sensuu͞ insidias parat. ⁊ sordidas auricul[is] alienis colligit escas. et si hystrione͞/verbo diffiteatur. cu͞ moribus ⁊ turpitudine confitetur Quod assentatoris proprium est. qui ad alterius viuit nutu͞. ⁊ anteq͞ suu͞ proferat iudiciu͞/ de singulis expectat alienu͞. ¶ Ceteru͞ palpo qui tamen assentatoris vel adulatoris censet nomine. q͞m ea res multis notatur indicijs: hominu͞ mentes explorat. preceptat voluntate͞. vt cui rei volueris sensus accomodet. vt graciam illius cum quo agitur fraudulent͞er surripiat. Nouit enim de concursu sensuu͞ ⁊ voluntatu͞ vnione quasi riuulos amicicie scaturire. Idem siquide͞ velle ⁊ nolle. vt ait hystoricus ea demu͞ firma amicicia est Quid ni. Consentire suis studijs qui crediderit te/fautor vtroq͞ tuu͞ laudabit pollice ludu͞ Cum vero p͞senserit voluntate͞ sic palpat. sit demulceat tanta suauitatis perungit gracia. vt virtuti sompnu͞ inducat ⁊ tota͞ moderationis si͞ qua nunq͞ recte viuitur. formam lethei fluminis infusione subuertat. Magnas grates agere thais mihi. Jocundus est enim comicus et aptus. qui se nugis nostris freque͞ter immisceat. ingentes inquit fuerat siquide͞ satis. si magnas respondisset. ¶ Pz quia adulatoris fraus omnia extendit in maius. ⁊ de suo aliquid adicit vnde sibi graciam acumulet Ingentes inquit. sed nec me͞daciu͞ erubescit Qui enim sibi persuadere potuit. vt honestate ho͞is tante turpitudinis macula decoloraret quacu͞q͞ de causa vtiq͞ p͞suadebit. vt quod appetit faciat. si possit recte Si non: quocu͞q͞ modo recte Veru͞ qui suo no͞ie. vt proprie loquamur dicitur adulator. vicia cuiusq͞ dealbat. et ne seipsu͞ videat oculos colloquentis quada͞ nube vanitatis implet et aures falsis preconioru͞ titulis reficit. Ait ethicus Quid q͞ adulandi ge͞s prude͞tissima laudat Sermonem indocti faciem deformis amici. et lo͞gum inualidi collum ceruicibus equat herculis antheum procul a tellure tenentis. Miratur vocem angustam. qua deterius nec ille sonat quo mordetur gallina marito. Hoc autem minime videtur miru͞. si perditissimi homines ⁊ quibus hic grauis morb9. et fraulent9 i͞mundus sordidatur ad tantam turpitudinem possunt impelli Pz hoc potius duco mirabile q͞ populu͞ qui sibi credant habeant / qui de se magis aliene lingue acquiescat q͞ proprio iudicio conscientie. dum seipsu͞ quilibet extra se querit. et nosse dedignat͞ q͞ sit sibi curta supellex. Nichil est enim quod credere de se no͞ possit: cum laudatur non modo dijs equa potestas. sed quecunq͞ anima de fermento superbie intumescit.

¶ Capitulum quintu͞. De cautela adulatoru͞. ⁊ fraude multiplici et comitibus adulationis et sequela

Sunt tamen qui vulgares
et adulatiões plebeias nõ
admittãt. vt qui nolũt vili
vnguẽto oleove corrupto qḋ oĩbꝰ
fetet inungi cũ amicoꝝ aut cõuiua
rum expetũt grãm. Quid enim tur
pius est ꝙ̃ ad lenocinia hystrionis
trãsfigurare vultũ. mutare habitũ.
motũ ducere. ⁊ nõ tam videre aliũ
ꝙ̃ seipsum gerere hystrionẽ? Quid
ineptiꝰ ꝙ̃ cum aliꝰ magno hiatu o
ris ad te impellendũ vanitatꝭ spiri
tum ꝓferat si tu auriũ vela ⁊ latitu
dinẽ cordis ad tumorẽ concipiendũ
oppãdas? Et quia videtur ab oĩbꝰ
facilius hec a pleriſꝫ vanitatꝭ obse
quia ꝯtempnũtur ¶ Verũptamen
illa magis timẽda. quia magꝭ ꝑni
tiosa sunt. ꝗ quodã cautele velamẽ
to studiosiꝰ occultãtur. ⁊ quasi sub
ymagine increpationis aut correc
tionis alteriꝰ ve officij aut virtutis
irrepunt. Quod nõnullos dũ beni
uolentiã immoderatiꝰ captant fecis
se reperies ¶ Ait enim lelius Non
ille lator legꝭ amicicie. ſꝫ suasor bel
li ciuilis ⁊ furoris incentor. qui ⁊
ab alijs lentulꝰ appellatur Quod
tam lenta tuas tenuit paciencia vi
res? Cõquerimur. deerat ne tibi fi
ducia nostri? Dũ mouet hec calidꝰ
spirãtia corpora sanguis. Et dum
pila valẽt fortes torquere lacerti.
Degenerẽ paciere togã regnũqꝫ se
natus Vſꝫ adeo miserũ est ciuili vin
cere bello? Hic ⁊ in comedijs seruo
rum calliditate dñi deluduntur pre
missis increpationibꝰ rationes suas in
firmari ꝑmittũt. ⁊ tandẽ se victos
simulant. vt ⁊ credulorum senum con

firment errorem. ⁊ de proditionis
perfidia graciã aucupentur. magna
satagentes ĩdustria vt sic semꝑ deci
piant. vt nũꝙ̃ possint argui falsita
tis. Eoꝝ nãqꝫ veritas mẽdacio ser
uit ¶ Quidq̇d aucupes nouitatũ
rumusculos ꝯgerunt eisdẽqꝫ curioso
rum auribus satisfaciũt. vt hac via
cõpendiosiꝰ ad id qḋ desideratur ac
cedant? Tẽporis quoqꝫ diligẽtissi
mi obseruatores sunt. ne quid intẽ
pestiue ingerãt. ſꝫ inter prãdendũ.
aut cũ vino quis exhilaratꝰ fuerit.
aut cuiuscũqꝫ cõpos voluptatꝭ. Hu
ius cautele meminit maro. cũ ad e
neam reuocãdũ sororẽ a didone mis
sam asserit. ꝗ sola viri molles aditꝰ
et tẽpora norat. Quis aũt nõ ride
at cũ agaso nõ tressis titulorũ fasci
bus purpuratꝭ. ⁊ nõ sine sanna ⁊ ca
chinno audientiũ damma transit in
marcũ. Pape marco spõdente recu
sas. Credere tu nũmos\marco sub
iudice palles? Marcus dixit ita est.
assigna marce tabellas ¶ Est equi
dem oĩm captãda beniuolẽcia. que
fons amicicie. ⁊ p̃mꝰ caritatis pro
gressus ẽ. ſꝫ honestate incolumi offi
ciorum studijs virtutꝭ via. obsequi
orum fructu integritate sermoĩs As
sit ⁊ fides dictoꝝ factorũqꝫ ꝯstãcia.
et veritas que officioꝝ ⁊ honorum
omniũ est fundamentũ. Gracia bo
norum. sed ⁊ omniũ si fieri possꝫ vir
tus appetit. sed ad eã dedignatur ꝑ
sordes accedere. Nobilis vtiqꝫ res
est. ⁊ delicata ⁊ que omne quod de
decet aspernatur. Omnis eciã spe
cies/que ex seipsa nõ lucet ei suspec
ta est. Nunquid igitur mentitur vt

placeat? nunquid bonū dicat malū· et malū bonū? Nūquid amicū q̄ pa cū sanꝰ ē īstigat vt āpliꝰ faciat īsani re ¶ Porro aūt oīs assētatio turpis sit· pniciosior ē aūt ad subornādū vi ciū/ psone vel nature vel dignitatꝭ accedit auctoritas· Nēpe phi pba bile dicūt· qđ videatꝛ· vel oībꝰ· vel pluribꝰ· ā sapiētioribꝰ· ā qđ in pro pria facultate artifici Si ergo sapi entiā cuiꝰ qꝫ/ plato cōmēdet· aut so crates· aristotiles acumē īgenij· cice ro dicēdi copiam· mathematice stu diū pitagoras· metroꝝ varietates flaccus/ naso facilitatem versificādi quis nō credat? Subeunt enī ciciꝰ et foraꝰ singulos fomēta viciorꝝ mag nis cū subeunt animos auctoribus Hijs tamē sui compos animꝰ nō se ducitur/ certus qꝛ nemo novit quid sit in hoīe p̄ter spm̄ hoīs qui in ip so est· Vn̄ apud virgiliū· cōpos sui pastor· et sapiētibꝰ et magnis viris nostri tempis doctior ait Me quoqꝫ dicūt vatē pastores· sed non ego cre dulꝰ illis Tu quoqꝫ preciso si pal les improbe numino· Si facis in penē quicquid tibi venit amorum Licet te tota vicinia modestū dicat ac pudicū· nīnime vel iurātibꝰ cre das Memoriter tene qđ parvulꝰ di dicisti Plus alijs de te q̄ꝫ tu tibi cre dere noli ¶ Nō facile dixerim vter sit prior ī vicio· qui linguā adulati onibꝰ polluit· aut cuiꝰ cor ex eis se in leticiā resolvit· In hoc enī elatio nis cecitas/ ī illo fraus excecādi dāp natꝛ· vbiqꝫ vō dāpnatur dolus· ꝫ et cecitas q̄ a supbia ē nusq̄ꝫ absolviē Esto qꝫ adulator sit neq̄or· iste non

minus cōtemptibilis ē· nec capetꝛ lingue cēdicialis aliene si nō blandi retꝛ ipē sibi· Quid itaqꝫ aliū argu it adulatiōis· qui sibimet adulatꝛ? In quo ei aliū accusat/ seipm̄ ꝯdēp nat Eadē enī facit q̄ iudicat Ve inquit dn̄s q̄ cōsuūt pulvillos sub omni cubito manꝰ· et ponūt ceruī calia sub capite vniūse etatis· Vti qꝫ pulvillos cōficiūt q̄ aurībꝰ pant insidias? qui vana et mollia cōge rūt/ quibꝰ sensꝰ demulceant· q̄ opa ꝯmēdāt hoim vt eos fame p̄conijs et q̄dā suavi iocūditate favoris īdu cant ad quietē· Usus ei pulvinarꝭ et cervicalis ē mollicies q̄etis Pul vinar ergo sꝫ omni cubito manꝰ po nitꝛ· qn̄ nō mō opatio· ꝫ q̄cq̄d ei ad iacet ꝯmēdatꝛ· Caput vniūse etatꝭ cervicali supponitꝛ dū q̄s adulātiū verbis ī totiꝰ vite opibꝰ delectatꝛ
¶ Et alibi Ipē edificabat parietē· illi autē liniebāt eū· Parietē edificat nō domū q̄sq̄s ī īduicate mētis vicio p̄vitatē ꝯgerit operū· Qui in piete solo hostiū facit· quocūꝫ ingrediatꝛ fo rīs ē Quicūqꝫ ī p̄vitate opis īduāta mēte ꝯūsatꝛ a scōꝝ societate seiūgi tꝛ Edificatū g° pietē linit q̄sq̄s p̄vis opibꝰ aliciꝰ adulāt applaudit Cū vō sit turpe oībꝰ adulari· lōge turpi us ē· si in p̄cepte auctoitꝭ ā ordis vi ros adulacio cadat Adeo q̄dē ut sacroꝝ canonū īstitutꝭ cautū sit clericos ir refragabilitꝛ deponēdos q̄ noscūtꝛ a dulatioībꝰ insuiūre· Recte q̄dē qꝛ ō nis adulatio comites habet dolū et fraudē pdicionemqꝫ· et notā menda cij· sequelam quoqꝫ et ignominiā servitutis· execrationem proximi·

⁊ exterminiũ toci⁹ honestatis. An
non est talis nõmodo eiciend⁹ a de
co/ sed a toto fideliũ cetu? ¶ Ca⁹
sextũ. Qz adulatores multiplicati
sũt super numerum/ et a preclaris
domibus honestos ⁊ dissimiles sui
expellunt.

Hec tamẽ pestis iam in tã
tum dño idignante iualu
it/ vt si verũ forte fuerit ad
ↄflictũ/ verior ne modestos ⁊ bonos
viros possint facili⁹ expellere q̃ ex
pelli/ serpit enĩ illusio feda ⁊ mor
bus cãcerosus in oĩs/ vt null⁹ aut
rarus sit quẽ labes ista nõ maculet
Oĩs enĩ affectant beniuolentiã e
oꝝ cũ quib⁹ viuitur. quod quidem
nõmodo licitũ est sed honestũ/ vt po
te omĩa que natura virtutũ parens
et recte viuendi dux optima gignit
Sz dum hãc affectionẽ/ moderati
onis regula deserit fert̃ i preceps/
discurrẽsq; p omnia agenda ⁊ nõ a
genda/ p infamiã ⁊ bonã famã/ fa
uorꝭ auceps. grẽ sollicitator icest⁹.
vt cũ amicũ blãdicijs p̃corrupeit/
more meretricantꝭ fortunã surripi
at. extenuet facultates/ aliena in se
ↄgerat spolia/ ⁊ suũ omĩa ↄuertat
ad lucrum Efficitur ergo vt nulla
sit ei molesta seruilis obsecundatio/
nullũ indecens videatur obsequiũ.
oĩm officioꝝ psonas induit/ dum
premia omniũ fraudulenter perci
piat ¶ Qui sunt enim qui vestibus
nitent/ qui fastigati incedunt/ qui se
quipedarum stipantur comitatu/ cõ
militonum ⁊ contubernaliũ dealbã
tur obsequio/ qui primis salutatio
nibus in foro gloriantur/ qui pri
mos recubit⁹ habẽt in cenis/ quo
rum aures mulcentur fomento pre
nominũ/ et quibus nobilium mol
les reserantur auricule/ quos fortu
ne gratia alarũ suarũ remigio ad
sublimia subuehit et extollit. et a q̃
bus quelibz magna domus disposi
tionis sue formulã trahit. ⁊ habitũ
mutuatur? Nempe adulatores. q̃
alienũ viuũt ad nutũ. dũ eos frau
dulẽt̃ emũgant ¶ Veritas aspera
est. et plerumq; molestiã parit. dũ
aliquem palpare dedignatur Verũ
amaritudo eius vtilior est ⁊ itegris
sensibus gratior. q̃ meretricantꝭ lin
gue distillans fauus Meliora sũt si
quidem salomone attestante amici
verbera. q̃ fraudulenta oscula blã
dientis. Quid ni? Fides enĩ semp
perfidie antefertur. Non manet fi
des incolumis. vbi aliud agitur. ⁊
aliud simulatur p̃sertim animo et
voluntate nocẽdi Dicitur enĩ fides.
si sequimur stoicos/ eo q̃ fiat quod
dictũ est. Lux mea. salus mea. refu
giũ meũ. cor meũ. ⁊ vita mea. dux
inuicte. viuentiũ sapientissime. oĩm
largissime et benignissime. viuendi
forma. virtutis speculum. et cetera
huiusmodi importune ingesta. non
ne plena sũt nõ tam adulationis vi
cio q̃ veneno? ¶ Sũt eĩ q̃ nec scur
rantis speciem vitant cum amiciciã
ↄfitentur Venena inquit sapiens/
non dantur nisi melle circumlita.
Nulleq; occultiões sunt insidie q̃
hee qui latent in simulatione of
ficij. aut aliquo necessitatis nomi
ne cum obsequium presentas/ ami
ciciam suspicaris. mentiris affectũ:

inſidie ſunt. Nec vt eſt in fabulis
qm̄ et mendacia poetarum ſeruiunt
veritati. Juno ſemelē deceptam in
incendium nō ipuliſſet/ſi non eſſet
nutricis induta faciē/⁊ mentita af
fectum Tibi credis impēdi famula
tum. extreme ⁊ miſerrime ſubiectꝰ
ſeruituti. Nam cum facilē diſtillat
in aurē exiguū de nature vicijſq; ve
neno. diſperceā ni ſubmoueat oēs
q̄ vera loquūtur. Dedignati aſſēta
tionis ſubire notā. ſimile ſubmouē
tur. ⁊ bn̄ ſi nō iudicatur inimicus/q̄
potētis amici voluptatib9 cāā turpi
orib9 nō modo ꝯtradicat. ſꝫ cāā nō
ꝯſentit. ¶ Equidem nec ꝯſenſ9 ad
grām ſufficit approbare. ꝯmēdare.
applaudere inſanienti neceſſe eſt Cū
oīa malefecerit laudād9 eſt quaſi re
bene geſta. Dicit eni ineptitas vo
lūtatū amoris eſt indiciū: ſic ex diſ
ſenſu/ inimiciciarum quiſq; reus ar
guitur. Proinde ſatiric9 inqt Quid
faciam rome. mētiri neſcio. librum
Si mal9 eſt nequeo laudare ⁊ poſcē
motus Aſtrorū ignoro. funꝰ ꝓmit
tē patrꝭ Nec volo nec poſſū. ranarū
viſcera nūq̄ Inſpexi / ferre ad nup
tam que mittit adulꝰ Que mādat
norūt alij/ me nemo miniſtro Fur
erit atq; ideo nulli comes exeo. tā
q̄ Manc9 ⁊ extincte corp9 nō vtile
dextre Fugio ergo vrbē tantis ob
ſcenitatib9 plenam. adulatoꝝ vene
ficio toxicatam. ſuis adulatorib9 de
relinquo. Viuāt arturi9 iſtic ⁊ catu
lus/ maneāt q̄ nigrū in candida v
tunt. Nec tamē vni9 vrbis tātū vi
cia depingi credas/iā totiꝰ orbis ſūt
Quod ad iſtud ꝑ orbē romanū cre

de ¶ Memini me audiſſe romanū
pontificē ſolitum deridere lūbardos.
dicens eos pilleū omnib9 colloquē
tib9 facere. eo ꝙ in exordio dictiōis
beniuolētiam captent. ⁊ eoꝝ cum
quib9 agitur capita quodam ꝯmē
dationis demulceant oleo. Fili mi i
quit ſalomō ſi te lactauerīt peccato
res. ne acquieſcas eis/ipi eni ꝯtra
ſanguinem ſuū inſidiantur. ⁊ moli
untur fraudes ꝯtra aīas ſuas Pro
hibe pedē tuū a ſemitis eorum. pe
des enim eorum ad malum cur
rūt. ⁊ feſtinant/ vt effundant ſan
guinem.

¶ Capitulum ſeptimum. Frau
dem adulatorum in inicio vitan
dam. et ꝙ muneribus aut obſe
quiorū difficultate validiſſime pro
cedit.

Ecce vir ſapientiſſim9 in fi
lio erudiens vniuerſos. aſ
ſentatorum graciam omni
bus ſuſpectam reddit. Omnes de
terret. ⁊ hoc quidem in inicio. Eo
forte ꝙ recte gradiētem prim9 adu
latorum congreſſus impugnat.
Hec fortaſſe meretrix eſt. cuius īdi
cit fugam. Fauus inquit diſtillans
labia meretricis. ⁊ nitidius oleo
guttur eius. nouiſſima autem eius
quaſi abſinthiū. amara et acuta qua
ſi gladius biceps. pedes illius deſ
cendunt in mortem. ⁊ ad inferos
greſſus eius penetrant. per ſemi
tam vite non ambulant vagi ſunt
greſſus eius et inueſtigabiles Nūc
ergo fili audi me. ⁊ ne recedas a
verbis oris mei Lōge fac ab ea viā tu
ā. ⁊ ne appropiques forib9 dom9 ei9

¶ Hec ⁊ſi ad ſectam hereticorum
cenſeātur precipue referēda· ab adu
lationis fraude nō aliena ſunt· Si
ergo ad fores domus eius nō licet
accedere· nūquid admittenda eſt in
precordia pectoris? Ceterum cum
multiplex ſit viciū adulandi: alijs
vultu· alijs verbo· alijs opere vel
munere aſſentātibus· efficaciſſima
eſt adulationis fraus / cū ſimulatio
nem ꝯfirmant munera / aut ei diffi
cilius obſequiū ꝯteſtatur· Si aliter
credis ꝙ te tua tēpora fallūt· Qui
ſtipe mel ſumpta dulcius eſſe putas
Probatio ſiquidē vere dilectiōis eſt /
ſub huius tēpeſtatis corruptiōe fre
quētatio munerꝫ· ars artium eſt ſi
placere vis frequenter dato Si cali
dum ſcis ponere ſumen· ſcis comitē
horridulū trita donare lacerna: Al
ter mercarius eris ei ⁊ ſi vis āplius
es apollo· pheboqꝫ pulchrior ⁊ ſo
rore phebi ¶ Nec eſt qđ de ſuffra
gio ipſius dei deſperes: quē munerī
bus paſcis Alimēta ſiquidē vmbra
tilis gracie ⁊ nominis ꝓſtituti / mu
nuſcula ſunt· ⁊ niſi fuerint frequen
tata / amicitie nomē interimūt Fruſ
tra de munerꝫ ꝙtitate ꝓſumitur ni
ſi animā cupiditatis igne ſuccenſā·
crebre viſitatiōis refrigerio tēperes·
⁊ auaricie ingem eſuriē frequēti be
neficiorū interpolatiōe demulceas
¶ Aquilarū dicitur eſſe natura· vt
cum ſtomachū pleniori refectione in
gurgitauerint· in quintūdecimū di
em vel vt alijs placet: in q̄dragesi
mum ſuſpendūt eſuriem· oblatorꝫ
aborum copiam aſpernantur vna
ſaturitate cōtente· Sane lōge alia
conditio diuitū· ymmo eorū qui ve
nalem proſtituunt graciā Magis e
nim aliquatenus accedūt ad homi
nes q̄ neceſſe habēt· quia crebro e
ſuriūt crebro reficiūt· vix poſſūt collec
tam eſuriē in diem quadrageſimū
protelare quin indignentur amicꝫ
ſi nō auaricie hiatū oppleuerīt Do
lebāt antiq̄tus graciarū ſimulachra
effigiari nuda: eo ꝙ ſoliditas amici
cie ⁊ veritas fidei / ſine qua nec grē
quidē nomē ſubſiſtit· nullo ſimulati
onis fuco valeat obūbrari Sꝫ iam
cū ad hoīes ventū ſit· q̄ nō amicos·
ſꝫ ſeipſos ī ſingulis amāt / multipli
citatis fucus vt placeat neccarius ē· A
pud iſtos enim gracia· quia gratis
non eſt· iam nō gracia· lucri merca
torium eſt Facies ſiquidē meretricis
facta eſt ei· nec quodcumqꝫ viciū eru
beſcit· dū lucri tendit ad queſtū
¶ Vetus querela eſt ſapiētis indignū
amicicie lugentꝫ occaſum Illud ami
citie quondā venerabile nomē: Pro
ſtat ⁊ in queſtu pro meretrice ſedet
Quod ex eo conſtat ꝙ ſi ceſſet vtili
tas / rarus aut nullus eſt qui ꝓpter ſe
virtutem amicicie colat In tot circu
lis ſeculorū· in tanto etatū lapſu in
tanta multitudine ⁊ differētia ꝑſo
narum vix vt ait lelius tria inueni
untur aut quatuor paria in amore·
hoc ipſū / arbiter noſter ingenii ſcit·
et ſi alterius videatur induiſſe ꝑſonā
Ait enim· Nomē amicicie ſi quate
nus expedit heret· Calculus in ta
bula mobile ducit opus· Cū fortu
na manet vultū ſeruatis amici Cū
cecidit turpi vertitis ora fuga Grex
agit in ſcena nimium pater ille vo

catur. Filius hic nomen diuitis ille te
net. Mox vbi tu rides inclusit pagina
partes. Vera redit facies dissimula
ta perit. Capitulum viij. De mundana
comedia vel tragedia huius

Et quidē elegāti vtitur si
militudine. quia fere quic
quid i turba cōphane mul
titudinis agitur comedie/ q̄ rei gesti
te similius est. Milicia est inquit vi ta
hoīs super terrā. At si nostra tēpora
prophetiais spirit9 cōcepisset diceret
tur egregie. quia comedia est vita
hoīs super terrā. vbi quisq̄ sui obli
tus psonā exprimit alienā. Pz fo
te eo cōpheciē tēdit oraculū. vt eos
quos nondū terra absorbuit doceat
iugiter militare. Nā qui captiui vi
cioꝝ īpulsu trahūtur ad penā sicut
bos immolandus ad victimā/ abeūtes
post cōcupiscētias suas. ꝛ si corpe vi
deātur īhabitare supficiē terre: vi
ui tamē absorti sūt et descendūt in
infernū viuentes. Et si aliū oratio
nis sequimur tropū terrā vtq̄ quaq̄
inhabitāt. quoꝝ conuersatio mini
me in celis est. nec sibi sciūt aliquid
in celo esse. ꝛ id dūtaxat affectant
animo qđ cernitur sup terrā. Hijs
quoq̄ milicia iugis īdicitur. quib9
vt ad fabulas redeamus. nec vnda
tantali. ticij vultur. rota hixionis.
belidū vrna. saxū sisiphi deest. Dū
voluntas mundo implicita nequit
īplere propositū q̄diu peregrinatur
a dn̄o. Istoꝝ vita milicia/ ꝛ certe
malicia est. Qđ si abhorres: alia in
terp̄tatiōe docebere. quia vita hoīs
super terrā temptatio est. q̄ si cōpri
etate nois sequimur. mali frequēti

us habet notā. In hac vtiq̄ tēptati
one vel malicia. licet sibi septē milia
viroꝝ dn̄s reseruauerit. fere totus
mūdus ex arbitrii nostri sentētia nu
merū videtur iplere. ad comediā su
am quodāmodo respiciens. ꝛ qđ de
teri9 est eo vsq̄ comedie sue insistūt.
vt in se cū opus fuerit redire nō pos
sint. Vidi pueros tam diu balbucīā
tium vicia imitari. vt postmodū nec
cum vellēt recte loq̄ potuerūt. Vsus
enim vt ait quidā dediscitur. ꝛ cōsue
tudo alteri nature assistit. quā licet
expellas furca tn̄ vsq̄ recurret. Vnde
ꝛ ethic9 prudēr quidē ꝛ vtiliter. Op
timam inquit viuēdi cōsuetudinē ab
ineūte etate elige/ eā tibi iocundam
vsus efficiet. Magnoꝝ proinde
viroꝝ sensus: secularis hec expug
nat comedia. varia figura tēporum
actuū quedā varietas est. Porro ac
tib9 fortune deseruiūt dū in eis for
tune iocantis ludus ipletur. Quid
enim aliud est. q̄ nouū quēlibet ꝛ
ignotū nunc āplissimo induit poten
tatu. et in regni fastigiū erigit. nūc
alium purpuratū anteq̄ natum/ de
regni culmine in cathenas hostiles
proicit. ꝛ seruituti addictū in miseri
as extremas precipitat. aut q̄ fre
quēs est nōmodo tyrānoꝝ. s̄ ꝛ prius
cōpū sanguine īfimoꝝ hoīm. aut e
tiam viliū seruoꝝ infames cruētat
gladios. Si fortuna volet inq̄t fiet
de rethore cōsul. Si volet hec eadē fi
et de cōsule rethor. In eoq̄ vita hoīm
tragedie q̄ comedie videt̄ similior
q̄ oīz fere trist̄ ē exit9. Dū oīa mū
di dulcia q̄tacūq̄ fuerūt amarescūt
ꝛ extrema gaudij luct9 occupat. Qđ

tūlibet in vijs suis iniq̄ floreant· Et
ꝓsperoꝝ cōcursu incautētur· eis ad
nutū fortuna ꝑuiat· subūtēt in fine
gressꝰ eorū· et tandē amara erit q̄si
absinthiū· ¶ Quare inq̄t btūs iob
impij viuūt? sublevati sūt ꝯfortati
q; diuicijs· Semē eoꝝ ꝑmanet co
rā eis/ ꝓpinquoꝝ turba/ ⁊ nepotū ī
cōspcū eoꝝ· Domꝰ eoꝝ secure sūt·
⁊ pacate· ⁊ nō est ṽga dei suꝑ illos
Bos eoꝝ ꝯcepit· et non abortiuit·
vacca pepit· ⁊ nō est p̄uata fetu suo
Egrediūtur q̄si greges ꝑuuli eoꝝ·
⁊ infātes eoꝝ exultāt lusibꝰ· tenēt
tȳpanū et cytharā/ ⁊ gaudēt ad so
nitū organi· Ducūt in bonis dies
suos· et in puncto ad inferna descē
dūt· Quis leticie p̄cedētis exitꝰ po
test esse amarior· aut felicis vie infe
licior finis? Hec est enī via illorū
q̄ in labore hominū non sunt· neq;
cū hominibus flagellantur· vtiq;
tenebit eos consiliū domini/ dum al
leuarentur Ei siquidem hec potius
asscribenda sunt omnia q̄̄ fortune/
que ab ipso est· aut quod magis re
re omnino non est· Ait namq; ethi
cus· Noli fortunā que non est dice
re cecam ¶ Homerus quoq; in illo
celeberrime ꝑfectiōis opere dedigna
tꝰ est nosse fortunā· adeo q̄dē vt in
nulla ꝑte tāti carminis noīcē Ma
luit enī soli deo quē moypan noīna
uit vniūsa regēda cōmittē· q̄̄ vt ali
q̄d asscribēt temeritati fortune· quā
vtiq; sic ꝯstat minime eē deā· sicut cer
tū ē dici ⁊ pingi cecā ¶ Frustra ergo
cecitas eius arguitur· que in natu
ra rerū inueniri non potest Vnde ⁊
casus nunc esse conuincitur· si cum

q̄lis improuisū euentum esse diffi
niat· cū nichil fiat cuius certū legit
tima causa ⁊ ratio non precedat· et
fidelis concionator nichil in terra
doceat fieri sine causa· Verūptū q̄
p̄ter intētionē gerētiū aliq̄/ nōnulla
cōtingūt p̄ter opinionē? casꝰ appel
latiōe claudūtur· licz eque disponē
tis ratiōe p̄uisa sint· sicut ea q̄ lege
nature necessitatis nexibus vidētur
artata· Proinde et hec ipsa contin
gentia prouencie omniū cause sic esse
constat annexa· vt ad eā oīa referā
tur· ⁊ pro mea opiniōe hec ipsa ad
positionē oīm que sūt/ necessario cō
sequatur ¶ Ridebūt forte pruden
tiores insipiētiā meā q̄ dn̄i esse ad
existentiā omniū sequi cōsentio· sed
ab effectu causā īferri· vel ꝓbabili
ter me peripatetici docuerūt· Porro
doctores fidei eā ex oībus causā ne
cessario īferūt ex qua oīa/ ꝑ quā om
nia ⁊ in qua sūt oīa· ⁊ sine qua fac
tū est· aut subsistē p̄t nichil· Cū er
go aliq̄d fortune videmur asscribe
re? ei nequaq̄̄ preiudicat· Sed q̄
nobis ad hoīes sermo est hoīm ṽ
bis vtimur· pingui vt predixrimꝰ
minerua agētes de singulis de nul
lo subtilē reddentes rationē ¶ Cū
si hoc ipm paciēter admittitur· ea
que a philosophis gentiū publice
vtilitatꝭ gracia scripta sunt· audiri
nō prohibet· quecūq; ei inq̄t scrip
ta sūt ad nrām doctrinā scripta sūt·
vt ꝑ pacientiā ⁊ cōsolationē scriptu
rarū spem hēamꝰ· dū enī pax abest
filijs adā q̄ ad laborē nati sūt· pati
ad flagella· cōcepti in peccatꝭ· editi
in labore non tā euntes q̄̄ currētes

in moꝛtem· qua nichil tꝛiſtiꝰ eſt· ne
ceſſaria eſt paciencia· vtilis ꝯſolatio
que de oleo leticie in ꝯſciētia· & de
imēſitate demētie dei p̄deſtinatos
ad vitā/ ſpe futuroꝝ fouet & robo
rat O cuſtos hoīm inquit beatꝰ iob
humani generꝭ calamitates i ſe ex
pꝛimens· quare poſuiſti me ꝯtrariū
tibi· ⁊ factꝰ ſū michimetipſi grauis?
Nemo ſiquidē eſt qui exigētibꝰ cul
pis in ſeipſo nō inueniat cauſas ma
teriāqꝫ doloꝛis· cū ipſius teſtimonio
philoſophie vnicuiqꝫ ꝯtingat adeſ
ſe quod nollet· vel abeſſe qd̓ vellet·
Vnde ⁊ fidelis aīa· cui vere beatitu
dinis gaudia differūtur· cū inferio
ri irriguo irriguū ſuperiꝰ petit· Vt
ergo gentiliū figmētis piam acco
modemꝰ auditū: rerū oīm tragicꝰ
finis eſt· aut ſi nomē comedie grati
oſius eſt Nō ducꝰ cōtentionis funē
dum ꝯſtet inter nos qd̓ fere totꝰ mū
dus iuxta petroniū exerceat hyſtri
onem Quod ⁊ quidā tempoꝛis noſ
tri ſcriptoꝛ egregiꝰ infideliū tamen
verbis eleganter expꝛeſſit Ridicu
los hoīm verſat ſoꝛs ceca laboꝛes·
Secula noſtra iocis ludibꝛiiſqꝫ de
is ¶ Huius itaqꝫ tam imenſe tam
mirabilis & icnarrabilis tragedie
vel comedie theatrū quo pagi poſ
ſit ei mirabiliter coequatur Tāta
eſt area eius q̄tus ⁊ oꝛbis Difficil
limū eſt vt quiſq̄ admittatur exclu
ſus vel emittatur incluſus· dū car
nis gerit luteū indumentum Eam
quippe tāta ſubtilitate neceſſe eſt ex
ui· vt per foꝛamen acus poſſit ſine
omni attritione trāſiri· Alioquin in
teger nemo egredit̄· foꝛte ideo qui

a capacem hāc areā ſtix nouies īter
fuſa coercet ¶ Vidi inquit eccleſi
aſtes cūcta ſub ſole· & ecce ſtati om
nia vanitas· eo q̄ oīa que a ſolido
veritatis ſtatu recedūt vanitati que
noſtrā comediā decet ſubiecta ſūt·
Vanitati enim ſubiecta eſt creatura
non volens· Licet aūt nouē oꝛbibꝰ
ſine globis potiꝰ/ ſediū noſtratū ha
bitatio tota claudatur· oībꝰ tamen
quādoqꝫ egrediendū eſt· oēſ caron
ille inexoꝛabilis/ vetuſta ſui tēpoꝛis
naue traiciet Oibus quoqꝫ ſuccedēt
alij· & ſic trāſiens homo manet in
ſpecie/ quemadmodū aqua p̄tereū
te/ notus amnis manet in flumine
¶ Vbi ſunt inq̄t viri potētes ab ini
cio ſcientes bellū· aut qui in auibꝰ
celi ludūt & theſauriſant ſibi aurū
in quo confidunt homines· iungen
tes agrum agro ⁊ domū domui vſqꝫ
ad terminos loci & nō eſt finis poſ
ſeſſionis eoꝛum Statimqꝫ ſubicit·
quod vſu ⁊ aſſiduitate iam omnibꝰ
perſuaſum eſt Hij ad inferos deſcen
derunt· ⁊ alij in locū eoꝛum ſucceſſe
rūt Verumptamē bene cum egredi
entibus agitur· qui nō ab hoc foꝛ
tune ludo transferūtur eiciendi in te
nebꝛas exterioꝛes vbi erit fletus et
ſtridoꝛ dentiū· et qui ab aquis niui
um quas ſanctꝰ iob cōmemoꝛat ad
caloꝛem nimiū minime trāſeūt Be
ne cū illis agitur qui ſuos expectāt
elyſios quos p̄ſentia ſua iuſticie ſol
verus illuſtrat Sꝫ q̄d eſt q̄ elyſios
campos a mutabiliū rerum ſeptis/
verbis excludo? Certe pꝛo parte in
cluſi ſunt/ patentes in latitudine bo
narum mentium quibus a patre lu

minū datū est. vt in noticia ꝛ amo
re boni toto sui agitatu vſent. Vñ
ethicꝰ inq̄eto extra se incptā btitu
dinē inq̄renti. Ad q̄ris vbiq; est. Est
vlubris aīmꝰ si te non deficiat equꝰ.
¶ Ca^m ix. De mūdꝰ suos hēt elisi
os. et eadē fides est nr̄i tpis et p̄ce
dentiū patrū. et vtutis cultores in
spectores sunt theatri huiꝰ ꝛ de v
tute quā adepti fideles ex fide ꝛ vm
bra qua nō oīo caruerūt fideles.

Mundus igitur suos habet
elisios. solemq; suū. et sua
sydera nouit. Virtus siqui
dem solaris quidā radius est. a fon
te claritatis oībus datus in vsū. et
qui oīa que attingit claritate sui fa
cit eximia. Inde est q̄ etiā illi quos
huiꝰ radij venustas/quasi repercus
sa specie sui/videtur afflasse: statī
in subiectorū conspectu clarescunt si
untq; quodāmō virtutis titulo glo
riosi. Absit enī vt quisq̄ vere sit glo
riosus nisi qui in dn̄o gl'atur. Nō
enī qui seipsū aut quē homo cōmen
dat/ille probatus est. sed quē deus
cōmendat. Quod vtiq; vera et sola
virtus meretur. non quātacūq; vir
tutis ymago. hāc autē esse arbitror
quicquid in moribus egregiū/de na
ture beneficio. ꝛ exercicio mentis/cō
tra graciā/philosophi sibi repromit
tunt. eoq; ipso euanuerūt in cogita
tionibus suis de libero confisi arbi
trio. et dicentes se esse sapiētes stul
ti facti sunt. stultiq; apparuerunt.
Unde ethicus. satis est orare iouē
q̄ donat ꝛ aufert. det vitā. det opes
aīm michi egoipse parabo. Aliꝰ q̄q;
Nullū numē abest. si sit prudētia.
ſ; nos Te facimꝰ fortuna deā celo
q; locamꝰ. ¶ Catho quoq; licet ve
rū nō agnouisset deū/gentiūq; sup
stitioibꝰ aberraret. ī libia tn̄/iouis
quē colebat contēpsit oracula. se ad
ea q̄ sibi gerēda erāt sufficē arbitra
tus. ¶ Et quidē etiā ipa ymago v
tutis suā quādā hēt venustatē deco
risq; claritatē. vt q̄cq̄d in ea cernit
cūꝰ merito venustū credat et decorū.
Nō tamē vsq̄q̄q; decorū est quod
in tenebris ignorantie obscuratur.
nec potest q̄sq̄ clarescere nisi in fide
illius qui lux vera est et illuminat
omnē hoīem venientē in hunc mū
dū. Ex quo patet q̄ nisi in veri dei
noticia ꝛ cultu: vera virtus esse nō
possit quod ꝛ visio ezechielis nō ta
cuit. Quia eorū q̄ precedebāt. et se
quebātur xp̄m: eandē ꝯfessionē esse
asseruit. Sanctorū quippe veteris ꝛ
noui testamenti in eo distinguit fi
des. q̄ isti iā sibi gaudēt impleta q̄
illi expectabāt et desiderabāt implē
da. Sit ergo venerabilis ymago v
tutis. dū sine fide ꝛ dilectiōe substā
tia virtutis esse nō possit. Et vtinā
inueniatur in nobis qui vel virtutꝭ
ymaginē teneat. Quis enī virtutē
amplectitur ipam? Quis etiā vm
bras vtutū induit quibꝰ videmus
floruisse gentiles licet eis subtracta
xp̄o/vere btitudīs nō apphenderint
fructū? Quis tenuistodie diligentiā/
frontoīs grauitatē/ꝯtinētiā socratꝭ/
fabricij fidē/inocētiā nume/pudiciā
am scipiōis/longanimitatē vlixis/
cathonis parcitatē/tyti pietatē imita
tur? Quis nō cū admiratiōe vene
ratur? Probitas siq̄dē laudat ꝛ alget

¶ Porro predicti ⁊ consimiles mag
ni quidē ⁊ laudabiles viri· quasi q̄
dam seculoꝝ suoꝝ sydera splendue
runt illustrātes tēpora sua· ꝑambu
li doctancoꝝ suoꝝ in id iusticie ⁊ ve
ritatis qd̄ disposiconē diuina illux
erat eis Hic quoqꝫ in successionib9
fidelis populi nūq̄ humano generi
ad noctꝫ sue tenebras/cecitatiſꝫ mo
lestias depellēdas· sua sydera defu
erūt· viri quidē virtutis titulo nobi
les·magnoꝝūqꝫ operū fulgentes in
signibus quoꝝ exemplis ad cultū
iusticie semper alij prouehātur Nō
ne abel inocentiā docuit·enoch mū
diciam actionis? Quid de lōgani
mitate spci ⁊ operꝫ nō habuit noe?
Quid de obediēcia fideliter īplen
da defuit abrahe·ysaac cōiugij casti
moniā instruit ⁊ iacob laboris to
lerancā ostendit Joseph fratricidas
fratres boni retributione remune
rat eosqꝫ docet a bonis bona ꝓ ma
lis tribuēda In multis milib9 incre
duli indurati ⁊ dn̄i semꝑ exacerban
tis populi/moysi māsuetudo ostēdi
tur· ⁊ īminentib9 aduersis cōfiden
tis siue magnanimitas declaratur
Job paciencie indicat exēplū ⁊ pre
ambulus gracie baptista saluatorꝫ/
dum penitētiā predicat et vicijs in
dicit fugā/ cōfessionē exigit veritatꝫ/
et ad increpationē iniurie et cōdēp
nationem iniq̄tatis/oīm fideliū lin
guas exacuit ¶ Quid noui testa
menti referā patres· quoꝝ exēpla
sunt disciplina moꝝū/⁊ rectissima in
stituta viuēdi? Hij quidē sunt in sep
tem milib9 viroꝝū:quos sibi dn̄s re
seruauit· vt nō curuarēt genua sua
ante baal·aut cuicūqꝫ vanitati pro
stituāt aīas preciosas Hij sunt qui
inter insensatos habētur insani· qui
a aliene insanie nolūt esse ꝑticipes
⁊ finem sine honore credūtur habi
turi· quia dignitatē nature mūdani
hystrionis habitu polluere dedignā
tur ¶ Hij sūt forte qui de alto vir
tutum culmine/theatrū mūdi despi
ciunt· ludūqꝫ fortune cōtēpnentes:
nullis illecebris impellūtur ad va
nitates ⁊ insanias falsas· Hij iam
in suis gaudēt elysijs·ad vtilitatē su
am vidēt plurima ⁊ ad eā oīa visa
retorquēt· Cū enim fidelis aīa ex
altatur a terra·tūc demū oīa trahit
ad seipsam Speculāt isti comediā
mundanā cū eo q̄ desuꝑ astat vt ho
mines actusꝫ eoꝝ ⁊ volūtates idesi
nēter ꝓspiciat· Cū eni oēs exerce
ant hystrionē aliquē necesse est esse
spectatorē Nec queratur aliquis /
motus suos ab aliquo nō videri/cū
in conspectu dei agat āgeloꝝūqꝫ ei9
paucorumqꝫ sapientū/qui ⁊ ipsi lu
dorum istoꝝū circēsium spectatores
sunt Erubescat potius si quis in tā
ta luce indecenter moueatur ⁊ se to
tum exercitatioē inimica deuenus
tet ¶ Capitulum decimum· Qꝫ
sibi persone coaptantur et depreci
antur dissociate ⁊ de cleopatra au
gusto et scipione ⁊ q̄ romani dedi
ti sunt vanitati et quis finis adula
torie·

Ceterum in hoc fortune lu
dibrio persone sibi inuicem
coaptātur· ⁊ si altrinsecus
diuertāt toti9 act9 facies īmutatꝫ·
vt si gliceriū tollas aut pamphilum

Sublato enim alterutro nomen alterius perit. Et si cum amantibus suspiciosum senem tollas. nullꝰ est aut inutilis omnino danus. Hinc est illud. Fortis in armis cesareis labienus erat nunc transfuga vilis: cum duce priuato terras atq; equora lustrat. Si enim personas que sibi assueuerūt sibiq; faciunt decentē fortune dissonas. fit plerumq;. vt vtraq; ad omnia agenda sua videatur inepta ⁊ quasi exclusa ratione officij depreciatur. Fracta sunt lenocinia cleopatre. ex quo nec iuliū inueīt nec anthoniū. Equidē orbis victorē cesarē donis flexit. et inuicti viri insuperabilē aīm/meretriciꝰ decor ⁊ prostituta facies supauit. Unde lenocinij eius sollicitudinē poeta exprimens adiecit. vultus adest pcibus faciesq; incesta perorat. ¶ Cū vero iulius rebus humanis exemptus esset/ que romani imperatoris fuerat coniugio gloriata. principis romanorū ausa est affectare seruitutē/nec frustra/cū ad oīa paratū inuenisset anthoniū. putabat eni ad cesareā gloriā sibi nichil defore/si lectū eius ascenderet. qui successor rerū pompeij. Et vt simulabat iuris cesarei. magis de temeritate fortune q̄ de virtutis conscientia confidebat. Porro cum ad sollicitādum augustum/mulicbris impudicicie audacia accessisset. spe sua frustrata/amorē honestatis reputauit iniuriā. castitati nomen dedit superbie/bellūq; credidit indicendū ei quē iulio cesare experta fuerat fortiorē. Omnes nocendi artes experta est tandē q; capta et prouoluta ad pedes augusti/ cecā tunc sollicitauit oculos ducis. Sed frustra quidē. Nam pulchritudo eius infra pudiciciā principis fuit. Quod vbi desperata se ad triūphū victoris prenouit seruari. incautioꝛe nacta custodiā egressa se in māsoleū recepit. ibiq; nobilissimis ex more induta cultibus. odoribus cōquisitis. solioq; diuicijs vbiq;quaq; referto/ se iuxta suū collocauit anthonium. Et mamillis venisq; suis apponēs aspides. sic morte q̄si sompno ē soluta ē. Psilli siqdē augusti mādato adhibiti. q̄ maliciā veneni solēt linguis educere eo q sero vocati essent opē ferre non valuerūt. Digna quidē sic perire meretrix venenosa. nacta mores corrūpere/nobiliūq; virorū pudiciciā expugnare. Profecto antea regibꝰ impauerat postmodū misera. nec miserabil' sibi forte tragicum. sed romano imperio quod subuertere moliebatur finem comicum fecit. Inter cetera clarioribus augusti titulis connumeratur q in tante pestis congressu mansit inuictus. ¶ Uerūptamen in scipione affricano aliquid non inferius inuenitur. qui post singularē de hāniba le victoriā singularis continentie insigne precōniū meruit. Hanibal nāq; romanorū cecidit exercitū vsq; ad hostiū sacietatē. et donec preciperet militi suo/vt vel ferro parceret. De cesorū cadaueribus in torrente vergello pons solidus factus est victoris iussu. Duo modij anulorū cartaginē missi sūt. vn̄ marte suū libie p̄sitē aurea clipeo ob insignē victoriā

honorarent Essetq; procul dubio tunc roma diem vltimū habitura. si hanibal queadmodū vincere sic et victoria vti sciret. In vindictā istorum a senatu missus est scipio affricanus. qui a pireneis mōtib9 ad columpnas herculis et occeanū vsq; tanta felicitate prouinciā recuperauit amissam. vt vix sciatur citius an facilius vicerit Qui cum captiuos pueros et puellas egregie pulchritudinis restituit barbaris. nec in cōspectum suū eorum quempiam venire passus est. ne quid de virginitatis integritate saltem oculis delibasse videretur. Qualiter ei hanibal cesserit et manifestā victoriā/nota in pupi prētoria laur9 pollicētur. scriptor belli punici tit9 liuius refert. Ceterum in tanti triumphi gloria quid illo cuic modest.9/ qui in tanto successu se nec dn̄m nec victorē ab aliquo/nisi ab hanibale/ paucisq; cōplicibus/qui equas cōditiones/pacis rupto federe/fraudulēter abiecerant/ passus est salutari.

Eos quoq; qui castigati/nō obtēperabāt prohibētis impio/quasi adulationis reos et publice salutis hostes/ ab exercitu exterminari iussit/ cum tū gens eneadū hāc molliciē curi ū nōdū exuerint quin adulatioib9 delectētur Cū vō ab inicio grauissimi fuerint in quo troiane lenitatis origine pāpue diffitentur eos h̄ vicio ꝯtinue laborasse hystoriarum celebre testimoniū est Inde est illud Romanus omis aut adulatione corrūpitur. aut corrūpit Certe si non verbis: possunt omēs fraudulētes muneribus expugnari Et quos munuscula nō

deciunt: honoribus capiūt Vrbis auspicia sacrilegio patricidij et fratrū sanguinis cruore numinibus suis/romulus cōsecrauit. Deinde leuiribus infestatus honore vano/simulata cōicatiōe imperij/ fratrem placauit occisum. suos quoq; imperatores quos de more roman9 plus fideliter iugulabat. deificauit fidelius inani solatio ꝑfidiam pretexēs manifestam perinde ac si sorbicūculas ei quē perimerat ministraret. eosq; mentiebantur in sortem trāsisse numinū ac si celo suo mundoq; regēdo/nisi tyrānis ascitis/oīpotentes nō sufficiat man9 Facti sūt ergo diui indigetes/aut vt alijs placet heroes. quos nec cāā humana sorte dignos romanorum ꝑfidia reputauit Tractū est hic nomē/quo principes/vītutū titulis et vē fidei luce ꝑsignes se diuos audeant. ne dum gaudeāt appellari/veteri quidē ꝯsuetudine cāā in vicio et adūsus fidem catholicā obtinēte Si vō veniatur ad vba in eo iā roman9/ grecorū ꝑfidiā antecedit. q̄ eo usq; adulādi lenocinia docuit. vt a duali pplōa facillime trāseatur. ad voces quib9 mētimur dnis dū eorum singularitatē honore multitudinis decoram9 necio h̄ iuenit. et ad finitimos posterosq;/ sui noīs auctoritate transmisit Si quādo queris/illud tibi tēp9 occurrat quo gaius cesar exuēs nescio an ꝑficiens dictatorē. omia fact9. omia occupauit Illi9 certe tēporis michi sepe occurrit ymago cum ad potentioris nutum subiectorum omnia tam res q̄ vota disponātur

⁊ licet animo reluctante / in seip̄os
pacati sunt exilij aut mortis dicta
re sententiam. ¶ Hinc quippe po
testas terribilis. Hinc angentis ⁊
urentis conscientie stimuli / meticu
losa corda concutiunt / ⁊ precipuam
in omnibus sibi vendicant auctori
tatē. Adeo quidem. vt sacerdotes /
legis diuine precepta dissimulent.
sapientiā nesciant seniores. iuuenꝫ sic
iudex ignarus / p̄latus auctoritatis
nescius. discipline subiectꝰ. libertatē
contēpnat ingenuꝰ. totus deniqꝫ po
pulꝰ quietē ⁊ pacem. Dū eni oēs
uniꝰ presidentis volūtate ferūtur.
vniuersi ⁊ singuli suo priuātur ar
bitrio. Nonne hec erat facies tp̄is
qn̄ sedere patres cēsere pati. Si reg
nū. si tēpla petat iugulumqꝫ sena
tus passuraqꝫ infanda nurꝰ. Eoqꝫ
solo bene cū ciuibus actū est ꝙ cesar
plura iubere erubuit ꝙ̄ roma pati.
¶ Nōne tyranni opinio ad tyran
nidis transijt successores dū suspicā
tur ꝙ leges a se malint tolli ꝙ̄ ab
humilibus obseruari? In eo liberta
tis seruatur vmbra / si se q̄si qꝫ qd̄ p̄
cipitur simulat voluisse / faciatqꝫ ym
moqꝫ videtur facere de necessitate v̄
tutē. dū necessitati iungit consensū
⁊ quod incūbit gratanter amplec
titꝫ. Hic porro nulle sūt p̄tes vē aut
ingenue libertatꝫ. vbi adulatio to
tū sibi vendicat. vanitas totum. ni
chilqꝫ veritati relinq̄tur aut v̄tuti.
¶ Adulationem vero sine dolo esse
non dubites. cū in adulatorū p̄so
na de se confiteatur gnato. qr cum
maxime decipio. tunc triūpho. Si
cut eni finis oratoris est p̄suasisse
dictione / mediā curasse mediana ⁊
sic adulatoris finis est. suauiloq̄o
decepisse. Nam ⁊ fistula dulce ca
nit volucrem dum decipit auceps.
⁊ venena propinantur melle circū
lita quo cicius noceant. Verum nō
est in medico semper releuetur vt
eger. ⁊ finem suum qui in altero ē
orator non semper assequitur. Sic
adulator quidē nō s̄p decipit aut de
cinico triūphat. fine tn̄ suo nō des
tituitur / si ex contingentibꝰ nichil
omiserit. ¶ Nec eni vlixes sirenū
voces euasit. ꝙ ei aliquid suauitatꝫ
deesset ad grāz. Sed quia stimulis
voluptatis ⁊ meretricātibꝰ illecebꝛis
vanitatis solide v̄tutis opposuerat
robur. Temptator quoqꝫ pharise
us. ⁊ herodianus insidiator / quas
fraudis sue non adhibuit artes. vt
eum caperet in sermone lingua do
losa in cuius ore non est inuentus
dolus? Magister inquit scimus qui
a verax es. ⁊ viam dei in veritate
doces. et nō est tibi cura de aliquo.
neqꝫ enim accipis personam homi
num. Quid queso blandius? Sꝫ
dolus quo tendat / inuidia quo fera
tur. subiecta interrogatio patefecit
Sequitur enim. Licet cēsum dari ce
sari an non? Ecce laqueus paratur
pedibus innocentis / ⁊ ad subuersi
onem eius / decipulas suas frustra
tetendit iniquitas. Si enim censū
dandum esse censuerit peculiarem po
pulum dei / semen liberum. preclarā
hereditatem domini decimis et pri
micijs et legalibus cerimonijs tm̄
obnoxiam / gentili subiciet seruituti.
Si vero tributa negādo respōderit

hijs qui pro salute ⁊ quiete omniū
militabant quasi seditionis auctor/
⁊ reus īperatorie maiestatis/a pub
licanis iuste poterat comprehendi.
¶ Uerum quia frustra iacitur rethe
ante oculos pennatorum. totius co
lumpnie laquei dissoluuntur: dum
prolato nūmismate census / suam
cuiqꝫ censuit restituendam esse yma
ginem. et ita que cesaris sunt cesa
ri restituenda. vt suo iure deus non
defraudetur. Equidem non omni
bus datum est vt blandiciarum la
queos sic euadant cum eos alius
non preuideat. alius etiam preui
sos nequeat declinare. Unum ta
men certum est illis qui huic vicio
dediti sunt non magis placere virtu
tem: ꝙ illos bene olere qui in culi
na habitant

¶ Capitulum vndecimum. De
munuscularijs et promissarijs. et
ꝙ promittere non expediat ad vir
tutem.

IN eo autē adulatorie vis
magna cōsistit. si omissis ꝓ
prijs aliena cōmoda cura
re videaris. de tuo nūꝙ aut raro/
semꝑ aut sepe loquens de illi⁹ quē
aucuparis emolumēto Preterea ma
nū contine. ne si quid etiā inuito in
geratur accipias. dum influat iocūda
nis in os eius. qui dum omnia ca
pit sibi quoqꝫ omnia de iure putat
competere Esuriens gula insaciabi
lium quorundam animalium: donec
sacietur comunē alijs inuidet abū.
⁊ in quo aliorū subuenitur inopie se
fraudē perpeti suspicatur. sic fortuna
tus sibi interdū subtrahi putat quic
q̄d quocūqꝫ titulo cōfertur in aliud
teste crasso/qui vt dicitur nulitz dis
simulante eo ꝙ solus aut ꝑ ceteros
apud parthos aurū sitierat: aurū bi
bit. Jngurtha q̄qꝫ sepe romanū ex
armauit et fregit exercitū/ipi⁹ quo
qꝫ vrbis concussit maiestatem. nunc
da re plura/promittēs interdū plu
riora. Sed hoc liberū est hijs et se
pe conducat qui aliqua donare cōsue
uerūt Alioquin promissio gracie cō
ciliande nō proficiat. ꝫ quasi deceptio
fraudulenta illam que esse videtur
plerumqꝫ extinguit. tanto quidem
validius quo cū prudentiori et gra
uiori viro negociū geritur. Simpli
citas namqꝫ circūuenientiū insidijs
latius patet. ⁊ facilius supplantat.
Unde ille qui non vrbē. sed orbem
lasciuis impleuit amoribus sollicita
torē puellaꝝ ⁊ impudiciū instruens
amatorem: ait Promittas facito.
quid eni promittere ledit Polliciꝭ
diues quilibet esse potest ¶ At phi
losoph⁹ nūꝙ aut rarissime ⁊ hoc ex
iusta causa asserit conducibile Si e
nim ꝓmissionis implende facultas
non suppetit. temerariū est ꝓmitte
re quod prestare non potes. Si vō
ptās affuerit largiēdi nisi volūtas
beneficij ꝓducat effectū promissor
non graciā de promisso. sed de men
dacio contrahit maculam. Qꝫ si ex
interuallo promissi fidem impleue
rit/ liberalitatis decor et beneficij
spēs ipa fuscatur/ eo ꝙ qui distulit
interim visus est noluisse. Unde V
sificator egregius. Denigrat meri
tū dātis mora nā data capti. Nunc
ea pl⁹ laudis plusqꝫ fauoris habet.

Preterea quis de futuro certus eſt
vt ſciat ſe qñq; implere poſſe quod
differt? Nonne conſiliarius verita
tis · aſſertor fidei · vas electiōis (doc
torē gentiū loquor) fideliū animos
quos aduentus ſui expectatione ſuſ
penderat fruſtrauit a deſiderio ſuo?
Quid aliud agit illa ipſius excuſa
tio quia apud ſe eſt ⁊ non fuiſſe · ſed
eſt tantū cōmemorat · ꝟ ſe leuitate
non vſum proteſtatur · ſi nō potuit
ille domino impediēte quod voluit ·
hoc eteni voluit qđ ꝓmiſit Quis
ſapiens ſecure quod ex facilitate na
ture pēdet promittit cū leniter poſ
ſit ex cauſis ꝙplurimis īpediri?
Ad hec ex iuſta cauſa poteſt īterdū
mutare quilibet volūtatem Dignꝰ
eteni beneficio pro tempore videtur
aliquis q̄ proceſſu tēꝑis eodem repe
ritur indignus · ⁊ interdū indignus
eſt qui ad frugem melioris vite cō
uerſus beneficium meritis etiam a
manu extranea · vt vulgo dici ſolet
extorquet · In hijs mutare propoſi
tum ſepe non criminis eſt ſed virtu
tis · Nā vt a fabulis doceamur the
ſeus vnico filio ſuo non fuiſſet orba
tus: ſi voluiſſ; mutare propoſitum
Et phebus vrgente doloris ſtimu
lo quem de phetontꝭ ruina concepe
rat · exul a celi regione admeti non
pauiſſ; armenta ſi ei votum quo ſe
ſtigiis interpoſito ſacramento filio
ambicioſo obligauerat mutare licu
iſſet · Et ne fabularū inſtrumenta
contempnas: rex incredulus (quod
ex euāgelica habes hiſtoria) ſalubri
us incautum ꝟ perfidū ſoluiſſet iu
ramentum: ꝙ in extinguenda luce

na mūdi auferendo preambulū gra
cie veritatis / occidēdo ꝑconem men
ſā pollueret · cōuiuiū inceſtaret · regi
am perſūdaret maieſtatem · dū inceſ
tui cuncta ſeruiūt ꝟ obtemperāt ſal
tatrix Ethice quidē regula eſt · quia
non omnia ſunt ſemꝑ promiſſa ſol
uenda · ſi forte aut accepturo damp
noſa · aut pernicioſa ſint promitten
ti Et lex amicicie illa ꝑualuit qua
ſola honeſta peti licet ab amicis aut
fieri · Ipſoq; iure cautū eſt · ut nulla
promiſſio que turpē aut triſtem ha
bet exitum impleatur ¶ Poſtremo
antecedens promiſſio conſequentis
beneficij graciam aut extīguit aut
minuit Et ſicut iacula que ꝑuidēt
fruūt minus ⁊ que ōnino non pre
cauentur magis ledūt: ita et in be
neficijs quod ex ꝓmiſſione ↄceptū
eſt minꝰ accipitur: ꝟ qđ ex inſpera
to ꝓuenit · gratius acceptatur · Li
cet eteī nuda ꝓmiſſio apud iuris vt
dicitur peritos nō pariat actionem:
promiſſor omnis apud veritatem /
vt dici ſolet pollicem fixit · et iure ci
uili ceſſāte / fidei naturaliter obliga
tur Sed quis actor durius aget ꝙ
fides ſi ipſa ceperit excuſare? Si a
git conſciētia · quis abſoluet? Cer
te exemplo quodcunq; male ↄmit
titur ipſi diſplicet actori Prima eſt
hec vltio ꝙ ſe iudice nemo nocens
abſoluitur Si vero ipā iuſtificat q̄s
condempnet? pro citra dubio qui in
illo timetur articulo dñs ē: vbi et
dies contempnitur humanꝰ · ꝟ cō
ſcientia quid obloquatur non inue
nit Si vero animam accuſant ope
ra ꝟ illi conſcientia teſtis aſſiſtit et

causam veritas examinat equitate quid queso ꝓtor in ream obnoxiam q̃ mendacio grauius vindicabit? Sane ꝓtor ⁊ si viua vox iuris esse dicatur sententiã eius plerũq̃ retractat. Sed veritatis sñia manet irretractabilis. quia iusticia eius iusticia in eternũ ⁊ lex eius equitas. Contra in pretorio. sepe summũ ius in summa iniuria est. Quisquis ergo ꝓmittit debitor est: vel veritatis vrgente sententia / sponsionis cõpellitur fidẽ adiplẽ

¶ Porro quod necessitas extorquet grãm minuit. Vñ illud philosophicũ quod ꝓmisi. Promittere ne festines. ne cũ volueris non possis / aut nolis ex iusta causa cum possis. aut cũ effeceris grãm ꝑdas aut minuas eo q̃ te ante illaqueaueras ĩ verbo oris tui. Fit tamẽ vt nõ mõ licitum sit ꝓmittere. sed ⁊ conducibile. ⁊ vt aliorum ad presens taceantur exempla / paraclitum xpistus ipẽ discipulis vel promisit ⁊ misit. eisdem q̃ quid futurum esset illis qui omnia pro eo relinquerant ĩterrogantibus sedes in regeneratione ꝓmisit et iudiciariam quam cum eo habituri sunt potestatem. Ex quibus constat. q̃ causa propositum opus q̃ commendat vt liqueat ex hijs quia non necesse est. phi regulam vitiari

¶ Capitulum duodecimum. De rationalibus et secretarijs diuitũ vel quod amicicia non nisi in bonis est. ⁊ quod diues familiarem pocius exprimat q̃ amicum. et licet familiaritas diuitum vtilis videatur: sepissime periculosa est ⁊ q̃ innocẽter viuẽdũ est.

Sed si nõ modo ꝓmissores sed munuscularios in grã illius quam captas antecedere ꝑgis. de ratiocinijs eius inuscere. sumptibus ꝑcas. eo q̃ secretorũ cõscius qui localis pat diligenti patrifamilias displicere nõ potest. Grata sunt vicia eius qui deformitatẽ morũ sumptuũ paritate cõpensat. Optimum vt ait cicero si nescis vectigal parsimonia est. Tenuis ꝑcis impletur facile vel facillime exinanitur ꝓdigus diues. Archa sane capacissima fundũ habet. ⁊ breui exitu congestarum aq̃rum quantalibet copia defluit fontisq̃ habũdantia tollitur: scaturientis vene fecũditate sublata Exili pluriũq̃ meatu inclusũ egerit vena liquorẽ. Sic minutissimis dũ frequentibus ⁊ continuis sumptibus amplissime exhauriũtur opes. et breuiũ subtractione minutiarum maxima hereditas expilatur. nisi forte prodigus pecuniam inueniat rediuiuam. Est luxus populator opum. cui semper adherens. Infelix humili gressu comitatur egestas. Illis ergo parcendum est. quorum necessarius imminet vsus. ⁊ aliquid adiciendum est quantitati / que iugi partium deductione decrescit. Et licet vsu defluat vnciole patrimonij ꝗtũ est diligenti patrifamilias vt vel ratiocinij calculo teneantur. peritq̃ dupliciter quod elabitur nescienti. Ad hec lucri bonus est odor ex re qualibet illa tuo sententia semper in ore versetur dijs atq̃ ipso ioue digna poete. vnde habeas

querit nemo. sed oportet habere In
hijs quidē versari est artioris gracie
funibus vincire diuitē. licet versibili
tate īgenij lubricum ꝓthea vincat
Aut si veritatis desiciat grā. vel vlte
rioris familiaritatꝭ exhibitio ꝯstat
¶ Ceterū licet vtrūqꝫ nō possis as
sequi. ⁊ rerū priuatarū participatio
nem. ⁊ calculi cautiōes/te secretꝭ in
gere quauis arte. An nescis ꝙ qui
pergūt ipsis īperatoribꝰ imperare/
scire volūt secreta domꝰ atqꝫ inde ti
meri? Et quo studiosius occultan
tur eo sunt diligentius perscrutāda
Nempe/carꝰ erit verri qui verrem
tempore quo vult accusare potest.
Si tamen inter malos caritas aut
amicicia esse potest. Hoc etenim q̄
situm est. sed tandem placuit eam
nisi in bonis esse non posse. Mag
na vtiqꝫ inter molles ⁊ malos con
cordia. sed ea tātum a caritate dis
cedit: ꝙtum lux distat a tenebris
Et licet interdum mali sicut et boni
idem velle vel idem nolle possint/a
micicie tamen titulū non assequun
tur Vnde et crispo hystoricorum in
ter latinos potissimo sed et ipsi cice
roni placuit in malis factionē esse.
quod in viris bonis vera amicicia
est. Sed ꝙuis viciosus prepediēte
malicia amicus esse non possit. ⁊ si
non venerabilis/ verendus tamen
erit. qui conscientia secretorum con
scio terrorē potest incutere. Datum
est illud ethici. quia nil tibi se debere
putat nil conferet inꝙ: quia te par
ticipē secreti fecit honesti Hoc quo
qꝫ iam pridem venit in dubium an
quemꝙ diuitum et potētum amare
contingat tandemqꝫ receptum est
eosdem nunꝙ amare vel raro. et in
eis precipue causis in quibus se po
tius ꝙ alios amare videantur. con
traria siquidem in eodem esse non
possunt. ⁊ quo diuites plurimum cu
piditatis: eo habent minimum ca
ritatis. Hec etenim sibi inuicē max
ime aduersantur Porro vt ait qui
dam. omnis diues iniquus est. aut
iniqui heres. Et rarissimū est vt di
uicie nō defluāt nisi amoris et cupi
ditatis glutino solidētꝰ Eas de side
rantis animi vigilācia ⁊ labor acq̄
rit. sꝫ egrior sollicitudo retinet ⁊ con
seruat Inquit ethicus Nō minor est
virtus ꝙ q̄rere parta tueri. Casus
inest illic. hic erit artis opꝰ Cū er
go istud ars. illud casus noīe cense
atur. quis eas sine applicatiōe men
tis intēsa diutius seruat? Certe ve
tus ꝓuerbiū est. quia vbi amor ibi
oculus ⁊ vbi vigil mētis intētio/ibi
fixa cordis positio est Vnde licet in
uito et repugnāti aīo plerūqꝫ afflu
ant. cor tamē apponere fidelis pro
pheta prohibet et doctor gētiū eos
qui diuites fieri cupiunt in laqueū
dyaboli ⁊ temptationes dicit incide
re. ⁊ qui vtroqꝫ maior est primoge
nitus mortuorum et princeps regū
terre asserit deo ⁊ mammone simul
seruiri nō posse. quoniā imperat aut
seruit collecta pecunia cuiqꝫ. sꝫ diuiti
nunꝙ seruit aut raro Vnde inq̄t di
uites frequentius iniquos esse. ꝙ
heredes iniquorum. Quomodo er
go regnat caritas. vbi iniquitas do
minatur? Vtiqꝫ diues familiaris
esse nouit: amicus nunꝙ aut raro.

Hic tamen non de eo qui habet di
uicias ſermo eſt·ſed qui amat· Ex
quibus liquet·quia quantacūq; ex
familiaritate potentioris·gracia vi
deatur/diligentem cautelam exigit
ſubditorum· Alioquin omnis eius
illecebra plus aloes ꝙ mellis in ex
itu habitura eſt· At expedit pluri
mum ad ſucceſſus eſſe conſcium ſe
cretorum· Quid ni· Reuerētia creſ
cit· invaleſcit auctoritas·arcentur
incommoda·proueniunt vtilitates·
amicoꝝ augeſcit numerus·cultoribꝰ
accedit deuotio·⁊ fortuna totiꝰ gra
cie ſue ⁊ felicitatis auram videtur
beatulis inſpirare· Ceterum iſtoꝝ
omniū nouiſſima quouis abſinthio
amariora ſunt· ⁊ ſi interim non a
mareſcunt:iuſtam amaritudinis ha
bent ſuſpitionem ¶ Res ſiquidem
periculoſa eſt/diuitū aut potentum
cōmunicare ſecretis· Si quid enim
eis per incuriam forte elabitur·cui
niſi conſcio imponetur? Quod cubi
cularij aut conſiones minuve aut
quicūq; nebulonum quibus delica
tus diuitis ſenſus aut furor carere
non poteſt in lupanari vel taberna
ſpargerent / aut vt ſe vendicarent a
familiaritate potentꝰ diuulgauerūt
in populo: in illius calumpniam re
torquetur qui in conſilijs aliquem
locum viſus eſt tenuiſſe Si motus
rerum preſcire deſideras·meritoria
diſcute·⁊ lixarum caſtrenſium inqui
re ſententias Nichil enī adeo occul
tum eſt quod eis ex aliqua pte non
reueletur· ¶ Si michi non credis·
vel aquinati noſtro aures accōmo
da·ait enim O coridon coridon ſecre
tum diuitis nullū· Eſſe putas:ſer
ui vt taceant iumenta loquentur·
Et canis·⁊ poſtes ⁊ marmora clau
de feneſtras· Vela tegant rimas·
clament prope nemo recumbat·
Quod tamen ad galli cantum fa
cit ille ſecundi· Proximus ante di
em caupo ſciet· Procedo·ſi terre ſe
cretum ſuum infodiat· vel arūdo ſuc
creſcens hoc producet in publicū·⁊
leui flatu in auras proferet· qm̄ au
riculas aſini nudas habet· Pallas
quoq; eri ctoriū ſuum occultare non
potuit q̄n ipſum iam cognitum cor
nicis garrulitas publicaret· vnde
quia alieni admiſſi delatrix fuit ⁊
conſcia· coloris perdidit venuſtatem
⁊ garrulitatis incurrit notam·
Preterea ſecretarij diuitum quaſi
quidam tolutarij vel clitellarij ſunt
⁊ qui eorum delictis onerentur·
Quicquid ab eis delinquitur in iſ
torum inſaniam aſcribitur·niſi forte
ea ſit de potente opinio· vt nullo
poſſit conſilio deprauari· Si enim
ſolempnis eſt malicia eius· ſi frau
dis ⁊ doli vulgata opinio totius
fa ni\lic fama purgatur· ac ſi capi
tis languor infirmantiū denigret
dolorem laterum Alioquin ſi benig
nior ſi ciuilior creditur potentatus:
omnia delicamenta eiꝰ familiares
quaſi clitellarij/quibuſdā nominis
ſui humeris portant Sed recte geſ
torum nichil niſi benignitati aut ci
uilitati potētis aſſcribitur Et ſi quā
do calculus grauior īminet· quaſi
pellem pro pelle/aīam tuam dabit
diues p fama ſua Et vt in te retor
queat culpā ſuam caput tuū meritꝰ

criminũ penis non verebitũr obiec
tate. Sed qđ magis mirabile gra
tulabitur. si astucia sua ĩdustrie tue
labores et sollicitudines hac merce
de donauerit. vt te reddat infamē et
fecerit aut finxerit te criminibus in
auditis obnoxiũ. Nõ est enim ma
lum in ciuitate qđ nõ in diuitis cõsi
liarios ĩpingatur cũ inanis sit exac
satio eo q̄ omne officiũ sibi potesta
tis conformat. nemoq3 sapiēs/diu
fluctuat ɔsilio ĩprudentiũ. Omnia
namq3 discernit ⁊ iudicat An eum
putas in cõscientia sua quiescere se
curum. cuius turpitudinē producere
potes in lucē ⁊ pferre in publicum?
Certe oĩs qui malus est odit lucē.
et oē opus artificis sui videtur ha
bere ymaginē Meretricantiũ mulie
rum fucis dũ argui veretur a lumi
ne/ petit vmbras. et timet ne se ip
sis deformiores sint si ĩmediata lu
ce videntib9 obtutibus pateāt Hoc
ergo illarum tota vigilātia querit/
vt quod in eis nõ est prestricti oculi
videant. et qui videt ceci fiāt. At in
hijs que natiuo colore ɔsidũt lõge
aliter est. quia Hec amat obscurũ
volet hec sub luce videri Iudicis ar
gutũ que nõ formidat acumē Li
cet itaq3 secretorũ ɔmunio aliquid
felicitatis videatur adicere/ securita
ti tamen plurimũ demit. Difficile
aut poti9 impossibile est illos pace
tere: qui hac via ad ĩferos descēde
runt aut penis nouissimis se inge
runt affectos Heu michi cur vi
di. cur noxia lumina feci. inquit ille
qui an de cõscientia alieni. an pprij
operis noxa deportationem merue

rit incertum est Certum tamen est
q̄ mala aliena nouisse nõ expedit.
verumptamē siue sciātur siue non.
nichil tutius est q̄ propriā innocen
tiam ɔseruare Philosoph9 sic inter
hostes viuendũ censuit tāq̄ inter a
micos: et inter amicos ac si in me
dijs hostib9 viueretur Et satyric9
viuendũ recte tum propter plurima
tum hijs p̄cipue causis. vt liguas
mancipiorũ contempnas/nã lingua
mali pars pessima serui. Sz nõmo
do propter linguas seruorũ. verum
propter gladios et venena potētũ
et ĩsidias oĩm precepto satyrici est
parendum ¶ Cplm. xiij. De credi
cai possunt q̄ sunt adulatoib9 acq̄
sita. et de lenoĩb9 ⁊ mollib9 ⁊ pena
eorum. Et q̄ pudicicia auferri nõ po
test violēter nisi mēs ipsa ɔsentiat.
Et qui adulator ei nequa
q̄ parere potest q̄ nichil ali
ud querit nisi vt placeat
Si potest per se/ sin autem personã
suppositam querit vxorē forte / ali
am ve coniũctam/vel iure/ vel affec
tione Affectio tamen efficatior est.
eo q̄ ad naturã familiari9 accedit
Ipsiq3 vnitur anime quicq̃d affecti
onis federe copulatur Nõ est vtiq3
perniciosior assentatio q̄ ea que af
fectionis inductione procedit Inde
est q̄ mariti sepe arctius amplectũ
tur. et se riualibus suis exponunt
plenius/et sepius inuitant ad cenã
matrimonij corruptores / dum vt
prouerbialiter dicitur. amator in
cautus pudice magis vxori q̄ infide
lib9 ocul̄ credit. Nãne satis delus9
est. q̄ oculis suis assertionē feminiã

que ex eo solo decipit crebrius q̄ in
tercapitur rarius anteponit? ¶ Pi
ca siquidē puluinaris efficacissima
est. Et vt dici solet cornix nocturna
quouis oratore disertior Et cuiusqꝫ
operis faciem quoqꝫ libuerit colore
vestit. Quo ergo cautiore eo suspecti
ore habenda est. Si dolus dedit cau
sam contractui. rescinditur. Et reuo
cantur omnia que ex eo. vel ob id
profecta sunt Heredes quoqꝫ desūc
ti insolidum et īperpetuum tenētur
de eo qḋ ad eos cōstiterit peruenisse.
Sed quid adulatore dolosius? At
michi forte obiaces. quia non oēs
noui Verum quidem est. sed a mul
tis michi didicisse videor omnium
mores ¶ Duellius iam senex iam
decrepitus corpore cordeqꝫ tremen
ti dolens sibi exprobratū esse in iur
gio q̄ oris viciō fetidus esset. se do
mum contulit. cumqꝫ vxori grauiꝰ
quereretur/ q̄ nūq̄ eum monuerat
huius vicij querere medicinam. Fe
cissem inquit nisi putassem ora viro
rum omnium sic olere Laudare pos
tis eius matrimonij pudiciciam. Et
preferre pacienciam mulieris. que
viri vicium tanta paciencia tulit/ vt
ille infelicitatem corporis non vxo
ris fastidio sed maledicto senserit in
imici. At et ego de adulatoribus
aliquid tale respōdeo. quia omnes
arbitror sic olere. Omnes fallaciā
et dolū redolēt et quociēs se vertūt i
pudicie naribꝰ hūc īportāt nō odo
rē sed fetorē Quicquid ergo ex ea
causa acquirit. eciā ab herede iuste
potest auelli. nec credo q̄ possit peti
toribꝰ obuiari. si vēdicare audeāt
qḋ adulatoribꝰ cōtulerūt Sꝫ quis
sapiēs. et intelliget ista. aut ad hoc
quis ydoneus cum nō modo in om
ni domo/ aut cōuiuātiū cetu/ adulā
tiū tanta sit copia. vt si quis modes
tus adūsus eos mutire audeat illos
defendit numerꝰ iuncteqꝫ vmbone
phalāges? ¶ Certe dū vir hones
tus iniurias consciencie/ Vtutū insis
tēs officijs. esurit. sitit. alget. et mul
tiplices fortune indignātis iniurias
excipit. vilis adulator picto iacet e
burꝰ ostro. delicijs ingurgitat ad
crapulam. vino estuat. lauacrisꝰ ci
bis distenditur. Et pro arbitrio va
rijs artificijs. celū sibi ꝯtemperat.
Primos habet recubitus in cenis i
conuentibus primos consessus pre
electo pre noīe cōclamatur. saluta
tiones excipit primas. primas sen
tencias in iudicijs profert/ i demō
strationibꝰ honestissime. in delibera
tionibꝰ vtilissime sentit. Quicquid
loquitur sal merum est. quicquid a
git. iusticia aut liberalitas. Age er
go et inter istos sapere aude. Illico
multorum adulatorum. veniet ma
nꝰ. et veluti te iudei cogent in suam
consedere turbam. Multitudine i
tacqꝫ tuti sūt et artificio. vt nec ipos
possint etiā reges et pncipes expug
nare. Et miro modo inermis popu
lus pualet inarmatos. et mollicie
que robustissima sūt/ potenter expug
nat ¶ Disposueram tamen silere de
mollibus/ qui sicut ignominiosi. ita
sunt et videntur innominabiles Si
lencium indicit reuerentia morum
et verecūdꝰ animꝰ natura dictāte il
lorꝫ declinat aspectū. Quid mł tac?

Si natura negat facit indignatio
verbū. Apud istos ars est suā pudi
ciciā prostituere/ alienā violare vel
oppugnare. Nec quidē simpliciter
suam. cum matrimonij temerentur
iura. et coniugis adulteriū coniunx
procuret. Dum egreditur spōsa de
thalamo / coniugem noli maritum
credere sed lenonē. Produat eam.
libidinosis exponet. et si spes dolo
si nummi refulgeat. affectus callida
simulatione prostituit. Filia namqꝫ
decentior. aut si quid aliud in fami
lia placeat diciori publica merx ē.
exposita quidem si emptorē inueni
at. ¶ Sz licet iustus dolor eos aliq̄
ten9 cruciet. q̄ thori pticipes admit
tūt vl̄ faciūt. egritudo tamē vtilita
tis cōpendio mitigatur. vel saltē do
loris dissimulat cruciatū. Si ei res
serio agat. si libera donētur cunctis
iudicia: nō est dolor sicut dolor ille.
quo corp9 suū quis videt aliena li
bidine pollui. Cetera nāqꝫ peccata
extra corp9 sunt. ꝫ q̄ fornicatur in
corpus suū peccat. Hoc inq̄t os ex
ossib9 meis. ⁊ caro de carne mea.
vt non iā duo sint vir et mulier sed
vna caro. Hec vtiqꝫ sine dolore nō
scinditur. nec sine inuidia cōmunica
tur. Non bene cū socijs regna ven9
qꝫ manent. Et sicut nulla fides reg
ni socijs ita nec thori. Certe facili
us est regni diuicias q̄ affectionem
coniugij alij cedere. At qui nec isti
ꝯiuges sūt ꝫ lenones. Tūc demū
oīa creduntur exposuisse diuitibus
cū fidei fidem faciat fides violata.
¶ Sed quid filias et vxores (quod
licet iura prohibeant/ tamen quoců
qꝫ modo natura permittit) exponi q̄
ror aut prostitui? In ipsā naturā q̄
si gygantes alij theomachiā nouā
exercentes insurgūt: filios offerūt
veneri. eosdēqꝫ in oblatione puppa
rū virgines preire cōpellunt. In il
lis etei etatꝭ maturitas expectatur
At in hijs sufficit aliene impudicici
e voluptatē posse expleri. Pudet di
cere q̄ seipsos viri etate. pueciores
et sensu/ turpitudini tāte nō subtra
hunt. et cū eos in nobiliori sexu na
tura creauerit. ad deteriorē quantū
in ipsis est ex inata malicia plabūꝭ
effeminati vicio et corruptela mo
rū cū tamē nature beneficio femine
esse nō possint. Cum lasciuientis di
uitis luxus libidini vota sua pan
git. recūbentis pedes calamistratus
comatulus excipit. nitorē inuidens
meretricū. hystrioni habitū. cultū p
ās/ virginibus ornatū. triūphalem
quoqꝫ principib9 apparatū. et in ali
orū conspectu pedes et ne plus dicā
teneris manib9 tibias tractat. Ci
rothecatus eni incessit diutius vt
manus soli subtractas emolliret ad
diuitis vsum. Deinde licencia pau
lulū procedente. totū corpus impu
dico tactu oberrans pruriginē scal
pit quā fecit. et ignes venereos lang
uētis inflāmat. ¶ Verū hec abho
minatio non tam ostendenda est q̄
conspuenda / puderetqꝫ eam nugis
nostris esse insertam nisi eandem a
postolus romanis scribens verbis
manifestius expressisset. dicens quia
femine eorum immutauerunt natu
ralem vsum in eū qui est contra na
turam. et masculi relicto naturali vs

femine exarserūt in desiderijs suis/
masculi in masculos inuicē turpitu
dinē opantes·vt caperētur in sensū re
probū/facerētq; qđ minime cōueni
ret · et vicijs vniuersis obnoxij in
dignationem dei et oīm penarū in
se aculeos puocarent· Et tunc quī
dē in aurib9 romanorū hoc tuba a
postolica cōclamabat·qñ impijssim9
imperator nero luxurie seuiētis spo
rum puerū excisis testiculis in mu
liebrē naturā transformare conat9
est·ab eo tempe proūbiū natū est·
Quia vs9 formosoꝝ abusio est Et
illud forme grā eo min9 grata ē sa
pienti·quo corruptio grauior ē corrup
tori Difficili9 etenī ab infirmis de
fensorib9 custoditur·qđ plures appe
tunt· Illud incauto facilius surripit
fraudulentus· aut inuito pudicicie
pdo violent9 extorquet ¶ A patri
b9 tamen pridem diffinitū est·q2 pu
dicicia auferri non potest·nisi mentis
corruptio ātecedat· Qđ eī (vt mag
nus asserit augustin9) non precedē
te libidine violēter patitur corp9 :
vexatio potius dicenda est/ꝗ̄ corrup
tio· Ibi ergo seruari pudicicia potest
vbi nulla nisi voluntaria potest esse
corruptio In mentis scilicet integri
tate·vbi ineternū seruari pudicicia
potest· Nec magnū est integrā esse
carnē·vbi mens tetra corruptione
polluitur ¶ At nunc si deceptor a
mans aut violent9 abest·ita male
a teneriori etate instituūtur adoles
centes · vt oculis lasciuiētib9 nutu
facie·corporis gestu·habituq; exteri
ori et lenocinio/ vix ipsis meretrici
b9 concesso/ sollicitent corruptores

Et legum q̄ in eos iā plurime late
sunt/nullam habēt reuerentiā vel ti
morem·licet in eos grauissime ani
maduertendū decreuerit impator·
Ait enī Cū vir nubit in feminā vi
ros porrecturam · quid cupiat · vbi
sexus pdidit locū·vbi scelus est·qđ
nō pficit scire · vbi venus mutatur
in alterā formam·vbi amor queritr
⁊ nō inuenitur·iubem9 insurgere le
ges armari iura· vt gladio vltore
et exq̄sitis penis subdātur īfames·
qui sunt·vel futuri sunt rei Sz neq;
cōsentientib9 parcāt quin eis penam
irroget capitalē· cū ꝯ lege diuina
facientes ⁊ cōsentiētes pari pena plec
tantur· Ipos q; magno cpo aucta
te (ābrosiū loquor mediolanēsem)
cōsentientes diffiniuit esse : qui no
tum errorē reticent/aut corrigere cū
possint dissimulāt· Sz quid de eis
verecundū odiosumq; sermonē ꝓtē
dim9 ? Vt sortem eoꝝ cōdigna cō
clusiōe claudam9· procul dubio plu
et sup eos dn̄s laqueos vt nō effu
giant·ignis sulphur · spūs procel
laꝝ pars calicis eoꝝ·et cum aucto
rib9 suis quos sodoma deuorauit ·
erunt seculis in fetorē ⁊ opprobriū
sempiternum· Quid proderit que
so eis tunc diuitum fauor·aut quis
potest esse temporaliū vsus aut vo
luptas quem tantus dolor et tāta
erubescentia nō absorbeat ? ¶ Ca
pitulū decimūquartū· Adulatores
puniendos esse tanꝗ̄ hostes deorū
⁊ hominum ⁊ veritatem gratanter
amplectendam ⁊ paciencia custodi
endam : tam rationibus ꝗ̄ exēplis
maiorum

SEd vt vulgari prouerbio
dicitur deꝰ ille· pre ceteris
colendus creditur· qui sub
uenit in p̄senti· Ideoq̄ȝ non curant
quomodo/ dū tamē hoc quod expe
tunt faciant· Egregie quidē celiꝰ
balbus imperator inquit · auguste
cū in multis tū in eo maxime elucet
prudentia tua · ꝙ isti nondū te om
nino insanū reddiderunt· qui vt ti
bi applaudant non modo dijs·sed ti
biipsi et populo iniuriā faciunt· De
orum siquidem minuunt reuerenti
am/ quos parificant tibi · Te ar
guunt insipientie·dum condicionis
tue/ repugnante natura/te parē nu
minibus esse/persuadere presumūt
Nota superstitionis nutriunt popu
lum·cui mortales deos pro imorta
libus ꝯsuadent esse colēdos Vane
in eo aliq̄d diuinū tibi inesse mōstra
bis· si omnes istos q̄ diuinitati tue
fraudulenter applaudunt/rapi fece
ris ad tormenta Quis eni deo
rū ei parcat a quo se deceptū iri in
telligit? Quis non irruat in eum q̄
aureos iouis oculos eruit · aut ar
gento gemmisq̄ȝ sublatis vestem ni
titur excecare? Quis de martis ca
pite adamantinum lumen immune
temerarijs effodit vnguibus? Nē
pe deos inuisibiles et imortales cir
cumuenire· et eis fallacie parare insi
dias· grauioris culpe est· eo ꝙ ab
hijs visibilium deorū fabrica susten
tatur et regitur ⁊ honorē aut cōtep
tum qui istis exhibetur illi remune
rant· Si sapis ergo auguste·in deo
rū hostes insurges et te si non deū
quod nequaq̄ȝ es· vel deorū te cocerē
esse cultorē·si deceptorēs istos exter
minaueris·excecatores tuos· deorū
ꝯtēptores/ et vtrorūq̄ȝ iniuriā puni
as Hec celiꝰ Factio tamē adula
torū p̄ualuit qd̄ et p̄sentiū rerū de
clarat status Adeo quidē vt si quis
popularū modestie ꝯscius/assenta
tionis ⁊ scurrilitatꝭ vicio crediderit te
perandū· hostis felicū censeatur aut
inuidus· Eorū siquidē aures tenere
sunt·et iam obsurduerūt· et linguā
seueriorem sine offensione grauissi
ma non admittunt In quo quantū
a virtute maiorū etas nostra dege
nerauerit perspicuū est/ cū sine paci
entia aut nullū aut rarū esse opus
virtutis/ Vbis docuerint et exēplis
Vnde aristippus a maledicēti se dis
cedens dixisse legitur Vt tu lingue
tue· sic ego mearū aurium dominꝰ
sum· Antistenes quoq̄ȝ cuidā dicenti
sibi/maledixit tibi ille Non michi
inquit· sed illi·qui in se quod ille cul
pat agnoscit Sed et si michi male
dicere curet·non curo· q2 auditus lin
gua debet esse robustior·cū singulis
hominibus lingue sint singule·sed
aures bine· Aliquatenus tamen cu
ro· q2 eoipso me fatetur esse superi
orē· quoniā superioris persone vsus
est / detractionibus subiacere inferi
oris inferre Gauderē itaq̄ȝ nisi vr
gente huānitatis homini cōpaterer
īfelicī· Itē tytꝰ ciciꝰ maledicēti sibi
metello· facile inq̄t in me ē dicē cū
nec sim responsurus Quid sencfon·
Tu inq̄t cuidā maledicē didicisti et
ego ꝯscia teste didici maledcā cōtēp
nere Sȝ et dyogenes cū ei nūciassꝫ
amicꝰ te aīā cūcti vitupant oportet

inquit sapientiam ab insipiētibus ferri · esse enim meliorem iudicat mala lingua quem carpit · Quid plato? Totus philosophie robur paciencia est· Cum et socrates non modo verbo neget sapientem posse offendi · sed aduersus omnem fortunam/robore virtutis sue manere imobilem ¶ Et ne philosophis solis pacientiam sic placuisse credas· ipsorum imperatorum ad eam publicādam exempla concurrunt · In grecia quis maior aut clarior alexandro? Ei antigonus pedagogus cytharam fregit/ abiecitqꝫ dicens· Etati tue iam regnare conuenit· pudeatqꝫ in corpore regni/ voluptatē luxurie dn̄ari· Quod et ille pacientissime tulit· licet pleruͣqꝫ īpatientissim9 fuerit/et p̄rem sicut ꝟtute ita vicijs superet ¶ Eidē quoqꝫ eleganter ꝛ vere cōprehens9 pirata scribitur respōdisse · Cū eni alexander interrogaret quid ei videret ꝙ mare haberet infestū· ille libeā cōtumacia quid tibi inquit· vt tu orbē terrarum? sed quia id ego vno nauigio facio latro vocor ? quia tu magna classe· diceris īꝑator Si sol9 ꝛ captus sit alexander latro erit· Si ad nutū dyonidi populi famulēt· erit dyonides īꝑator · nā ꝙ ad causā nō differunt/nisi quia deterior est· ꝙ rapit īprobi9 · qui iusticiā abiecrus deseit· ꝙ manifestius īpugnat leges Quas eni ego fugio· tu pse queris· ego vtcūqꝫ venerer· tu ꝯtēpnis· Me fortune iniquitas ꝛ rei familiaris angustia? te fastus intolerabilis ꝛ inexplebilis auaricia furē facit· Si fortuna māsuesceret· fierē forte melior At tu quo fortunatior/ nequior eris· Miratus alexāder cōstantiā hoīs eū merito arguētis experiar inquit an tu sis futur9 melior· fortunāqꝫ mutabo· vt non ei amodo ꝙ deliqueris· ſꝫ tuis morib9 asscribat· Eum itaqꝫ iussit cōscribi miliciae/vt posset exinde saluus legib9 militare ¶ Sed ne a solis grecis mutuemur exēpla virtutū· Scipio affrican9 cū cum parū pugnacē quidā argueret· imperatorē inquit me mat̄ peperit nō bellatorē· Marius quoqꝫ cū cum theuton9 quidam ad pugne certamē ꝓuocaret/respōdit Si cupid9 mortꝫ esset/se vitā laqo posse finisse/ ꝛ sapiētē nō tam pugnam ꝙ̄ victoriam querere · ¶ Prim9 romanorum imperatorum iuli9 cesar· ꝙ̄ pacientissime multa sustinuit Cum enim caluicium iniquissime ferret? ꝛ deficientem capillum a ceruice cōuocaret ad frontem ? ab irato milite ei dictum est· facilius ē cesar te caluum nō esse· ꝙ̄ me in exercitu romano quicꝙ̄ egisse· vel acturum esse timidius Idem lato clauo vsqꝫ ad manus fimbriato vtēs laxius cingebatur· Vnde silla optimates sepius ammonens dicebat· vt puerum male precinctum cauerent · Preterea margaritarum cupidissim9 erat· quas pond9 earum interdum manu conferens discernebat· Cum ergo cecilio iuito rem vt faceret senatus auctoritate denunciasset ? vt ei videbatur iniustam· ante inqt saciaberis margaritis At hꝫ forte· ā aliena videbūtur? et ꝙ viri

fortẽ animꝰ honeſtiꝰ diſſimularet·
verum et famoſi libelli de eo ſcripti
ſunt et iocularia carmina in eum
publice diuulgata· vt eſt illud mili
tū in triumpho gallico celebratū·
gallias ceſar ſubegit·nicomedes ce
ſarē nicomedes nō triūphat qui ſb
egit ceſarē Eo ꝙ nicomedes rex bi
thinie ferebat ceſarē ſtupro ſubegiſ
ſe in vlteriorē familiaritatem dum
iunior eſſet admiſſū facilitatē quo
qꝫ ceſaris in allegādo ſenatu cicero
nimis acriter et palam irriſit· Nā
cū ab hoſpite ſuo·p· mallio rogare
tur· vt ꝑ pugno ſuo decurionatū ex
pediret·ait aſſiſtente frequētia· Ro
me ſi vis habebit ꝑpꝛ̃is difficile ē
Sed ⁊ in eplā ad gaium caſſiū vi
olatorē dictatoris mordaciꝰ ſcripſit
Vellē ydibꝰ marcijs me ad cenā
inuitaſſes Profecto reliquiarū nich
il fuiſſ̅· nunc me reliquie vrē exer
cent Uoꝫ auguſtus fortune fauore
⁊ romani decꝰ iperij auunculo iulio
lōge paciētior extitit· Cū eni anto
nius maternā eius originē deſpici
ens cū affricū genere/et natiuā pani
ficiū diceret Hec tēdēs ꝑtulit/et eun
dem ſorore tradita in affinitatē gra
tiā admiſit· Cū vero idē adūſus ꝑ
uatū quēdā grauiꝰ excādeſceret lo
quere inqt auguſte qd placet·qꝛ di
ligētiā auribꝰ/līgue taciturnitatē/
īdixi quetē manibꝰ/⁊ in oībꝰ hijs
potentiā tuā accuſa·qꝛ nichil aliud
argui poteſt in paciētia mea Ad
h̃ nōmō in ſe ſeruabat paciētiā· ſed
eādem alijs indicebat· Vn̄ cū tybe
riꝰ quereretur ꝑ eplām ꝙ multi de
illo ꝑperā loquerētur·ita reſcripſit·
Mi tyberi noli nimis īdignari quē
ꝙ ēē qui de te male loquatur· Sa
tis eſt ei ſi hoc habemꝰ ne quis no
bis malefacere poſſit· Idē tanta cō
munitate quoſlibꝫ ſe adeūtes exci
piebat/vt quēdā ioco corripuerit ꝙ
ſic ſibi libellū porrigere vereretur·
quaſi elephāto ſtipem Et quātū ve
ro adulationibꝰ captus eſt· tantū
iſte ab eis auerſus eſt· Vn̄ appella
tionē domini vt maledictum ⁊ op
probriū ſemꝑ exhorruit· Deniqꝫ
cū eidem deſcendēti per ſacram viā
deſperatus quidā diceret o tyrāne·
Si eſſem inquit/nō diceres Obſer
uatum eteni eſt quociens ingredie
batur vrbem ne ſupplicū de quoꝙ̃
ſumeretur Curcius eques roma
nꝰ delicijs affluens·cum macrum
turdū ſumſiſſet in cōuiuio ceſaris·
interrogauit an mittere liceret Reſ
pondit princeps· Quid ni liceat ?
Ille ſtatim ꝑ feneſtram miſit Mi
les peritus aucupij·noctuā que ceſa
ris noctes inquietauerat· ſpe īgen
tis ꝑmij captam·tulit ad ceſarem·
laudato impator mille nūmos da
ri iuſſit At ille auſus eſt dicere· ma
lo viuat·auēqꝫ dimiſit· Abijtqꝫ cō
tumax miles non ſine āmiratione
multorū ceſare nō offenſo Vetera
nꝰ cū ſibi die dicto/ꝑiclitaretur ceſa
rem rogauit in publico vt adeſſet·
Ille preſtantiſſimum aduocatum
quem elegerat ſine mora dedit cō
mendauitqꝫ ei litigatorem· Vete
ranꝰ autem exclamauit voce mag
na· At non ego ceſar periclitante
te bello acciaco vicarium queſiui·
ſed pro te ipſe pugnaui· detexitqꝫ

impressas cicatrices Erubuit cesar
venitq; in aduocationē· vt qui vere
retur non superbus tm̄ sed ingratus
eciā videri· ¶ Intrauerat vrbem ado
lescens simillimus cesari· perductū
q; ad cesarē interrogauit august9·
dic michi adolescens· Fuit vnq̄ ma
ter tua rome Negauit ille· nec con
tentus adiecit· sed pater meus sepe
Ioci itaq; asperitate vrbana/noticī
am omniū et familiaritatē impara
toris sibi conciliauit ¶ Augustus in
pollionē scripserat fescenninos· At
ego inquit pollio taceo· Non est in
eum leue scribere/qui potest proscri
bere· Dicit autē non facile concipie
bat iram· ita nec facile admittebat
ad amiciciā· et quē semel admiserat/
constantissime retinebat· ¶ Eidē in
ter varia dedecora a quodā probro
se obiectum est· q̄ adoptionē auun
culi stupro meruerit· quia cum iuli
us arcius admisisse dictus est/ non
sine rumore prostrate pudicicie ¶ A
lius quoq; eidem iratus obiecit· q̄
solitus esset crura ardenti suburere
face· q̄ mollior surgeret pilus ¶ De
et eo tympanizāte· vt primo libro
dixisse me memini Videsne inquit
plebei9 quidā· vt cinedus orbē digi
to tēperat· Et cū nan9 ob corporis
breuitatē contiantis cuiusdā impetu
diceretur/sibi calciamentis gradius
culis vtendū esse respondit ¶ Tybe
rius quoq; cū in multis legatur fu
isse culpabilis· tn̄ aduers9 contiā su
tis firmus ac pacīcus extitit· dicēsq;
in ciuitate libera linguas eē liberas
et mentes hoīm oportebat Et vt
ad peiores trāseā· Domici9 vbor
sat⁹ paciēs fuit· in quo sic lusisse fer
tur orator luali9· nō esse mirādū q̄
eneam haberet barbā· cui os ferreū
cor plumbeū essꝫ· eo q̄ dura dūtax
at loquebatur que ex iniq̄tatis adi
pe quā corde cōceperat pcedebant·
Iniquitas eni sedere scribitur super
taletū plumbi ¶ Vespasian9 quoq;
de quo in libro secundo dū ierosoli
morū destructio describeretur fecim9
mentionē· cciā infimorū conuicia pa
cienter tulit· adeo vt sene buculo p
clamāte i improperiū eius vulpem
pilū posse mutare non animū· eo q̄
natura cupidissimus esset pecunie·
nec auariciā minueret processus eta
tis· respondisse dicitur huiusmoi ho
minibus debem9 risū· nobis correcti
onē· sed penā criminosis ¶ Nā de fi
lio ei9 tyto q̄d dicā· q̄ p̄ris auariciā
tāta liberalitate purgauit vt amor
et delicie huāni generis ab oībus di
ceretur cōstantissime tenēs in morib9
ne quē postulādi grā ad se acceden
tem sine re vel spe quocūq; modo di
mitteret· Vnde interrogantibus do
mesticis cur plura polliceretur q̄ p̄s
tare posset· respondit non oportere
quēq̄ a sermōe p̄ncipis tristē disce
dere Idē quoq; recordat9 sup cenā
q̄ nichil tota die cuiq̄ p̄stitisset· do
lens et gemens dixit· O amici hūc
diem perdidi Quē in vita offende
rit a ierosolimorū reuersus exccidi
o/nondū legi· et forte illum vindi
cem innocencie et crucifixi redempto
ris elegit dominus qui populū exce
catū incolumi consciencia nō modo
innocenter sed et religiose deprime
ret et deleret· Natus eteni horam

qua moriendum erat. cū lectica ve
heretur suspexisse dicitur celū. mul
tumqꝫ ꝯquestꝰ est eripi sibi vitam
īmerenti. Neqꝫ enim exstare vllum
factū suum qđ sibi penitendū esset.
excepto vno dumtaxat. id quale fu
erit. neqꝫ tūc ipse ꝓdidit. nec cuiq̄
notū fuit. Quid de patiētia huiꝰ
loquor cuiꝰ tanta benignitas erat
vt sua iniuria dū a ciuibꝰ abstine
ret. vix crederet queq̄ posse moueri
Tāte quidem ciuilitatis et huāni
tatis in imperio fuit vt oībus ꝓdes
se. nullūqꝫ punire studuerit Cōiura
tos ꝯiurationis ꝯtra se dimisit ille
sos. ⁊ in pristinā familiaritatem ad
misit Sed ⁊ domicianꝰ q̄ grauissi
mā theomachiam exercuit post ne
ronē huiꝰ virtutis aliquid plerūqꝫ
indulsit ciuibus. licet in eos grauis
q̄nqꝫ insaniret Homo quidē vtꝫqua
qꝫ inutilis. ⁊ qui nichil aliud habe
bat virile nisi nomē imperij Vt tn̄
ignauiā mentis. ⁊ inerciā corporis/
sub ꝑtextu ꝑncipatus occuleret. coti
die sibi secretū horarū spacium vendi
cabat. nec quicq̄ interdū facere con
sueuerat nisi captare muscas. ⁊ eas
dem stilo ꝑacuto configere. vt cuidā
interroganti ne quis intus esset cū
cesare. nō absurde sibi responsum a
metello sit Ne musca quidem Qđ
licet impijssimo principi innotuerit
dissimilare maluit q̄ punire Dī
cur paciencie exempla ꝓpono cum
omnibus liqueat nichil firmū esse
et stabile/quod leuis aure flatu con
cutitur Quis virum fortem credat
quem verborum mouet impulsus.
et ei quietem excutit. et virtutum
compage dirupta/ ipsius anime sā
guinem eliciat. Vnde et publico iure
statutum est. ne pro verbis friuolis
quisq̄ seueritate penarum inuratur
Ait enim imperator diuorum theo
dosij/archadij ⁊ honorij statuta cō
firmans Si quis modestie nescius
et pudoris ignarus/improbo petu
lātiqꝫ maledicto/nomina nostra cre
diderit lacessenda. ac temulentia.
turbulentus obtrectator temporū
fuerit. eum pene nolumus subiuga
ri. neqꝫ durum aliquid neqꝫ asperū
sustinere. quoniam si id ex leuitate
processit contempnendum est. si ab
insania miseratione dignissimū. si
ex iniuria remittendum Vnde inte
gris omnibꝰ hoc ad nostram ꝯsci
entiam referatur. vt ex personis ho
minū dicta pensemus et vtrum pre
termitti an exquiri debeant. censea
mus Ex quibꝰ colligitur dictis ho
minū non moueri eum qui aut vir
tutis amator est aut iuris constitu
tioni obtemperans Omne vafer vi
tium ridenti flaccus amico. tangit
⁊ admissus circū precordia ludit.
¶ Familiare siquidem sapienti est.
vt magno placet augustino potius
a quolibet reprehēdi. q̄ siue ab er
rante siue ab adulante laudari Nul
lus enim reprehēsor formidandus
est amatori veritatis Etenim aut
inimicus reprehēsurus est aut ami
cus Si inimicus insultat. ferendꝰ
est Amicus autem si errat/docendꝰ
Si doceat. audiendus. Laudator
vero ⁊ errans/confirmat errorem.
et adulans/illicit in errorē. Ait er
go rex fidelis. electꝰ ī bn̄placito dn̄i

relinquēs / si sapiāt regib9 / et princi
pib9 iusticie / humilitatꝫ exemplū ꝛ
fortitudinis. Corripiet me iust9 in
misericordia. et increpabit me / oleū
aūt peccōris nō impīguet caput meū
Consonat ei ethicus dicens Falsus
honor iuuat aut mēdax infamia ter
ret. Quē nisi mendosum ꝛ mendacē?

¶ Caplm xv. Quod ei dūtaxat licz adulari: quē licet occidere et q̄ tyrānus publicus hostis est.

Verumtamē / cui debetꝰ hꝫ ole
um peccōris qd reprobat p̄
ābul9 regū fideliū / ꝛ ad qd
emendū in fatuitate sua / exclusas
virgines mittit euāgelicus sermo?
Ei vtiqꝫ qui in sordibus est. ꝛ iusto
dei iudicio sordescit amplius et vul
gi opinione pocius splendere appetit.
q̄ caritatis operūqꝫ eius feruere in
cendio Vn̄ ꝛ in sclaribus litteris cau
tū est. quia aliter cū amico. aliter vi
uendū est cū tyrāno. Amico vtiqꝫ
adulari nō licet. aures tyrāni mul
cere licitū est. Ei namqꝫ licet adula
ri quē licet occidere Porro tyrannū
occidere nōmodo licitum est ſ3 equū
ꝛ iustum. Qui enī gladiū accipit.
gladio dignus est interire. Sꝫ acci
pere intelligitꝰ qui eū ꝓpria temeri
tate vsurpat nō qui vtendi eo a do
mino accipit potestatē. Vtiqꝫ qui a
deo accipit potestatē. legib9 seruit.
et iusticie et iuris est famulus. Qui
vero eā vsurpat. iura depmit. ꝛ vo
lūtati sue leges submittit. In eū er
go merito armātur iura. qui leges
exarmat. et publica potestas seuit
in eū qui euacuare nititꝰ publicā ma
nū Et cū multa sint crimina maies
tatis. nullū grauius est eo / qd aduer
sum ipsum corp9 iusticie exercetur.
Tyrānus ergo nōmodo publicū
crimen. ſ3 si fieri posset plusq̄ publi
cū est Si enī crimen maiestatis oēs
psecutores admittit | q̄to magis il
lud qd leges premit. q̄ ipsis debent
imperatorib9 imperare? Certe hostem
publicū nemo vlciscitur. et quisquis
eū non psequitur in seipsum ꝛ in to
tum reipublice mūdane corpus de
linquit.

¶ Explicit liber tercius.

¶ Incipiunt capitula libri quarti.

¶ De moderatiõe iustĩe ⁊ demẽtie
principis · que debent in eo ad vtili
tatẽ reipublice ꝯtẽperari ¶ Cplm viij ·
¶ Quid sit declinare ad dexteram
vel sinistram qđ princeps prohibe
tur · ¶ Capitulũ nonũ ·
¶ Quid vtilitatis de cultu iustitie
ꝑncipes ꝯsequãt · ¶ Cplm decimũ
¶ Que sit alia merces principum
Capitulum vndecimũ
¶ Ex q̃b9 causis trãsferãt ꝑncipa
tus ⁊ regna · ¶ Cplm duodecimũ
¶ Expliciũt capitula libri quarti ·

¶ Incipit ꝓlogus in librũ quartũ

Ardua quidẽ res ẽ
ꝓfessio veritatꝭ · ⁊
q̃ incursãtib9 erro
rum tenebris · aut
negligẽtia ꝑsitẽtꝭ
frequẽtissiẽ viciãt
Quid enĩ verꝫ sit · quis recte exami
nat reb9 incognitꝭ ? Noticia ãt verꝫ
eo ꝙ vias nõ dirigit ꝯtẽptorꝭ / ius
ticie aculeos exacerbat in penã deli
quẽtis Est ergo ꝑm9 philosophãdi
grad9 : genera rerũ / ꝓprietatesq; dis
cutere · vt q̃d ĩ singulis verũ sit pru
dẽter agnoscat Secund9 vt quisq;
id veritatis qđ ei illuxerit fideliter
assequatur Hec aũt philosophãtiũ
strata illi soli peruia est / qui de regno
vanitatis ꝓclamat in libertatẽ qua
liberi fiũt quos veritas liberauit · ⁊
spũi seruiẽtes colla iugo iniq̃tatis ⁊
iniusticie subduxerũt Vbi eĩ est spũs
dei · ibi libertas · metusq; seruilis vi
ciysq; ꝯsentiens exterminator spiri
tus sancti est Porro spũs est · q̃ loq̃
tur veritatẽ in ꝯspectu ꝑncipũ · nec
erubescit · ⁊ pauperes spũ regibus an
teponit aut equat · ⁊ quos sibi fece
rit coherere · docet scire loqui / ⁊ face
re veritatẽ Qui vͦ veritatẽ nõ vult
audire vel loqui / a spũ veritatꝭ alie
nus est Sed hec hactenus · nũc in
quo tyrãn9 differt a ꝑncipe audia
mus ¶ Expliciãt ꝓlog9 libri quarti

¶ Incipit liber quart9
¶ Capitulũ ꝑmũ De differentia
ꝑncipis ⁊ tyrãni · ⁊ quid sit ꝑnceps

Est ergo tyrãni et prin
cipis hec differẽtia sola
vel maxima · ꝙ hic legi
obtẽperat · et ei9 arbitrio
populũ regit / cui9 se credit ministrũ
⁊ in reipublice munerib9 exercẽdis
et onerib9 subeũdis / legis bñficio / si
bi primũ vendicat locũ In eoq; ꝑ
fertur ceteris · ꝙ cum singuli tenea
tur ad singula : principi onera immi
nent vniuersa Vnde merito in eo
omniũ subditorum potestas confer
tur · vt in vtilitate singulorũ · ⁊ om
niũ / exquirẽda ⁊ faciẽda sibi ipse suf
ficiat · ⁊ humane reipublice status
optime disponatur · dum sunt alter
alteri9 mẽbra In quo quidem opti
mã viuẽdi ducẽ naturam seq̃mur ·
que microcosmi sui id est mũdi mi
noris · hominis · s · sensus vniuersos
in capite collocauit · ⁊ sic ei vniuer
sa mẽbra subiecit · vt omnia recte
moueantur dum sani capitis sequũ
tur arbitriũ Tot ergo ⁊ tantis ꝑ
uilegiys apex principalis extollitur
et splendescit · quot et q̃nta sibi ipse
necessaria credidit Recte q̃dẽ · q2 ꝓple
nichil vtili9 ẽ · ꝙ vt ꝑncipis necessitas

expleatur. quippe cum nec volũtas
eius iusticie inueniatur aduersa
Est ergo vt cũ pleriq; diffiniunt.
princeps potestas publica et in ter
ris quedã diuine maiestatis ymago
Proculdubio magnũ quid diuine
virtutis. declaratur inesse principi
bus dum homines nutibus eorum
colla submittunt et securi plerumq;
feriendas prebent ceruices. et im
pulsu diuino quisq; timet quibus
ipse timori est. Quod fieri posse nõ
arbitror/nisi nutu faciente diuino.
Omnis etenim potestas a domino
deo est. et cum illo fuit semper et est
ante euum ordinate racio potestatis
Quod igitur princeps potest ita a
deo est. vt potestas a domino non
recedat. sed ea vtitur per supposità
manum in omnibus doctrinam fa
ciens clemẽtie aut iusticie sue. Qui
ergo resistit potestati/dei ordinatiõi
resistit. penes quem est auctoritas
conferendi eam. et cum vult auferen
di vel minuendi eam. Neq; enim
potentis est cum vult seuire in sub
ditos. sed diuine dispensationis ꝓ
beneplacito suo punire vel exercere
subiectos. ¶ Unde et in persecuti
one hunorum athila interrogatus
a religioso cuiusdã ciuitatis episcopo
quis esset/cũ respõdisset/ego sũ athila
flagellũ dei. venerat9 in eo vt scribi
tur diuinã maiestatẽ episcop9/bene
inquit venerit minister dei/et illud Bñ
dict9 q̃ venit ĩ noĩe dñi ĩgeminãs.
reseratis ecc̃e forib9 ꝑsecutorem ad
misit. ꝑ quẽ et assecut9 est martirij
palmã. Flagellũ autẽ dñi excludere
nõ audebat. sciẽs. quia dilect9 filius

flagellatur. et nec ipsi9 flagelli esse
nisi a dño potestatẽ. Si itaq; adeo
venerabilis est bonis potestas etiã
in plaga electorum quis eam nõ ve
neretur que a domino instituta est/
ad vindictam malefactorũ laudem
vero bonorum et legibus deuotio
ne promptissima famulatur? Dig
na siquidem vox est. vt ait impera
tor maiestate regnantis/se legibus
alligatum principem profiteri. quia
de iuris auctoritate principis pẽdet
auctoritas. Et reuera maius impe
rio est/ submittere legibus principa
tum. vt nichil sibi princeps licere o
pinetur quod a iusticie equitate dis
cordet ¶ Capitulũ ij. Quid lex et
q̃ princeps licet sit legis nexibus
absolutus; legis tamen seruus est
et equitatis/geritq; personam pub
licam et innocenter sanguinem fun
dit

Nec in eo sibi principes de
trahi arbitrẽt. nisi iusticie
sue statuta ꝑferẽda credide
rint iusticie dei. cuius iusticia in euũ
est. et lex eius equitas Porro equi
tas. vt iurisperiti asserũt rerum ꝯue
nientia est. que cuncta coequiparat
ratione. et in paribus rebus paria iu
ra desiderat/in oẽs equabilis. tribu
ens vnicuiq; quod suũ est Lex vero
eius interpres est. vtpote cui equita
tis et iusticie volũtas innotuit Un
de et eam omniũ rerum diuinarum
et humanarum ꝯpotem esse crisippus
asseruit. Ideoq; prestare omnibus
bonis et malis et tam rerum q̃ ho
minum principem et ducem esse Cui
papinianus vir quidem iuris expe

tientissim9 ⁊ demostenes orator ꝑ potens videntur suffragari. ⁊ oīm hominū subicere obediētiā. eo ꝙ lex omnis/inuētio quedam est et donū dei/dogma sapientum/correptio vo lūtatū excessuū/ciuitatꝭ ꝯpositio/ ⁊ toti9 criminis fuga. scdm quam de cet viuere oēs/qui ī politice rei vni uersitate versant. Oēs itaqꝫ neces sitate legis seruāde/tenētur astricti/ nisi forte aliquis sit cui iniq̄tatis li centia videatur indulta. Princeps tamen legis nexib9 dicitur absolu tus. nō quia ei iniqua liceāt. Sed quia is esse debet qui nō timore pe ne. ꝟ amore iusticie/equitatē colat/ reipublice procuret vtilitatem/et in oībus aliorū cōmoda ꝑuate ꝑferat volūtati. ¶ Sed quis in negocijs publicis loquet. de ꝑncipis volūta te cum in eis nil sibi velle liceat nisi quod lex aut eq̄tas persuadet. aut ratio ꝯmunis vtilitatis indicat? E ius naqꝫ voluntas in hijs vim de bet habere iudicij. et rectissime quod ei placet in talib9 legis habet vigo rem eo ꝙ ab eq̄tatis mēte/ei9 sentē tia nō discordet. De vultu tuo inq̄t iudiciū meū prodeat oculi tui vide ant equitatem. Iudex enī incorrup tus est. cui9 sentētia ex cōtemplatio ne assidua ymago est eq̄tatis. Pub lice ergo vtilitatis minister/⁊ equi tatis seruus/est princeps. ⁊ in eo personam publicam gerit/ꝙ omniū iniurias et dampna. sed et crimina omnia/equitate media punit. Vir ga quoqꝫ eius ⁊ baculus/adhibita moderatione sapientie/contractus oīm et errores ad viā reducit eq̄ta tis. vt merito potestati spūs cōgra tuletur dicens. Virga tua ⁊ bacul9 tuus ipsa me cōsolata sunt. Sed ⁊ clipeus eius fortis quidem. ꝟ infir morū clipeus est. ⁊ qui malignātiū iacula pro innocētibus potēter exci piat. Officiū quoqꝫ eius illis q̄ mi nimū possunt plurimū ꝓdest. ⁊ illis q̄ nocere desiderāt plurimū aduersat. ¶ Nō ergo sine causa gladiū por tat quo innocēter sanguinē fundit. vt tamen vir sanguinū nō sit. ⁊ ho mines frequēter occidat vt nō incur rat nomē homicidij/vel reatū. Si ei magno credit augustino. dauid vir sanguinū dict9 est nō ꝓpter bella ꝟ propter vriam. ⁊ samuel nusq̄ vir sanguinū aut homicida scribitur. li cet agag pinguissimū regem ama lech interfecerit. Hic siquidē gladi9 est columbe q̄ sine felle rixatur/sine iracundia ferit. et cum dimicat nul lam omino concipit amaritudinem. Nam sicut lex culpas persequitur sine odio personarū. ita et princeps delinquentes rectissime punit. non aliquo iracundie motu. sed mansue te legis arbitrio. Nā et si suos ꝑn cepe videatur habere lictores ipse aut solus aut precipuus credend9 est lictor. cui ferire licitum est per sup positam manum. Vt enim ad stoy cos accedamus qui causas nominū diligentius inuestigant. lictor dici tur quasi legis ictor. eo ꝙ ad ipsi9 spectat officium ferire quem lex iu dicat feriendum. Vnde et antiqui tus officialibus quorum manu iu dex nocentes punit. cum reo gladi us immineret. obtempera legis

arbitrio dicebatur. vel legē imple.
vt rei tristiciā mitigaret vel mansue
tudo verborꝝ

¶ Capitulū tercīū. Qꝫ princeps
minister est sacerdotū. ⁊ minor eis.
et quid sit ministeriū principatus fi
deliter gerere

HUnc ergo gladium de manu
ecclesie accipit princeps cū tamē
ipsa gladiū sāguinis omni
no nō habeat. habet tamen ⁊ istū.
sed eo vtitur per principis manū. cui
coercendorū corporū contulit potes
tatē. spiritualiū sibi in pontificib9 auc
toritate reseruata. Est ergo princeps sa
cerdocij quidē minister. et qui sacrorū of
ficiorū illā partē exercet. que sacerdo
cij manibus videtur indigna. Sa
cratū nāqꝫ legū omne officiū religi
osū ⁊ piū est. Illud tamen inferius
quod in penis criminū exercetur. et
quādā carnificij representare videtur
ymaginē. Unde et cōstantin9 roma
norū fidelissimus imperator cum sa
cerdotū consiliū niceam conuocasset
nec primū locū tenere ausus ē. nec se
presbiterorū imiscere consessib9. sꝫ
sedem nouissimā occupauit. Senten
tias vero quas ab eis approbatas
audiuit ita veneratus est. ac si eas
de diuine maiestatis sensisset ema
nasse iudicio. Sꝫ ⁊ libellos inscriptio
nū quos ad inuicē conceptos sacerdo
tū crimina continentes imperatori
porrexerant. suscepit quidē clausosqꝫ
reposuit in sinu suo. Cū autē eosdē
ad caritatem et concordiā reuocas
set. dixit sibi tanquam homini. ⁊ qui iu
dicio subiacet sacerdotū / illicitū esse
deorū examinare causas / qui non
possunt nisi a solo deo iudicari libel
los qꝫ quos receperat non inspectos
dedit incendio / patrum veritus cri
mina vel cōuicia publicare / ⁊ cham
reprobi filij maledictionem incurre
re. qui patris verenda non texit. Un
de et in scriptis nicholai romani pō
tificis. idem dixisse narratur. Vere
si proprijs oculis vidissem sacerdo
tē dei aut aliquē eorū qui monachi
co habitu circūamicti sūt peccātē. cla
midem meā explicarem. et cooperi
rem eum ne ab aliquo videretur
Sed ⁊ theodosius magnus impera
tor ob meritā noxam non tamen
eatenus grauem a sacerdote medio
lanensi a regaliū vsu et insignibus
imperij suspensus est. et indictā sibi
penitenciā homicidij / patienter et
solempniter egit. ¶ Profecto vt doc
toris gentiū testimonio vtar. ma
ior est qui benedicit. quam qui benedici
tur. et penes quem est conferende
dignitatis auctoritas. cum cui dig
nitas ipsa confertur / honoris priui
legio antecedit. Porro de ratione
iuris / eius est nolle cuius est velle.
et eius est auferre qui de iure cōfer
re potest. Nonne samuel in saulem
ex causa inobediencie depositionis
sententiā tulit. et ei in regni apicem
humilem ysai filium subrogauit?
Si vō constitutus princeps suscep
tum ministeriū fideliter gesserit tan
tus ei honor exhibendus est et reue
rentia tanta. quantū caput oībus
mēbris corporis antecellit. Gerit
autem fideliter ministeriū / cum sue
cōditionis memor / vniūsitatis sub
iectorū se psonā gerē recordat. et se

nō ſibi ſuam vitam·ſed alijs debere
cognoſcit·⁊ cū illis ordinata carita
te diſtribuit ¶Totū ergo ſe deo de
bet·plurimū ſue patrie·multū pare
tibus ⁊ ꝓpinquis·extraneis minimū·
nō nichil tamē ¶Sapientibꝰ ergo
⁊ inſipientibꝰ debitor eſt·puſillis ⁊
maioribꝰ ¶Que quidē inſpectio cōmu
nis eſt omnium prelatorū·⁊ eorū
qui ſpiritualium curam gerunt/⁊
qui ſecularem iuriſdictionem exer
cent· ¶Vnde ⁊ melchisedech quem
primū ſcriptura regem introducit
⁊ ſacerdotem vt ad preſens miſte
rium taceatur quo prefigurat xp̄m
qui in celis ſine matre et in terris
ſine patre natus eſt·ille inq̄ nec pa
trem nec matrem legit̄ habuiſſe·
nō ꝙ vtroqꝫ caruerit·ſed qꝛ regnū
et ſacerdotiū de ratione nō pariunt
caro et ſāguis/cū in alterutro crea
do/parentum reſpectꝰ circa virtutum
merita p̄ualere nō debeat·ſed ſalu
bria ſubiectoꝝ fideliū vota ¶Et cum
alterutrius culminis apicem cōſcende
rit·quis obliuiſci debet et affectum
carnis·et id ſolū agere quod ſubdi
torum ſalꝰ expoſcat ¶Subiectis ita
qꝫ pater ſit et maritꝰ/aut ſi tenerio
rem nouerit affectionē vtatur ea·
Amari magis ſtudeat q̄ timeri/et ſe
talem illis exhibeat·vt vitam eiꝰ
ex deuotione p̄ferant ſue·et incolu
mitatē illiꝰ quādam publicam repu
tent vitam ¶Et ei tunc omnia recte
procedēt·et paucoꝝ ſtipatus obſeq̄o
preualebit ſi opus eſt aduerſus in
numerabiles ¶Fortis etenī ē vt mors
dilectio·et cuneus quē funiculi amo
ris conſtringunt nō facile rumpitur

¶Dorenſes cū athenienſibꝰ pug
naturi de euentu prelij oracula con
ſuluerūt·reſponſū eſt ſuperiores fo
re niſi regem athenienſiū occidiſſēt
¶Cū ventum eſſet in bellū·militibꝰ
ante omnia regis cuſtodia p̄cipitur
Athenienſibꝰ eo tempe rex codrꝰ
erat qui reſponſo dei ⁊ preceptis
hoſtiū cognitis/mutato regis habi
tu ſarmenta collo gerens·caſtra
hoſtium ingreditur ¶Ibi turba obſiſ
tentiū a milite quē falce percuſſerat
interficit̄ ¶Cognito regis corpe do
renſes ſine prelio diſcedūt·atqꝫ ita
athenienſes/virtute ducis ꝓ ſalute
patrie morti ſe offerentis/bello libe
rantur ¶Item ligurgꝰ in regno ſuo
decreta cōſtituēs/ꝓplm in obſequia
p̄ncipū·principes ad iuſticiā imperioꝝ
firmauit/auri argentiqꝫ vſū ⁊ oīm
ſcelerum materiā ſuſtulit ¶Senatui
cuſtodiam legū/ꝓplo ſubeligendi ſe
natū/poteſtatē dedit ¶Statuit virgi
nem ſine dote nubere·vt eligerētur
vxores nō pecunia ¶Maximū hono
rem pro gradu etatis/ſenum eſſe vo
luit·nec ſane vſq̄ terre locum ho
noratiorem ſenectus habet ¶Deinde
vt eternitatem ſuis legibus daret/
iureiurādo obligat ciuitatem nichil
eos de legibus eius mutaturos an
teq̄ reuerteretur ¶Proficiſcitur autē
cretam ibi perpetuum exilium egit
abiciqꝫ moriens oſſa ſua ī mare iuſ
ſit·ne relatis lacedemonem ſolutos
ſe religione iuriſiurandi in diſſoluen
dis legibꝰ arbitrarent̄ ¶Hijs qui
dem exemplis eo libentius vtor·ꝙ
apoſtolum paulum eiſdem vſum
dū athenienſibus p̄dicaret inucio

Studuit pꝛedicatoꝛ egregius ihe
ſū xpīſtū ⁊ hunc crucifixū ſic menti
bus coꝛū ingerere· vt per ignomini
am crucis/liberationū multoꝛū· ex
emplo gentiliū pꝛouenuiſſe doceret·
Sed et iſta perſuaſit fieri non ſole
re niſi in ſanguine iuſtoꝛū· ⁊ eoꝛū q̄
populi gererent magiſtratū· Poꝛro
ad liberationē omniū ſimul iudeoꝝ
et gentiū nemo ſufficiens potuit in
ueniri· niſi ille cui in hereditatē date
ſunt gentes· et p̄ſinita eſt omnis t̄
ra poſſeſſio eius· Hunc autē aliū eſ
ſe non poſſe q̄ꝫ filiū omīpotentis dei
aſſeruit/cui preter deū/gentes ⁊ ter
ras omnes/nemo ſubegerit Dū er
go ſic crucis ignominiā pꝛedicaret·
vt gētiū paulatī euacuaretur ſtulti
cia ſenſim ad dei v̄bū deiq̄ꝫ ſapiēti
am· ⁊ ipſū eciam diuine maieſtatis
ſoliū/verbū fidei/⁊ linguā pꝛedica
cōis euexit Et ne v̄t⁹ euāgeliȷ̄ ſub
carnis infirmitate vileſceret/a ſcan
dalo iudeoꝛū/gentiūq̄ꝫ ſtulticia/ope
ra crucifixi que in fame teſtimonio
roboꝛabātur expoſuit· cū apud oēs
conſtaret q̄ꝫ ea non poſſet facere ni
ſi deus Sed quia multa in vtrāq̄ꝫ
partem crebꝛo fama mentitur· ipſā
iuuabat famā q̄ꝫ diſcipuli illius ma
ioꝛa faciebant· dum ad vmbꝛā diſci
puli a quacunq̄ꝫ infirmitate ſanabā
tur egroti· Quid multa? Aſtucias
ariſtotilis· criſippi acumina/omniū
q̄ꝫ philoſophoꝝ tēdiculas/reſurgēs
moꝛtuus confutabat· Decios duces
romanoꝛū ſe pꝛo ſuis exercitibus de
uouiſſe percelebꝛe eſt Julius quoq̄ꝫ
ceſar dux inquit qui non laboꝛat·
vt militibus carus ſit· militē neſcit

amare· neſcit huānitatē ducis in ex
ercitu aduerſus hoſtes eſſe· Idem
nunq̄ꝫ dixit militibus· Jte huc· ſꝫ ve
nite Dicebat enī quia participatus
cū duce laboꝛ videtur militibus mi
noꝛ· Preterea voluptas coꝛpoꝛis eo
dem auctoꝛe vitanda eſt Aiebat enī
in bello coꝛpoꝛa hominū gladijs/in
pace voluptatibus vulnerari· Den
ſerat enī gentiū triūphatoꝛ/ volup
tatem nullo modo tam facile ſupera
ri q̄ꝫ fuga eo q̄ꝫ ipſum qui gentes do
muerat/veneris nexibus innodauit
mulier impudica

Capitulū quartū De diuine le
gis auctoꝛitate conſtat pꝛincipē legi
iuſticie eſſe ſubiectū

Sed q̄d ad emendicata gē
tiū exempla decurro· que
tamē plurima ſunt cū recti
us quiſq̄ꝫ poſſit ad facienda legib⁹
q̄ꝫ exemplis vꝛgeri? At ne ipſū p̄n
cipem vſq̄ꝫquaq̄ꝫ ſolutū legibus opi
neris/audi quā legem imponat p̄n
cipibus rex magnus ſuper omnē ter
rā/terribilis et q̄ aufert ſpiritū pꝛin
cipū· Cū inquit ingreſſus fueris ter
ram quā dominus deus dabit tibi ⁊
poſſederis eam· habitaueriſq̄ꝫ in illa
⁊ dixeris/conſtituā ſuper me regem
ſicut habent omnes per circuitū na
tiones/eum conſtitues quē domin⁹
deus tuus elegerit de numero fra
trū tuoꝛū· Non poteris alteri⁹ gen
tis hominē regem facere· qui nō ſit
frater tuus· Cūq̄ꝫ fuerit conſtitut⁹
non multiplicabit ſibi equos nec re
ducet populum in egyptum/equita
tus numero ſubleuatus· pꝛeſertim
cum dominus pꝛeceperit vobis· vt

nequaꝙ̄ per eandem viã amplius
reuertamini. Nõ habebit vxores
plurimas que alliciant animã eius.
neq3 argenti et auri imensa ponde
ra. Postꝙ̄ autem sederit in solio reg
ni sui describit sibi deutronomiũ le
gis huius in volumine accipiens
exemplar a sacerdotibus leuitice tri
bus. Et habebit secũ. Legetq3 illud
oĩbus diebus vite sue vt discat ti
mere dñm deũ suũ. et custodire ver
ba. ⁊ cerimonias eiꝰ que ĩ lege pre
cepta sunt. Nec eleuetur cor eiꝰ in
superbiã super fratres suos/neq3 de
clinet in partẽ dexterã vel sinistrã. vt
longo tempore regnet ipse ⁊ filius
eius super israel. ¶ Nũquid queso
nulla lege artatur quẽ lex ista con
stringit? Hec vtiq3 diuina est et im
pune solui non potest Singula ver
ba eius si sapiant in auribus princi
pũ tonitrua sunt. ¶ Taceo de e
lectione ⁊ forma eius. que in prin
cipis creatione exigitur. Viuendi
formulã que ei prescripta est. mecũ
paulisper attende. Cum inquit fu
erit constitutus q̃ totius se populi fra
trẽ religionis cultu ⁊ affectu carita
tis profiteatur. non multiplicabit
sibi equos quorũ numerositate sit
subditis onerosus ¶ Equos equidẽ
multiplicare est. plures ꝙ̄ ipa neces
sitas exigat vane glorie causa/vel
erroris alterius congregare. Mul
tum enim et parũ si peripateticorũ
principes sequimur legittime quanti
tatis diminutionẽ ĩ singulis rerum
generibus significant vel excessum
Licebit ne ergo canes multiplicare
volucres ve rapaces/aut ceteras besti
as/ aut quelibet portenta nature cũ
equorũ qui ad miliciã necessarij sit/
et vsum totius vite ex quantitate
legittima prefinitus est numerus?
Nã de hystrionibꝰ et mimis scurris
⁊ meretricibꝰ lenoĩbꝰ. ⁊ hmõi pro
digijs hoĩm / que principẽ oportet
potius exterminare ꝙ̄ fouere. non
fuit in lege mentio facta/que quidẽ
omnes abhominationes istas non
modo a principis aula excludit; sed
eliminat a populo dei. Equorũ no
mine totius familie et impedimen
torũ omniũ necessarius intelligitur
vsus. cuius legittima quãtitas est
quã ratio necessitatis aut vtilitatis
exposcit. Ita tamen vt vtile et ho
nestũ sequẽtur. et ciuilitas conscri
batur honestis. Philosophis enim
iam pridẽ placuit perniciosiorẽ nul
lam esse opinionẽ illorũ opinione/
qui vtile separant ab honesto et sen
tentiã verissimã ⁊ vtilissimã esse ho
nestum et vtile in se vsq3quaq3 con
uerti. ¶ Plato (vt ferunt hystorie
gentiũ) cum vidisset dyonisiũ sicilie
tyrannũ corporis sui septũ custodi
bus. quod tantũ inquit malũ fecis
ti/vt a tã multis necesse habeas cus
todiri? Hoc vtiq3 principẽ nõ opor
tet/ qui officijs ita sibi omniũ vin
cit affectus. vt quisq3 subditus pro
eo periculis iminentibus caput op
ponat. cũ etiã vrgente natura se pro
capite soleant mẽbra exponere. et
pellẽ pro pelle ⁊ cuncta que hẽt hõ
ponat ꝓ aĩa sua. ¶ Deq̃tur nec re
ducet ꝑplm̃ in egiptũ eq̃tatꝰ nume
ro subleuatꝰ. Magna siq̃dẽ diligẽ
tia precauẽdũ est oĩ/ q̃ in sublimitate

constituitur / ne inferiores cetum
pat exemplis et abusione rerũ et per
superbie aut luxurie viam/ad cõfu
sionis tenebras reducat populum.
Frequẽs est enĩ vt subditi superioꝝ
vicia imitẽtur. quia magistratui po
pulus studet esse conformis. et vn9
quisꝫ libẽter appetit in quo aliũ cer
nit illustrẽ Celebre est illud versifi
catoris egregij/sensũ vel verba mag
ni theodosij exp̃mentis In cõmune
iubes si quid censes ve tenẽdũ. Pri
m9 iussa subi. tũc obseruãtior equi.
Fit populus. nec ferre negat: cum
Auctorẽ ipm̃ videat parere sibi. Cõ
ponit̃ orbis/regis ad exẽplũ. Nec
sic inflectere sensus humanos edicta
valẽt/q̃ꝫ vita regentis. Mobile mu
tatur semꝑ cum principe vulgus
Verũ singuloꝛũ facultates nequa
q̃ꝫ copijs omniũ adequãtur De lo
culis proprijs quilibet sumit. at po
testas de archa publica vel cunulio
haurit Que si forte defecerit. ad sin
guloꝝ recurritur facultates At qui
priuatũ quẽqꝫ / suis necesse est esse
contentũ Que si fuerint attenuata
qui nũc potentis appetebat fulgorẽ
pauꝑtate sordidus/confusionis sue
tenebras erubescet Inde etiam lace
demonioꝝ decreto/potestatibus/in
vsu publicoꝝ bonoꝝ. ꝑatas indicta
est. dũ tñ hereditarijs ita vel hijs q̃
pinguioꝝ fortuna accedũt cõmuni
iure vti liceat ¶ Caplm̃ qntũ. Qꝫ
principẽ castũ esse oportet et auarici
am declinare

Dicat lex Nõ habebit vx
ores plurimas q̃ alliciant
animum eius Licitũ quidẽ fu
it qñqꝫ in populo dei. vt propagande
sobolis grã: et fidelem populũ dila
tandi. plures quis sortiretur vxores
In exemplum licẽtie hui9 occurrũt
patriarche. cũ sara vsa sit iure suo.
corpore scilicet abrahe in vtero ali
eno ancille ministerio de viro susci
piens filiũ ysmaelẽ Jacob quoqꝫ so
roꝝ sibi duplicato cõiugio. secũdas
earũdẽ ãcillas ascivit At qui reges
perpetue ꝓhibitiõis laque9 tenet.
et a pluriũ vxoꝝ amplexib9 arcet.
vel cum in alijs/plures vnius esse li
citũ fuerit/in regib9 ꝑpetuo vt vna
vnius sit optinet. Nũquid fornica
ri vel adulterari/stuprũ ve licet com
mittere cũ plurib9 cũ nec etiam ge
neris multiplicãdi causa aut ꝓcreã
di heredis. liceat vxorib9 ãmisceri:
Quõ stupra. adulteria. aut quasli
bet fornicatiões. punit ptãs. eisdẽ
subiecta criminib9: Nec vxores ta
men quisq̃ꝫ obiciat. qui forte in hoc
sicut et in multis alijs speciali ꝑui
legio gaudet. licet facile cõcesserim
q̃ꝫ et ipẽ in hac parte deliquerit Da
ne eum affectus ille vxorius prodi
tione vel homicidio in adulteriũ in
pegit. Nec in illius excusatione la
boro. qui prophetica conuentus et
conuictus parabola. seipsum virum
mortis esse respondit Habes itaqꝫ
regem cum regibus delinquentem
et vtinam cum penitente peniteant
vel fateantur cum confitente culpam
et satisfacientes cum satisfaciente re
uertantur ad vitam Ipsam quoqꝫ
sapientiam salomonis mulierũ in
fatuauit amor Sequitur. nec habe
bit argenti vel auri imensa pondera

Eant nunc ⁊ dominio prohibēte ar
gentū sibi et aurū thesaurizent faci
entes ex calūpnia questū· de pauper
tatib9 aliorū habundantiā querant
de rapinis diuitias· ⁊ singularē sibi
beatitudinē statuant in calamitate
multorum· Sed copiā salomonis
obiciat aliquis Esto/principem locu
pletem fieri non prohibeo· sed aua
rum· Nonne aurum et argentum
tēpore salomonis viluerunt? Non
vtiqꝫ viluissent si eorum immensa
pondera et que vsum excederent si
bi rex cupidus congessisset Poterat
ea in terra defodiēs quo cariora fie
rent humanis vsib9 subtraxisse
¶ Apud petroniū trimalchio refert fa
brū fuisse qui vitrea vasa faceret te
nacitatis tāte vt nō magis quā aurea
vel argētea frāgerētur· Cū ergo fi
alam huiusmodi de vitro purissimo
⁊ solo vt putabat dignā cesare fabri
casset cū munere suo cesarem adiēs
admiss9 est Laudata est spēs mune
ris/ꝯmendata man9 artificis· accep
ta ta est deuotio donātis Faber vero
vt āmirationē intuentiū verteret in
stuporē et sibi pleni9 cōciliaret gra
ciam īperatoris· petitā de manu ce
saris fialā recepit eāqꝫ validius proie
cit in pauimentū tanto īpetu vt nec
solidissima et ꝯstātissima eris mate
ria illesa maneret Cesar aūt ad hec
nō magis stupuit quā expauit At ille
de terra sustulit fialā que quidē nō
fracta erat sed collisa· ac si eris substā
tia vitri speciē induisset Deīde mar
tiolū de sinu proferens/viciū correxit
aptissime· et tāquā collisū vas ereum
crebris ictib9 reparauit· Quo facto
se celum iouis tenere arbitratus est
eo quod familiaritatem cesaris· et am
mirationē omniū se promeruisse cre
debat Sed secus accidit Quesiuit
enim cesar an ali9 sciret hanc ꝯditu
ram vitreorū Quod cū negaret· eū
decollari precepit īperator dicens·
quia si hoc artificiū innotesceret· au
rum ⁊ argentū vilesceret quasi lutū
¶ An vera sit relatio ⁊ fidelis incer
tum est: ⁊ de facto cesaris/diuersi di
uersa sentiūt· Ego vero sapientior
non preiudicās intellectui/deuotionē
potentis artificis male remuneratā
arbitror· ⁊ inutiliter humano generi
prospectū/cum ars egregia deleta
sit vt fomes auaricie· pabulū mor
tis· cōtentionū preliorūqꝫ causa pe
cunia· preciiqꝫ materia seruaretur
in precio qd sine diligētia hoīs fue
rat habitura· cū sine se esse non pos
sit qui verū preciū est Vtiqꝫ in precio
preciū nunc est dat census honores
Cēsus amicicias paup vbiqꝫ iacet
¶ Longe vtilius quidā omnē mate
riam iurgiorū· et causā odij a suis
reb9 publicis exterminare studuerūt
vt causa deficiente effectus malicie
euanesceret Quale ē decretū ligur
gi apud lacedemoīos· et in antiqua
grecia que nunc pars ytalie ē· sa
mij doctrina pictagore qui constitu
tionum suarū robore et virtute tra
ditur totam seruasse ytaliam Vti
nam aurum cum argento vilescat·
dum sit sola virtus in precio et il
la quorum vsum optima dux viuen
di natura comendat· Pauper itaqꝫ
non iacebit· nec diues solius pecu
nie beneficio honorabitur dū vnus

quiſq; ſui ip̄i9 dote in precio erit vel
vileſcet ¶Porro quedam a ſe· que
dam ab aliorū opinione habēt p̄cij
dignitatē· Panis ſiq̄dem aut victu
alia que in alimentꝭ aut indumētꝭ
neceſſarijs cōſtant dictāte natura ſē
vbiq; terrarū in p̄cio· Que ſenſus
oblectant naturaliter omnib9 gra
ta ſunt· Quid multa? Que nature
ſūt/ nō modo carē ſed vigent apud
oēs· Que opinionis arbitrium ſe
quūtur incerta ſūt/ ⁊ ſicut ad placitū
ſūt/ita et ad placitū euaneſcūt Nō
fuerat ergo timendū imp̄atori ne
materia cōmerciorꝫ deficeret· cū ea
cum adhuc apud illos venaliū fre
quens ſit qui pecuniā nō nouerunt
Pcio equidē tante ſapiētie fuiſſe ſa
lomonē· vt nūq̄ꝫ timuerit: ne aurū
et argentū vileſceret poſteris · quo
rum naturam videbat eſſe familiā
et p̄ro p̄te maxima nichil aliud q̄ꝫ
pecuniam eſurire Vn̄ per inſpiratā
ſapientiam hāc rubiginem rex ꝯtēp
ſit egregi9· vt ad ꝯtemptū pecunie
ſui ip̄ius exemplo poſteros inuita
ret Preterea eſſe regem expedit co
pioſū ita tn̄ vt diuicias ſuas populi
reputet· Nō habebit diuicias q̄s
noīe poſſideret alieno· nec ſibi p̄uata
erūt bona fiſcalia que publica ꝯſite
tur· Nec mirū cū nec ip̄e ſu9 ſit· ſed
ſubditorū·

¶ Capitulum ſextum· Qꝫ debet
legem dei habere p̄ mente ⁊ oculis
ſemp̄· ⁊ peritus eſſe in litteris· ⁊ lit
teratorū agi ꝯſilijs

Oſtq̄ꝫ autē ſederit in ſolio
regni ſui deſcribet ſibi deu
tronomiū legꝭ huius in vo
lumine· Ecce quia princeps non de
bet eſſe ignarus iuris· ⁊ licet multꝭ
priuilegijs gaudeat· nec milicie p̄
textu legem domi p̄mittitur igno
rare· Deſcribet ḡo deutronomiū le
gis· i· ſecundam legē in volumie cor
dis vt ſit lex p̄ma quā lr̄a ingerit/
ſcd̄a quā ex ea miſtic9 itellc̄us ag
noſcit/ prima ſiquidem ſcribi potu
it lapideis tabulis· ſed ſecunda nō
imprimitur niſi in puriore itelligē
tia mentꝭ· Et recte in volumie deu
tronomiū ſcribitꝭ· q2 ſic apud ſe ſ
ſum legis princeps reuoluit/ q̄ꝫ ab
oculis eius lr̄a non recedit· Et ſic q̄
dem inſiſtit littere vt nequāq̄ꝫ ab in
tellectu9 diſcordet puritate Littera
namq; occidit ſpiritus viuificat/ et
p̄nes ipſum humani iuris ⁊ equi
tatis/ media iterp̄retatio neceſſari
a et generalꝭ extat ¶ Accipiens in
quē exēpla a ſacerdotib9 leuitice tri
bus/ recte quidem omniū legum in
anis eſt cenſura · ſi non diuine le
gis ymaginem gerat/ ⁊ inutilis eſt
conſtitutio principis · ſi nō eſt eccle
ſiaſtice diſcipline conformis· Qꝫ ꝟ
xp̄riſtianiſſimū non latuit principē
qui legibus ſuis indixit· ne dedig
nentur ſacros canones imitari·
Et non modo ſacerdotū exempla
ria peti precipit· ſꝫ ad leuiticam tri
bum mutuandi gracia principem
mittit· Hic enim legittimi ſacerdo
tes audiendi ſunt/ vt reprobis ꝟ aſ
cendentibus ex aduerſo/ omnem
vir iuſtus claudat aditum Sed q̄
ſūt ſacerdotes leuitice trib9? Illi v
tiq; q̄s ſine auaricie ſtimulis· ſine
ambitionis impulſu· ſine affectiōe

carnis et ſanguinis lex in ecclesiā
introduxit. Nō autē lex littere que
mortificat. ſed ſpiritus que in ſancti
tate mentis. mūdicia corporis. fidei
ſinceritate. et operibus caritatis. vi
uificat. Sicut enī vmbratilis lex/
ꝛ gerens omnia figuraliter ſacerdo
tes in ſingularitate carnis et ſāgui
nis preelegit: ſic poſtq̄ ceſſantibus
vmbris/veritas patefacta eſt/ ꝛ iuſ
ticia de celo proſpexit. quos vite cō
mendat meritū. ꝛ bone opinionis o
dor ꝛ vnitas fideliū. aut prelatoꝝ
prouidens diligentia/in op9 miniſ
terij ſegregauit. ſpirit9 applicat ad
leuiticā tribū/ ꝛ legittimos inſtituit
ſacerdotes. ¶ Addiatur. ꝛ habebit
ſecū. legetq; illud omnibus diebus
vite ſue. Attende quāta debeat eſſe
diligentia principis in lege dn̄i cuſ
todiēda. qui eā ſemper habere/lege
re precipitur/et reuoluere. ſicut rex
regū factus ex muliere. factus ſub le
ge/omnē impleuit iuſticiā legis. ei
non neceſſitate. ſed volūtate ſubiec
tus. quia in lege voluntas eius. et
in lege dn̄i meditat9 eſt die ac noc
te. Nec ſi ille in hac pte nō creditur
imitand9: qui non regū gloriā. ſed
fideliū amplexus eſt paupertatē et
indutus forma ſeruili redinatoriū
capiti nō queſiuit in terris. et inter
rogat9 a iudice/ regnū ſuū de hoc
mūdo non eſſe confeſſus eſt. proficī
ant vel exēpla regū illuſtriū/quorū
memoria in benedictiōe ē ¶ Proce
dāt g° de caſtris iſrl' dauid. ezechias
et ioſyas et ceteri q̄ in eo/ſibi regni
glāz cōſtare credebāt. ſi dei q̄rentes
glām. ſe ꝛ ſbditos diuine legꝰ nexi
bus innodaret. Et ne illoꝝ remota
videātur exempla. et ex eo ſequēda
min9 q̄ a lege eoꝝ ꝛ ritu operū et
religiōis cultu et fidei/pfeſſione ali
quātiſper videmur abſcedere/ licet
nobis et illis eadē fides ſit / ita ta
men vt qd illi futurū expectabant.
nos ex pte magna gaudeam9 ꝛ ve
neremur expletum. abiectis tm̄ vm
bris figuratū/ex quo veritas de ter
ra orta eſt. ꝛ in ꝯſpectu gentiū reue
lata. Ne inq̄ illorū quaſi aliena ā
prophana contēpnantur exempla/
cōſtantinus noſter/theodoſi9/iuſtini
anus/ ꝛ leo et alij xp̄ianiſſimi p̄nci
pes/p̄ncipē poſſunt inſtruere xpriſtia
nū. In eo nāq; p̄cipuā operā dabāt
vt ſacratiſſime leges que ꝯſtringūt
oīm vitas ſcirentur ꝛ tenerētur ab
hoībus. nec illarū eſſet quiſq̄ igna
rus. niſi aut publica vtilitate/erro
ris diſpendiū cōpenſaret / aut miſe
ratione etatis. aut ſexus infirmita
te/ legittime acerbitatis euitet acu
leos. Illoꝝ itaq; geſta. virtutū inci
tamēta ſunt: verba quot ſūt. tot in
ſtitutiones morū. Deniq; vitā vici
is ſubiugatis ꝛ captiuatis/quaſi ar
cum triumphalem conſecratū poſ
teritati / magnifice virtutis titulis
erexerunt fideli confeſſiōe predican
tes in omnibus / quia non manus
noſtra excelſa ſed dn̄s fecit hec oīa
¶ Et quidē conſtantinus romana
eccia fūdata et dotata. vt cetera ei9
taceāt egregia. bn̄dcōne ppetua i
ſignis ē ¶ Iuſtinian9 ꝛ leo q̄ fuerūt/
ex eo claret q̄ totū orbem ſacratiſſi
mis legibus erudeatis quaſi quod
dam tēplū iuſticie ſacrare ſtuduerūt

¶ Nam de theodosio quid dicã? quē
isti virtutis habuerūt exemplar. ⁊
grã̄cia dei ob religionis ⁊ iusticie ve
nerabilem notã. ⁊ sacerdotibꝰ pati
entissime tñ ⁊ humilime indignãtē
nõ mõ vt imꝑatorem venerata ē.
ſʒ vt antistitem. q̄ leges tulerat ꝙ̄
patienter tulit sñiam sacerdotis me
diolanensis. Et ne sententiã emolli
ri presbiteri ⁊ principibꝰ applaudē
tis fuisse tenerã puto a regaliū vsu
suspēsus est princeps/exclusꝰ ab ec
clesia ⁊ penitētiã coactꝰ est explere
solempnē. Sed quid eū tãte neces
sitati subiecerat? Volūtas vtiqꝫ sub
iecta iusticie dei/ ⁊ legi eiꝰ vsqꝫ qua
qꝫ obtemperans. Et nisi q̄ in etatis
leuitate scribūtur ductus habēda ꝯ
tēptui ex hijs quibꝰ filiū instruit ⁊
apud claudianū quis ipē in sacrari
o morū extiterit paucis agnosces
Ceterū cū premisse legis verba re
uoluo/ singula michi videtur onus
ta/ et quasi spū intelligentie fecūda
ta/menti occurrūt. Habebit ergo i
quit secū legem. prouidens ne ad
dampnationē suã cum eã habere ne
cesse sit. habeat contra se. Potētes
eteni potenter tormēta patientur.
¶ Et adiecit. Leget qꝫ illud. Legē
siquidem habere in mãtica parum p
dest nisi fideliter custodiatur in aĩa
Legenda ergo est omnibꝰ diebꝰ vi
te sue. Ex quibꝰ liquido constat ꝙ̄
necessaria sit principibꝰ pericia litte
rarū qui legē domĩ cotidie reuolue
re lectione iubētur Et forte ꝙ sacer
dotes legem cotidie legere iubeātur
nõ frequenter inuenies. Princeps
vero cotidie legit ⁊ cūctis diebꝰ vite
sue Quia qua die nõ legerit legem
ei nõ dies vite sed mortis est. Hoc
vtiqꝫ sine difficultate illitteratꝰ nõ
faciet. Unde et in litteris quas regē
romanoꝝ ad francoꝝ regē trãsmisis
se recolo. quibꝰ hortabatur: vt libe
ros suos liberalibꝰ disciplinis insti
tui procuraret. hoc ĩter cetera elegan
ter adiecit. qꝛ rex illitteratus est q̄
si asinꝰ coronatꝰ. Si tamē ex dis
pensatione/ob egregie virtutꝭ me
ritū principē contingat esse non lit
teratū eundē agi litteratoꝝ cõsilijs
vt ei res recte procedat necesse est.
Assistant ergo ei natan ꝓpha et sa
doch sacerdos ⁊ fideles filij ꝓphaꝝ
q̄ eū a lege dei diuertere nõ patiãt
⁊ quã ipē oculis aĩo nõ ostēdit / li
guis suis introducant quasi quodã
aurū hostio litterati. ¶ Legat ita
qꝫ mens principis in lingua sacerdo
tis ⁊ quicquid egregiū videt in mo
ribꝰ/quasi legem domĩ veneretur.
Nam vita et lingua sacerdotū q̄si
quidã vite liber est in facie populoꝝ
Eo forte spectat ꝙ exemplar legꝭ
a sacerdotibꝰ leuitice tribꝰ iubetꝰ as
sumi. qꝛ ꝑdicatiōe eoꝝ dēt positas
cõmissi magistratus gubernacula /
moderari. Nec expers oĩno laicis ē.
q̄ ⁊ si ipē nõ legit q̄ leguntꝰ ab ali
is fideliter audit. Qui vero neutꝝ
facit quõ irreprehēsibiliter ꝑcepti qd̄ ꝑapitꝰ
fidelitꝰ adĩplebit? Concursus nãqꝫ
desiderabiliū oĩm sapiētie accessio
est ¶ Ptholomeus ad cumulum be
atitudinis nonne sibi deesse aliquid
credidit donec assitis septuaginta
interpretibus licet gentilis esset le
gem domini grecis cõmunicauit?

Nichil enī refert an interp̄tes in eadē cellula clausi cōtulerīt an ꝓphauerīt in diuersis dū cōstet regē in veritatis inq̄sitione sollicitū legē dn̄i in grecīā traicisse ¶ In acticis noctibus legisse me memini ꝙ cū philippi macedonis morū legantur insignia/inter cetera litteratoriū studiū q̄ belli negocia. ⁊ victoriaꝝ triūphos liberalitatē mēse/huāitatis officiū et q̄ūq: lepide comicū q: dicta sunt colorauit. Verū et hoc ipsū in quo se alijs excellentiorē nouerat. quasi bonoꝝ hereditarioꝝ fūdamētū ad vnicū quē sperabat regni ⁊ felicitatꝭ futurū heredē/trāsmittē curauit Ob hanc causā epistola eius destinata aristotili nuper nati alexādri. vt sperabatur magistro visa ē exscribēda. Est igitur ꝯcepta ad hāc ferme sententiā Philippus aristotili salutem. filiū nichi genitū scito. quo equidē dijs habeo graciā. non ꝓinde quia nat9 est. q̄ꝫ ꝓ eo ꝙ eū nasci cōtigit tēporib9 vite tue Spero eteni fore vt educat9 eruditusq: a te dignus existat/et nobis/⁊ rerū istarū susceptione ¶ Romanos īperatores/aut duces/ dum eorū res publica viguit. illitteratos extitisse non memini Et nescio quomō cōtigit ꝙ ex quo in principibus virtus languit litterarū/armate quoq: milicie infirmata est manus et ipsius principatus quasi precisa radix. Nec mirū cū sine sapientia/nullis stare aut esse valeat principatus. quia sapientia dei dixit. sine me nichil potestis facē Socrates appollinis oraculo sapientissimus iudicatus est/et qui sine

cōtradictiōe septē illos qui dicti sunt sapientes incōꝑabiliter antecessit. non in opiniōe sapiētie. sed virtute Tūc demū res publicas fore beatas asseruit. si eas philosophi regerent. aut rectores eaꝝ studere sapiētie cōtigisset. ¶ Et si tibi socratis videtur cōtēpnenda auctoritas Per me inq̄t sapientia/reges regnāt. et cōditores legū iusta decernūt. per me p̄ncipes imperāt et potētes decernunt iusticiā Ego diligentes me diligo. et qui mane vigilāt ad me inuenient me Meū sunt diuicie. ⁊ gloria opes superbe: ⁊ iusticia. Melior est fruct9 me9 auro ⁊ lapide p̄cioso genimina mea argēto electo. In viis iusticie ambulo. in medio semitarū iudicij. vt ditem diligētes me. ⁊ thesauros illoꝝ repleā. Item meū est ꝯsiliū ⁊ equitas/mea est prudētia. mea est fortitudo. Et alibi. Accipite disciplinā/⁊ non pecuniā. doctrinā magis q̄ꝫ aurū eligite Melior est enī sapientia cunctis opibus preciosissimis. ⁊ omne desiderabile ei non potest cōparari. ¶ Cum gentes nichil sine nutu numinū crederēt faciendū/vnū tamen quasi deū deoꝝ ⁊ omniū principem excolebant solicet sapiam. eo ꝙ ipsa oīb9 preest. Vnde ⁊ philosophi veteres ymaginē sapientie pre forib9 omniū templorū pingi. ⁊ hec verba scribere debere censuerunt. Vsus me genuit/ peperit memoria. sophiam me vocant graij. vos sapientiam Et hec itē. ego odi hoīes stultos. et ignaua opa. ⁊ philosophicas sentēcias Et q̄dē eleganter illi ista finxerunt

licet veritatem ipam plene non no
uerint ad eam tamen aliquatenus
accedētes· dum sapientiam omniū
que recte fiūt/ducem ac principē ar
bitrantur· cū et ipā veraciter glorie
tur ꝙ in omni gente ⁊ populo a prin
cipio primatū tenuit/superborum ⁊
sublimiū colla propria virtute cal
cans Salomō quoqȝ se/eam super
salutem ⁊ omnia pulchra dilexisse
fatetur· ⁊ ad ipsū cum ea bona om
nia accessisse ¶ Capitulū septimū·

Qz timorem dei doceri debet· ⁊ hu
milis esse· et sic seruare humilitatē
ꝙ auctoritas publica nō minuatur
et ꝙ preceptorꝫ alia mobilia alia im
mobilia·

Requirit vt discat timere do
minū deum suū· et custodi
re verba eius que in lege p̄
cepta sūt Causam legitime obser
uatiōis lex ipā subiūgit· Vt discat
inquit· Diligens naqȝ lector legis
discipulus est· non magister· Nec
ad sensum suū captiuatā retorquet
legem· sed menti eius ⁊ integritati
sensus suos accōmodat· Sed disci
pulus iste quid discit? Vtiqȝ timere
dominū deum suū· Recte quidem/ eo
ꝙ sapientia parit· et firmat principa
tum At qui initiū sapiētie timor do
mini· Qui ergo timoris non initia
tur gradu/frustra ad legitimi prin
cipatus culmen aspirat Legitimi in
quā/quia de quibusdā dum alleuantꝰ
deiectis ⁊ miserius deiciendis/scrip
tum est Ipsi regnauerunt ⁊ non ex
me· principes extiterūt· et ego ig
noraui· et alibi· Tenentes legem
nescierunt sapientiam Timeat er
go princeps dominū et se prompta
humilitate mentis· ⁊ pia exhibitio
ne operis seruū profiteatur· Dñs
eteni/serui dñs est Seruit itaqȝ do
mino princeps· dū cōseruis suis sub
ditis scilicet/fideliter seruit Sed et
dñm deum esse agnoscat / cui non
plus timoris ex maiestate / ꝙ amo
ris ex pietate exhibēdū est· Pater
eteni est ⁊ cui nulla creatura/ipsius
faciente merito/negare potest dilec
tionis affectū· Si ego inquit dñs
sum· vbi est timor meus? Si pater
sū· vbi est amor meus? Verba quo
qȝ legis custodienda sunt· ꝙ ex pri
mo timoris gradu quadā quasi vir
tutū scala felix procedit ascēsu· Di
lectio inquit illiꝰ/custodia legū est·
quia omnis sapientia timor dñi
Porro qui timet deū faciet bona· ⁊
qui cōtinens est iusticie apprehendet
illā· et obuiabit illi quasi mater ho
norificata Sed q̄ verba tanta dili
gentia custodiet? Vtiqȝ q̄ precepta
sunt in lege· vt apud iudicē iota vel
apex legis nō cadat in terrā· ꝙ non
ille proprijs vel manibꝰ subiectorꝫ ex
cipiat ¶ Sūt aūt precepta quedā p
petuā habētia necessitatē Apud om
nes gens legitima· ⁊ q̄ oīno ipune
solui non possunt· Ante legē· sub le
ge· sub gratia· oēs lex vna cōstringit
Quod tibi non vis fieri alij ne fece
ris· et qd̄ tibi vis fieri faciēdū· hoc
facias alij ¶ Procedāt nūc dealba
tores potentū· susurrent/ aut si hoc pa
rū est publice pronūcient principē non
esse legi subiectū· ꝫ qd̄ ei placet nō
modo in iure scd̄m formā equitatis cō
dendo· ꝫ qualitercūqȝ· legis habē vigorē

Regem quē legis nexibus subtra
hūt si volunt et audent exlegē faci
ant ego nō mō hijs renitētib9 ꝟ mū
do reclamāte/ ipos hac lege teneri
cōfirmo. In quo eni īnq̄t q̄ nᶜ fallit
nec fallitur iudicio iudicaueritis. iu
dicabimini. Et certe iudiciū grauis
simū in hijs q̄ presūt fiet. eo ꝙ mē
sura bona. cōferta. coagitata. et su
peraffluens reddetur in sinus eoꝝ
Nec tamē dispensationē legis sub
traho manib9 potestatū. sed ꝑpetu
am preceptionē aut ꝓhibitionē ha
bentia/ libito eoꝝ nequaꝗ̄ arbitrio
supponenda In hijs itaq; dūtaxat
que mobilia sūt/ dispensatio ꝟboꝝ
admittitur/ ita tamen vt cōpensati
one honestatis aut vtilitatis/ mens
legꝭ integra cōseruetur ¶ Nec ele
uetᷓ inq̄t cor eius in superbiā suꝑ fra
tres suos. Qđ ꝑcipue necessariū ē/
sepi9 replicat/ eo ꝙ humilitas nūꝗ̄
satis cōmendata videtur ꝑncipib9.
Et difficillimū est vt grad9 honoris
tumorē nō pariat in aīo imprudētis
Supbis vtiq; resistit de9 ꝛ huīlib9
dat grām Proinde ꝗ̄ rex caret ne ve
niat ei pes superbie. q2 in eo ceci de
runt qui operantur īiquitatē expul
si sunt. nec potuerūt stare. Non ita
q; superbiat super fratres. sed cū fra
trum meminerit. fraternū subiectis
omnibus impendat affectū. Et qui
dem prudenter/ humilitatē/ cū discre
tione et caritate/ indicit ꝑncipibus.
quia sine istis omnino subsistere nō
potest ꝑncipatus. Quisq̄s ergo gra
dum proprie celsitudinis amat. hu
militatis cultū in moribus diligen
tissime teneat Nā qui ab huīlitateꝭ
opib9 recedit. a dignitatis sue fasti
gio tumoris pondere cadit. Obtinet
ei perpetuo q2 qui se humiliat exal
tabitur. ꝛ vice versa qui se exaltat
deprimetur ¶ Regē romanoꝝ no
uissimū/ tarquiniū fecit esse superbi
a/ et ei ab huīlitate magis necessa
rios substituit magistrat9. Deniq;
quē superborū legisti regnare diuci
us? Eorū namq; qui per superbiā
ceciderūt/ hystoria copiosa est. Nec
tamen eatenus superbiā vitet. vt i
cidat in contēptū. q2 sicut elatio ita
et abiectio declinanda est. Vnde et
in iure romano cautū est. vt q̄ ius
reddit se quidē in adeūdo facilē ꝑbe
at contempni tamen non patiatur.
Mandatis quoq; cauetur ne presi
des prouinciarū in vlteriorē famili
aritatē prouinciales admittāt/ ea
ꝙ ex conuersatione equali cōtemp
tio nascitur dignitatis. Veneretur
ergo in publico populi maiestatem
ꝛ apud se priuate conditionis statū
pariter metiatur. ¶ Hoc ipsū anti
quis philosophorū documentis faci
endū agnosce. Ad philosophū tau
rum/ athenas visendi cognoscendi
q; eius gracia venerunt pariter/ cre
te prouincie prefes/ et pater eius ꝟ
priuatus. Taurus venientibus pla
cide assurrexit/ resediteq; post mutuā
salutationem. Allata est mox vna
sella que ī promptu erāt ꝛ dum ali
e promebantur apposita est Inuita
uit ergo taurus patrem presidis vt
sederet. At ille Sedeat hic potius
qui romani populi magistrat9 est.
Absq; ꝑiudicio inq̄t taurus/ tu inte
rea sede dum ꝯspiciam9 q̄rimusq; q̄d

cōueniat. te ne potius sedere qui pat
res. an filiū qui gerit romani populi
magistratū. Cū pater assedisset ap
positūq; esset aliud filio/super eadē
re/ tauris hijs qui cōuenerāt verbū
fecit cū summa boni. equi. honorū
atq; officiorū cōpensatione. Eorū v
borū sñia hec fere fuit. In publicis
locis atq; muneribus/patrem iura/cau
sa filiorū q̄ in magistratu aut potes
tatibus sunt collata. interquiescere
paululū et cōuenire. Sed cū extra rem
publicā in domestica re et vita sede
atur. ambuletur in conuiuio quoq;
discūbatur familiari. tūc inter filiū
magistratum. et patrem priuatum/publi
cos honores cessare. naturales et
genuos exoriri. Hec ergo inquit taurus
q ad me venistis. q nūc loq̄mur q
de officijs dissertamus priuata actio
est. Itaq; tu pater vtere hūs hono
ribus prius. quibus quoq; domi vestre te
vti priorum decet. Hec ergo genera
liter ingratibus persuadenda arbitror.
vt in splendore publice dignitatis
memores sint proprie cōditionis. et
sic attēdant proprie cōditionis sta
tū; vt nō deuenustēt publice dignita
tis gradū. sic collati sibi honoris integ
tatē seruēt. vt aliorū nō minuāt dig
nitatē. et sic priuata q̄sq; polleat dig
nitate/vt nō fiat iniuria publice po
testati. ¶ Capitulum viij. De moderatio
ne iusticie et clemētie principis q̄ debēt
i eo ad vtilitatē reipublice cōtēperari.

Obtineat ergo in principe quod
debet in omnibus obtinere.
Nemo que sua sunt q̄rat.
sed q̄ aliorū. verūptm̄ ipsius affectionis
modus. quo caritatis brachijs/sub

iectos vt fratres amplexatur mode
rationis limitibus clauditur/sic etenī
fratres diligit. q errores eorū me
dicinaliter corrigit. sic in eis carnē
agnoscit et sanguinem. vt ea spiri
tus subiciat ditioni. Medicorū vti
q; consuetudo est. vt morbos quos
fomentis et leuioribus medicinis
curare nequeunt. grauioribus adhi
bitis/igne puta vel ferro curēt. Nec
vnq̄ vtuntur grauibus. nisi cū leui
um beneficio desiderata sanitas des
peratur. Sic et potestas/cum inferi
orum vicia mansueta manu curare
non sufficiāt. penarum acrimoniam
dolens recte vulneribus infundit.
et pia crudelitate seuit in malos.
dum bonorum incolumitas procu
ratur. Quis sine dolore/proprij
corporis membra valuit āputare?
Dolet ergo cum exigentibus culpis
vindicta exposcitur ea tn̄ peragit in
vita dextra. Ministram nāq; nō ha
bet princeps. et in cruciatu mēbro
rū corporis cuius ipse caput ē. legi tris
tis et gemēs famulat. Philippus
cū audisset phisicā quēdā bonum pug
tore alienatū aio ei fore iimicū eo q
tres filias inops vix aleret nec a rege
adiuuaret. monētibus amicis. vt cū
caueret. quod inquit philippus si partem pte
corporis egrā/ abscindere ne potius q̄
curarē? Dein familiariter secreto illi
citū phisicā/ accepta difficultate ne
cessitatū domesticarū/pecunia suffici
enter instruxit/et meliorem fideliorē
q; habuit q̄ fuerit ātequā crederetur
offensus. Vt enim ait lucius. Prin
cipem senē moribus esse oportet. et q̄
moderatiora sequatur cōsilia/et vicē

gerere medicoꝝ·qui morbos curāt
nūc exinanitione in repletis nūc re
fectiōe in vacuis· et dolorē ſedāt nūc
cauterio nunc fomentis ¶ Preterea
a ſit in verbo affabilis/munificus in
beneficijs/et integre auctoritatꝭ/ſer
uet in moribus dignitatem·famam
namqꝫ benignitatis/cōciliat ſermo
bonus·et lingua graciosa/amorem
fidelissimū et constantissimū etiam
a durioribꝰ extorquēt beneficia· et
quē fecere fouent·et ſolidant·et mo
tū dignitati debetur reuerentia ſub
ditorū ¶ Egregie quidē traianꝰ gē
tiliū optimꝰ auguſtoꝝ/arguentibꝰ
eū amicis q̄ in omnes nimiū et vl
tra q̄ꝫ imperatorē deceat cōis eſſet\
reſpōdit ſe talem velle imperatorē
eſſe priuatis/ quales imperatores
ſibi eſſe priuatus optaſſet· Unde et
relatu plinij ſecundi āmonitus/qui
tunc inter ceteros iudices pſecutor ec
cleſie deſtinatus erat/a nece marti
rū perſecutionis gladiū reuocans ·
edictū temperauit Et forte cū fideli
bus egiſſet mitius niſi deceſſorū ſu
orū legibus et exemplis et pruden
tiū· vt putabatur conſilio ⁊ auctori
tate/iudiciū ad delendam ſectam ho
minū opiniōe publica ſuperſticioſā/
⁊ vere religionis inimicā/inuitaretur
Nec tū vſq̄qꝫ ꝯmēdo iuſticiā hoīs
q̄ xp̄m ignorabat· ſꝫ culpā ip̄iꝰ exte
nuo q̄ alioꝝ excedebat ipulſu· ⁊ ad
bn̄ficiū miſerendūqꝫ ꝓprie pietatis a
gebatur inſtinctu/ natura clemēs in
oēs· auſterꝰ in paucos quibꝰ parce
nephas eſſet· adeo vt totꝰ imperij
ſui curriculo niſi vnꝰ dampnatus ſit
ſenatorū/nobiliūve vrbis/licet iuc

niantur plurimi in ip̄m grauiter deli
quiſſe Hic aūt a ſenatu dampnatꝰ
eſt ignorāte traiano Dicebat enim
īſanū eſſe eū q̄ oculos ſi habeat lip
piētes eos malit effodē q̄ꝫ curare
Aiebat et vngues ſi acriores fuerīt
reſecādos eſſe nō auellendos ¶ Di
eni cythareduscalijqꝫ fidicines mul
ta diligētia pcurāt quō oberrātis
corde cōpeſcant viciū ⁊ eandē alijs
vnanimē reddāt/faciātqꝫ dulciſſimā
diſſidentiū cōſonātiā/cordis nō rup
tis ſed tenſis ꝓporcionaliter vel remiſ
ſis· quāta ſolicitudīe oportet princi
pē moderari/nūc rigore iuſticie·nūc
remiſſioē clemētie· vt ſubditos faci
at q̄i vnanimes eſſe in domo· et q̄ſi
diſcordātiū in miniſterio pacis ⁊ cari
tatis opibus/vnā faciat perfectā et
maximā armoniā· Hoc aūt certū
eſt q2 tutiꝰ ē cordas remitti inteſiꝰ
q̄ꝫ ꝑtendi· Remiſſarū nāqꝫ inteſio/
artificis pcia cōualeſcit· et debitā ſo
ni reddit grām· ſꝫ q̄ ſemel rupta ē /
nullo artificio repatur· Profecto ſi
ſonꝰ exigitur quē nō habet· fruſtra
tendūtur· ⁊ ſepe ciciꝰ venitur ad nul
lū· q̄ꝫ ad ſonū ſcꝫ q̄ nimis exigitur:
Ait ethicꝰ Eſt piger ad penas pn
ceps ad p̄mia velox· Quiqꝫ dolet
quotiēs cogitur eſſe ferox Alterū nā
qꝫ iuſticie· alterū pietatis eſt/q̄ adeo
p̄ncipi neceſſaria ſūt· vt q̄ſq̄s ſn̄ ille
nōmō p̄ncipatū ſꝫ quelibꝫ magiſtratū
vēdicat· fruſtra ſeip̄m irrideat/ſꝫ et
alioꝝ ī ſe ꝓuocat riſū ꝯtēptū ⁊ odiū
Miſericordia īq̄t ⁊ veritas nō te de
ſerāt/ circūda eas gutturī tuo et ſcri
be eas ī tabulꝭ cordis tui· ⁊ inueni
es grām ⁊ diſciplinā bonā corā deo

et hominibus Gracia naq; debetur
misericordie. iusticie disciplina. Vti
q; grã et amor subiectorũ quã diui
na produciat gracia/ instrumentũ op
timũ ẽ omniũ gerendorũ. Sed et a
mor sine disciplina non proficit/ qr
cessante iusticie stimulo/ popul9 se in
illicita resoluit. Meditatur ergo iu
giter sapienciã. ⁊ de ea sic iusticiam
operatur q lex clemẽtie semper est
in lingua eius. ⁊ sic clementiã tem
perat vigore iusticie. q lingua eius
iudiciũ loquitur. Officio namq; ei9
iusticia in iudiciũ vertitur. ea quidẽ
necessitate. vt vacare nõ liceat quin
seipsũ sibi collato destituat honore.
Honor eteni regis iudiciũ diligit. ⁊
delinquentiũ culpas trãquilla men
tis moderatiõe cõpescit. ¶ De ma
gistratuũ moderatione librũ fertur
scripsisse plutarchus qui inscribitur
archigramatõ et magistratũ sue vr
bis ad graciã/ ⁊ iusticie cultũ/ vbi cõ
stituisse dicit et exẽplis. Hic autẽ
seruũ hẽbat hoiez neq; et cõtumacẽ
sz liberalib9 disciplinis eruditũ egre
gie. ⁊ exercitatũ satis in disputatio
nib9 philosophicis. Contigit vt ob
nescio quã noxam ei tunicã detrahi
cediq; iubẽt plutarch9. loro cepat
verberari diutiuscule. Cũ tñ obiciare
tur culpã dicẽs. se nichil egisse mali
nichil sceleris admisisse/ ⁊ obloq̄bat
se multis demeruisse obsequijs vt va
pularet. Postremo cũ nõ pficẽt/ vo
ciferari cepit. ⁊ iã vapulãdũ iã nõ q̃ri
monias et gemit9 eiulatusq;. sz ver
ba seua et obiurgatoria iaculabat.
nec ita se habere plutarchũ vt phi
losophũ deceret. irasci turpe esse ei
pserẽ q̃ de malo ire/ sepi9 disserta
uerãt/ librũq; pulcherrimũ scripserãt
de paciẽ. Adiciebat esse probrosũ q
doctrinã suã moribus ĩpugnabat. eo
q a mẽtis integritate plaps9/ effu
sus et puolut9 in irã/ plurimis pla
gis mulctaret ĩnoxiũ. Ad hec plutar
chus. lente quidẽ. et leniter et sũma
cũ grauitate. Nũq̃ q vapulas tibi
irasci videor? Est ne ira mea si a me
debitũ capis? Ex vultu ne meo an
ex voce an ex colore an etiã ex vbis
ira me corruptũ intelligis. aut cor
reptũ? Michi quidẽ neq; oculi opi
nor truces sũt. neq; os turbidũ. neq;
ĩmaniter clamo. neq; in spumã rubo
req; feruesco. neq; pudẽda dico aut
penitẽda/ neq; omnino trepido ira/ ã
gestio. Hec oia q̃ppe (si nescis) signa
irarũ esse solẽt. Et simul ad eũ qui
cedebat cõuers9. Interĩ inq̃t dũ ego
atq; hic disputamus. tu hec age/ et
sñ iracũdia mea retũde seruilẽ cõtu
maciã/ ⁊ iniquũ magis penitẽ doceas
q̃ iurgare. Dic plutarch9. In q̃ nõ
nichil eruditiõis relictũ est oĩbus q̃
in sblimitate sũt

¶ Capitulum ix Quid sit declina
re ad dexterã vel sinistrã quod prin
ceps prohibetur.

SEquitur. Neq; declinet in p
tem dexterã vl sinistrã. Ad
dexterã declinare ẽ vtutib9
ipsis vehemẽter ĩsistere. ad dexterã
declinare ẽ/ in vtutis opib9/ q̃ in mõ
cõsistit/ modũ excedẽ. Ois vo vehe
mẽcia salutis ĩimica ẽ. et excess9 ois
in culpa/ bonarũq; rerũ cõsuetudo ni
mia/ pessima est. Vñ ethic9. Insani
sapiens nomen ferret/ equus iniqui.

Vltra q̄ȝ satis est / virtutē si petat
ipsā Et phus Caue qd̄ est nimiū.
qz si h̄ ipā cautela/modestiā deserit/
eo ip̄o a tramite v̄tutꝭ incaute rece
dit. Salomon q̄z. noli inq̄t nimis
ēē iust9 Quid g̊ nimiū ꝓdest si regi
na virtutū iusticia/in sui nimietate
obest? Alibi q̄z. Nimia humilitas
maxima ps supbie ē ¶ Ad sinistrā
declinare est p abrupta viciorꝫ a via
v̄tutū deuiare Itē. deflectitꝛ ad sinis
trā. q̄ in sbiectorꝫ culpis nimis pn9
est ad vindictā/et ad dexterā gressū
torq̄t q̄ delinquētib9 ex māsuetudīe
nimis īdulget Itē āt vtrūq3 deuiū
ē. ꝫ qd̄ ad sinistrā v̄git pniciosi9 ē
¶ Ca᷑. x. Quid vtilitatis de cul
tu iusticie principes consequantur.
Ed legittime huius obser
uātie/quenā erit vtilitas?
Eam vtiq3 propheticus ser
mo protinus subdit. Ait enim. Vt
longo t̄pore regnet ip̄e ⁊ filius ei9
super israel Ecce quenā tante diffi
cultatis/futura sit merces. dum reg
na paterna/filijs longo t̄pore pro
telantur. De virtute namq3 paren
tum protenditur successio filiorū et
succedentiū felicitas ex decedentiū
iniquitate precaditur Nam spirit9
sancti certū est testimonio. quia in
iusti dispercbūt simul ⁊ reliquie im
piorꝫ interibūt Salus aūt iustorū
a dn̄o est qui ꝓtegit eos in t̄pore
tribulationis. Sed cū eternitas to
tius temporꝭ quātacūq3 sit p minu
tissima momenta deficiat. et in eo
toto nō nisi ad modū breue momē
tū subsistat. quid in eo poterit esse lō
gum/cū ea omnia si colligantur in
vnū v̄e eternitati collata/nec pūc
ti quidē locū obtineant eo q̄ȝ finito
rū ad infinita oīo nulla est cōpara
tio? Certe centri ad periferiā vel cir
cūferentiā. et si exigua aliqua tamē
vt pluribus placet proportio est.
Eternitatis et t̄poris nulla Quid
ergo lōgū erit in eo quod totū bre
ue est. aut que beatitudo t̄porꝭ/ani
me videbitur diuturna. si ea/ fidelꝭ
et perpetua anima/est quātolibet e
menso t̄pore caritura? Sed ego in
loco isto vt tamen sine preiudicio sē
tentie sanioris dictum intelligatur.
longi t̄poris regnū dici arbitror/ip
sius anime indeficientis etatē q̄ȝ ꝓ
bene āministrato regno/eterne bea
titudinis gloria coronabit. ¶ Cū
eī certū sit q̄ȝ de9 remunerabit opa
singulorꝫ ⁊ oīm in mīa vberi. vel ius
ticia pleniori. quos lumine clariori
respiciet. q̄ȝ illos/qui oēs ad iusticiā
exercēt. vel secū traxerūt ad mortē?
Sicut ergo potētes potēter tormen
ta paciētur. sic ⁊ iusticie p̄mijs fruē
tur pleni9 /si recte exercuerīt potēta
tū. ⁊ tātū in futuro p̄ subditis habe
būt glāz: quāta v̄tute/eos in mag
na delinquēdi licētia/p̄cesserūt Po
tuit enī inq̄t trāsgredi ⁊ nō est trās
gressus/facere mala ⁊ nō fecit. ideo
stabilita sūt bona illi9 in dn̄o Ad
iusticiā nāq3 p̄ncipib9 reputatꝛ ecꝭ cū
t̄pant ab iniurijs. ⁊ facultas delin
quēdi ē eis materia meritorū De
clinare a malo ī eis magnū est. cū
si mag̃ bō nō faciūt. dū tñ subditos
īdulgētia malorꝫ nō pmāt. Nōne
mag^m est q̄ȝ btitudis quā h̃rē videtꝛ.
cis si rcē egerīt/ꝓmittitꝛ ꝯtinuatio?

Impoſſibile dicūt quidam et hic flo
rere cum mūdo· ⁊ in eternū gaudere
cum xpriſto· et ſententia quidē vera
eſt: ſi inter mundi flores reputes le
nocinia viciorꝫ At qui ⁊ reges flore
re poſſunt· ⁊ mūdialiū florū dulciſſi
mos ⁊ vtiliſſimos in eternū carpe
re fructus· Quid aūt beatiꝰ eſt ꝙ ſi
de diuicijs ad diuicias· de delicijs
ad delicias· de gloria ad gloriā p̄n
cipes transſerātur de tēporalibus ad
eternaꝫ ¶ Capitulū vndecimum
Que ſit alia merces principū

N Ec tamē ꝙ littere p̄ma fa
cies ꝓmittit excludo q̄ ⁊ lō
gi tēporis regnū promittit
patribus et eiuſdē ſucceſſionē protē
dit ad filios· qui ſicut tēporalis reg
ni/ita erunt ⁊ eterne beatitudinis
ſucceſſores Vdo enī quia lex carna
li populo loq̄bat̄ qui cor adhuc ha
bens lapideū/incircūciſus mente nō
carne· vitā ex magna parte neſcie
bat eternā/ magnificaces ſi ei bona
terre darētur vel promitterētur in ci
bum ¶ Carnalit̄ itaqꝫ ſapiēti fac
ta eſt ꝓmiſſio carnis/ ⁊ ei ꝓmiſſa ē
diuturnitas tēporis· qui nōdū ſpē
conceperat eterne beatitudinis · et
temporale in ſucceſſionē filiorū pro
tenditur regnū· illis qui nondū que
rebant eternū Patri ergo tēporali
ter ſuccedit filiꝰ ſi iuſticiā patris imi
tatur Aufer inquit ſalomō impieta
tem de vultu regis ⁊ firmabitur iuſ
ticia thronꝰ eiꝰ Si enī a vultu id
eſt a volūtate recedit īpietas· totiꝰ
regni opera/virga equitatꝭ ⁊ cultu
iuſticie diriguntur Vnde illud Rex
qui ſedet in ſolio iudicij diſſipat om

ne malū intuitu ſuo · Ecce quanto
priuilegio gaudeāt p̄ncipes/ quibꝰ
vt de eterna btītudine taceā /perpe
tuatur regni gloria/ etiā in carne ⁊
ſanguine ſuo ¶ Gloriat̄ dominꝰ ſe
virū inueniſſe ſcđm cor ſuū· et cū
eū ī regni apicē poſtmodū ſublimaſ
ſet/ſuccedentiū ſibi filiorū curriculo/
regnum ei perpetuū pollicetur· De
fructu ventris tui inq̄t ponā ſuper ſe
dem tuā· Si cuſtodierīt filij tui mā
data mea que iam dedi· et teſtimo
nia mea que per me vel vicarios
meos docebo illos· et ipſi et filij eo
rū ſedebunt ſuper ſedem tuā Et po
nā in ſeculū ſeculi ſedē eius et thro
nū eius ſicut dies celi· Si autē dere
liquerint filij eius legem meā et in
iudicijs meis nō ābulauerint· Si
iuſticias meas ꝓphanauerīt· et mā
dā mea nō cuſtodierīt· viſitabo ī v
ga iniq̄tates eorꝫ vt trāſlato regno
de gēte in gentē/et deletis hijs here
dibus q̄ ſcđm carnē eſſe videntur
in ſemine trāſſeratur ſucceſſio ad il
los q̄ fidei et iuſticie inueniūtur he
des In eoqꝫ ꝓmiſſiōis ſb̄ſiſtit vitas
et rata ꝑmanēt q̄ ex ore altiſſimi ꝓ
ceſſerūt· ꝙ iuſtis regibꝰ · ſucceſſiōe fi
deliū ſemē ꝑmanet ī eternū ¶ Hoc
aūt vt ad p̄ns de xp̄o q̄ fcūs ex ſe
mine dauid ſcđm carnē rex regū eſt· ⁊
dn̄s dn̄antiū· nulla ſit mentio· etiā
ſcđm lraꝫ ꝑpetuo arbitror optinē·
vt ſuccedant parentibꝰ filij ſi eos in
mandatis dn̄i fidelit̄ fuerīt imitati·
Adeo quidē vt ſi hoībꝰ rcē diſpoſitꝭ
⁊ in eo manētibꝰ · nulla videat̄ eſſe
ſollicitudo vl̄ officiū p̄ſidētis· cōſtat
hijs q̄ ſemel p̄ncipē admiſerunt de

ſemine illiꝰ ſucceſſorē nō de futuꝝ.
⁊ ſi nō ob aliud vl' ad conſeruandā
ſā ꝯiunctis claritatē. Nō ⁊ hyſtoriaꝝ
liquet exemplis. ¶ Fertur enī ꝙ cū
magnꝰ alexander vltimū litus oc
ceani pluſtraſſet/ bragmanoꝝ inſu
lam debellare parabat. Ad quē illi
in hijs verbis eplām miſerūt. Au
diuimꝰ īuictiſſime rex ꝓlia tua ⁊ fe
licitatem victorie vbiq; ſubſecutam.
Sed quid erit hoī ſatis. cui totꝰ nō
ſuffiat orbis? Diuicias nō habeꝰ
quarum cupiditate nos debeas ex
pugnaē. oīm bona omnibꝰ cōia ſūt.
eſca eſt nobis pro diuicijs. pro cul
tibꝰ ⁊ auro vilis ⁊ rara veſtis Femi
ne aūt nrē nō ornātur vt placeant.
quē quidē ornamētoꝝ cultū potius
oneri deputāt ꝙ̄ decori. Eteni neſ
ciunt ī augenda pulchritudine plꝰ
affectare ꝙ̄ qd nate ſūt. Antra nob
duplicem vſum p̄ſtant tegumentū ī
vita. in morte ſepulturā Regē habe
mus non pro iuſticia. ſ; pro nobili
tate cōſeruāda. Quem enī locū ha
beret vindicta vbi nulla fit iniuſticia?
¶ Hijs vbis motꝰ alexāder nullā
caꝰ victoriā ſi eoꝝ pacem perpetuā
turbaret. in quiete ſua dimiſit. Et
forte ſi eos bello fuiſſ; aggreſſꝰ mi
nime ꝓualuiſſet aduerſꝰ inocētes.
eo ꝙ innocēcia nō facile ſupatur. et
veritas ſuis viribꝰ conſtās de mali
cia quantūuis armata triumphat
¶ Sed q2 nichil eſt qd magis de
ſideret homines ꝙ̄ vt ī bonis ſuis
habeant filios ſucceſſores. ut q̄ pro
priam ex cōdicione ꝓuidēt mortē ī
propagine carnis ſue/ perpetuēt vi
tam. Hoc principibꝰ eſt ꝓmiſſū. vñ
maxime poſſūt ad cultū iuſticie inui
tari. Cōtingit enī eos q̄ de ſeipſis
ſecuri ſūt de ſtatu filioꝝ iugiter eſſe
ſollicitos In eoq; nimiū caritatꝭ or
do ꝑuatur. ꝙ amorē qui p̄ris paren
tibus ꝓ̄cipue debebatur p̄r tranſfū
dit in filios. dū filialis affectꝰ p̄ni
pectoris cellam ſolꝰ exhaurit. Con
dign̄ quoq; vice reſpōdent parētibꝰ fi
lij cū dem ſuis inpcientes affectum
quo a parentibꝰ accepti ſūt. licet ali
um ordinē exigat caritas ordinata
quē poetaꝝ doctiſſimꝰ prudenter ex
preſſit. Senē nāq; anchiſem cūſa
troia ī humerꝭ pij filij collocauit/
parētis enee dexterā dedit aſchani
o. ⁊ marito ꝯiūx. creuſa cohesit. an
cedenciū ꝓmuliebri infirmitate le
gens veſtigia Compatriotis oībꝰ
ducē dedit/ virum armis et pietate
ꝓ̄ſignem. Alias enī dux eſſet inuti
lis cū ſine viribꝰ regna acquiri non
valeāt. ā ſine iuſticia retineri. Nūc
ꝟo vnica oīm ſollicitudo eſt liberos
qualeſcūq; ſint diuicijs ⁊ honoribꝰ
pociꝰ ꝙ̄ virtutibꝰ inſignire. negligi
tur eteni ꝙ onus reipublice īpona
tur ¶ Expulſo ſupbo tarquinio q̄
regnauit in vrbe nouiſſimꝰ/ cū bru
tus p̄mus conſul liberos ſuos de re
uocandis in vrbem regibꝰ agere ꝯg
nouiſſet. eos protraxit in forū. ⁊ in
media concione ꝟgis ceſos tādem
ſecuri percuti iuſſit. vt plane publi
cus parens in locum liberorum vide
retur populum adoptaſſe. Ego qui
dem ⁊ ſi parricidium phorreſcam.
conſulis non poſſum non approbaē
fidem. qui maluit ſalutem libero
rum ſuorum pendıtari ꝙ̄ populi.

Recte ne fecerit iudicent sapiētes.
Ego enī campū istū oratorib9 late
patere cognoui et in eo declamato
res/ut incipiti materia sepi9 desudas
se dū in absolutione parricidij fides
laborat ꝛ parricidalis impietas me
ritum fidei conatur extiguē ¶ Q
si me ad sententiā vrges respōdeo qd
in cā smirnensi/ariopagitas/gueio
dolobelle/inueio respōdisse Ad quē
puinciā aziam procōsulari imperio
obtinētē mulier smirnens adducta
est. confitens se maritū et filiū clatis
clam veneniis occidisse. eo ꝙ illi fili
um ei9 ex altero matrimonio opti
mū et inocētissimū iuuenē exceptū/
insidijs nequiter occidissent/sibi lici
tū esse asserens ex indulgētia legū/
et ius ignorare ꝗ suā ꝛ suorū et to
tius reipublice tam atrocē iniuriam
vindicare. Ius extra causā erat cū
de facto constaret et de iure quereretur.
¶ Cū ergo dolobella rem in con
siliū deduxisset/non fuit qui in cau
sa vt putabatur incipiti manifestū
veneficiū ꝛ parricidiū auderet absol
uere. vel vindictā que in impios et
parricidas pcesserat condempnare.
Rem itaqꝫ ad ariopagitas atheni
ensiū tanꝗ ad iudices grauiores ex
ercitatioresqꝫ reiecit. At illi causa cog
nita actores et ream mulierē centesi
mo anno abesse iusserūt. Hic autē
neqꝫ veneficiū quod de lege non li
cuit absolutū est. neqꝫ nocēs punita
mulier cui ex sniā multoꝝ venia po
terat indulgeri Hoc ita fuisse non9
liber memorabiliū dcōꝝ vł fcōrum
valerij maximi docet ¶ Ceterū et
brutū et mulierē deliquisse cōsentiā

facile. eo ꝙ excesserit medicina mo
dū. nimiūqꝫ secuta ē. ꝗ morbi durē
manū Et licet magꝰ fuerūt crimina/
pstāti9 fuerāt cadē | sn punientꝭ crimi
ne vindicari. vn ꝛ ifelicitatꝭ testimo
niū bruto perhibet eciā poeta lauda
tor Ait ei in vi°. Vgili9. Natosqꝫ pr
noua bella mouentes ad penā pul
chrap libtate vōbat Infelix vtcūqꝫ
ferēt ea fata minores At ifortuniū
parricidij sic versu sequenti excusat.
vt inanis glorie arguat veritatē di
cens Vincet amor patrie. laudūqꝫ
imensa cupido. ¶ Sed ne ꝗs amo
re brutū imitetur. populū liberis p
ferens. frustra sollicitaberis. cū vel
vicia liberoꝝ saluti reipublice prefe
rātur. licet certū sit ꝙ salutē populi
liberis oibus oporteat anteferri. In
libro regnoꝝ arguitur saul. ꝙ cū
voto facto de ieiunio diurno sub dis
crimine illi9 qui ante noctē contra
votū sumeret cibū. ionathas filius
ei9 mel quod cepto id est hasta te
tigerat pgustasset. paterno motus
affectu | cōtra religionis votū. peper
cit filio. cui9 preuaricatiōe populus
isrł ea die vis9 est corruisse Hely ꝗ
qꝫ licet scūs in se fuisse legatur. q2 fi
liorū pepcit vicijs auersa sella frac
tis ceruicib9 corruens exspirauit
Vt de ceteris taceā quantū ꝗs pub
licā hoīm dilexit et quesiuit salutē.
qui pprio filio suo non pepcit. sed p
nobis oibus tradidit illū. vt ꝗ me
ruera9 vincla/flagellū/crucē/sustine
ret imunis inocēs morte turpissima
cōdēpnat9 Regū scrutare hystoriā.
ad hꝰ petitū regē a deo iuenies: vt
pcedēt faciē ppli ꝛ pliaret bella eo

rū· Et ad ſilitudinē gentiū toci9 ppli
onera ſuſtineret· Qui tamē nō fue
rat neccari9 niſi ⁊ iſtꝭ ꝓuocat9 eſſꝫ
ī ſilitudinē gentiū niſi deo rege ſibi
nō videret̄ eſſe cōtentus· Si eni ꝑ ſe
iuſticiā coluiſſꝫ: ſi ī mādatꝭ dn̄i fide
lit̄ ābulaſſꝫ: ꝓ nichilo huiliaret de9
hoſtes eoꝝ ⁊ ſuꝑ tribulātes eos mit
teret manū ſuā· vt ſolito dei auxilio
vn9 ꝑſeq̄ret̄ mille/ ⁊ duo fugarēt de
cē milia· ¶ Hoſpitē meū placētinū
dixiſſe recolo virꝫ vtiqꝫ ſāguīe gene
roſū hn̄tē prudētiā mūdi h9 ī timoē
dn̄i· hoc in ciuitatib9 ytalie vſu fre
quēti celebrimū eſſe· qd̄ dū pacē di
ligūt/ ⁊ iuſticiā colūt· Et ꝑiurijs ab
ſtinent· tāte libtatis et pacꝭ gaudio
ꝑfruūt̄ · ꝙ nichil oīno eſt qd̄ vel in
minimo q̄etē eoꝝ cōcuciat· Cū vero
ꝓlabūt̄ ad fraudes · et ꝑ varias in
iuſticie ſeitas ſcidūtur ī ſemetipis·
ſtatī vel faſtū romanū· vel furorem
thentonicū/ aliudve flagellū īduāt
dn̄s ſuꝑ eos· et ꝑmanet man9 dn̄i
extenta donec ipi ab iniq̄tate ꝑ peni
tētiā reūtātur· Quo ſolo remedio a
pud illos oīs ceſſat tēpeſtas· Adici
ebat etiā ꝙ merita ppli oēm euacu
ant ꝑncipatū· aut eū faciūt eſſe mi
tiſſimū· cū ecōtrario certū ſit· ꝙ ꝓpt̄
pcca ppli ꝑmittit de9 regnare ypocritā
et īpoſſibile eſſe vt diu regno gaude
at· q̄ ī ppl'ī huiliatiōe et ꝓprio faſtigi
o ſuꝑbe nimis exultat· Sꝫ illi9 di
cebat ꝓtēdi principatū· q̄ apud ſe de
cōſciencia huilitatꝭ ſꝑ ī ſe angit̄ q̄ſi
regnet iniu9 Hec m placētin9 hoſpes
et vt credo fidei cōſentaneū ē ¶ Ta
le aliq̄d īuenitur ī ſcriptis maioꝝ·
Cū eni heli9 rome ꝑfecturā ſplen
didi9 agere⁊· ex ſenatore imꝑator
creat9 eſt· Qui cū obſecrante ſena
tu / vt filiū ceſarē quē hēbat auguſ
tū appellaret: ſufficere inq̄t debet ꝙ
ego ipe iniu9 regnauerī cū nō mere
rer Principat9 eni nō ſāguī debetur·
ſed meritis / ⁊ inutilit̄ regnat q̄ rex
naſcitur· nō meretur· Et ꝓculdubio
ꝑntis affectū exuit· q̄ puulos ſuos
im ꝑtabili mole ſuꝑicita extīguit
Hoc quidē eſt ſuffocare liberos· nō
promouē· Alendi ꝑuo ſt̄ ⁊ in v̄tuti
b9 exercendi Et cū in eo ꝓfecerīt vt
ꝓbētur: illos v̄tutib9 antecedere q̄s
debent honorib9 anire inuitati aſcē
dant· ⁊ ſe ciuiū ſuoꝝ nequaq̄ ſb̄tra
hant votis· Quis eni illos ābigit
alijs ꝑferēdos· q̄ quaſi naturali ꝓbi
tatis ꝑuilegio āpliati/ maioꝝ titulꝭ
īuitātur ad virtutē/ ⁊ eorūdē bn̄ficī
o future bonitatis alijs faciūt fidē:
Hec ille Et q̄dē elegāt̄ ꝑuilegiū ex
ꝑſſit ꝑncipis· cui ex āntiq̄ munere dei
ſuccedūt filij īdubitāter niſi iniq̄tas
ſubuertat ꝑncipatum

¶ Capl̄m xij· Ex q̄b9 cauſis trāſſe
ratur ꝑncipat9 regna

Celebre eſt illud ſapiētie·
q2 regnū a gente in gentē
trāſſeretur ꝓpt̄ iniuſticias ⁊
iniurias/ Et ꝯtumelias/ ⁊ diuſos do
los· Nōne vides ꝙ̄ breui ſubuerſū
ſit ſoliū ꝑmi regis ī ppl'o dei: Saul
et ionathas cū ceterꝭ filijs/ exigēti
b9 culpis ī mōtib9 corruerūt vt thro
nus illius qui de poſtfetantes cāus
eſt firmaretur · Omniū hyſtoriarū
percurre ſeriem · et regum ſucceſſio
nes in breui videbis et quaſi in
exordio tele / dn̄o ꝑſcidēte ſuccīſas

⁊ quo reges fuerūt clarioēs. eo citi9 si adūsus deū itumuerūt grauīcāt se mē eoꝝ. Nō ē sapiētia/nō pruden tia/non est cōsiliū cōtra dn̄m. Certe nec fortitudo si ille insurgit si perse quitur/ad emēdicata sacramentoꝝ suffragia ad presidia munitionum frustra decurritur. qꝛ non est qui de manu illi9 possit eruere. ¶ Quis a lexandro maior in grecia? Ei tamē non suus legitur successisse. sed fili9 saltatricꝫ Quis cesaree domus senē nescit? Rarus eoꝝ. aut null9 filiū reliquit heredē. et oēs in breui post varia pericula ⁊ cedes sui ⁊ suorum plurimas/diuersis mortibus et fere ignominiosis quasi in momēto de leti sunt/et descendētes ad inferos/ successores habuerūt aut hostes aut ignotos Quid obsecro tam potētia regna tā cito subuertit et trāstulit? Certe īdignatio dei quā in se multi plex iniusticia puocabat ¶ Est aūt vt stoicꝫ placet iniusticia mētis habi t9 q̄ a regiōe moꝝū exterminat eq̄ tatē. animā nāqꝫ priuaē iusticia. vel expriuatiua pticula nominis/decla ratur In eo aūt maxime cōstat ius ticia. Vt nō noceas et ex officio hu manitatis prohibeas nocētes. Cū vero noces/accedis ad iniuriā. cum nocentes non impedis. iniusticie fa mularis. ¶ Est aūt contumelia qn̄ tumorē mentis in lesione alterius manifesta/operis sequela comitatꝫ/ eoqꝫ iniquitati seruit. qꝛ in eum cui reuerentia pro conditiōe officij/vel nature consortio debetur/insolenter insurgit Dolus aūt est. vt diffinit aquili9. cū aliud agitur. et aliud si

mulatur. Malus vtiqꝫ quotiēs fit intentione nocendi Differt autem plurimū dolus a contumelia. qm̄ h̄ superbe ⁊ in manifesto./ille fraudu lenter et quasi ab insidijs nocet.

¶ Hec sunt que cum incurrunt/cathe dras subuertūt omniū potestatū. qꝛ a contrarijs perpetuatur principū gloria Dolus nāqꝫ ex timiditatis ymagine/ īfirmitatis notā habet. et fortitudini plurimū aduersatur. Contumeliā prudentia reprimit in geminans iugiter qꝛ in terrā ⁊ cine rē superbit terra et cinis. Iniuriā tē perantia nō admittit nolens infer re alij. quod sibi nollet ab alio irro gari. Et iniusticiā iusticia excludit. vsqꝫquaqꝫ faciens alij quod facien doꝝū vellet ab alio fieri sibi: psi Hec sunt quatuor virtutes quas philo sophi cardinales appellant/eo qꝛ a primo fonte honestatꝫ quasi primi riuuli emanare credantur et de se bo noꝝū oīm fluenta ppagare Hec for te sunt quatuor flumina q̄ de para diso deliciaꝝ dei egrediūtur. vt irri gent oēm terrā/quo fructū desidera bilē afferat in tp̄e suo. ¶ Vtinā et ad me de fōte vite(diuinā grām lo quor)hui9 plenitudinis ptrāseāt riuu li/ariditatꝫ mee iebriātes terrā. vt succrescēte fructu bonoꝝū opū. saltē declinaē valeā iminētis securis ictū q̄ exigentib9 culpis meis ad radicē meā q̄i ad radicē ifructuose arboris posita est. Quodāmqꝫ lignū secus aquas istas positū est/non arescit. ¶ Ad vero vel radicitus non humec tāt. dissoluitur ⁊ aridū perit tanq̄ puluis quē pijcit vent9 a facie terre

Hic quidē non duces exceptos ar
bitror·non potētes·quia regū gloria
transferetur· si iniusti iniuriosi cōtu
meliosi inuenti fuerint/ aut dolosi·
Os siquidē domini locutum est·
Verūptamē saluo intellectu sapien
tiorū non ab re est vt opinor/ q̄ no
mina viciorum locutione plurali ex
posuit · et in ipsa pluralitate diuer
sitatē quādā prudenter inseruit·
Ait enim vt predictū est · quia reg
num de gente in gentē transferetur
propter iniusticias/ ꝛ iniurias/ et cō
tumelias ꝛ diuersos dolos Qꝫ au
tem diuersos in fine subiecit · puto
ꝯmuniter ad omnia referēdū/ et tā
pleno concipiendū intellectu/ vt non
modo referatur ad diuersas viciorū
species· sed et varias figuras perso
narū cōplectatur/ ꝛ modos omnes
quib9 a quocūq; ꝛ hec vicia cōmit
tuntur Princeps enim tenetur de
omnibus/ ꝛ omniū autor esse vide
t̄ · q̄a cum omnia possit corrigere ;
eorū merito particeps est · q̄ noluit
emendare Cum enim potestas pub
lica sit· vt prediximus omniū vires
exhaurit · et ne in se deficiat· incolu
mitatē omniū debet procurare mē
brorꝫ Quot āt ī āministratiōe pri
cipatus extant officia· tot sunt pri
cipalis corporis quasi mēbra· Dū
autem singulorū officia in integri
tate virtutis/ et suauitate opiniōis
conseruat· quandā quasi membris
sanitatē procurat et decorē Cum
vero ex negligentia aut dissimula
tione potestatis circa officia fit vir
tutis aut fame dispendiū ; quasi in
membra eius / morbi et macule in
currunt· Nec diu subsistit incolumi
tas capitis· vbi languor membro
rū inualescit·

¶ Explicit liber quartus

¶ Incipiūt capitula libri q̄nti

¶ Epistola plutharchi instruentis traianū ¶ Capitulū p̄mū

¶ Quid respublica scd̄m plutharchū· ꝛ quid vicē anime in ipsa obtineat aut membrorꝫ ¶ Cplm·ij·

¶ Que precipue versentur in institutione plutharchi· ꝛ de reuerētia exhibenda deo ꝛ rebus sacris ¶ Capitulū tercīū

¶ De reuerentia rerū et ꝑsonarū· ꝛ quot modis persona sit venerabilis ¶ Capitulū quartū

¶ Que pena imineat hijs qui ministris ecclesie locorꝫq; venerabiliū iniurias inferunt· ꝛ de priuilegijs locorum venerabiliū · et q̄ absolutio nec per vim extorqueri nec surripi potest ꝑ fraudē ¶ Caplm̄ q̄ntū

¶ De principe q̄ caput est reipublice ꝛ electione ei9 ꝛ priuilegijs· ꝛ p̄mio virtutis ꝛ culpe· ꝛ q̄ beatū iob debeat imitari· ꝛ de virtutib9 beati iob ¶ Capitulū sextū

¶ Que mala vel bona subiectis ꝓueniant de morib9 principū· quod ꝛ aliquorꝫ strategēmaticꝭ roborat̄ exemplis ¶ Capitulū septimū

¶ Quare traianus videatur oīb9 preferend9 ¶ Capitulū octauū

¶ De hijs q̄ in republica obtinent locū cordis· et q̄ iniqui arcendi sūt a cōsilijs potestatū· ꝛ de timore dei ꝛ sapientia et ph̄ia ¶ Ca᷑·ix

De laterib9 potestatū quoꝝ ne
cessitas explenda est· malicia expri
menda Capitulū decimū

De oculis auribus ⁊ lingua po
testatū· et de officio p̄sidis· et q̄ iu
dice oportet habere iuris et equi no
ticiā/volūtatē boni/ et potestatē exe
quēdi· ⁊ q̄ iuramēto debet esse legi
bus alligatus ⁊ a sordibus munerꝝ
alienus Capitulū xi·

De sacra^to iudicū ⁊ collatione
pitagore et alexandri ⁊ in q̄bus re
bus grām partib9 possit facē iudex
⁊ de q̄stionib9 capciosis Ca^m xij·

Quo iudiciū debeat ordinari· et
de cōceptione sacramēti calumpnie
quod ex necessitate prestāt actor et
reus/ et q̄d imineat illi qui iuramē
tū subire detractat· et de sacramēto
aduocatoꝝ et pena calūpniatorū·
siue preuaricantiū aut tergiuersan
tiū Capitulū decimūterciū

De ratione instrumentoꝝ Ca
pitulū decimūquartū

Que ptineant ad religionē pro
cōsulū· presidū et ordinatoꝝ· iudi
cum· ⁊ q̄ten9 exennia protēdi lice
at· ⁊ de cicerōe· bernardo martino
gaufrido carnotēsi Ca^m xv·

De crimine repetundaꝝ quo te
nētur iudices ⁊ p̄sides· qui aliquid
omnino accipiunt propter eas res
q̄ sibi sunt ex officio faciēde et de sa
muele qui docet iuge sacrificiū esse
debere in domo iudicis que seipsā col
lationis iusticie et bonorū operū ex
hibet templū dei Ca^m xvi·

Peccuniā cōtempnendā esse pre
sapientia quod ecīā veterū philoso
phoꝝ pbat exēplis Ca^m xvij·

Expliciunt capitula·⁊··

Incipit prologus libri quinti·⁊··

Non solent ad vnguem grādia sine mora lustrari· nec facile est prouinciarū lōgitudinem et latitudinem in momento transcurrere Sic res magna succincte quidem a sapiente interdum proponitur· sed nunq̄ perfecte sub angustia nimia sermonis explanatur Quid autem in humanis rebus maius est principatu· cuius officium quodāmodo omnia circuit implet/et penetrat· et quasi robore virtutis sue totius reipublice molem portat? Eius itaq; cōtēplatio tractū habet et morē exigit· tū pre magnitudie sui· tū p̄ venustate quā in capite reipublice iocundū est omnib9 contēplari· Modesta ergo breuitate in inspiciendo corpore ci9 immoremur Et quid plutarchus sup hoc censeat audiatur· Nam deducta superstitione gentiliū fidel' est in sentencijs· in verbis luculentus· ⁊ in sacrario morū tantus arbiter· vt facile preceptorē traiani possis agnoscere· Si quid autē apud eum a fide dissentit· aut moribus· tempori potius q̄ viro ascribatur· Si enim virgilio licuit aurum sapientie in luto ennij querere· que inuidia est ea que ad eruditionem nostrā a gentilibus scripta sunt nostris communicare? Hijs ergo omissis· ad reliqua pcedamus·

¶ Capitulū primū Epistola plu
tarchi instruētis traianū.

Extat eplā plutarchi tra
ianū instruētis q̄ cuiusdā
politice ɔstitutionis exp̄
mit sensū Ea dicit̄ esse
hmōi Plutarchus traiano salutē
dicit Modestiā tuā nouerā nō appe
tere p̄ncipatū quē tn̄ semp̄ mor̄ ele
gātia pmereri studuisti. quo q̄dē tā
to dignior iudicar̄. q̄to a crimie ā
bitiōis viderē ēē remotior Tue ita
q3 ɔtuti ɔgratulor/ ⁊ fortune mee.
si tamen recte gesseris quem probe
meruisti Alioq̄n te p̄iculis/ ⁊ me de
trahētiū līguis subiectū iri nō dubi
to/ cū ⁊ ignauiā ip̄ator̄ roma non
ferat. ⁊ s̄mo public9 delicta discipu
lor̄ refūdere soleat ī p̄ceptorēs Sic
seneca neronis sui merito/ detrahē
tiū capit̄ līguis Adolescētiū suor̄ te
meritas in q̄ntilianū refundit̄. et so
crates in pupillū suum fuisse clemē
tior criminatur Tu vero quid vis
rectissime geres si non recesseris a te
ipso Si p̄mū te composueris. si tua
omnia disposueris ad virtutē. recte
tibi procedent vniuersa Politice cō
stitutiōis maior̄ tibi vires exscripsi
cui si obtemp̄as plutarchū viuēdi
habes auctorē Alioq̄n p̄ntē epl'am
ī testē īuoco. q2 ī p̄nicie īp̄erij nō p
gis auctore plutarcho ¶ Cplr̄ .ij.
Quid res publica scd̄m plutarchū
⁊ quid vicem anime in ipsa obtine
at. aut mēbrorum

Sequūtur eius dē politice cō
stitutionis capitula in libel
lo qui inscribitur institutio
traiani. q̄ pro p̄te p̄senti opusculo
curaui inserere. ita tamē vt sententia
rum vestigia pocı9 imitarer q̄ passı9
verbor̄ Est ergo p̄mū oīm vt prin
ceps se totū metiatur ⁊ q̄d in toto
corp̄e reipublice cuius vice fruatur
diligēt̄ adūtat ¶ Est āt respublica
sicut plutarcho placet quoddā cor
pus qd̄ diuini muneris bn̄ficio ani
matur/ ⁊ sūme eq̄tatis agitur nu
tu. ⁊ regitūr quodā moramine ra
tionis. Ea vero q̄ cultū religionis
ī nobis instituūt ⁊ informāt/ ⁊ dei
(ne scd̄m plutarchū deorū dicam)
cerimoīas tradūt/ vicē aīme in cor
pore reipublice obtinēt Illos vero
q̄ religionis cultui p̄sunt quasi ani
mā corp̄is suspicere ⁊ venerari opor
teret Quis enī scitatis mīstros dei
ipsi9 vicarios esse ābigit? Porro si
cut anima totius corporis habet
principatū. ita ⁊ hij quos ille religi
onis p̄fectos vocat toti corp̄i p̄sūt
Augusti9 cesar eo vs3 sacror̄ pon
tificib9 subdit9 fuit. donec ⁊ ipse ne
cui omino subesset vescalis creatus
est pōtifex. ⁊ paulo post ad deos re
lat9 est viu9 Princeps vero/ capi
tis ī republica obtinet locū/ vni sub
iectis deo/ ⁊ hijs q̄ vices illi9 agūt
ī terris. qm̄ in hūano corp̄e ab aīa
vegetat̄ caput ⁊ regit̄ Cordis lo
cū senat9 obtinet a q̄ bonor̄ operū
et malor̄ p̄cedūt inicia ¶ Oculor̄
auriū ⁊ līgue officia/ sibi vēdicāt iu
dices et p̄sides p̄uīciar̄ Officiales
et milites manib9 coaptāt̄ Qui
semp̄ assistunt principi. lateri9 assi
mulātur Questores et cōmētarien
ses nō illos dico q̄ carcerib9 p̄sūt. s3
comites rerū priuatar̄ ad ventris ⁊

intestinoꝝ refert ymaginem· Que
si imensa auiditate cõgesserit· ꝛ cõ
gesta tenaci⁹ reseruauerit innumera
biles ꝛ incurabiles generãt morbos
vt vicio eoꝝ/toti⁹ corporis ruina inui
neat. Pedib⁹ vero solo iugiter inherẽ
tib⁹/agricole coaptãt Quib⁹ capi
tis prudẽtia/tãto magis necessaria
est· quo plura inueniũt offendicula
dũ in obsequio corporis in terra gradi
untur Eisqꝫ iustiuis tegumẽtoꝝ de
tur suffragiũ qui totius corporis eri
gunt sustinẽt et ꝑmouẽt molẽ Pe
dũ amicula/robustissimo corpori tol
le· suis viribus nõ procedet/ſꝫ aut
turpiter inutiliter vel moleste manib⁹
repet· aut brutorũ aialiũ ope mo
uebitur ¶ Ponit in hũc modũ mo
re suo q̃plurima q̃ diligenti⁹ diffusi
ore tractatu ꝓsequitur ad informati
onem reipublice ꝛ magistratuũ eru
ditionẽ/q̃ oĩa sillabatim exequi ser
uilis interꝑtationis est/q̃ potius af
fectat speciem q̃ vires autoris exꝑ
mere Et quia apud ipsũ de cerimo
nijs vel cultura deoꝝ plura q̃ religi
oso pncipi putabat ingerẽda supsti
osius disputata sunt: hijs omissis
que ad ydolatrie cultũ pertinẽt/ ꝓ
stringam⁹ breuiter sensum hoĩs/quo
principẽ ꝛ officia reipublice ad cul
tũ iusticie informabat ¶ Capitulũ
terciũ Que papue versent i intẽtio
ne plutarchi et de reuerẽa exhibẽda
deo et reb⁹ sacris

IN sũma ergo quatuor sũt
q̃ nitit reipublice pncipib⁹
inculcare Reuerẽtiã dei· cul
tũ sui/disciplinã officialiũ et ptãtũ/
affectũ et ꝓtectionem subditorum

Deũ ergo asserit in pmis honorã
dum· deinde seipsum colendũ vnicu
iqꝫ vt scḋm qḋ apostol⁹ sentit· licet
ille apostolũ nõ agnoscat vnusq̃sqꝫ
vas suũ possideat in sãctificatione ꝛ
honore· Post vt doctrinã prepositi
totius disciplina domus redoleat vel
tandẽ vniuersitas subditoꝝ de capi
tis prepositoꝝ sibi incolumitate le
tetur Magnoꝝ quoqꝫ viroꝝ strate
gẽmaticis et strategẽmatib⁹ vtitur
q̃ si ꝑ singula inserãtur tediosa erũt
lectori et pro ꝑte a fidei nrẽ sincerita
te recedẽt ¶ Ceterũ qz sancti pres
et principũ leges/illi⁹ (deducta tñ
ꝑfidia) videtur inherere vestigijs/do
ctrinam ei⁹ sermone catholico et suc
cincto/adiectis ex ꝑte strategẽmati
cis ei⁹ attingam⁹· Porro ci iniciũ
a reuerẽtia numinũ est· nobis a deo
qui ab oĩb⁹ generaliter amãd⁹ est
et colendus ex toto corde· ex tota
anima· ex totis viribus suis Pro
batio vero dilectionis exhibitio est
operis Et licet per seipsum possit a
mari tanq̃ qui citra opem medij se
infundat amanti· tamen ad cultum
exteriorem· alicuius medietatis
interuentus/necessarius est· eo q̃
deũ nemo vidit vnq̃ Videndi ve
ro nomen ad appellationem oĩum
sensuũ vtriusqꝫ nature dilatabis· q̃
a presentialiter et pure non sentiet
eum homo ꝛ viuet/nisi forte ea sen
suum ꝑte· q̃ corporis nescit angustias·
nec defectũ tpis sentit· ſꝫ viuacitate
sui ex grã ꝑmanet i eternũ Carita
tis loquor q̃ nõ euacuat· ſꝫ ꝑficit q̃
to ad eum quem desiderat famili
ari⁹ accedit Nam fides velũ habet

⁊ spes de grē meritiqȝ fomēto cōsci
enciā demulcēte/voti sui leticiā in fu
tura ꝑtēdit. Fides itaqȝ et spes uni
tātur quidē sensu. subsistūt tn̄ circa/
agētes itē q̄si ꝑ speculū et in enig
mate. donec eaꝝ spē imutata. veri
tatis sba plenarie illucescat. Qui ve
ro nullo p̄t sensu ꝑspicue videri. faci
le neq̄t agnosci. Qd āt nō cognos
citur. diligent̄ coli nō p̄t/nisi ꝑ me
diū. ¶ Vn̄ numam pōpiliū cerimo
nias q̄sdā legimꝰ idixisse romanis.
et sacrificia. vt sub imortaliū deoꝝ
p̄textu/ad colendā pietatē religionē
⁊ fidem. ⁊ cetera que eis intimare
volebat ip̄os faciliꝰ iuitaret. Testā
tur hec ancilia atqȝ palladiū sacra
quedā iperij pignora. Janus bifrōs
belli ⁊ pacis arbiter. Focꝰ veste ꝟgi
nibꝰ consecratꝰ quo in honore celes
tiū sydeꝝ flāmia custos imperij iu
git̄ vigilaret. Hꝫ ⁊ annus in men
ses duodecī dilatatus. fastoꝝ et ne
fastoꝝ varietate dieꝝ depictꝰ. pon
tifices. augures ⁊ sacerdotioꝝ varij
ritus/quibꝰ ita barbariē occupauit.
vt ab iniurijs temperarent. feriare
tur ab armis. iusticiā colerent. et ci
uilē sibi inuicē impartirent affectū.
Eoqȝ ferocē redegit populū. vt im
periū quod vi(vt dicit̄)et iniuria oc
cupauerat. iusticie ⁊ pietatꝭ legibꝰ
feliciter gubernaret. ¶ Sed quid ꝓ
fero numam/ cū et patres fidei nos
tre/ veteris legis sacrificia asserant
instituta/ne in demonioꝝ cultu po
pulus occupatus. vere religionis de
disceret cultū/ritu gentiū sacrificia
sua demonijs imolans et nō deo.
¶ Colit̄ ergo deꝰ aut affectu mē
tis. aut exhibitione operis. sed af
fectus dilectiōis ip̄m pure attingit
licet aliquo sensu corꝑis vl̄ aīe dū
peregrinatur a dn̄o/et mens mole
corꝑis p̄grauatur/plene neq̄at cō
prehendi. Et certe eo amatur ardē
tius/et studiosiꝰ q̄ritur. quo altitu
do ⁊ imēsitas diuiciaꝝ potēcie sue ⁊
sapiētie oēm exuperat intellectū. ꝟ
tute tn̄ tanta omnē creaturā circuit
penetrat iplet et protegit. vt nec q̄
q̄ latere valeat q̄libet rationalē
creaturā. Ipsa quoqȝ irrationabilia
ip̄m esse/⁊ talē esse et tantū/pluri
mis idicijs ꝓtestant̄. ¶ Miro itaqȝ
modo sic intelligentiā sui infūdit. ut
subtrahat. sic subtrahit. vt infundat
et secundū mensurā beneplaciti sui
sic operatur in singulis. vt cū inten
sionis ⁊ remissionis vices ignoret.
et si non per essentiā qua omnē re
plet vniformiter creaturā. plus vl̄
minꝰ videatur inesse ꝑ grām. Nā
ꝑ vnionē/in solo vnigenito ꝟginis
filio/esse/fidelit̄ approbat̄. Est itaqȝ
nūc q̄si singula in singulis/ futurꝰ
vt scriptū est. oīa in oībꝰ electis. Et
sicut natura ignis/ collatiōe tn̄ dis
pari(qm̄ ei nichil potest ꝑiliter ꝯpa
ri)a sole diuersos/ ꝓ corꝑoꝝ diuer
sitate producit effectus. Hic illa si
tamē magna maximis conferre li
ceat. in multis multipliciter lucet.
Solaris siquidē radius si forte inci
dat in carbunculū egrediens aut re
uerberans rutilus/vicinum facit ae
rem rutilare. Idem ignis in smarag
do virescit. firmamēto puniceo in sa
phiro conformatur. Jacincti quoqȝ
speciebꝰ efficitur colore. In topazio

qui quo carior eo p̄ciosior est. oī fere colore superbit. Si et irim obiicias. thaumā ciadis rep̄sentabit ymaginem. Aque supiect9 vndat i lacuna ti. Sed ⁊ ignē celestem in supposita traiat p berillū. Vides igitur in multis q̄ multa sit ignis natura. Hic in alijs est prudēcia fortitudo. in alijs tempantia. in quibusdā iusticia. In nō nullis fides / lōganimitas spei in alijs. In hijs feruor ē caritatis. Hic paciencia laboꝝ. illic doloꝝ consolatio. alibi pseuerancia bonorū operū. q̄ tamen singula in singulis ē vn9 ⁊ idē de9. At i futura qū imediata faciē p grām ei9 videbim9 eū sicuti ē oīa in omnib9 erit. qū nulli ad beatitudinē / alicui9 vertutis substātia deerit. cū ip̄e in omībus futuris sit plenitudo v̄tutis ⁊ cumul9 beatitudinis. adeo quidē vt iuxta traditionē p̄rm / tāta maiestate sue plenitudine videatur adesse electis. vt nichil eis desit in vlla ḡcia. ⁊ ip̄e fere solus videatur in illis ⁊ illi9 noīe censeantur. salua veritate substātie. ac sine omni versibilitate nature. Hinc forte est illud Exultabūt sācti in gloria letabūtur in cubilib9 suis. cū sibi tūc p uia credūtur esse corda scōꝝ. ac vnusquisqȝ non modo i sua sed ⁊ in omniū cōsciētia glorietur. Sicut eni ignis. vt in p̄dicta meminꝰ similitudine ferri naturā penetrat ⁊ accēdit vt nichil cernatur in eo nisi ignis / ac sicut solaris radius illustrās aerē / solis vel radij censetur nomīe. sic de9 om̄s replebit electos. vt omni infirmitate ⁊ mutabilitate absorta. cū mortale imortalitatem. ⁊ corruptibile incorruptibilitatē induerit. de9 fere sol9 in omnib9 agnoscatur. Ad hāc nōnulli sentētiam referūt. q̄ angeli iā future beatitudinis nrē pticipes visi ab hominib9 adorātur. eo q̄ in eis visa est quedā p̄sentia deitatis / cū tamen creatura a creatura adorari omnino nō liceat. Sic eciā i facie saluatoris aliquid deitatis resplēduit qū de funiculis facto flagello vendētes ac emētes eiecit e templo / docēs oēꝫ negociationē exterminandā esse a domo orationis. In alijs vo ac si adsit diuinitatis p̄sentia / plenitudo ei9 in p̄senti nequaq̄ adest. sed vsqȝquaqȝ latere non potest. Est igitur in maiestate mirabilis / venerabilis a sapientia / a bonitate amabilis. ac hunc cultum citra omnē medietatem / potest ei fidelis impēdere creatura. Quid eni necesse est ad hoc vt eū timeamus. veneremur ac diligam9? Et hic est forte funicul9 triplex inter creatorē ⁊ creaturā q̄ facile solui nō potest. Sꝫ oīm tenacissima est vis amoris. Caritas siquidē nūq̄ excidit qua si q̄s adheret deo / vnitur ei ⁊ cū eo vn9 spiritus e. vtiqȝ qui vnitur ei ⁊ sic vt vnus spiritus / sit familiaris est. ac ab obsequio ei9 qd̄ est in spiritu arceri non potest. Ille autem cult9 qui in exterioris operis exhibitione consistit. medio idiget. eo q̄ ad spiritum corpalis nobis non patet access9. Qd̄ ac illū planū ē docuisse q̄ in samaritana cōciam instruens ait Spirit9 ē de9 ⁊ eos q̄ volūt adorare i spū ⁊ veritate oportet adorarē

¶ Ut tñ ad thronū illius q̄cunqȝ
modo huīlitatis nostre ↄscēdat infir
mitas/et aliquā habeat materiam
meritoꝝ/sensualiter eū voluit/qui
sensum dedit. ⁊ qui aīam glorifica
bit ꝰ carnem/vtrius fidelē expetit
famulatū De quoqȝ voluit eā cor
poraliter honorari. vt ꝙ̄ cauis tardi
tas infidelitatis/aut negligētie ex
cusationē nō habeat ¶ Capl̄m. iiij.

De reuerētia rerum ꝰ personarum et quot modis ꝑsona sit venerabilis

Reuerentia ergo q̄ corpora
liter īpenditur aut in perso
nis ↄsistit aut in reb9. Per
sonarū vero ratio habet̄. aut a natu
ra. aut ab officio. aut a morib9 aut
a ↄditiōe. aut a fortuna ¶ Natura
parētes veneramur ⁊ liberos ⁊ quos
nob̄ caro ↄiūxit. vtputa vxorē. ↄg
natos et affines Unde ⁊ gētiū iure
receptū ē. eo ꝙ ꝑcque fit apud oēs
gentes Ad hoc etiā ⁊ diuino iure vr
gemur quo scriptū nouimus Hono
ra patrem tuū ⁊ matrem tuā vt sis
lōgeuus sup terrā Et qui patri vel
matri maledixerit morte morietur
Liberos nō multū oportuit ↄmēda
ri. eo ꝙ nemo carnē suā odio habu
erit Sed nec vxorē propter quam
homo reliquit patrē ⁊ matrē. adhe
rens vxori sue. vt sint duo in carne
vna Nō tamē in hac ꝑte diuine le
gis mādata desūt Et si ꝓpter natu
re stimulū qui satis vrget rari9 inse
rantur. protendūtur tamē ad cog
natos ꝰ affines quos ꝑ se natura
ↄmendat ¶ Officiū vero est debitū
exequendi q̄ vniuiqȝ ex instituti et
moribus agenda sunt Ex eo namqȝ
ꝑsonis singulis proprij congruūt
actus. In hijs autē que sic agenda
sunt alia ad publicū alia ad suū cu
iusqȝ pertinent statū Ex quo liquet
officiorum quedā publica. q̄dam pri
uata conuenienter dici Priuatorū
vero tāta est multiplicitas ꝙ̄ta fere
est diuersitas personarum Publica
quidem oīa referuntur ad duas spe
cies Aut enim a diuino aut ab hu
mano iure descendūt Hec autem ex
libris officiorū lacius patēt. sed ad
presentem articulū. vt publicis offi
cijs reuerentia impendatur Tāta
namqȝ debetur eis. ꝙ̄ta est eminen
tia cuiuslibet magistratus Hāc qui
dem aut facit. aut īdicat vniuscuius
qȝ competēs iurisdictio. cum reueren
tia magistratuū aut contemptus re
dundet in honorē aut cōtumeliam
subditorum Unde in cōstitutionib9
principum magistratuū edictis aut
ꝓmulgationibus per prolensim fit
pluriū conceptio personarū. vt non
tam persone ꝙ̄ vniuersitati tota cō
stitutio videatur esse. vel q̄uis alia
ꝓmulgatio Hoc etiā iura vel cano
nes ignorāti/ex vsu cotidiano ꝑspi
cuū est. Porro rationē officiorū/nō
modo canonū ⁊ legū scita. s3 et ethi
corum omniū precepta exequūtur
¶ Mos autem est menti habitus
ex quo singulorū operū assiduitas
manat Non enim si quid fit semel
aut ampli9. statim moribus aggre
gatur. nisi assiduitate faciēdi verta
tur in vsū Hic aut virtutes ⁊ vicia
eque cōplectitur licet vicia non mo
res esse. sed a pleris3 dicantur mori
bus obuiare. In quo planum est so

las virtutes censeri nōie moꝝ Cū
bonos tn̄ ꝗ̄ malos dicim9 mores
vicia distinguimus ⁊ virtutes Vn̄
moratos a bono siue morigeros •
morosos v̄o a viciis nominam9 •
Qđ et ipsum plenitudinis nomen
videtur innuere cum nulli in carne
contingat adesse sacietatem moꝝ •
et multis assit superfluitas viciorū
Cum itaq3 a moribus quis reuerē
tiam contrahere dicitur • ei v̄tutes •
quib9 honor exhibēd9 est • inesse sig
nificatur Quis eni nō veneretur ⁊
vereatur illū quē prudentē forte tē
perantē credit ⁊ iustū ? Hinc ē etc ꝯ
siliū sapiētis • ei qui timeri appetit/
amari • honorari • ⁊ p̄ferri • vt deū
timeat • amet veneretur • ⁊ ei se tota
deuotione submittat ¶ Cōdicionē
quidē esse diffiniūt • fortuitū ꝑsone
statū • quo aut aduersis dep̄mitur •
aut extollitur prosperꝭ ⁊ alternatu
us sortis naturā/ sui ip̄i9 faciē ꝓtes
tatur Quale ē ꝙ alios veneramur
ingenuos • aliis seruiles cōtumeli
as irrogam9 Istoꝝ diuicias colī9/
illoꝝ ꝯtēpnimus paupertatem • Na
turā diffinire difficile eē asserit tulli
us • ego difficilius credo diffinire for
tunā • eo ꝙ hui9 nulla/ illi9 aliq̄ sub
stantia ē • Natura siquidē reb9 origi
nem p̄bet • qđ nequaꝗ̄ esset si in ve
ritate ip̄a nō esset Qđ eni omnino
nō est/ alicui p̄stare nō potest vt sit •
At fortuna cū nō sit • nō potest dif
finiri • In eo siquidē ꝙ nō est • nō po
test cuiꝗ̄ constare quid sit • Efferūt
epicurei p̄apuas sentēcias suas • q̄s
kyriadoxas vocāt/ quib9 toti9 ph̄ie
putāt seruire processū/ ⁊ more suo
fortune subiciāt vniūsa Ego i hoc
sicut ⁊ in plurimis plutharcū cēseo
audiendū • qui deam cecā colendā es
se negat • asserens eā nisi a cecis co
li nō posse • Multa quoq3 proponit
exempla • quib9 liquet oēs cece dee
cultores cecatos ⁊ p̄apitatos tandē
in foueam exterminii Testatur lī
gabba qui totā etatē luculēter ꝓdu
cens in seniū • hui9 dee familiaritate
⁊ cultū i breui elatus • ⁊ in breui
eci p̄apitat9 ē Qualiter aūt • apud
suetoniū • quere ¶ Queritur tn̄ p̄
fatus philosophus ⁊ in aure p̄dicti
p̄napis lacrimabiliter ingemiscit •
ꝙ hoc vicio cecitatis ⁊ temeritatis
ꝓbrosa dea ⁊ oīb9 ignominosa nu
minib9/ oīm deoꝝ tēpla fedauerit •
⁊ deoꝝ oīz p̄ripuerit cultū • vt p̄ter
edes p̄uatas q̄s in orbe ⁊ vrbe pas
sim habet/ rupē eciā tarpeiā occupa
uerit • sup̄mo ioui coequata et publice
fortune/ ymago aurea in capitolio
ab aduenis ꝯuenis ⁊ idigenis pub
lice adoretᷣ • et tantā p̄ ceterꝭ habet
auctoritatē • ꝙ in tota ratiōe morta
liū/ vt dici solet • sola vtraq3 paginā
videtᷣ implere • Videas eā ibi rotā
v̄sare volubilem/ qđq3 magis mire
re/ eiusdem rote impulsu/ de pectore
iouis/ sororum pensa/ precipitat et
conculcat Quisquis enim fortunā
statuit fata conuellit • Fata inquit
stoicus regunt homines • Fatum
est in partibus illis quas sinus ab
scondit • Huic paradoxe stoicorum
kyriadoxa epicuri reclamat • Fatalē
inquit tolle necessitatem quia si for
tuna volet fiet de rethore ꝯsul Si
volet hec eadē fiet de cōsule rethor

¶ Ceteꝝ vt cū fortuna nūnꝰ agaꝰ
sit inopinatoꝝ euentuū forma. Et
licet cōditioni videatur plurimū vi
cinari. eo q̄ fortuitoꝝ cōcursus sta
tū efficiat/ quē cōditionē esse predix
imꝰ. In eo tamē plurimū differt/
q̄ cōditio nūc a natura. nūc ab offi
cio. nūc a moribꝰ est. nūc a varijs fi
guris euentuū. fortuna sꝑ ꝯsistit in
hijs que īprouisa emergūt. Eam
vsq̄quaq̄ nititur euacuarē pluthar
chus. et ex p̄missis quatuor locis/
nature/officij/moꝝ/cōditionis/ to
tius reuerētie emanare credit origi
nē. Superstitiosiꝰ tamē hoc infideliū
more exequitur Unde nōnullas sē
tencias eiꝰ/sensu et sermone catho
lico curaui inserere. Ille quidē in cul
tu deoꝝ eos p̄cipue asserit venerā
dos qui ei familiariꝰ et vicinius ac
cedūt Aut natura. vt liber indoꝝ do
mitor hercules qui eo ipso in se iouē
ꝯtestatꝰ est q̄ angues iugulauit in
cunis. Aut officio. vt pontifices. sa
cerdotūq̄ p̄fectos Aut moribꝰ. vt phi
losophos q̄ mentis diuine haustū/
inuestigatione ⁊ dispēsatione sapi
entie īdicāt Aut cōditione. vt quos
fauor numinis extulit. vt alijs pre
essent ex causa potiꝰ familiari q̄ of
ficio publico. Sermo quidē ꝑfidus
est. et omni reprobatiōe dignus sen
susq̄ verboꝝ qui phm non deceret.
¶ Sꝫ forte quid de natura deoꝝ
sentiret/in auribꝰ corrupti populi ꝓ
loqui non audebat. qui legerat cō
bustos esse libros philosophi pita
gore ⁊ ipm actū esse in exiliū ab a
theniensibus eo q̄ dubitauerat an
de dijs vera essent que vulgo dice
batur Quis ḡ ꝯtrariū auderet asse
rere. q̄ nec ipsā dubitationē erroris
noueāt īpunitā? Est itaq̄ verisilie
q̄ morē auditoribus gesserit. ⁊ vt
eos ab illiciꝰ reuocarēt. aliq̄d īdulsis
se errori Nā in doctrina moꝝ luculē
tissimꝰ est. eoq̄ huic opinioi facilꝰ
acq̄esco q̄ aplūs gentiū fide tū ⁊ re
ligione īcolumi/oībus oīa factꝰ est.
vt omnes lucrifaceret ¶ Nos aūt
quibus de celo veritas illuxit nō de
orum qui nulli sunt sꝫ veri dei minis
tris ⁊ amicis/reuerentiā magnā cre
dimus exhibendā. sꝫ et inimicis eius
interdū/ quoniā hoc ipse p̄cepit. q̄
sepe maximā ad eruditionē suorum
pessimis hominibꝰ cōtulit potestatē
Unde illud Subiecti estote omi hu
mane creature propt̄ deū/siue regi
quasi p̄cellenti siue ducibꝰ tanq̄ ab
eo missis ad vindictā malefactorum
laudem vero bonoꝝ Et illud Ser
ui subditi estote dñis vestris nō tan
tum boīs ⁊ modestꝭ sꝫ etiā discolis
Amici q̄dē dei fiūt aut gracia cessāti
bus meritis. vt iheremias ⁊ iohā
nes sanctificati āteq̄ nati. et gēma
sacerdotū nicholaꝰ quarta et sexta
feria semel lactēs in cunis Aut me
ritꝭ ex gracia. vt q̄ facili via bonoꝝ
operū sicut penitens latro. vel diffi
cili ⁊ felici trāsitu meretꝭ regna celoꝝ
velut aplōꝝ chorꝰ ⁊ mr̄m ¶ Hos
aūt tres ordines innuit maro Facilis
descēsꝰ auerni/noctes atq̄ dies pa
tet atri ianua ditꝭ Sꝫ reuocare ḡdū
supaꝗ euadere ad auras Hic opꝰ h
labor ē pauci quos equꝰ amauit Iu
piter aut ardens euexit ad ethera
virtꝰ Dijs geniti potuere Quos

ergo morum elegantia / diuine vi
demꝰ bonitati conformes/debemꝰ
tanꝙ verissimã ⁊ fidelissimã dei yma
ginem venerari. Ministri vero sunt
quos dispositio diuina vocauit. vt
corripiendo ⁊ corrigendo vicia. aut
virtutes inserendo ⁊ ꝓpagando/ suã
⁊ aliorꝫ curent salutẽ. Qui vero ci
tra iure humano ministrãt tanto in
feriores sũt hys qui ministrãt in di
uino/ quantum diuinis humana ce
dunt. ¶ Capitulum quintum.

Que pena iminiat hys qui minis tros ecclesie locorꝫqꝫ venerabiliũ iniu rias inferunt ⁊ de ꝑuilegys locorꝫ venerabiliũ ⁊ ꝙ absolucio nec ꝑ vim extorqueri. nec surripi potest ꝑ fraudẽ

In hys autẽ qui circa diui
na ministrãt/deꝰ pre cete
ris honoratur aut spernitẽ
cum illorꝫ honorẽ aut conteptum/
propriũ reputet Hic est illud Ego
dixi dij estis. ⁊ labia sacerdotis cus
todiũt sciencia. ⁊ legem requirũt ex
ore eiꝰ. qꝛ angelꝰ dñi exercituũ est
Ipsa quoqꝫ veritas ait Qui vos au
dit/me audit. qui vos recipit me re
cipit. Et qui vos spernit. spernit
eũ qui me misit. Et qui tãgit vos
tãgit pupillam oculi mei Illa vero
reuerẽcia q̄ in deũ veneracione cõsis
tit multiplex est Aut ei corporales
res sunt vt edes/ ⁊ loca sacra. ⁊ q̄
pijs dicantur vsibus/et sacrificia q̄
visibiliter exercẽtur. aut incorpora
les vt iura que sacris rebus compe
tunt/q̄ temerare sacrilegiũ est/ mor
te piandũ/ aliave pena grauissima
pro qualitate admissi. Rerum vero
sacrarũ imunitates conuellere. i sur
gere in deũ est. ⁊ q̄si vendicare eũ in
seruitutẽ Et quidẽ de iure diuino ꝓ
se possent multa ꝓponi/sed vt emu
le ꝑuitatis nõ obloquatur audacia/ i
hac parte statuta principũ lacius ⁊
benigniꝰ patent/qui fidẽ xpianam
venerãtur ⁊ approbant / et ecclesiarꝫ
⁊ ministrorꝫ oimqꝫ locorꝫ venerabi
liũ/ ꝑuilegia vniuersa confirmant
¶ Quis ei ꝑncipis eꝰ memoria i bñ
dccẽ ẽ (archadiũ loqꝛ) cõstitucionẽ
nõ audiuit ¶ Si quis i hͦ genꝰ sa
crilegij ꝓruperit vt in ecclesias catho
licas irruẽs sacerdotibꝰ ⁊ ministris
vel i ipõ cultu loco aliquid ĩportet
iniurie/qd̄ geritur a prouincie recto
ribꝰ animaduertatur. atqꝫ ita prouin
cie moderator/sacerdotũ ⁊ catholi
ce ecclesie/ministrorꝫ loci quoqꝫ illorꝫ
⁊ diuini cultus iniuriã capitali in
ꝑuictos siue ꝯfessos reos sentẽcia no
uerit vindicandam. nec expectet vt
eps / iniurie proprie vltionem de
poscat. cui sãctitas ignoscendi glãz
dereliq̃t. sitqꝫ cunctis laudabile fac
tas atroces sacerdotibꝰ aũ ministris
iniurias. veluti publicũ crimẽ ꝑseq̃.
ac de talibus vltionẽ promereri I
tem placet clemencie nr̃e. vt nichil
cõmune clerici cũ publicꝭ actionibꝰ
habeant. vel ad curiam ꝑtinẽtibus
cuiꝰ corpi nõ sĩt ãnexi Et alibi si ec
clesie venerabilꝭ ꝑuilegia eꝰ q̄ fue
rint vel temeritate violata. vel dissi
mulatiõe neglectũ. cõmissũ q̃nqꝫ li
brarꝫ auri cõdempnatiõe plectatur
Que vero ꝑuilegia ecclesiarꝫ locorꝫqꝫ
venerabiliũ ⁊ ministrorꝫ sũt/diuino sũt
⁊ huãno iure notissima. cũ ulꝫ vsu iã
liq̃at ꝙ nõ possũt nisi apd̄ iudices

ecclesiasticos cōuenire. Et si quis in
aliquē de clero violētas manꝰ inie
cerit anathemate feriatur. vt nisi ꝑ
romanū pontificē absolui nō possit.
Huiꝰ criminis frustra alibi queritur
venia. nisi articulꝰ mortis forte im
mineat. q2 nec per vim extorqueri.
nec per fraudē surripi potest Aucto
re claudiano theodosiꝰ ait. Non ex
torq̄bis amari. Hoc alterna fides
hoc simplex grā donat Nichilomi
nus verū est. q2 nō extorq̄bis absol
ui. quod sola cōtritio cordis/confes
sio oris/et satisfactio operis prome
retur. Utiqꝫ nō vis sed sola grā iusti
ficat impiū. et fraus peccatori non
prodest. q2 spiritꝰ sanctꝰ discipline
effugit fictū. nec habitat in corpe
subdito peccatis ¶ Alibi me dixisse
recolo. q2 teste patre magno augus
tino simulata innocētia nō est inno
cētia. sed duplex malicia. q2 malicia
est et simulatio. Eq̄tas quoqꝫ simu
lata non est equitas sed duplex ini
quitas. quia iniquitas est ⁊ simula
tio. Unde imoderato stupore cōfun
dor. cū frequentissime videā (nescio
fideles an infideles dicā) in sacrilegi
o huiꝰ mōi deprehensos. ad hoc to
tis viribꝰ anhelare. vt minis et ter
roribꝰ vrgeāt sacerdotes ad absolu
tionē prestandā quā nec isti fideliter
dare nec illi in cōtumacia vtiliter ac
cipere possūt Pane faciliꝰ est vtrūqꝫ
inuolui. q̄ alterū istorꝫ expediri. Utri
us tn̄ sit culpa grauior. non facile
dixerim. Hec de hijs que in politica
constitutione plutharchi vicem ani
me obtinent.

¶ Capitulū sextum. De principe
qui caput est reipublice et electione
eius et priuilegijs et premio virtu
tis et culpe. et q̄ beatum iob debeat
imitari et de virtutibus beati iob.

Sequitur vt eius imitātes
vestigia de menbris reipub
lice disseramꝰ Dictū est au
tē principē locū obtinere capitis/ et
qui solius mentis regatur arbitrio.
Nūc itaqꝫ vt iā dictū est/dispositio
diuina in arce reipublice collocauit
et cū nunc archano prouidētie sue
misterio/ceteris prefert. nunc quasi
suorꝫ iudicio sacerdotū. nūc ad eum
preficiendū totius populi vota con
currūt. Vn̄ et in veteri testamēto le
gitur. q2 moyses ordinaturꝰ eū qui
p̄esset in populo conuocauit omnē sy
nagogā vt eligeret astāte pplō. ne
q̄ pꝰ modū retractio cuiq̄ ne q̄s scru
pulus resideret. Legitur in libro reg
norū. q̄ saul rex futurꝰ apparens in
facie populi ab humeris sursū super
eminebat vniuersū populū. Quare
queso nisi q2 quē oportet p̄esse ali
is/pectore debet et ore p̄minere. ut
quasi honerū operū vlnis / totiꝰ po
puli latitudinē amplexari valeat ⁊
protegere tāq̄ doctior. sāctior circū
spectior. ⁊ omni v̄tute prestantior.
Dicit enim dominꝰ ad moysen Assu
me ad temetipsū ihesum filiū naue
hominē qui habet spiritum dei in se
metipō ⁊ impones manꝰ tuas sup
eū. et statues corā eleazaro sacerdo
te. ⁊ precepta ei dato in conspectu
totiꝰ synagoge. et precipe de ipō co
rā eis. et dabis claritatē tuā super il
lū. vt audiāt illū filij isrl ¶ Audis
euidēter ordinationē p̄ncipis populi

tam manifeste descriptam vt pene
expositione nō egeat Si eā tamen
manifesti⁹ queris. eā tibi auctore do
mino/loco suo et tempe cū pceptis
explanabo. adiciens indumētoꝝ ꝛ
quorūdam sacramētoꝝ sigtiones.
Hic aūt plane nulla ē populi accla
matio nulla consanguinitatis ratio.
nulla ꝓpinqtatis habita cōtempla
tio est ¶ Mortuo salphaat. filie/pꝛi
nam apud moysen vēdicabāt here
ditatem. petitionem earum iustam
esse deus ipse testatur. Propinquis
namqꝫ/agrorum et prediorum here
ditas relinquenda est/ꝛ ut plurimū
actionum. Gubernatio vero populi
illi tradenda est quem de⁹ elegerit
homini. scilicet tali qui habet spiri
tum dei in se ꝛ pcepta dei in cōspcū
ei⁹ sunt/qui moysi valde not⁹ sit et
familiaris. i. i quo sit claritas legꝭ
et scientia vt possint eū audire filij
israel Nec tamē licitū est fauore no
uoꝝ recedere a sāguine pncipū qui
bus ꝑuilegio diuine ꝓmissionis et
iure generis debetur successio libero
rū. si tamē vt pscriptū est ambula
uerīt in iusticijs dn̄i Si vero a via
pauli sp deflexerīt nō statim usqꝫ qꝫ
deiciuntur. sed patienter corripiūtur
in iustitia donec fiat cōpicuū eos p
tinaces esse in malo. Neqꝫ ei robo
am statim excussꝰ est a solio patris
ex quo senioꝝ contēpto cōsilio reces
sit a via salomonis. on⁹ ipoꝛtabi
le volens imponere in humeris fili
oꝝ israel. verūtamē scissū est regnū
ei⁹ decē tib⁹. x. tribub⁹ pt⁹ ierobo
am seruū salomonis. Fueruntqꝫ reg
na diuisa dum regnū habuit iuda ꝛ

israel Pensit ergo de cōtumatia pe
nam. de grā dei et ꝑuilegio sangui
nis miam vt rex quidē maneret. sꝫ
magna regni parte mutilatus. Vn̄
hoc illi? Quia adheserat consilijs
iuuenū cōtempnēs vias ꝛ precepta
prudēcie. Impossibile enī est vt sa
lubriter disponat pncipatū qui nō
agit cōsilio sapientū Ve inquit ter
re cui⁹ rex puer est. ꝛ cui⁹ cōsiliarij
mane comedūt. Beata terra cuius
rex nobilis est. ꝛ cui⁹ pncipes vescū
tur tempore suo/ad refectionem nō
ad luxuriā Ibi etei sapiētia esse nō
potest ¶ Hinc scūs iob. Sapiētia
vbi inuenitur ꝛ que est locus intel
ligentie Nescit homo pciū ei⁹. nec
inuenitur in terra suauiter viuentiū
Nō equabitur ei labētium quicqꝫ.
trahitur enim sapiēcia de occultis
Longe vtili⁹ iuuenes repulisset/ac
quiescēs consilio senioꝝ/vitā beati
iob habēs regnādi formā. Audi er
go quid de se fateatur Cū procede
bam ad portā ciuitatis. ꝛ in platea
cathedram parabant michi. Vide
bant me iuuenes et abscōdebātur.
et senes assurgētes stabāt/ pncipes
cessabāt loqui. ꝛ superponebāt digi
tum ori suo Vocē suā cohibebāt du
ces ꝛ lingua eoꝝ gutturi suo adhe
rebat. Auris audiens beatificabat
me/ꝛ ocul⁹ vidēs testimoniū redde
bat michi eo qꝫ liberassem paupem
vociferantem/ꝛ pupillum cui non e
rat adiutor Benedictio peritur sup
me veniebat/ꝛ cor vidue consolat⁹
sū Iusticia indut⁹ sum. ꝛ vestiui me/
sicut vestimēto et dyademate / iudi
cio meo Ocul⁹ fui ceco ꝛ pes claudo

Pater eram pauꝑū et cauſam quā
neſciebam diligentiſſime inueſtiga
bam. Côterebam molas iniqui. et
de dentibꝰ illius auferebam p̄dam.
Dicebāqꝫ ī nidulo meo moriar: ⁊ ſi
cut palma multiplicabo dies. Ra
dix mea apta eſt ſecꝰ aquas/ ⁊ ros
morabit̄ in meſſione mea. Gloria
mea ſemꝑ īnouabitur. ⁊ arcus me
us in manu mea inſtaurabit̄. Qui
me audiebāt ſententiā expectabāt.
et intenti tacebant ad cōſiliū meū.
verbis meis nichil addere audebāt
et ſuꝑ illos ſtillabat eloquiū meū.
Si quādo ridebam ad eos nō crede
bant/ et lux vultus mei nō cadebat
in terrā Si voluiſſem ire ad eos ſe
debam p̄mꝰ. Cūqꝫ ſederē quaſi rex
exercitu circūſtante. erā tñ merētiū
cōſolator ¶ Ecce regnandi in viro
iuſto ex mḡna ꝑte exp̄ſſa ē formula
quā ſi ꝑ ſingula exequi voluerimꝰ
integri libri magnitudinē inſertaꝝ
virtutū ſeries vel ſola cōplebit Di
ligens lector ſingula v̄ba diſcutiet.
qꝛ in hijs oībus nec iota nec apex
a miſterio ſalutis vacat Pauca tñ
que in ipā ſuꝑficie verborū eminēt
quāta potero breuitate perſtrīgam
¶ Qn̄ inquit lauabā pedes meos
butiro ⁊ petra m̄ fūdebat riuos olei
cum in parata cathedra reſiderē in
platea abſcōdebātur iuuenes ⁊ m̄
ſenes aſtabāt Innuit ergo qꝛ rerū
affluētia/ grāꝝqꝫ cōcurſio/ ei prudē
tiam nō excuſſerūt. ſꝫ in hijs oībus
ex cōſcientia/ ⁊ teſtimonio bonorū
operū auctoritas incōcuſſa ꝑmanſit
Egrediebatur enī ad portā qui la
tebris nō egebat. ⁊ qui cedēdi pro
meruerat ſedē/ ſenū prudentiā erige
bat. leuitate iuuenili abſcondita.
Ceſſabant loqui p̄ncipes ⁊ lingua
ducū gutturi adherebat nō audētes
grādia loqui ⁊ īponere humeris ho
minū onera īportabilia q̄ nec in ſu
ꝑficie digiti tangi ſolent. Docebat
enī oēm virtutꝭ laudē/ in actione cō
ſiſtere. caſſūqꝫ eſſe ſplendorē verbi/
cui non ſubeſt ſoliditas operis. In
omni opere inquit ſalomon erit ha
būdantia. vbi autē verba ſunt pluri
ma ibi frequēter egeſtas Principū
vero ⁊ ducū eſt/ alios in via morū
p̄cedere. nō que facienda ſunt alijs
tumide ītonare ¶ Aurꝭ audiēs. ⁊ o
culꝰ vidēs btīficabat me Inſtrumē
ta corꝑis elegāter exp̄ſſit. qbꝰ ſen
ſus aīe maxime cōualeſcit Exterio
rū nāqꝫ noticia/ oculi ⁊ aurꝭ obſeq̄o
fideliſſime tranſit ad animā. et the
ſauros cordis ſepius lingua incau
ta diſpergit Qđ vero audiēs et vi
dens adiecit/ ſapientꝭ iudiciū expri
mit. iux̄ illud Beatꝰ qui loq̄tur in
aure audientꝭ. Nō itaqꝫ beatificatū
ſe dicit linguis hoīm q̄ in alterutrā
ꝑtem vł amore vł odio frequenter
īpellūtur Sufficit ei teſtimoniū cō
ſcientie/ p̄ſertim cū roboratū ſit iu
dicio ſapientū/ eo inquit ꝙ liberaſ
ſem pauꝑem. pupillū et periturū et
ꝯſolatus ſum cor vidue In hijs enī
maxime principalis claret auctori
tas que a domino inſtituta eſt ad in
iurias ꝓpulſandas Hec quidē ſunt
oꝑa miſericordie/ et erit nomē agē
tis ea/ benedictū in ſclā ¶ Sed ne
credas eum remiſſiore clemētia. vi
cijs audaciā p̄ſtitiſſe. Iuſticia inquit

indutus sũ ⁊ dyademate iudicio me-
o. causã quã nesciebã diligẽtissime
investigabã. Oportet eni iudicẽ cũc-
ta circa et ordinẽ rerũ plena inqui
sitione discutere/ nec an obuiate ali
cui/ ꝙ causa sit legittimis rationib9
plenissime limitata. Ut enim ait
ethicus. Ad penitendum properat
quisquis cito iudicat. Conterebã
molas iniqui. Iniquus est quisq̃s
in iudicijs sequitur non causam.
sed predam. qui sic munera diligit
ut sequatur retributiones. Et licet
equũ sit quod discernit ad preciũ /
auaricie seruiens / ꝑgit in mortem.
Unde seq̃tur. Et de dentib9 illius
auferebã predã. dicebãq; In nidulo
meo moriar. Mẽte itaq; composue
rat qui rerũ suarũ amplitudine con
tentus erat. Nec auaricie aut am
bitionis stimulo urgebat᷑ ut domũ
domui. agrũ agro coniũgeret usq;
ad terminos loci ac si solus habita
turus esset in superficie terre. Et si
cut palma multiplicabo dies. Rem
ãmirandã aristotiles in septimo pro
blematũ et plutarchus in octauo
memorabiliũ dicit. Si super palme
inquiũt arboris lignũ magna pon
dera imponas. ac tam grauiter ur
geas ꝟ oneres ut magnitudo one
ris sustineri nequeat non deorsum
cedit/ nec ĩ terrã flectit᷑. sed aduũs9 põd9
resurgit ⁊ sursũ nitit᷑ recuruaturq;.
Propterea inq̃t plutarch9. placuit
palmã signũ eẽ victoie ĩ certamib9
q̃m ligni ingeniũ huiusmodi est ut
urgentibus et opprimentibus nõ ce
dat. Fertur item ꝙ ramus eius
palme que grece dicitur basileros a
uelli non potest si trahatur deorsũ.
sed si sursũ producas cedit. Cõstat
autẽ qr truncus palme vel stipes a
radice contrahitur. sed in superiori
bus dilatatur. Secus autem est
ĩ quauis arbore que tanto magis
turgescit/ quo ad terram stipes/ vici
nius accedit. Per palmã ḡ signifi
catur iusticia inuiabilis/ que descen
sum non nouit sed solũ ad superiora
processum. Unde iustus ut palma
florebit. Radix mea aperta est sec9
aquas/ scripturarũ utiq; et virtutũ.
de quibus supra. et ros scilicet gra
cie morabitur in messione mea. in
tellige bonorũ operũ/ quorũ mani
pulos electis reponet apud se in il
la die iustus iudex. Unde sequitur
Gloria mea semper innouabitur. ⁊
arcus meus instaurabitur. quia est
aliquid quo tendit ⁊ in quo dirigit
arcũ iustus. Nec passim sequitur.
coruos testa q; lutoq;. Qui me
audiebant expectabant sententiam
⁊c. Sepe dictũ est. sentenciã in bono
semper accipiendũ esse/ iuxta illud.
Sapientior videtur sibi piger septẽ
viris loquẽtibus sentencias. Audis
in sapiente tria concurrere. Intenti
inquit tacebãt. ad consiliũ meũ. Uer
bis meis nichil addere audebant.
stillabat super eos eloquium meũ.
Res ardua desiderat attentionẽ/ ⁊
virum graue decet consilia medita
ri. ut quicquid agit / quicq̃d loqui
tur. sit pro consilio hominũ affectã
ti sapienciã. Est autẽ oĩs circũspecti
illa pferre / q̃b9 nichil demi liceat
vel apponi. Est aũt viro ḡui turpis
simũ. si iungit᷑ se nugis ꝟ fabul᷑ imis

ceat/⁊ inter ꝯgarrientes ꝑstrepat·
veluti rabulus anser āmixtꝰ olori
bꝰ·⁊ oēm materiā credit aptam eſ
ſe litigijs· Ambigitur quid eni caſ
toꝛ ſciat an ꝯcalis plus Brūduſiū
ſimiā meliꝰ via ducat an apij Pre
terea q̄ habundāt ſui copioſitate vi
leſcunt ⁊ cū multiloquio pcām non
deſit· pauca prudēter loquētis ſmo
eſt preciosus· Vn̄ ſocrates querenti
qūo quis famā optimā compararet·
Si geſſerit iquit optima ł locutꝰ
fuerit pauca· Hoc eſt qđ vir iuſtꝰ ⁊
veritus delinq̄re i ſermone· dicit ſtil
laſſe eloquium ſuū Qui eni nō de
linquit in ꝟbo· hic ꝑfectꝰ eſt vir
¶ Si qn̄ ridebā ad eos nō credebant
Riſus leuitatis indiciū ł quo pate
cior eo ipudentior ⁊ reprehēſibilior
eſt· Ait eni· ſtultꝰ in riſu exaltat vo
cem ſuā· Et ſaluatoꝛ fleuit q̄ vtiq̄
riſiſſe nō legitur· Nec eū facile cre
diderī pronū eſſe ad cachinnū· qui
ſub tāta ambiguitate de riſu loqui
tur· vt ⁊ ſi riſerit nō credat· Et lux
vultus mei nō cadebat in terrā· Ri
ſit forte vir iuſtꝰ· ſed eū in hylarita
te temporalis ineptia nulla ꝯſoluit
Et quicquid terrenū erāt i moribꝰ
vultū verebatur auſterꝝ Si voluiſ
ſem ire ad eos· ſedebā pmꝰ Prima
ſiquidē cathedra dignꝰ erāt q̄ alios
tantaꝝ ꝟtutū itinere p̄cedebat Cū
q̄ ſederet q̄ſi rex famulātibꝰ alijs·
lacrimas merentiū abſtīgebat· Io
cunda quidē concluſio· cū ptās pub
lica ſic ſtudet p̄cēſſe vt in vniuerſita
te ſua triſtem aliquē eſſe nō paciat
Qua ꝟo arte id fiet moralis cam
pꝰ ſubiectus exequitur· Tāta qui

dem amenitate floꝝ ⁊ fructuū vber
tate· vt ſi quis eū ingreditur ꝑadi
ſi delicijs ſe gaudeat intereſſe· Mi
rans forte ⁊ attonitus obſtupeſcit
quemq̄ in exilio carnis huiꝰ/tante
dulcedinis ꝑticipē eſſe/ ł celeſtiū ci
uiū eſſe ꝯciuem· Sꝫ an ita eſſe poſſit
ex opibꝰ viri iuſti tu ipē diiudica
Si negaui qđ volebāt pauperibus
⁊ oculos vidue expectare feci Si co
medi bucellā meā ſolus ⁊ nō come
dit pupillꝰ ex ea· q2 ab infancia cre
uit mecū miſeratio ⁊ de vtero mr̄is
mee egreſſa eſt mecū Si deſpexi p̄
tereuntē eo q nō habuerit indumē
tum· ł abſq̄ opimēto paupꝛē Si
nō benedixerūt michi latera eius ⁊
de velleribus ouiū mearū calefactꝰ
eſt· Si leuaui ſuꝑ pupillum manū
meā· cū viderē me in porta ſuperio
rem· humerꝰ meꝰ a iunctura ſua ca
dat ł brachiū meū cum oſſibus cō
teratur· Semꝑ enim quaſi tumen
tes fluctus ſuꝑ me timui deum· ł
pondus eius ferre nō potui· Si pu
taui aurū robur meū· ⁊ dixi obrizo
fiducia mea Si letatꝰ ſū ſuper mul
tis diuicijs ł q2 plura reperit ma
nus mea· Si vidi ſolem cum fulge
ret ł lunam incedentem clare· et le
tatum eſt in abſcondito coꝛ meū ⁊
oſculatus ſum manum meam ore
meo que eſt iniquitas maxima· et
negatio contra deum altiſſimum·
Si gauiſus ſū ad ruinam eius qui
me oderat/⁊ exultaui q inueniſſet
eū malū Si non dixerūt viri taber
naculi mei· quis det de carnibus e
ius vt ſaturemur· Foris nō manſit
ꝑegrinꝰ/hoſtiū meū patuit viatoꝛi

Si abſcondi quaſi homo peccatum
meum ⁊ celaui ĩ ſinu meo iniquita
tem meã. Si expaui ad multitudi
nem nimiã et deſpectio propinquo
rum terruit me. ⁊ nõ magis tacui.
nec egreſſus ſum hoſtiũ. Si aduer
ſum me terra clamat ⁊ cũ ipſa ſulcĩ
eius deflent Si fruct9 eius comedi
abſ3 pecunia ⁊ aĩam agricolarꝫ ei9
afflixi. ꝓ frumẽto oriatur michi tri
bulus. ⁊ pro ordeo ſpina ❡ An nõ
credis eũ ambulare ĩ latitudine de
liciarũ dei qui de corde puro ⁊ cõſci
entia bona ⁊ fide nõ ficta ſub ĩpre
catione tãta de ſe iſta fatetᷣ? Quis
iſtorum verborũ deſiderat interpre
tationẽ. aut in tãta virtutũ luce nõ
videt? Nimiũ plane ebes eſt ⁊ ob
tuſi ingenij cui ꝑ ſe iſta nõ lucẽt In
vnũ hic plurima ꝯgerũtur. quorum
vel vnũ / orbem quendã illuſtrare ſuf
ficeret Si principes plura legere vel
audire faſtidiunt. ſaltẽ hoc tantillũ
legant / audiãt / ⁊ inquiſitiõe diligẽ
ti diſcuciant dũ imitãtur ❡ Sequi
tur enim in eodẽ Si audierĩt reges
et obſeruauerint vocẽ dñi / ꝯplebũt
dies ſuos ĩ bono ⁊ ãnos ſuos ĩ glo
ria Si autẽ nõ audierint trãſibunt
per gladiũ et ꝯſumẽtur ſtulticia. vi
des ne inutiliũ regũ duplicẽ exitũ?
Aut enim ꝑ gladiũ trãſeũt. aut ſtul
ticia ꝯſumũtur Et recte dicitur per
gladiũ trãſire / nõ finiri eo ꝗ gladi
us q̃ſi quidã trãſitus eſt eis ad locũ
vbi ſecũdũ multitudinẽ iniquitatũ
ſuarũ potentes potenter puniuntur
Sed ⁊ ſtulticia cõſumit impios. q2
ĩ depreſſione populi / robur p̃ncipis
eneruatur Populus namq3 contri
tus / erigere vires principis non po
teſt aut non vult.

❡ Capitulũ ſeptimũ Que mala
vel bona ſubiectis proueniãt de mo
ribus p̃ncipũ quod et aliquorꝫ ſtra
tegematicis roboratur exemplis.

Quaſi inquit qui mittit lapi
dẽ in acruũ marcurij. ſic qui
dat inſipienti honorẽ. Hoc
a diuerſis diuerſo modo exponitur
Ego ſapienciorũ venia impetrata
acervũ credo marcurij in quo conſiſ
tit ratio calculandi. q2 marcuri9 nu
men eorꝫ eſt qui negociacionẽ exer
cent et raciocinijs ſuis diligenter in
uigilãt. Mittere ergo lapidẽ in acer
uũ quo regitur ratio calculandi eſt
totũ turbare calculi rationẽ. ⁊ hono
rẽ ꝯferre inſipienti eſt reipublice ſub
uertere vitã. Et impoſſibile eſt vt
alios vtiliter regat quẽ proprius
ſubuertit error Ait enĩ Vbi non eſt
gubernator / populus corruet. Et
alibi. rex inſipiens perdet populum
ſuũ et ciuitates inhabitabuntur ſu
per ſenſũ prudentiũ. Omnis poten
tatus / breuis vita Languor prolix
ior grauat medicũ. breuẽ lãguorẽ
p̃cidet medic9 Sic et rex hodie eſt
⁊ cras morietur. Cũ enĩ morietur
homo hereditabit ſerpentes ⁊ beſti
as ⁊ vermes. Nunq̃ queſo paupe
res opprimũtur iniurijs / attenuantᷣ
exactionib9 rapinis multiplicib9 ex
ſpoliãtur. iubẽtur in ſe ꝯcurrere ꝑpli
⁊ orbẽ cõcutere vt potẽtib9 iſti ſucce
dãt hẽredes? Iſti nãq3 ſuccedũt oĩb9
iure ſuo. nec deſideratur ſollẽpnitas
teſtamẽti. Ab inteſtato emergunt.
velis nolis hos habebis heredes.

In secularibus litteris fertur dix
isse plato. perinde est cum subditos
opprimit magistrat9 ac si caput cor
poris intumescat. vt a mēbris aut
omnino aut sine molestia non pos
sit. Hanc autem passionē sine gra
uissimo dolore membroꝝ tolerari.
vel curari impossibile est. Si vero i
curabilis fuerit passio. sic viuere ꝙ̄
mori miseri9 est. Miseris aūt nichil
vtilius est. ꝙ̄ vtrūqꝫ finire miseriam
Idem quoqꝫ dixisse legitur cum in
subiectos potestas seuit/idem est ac
si tutor pupillū ꝑsequat̄. vel eū suo
mucrone iugules/ ob cui9 defensio
nem/ ab eodē traditū tibi gladium
accepisti Rem nāqꝫ publicam/ strui
ture pupilli ꝯcelebre est/et eam tūc
demū recte procedere. cū caput ei9
se inutile esse ꝯgnoscit/nisi fideliter
membris cohereat. Hec ille Et q̄
dē eleganter ꝟ vere. Sꝫ vt michi
videtur coherētia fidelis ꝟ firma es
se nō pt̄. vbi nō ē tenax vnio volū
tatū. ⁊ quasi ipoꝝ aioꝝ cōglutina
tio. q̄ si defuerīt hoim frustra sibi cō
gruūt opa. cū dol9 in ꝑniciē ꝑgat si
ne affectu ꝓficiendi. ¶ Simulato
res inquit iob ⁊ callidi ꝓuocant irā
dei. neqꝫ clamabūt cū vincti fuerīt.
morietur in tēpestate aīa eoꝝ. ꝟ vi
ta eoꝝ inter effeminatos. Opib9
nāqꝫ causā ꝑstat. nūc pudor. timor
interdū. sed iunctura illa solidissima
est que ex adype fidei ⁊ dilectionis
ꝓcedit. ꝟ i solo v̄tutꝭ fūdamēto sb
sistit Opera tn̄/qꝛ moꝝ argumēta
sīt grām pariūt. q̄ nichil vtili9 nichil
efficaci9 est ad statū ingratuū et ꝓ
cessum. Inde illud est īpatoris. vel
si mauis versificatoris egregij. dū
tamen idē eos sensisse non ambigꝭ
Dis pi9 in primis. nā cū vincamur
in oī Mune/ sola deos equat cleme
tia nob. Neu dubie suspcīis agas
neu falsus amicis. Rumorꝫ ne cui
d9. q̄ talia curat/ inanes Horrebit
strepit9. nulla nō anxi9 hora. Non
sic excubie. nec circūstantia pila Q̄ꝫ
tutatur amor nō extorq̄bis amari
Hoc alterna fides. hoc siplex grā
donat ¶ Alexander cum hyeme du
cens exercitum resideret ad ignē. re
cognoscere ꝑtereūtes copias cepit.
Cūqꝫ conspexisset quendā ꝓꝑ exa
nimatum frigore iussit eum sedere i
loco suo dicens. Si in ꝑsis nat9 es
ses. in regia sella residisse capitale
foret. sed in macedonia nato conce
ditur Fertur ⁊ aliud de eodem. ꝙ
cū virgo eximie pulchritudinis fini
time gentis principi despōsata int̄
captiuas adesse nūciaretur ei absti
nētia summa peperat. vt ne illam
quidē aspexerit. Qua mox ad spon
sum remissa vniuerse gentis ꝑ hoc
beneficiū sibi mentes conciliauit Sic
humanitate suoꝝ alienoꝝ aīos si
bi iusticia deuīxit ¶ Simile est qđ
scipio affricanus in hyspania feci
se legit̄. cui cū v̄go nobilꝭ oīꝫ i se/
decorꝭ āmiratiōe/ ꝯūtes oculos/ad
ducta essꝫ: eam spōso nōie alitio red
didit. adiciens ⁊ aurū qđ parētes ī
redemptionē captiue attulerant vt
esset v̄gini in dotē aut marito ī mu
nus nuptiale Itaqꝫ multiplici mag
nificentia vniuersa gens victa que
forte alias cessura non fuerat ⁊
romani imperij populo accessit.

¶ Camillo faliscos obsidenti ma
gister ludi liberos faliscorū tāq̄ą̄ abu
landi causa extra murū eductos tra
didit dicens·retētis obsidib9 ciuita
tem necessario facturā imperata Ca
millus vero nō solū sprevit perfidi
am·sed restrictis manib9 post terga
magistrū virgis agendū ad paren
tes pueris tradidit adept9 beneficio
victoriam quā fraude nō ꝯcupierat
Nam falisci ob hāc iusticiā spōte se
dediderūt ¶ Extat quoq; eiusdem
camilli nō ignobilior titul9· cū eni
post subactas ciuitates ⁊ triūphos
insignes/militaris man9/inuidia cō
citata dāpnat9 ⁊ expulsus e ciuita
te fuissẜ/q̄si p̄da coī iiq̄ui9 distributa/
irruentib9 senonib9 gallis in vrbē/
et romanis vndecimo miliario vic
tis apud flumē albani/ nec in ipsa
vrbe quicq̄ preter capitoliū seruari
posset et hoc auro dato vt galli rece
derent·camillus etiā ingrate cōpati
ens patrie/eos tē cecidit/aurū abstu
lit/romanorū aquilas reportauit·
Unde in sexto virgilij īter ceteros
eneadas Prediscit eneas referētem
signa camillū Itaq; ab exilio reuo
catus tercio triūphās vrbem est in
gressus ⁊ appellatus est secūdus ro
mul9·quasi alter patrie cōditor

¶ Julius ignius in libro vi°·de vita
rebuss illustriū viro℞ refert quod de
fabricio seq̄tur· Nā precedētia plu
tarchi in institutiōe traiani et iulij
frontini in libro strategēmatū sunt
Venerūt ergo secūdo legati samni
tum ad caium fabriciū/multas et
magnas res memorātes·quas be
ne ac beniuole post redditā pacē sam
nitibus fecerat offerētes dono gran
dem pecuniā ⁊ orantes vt eā acci
peret et vteretur eo q̄ multa ad ne
cessitatem victus ⁊ splendorē dom9
tanto viro deesse cōstaret Nichil e
nim lautū paratūq; erat pro āplitu
dine hominis et dignitate virtutis
Fabrici9 vero planas man9 ab au
ribus ad oculos ⁊ infra ⁊ deinceps
ad nares ⁊ ad gulā·⁊ ad os/et de
inde ad ventrē et ima deduxit et le
gatꝭ in hec verba respōdit Dū om
nib9 hijs mēbris q̄ attigi/resistere
atq; īperare potero·michi nichil om
nino deerit ideoq; vobẜ reseruate pe
cuniam necessariā vsib9 vestris·nec
eam quib9 necessaria aut grata nō
est/ingeratis Romani siquidem nō
curant habere aurū·sẜ īperare volūt
habentibus aurū Hec iulius igni9

¶ Frōtinus vero refert·quia ad fa
briciū ducē romanorū medic9 pirri
epirotarū regis ꝯuenit polliciturus se
venenū daturū pirro dū merces sibi
in qua opere p̄ciū foret ꝯstitueretur
Quo facinorē fabrici9 egere victoriā
suā nō arbitrat9 regi mediciū detex
it atq; ea fide meruit vt ad amiciti
am rōnorū appetedā ꝯpelleret pirrū
Pace mea decertēt in casu isto\vale
ri9 maxim9 ⁊ claudi9 quadrigari9
ꝯtendētes de noīe ⁊ officio ꝓditorꝭ
Antimocares fuerit iux̄ valeriū p̄r
illi9 qui ī regis ꝯuiuio pocula minis
trabat·an scdẜ q̄drigariū nicias me
dic9 nō multū curo dūmō ꝯstet ꝯsu
les rōno℞ eos sẜbegisse pirrū q̄ ꝑfidi
am fuerāt aspnati ¶ Eplāz veo ꝯsu
lū ad pirrū hāc fuisse q̄drigari9 re
fert Cōsules rōni salutē dicūt pirro

regi. Nos ꝓ tuis iniurijs continuo
animo cōmoti inimiciter tecum bel
lare studem9. sed cū munijs exēpli
⁊ fidei. ergo visū est vt te saluū veli
m9. quo sit quē armis possim9 vicē
Ad nos venit nicias familiaris tu9
qui sibi a nobis preciū peteret si te
clā interfecisset. Id nos negauim9
velle. neue ob eam rē quicꝙ̄ expec
taret cōmodi denūciauim9. Simul
etiam visum est. vt te certiorem face
rem9. ne quid huiusmodi si accidis
set nr̄o consilio factum putaret ciui
tates. scitote ꝙ nobis non placet ꝓ
missis aut precio aut dolis pugna
re. Tu nisi caues iacebis ¶ Quid
referam? Cū ei regni medietatē
pyrrus obtulisset. vt pacem conditi
onib9 equis admitteret contēptus
est. Sed nec regni medietatē accē
uit accipe. vt amiciciā ꝓmitterēt regi
¶ Cū vero cineas vir ꝓstantissim9 q̄
romam missus fuerat reuersus inter
rogatus qualis roma esset Respō
dit se regum vidisse patriam. eo ꝙ
fere omnes tales essent illic. qualis
esse solus pyrrus in epyro et reliq̄
grecia. Audita ergo cōstātia fabri
cij inq̄t rex. Hic est vtiqꝫ ille fabri
cius q̄ difficili9 a virtute ꝙ̄ sol a cur
su suo auerti pt̄. ¶ Imperator cesar
augustus germanicus eo bello quo
vict9 hostibus germanici cognomē
meruit cū in finib9 copiarū castella
poneret pro fructib9 locorū que val
lo comprehendebat preciū solui ius
sit. atqꝫ ita iusticie fama oīm fidem
astrinxit ¶ Quid de cōtinentia dicā.
rerūqꝫ cōtemptu quando quidē plu
tarchi strategemmatica nō nullaꝝ
missi? Marcū cathonē eodē vino q̄
remiges contētum fuisse traditur.
¶ Athili9 regul9 cū summis reb9 ꝑfu
isset adeo pauper fuit. vt se cōiugē.
liberosqꝫ tolleraret agello/ qui cole
bat̄ ꝑ vnū villicū. cui9 audita mor
te scripsit senatui de successore sibi
creando et destitutis reb9 obitu sui
necessariam esse p̄ntiam suā Gne
ius scipio post res ꝓspere in hyspa
nia gestas in summa paupertate de
cessit/ne ea quidē relicta pecunia/q̄
sufficeret in dotē filiarū quas ob in
opiā publice dotauit senat9. ¶ Ite
ꝑstiterunt athenienses filijs aristi
dis post amplissimarū rerū āminis
trationē in summa paupꝑtate defūc
ti ¶ Hanibal de nocte surgere solit9
nō req̄escebat ante noctē/crepusculo
demū socios ad cenam vocabat ne
qꝫ amplius ꝙ̄ duob9 lectis discūbeba
tur apud eum Idē cū sub hasdruba
le militaret imperatore plerūqꝫ sup
nudam humū sagulo tectus somp
niū capiebat. ¶ Emilianū scipionē
tradit̄ i itinere cū amicis ābulātē ac
cepto pane vesci solitū ¶ Idē ⁊ de alex
ādro macedone dr̄ August9 cesar mi
nimi cibi erat atqꝫ vulgaris. fere seca
larium panem et pisciculos minu
tos ⁊ caseum bibulum manu pres
sum ⁊ ficus biferas virides maxie
appetebat. Vescebaturqꝫ ante cenā
quocūqꝫ tempore et loco stomach9
desiderasset. Unde ipse in quadam
epistola. Nec iudeus quidem nuti
beri tam diligenter subbatum ser
uat quā ego hodie seruaui q̄ in balne
o pt9 horā p̄mā noctis duas buccel
las manducaui p̄usꝙ̄ vngi inciperem

Iram quoq; citiſſime remittebat dū
iniuriantis animum videret immu
tatum. Et ſicut ipſe dicebat celeri9
q̄ aſparagi coquantur. Hoc enim
verbo rei feſtinate velocitatem/ſole
bat exprimere. In ſermōe ſiquidem
et hoc ⁊ quedam alia notabiliter v
ſurpauerat. quod littere ei9 antigra
phe oſtendunt. in quibus cum ali
quid nunq̄ futurum credebat. illud
fore dicebat ad kalendas grecas
Maſiniſſam nonageſimum etatis
annum agentē meridie ante taber
naculum/ſtantem vel ambulantem
capere cibos ſolitū legimus ¶ Gai
us curius cum victis ab eo ſabinis
ex ſenatus conſulto ampliaretur ei
modus agri quem conſummati mi
lites accipiebant. gregalium portio
ne contentus fuit malum ciuem di
cens cui non eſſet idem quod ceterꝭ
ſatis ¶ Vniuerſi quoq; exercitus ſe
pe notabilis continētia fuit ſicut e
ius qui ſub marco ſcauro inſignem
gloriam meruit Nam memoie tra
didit ſcaurus continentiam milita
rem. pomiferā inquit arborem quā
in pede caſtrorum fuerat complexa
metatio. poſtero die continentibus
encatoribus ⁊ abeuntibus nobis/
intactis fructibus exercitus reliquit
indempnem Auſpicijs ergo impe
ratorijs ceſaris domiciani auguſti
germanico bello quod iuli9 ciuilis
in gallia mouerat lingonū opulen
tiſſima ciuitas que ad ciuilem deſci
uerat. cum aduenientem ab exerci
tu ceſaris populationem timeret q̄
preter ſpem inuiolata nichil ex re
bus ſuis amiſerat ad obſequium re

dacta ſeptuaginta milia virorum ar
matorum tradidit michi Lucius
mūmius qui corintho capta non
italiam ſolum. ſed etiam prouinciā
tabulis ſtatuiſꝫ exornauit adeo nic
hil ex manubijs tantꝭ in ſuum con
uertit vſū; vt filiā ei9 inopem ſena
tus ex publico dotauerit ¶ Conſtā
tia quoq; cū ex plurimus ſtrategem
matibus pateat. in virtute romano
rum maxime claret Eorum ſiquidē
magnificentia et virtutes ſi omniū
gentium hyſtorie reuoluantur. nich
il clari9 lucet Declarat hoc ampliſ
ſimi ſplendor imperij. quo nullum
maius ab exordio neq; maioribus
incrementis proceſſu continuo dila
tatum humana poteſt memoria re
cordari Nam et quiete libertatis/
iuſticie cultu. reuerentia legum. fini
timarumq; gentium amicitijs. ma
turitate cōſiliorum. et grauitate ver
borum et operum obtinuerūt. vt or
bem ſue ſubicerent ditioni ¶ Sed
quia de conſtantia eorum cepimus.
vnum de ſtrategemmatib9 iulij frō
tini pro multis ponatur in medio.
Cum itaq; vrbis menib9 hanibal
aſſideret oſtentande fiducie gracia.
ſupplementum exercitibus quos in
hyſpania habebant diuerſa porcia
miſerunt. Idem/agrum in quo caſ
tra hanibalis erant/defuncto forte
dn̄o venalē ad id precij licito pdux
erunt. quo is ager āte bellum veni
erat. hij dū a hanibale obſiderentur
et ipſi obſiderent capuam. decreue
runt ne niſi ea capta reuocarētur in
de exercit9 ¶ Cplꝫ viij. ¶ Quare
traian9 videtur oīb9 preferendus

NVnc āt vt ī traiano plutar
chi ſtrategemmaticis pona
tur modꝰ tante foꝛtitudīs
⁊ ciuilitatꝭ fuit/ vt romani imperiȷ̄
fines · qḋ poſt auguſtū defenſū ma
gis fuerat ꝙ̄ nobiliter ampliatū ·
lōge lateqꝫ diffunderet · Glām tñ
militarē moderatione ſuperauit · ro
me ⁊ ꝑ ꝓuincias omnibꝰ ſe equalē
exhibens /amicos ſalutandi cauſa
frequentans · vel egrotātes · vel feſ
tis diebꝰ cum eiſdem indiſcreta vi
ciſſim hñs ꝯuiuia Vehicul:s eoꝝ ⁊
veſtibus indifferenter vtēs publice
ꝟł ꝑuatim/ditans omnes/imunita
tes ciuitatibꝰ largiens/relaxans tri
buta ꝓuincijs/nulli grauis /cunctis
oībꝰ · adeo vt vſqꝫ ad nrām etatē ī
ſenatu nō alitꝰ ꝑncipibꝰ acclamaretꝰ
Felicioꝛ auguſto · melioꝛ ſis traiano
Hic itaqꝫ memoꝛie eius delatum
eſt ꝟł opinio bonitatis eius in tan
tum pꝛeualuit · vt amicis laudātibꝰ
vel aſſentantibꝰ /occaſionem mag
nificentiſſimi pꝛeſtet exēpli · ¶ Rec
te laudatur in iulio animi magnitu
do inuicti/et efficacia opis · cū illius
mens et manꝰ ad fere impoſſibilia
ſibi ſuffecerint · Quantus in arma
ta milicia extiterit · non modo galli
bꝛitoneſqꝫ pꝛimū ab eo ſubacti · ſed
tota ciuilis belli foꝛtuna ⁊ ceſaree
domꝰ ſeries pꝛoteſtatur · In littera
toꝛio ſtudio tantus erat vt quater
nas ſimul dictaret epiſtolas Quis
ī iuris ciuilis pericia fuerit · veteres
romanoꝝ indicant leges · Potētꝰ
īgenij vires ꝙ̄ iugiter ī philoſophi
a exercuit/pꝛedicat ⁊ extollit ulꝰ ſo
la inuentio biſexti · Qḋ aūt oībus
mirabilius eſt amoꝛibus ꝟł negoci
is ſimul operam dabat ꝟł in ſingulꝰ
que aggrediebatur tantus erat vt
ei ſolis vacare crederetur · Simul to
tus erat ſinguloꝝ ꝟł omniū · Lau
des vero auguſti/totus oꝛbis conce
lebꝛat · et cītū amoꝛē humani gene
rꝭ/ſuas · ſ · delicias iocūda meōꝛia ve
neratur Ego hijs ōnibꝰ ꝑferre tra
ianū nō dubito · qui in ſolꝰ virtutis
cultu regni conſtituit maieſtatē · E
thicū iuxta/ꝗ̄ recte fecerit regē arbi
tratur · Tale eſt illud quod ſub no
mine theodoſij pꝛecipit claudianꝰ
Tu licet extremos late dominere
ꝑ indos Te medꝰ te mollis arabs
te ſeres adoꝛent · Si metuis/ſi pꝛa
ua cupis/ſi ducerꝭ ira: Seruicij pa
ciere iugum tolerabis iniquas · In
terꝰ leges · tūc omnia iure tenebis
Cū poterꝭ rex eſſe tui ꝓdiuioꝛ/vſꝰ
In peioꝛa datꝰ ſuadetqꝫ licētia luxū ·
Illecebꝛiſꝫ effrena fauet tūc viuē caſ
te Aſꝑiꝰ cū ꝓmpta venꝰ · tū durꝰ
ire Cōſulꝰ cū pena patet · ſꝫ ꝯꝑme
motꝰ Nec tibi ꝗḋ liceat · ſꝫ ꝗḋ feciſſe
decebit Occurrat mēteqꝫ domet reſ
pectꝰ honeſti ¶ Vt vero ī laude tra
iani facilꝰ acquieſcāt ꝗ̄ alios ei ꝑ
ferendos opinātur/virtutes eiꝰ legi
tur ꝯmendaſſe ſciſſimꝰ papa grego
riꝰ · ⁊ fuſis ꝓ eo lacrimis inferoꝝ ꝯ
peſciuiſſe incēdia dño remunerāte in
mīa vberi iuſticiā quā vidue flenti
exhibuerat traianꝰ Cū enī memo
ratꝰ īꝑatoꝛ iā equū aſcēdiſſꝫ ad bel
lū ꝓfecturꝰ /vidua appꝛhēſo pede eiꝰ
miſerabilitꝰ lugēs ſibi iuſticiā fieri pe
ciȷ̄t de hijs ꝗ̄ filiū eiꝰ optimū ⁊ ino
cētiſſimū iuuenem iīuſte occiderant

Tu inq̄t auguſte ĩperatoꝛ ⁊ ego tã
atrocē ĩiuriã patioꝛ Ego inq̄t ĩpera
toꝛ ſatiſfaciã tibi cū rediero Quid i
q̄t illa/ſi nō redieris Succeſſoꝛ meꝰ
ait traianꝰ/ſatiſfaciet tibi Et illa.
Quid tibi pderit. ſi aliꝰ bñfecerit?
Tu m̄ debitoꝛ es ſcd̄m opa mercē
dē recepturꝰ Fraus vtiq̄ ē nolle red
dere qd̄ debet. Succeſſoꝛ tuus iniu
riã paciētibꝰ pro ſe tenebitur Te
non liberabit iuſticia aliena. Bene
agetur cū ſucceſſoꝛe tuo ſi liberaue
rit ſeipſū. Hijs verbis motus impe
ratoꝛ deſcendit de equo ⁊ cauſã pre
ſentialiter examinauit. Et ꝯdigna
ſatiſfactione viduã conſolatus eſt.
Fertur autē beatiſſimus papa tam
diu pro eo fudiſſe lacrimas. donec
ei in reuelatione nūciatū ſit traianū
a penis inferni liberatū Sub ea ta
men conditione ne vlterius pro ali
quo infideli deū ſollicitare preſume
ret. Unde merito prefertur alijs.
cuius virtus pre ceteris ita ſanctis
placuit. vt eoꝝ meritis ſolus ſit li
beratus. Et hec quidem de capite
reipublice dicta ſunt. ¶Caplm ix.
De hijs q̄ i republica obtinēt locū
coꝛdis. et ꝙ niq̄ accedi ſit a ꝯſilijs
pratū ⁊ de timoꝛē dei ⁊ ſapia ⁊ pħia

Ordis locum auctoꝛe plu
tharco ſenatꝰ obtinet Se
natus vero ſicut maioꝛibꝰ
placuit officij nomen eſt et habet
etatis notã Siquidē ſic dicitur a ſe
nectute Cum vero athenienſes ari
opagū dicebant. eo ꝙ in illis totius
populi virtus conſiſteret. Et cū ab
eis preclara plurima inuenta ſint.
nichil ſalubrius. nichil glorioſius.
inſtitutū eſt q̄ꝫ ſenatꝰ Quid eni no
bilius eſt cetu ſenū. q̄ emeriti a vul
garibus officijs ad ꝯſilij ⁊ regimi
nis officiū trāſeūt. ⁊ in marcido coꝛ
poꝛe exerūt mentis vires? Eo ſapi
entie magis apti negocijs. quo in
exercicijs coꝛpis minꝰ poſſūt Eoꝝ
vtiq̄ tantꝰ honoꝛ extitit apud gre
cos: vt duces reipublice nuſq̄ꝫ proce
derēt/nichil egregiū agerētur. qd̄ ſe
nes inſtituti non inducerēt aut pro
barēt. Et quod magis eſt ab inicio
vrbis ꝯdite noīa eoꝝ aureis litte
ris ſcripta ſunt. Ipiq̄ prēs ꝯſcrip
ti ab oībus appellati qui alios ſapi
entia etate ⁊ affectu paterno prece
debant Penes iſtos conſilioꝝ erat
auctoꝛitas ⁊ oīm publice gerendoꝝ
¶Ceterū licet ab etate noīs vide
atur eſſe oꝛigo hāc ego arbitoꝛ tã
coꝛpis eſſe q̄ꝫ mentis Etas namq̄
mentis ſapīa eſt. in qua oīm officio
rū ꝯſiſtit diſtributio et artificiū toti
us vite. Ars nāq̄ recte viuendi vt
ſtoicis placet. ars artiū eſt. Nullã
vero eſſe artē maximarū rerū. cū in
minimis quoq̄ artē eſſe nullus ig
noꝛet. opinio eſt hoīm parū ꝯſidera
te loquētiū et in maximis rebꝰ certã
tiū. oīa magis pro libito ſtatuentiū
q̄ꝫ p veritate. Eſt aūt vt antiquis
pħis placet ſapīa rerū diuinarū et
humanaꝝ pncps. ⁊ gerēdoꝝ omit
tendoꝝq̄ ſcīa Huic vō inſiſtere phi
loſophari eſt. eo ꝙ pħia ſit ſtudium
ſapīe vt ergo antiquis placuit ad
hoſtiū ſapīe pħia pulſat. Et cū ei
aptū fuerit/anima. rerꝫ luce. dulcēt
illuſtrata. nomen philoſophie eua
neſcit. aut ſicut pſpicacioꝛibus viſū

est· volūtatꝫ appetitus impletur· cū
flos studij vergit ī fructū · nā phie
finis sapiētia est· Sꝫ nescio quonā
pacto iā versamur ī fine illi9 cui9 ini
ciū nōdū agnouim9 · qđ in reb9 ōni
b9 potentissima ps esse censetur· ve
rumptamē q̄ finē nouit· iniciū igno
rare nō pt cū radix inicij p multipli
ces ꝟtutis tramites vsqꝫ ad coronā
finis· fructus qꝫ dulcedinē· viuacita
tis sue soliditate ptranseat ¶ Ecce in
quit beat9 iob timor dn̄i ipa ē sapi
entia· ⁊ recedere a malo intelligen
tia Aliam vero radicē sapiētie nusq̄
inuenio cū in eo ꝯsentiāt oēs· q inici
ū sapientie dn̄i est timor Timor
ergo iniciū ⁊ in timore pcessus est·
⁊ omniū ꝟtutū culmē/ siue illud ca
ritatem/ siue sapiētiā dicas· nō vsqꝫ
q̄qꝫ alienū est a timore A filiali· ser
uilem diuide· ī hoc iniciū· in illo sa
piētie ꝯstitue pfectum· ⁊ ex in̄ pfec
tionē· Quocūqꝫmō se lux9 verboꝝ
extollat· verū est· q2 sapiētia inicia
tur in timore· ⁊ q scūs timor dn̄i p
manet in seculū seculi· Manet itaqꝫ
radix· ⁊ incrementꝫ grē inualescēs
in ramos virtutum proficiat / ⁊ vis
ei9 ad fructū perfecte caritatꝫ vsqꝫ p
tingit/ q̄ penarū nescit aculeos/ cum
nō sit metus in caritate· q̄ penā ha
bet· ⁊ est timoris indiciū q bona o
pera iugiter facit/ ⁊ iusticie ꝯtinens/
eādem apphendit ¶ Met9 ergo vi
detur cedere/ dū grā proficit ad vir
tutē· q2 nō iam timet seruiliter· qui
filiali affectu ad reuerētiā· ⁊ bona
opa incitatur· Semp inquit beat9
iob· quasi tumentes fluct9 super me
timui deū ⁊ pondus eius ferre non

potui Vtiqꝫ se non qn̄qꝫ/ dicit timu
isse· sed semp Et cum pfectum esse
nō dubitas· cui ipi9 dn̄i testimonio
vir similis nō erat in terra Nec eū
metu penarū/ caritate deducta/ credi
bile est a malis tempasse/ quē in p
fectione iusticie fuisse nō ambigis ꝯ
sūmatū· Iam in ꝯmēdatione timo
ris sermo processit· ⁊ nōdū innotuit
q̄d sit timor· sed vtinā ꝯsistat in cor
de cui9 appellatio tociens versatur
in ore· Si eni mentē ille tetigerit lī
gua efficaci9/ ⁊ sibi salubri9 dispu
tabit· Nam in ore frustra voluūtur
verba; si virtutis deficiūt opa· Est
aūt timor dn̄i sicut beatissim9 papa
gregori9 asserit nichil eoꝝ q̄ agen
da sūt ptermittere · Hoc vtiqꝫ pt
mittitꝫ; qđ nec ope nͤ volūtate iple
tur Quicquid eni vis ⁊ nō potes·
factū de9 reputat/ eo q volūtas ple
na/ toci9 opis mercedem consequitur·
Certū est āt q2 q̄ deū timet/ nichil
negligit/ ⁊ bona facit· Qui vero di
ligētꝫ oīa iuestigat ⁊ cognitꝫ reb9
q̄ sunt agenda exequitur\ procul du
bio sapiēs ē· ⁊ aptissim9 ꝯsilijs pn
cipū· vbi tanta moꝝ grauitas inno
tuerit/ etatē corpis frustra q̄sqꝫ cau
satur· Hic est eni senex quē pligē
dū ꝯsilijs/ sapiētie monita docēt Ait
eī Senect9 venerābilꝫē nō diuturna
neqꝫ numerō ānoꝝ ꝯputata · Glā
senū canicies· Cani sunt sēs9 hoīs
et etas senectutis vita īmaculata·
Beat9 plane q̄ hāc apphendit eta
tem· vt de inocentia vite/ cōscientie
sue testimonio gaudeat · Sꝫ dices
forte· Quis ē hic ⁊ laudabim9 eū?
Vtiqꝫ non eū arbitror expectandū

tandis consilijs qui pccm non fece
rit·sed quē peccare non iuuat·q̄ pec
catū oderit/virtute gaudeat· Et eā
magno desiderio cōcupiscat hoīem
sciz bone volūtatis· Sed nec istud
ad vnguem resecādum est· benigni
dei pot9 dicitur nuncupa · q̄ nō sim
pliciter ; sed alioꝝ collatione inno
cens videatur Quis enī gloriabit̄
se vbꝫquaqꝫ castū habere cor ; cū et
astra mūda nō sint in cōspcū illi9 q̄
ī angelis suis repperit prauitatē In
iqui ergo arcēdi sunt/supbi/ et aua
ri/ et omnis huiusmodi pestis hōīum
Nichil enī criminosi9 iniquo diuitis
cōsiliario Omni inquit custodia/ser
ua cor tuum· qm̄ ex ipso vita proce
dit Est itaqꝫ prouidēdū ptāti·ne
cōsiliarij ei9 īdigeāt·ne aliena imo
derati9 concupiscant· quod etiam ad
eos vbꝫ protenditur qui in corpore
reipublice interiorū obtinent vicem
quos questores et commētariēses
et rerū priuatarum comites esse p̄
diximus· Hec enim omnia ad saci
etatē reficienda sunt· et hāc ex neces
sitate et vsu / habita ratione psona
rum / oportet interpretari Si enī
auidi9 reficiantur et min9 digerāt
generant morbos·aut incurabiles
aut difficiles· Impossibile siq̄dē est
quē q̄ iusticiam· et pecuniā seq̄· aut
enī vni istoꝝ quilibet adherebit· et
alterū cōtempnet· aut torquebitur
altero/melioris exps Auaro nāqꝫ/
teste sapiētia· nichil scelestius et ni
chil iniqui9 q̄ amare pecuniā· Hac
enī/aīam suā venalem hēt· Et in vi
ta proicit ītima sua· Et forte ideo
crates corporis costarūqꝫ solidita

tem/ et extreme cutis claustrum / na
tura diligentissima parens/ circūpo
suit intestinis / quo aduersus oēm
exteriorem violentiam fieret tutio
ra et eis quod necesse est ministrat/
nec vnq̄ sine salutis sue dispendio
exterioribus exponuntur· Oportet
autem in republica hanc nature o
pificis seruari ymaginem · Et hijs
necessariorū copiam de publico mi
nistrari

¶ Capl'm x· De laterib9 potestatū·
quoꝝ necessitas explenda est mali
cia reprimenda

Sed et in laterib9 hijs sciz q̄
principib9 debent assistere·
Hec nature formula seruā
da est· Cōstat enī qꝫ a cōuictu mores
formātur ; qui tangit picē inquina
t̄ ab ea Vuaqꝫ cōtacta liuorē ducit
ab vua· Nec domi illoꝝ iusticiā es
se credas aut veritatē aut pietatem
apud quos vides omnia esse vena
lia· Xp̄us ipse exclusus est· et si pul
sat ad hostium·non aperitur ei· Fu
giūt et fugant graciam·qui oīa ad
p̄ciū· et gratis faciūt nichil Si p̄ces
porrigende sūt si causa examināda si
execuciōi mādāda sententia/si cōficiē
da cautio/oīa nūm9 agit·veritas ce
ca est·pietas manca· Dum quantū
quisqꝫ sua nūmorū seruat in archa
tantum habet et fidei / contēpnere
fulmina pauper creditur atqꝫ deos
dijs et innocentibus ipsis· Qui cor
ruptior moribus·et corrūpetior mu
nerib9 apud istos beatior ē Si p̄n
cipū man9 euaseris · grādis tibi res
tat via arta et ardua Anteq̄ torto
res extremos fugias sudādū ē tibi

Ecce instrumēta tua conficit coss9. Si cū salutare licuerit pro magno reputa. Si cedulā nō attuleris frustra accedes Si autē attuleris inutilis est. nec acquiescet. vt man9 nobilis vicio membrane degeneret. Quid multa? Quā necesse est comparari. cū nec opera nec calam9 aut sepiole aut nigre lolliginis succus tibi constet inept9. Sed et ipas sillabas et apices. nisi eū tibi propicium feceris/sic distorquebit. tot tibi verborꝫ ponet tendiculas. vt ꝓ pace bella. pro quiete litigiū. amici instrumēto videatur inscribere Si cingulū forte tibi venust9 fuerit. si incisoriū aptius. si q̄d in minuta supellectili decenciꝰ. rebus eius cōsumere. nisi tibi ꝑire velis operā et impēsam. Aut enī precibus extorquebitur. aut eas liberalitate preuenies Tandē pilleū qualecūqꝫ sit asportabit amicus in memoriam tui.

¶ Iam a cosso disgrederis. Vꝫ tibi ignis purgatorius iminet. Superest regento quē multa sollicitabis istātia. et magno artificio/gestus/precū ꝛ munerū/vt te clauso labello respiciat. Tunc de singulis verbis/in consiliū itur/deliberationi prescribitur temp9 et apices singuli ponūtur in statera. Nisi enī premulseris occurret tibi non fideliter rei geste concepta series/aut stilus incultus oberit aut a publica forma notarij vel scriniarij diuertēs benignitas. aut negligentia iuris. et aliquis sēper nod9 pecunia vindice indigebit Vt vero minimū ledat. longa expectatione torqueberis/dum differtur quod negari non potest Experto crede. in manus eorꝫ milies incidi. et vt aliquid de fabulis mutuemur Poetitor immitis caron qui nemini pepercit vnq̄ istis longe dementior est. Stipe siquidē vel triente solet esse content9 At isti asses integros sibi multiplicari iubent.

¶ Sed quid est q̄ apud curiales oīa queror esse venalia. cū ea eciā que non sunt/rerū scilicet priuatiōes/venalitio cōstat esse obnoxias? Non opus non sermo gratuitus est non tacetur nisi ad preciū. Silenciū nāqꝫ res venalis est Hoc forte a demostene acceperūt qui cū cristodumū auctorē fabularū interrogasset quātū mercedis vt ageret accepisset. ꝛ rūderetur ei talētū At ego inq̄t demostenes pl9 accepi vt tacerē Causidicorꝫ siquidē est lingua dampnifica. nisi eā (vt dici solet) funib9 argēteis vincias Nec vnū (nisi forte potentissimus sit) ꝓficit illaqueare munerib9. qꝛ in quo vni9 tibi conciliatur grā. aliorꝫ inuidia cōcitatur. sibi nāqꝫ ꝯtēptū arbitrantur. quod alijs erogatur. Hoc aūt a maximis pertrāsit ad minimos. qui nisi mulceantur obsequijs. et refiCiātur muneribus. sibi fieri iniuriā suspicantur. Maxima queqꝫ dom9 seruis est plena superbis. et eadē cupidis plena est ꝛ auaris Illi tamē perniciosius nocēt inter oēs curie nugatores. q̄ sub pretextu libertatꝫ ꝛ honestatꝫ/miserie solent ineptias colorare/qui nitidiores incedūt. q̄ splēdidi9 epulantur. qui propriā ad mensā sepius extraneos compellunt accedere

Humaniores domi·foris benignio
res·affabiliores in ſermone·liberi
ores in ſentencijs·in proximorum
cultu munifici· ⁊ omniū virtutum
imitatione preclari Ut enim ait e
thicus·totius iniuſticie nulla eſt ca
pitalior ꝙ̄ eorū qui cum maxime
decipiunt/ id agunt vt boni viri eſ
ſe videantur Hijs vtiqꝫ ⁊ virtutis
vmbra licentiam facit·⁊ vnde vix
oportuerat ſperari veniam·gloriam
aſſequuntur· Poſſunt impune plu
rima extorquere qui paruo non poſ
ſunt·ymo nō dignātur eſſe contenti
Notum quidē eſt ⁊ generale puer
biū· quia ſeruiet eternū q̄ puo neſ
ciet vti ¶ Ne tamē cū hijs me bel
lum iexorabile gerere putes·mune
ra curiales licēter accipiant·dū nō
extorqueāt impudēter Pudor autē
abiatur·ſimul ad exactiones ventū
eſt Verbū iquit verecūdum ſupplici
ac ſubmiſſa voce dicendū/rogo/nec
gratis tulit/qui cū rogaret accepit
His enim emit/q̄ rogat·Ad rei nā
qꝫ vel ſpei precium verecūdiam ven
didit· mun9 vero iuſte repħenſioīs
nō habet notam·quod deuotio libe
ralitatis obtulit·nō improbitas de
precantis extorſit Ita tamē vt mi
quorꝫ munera nō acceptet cum in
grati hominis ſit votis non fouere
beneficium/ ⁊ impium pro muneri
bus iuſtificare(dicente domino)ſit
iniquū· Utiqꝫ beneficium accipere/
eſt vendere libertatem· et dedecens
eſt ſeruos eſſe· qui debent alijs im
perare· ¶ Verumptamen ⁊ cauſe
ratio habenda eſt/et pſone·vt nec
a turpi nec turpiter accipiatur qđ

ex loco ⁊ tempore et modo/latius
oportet inquiri· Nam plerumqꝫ a
manu· plerūqꝫ a cauſa· a tempore
interdum·iterdū a loco· vel modo·
ſplēdent munera· vel ſorde ſcūt At
improbitas curialiū eo vſqꝫ increu
it· vt de teſtimonio ꝯſcientie·de ve
nuſtate morum·de odore opinioīs·
de ſinceritate cauſe·de torrente elo
quentie·niſi pcio interueniēte·quis
fruſtra confidat Ipſe licꝫ venias mu
ſis comitat9 omere Si nichil attu
leris ibis omere foras Nō modo
leones ⁊ tigrides/eloquētie benefi
cio leniſſe dic9 eſt orpheus·ſꝫ apud
ipſum ditem vox dulcior pcrauit/
canemqꝫ tricipitē exorauit cauſa fa
uorabilior/vt admiſſā ſemel euridi
cen contra morē inferorū liceret edu
cere Tu vero licet orpheus ſis aut
arion vel ille qui ſolo teſtudinis ſo
no ſaxa vt dicitur emolliuit·nichil
apud curiales efficies· niſi plūbea
eorꝫ corda aureo vel argenteo mal
leo vanitatis vel cupiditatis incude
emollias Indemētiā cerberi omēs
abhorrēt·ego me credo vidiſſe hoſti
arios cerbero duriores· Apud infe
ros tamē cerber9 vnus eſt Quot
ſunt diuerticula curialiū tot cerberi
ſūt Atrieſes quoqꝫ cerberos ſuſtine
bis· totāqꝫ familiā que ſemp / aut
mordet· aut latrat· Omnes vero
quotquot ſunt in vno medicos cu
diere dicentes Dum dolet/accipe·
Facturi etiam/ſi ſibi expedire credide
rint vt doleat quod ſanum eſt· In
vno tamen eos pijſſimos eſſe mira
beris ꝙ ꝗrelas libēt audiūt· fouēt
huiliorꝫ cauſas/et eo vſꝫ procinant

afflictis· dū exhauriāt loculos ple
rioꝝ· Nam quocūq; modo causa
pcedat· hoc semꝑ agitur· vt loculi
impleātur et si auaricia nequeat sa
ciari· Quisquis in istoꝝ man9 inci
derit· si penitens inuenitur· opinor
hec tormēta ei sufficere posse ad ve
niam Nichil adeo graue est qd̄ hic
expiari nō possit Quid eni miseri9
est q̄ꝫ supbis assidere liminib9· ꝑter
gredientiū tolerare fastum· et contēp
tibiliū calcari contēptu perferre mo
lestias excussoꝝ/ ꝛ ab indignis que
uis indigna perferre? Socrates cū
cum alapiades interrogaret quare
xantippem vxorē admodū morosā
iurgiosā · et que die noctuq; mulie
bribus scatebat molestijs· domo nō
abigeret/ inquit Cum talē domi ꝑ
petior insuesco et exerceor· vt cetero
rū quoq; foris petulāciā ꝛ iniuriā fa
cili9 ferā ¶ Veteri celebrat̄ prouerbio
quia vacue man9/ temeraria peticio
est· et profecto importun9 precator
est· qui cicadas res ad verba cōfidit·
vtrobiq; eni scilicet apud curiales ꝛ
medicos obtinet Pro solis verbis
mūtanis vtimur herbis Pro caris
reb9 pigmētis ꝛ speciēb9 ¶ Int̄ ali
os tn̄ benigniores sūt q̄ minimū li
cet possint fere oēs ꝑni sūt ad nocē
dū· qd̄ cuius lōge facili9 ē: q̄ꝫ ꝓdes
se Exerceant q̄ nūdinas suas· locu
los alienos exhauriāt· farciāt suos·
possideāt pecunias quantū possunt·
mōtibus aurū exequēt· nec ament
aliquē· nec amentur ab vllo Sint
āmirationi ignotis · dū domesticis
sunt odio vel contēptui · Tale ali
quid in veterū romanoꝝ scriptis in
uenies· Cū publi9 cineus grecin9 ·
aut si alio poti9 dicit̄ noīe/ arguerēt̄
ab amicis q̄ vxorē formosā· castā ꝛ
nobilē repudiaret· rn̄spōdit ꝛ hic soc
c9 quē cernit̄· nou9 elegans· et in
spectorib9 oīb9 placēs est· ꝫ nemo
scit preter me solū vbi me premat
¶ Legitur in libro numeroꝝ q̄ cū
madianitis fornicās isrł / indigna
tionē dn̄i ꝓuocauerit donec finees
zambri filiū salu cū sucuba madia
nitide educto ense trāsuerberauerit·
et in occasu nocentū quieuit ira dei
Fact9 est ergo sermo dn̄i ad moysē
dicēs· Tolle cūctos ꝑncipes popu
li et suspende eos cōtra solē in pati
bulis· Peccauerat quidē ꝑplūs· et
fornicatio ꝑncipū non exprimitur·
capi tn̄ ꝑcipiūtur ꝑncipes ad patibu
lū· et in pena eoꝝ/ quies delinquē
ti populo reꝑatur / eo q̄ ex negligē
tia ꝑsidentiū sepissime ꝓuenit exces
sus subditoꝝ· Refert itaq; potesta
tis istoꝝ cohibere maliciā· ꝛ cis dē de
publico ꝓuidere vt omnis grassan
di occasio subtrahatur Quod etiā
in iure romano antiquit9 cautū est
Alioquī auctor videbitur maleficij
q̄ pretermisso officio emendare con
tempnit· Hijs eni flagellis hoīm·
īnocentiūq; tortorib9 / quo ꝑclarior
et potēcior · eo plenior et ꝑciosior
curia est· Frequēs etenī est/ vt curia
recipiat · vel faciat viciosos· Apud
quos inualescit audacia delinquēdi
cū ex familiaritate potētū vicijs in
dulgetur Sz ꝛ de an̄ acta vita cu
iuscūq; frustra ꝑsumit̄ cū int̄ curia
les vix possit inocētia rtineri Quis
est eni cui virtutē nō exuciāt curia

lium nuge? Quis est tantus. quis
tam solidus. vt corrūpi nō possit ?
Optim9 ē qui resistit diucius. q̄ vali
dius. qui corrūpitur min9 Nā vt
sit virtus incolumis a curialiū via
diuertēdū est Prouide q̄squis hoc
dixerit. et prudēter curie naturā ex
pressit Exeat aula. q̄ vult esse pi9
Unde eleganter fons salmacis in
famia molliciei insignis eidē ɔparat
Ut enī in fabulis est vnda illi9 as
pect9 decora est. gustu dulcis. suauis
tactu. ꝛ oīm sensuū vsu gratissima.
sed tanta mollicie ingredientes ener
uat. vt viris effeminatis / nobiliorē
adimat sexū. nec ante quisq̄ꝫ egredi
tur q̄ꝫ stupeat ꝛ doleat se mutatum
esse in feminā Aut enī cedens oīno
sexus in deteriorē degenerat. aut ve
teris dignitatis aliquo manēte ves
tigio hermofroditū induit qui quo
dam delinquētis nature ludibrio sic
vtriusq̄ꝫ sex9 ostentat ymaginē. vt
neutrius retineat veritatē Hac aūt
poetiā nube figmēti nugarū curiali
um repsentatur ymago. q̄ viros ab
iecta virtute emolliunt. aut ymagi
nē retenta puertunt Qui curialiū
ineptias induit. ꝫ philosophi ꝫ bo
ni viri officiū pollicetur. hermofro
ditus est / qui duro vultu ꝛ hispida
muliebrē deturpat venustatē ꝫ viriū
muliebrib9 polluit et incestat Res
siquidem mōstruosa est philosoph9
curialis. ꝛ dum vtrumq̄ꝫ esse affec
tat. neutrum est. eo q̄ꝫ curia phiam
excludit et ineptias curiales phus
vsq̄ꝫquaq̄ꝫ nō recipit Non tamē ad
omnē curiam ɔpatio trāsit. sed ad
illam dūtaxat que insipiētis distē

pectatur arbitrio Qui enī sapiens
est. nugas abigit. cōponit domū. ꝛ
vniuersa illi9 subiciat rationi Ut enī
ait sapientia que ɔmunicatio sācto
homī ad canē. aut luci ad tenebras
Omne aīmal diligit simile sibi. et
oīs homo pximū suum Oīs caro
ad similē sibi coniūgitur. et omnis
homo sociabitur simili sibi Si lup9
agno aliquādo cōmunicauit. sic pec
cator iusto ¶ Capitulū vndecimū
De oculis aurib9 et lingua potesta
tum / ꝛ de officio p̄sidis. ꝫ q̄ꝫ iudicē
oportet habere iuris ꝛ eq̄ notitiam
volūtatē boni ꝫ ptātē exequēdi. ꝫ
q̄ꝫ iuramēto debꝫ esse legib9 alliga
tus ꝛ a sordib9 munerꝫ alienus
SEquitur oculorū auriū et
ligue collatio quā in p̄sidi
bus prouinciarꝫ consistere
superi9 dictū est Preses igitur est. q̄
in iure reddēdo pūncialibus p̄sidet
Hic autē equi et iniq̄ debet habere
noticiam et facultatē ꝛ aīmū eciam
quod iustum est exequēdi Nā sicut
medico cunctus mortalitatis impu
tari nō debet. ita si q̄d triste p impe
ritiā ei9 contigerit. ei merito impu
tatur Qd si nouit ꝛ nō vult. nō ex
ignorātia. ꝫ ex malicia cōdēpnatur
Finis siq̄dē vtriusq̄ꝫ dāpnatio est. li
cet ignari miti9 puniātur nisi forte
ignorantiā negligētia pcurauerit
Nā si ignorātia inuincibilis est nō af
fert mortē. sed ab innatis tenebris
excusatur Si vero scit ꝛ vult equi
tati seruire / nec potest. nō tā p̄sidis
ē culpa q̄ꝫ p̄ncipis Sꝫ ad religionē
p̄ncipis ꝫ eadē ptinē certissimū est.
cū ip̄m iuris oporteat habē noticiā.

volūtatē boni. vires exequēdi. ⁊ sacramēto debeat esse legib9 obligatus vt sibi omnino illicitū noverit/ ab earū sinceritate diuertere Nam de sapientia eius. sapientia docet. Judex inquit sapiens iudicabit populū suū. et principatus sensati stabilis erit Scdm iudicem ppli sic ⁊ ministri eius. et qualis rector est ciuitatis. tales et inhabitātes in ea. Vȝ ⁊ iuris noticiā necessariā esse et vires necessarias nō tacuit dicens. Noli querē iudex fieri. nisi valeas virtute irrūpere iniquitates. ne forte extimescas faciē potētis ⁊ ponas scādalū in agilitate tua Nō peccees in multitudine ciuitatis nec te immittas in pplm neqȝ alliges duplicia peccata. nec enī in vno eris immunis Noli esse pusillanimus in aīa tua exorare/ et facere elemosinā nō despicias Ne dicas in multitudine respiciet de9 meoȝ muneȝ. et offerēte me deo altissimo: suscipiet munera mea. Nō irrideas hoīeȝ in amaritudine anime sue. est enī qui humiliat et exaltat circūspector deus

¶ Ex hijs diligēti lectori occurret. qȝ volūtas boni non minus iudici necessaria est qȝ noticia vl potestas. cū nōmodo de suis/ ȝ ex alienis delictis teneatur. et duplici suoȝ ⁊ aliorū p̄matur onere vt nec in multitudine munerū circa mūdiciā volūtatis sit ei fiducia ante deū. Vnde et plato egregie quidē et luculenter si tñ audiāt. eos qui de republice gerendo magistratu cōtendūt/ ita inter se versari asserit/ vt si naute sub adūsa tēpestate decertent quis eoȝ debeat potissimū gubernare. In quo fortune calculo aut null9 aut rar9 Idemqȝ temerari9 est qui sine arte et virib9 vendicet magistratū Et in eo quidē tpe nichil miserabilius videri qȝ iudices scientie legū ignaros bone volūtatis inanes. quos quin cit amor muneȝ ⁊ retributionū. iduriū qd habent in obsequio auaricie. iactātie. aut carnis ⁊ sanguinis exercentes et a necessitate sacramēti legittimi absolutos. Ex quo planū est / principes qui eis ordinariā iurisdictionē ztulerunt iuris esse ignaros. vl cōtemptores ¶ Sed qc quid de pericia iuris dicamus. aut de viribus exequēdi. iudicem oportet esse religiosissimū. et qui omne iniquū more ipsa magis oderit. Quia ergo p̄sides ordinariā habēt iurisdicendi potestatem: ipsoȝ et iudicum alioȝ vna est speculatio et qd de hijs dicitur. facile ad alioȝ consequēciā trahitur. Est itaqȝ primū qd ex necessitate officij vtrisqȝ indicitur vt iusticie in omnib9 pareatur/ et nichil eoȝ que facienda sūt fiat ad p̄ciū Nam qd iiustū est vȝ qȝ qȝ nō licet. vt nec p tpali vita fieri liceat. Quod vō iustum est. mercedis interuentu nō indiget cū p se fieri debeat. et iniquū sit vendere qd debetur. Justiciam ergo vendere iniquitas est. Iniusticiā/ iniqua insania. Hec siquidem vbiqȝ reprobata est/ vt nusqȝ esse debeat. illa vbiqȝ debita est. vt sine scelere vendi non possit Neqȝ enim balaam ex eo culpatur qȝ populi dei causam dampnauerit aliudve dixerit qȝ qd domin9

inspirabat. sed quia auaricia exce
catus infidelium causam instruens
quomodo ad puocandā irā dei de
linqueret israel dictante malicia p
curauit. Querebat ergo quō iu
te iustificaret causam impij. Et qua
si illuso deo gratiam ei9 subtraheret
electis Aut si aduersa iustificari nō
posset causa. hoc saltē agebat. vt 7
ab ista recederet deus. Cōpugnāti
bus nāq3 iniquus vincere vt dicitur
ɔsueuit. q̄ viribꝰ superior est ¶ Ca
lamitas videas plurimos. qui li
cet iniquā nolunt ferre sententiam/
corrupti tamen muneribꝰ iusticiam
partis vniꝰ in alterā q̄uis arte trā
ferre moliūtur Nō facile dixerim v
trū sit nequiꝰ licet venditor iniq̄ta
tis maliciam suo fallaciori coloret
Potest tamen videri nequior. qui
officij sui principem 7 reginam/cui fi
des famulatur/quasi mercē in foro
distrahit. ac si seruus infidelis dn̄m
vendat Omnis etenī magistratus
iusticie sue famulꝰ ē Cōstat āt quia
eq̄tas alienatur a venditore. licet
ad emptorem nō trāseat/et empta
iniq̄tas sic ad emptorē transit: vt
nequaq̄ a venditore recedat. Et qd̄
in alijs ɔtractibus nō reperitur. solꝰ
ille iusticiam vēdit q̄ nō habet Vniq̄
dem ante cōmerciū relinq̄t sordidū
venditorē Nōnne sordidus est q̄ ad
acceptas vel oblatas sordes cōscien
tiam polluit. 7 nō tam iusticiā vena
lem habet q̄ aīam suā? ¶ Doctor
gentiū. diuicias honores 7 totius
mūdi variam supellectilē contēpnit
vt stercora vt solū lucrifaciat xp̄m.
ratus oia que dispendiū salutis af

ferūt sordibꝰ aggreganda. recte qui
dem 7 fideliter eo q̄ nichil mūdū.
nichil honestū. nichil decēs. salutē
impedit. sed sola turpitudo. q̄ sicut
dedecet sic 7 imūda est et certe inuti
lis. adeo dampnosa vt nullo tēpora
li emolumento valeat compensari
Quid enī prodest homī si vniuersū
mūdum lucretur faciēs detrimentū
aīme sue? Et vide. quia nō dixit
mūdum inutilē vbi salꝰ pditur. sed
eciā vbi minuit̄ gloria Quātūuis
rutilēt gemme: aurū splendeat: et
oībus lenocinijs suis arrideat mū
dꝰ / quicq̄d mūdiciam hoīs pimit:
sordidū. quod decorem aīme extin
guit: turpe quod honestatē subuer
tit. ignominosū est Vnde 7 apud ā
tiquos eciā salutifere veritatis igna
ros/omne qd̄ ex debito officij gra
tuitum esse oportet. si fiat ad preci
um. in sordibꝰ cōputatur Ipsiꝰ quo
q3 precij sic dilatāt interp̄tationē
vt nō modo pecuniā speciem re con
tineat. sed obsequiū omnēq3 opam
quatinꝰ alias nō debetur Qd̄ enim
ex sordibus est quid erit nisi sordi
dum? Nō enim potest arbor mala
fructus bonos facere. cum in eo vis
nature consistat vt similia ex simili
bus procreentur Ceterū quia p̄si
dum et aliorum iudicum cōmunem
esse īspectionem premisimus: equi
tatis et publice quietis ministri sūt
quos tanto circūspectiores. cautio
res oportet esse magis q3 sollicitos.
quo illius reseruantur exami cuius
prudentia circūueniri non potest.
aut iusticia corrūpi. illo obtinēte vt
ī quo iudicio iudicauerint iudicēt.

⁊ mensurā bonā et confertā et coa
gitatā et supereffluentē in sinus su
os a iudice iusto recipiant

¶ Capl'm xij. De sacramento iu
dicū ⁊ collatiōe pithagore ⁊ alex
andri. ⁊ in quibus rebus grām pti
bus possit facere iudex ⁊ de questio
nibus capciosis

Equidem iudices sacra
mento legibus alligantur
iurati. quia omni modo iu
diciū cū veritate. et legū obseruati
onē disponent. Ipō quoqꝫ iure cau
tum est vt sacrorū euāgeliorū scrip
ture terribiles ante sedem iudicialē
deponantur ibiqꝫ ab inicio litiū ad
finē vsqꝫ ꝑmaneāt. nec amoueran
tur nisi sentēcia recitata quo totꝰ cō
sistorij latitudo/dei ipius repleta ꝑ
sentia/oībꝰ ad sacrosc̄ās scripturas
metū incuciat et reuerenciā. et ab in
quisitiōe veritatis oīs iniquitas ꝓ
pulset. Omnis quoqꝫ carnis ⁊ san
guinis/religio iudiciaria ꝓpellit af
fectus. euacuās irā et odiū. metū ⁊
amiciciā. qꝛ vt ait iuliꝰ cesar. Haud
facile animꝰ verū prouidet. vbi ista
officiūt Hinc est illud ꝓuerbiū auc
tore cicerōe apud antiquos celeber
rimū Exuit ꝑsonā iudicis. quisquis
amicū induit Equitas ei cui iudex
obseqū debet odij sinistrā aut amo
ris dexterā nesciat Nā a veritate nō
licet in iudicijs declinarē Vt vō plu
rimū indulgeat amicicie. amico in
terdū dilationis graciā facit. Hoc
ipsū tamen raro. et non nisi causa
cognita. Porro dum causa anceps
est dilatio protelatur. si non cōten
tionis. saltē decisionis. Nam iudi

cia festinata penitentiā pariūt. Vn
de ⁊ grecia cū vrgentur ad sentenciā
anteq̄ de causa liqueat respondent
patres suos solē apud antipodas nō
vidisse. sed expectasse semper donec
et ipis oreretur. Dicūt eciā prīpro
perū esse viatorē qui anteq̄ lucifer
oriatur crassis adhuc tenebris luce
qꝫ remota dietā aggreditur. ¶ Dz
nec iudicē/auctoritas terreat litiga
torū cū pithagore in longissimū tē
pus sit dilata petitio. ⁊ alexandri
macedonis in castrensi iudicio sit cau
sa dampnata Quod et ille gratum
habuit/iudicibꝰ agens grām quoꝝ
in eo fidē ꝓbauerat qꝫ iusticiā omni
potentatui preferebant. Nichil vō
preclarius de allexandro illo quē
publica opinio magnū asserit aliq̄
in hystoria meo iudicio reperi. Mi
chi quidē semper vt tamen pace eo
rū loquar qui temeritatē virtute ꝑ
ferunt/ditissimo alexandro/pauper
pithagoras maior erit. Quod vt
meciū conicias. collationē philippi
⁊ alexandri trogo pompeio. vl' iu
stino compendiario eius/ si mauis/
auctore reuoluas. Ait ergo ¶ Fuit
philippus rex armorū q̄ conuiuio
rum studiosior. cui maxime opes e
rant instrumenta bellorum/ diuicia
rum questus q̄ custodia sollercior.
Itaqꝫ inter cotidianas rapinas sē
per inops erat. Mia in eo ⁊ perfi
dia pari iure dilecte. Apud eum nul
la ratio vincendi turpis. blandus
pariter. ⁊ insidiosus alloquio. qui
plura promitteret q̄ prestaret. In
seria et iocos artifex. amicicias vti
litate non fide colebat. Graciā fin

gere in odio. instruere inter concordā
tes odia. apud vtrūqz graciam que
rere. solempnis illi consuetudo. Int
hec eloquencia et insignis oracio a
cuminis ꝛ solertie plena. vt nec or
natui facilitas. nec facilitati inuenti
onū decesset ornatus. Huic alexan
der filius successit ꝛ virtute ꝛ vicijs
maior patre Itaqz vincendi racio v
triqz diuersa Hic aperta. ille artibus
bella tractabat. Deceptis ille gau
debat hostibus. hic palā fusis Prudē
cior ille consilio. hic animo magni
ficencior. Irā pater dissimulare plerū
qz eciam vincere. hic vbi exarasset
nec dilatio vlcōis nec modus erat
Vini nimis vterqz auidus. sed ebri
etatis diuersa vicia. Patri mos erat
eciā de conuiuio in hostē procurrere/se
temere periculis offerre. alexander
non in hostem/sed in suos seuiebat.
Quobrē sepe philippū vulneratum
prelia remisere. hic amicorū inter
fectorū conuiuio frequenter excessit
Regnare ille cum amicis volebat.
hic in amicos regna exercebat Ama
ri pater mallebat. hic metui Littera
rum cultus vtriqz similis Solercie
pater maioris. hic fidei Verbis at
qz oracione philippus. hic rebus mo
deracior Parcendi victis filio animus
promptior et honestior Frugalitati
pater. luxurie filius magis deditus
erat Quibus artibus orbis imperij
fundamenta pater iecit. operis tanti
gloriam filius consummauit. ¶At in
vno nōnō patris. sed omniū ingenu
orum transcendit vicia. qz incōtinentis
sime fuit inuidie adeo vt eciam pa
terni triūphi ei lacrimas extorque

rent. ac si ei virtus paterna omniū
gerendorum preriperet gloriā Eos eciā aut
proprijs manibus interficiebat aut
capi precipiebat ad penā. qui paterni
virtutis preconia predicabāt. ¶At pi
thagoras apud philosophos tante
extitit auctoritatis. vt ad oīm questio
nū decisionē sufficeret si in parte crede
retur pithagoras extitisse Tantū
naqz opinio preiudicata poterat. vt
nichil conualesceret ab opposito dū
hoc ipse dixisse diceretur. ꝛ ex vsu
acquiescentiū. vox ipsa pronomīs pi
thagorā indicabat. Cū enī simpli
citer dicebatur. ipse hoc dixit. ex pre
cepta auctoritate teste tullio pitha
gorā intelligi oportebat Hic tamē
tota auctoritate sua nequaquā iudiciū
flexit. sed adhuc intueniēte dilatiōe
propter rei ambiguitatē pendet sententia. The
ma quidē huiusmodi est ¶Euallus a do
lescens diues eloquentie discende gra
cia causasqz orandi cupiens fuit Hic
in disciplina pithagore se dedit pro
mittēs pecuniā quātā pithagoras
petierat data medietate āteqz ingre
deretur daturus alterā quo primū di
e/causam apud iudices perorasset et
vicisset. Postea cum diucius auditor
assertorqz pithagore fuisset facūdi
amqz promouisset a studio et trāscursu
tempore longiori. causantibus preāniū de
negaret. vt putabatur. ne victoria
impleret mercedem. habito cōsilio li
te cum eo pithagoras contestatur.
Cum ergo ad iudices incunde con
stituendeqz cause venissent gracia/
pithagoras sic exorsus est Disce in
quit stultissime adolescens vtroqz id
mō fore. vti reddas quod peto. siue

pro te pronunciatum erit siue cōtra
te Nā si contra te lis data erit: mer
ces michi ex sentētia debebitur quia
ego euicero Sin vero secundū te iu
dicatum erit· merces michi ex pac
to debebitur· quia tu viceris Ad ca
pciade euall9 Opto īquit tuc tam
ancipiti captioni isse obuiā· si verba
non ipse facerem· atq3 alio patrono
vterer Sz magis in ista victoria ꝓ
ludiū est· cum te nō in causa tantū
sed in argumento quoq3 isto vicero
Disce ergo tu magister sapientissi
me vtroq3 modo fore vti nō reddā
quod petis· siue ꝓ me pronunciatū
fuerit siue ꝯtra me Nā si iudices ꝓ
causa mea senserīt· nichil tibi ex sen
tentia debebit᷑· quia ego vicero Si
contra me ꝓnunciatū fuerit nil tibi
ex pacto debeo/ quia nō vicero Sic
ab adolescēte discipulo eloquentie
magister inditus/ suo argumēto cō
futatus est· et captionis versute· et
excogitate frustrat9 fuit Tū iudi
ces/ vt antiq̄ vbis vtar hystorie du
biosū hoc inexplicabileq3 esse quod
vtrimq3 dicebat᷑ rati· ne sentēcia sua
vtramq3 in ꝑtē dicta· ipā sese rescin
deret· rem iniudicatā reliqrūt· causā
in diē longissimū protelātes · Nec
multū refert ad propositū pythagā
ras an ꝓthagoras sicut q̄ntilliano
et agellio placz litigauerit Neq3 ei
vis est in noīe dū constet rem ambi
guā sine temeritate diffiniri nō pos
se ❡ Sūt āt multe capciose q̄stiōes
q̄ tuti9 et comodi9 ꝓ̄ferti in iudicijs
differūt᷑: q̄ᵱ accelerēt᷑ Vn̄ apud dy
aleticos gen9 hoc tractus appellat᷑
et a grecis dicitur· nisi q̄cq̄d verū es
se statuerit/ falsum repᵱitur Et si ple
rūq3 in hijs ꝑ exceptionē doli mali
possit res tēperari/ et equitas iuris in
terdū queat mitigare rigorem/ nisi
vrgentissima rerū necessitas cogat/
in talib9 sentenciā expedit differre
q̄ᵱ ferre· Fere a puero didicisti· q̄a in
questionib9 q̄ habēt positiōes impli
citas et q̄ latēter inuoluūt cōtraria
laboriosa solutio est· nisi forte te an
tiquo nestore reputes cautiorē· Ne
credas sompnio· agamēnoni dictū
est in sompnis· dum ī excidio troie
grecia laboraret · Huius q3 sompnij
interꝓ̄tationē ioui censuerūt grecō
rū sapientissimi reseruādā· Laboran
tes vidi q̄ᵱplurimos dū q̄ritur· an q̄
dicit ego mētior verū dicat Sed ne
minē vidi qui scalā intraret et carib
dim· nisi debilē· aut ꝯpiciū sustinue
rit hostē · At in litigiosis disputati
onib9 et declamatioīb9 scolasticis si
ne ꝑiculo ista versantur· sed vbi ad
forū ventū est in quo maior ostenta
tio ingenij cōquiescit· et seria dūtax
at agitātur sine ꝑiculo litigatorū·
aut iudicis in sentencie calculo non
erratur· Nec est vt opinor q̄cq̄ᵱ vti
lius q̄ᵱ ꝑiculū differri· si omnino vi
tari non ꝑ̄t· Iniquissimū tn̄ est iur
gia ꝓtelari · cū alterutrius litigan
tiū ꝑiditatur vtilitas· et rei difficul
tas morā non cōtrahit Quicq̄d igi
tur expediri ꝑ̄t accelerandū est · qd̄
cōsultiore tractatu indiget differen
dū ❡ Capitulū xiij· Quo iudiciū
debeat ordinari et de ꝯceptiōe sacra
menti calūpnie quod ex necessitate
ꝓ̄stāt actor et reus et q̄ᵱ immineat illi
qui iuramentū subire detractat · et

de ſacramento aduocatorū et pena
calūpniatorū ſiue preuaricantium
aut tergiuerſantiū

Ut vero rerū veritas clarius
illuceſcat litigatores ipos
perſonas videlicet prina
pales non ante ad litem iudex ad
mittit · q̄ ei preſtito ſacramēto faci
ant fidē q̄ iuſticie ſue inſiſtent · et ca
lumpniā omnē faciant procul · Ac
tor quidē iuret non calūpniandi a
nimo litē mouiſſe · ſȝ exiſtimādo bo
nā habere cauſā · et q̄ nichil in tota
lite faciet calūpnioſe · vt nec proba
tio · nec dilatio fruſtratoria exiga
tur · ſed id ſolū quod iuſticia videtur
exigere · Reus aūt iurabit q̄ putās
ſe bona inſtantia vti peruenit ad re
luctandū · et q̄ in nullo totius litis
articulo calūpnioſe verſabit̄ · id ſo
lū a iudice vel aduerſario exigens
quod pro veritate putat ex neceſſi
tate iuſticie exhibendū · Utriuſqȝ ve
ro iuramenti ſui clauſula extrema
hoc cōplectetur · vt iurēt ſe nichil de
diſſe aut promiſiſſe / aut daturos eſ
ſe / vel per ſe / vel per mediā perſonā ·
ſiue iudicibus ſiue aliis quibuſcūqȝ
perſonis pro ea cauſa · exceptis hiis
que aduocatis et quibuſdā aliis cer
tis perſonis de iuris indulgētia preſ
tari licet · Qȝ ſi actor ſic iurare recu
ſauerit · excluſus a lite / cadit ab acti
one tanq̄ improb9 litigator Reus
vero detrectās ſubire iuramentū ha
betur pro confeſſo ⁊ ſentenciā damp
natiōis expectat Dȝ ⁊ ipi patro
ni cauſarū quo fidelior poſſit eſſe ex
aminatio · ab ipſa conteſtatiōe litis
iuramento artantur ad veritatē et
fidem / iurantes q̄ cū omni virtute
ſua oīqȝ ope quod iuſtū ⁊ verū exiſ
timauerīt clientib9 ſuis inferre pro
curabūt · nichil ſtudii relinquētes ꝑ
ut cuiqȝ poſſibile eſt · ⁊ q̄ ex induſtri
a ſua nō ꝓtrahent lites Nam eas
oportet a iudicib9 infra bienniū vel
trienniū terminare Ipos quoqȝ ad
uocatos pari diſtributione partib9
exequabit · ſiue illos petierint ſiue
nō · vt equo marte poſſit cauſa pro
cedere Hec autē paritas et in virtu
tis merito · et viuacitate ingenii · cō
ſilii profūditate ⁊ opinione ſciencie
⁊ nois auctoritate conſiſtit · vt hec
omnia ſi fieri poteſt apud partes q̄
dam equitatis lance librētur Qȝ ſi
vnius p̄ ceterꝭ eſt fama hilarior · ex
officio iudicantis prout poterit par
ti aduerſarie cōpenſabitur · Qui ta
men alicui9 litigatorȝ archana pre
nouit · non patrocinabitur aduerſa
rio / niſi forte citra conuenientiā iu
dicis ſeparatī cū plurib9 alter trac
tauerit · vt alteri paris defenſionis
copia ſubtrahatur · Nec eſt qui a
iudice monitus ſine excuſatiōe pro
babili poſſit cuicūqȝ parti patrocini
um denegare · niſi forū ſibi precludi
velit · vt poſtmodū / in cauſis agen
dis minime audiatur Si vero p̄
uaricatus fuerit aduocatus · incōuic
tū optet ꝑ q̄litate cōmiſſi penā gra
uiſſimā exerceri · Mun9 ſiquidē pa
trocinii fideliſſime iplendū eſt et ſi
ne adūſariorȝ iniuria · Rationib9 nā
qȝ nō ꝓbris ꝯtendēdū eſt · ⁊ ex edic
to p̄ncipis / patit̄ opinioīs diſpēdiū
q̄ſq̄s negocio delicto / procax in adūſa
rii ſui cōtumeliā aut palā ꝑgit aut

ſubdole Sed licet patrono merces
ex cauſa honorarij debeatur/cōtinu
atorem vel redemptorem litium eſ
ſe nō licet· vt certe partis emolumē
tum cum graui dampno litigatoris
et quadam depredatione paſcatur
Quicquid autem patron9 allega
uerit preſente dn̄o· perinde eſt ha
bendum ac ſi proferatur a dn̄o niſi
ex continenti id eſt infra ꝓximū tri
duū cōtradixerit Licet autem patro
nū vinci contigerit·in nullo leditur
fama eius·ſi nichil omiſit ex cōtin
gentibus/⁊ clientis ſui iuſticiam fi
deliter fouit Nō enim cogitur pa
trocinari mendacio · Si quid vero
leſionis affert cauſa·in litigantes
cadit·ſiue ciuiliter ſiue criminaliter
actū ſit Hoc autē quicquid ſit ſentē
cia diffinitiua declarat/que reos cō
dempnat vel abſoluit/⁊ interdum
in ipſos actores cōſultiſſime acerbi
tatis effundit aculeos Nā vt de ci
uilib9 taceatur/in q̄b9 tn̄ eſt nimia
accuſatorum temeritas tribus mo
dis detegitur/tribuſ qꝫ ſubiicitur pe
nis Aut enim calumpniantur·aut
preuaricantur·aut tergiuerſantur
Eſt autē calumpniari crimina fal
ſa intendere·preuaricari vera abſcō
dere· at in vniuerſum ab accuſatio
ne deſiſtere tergiuerſari eſt · Sed
lege remia calūpniantes ad vindic
tam poſſit ſimilitudo ſupplicij·ita ta
mē vt poſtq̄ reus abſolut9 fuerit·
cū de accuſatoris ꝯſilio ⁊ mēte ꝯſti
terit ſi iuſto errore lapſ9 ē abſoluat̄
Si vero in euidēti calūpnia depre
hēſus ē·pena legittima cōdēpnetur
Qd ipſi9 ꝓnūciatiōis maifeſtatus

verbo Nam ſi pronūciatum eſt·nō
ꝓbaſti· peperat actori · Si vero ca
lumpniatus es· condempnauit eū
Et licet de pena infamie nichil ſub
iecerit· tamē poteſtas legis aduer
ſus eum exercebitur·adeo vt impor
tet infamiam ¶ Capitulū decimū
quartū De ratiōe inſtrumētoꝝ

AT in ipſa diſquiſitione cō
ſilij tam in ciuilib9 q̄ in cri
minalib9 cauſis ad exami
nādas probationes inſtrumentoꝝ
ratio habēda eſt Et quidem inſtru
mēta dicūtur omnia quibus cauſa
inſtrui poteſt· ſiue ſint teſtimonia ſi
ue teſtes· Hec tamen illis pociora
ſūt·eo q̄ teſtes teſtimonijs p̄ferān
tur· Nam cū teſtes examinari poſ
ſint teſtimonia ſemꝑ ⁊ apud om̄s
eadē ſunt In ipſa vero teſtiū exami
natione nō poteſt ex aliqua regula
diffiniri quid magis iudicem ſequi
oporteat Si enim teſtes oēs eiuſdē
honeſtatis ⁊ eſtimationis ſint · et
negocij qualitas ac iudicijs mot9
cum hijs cōcurrerit · ſequenda ſunt
omnia teſtimonia Sin vero quidā
eoꝝ aliud dixerint· licet impari nu
mero·credendū eſt q̄ nature nego
cij cōuenit·quod inimicicie aut gra
tie ſuſpicione caret· Cōfirmabitqꝫ
iudex motum aīmi ſui ex argumē
tis ⁊ teſtimonijs que rei apciora ⁊
vero proximiora eſſe cōperit Non
enim ad multitudinem reſpici opor
tet· ſed ad ſincerā teſtiū fidem ⁊ teſti
monia quibus pocius lux veritatis
aſſiſtit· Ipſis quoqꝫ preſumptioni
bus frequentiſſime ſtabit donec pro
betur contrarium Nam ⁊ ſalomon

cū in litigio meretricū īfātē diuidi
pcepiſſet. et altera eū mallet alteri
viuū cedere. ipſa tamen reclamante
nec tibi nec michi ſit. ſʒ diuidatur.
illi viuū infantē reſtituendū cenſuit.
que non acq̄euit. vt viuus morire
tur Argumento ſiquidē trahebatur
pbabili. vt matrē crederet que dili
gebat. cū opinionē eius aut fidem.
aduerſa probatio nequaq̄ euacua
ret. ¶ Unde et diuus adrianus re
ſcripſit iudicantis dilatans in exa
minatione teſtiū facultatē. Et ver
ba quidē epiſtole hec ſunt. ¶ Tu
magis ſcire potes quanta fides ha
benda ſit teſtibus. qui cuius digni
tatis. et cuius eſtimationis ſint / et
qui ſimiliter viſi ſunt dicere. vtrum
vnū eundēq ſermonē meditatū at
tulerint. an ad ea que interrogaue
ris ex tempore veri ſimiliter reſpon
derint Que argumenta / ꝛ quē ad
modū cuiq rei probande ſufficiant;
nullo certo modo ſatis diffiniri po
teſt. Alias numerꝰ teſtiū. alias dig
nitas. et auctoritas. alias veluti cō
ſentiens fama confirmat rei de qua
queritur fidem. Hoc igitur ſolū tibi
reſpondere poſſū ſūmatim. nō vtiq
ad vnā ſpeciē / probationis cogniti
onē ſtatim alligari debere. ſed ex ſē
tencia animi tui te eſtimare oporte
re. quid aut credas. aut parū tibi p
batū opineris. ¶ Iudicia ergo pluri
mū licet dū in oībus ſeruit verita
ti. q̄ſi (vt ſolet apud iprobos) peri
clitari cognouerit: ad pfeſſionē eiꝰ
qui neceſſarij fuerit euocabit. et ad
teſtimoniū cōpellet inuitos. Hijs ta
men exceptis quos aduerſꝰ certas
pſonas teſtificari iura non cogunt.

¶ Caꝰ xv. Que ptineāt ad religi
onē pcōſulū preſidū ꝛ ordinarioꝝ
iudicū et quatenꝰ exenia ptendi li
ceat et de acerone bernardo marti
no. gaufrido carnotenſi

PErtinet autē ad religionē
pſidis prouidere / ne potēti
ores viri iniurijs afficiāt
humiliores. ne defenſores eoꝝ calūp
nioſis criminibꝰ inſectent innocen
tes. Prohibebitq illatas exactio
nes ꝛ violēcias factas. ꝛ extortas
metu / venditiones ꝛ cautiones. vel
ſine precij muneratiōe. ne et ipſe p
uinciā in prebēdis hoſpicijs oneret
Deniq ne q̄s iniquū lucrū. vel dāp
nū ſētiat. pcauebit Cōgruit enī bo
no ꝛ graui pſidi curare: vt pacata
ꝛ q̄eta ſit puīcia. qd facile obtine
bit ſi ſolliciāte agat. vt malis hoībꝰ
prouincia careat coſʒ cōquirat. Nā
et ſacrilegos. latrones. fures. pla
giarios. cōquirere debet. ꝛ put quiſ
q deliquerit in eū aīaduertē / recep
tatoreſq eoꝝ ſine quibꝰ latro diu
cius latere non poteſt. Omni vero
ius reddenti obſuādū eſt. vt in ade
undo quidē facilē ſe prebeat. ſed con
tempni non patiatur Unde manda
tis adicitur ne preſides in vlteriorē
familiaritatē prouīciales admittāt
nam ex cōuerſatione equali contēp
tio naſcitur dignitatis. et ſūmatim
ita ius reddi debet. vt auctoritatē
dignitatis ingenio ſuo augeat Uʒ
et in cognoſcendo nec excandeſcere
aduerſus eos quos malos putat.
nec precibus calamitoſorum illacri
mari oportet. Id enim non eſt con

ſtantis ⁊ recti iudicis. cui⁹ motũ ani
mi vult⁹ detegit ¶ Quid enĩ in vi
ro ꝙ̃ui deformi⁹ ꝙ̃ ſi ad auẽs/gene
pallẽt/cutis ĩ rugas cõtrahitur/ſcin
tillãt oculi/turbatur vultus. aut ſi
ſanguinẽ faciei ira accẽdit. ⁊ quaſi
exdudit in ſupcrficiẽ/ſpumãtia tor
quẽtur labra. brachia iactãtur. ſa
liũt pedes. corpus trepidat. ⁊ toto
geſtu non tam iratũ exp̃mit ꝙ̃ inſa
nũ? Certe cũ tales video. cõpatior
illis. michiq̃ꝫ metuo. memor hoĩm
quos in affrica eſſe in libro natura
lis hyſtorie apud pliniũ didici Di
cũtur enĩ effaſcinare voce ⁊ ligua.
vt ſi impẽſius forte laudauerĩt pul
chras arbores. ſegetes ameniores
letiores infantes. equos egregios.
pecudes paſtu ⁊ cultu optimas. re
pente moriãtur aut pereãt Faſcina
tio quoqꝫ oculoꝝ exicialis eſt Re
fert idem eſſe hoĩes in iliricis qui
interimant vidẽdo quos diuci⁹ irati
viderĩt. eoſqꝫ ipſos mares feminaſ
qꝫ qui viſu nocentes ſunt. pupillas
in ſingulis oculis habere binas A
pollonides quoqꝫ perhibet in ſithia
naſci feminas que bithie vocãtur.
et raſdẽ in oculis binas habere pu
pillas. et perimere ſi quem viſu forte
irate aſpexerĩt Vereor ne hijs cog
nati ſint iudices iracũdi Tradunt
ecciã phiſiognomi eos qui habent
oculos maculoſos ad neq̃ciam proni
ores ¶ Que vero de p̃ſidib⁹ alijſ
qꝫ iudicib⁹ dicta ſũt. debent ⁊ apud
procõſules quos nr̃ates vulgariter
dicũt iuſticias eſſe errãtes obtinere
Et nomẽ quidẽ erroris. ⁊ ſi nõ of
ficio. pſonis tñ coꝝ cõuenit/q̃ cun

tes poſt cõcupiſcẽtias ſuas in ſecta
tu auaricie. ⁊ de p̃datioẽ populariũ
a tramite eq̃tatis aberrãt Debent
autẽ officia oĩm eſſe gratuita. vt ni
chil extra ſtatutũ exigatur. ſed nec
recipiat ¶ Sed forte q̃d ſtatutũ ſit
queris Plebiſcito cõtinetur. ne q̃s
p̃ſidũ mun⁹ donũ ve caperet. niſi eſ
culentũ poculentũ ve. ⁊ id quidẽ in
tra dies proximos pdigatur quod
et ad pcõſules alioſqꝫ magiſtrat⁹
ex mãdato p̃ncipis tranſit Nõ vero
in totũ debẽt exenijs abſtinere. ſed
modũ adhibere Vt vero nec in totũ
abſtineãt. nec auare modũ exenio
rũ excedãt. diu⁹ ſeuerus ⁊ impator
anthoni⁹ elegantiſſime ſũt epiſto
la moderati Cui⁹ epiſtole verba ſt
hec Quãtũ ad exenia ptinet audi
q̃d ſentim⁹ Vet⁹ pverbiũ eſt. nec
oĩa nec ſemp. nec ab oĩb⁹ Nã val
de ĩhumanũ eſt a nemine accipere.
ſꝫ paſſim/viliſſimũ eſt. ⁊ p oĩa aua
riſſimũ Q̃d autẽ mandatis contine
tur. ne donũ. vel mun⁹. ipſe procõ
ſul. vl̃ q̃ in alio officio erit accipiat
emat ve quid niſi victus cotidiani
cauſa. quod ad exenia iam nõ per
tinet. ſed ad ea que edulioꝝ exce
dant vſum ¶ Sed nec exenia pdu
cenda ſunt ad nimiam qualitatem
Licꝫ enim patrociniũ iuſtum poſſit
vendere aduocat⁹ et perit⁹ iuris ſa
nũ conſilium: iudicium vendere om
nino nõ licet ¶ Cicero cum in pala
cio domũ vellet emere et pecuniam
in p̃ſens nõ haberet a ſilla qui tũc
reus erat mutuo ſexterciũ vicies ta
cite accepit. Ea res priuſꝙ̃ emere
tur prodita eſt. et ĩ vulgus exiuit.

obiectumqꝫ ei qꝫ pecuniā domꝰ emen
de cā a reo accepissꝫ Tūc cicero ino
pinata exprobratiōe permotus ac
cepisse se negauit dicēs se domū non
esse empturū. Atqꝫ adeo falsū est in
quit qd obiicis. vt verū sit me pe
cuniā accepisse si domū emero. Dꝫ
cū postea emisset. et hoc mēdaciū in
senatu ei ab inimicis opponeretur. ri
sit satis atqꝫ int' ridendū īprudētes
inquit hoīes estis. cū ignoratis pru
dentis & cauti prīsfamilias esse qd
emē velit. empturū sese negare ꝓpt'
cōpetitores emptiōis Dic itaqꝫ qd
infitiari non poterat. vrbano faceto
qꝫ diluit dicto. rem magis dignam
faciens risu q̄ crimīe. Familiare si
quidē habebat. vt quociēs obiectū
turpe abnegare non posset responsi
one ioculari illud eluderet. ¶ Am
plectēde memorie. & imitāde sancti
tatis sūmus pontifex eugeniꝰ quē
vidisti nullū oīo munꝰ hoīs litigā
tis recipiebat. ā cuī litē crederet īmi
nere Vnde cū in aduentu suo prior
quidā modice facultatis cuiꝰ causā
nōdū audierat. ei marcā auri deuo
tione multa instanter offerret. non
dū inquit domū ingressus es et iam
vis corrūpere dn̄m Corruptionē nā
qꝫ vir sanctus credidit q̄cquid offere
batur iudici lite pendente Bernar
dus quoqꝫ clareuallensis monachꝰ
et sanctorū cosme & damiani dyaco
nus cardinalis rome degens inex
celsis singulariter habitauit excuti
ens manus suas ab omni munere
vt nondū natus sit. cuius aurū vel
argentū in munꝰ acceperit Quid
referā martinū? qui contra morē a
legatiōe pauper rediens. cū ab epis
copo florentino equū socio necessari
um magna cōpulsus instantia acce
pisset eundē restituit donatori. ex q̄
cum ab inicio dati muneris causā in
romana curia ventilandā habuisse
cognouit Quod & plenius sanctus
clareuallensis abbas qui cum pfec
tus nouerat refert in libro doctrina
li quē ad sanctū eugeniū de contem
platione vel consideratione scribit.
¶ Taceo qd venerabilis pater gau
fridus carnotensis legatus aquita
nie puincialiū munera nō recepit ni
si in causa esculēti & poculēti & hꝫ cū
sūma frugalitate. sꝫ omnia que in
exeniorū ratione offerebantur. vt
stercora contempnebat ¶ Testatur
sanctus bernardus clareuallēsis qꝫ
piscem quē vulgo sturionē dicunt
a deuoto quodā legationis sue deci
co gratis accipere noluit. nec ante
acq̄euit offerentis īprobitati: q̄ ei
p admisso exennio prāū numeraret
¶ Caꝰ xvi De crimine repetūda
rū quo tenētur iudices et p̄sides. q̄
aliqd omnino accipiūt ꝓpt' cau
sas que sibi sunt ex officio faciende
et de samuele qui docet iuge sacrifi
ciū esse debere in domo iudicis que
seipsā collatione iusticie et bonorū
opm exhibet templū dei
Sed crebrescētibꝰ viciis cer
te clero sꝫ hodie cōtinēcie tā
te exēpla rarissima. cū tn̄
de cēsura legū/sūma cōtinēa magratī
bꝰ oībꝰ sit īdicta Adeo q̄tē vt q̄ or
dinariā gessent ptātē. q̄cqd ex vete
re delegationis titulo ꝓfligauerit.
cū dispendio pudoris atqꝫ fortune

id est honoris atq̧ dignitatꝭ· de ꝓ
prijs facultatibꝰ intra ꝓuinciam po
situs inferre cogatur· ¶ Lege quoq̧
iulia repetundaꝝ tenetur qui cū ali
quā potestatē haberet ob iudicandū
vel nō iudicandū· decernēdū vel nō
decernēdum· aut ob denūciandum
testimoniū vel nō denūciandū/pecu
niā accepit· vel in sūma· quo magis
aut minꝰ q̄d ex officio suo faceret·
nec vsucapit quod accipitur anteq̄
redeat in potestatē eiꝰ a quo ꝓfectū
est aut heredis Venditiones quo
q̧ et locationes pluris minoris ve
factas lex ista rescindit/⁊ ea dāpna
ti/testimoniū publicū dicere/aut iu
dices esse· aut postulare ꝓhibentur
Et licet cōuicti/extra ordinē hodie
puniātur· plerūq̧ dāpnātur exilio·
vel eciā durius ꝓut admiserint Sȝ
et ab heredibꝰ pena repetitꝰ ¶ Inspi
ce verba legis ⁊ q̄ta īdignatoē cri
mē hoc ꝓseq̄tur attēde Vt vniꝰ in
q̄t pena metꝰ possit esse multoꝝ du
cem q̄ male egit ad prouinciā quā
induxerat cū custodia cōpetēti ire p̄
cipimꝰ/ vt nō solū qd egit nō dicā
domesticus· ſȝ manipularius et mi
nister accepit· verū vt id qd ipse a
ꝓuincialibꝰ meis rapuit aut sustulit
in quadruplū inuitꝰ exsoluat ¶ Itē
q̧ Oēs ꝯgnitorēs vel iudices a pecu
nijs atq̧ patrimonijs manꝰ absti
neāt· neq̧ alienū iurgiū putēt suā
predā Eteni p̄uatarū litium cogni
tor idēq̧ mercator statutā legibꝰ
cogetur subire iacturā Et illud Iu
bemꝰ quoq̧ ⁊ hortamur vt si quis
forte honoratoꝝ decurionū· possesso
rum· postremo eciā colonoꝝ· a cuius

libet ordinis iudice fuerit aliqua ca
tione ꝯcussus · si quis sciat venalē
de iure fuisse sententiā· si q̄s penā·
vel p̄cio remissā· vel vicio cupidita
tis ingestā· Si q̄s postremo quacū
q̧ de causa īprobū iudicē potuerit
approbare· is vel administrante eo
vel post āmistrationē depositam in
publicū ꝓdeat· deferat crimē/dela
tū approbet/cum probauerit· ⁊ vic
toriam reportaturꝰ ⁊ gloriā ¶ Vti
nā hec vel audiātur a nostris (nam
vt seruētur optare vix audeo) quos
quociēs diligentiꝰ intueor· ꝯcusso
res michi pocius videor videre q̄ iu
dices· ac si ad hoc solū dati sint vt
prouinciā spoliēt ¶ Sed ⁊ leges
ipse vel ꝯsuetudines q̄bus nūc viui
tur īsidie sūt ⁊ laquei calūpniātiū
verboꝝ tendicule ꝓponūtur et cu
cupationes sillabarum· vel simplicē
qui sillabizare nō nouit Fecī inquit
iudicium ⁊ iusticiam non tradas me
calumpniantibus me· Ac si aperte
dicat Qui iudicium peruertunt et
iusticiā deserūt· tradantur calūpnia
tori· qui filios adam ante ꝯspectum
dei accusat die nocteq̧· ¶ Legitur
in libro regnoꝝ ad vniuersū israel
dixisse samuelē Ecce audiui vocem
vestrā iuxta omia q̄ locuti estis ad
me· ⁊ ꝯstitui sup vos regem· ⁊ nūc
rex gradit̄ āte vos· ego āt senui ⁊ ī
canui Porro filij mei vobiscum sūt
Ita conuersatus sum coram vobis
ab adolescentia mea vsq̧ ad diem
hanc Ecce presto sum Loquimini
de me coram domino et coram xp̄o
eius · verū bouē cuiusq̄ tulerī an
asinū· si quēpiam calumpniatꝰ sū·

ſi oppreſſi aliquem· ſi de manu cuiuſ
ꝙ̃ munꝰ accepi· et ꝯtēpnā illud ho
die/reſtituāq; voƀ· O pudiciā aīm/
o cōtinentē manū/o iudicē incorrup
tū/et vocē magnificā admirādā vni
uerſis ⁊ imitandam que de cōſcien
tia pura ſic loquitur· Loquimini de
me corā domino et xp̄o eius qui in
celo ⁊ in terra iudices iudicāt· Loq̃
mini inquā ſi bouē cuiuſꝙ̃ aut aſi
nū tulerim Vtiq; villas aut p̄dia
aut imenſa pōdera auri aut argenti
aut precioſe ſuppellectilis onera nā
extorſerat/q̃ magni reputabat iudi
cem bouem oblatum accepiſſe aut
aſinum· Si quempiam calumpni
atus fuiſſet· aut oppreſſiſſet aliquē
Neminem iniuſte vexauerat· qui ō
nes calumpnias excludebat· nec iu
dicium eius peruertebat caro vel ſā
guis· qui nullum vnꝙ̃ oppreſſit·
Si enim in manus eius quiſꝙ̃ inci
derat non eum iudex· ſed propria
iniquitas opprimebat ¶ Si de ma
nu cuiuſꝙ̃ munꝰ accepi· contempnā
illud hodie/reſtituāq; vobis Quid
queſo expreſſius dici poterat? Vt
in ſumma omnem auaricie ſuſpicio
nem tollat nullius muneris conſci
entiam ſe docet habuiſſe· paratus
contempnere et reſtituere· ſi quid ō
nino exigi poſſet· Valebat enim il
lud reſtituere in preſenti· ꝙ̃ cum v
ſuris reddere in futuro· ⁊ contemp
nere illud hodie ſatius iudicabat ꝙ̃
in conſpectu dei ⁊ omniū electorum
ex ea cauſa in eum contemptibilis
apparere ¶ Sed quid ad hāc cōteſ
tationē eius/rn̄dit auditor· audi·
Et dixerūt· Quis? vtiq; totꝰ iſrael
(nā ad omnes ſermonem dixerat)
Nō es calūpniatꝰ nos· neq; oppreſſiſ
ti· neq; tuliſti de manu alicuiꝰ q̄ppiā
Si quis ꝓcōſulū p̄ſidūve· aut tri
bunꝰ· aut cēturio· decuriove aut ō
nino aliq̄s ingratus tale teſtimoni
um a ꝓuincialibꝰ meruit; ad ꝓuinciā
nr̄ām q̄ſo accedat· vt nr̄os ingratꝰ
doceat· Nā de vicecomitibꝰ ⁊ iuſtici
is q̄ vt vulgari nr̄o vtar rec̄ dicūť
errantes· vel tale audiūt· eo qđ dili
gunt munera ⁊ ſequūtur retributio
nes· nec liberāt pauperē a potente·
aduene ⁊ pupillo nō iudicāt· ⁊ cau
ſa vidue non ingreditur ad eos
¶ Porro nec iudices eccleſiaſtici ſequūť
ſamuelē· ſ; ſicut ꝑplus ſic ⁊ ſacerdos
In ꝯmune ꝯq̄ritur ſapiētia Tenē
tes legē neſcierūt me· p̄ncipes facti
ſunt· et ego ignoraui Quid vt ab hu
milioribꝰ liq̄at q̄ decani ſunt vel ar
chidyaconi· niſi illi vt ſymō nr̄ vene
rabilis doctor i lege dn̄i dicere ꝯſueue
rat in quorum manibꝰ iniquitates
ſunt· dextera eoꝝ repleta eſt mune
ribꝰ? Feliciſſimū regē āgloꝝ ⁊ nor
mānoꝝ ⁊ acq̄tanoꝝ adhuc īuictiſſi
mū ducem īterroga· q̄d etiā de ſuis
ſentiat quos intrudit ⁊ dicet vt opi
nor· q2 nō ē malū in clero qđ iſti nō
faciāt ¶ Epoꝝ tū nomē ⁊ officiū
venerabile ē ſi tāta īpleretur ſolli
tudie q̄nta interdū petitur ābitiōe
Et diligerēť vt patres timerētur vt
dn̄i colerētur vt ſci· ſi exactiōibꝰ parce
rēt· ⁊ p̄cerēt ex aīo quicq̄d ꝓuenit
ex calūpnia· et omnē queſtū minime
crederent pietatē· Ceterū ſibi reue
rentiā ſubtrahūt ⁊ amorē dū hono
res ambiunt· pecunias capiunt· et

vel ſuas faciūt. vel alienas calump
nias fouēt Et quidē neſcio quomō
notā ⁊ penā oēm euadant. q̄ exacti
onū/ ⁊ toti9 calūpnioſi queſtus ſibi
ad min9 beſſem vendicāt Nā vt ſo
lidū aſſem vſurpāt ſibi aut vt mul
tū trientē dūtaxat archidyaconis
⁊ aliis officialib9/ne dicā cū popu
lo miſtꝰ iniq̄tatis cedūt Sed nec
legati ſedis aplice manus ſuas ex
cutiūt ab omni munere/qui īterdū
in puincijs ita debachātur ac ſi ad
ecclesiam flagellandam egreſſus ſit
ſathan a facie dn̄i Cōcutiūt angu
los dom9. vt pſternāt filios ⁊ fili
as ei9 qui langores ⁊ dolores ani
maꝝ curauit in cruce Cōmouēt ⁊
cōturbant terram. vt videantur ha
bere qd̄ ſanari oporteat Hic tamē
nō de oībus ſermo eſt. ſed de hijs q̄
pris volūtate ꝯtempta ſeruiūt ſue
Cōſtat enī quia in oī officio dom9
dn̄i. ſic relinquūtur quidam. vt alij
aſſumātur Vidi ego ipſe in oībus
hijs decanos. ſ. archidyaconos. e
piſcopos ⁊ legatos tāta ſolliciudi
ne opari in meſſe dn̄i. vt merito fi
dei/ ⁊ virtutis/recte videri poſſet vi
neā pris in manu eoꝝ prudēt̄ ⁊ v
tilit̄ collocatā At alij ſic verſantur
ac ſi ad thebas ī faſcinis execrādas
mittat̄ ab īferis theſiphone vel me
gera Nā fere ſic ab aula cōtra oīm
vota fideliū ad ecclie publica officia
acceſſerūt Apud hos iudiciū nichil
eſt niſi publica merces Atq̧ eques
ī cauſa q̄ ſedet empta pbat Iuſtifi
cāt impiū p munerib9. exultāt in
reb9 peſſimis. letāt̄ cū mala fiunt.
vixq̧ tenēt lacrimas cū nil lacrima

bile cernunt Siquidem pcc̄a ppl̄i
comedūt et veſtiuntur eis/ ⁊ in eis
multiplicāt̄ luxuriātur Acceptores
pſonaꝝ ⁊ quaſi q̄dam bonoꝝ mal
lei/hoc enī didicerūt ab eis a q̄bus
electi ſūt. Ait ſapiētia Venatio
leonis onager ī heremo. ſic paſcua
ſūt diuitū paupes Et ſicut abhoīa
tio eſt ſupbo huīlitas: ſic execratio
diuitis paup Diues ꝯmot9 confir
mabit̄ ab amicis. huīlis āt cū ceci
derit expellitur ⁊ a notis Diuiti de
cepto multi recupatores. locut9 eſt
ſupbe/ ⁊ iuſtificauerunt illū Huīlis
decept9 eſt inſup ⁊ arguit̄. locut9
eſt ſenſate ⁊ nō eſt ei dat9 loc9 Di
ues locut9 eſt ⁊ oēs tacuerūt. ⁊ ver
bū illi9 vſ q̧ ad nubes pducēt Pau
p locut9 eſt ⁊ dicūt Quis eſt hic ?
Et ſi offēderit ſubuertunt illū Et
hec quidem ſunt iudicia eoꝝ. quos
curia docuit. pmo oīum qui iuſticie
diuicias preferunt/et nichil pcius
ducūt q̄ habere diuicias. quo tamē
vix aliquid inutilius eſt Null9 iſta
tum exultat cum xp̄m videt in ter
ris Nullus eorū eſt qui velit eū cū
hoīb9 cōuerſari. null9 qui ad bona
opa proximoꝝ decātet gloria ī ex
celſis deo. et in terra pax homībus
bone voluntatis Hoc ſiquidem can
ticū eſt fideliū prelatoꝝ qui ſpecio
ſis incedūt pedibus. ⁊ ex eo beatis
q̄ pacem portant. ⁊ quietem ſancti
monie faciam. ſine qua nemo vide
bit deum Dicunt et hij cum ſapien
tia quia bona eſt ſubſtantia cui nō
eſt pcc̄m in ꝯſcientia et nequiſſima
paupertas in ore impij Clamitāt
in plateis q2 beat9 vir q̄ inuent9 eſt

ſn̄ macula ⁊ qui poſt aurū nō abiͥjt
Ac ſi aperte dicat. Quiſquis in mu
nere magiſtratꝰ cuiuſlibet/aurū que
rit/ maculā inuenit ſine qua nec ac
quiri nec eſſe poteſt apud auidū poſ
ſeſſorē. ¶ Quis vnq̄ pecuniā ſine
ſordidatione manuū tractauit diui
us? Ex ea tamen certe minus ma
nus ſordet q̄ animꝰ. Nolo michi
malorū ſtrigeſcant limina. aut de na
re canina ſonare. Hic littera videa
tur. Non pono os meū in celū. vt
de patribꝰ qui orbem iudicant et a
nullo iudicātur in terris aliquid di
cā. niſi plenū fide caritate et reuerē
cia. Dicā tamen quod verū eſt. adē
ovt ei nemo fidelium audeat refraga
ri. dicā quod ipſi predicant Dicam
inquā q̄a non poteſt ciuitas abſcon
di ſupra montē poſita. ⁊ nequaq̄ la
tere poſſunt noticiā publicā que in cō
ſpectu gentiū fiunt. Siquidē omne
animi viciū tanto conſpectius in ſe
crimen habet. quāto maior qui pec
cat habetur. Sal quoqꝫ infatuatū
ad nichilū valet vltra niſi vt ꝓicia
tur foras. ⁊ conculcetur ab homini
bus vtpote vilis abiectio que nec
ad ſtercorationē agrorum prodeſt.
Sol quoqꝫ orbē illuſtrat plenius /
qꝛ in eminenti eſt. ¶ Quid multa?
Opa ſingulorū teſtimoniū ꝑhibēt
de eis Sic ſamuel operū teſtimoīo
iuſtificatus eſt Sed ne videretur po
pulus ei blandiri. ⁊ quaſi ex timore
vel fallacia falſe innocētie ⁊ inanis
iuſticie teſtimoniū ꝑhibere / populū
religione iuramenti ad profeſſionē
veri artandū cenſuit dicens. Teſ
tis eſt dominꝰ aduerſꝰ vos et teſtis
xp̄s eiꝰ in die hac. qꝛ nō inuenerit
in manu mea q̄ppiā Et dixit ꝑplus
Teſtis Ac ſi fidē deo ⁊ regi ſuo debi
tā r̉ligioſe affirmationis obſidē faci
ant ¶ Oꝛ aūt eſculētū ⁊ poculentū
accepit. de ſcriptura certū nō habeo
Sic eni ſcriptū ē. Judicabat quoqꝫ
ſamuel iſrl̄ cūctis diebꝰ vite ſue/et
ibat ꝑ ſigulos ānos circuiēs bethel
et galgala/ ⁊ maſphath. et iudica
bat iſrahelē in ſupdc̄is locis. reūteba
turqꝫ i ramatha. ibi ei erat domꝰ e
ius ⁊ ibi iudicabat iſrl̄ Quid aliud
vicetur ſonare lrā. niſi q̄ ꝓuīciā ex offi
cio circuibat ad expletionē iudicij.
⁊ reūtebatur domū vt de ꝓprio ſatiſ
faceret neccitati? Edificauit eciā ibi
altare dn̄o Recte quidē. eo q̄d iuge ſa
crificiū oporteat eſſe i domo iudicis.
q̄ cultu iuſticie et morū honeſtate et
luce bonorꝝ opm̄ ſcipām exhibet tē
plū dei vbi amō nō ymmolatur ſā
guis hyrcorꝝ et vitulorꝝ. nec cinis
vitule inquinatos ſcificat ad emū
dationē carnis. ſꝫ per pōtificē mag
nū qui penetrauit celos ihm̄ filium
dei vbiqꝫ locorū offerri debet/ ꝯpoſi
tū ius faſꝫ cuiuu ſciqꝫ receſſus mētis
et icoctū generoſo pectꝰ honeſto Ve
ri ſiq̄dē adoratores ſic adorēt patrē
in ſpū ⁊ veritate ¶ Anne credis eū
accepiſſe aliquid nōie ſportularꝝ?
Hoc eni ꝑtextu nō tā iudices q̄ iu
dicioꝝ caupōes q̄ neq̄ciā ſuā honeſ
ta voūt palliare licētia iniq̄tatē ſuā
colorare nitūt q̄rētes ſcꝫ aliq̄ emoli
mēta negocioꝝ q̄ꝝ ꝓ ꝑte onerā por
tāt Aut ſi emolumētū eſſe nō licet.
ſit ſaltē compēſatio ſūptuū aut dāp
noꝝ Hij tn̄ rari ſūt Quis enim

erubescit dicere · quid michi dabis
vt iusticiam tibi faciā? Nā vt ꝑ se
ipsa exhibeat frustra expectas Nō
ne simile est/ac si dicatur Quid mi
chi vultis dare · vt meipsū abnegē ·
officiū ꝓdā ⁊ dn̄m vendā? ¶ Cpl̄z
xvij · Pecuniā contēpnēdā esse pre
sapiētia qd̄ eciā veterū philosopho
rum ꝓbatur exemplis

Leguntur plurimi ph̄oꝝ ·
diuicias nō solū cōtēpsisse ·
ſ; abiecisse · quasi ipedimē
tum sapiētie ⁊ virtutis Fecit hoc so
crates quē oīm philosophoꝝ secte:
quasi prudētie vel veritatis vnicum
fōtem venerātur Antistenes quoq;
cū gloriose rethoricā docuisset · audis
setq; socratem/dixisse fertur ad disci
pulos suos Abite/magistrū q̄rite:
ego eni iam repperi Datiq; vendi
tis q̄ habebat vel publice distribut
nichil sibi plus q̄ꝫ palliolum reserua
uit Hui9 diogenes ille famosissim9
sectator fuit potēcior rege alexādro
vel nature humane victor · Cū autē
discipuloꝝ antistenes nullū recipe
ret ⁊ ꝑseuerantē diogenē remouere
nō posset: nouissime ei minat9 est
clauā nisi abiret · Cui ille obicasse
caput fertur: atq; dixisse · null9 tā
durus bacul9 erit q̄ me a tuo possit
consorcio sepaꝛe ¶ Refert satyr9 q̄
viroꝝ illustriū scribit hystorias · q̄ꝫ
iste diogenes pallio duplici vsus sit
ꝓpter frig9 · peram ꝓ cellario habu
erit · secūq; portauerit · ⁊ q̄ꝫ clauam
gerebat ob corpusculi fragilitatem ·
qua iam senex mēbra sustētare soli
t9 erat · ⁊ emoꝛathios vulgo sit ap
pellatus · in ꝑsentē horam poscēs a

quolibet vel accipiens cibum Habi
tauit aūt in portarū vestibulis · ⁊ in
porticib9 ciuitatū · vsq;quaq; profi
tens verū ⁊ transeuntiū abigens q̄
notās vicia · que mores fedabāt Cū
q; se torqueret in dolio · se domū vo
lubilē habere iocabatur/⁊ se cū tem
porib9 imutantē Frigore eni os do
lij vtebat in meridiē · estate ad sep
tētrionē · et vbicūq; se sol inclinaue
rat · diogenis simul ꝑtoriū verteba
tur ¶ Quodā vero tēpe cū in vsum
potandi caueū lignū gereret vidit
puerū manu concaua bibere · et eli
sit eū in terrā dicens Nesciebam q̄ꝫ
natura haberet poculū Nichil vnq̄ꝫ
de aiāu rigore remisit · in eo dē vul
tus tenore eciā aduersus interpellā
tes ꝑstitit · ⁊ vt plene socraticū nos
ses calcatis turbinib9 fortuitoꝝ ad
ūs9 oēm dolorē et miseriā vniformi
durauit ꝓposito Dicebat ei h̄ semꝑ
a ph̄o aliena ⁊ ipotē sui aīm in quē
fortune quippiā licet Virtutē ei9 et
continētiā mores quoq; indicat Nā
cū ad agonē olimpicū q̄ magna fre
quētia grecie celebrabat̄ iam senex
pergeret/febri in itinere app̄hensus
accubuit in crepidine vie · volētib9
autē amicis aut in iumentū aut in
vehiculū tollere nō acq̄euit · ſ; trāsi
ens ad arboris vmbrā ait · abite q̄
so ⁊ spectatū ꝑgite · hec nox me aut
victorē ꝓbabit q̄ victū Si febrē vi
cero ad agonē veniā · si me vicerit/
ad inferna descēdā · ibiq; ꝑ noctē eli
so gutture nō tā mori se ait q̄ꝫ febrē
morte excludē Decept9 opinioē vi
roꝝ fortiū vel exemplo in extreme
difficultatis articulo ne aliunde

īferretur morte vltroneam credidit appetendā. ¶ Preiudicata siquidē opinio sapientioribꝰ psuaserat in cōmune vt mortē puocare mallēt. q̄ turpe aliq̄d sustinere Fecit hoc cato fecerunt et alij. qui ferrum aut acu tum aliudve toxicum preoccupan tes. omnem ꝛ solam. vt putabant turpitudinis effugiebant notam. Veritatis namq̄ ignorantia eis patrocinari videtur. sed crassa est ꝛ supina que certa postponit incertis. ꝛ quicquid habetur optimū ex cau sa inani abicit et expellit Nec ī eo fortitudīs nomē asseq̄tur. q̄d se pre ceteris fraudulēta opinio consequi gloriatur Vtiq̄ fraudulēt ꝛ vane quia vt ait ille sorānꝰ Rebus ī ad uersis facile est cōtēpnere vitā Forti us ille facit qui miser esse potest

¶ Nemo eorū qui mortē puocat excu sabilis est Excusabiliores sūt q̄ im minētem abhorrēt Quis eni cōsiliū dn̄i cognouit/ ꝛ an possit mortē im pendentē quacūq̄ ratione effugere? Nandrocotꝰ a rege alexādro iter fici iussus salutē celeritate pedū que siuit Ex qua fatigatiōe cū sompno captꝰ iaceret. leo ingētis forme ad dormientē accessit. sudorēq̄ fluentē/ lingua ei detersit. ꝛ blāde expge factū reliquit Hoc pdigio p̄mū ad spem regni maiestate omīs impul sus est Volenti deinde bellum ad uersus p̄fectos alexādri elefantus infinite magnitudīs vltro se obtu lit. ꝛ veluti domita mansuetudine cum tergo suscepit. dux q̄ belli ꝛ p̄ liator postmodū insignis extitit Andronicꝰ quoq̄ dāpnatꝰ ad besti as. cū leoni obiectꝰ esset. qui ꝛ vas titudine corporis ꝛ impetu fremoris fremituq̄ terrifico/ sonoro q̄q̄ tho no/ comisq̄ ceruicū fluctuantibus/ a nimos oīm oculosq̄ in se cōuerteret illesus euasit/ eo q̄ vbi cū leo paul aspexit repēte quasi āmirās stetit. ac deinde sensim ꝛ quasi iocabūdꝰ placide accessit ad hoiem Tamen caudā more ꝛ ritu adulantiū canū clemēter ꝛ blāde mouit/ homis se corpi adiūgens. crura eiꝰ ꝛ manꝰ p̄pe iam metu exanimati/ lingua leniter demulsit. quo hō inter illata atrocis fere blādimēta/ amissū aīm recupare possꝫ/ et vix paulatimq̄ o culos ad contuēdū leonē apperire. Hoc serapion in vrbanis spectacu lis rome vidisse refert. adiciens/ q̄ tūc facta quasi recognitione mutua Letos inq̄t videres ꝛ gratulabun dos leonē ꝛ hoiem Et ob hāc rem ꝛ clamores populi maximos/ accer situs est homo a cesare. et quare illi vni atrocissimus leo pepercerit dili genter quesitum est Ille vtiq̄ rem mirificam narrans ait. Cum pro uinciam affricam pro consulari im perio meus dominꝰ obtineret. ego illi iniquis eius ꝛ cotidianis verbe ribus ad fugam coactꝰ sum. ꝛ quo michi latebre terre illius forent a dn̄o tutiores ī camporum et arena rum solitudines concessi. ꝛ quasi a liud defuisset consiliū fuit quocūq̄ modo mortem petere. Cum itaq̄ sole medio rapido ꝛ flagranti quan dā p pte cauā nactꝰ essē latebrosā ī eā penetro meq̄ recōdo Nec mul to post ad eundem specū venit hic

leo debili et cruento pede gemitus
edens ꝛ murmura. dolorē cruciatūqꝫ
vulneris ingemiscens cum miserati
a auditoris si quis adesset. Atqꝫ il
lic pmo quidem ꝯspectu aduenientis
leonis territus sum. ꝛ quasi toto a
nimo ꝯsternat9 Sꝫ postq̄ introgres
sus leo. vti res ipa apparuit ī hitacu
lū illud suū me videt igressum pro
cul et delitescentem mitis et māsue
tus accessit ꝛ sublatū pedem ondere
michi et porrigere opis grā visus ē
Ibi inquit ego stipitem ingentē ves
tigio pedis eius herentē reuulsi con
ceptāqꝫ saniem vulnere intimo expssi
si. accuratiusqꝫ iam sine mag̃ formi
dine siccaui penitus / oēmqꝫ detersi
cruorem. Ille tūc mea ope et mede
la leuatus. pede in manibus meis
posito recubuit ꝛ quieuit. Atqꝫ ex e
o die totum trienniū ego et leo / in
eodem specu eodēqꝫ victu viximus.
Nam si quas venabatur feras mē
bra opimiora ad specū subgerebat.
que ego ignis copiā non habēs me
rediano sole tosta edebam. Sed v
bi me inquit vite illius ferme iā per
tesum est / leone venatū pfecto reliq̄
specum ꝛ viam ferme tridui pmen
sus a militibus visus. apphensus /
et ad dn̄m ex affrica romam deduc
tus sum. Is me statim capitalis rei
dampnādum dandūqꝫ ad bestias p
curauit. Intelligo aūt hūc quoqꝫ le
onem me tunc separato captū. gra
ciam nūc beneficij referre et medele
Solutus itaqꝫ est a pena androni
cus. et eidem leo tocius populi suf
fragio donatus Exinde ambulabant
sibi homine et leone per vrbem per ta
bernas

grātibus. et circūeuntibus dicebant
omnes. Hic est leo. hospes hois.
hic ē homo medicus leonis ¶ Que
ris ne hystorias nociores? De lacu
leonum exiuit daniel. ꝛ pueri de ca
mino ignis euaserūt illesi et apud
omnes gentes ex gracia preter opi
nionē ab imminentibus malis libera
ti sunt plurimi. Vn̄ nullus eoꝝ qui
man9 intercerūt sibi. satis excusatus
est michi. licet magnis pconijs ec
clesiastica hystoria aliquos efferat
ꝓuocātes mortem quia temporane
am vitā apud se q̄ pudiciciam peri
clitari malebant At eos sic excusāt
infirmitas carnis / ꝛ ignorātia iuris
ꝛ incēdiū caritatis / et forte mādatū
familiare dei. vt sic in simplicitate
sua saluētur. vt nequaq̄ ad ꝯsequē
tiā trāseat. quod simpliciter presūp
serunt. Quis enim locus est forti
tudini si sic tedeat animā vite sue.
vt quasi patientia victa. et preacsa
semita meritorum qd̄ precipitur.
aut nequeat aut negligat sustinē?
¶ Apud sapientes sic vita contep
nitur quod turpitudinis pāum eci
am etas altera sordet Sic diligit /
vt dū innocēter teneri potest nullius
difficultatis irruente articulo ꝓpel
lat. Sic ergo seruanda ē vita. vt sit
ꝯtēptui. sic ꝯtēpnēda ē / vt pficiat sa
luti Sꝫ q̄s ē q̄ hodie ꝯtēpnat aīaꝫ
cū null9 aut rar9 sit q̄ toto mētis hi
atu pecuniā non cōcupiscat. Quid
ni Cū gen9 ꝛ formā regina pecuīa
donet Et bn̄ nūmatū decoret suade
la ven9 qꝫ Qui diues ē. q̄ ꝓspat in
vijs suis sapiēs ꝛ felix iudicat Ad h̄
ali9 vxorē ducit. ali9 q̄nqꝫ iuga boū

aut villam emit· cōmutantes pro
hijs animā suā· cecosqȝ ⁊ claudos ⁊
debiles reputāt quib9 mūd9 neq̄q̄
arridet· q̊s tn̄ diuitibus eiectis/i ce
nā nuptialē sapiētia introducit·vbi
iebriātᷣ ab vbꝰtate dom9 dei· ⁊ torrē
te voluptatis eterne potātur elā
Interim q̄cūqȝ non habet diuicias
stult9 ē·azin9· stipes·caudex plūbū
aut si quod insensibili9 ē· Stult9 er
go ⁊ miser est·si quis est paup· Sȝ
nec amari potest ab aliquo quem
mala fortuna premit·eo ꝙ nulla fi
des vnq̄ miseros elegit amicos ·⁊
iuste creditur quisqȝ mala ferre que
sustinet·adeo qȝ regnum pecunie inua
luit· vt desperetur de fide iudicis ·
qui repellit munera offerentis · Si
parcisci detrectas/ pollicentis vider̄
odisse causā·⁊ fortasse affcāi·vel mu
nē eē crederis p̄corrupt9 si pmanē
vis incorrupt9 · Sn̄ia vel opinio
phoꝝ euanuit oīno·dū sic oēs pt9
diuicias currūt·ac si alibi laborū re
q̄es dolorūqȝ solatiū inueniri nō possꝫ/
ac si naufragi de profundo queant
ēnatare facili9 :si p̄graui sarcina fu
erint onerati· Sȝ quis vnq̄ vlcera
sua spinas congessit· vt volutatus
in eis quiescat molliter? Profecto
si ei pfecte crederetur qui ait·diuicie
sunt spine/minime tāto studio a sa
pientib9 nr̄i temporis quererentur·
Vt ergo ait publi9 carp9· diuites
pauperib9 miseriores sunt·eo ꝙ a sa
pientia lōgi9 abeūt Appetitus diui
ciarum sapiētie exclusio est ⁊ fuga
virtutū· Secūda virorū paupertas na
turam optimā bene viuendi ducem
imitatur·que ⁊ v̄tutum parens ⁊

custos est·solaqȝ parit securitatē q̄ so
la nescit incentiua belloꝝ· Non ha
bet iurgia q̄ ꝯtētiōis causas ignoāt
Trepidat orbis· ⁊ cesarea manū so
l9 paup nō timet Vtiqȝ si ob aliam
causā nō fugerētᷣ· ꝗ ꝯtēpnerētᷣ diui
cie/nisi quia sapientie vias sepiunt
spinis: eas oportuerat non amari
Ne tamen hijs qui paupertatē
erubescūt/ vilitate sordescere/philo
sophorum sit molesta opinio/ di
uiciarum nō indicat philosophia fu
gam·sed inhibet appetitum· Men
tem sui compotem querit · ⁊ que in
omni fortune calculo sufficiat sibi·
ita tamen vt sufficiētia eius ex deo
sit· Sic auro tanq̄ fictilibus· fictili
bus quasi auro vtatur· Nam sicut
opes admittūtur ad vsum· sic a sa
piente cōtempnuntur ab vsu· Sed
forte suppellex vilis videbitur ig
nominiosa magnatib9/ ⁊ honoris
splendorem res tenuis decoloreat·
At qui/longe prestantius est mori
bus splendere q̄ rebus·nec vnq̄ re
rum specie illustrabitur quem sue
turpitudinis macula dehonestat·
Fictilib9 cenasse ferunt anathoclea
regem atqȝ abacum sanno sepe ho
norasse luto· Querenti causam rn̄
dit·rex ego cum sim sicilie figulo
sū genitore satus· Fortunam reue
renter habe/q̄cūqȝ repēte/diues ab
exili progrediere domo· Res itaqȝ
non sunt in vicio sed vsus/⁊ est phi
losophantis animi fruct9 nobilis/
generosa equanimitas mentis·
Nam si ex stupore est· vt equani
miter omnia portet mens egra/
a bonitatis virtute degenerat·

Cum vero philosophandi sint mul
te semite/illa pre ceteris michi vide
tur esse nobilior et laudabilior\ que
sic prandet olus pacienter rebus vt
vti nouerit. et verū que sic versatur
in vsu vt olus et q̄libet extreme pau
pertatis exenia/docta sit nō fastidi
re Fructus siquidē philosophie exi
mius est. vt nouerit quis habunda
re et penuriam pati vt leto animo
equanimiter omnia portet. vt obiec
to solide virtutis obice/omnē fortu
nam exarmet Profecto q̄squis hec
assecutus est. nō sperat aut extimes
cit. et in eum semper fortuna q̄libet
manca ruit Quid inq̄t curiosus phi
losophe pscrutator tibi philosophia
contulit? Et aristippus/vt cū omni
bus ait hominibus intrepide fabu
laretur Vtiqz si honoris esset aut pecu
nie rerū alterius cupid9. hoc mini
me possē veraciter respōdere Ad salu
tem tn̄ via tutissima ē. diuicijs et re
bus alijs expedito. Difficilimū est
enim vt possessorum sui nō impedi
ant cursum Quis nescit ypodamiā
preuolasse ad palmā. dum certan
tium procerum proiecto auro cursū
potuit retardare? Mansit itaqz vir
go inuicta. donec ventū est ad pecu
nie contemptorem. Qui in contēp
tu auri virginem superauit. aurum
obtinuit et ex eo vt fingitur certa
tricis puelle ceteros procos fecit. dum
incorruptionis amor/pecunie amo
rem absorbuit Nōne hoc ipsum cō
mendat iudicium dei. et eas contēp
tibiles facit. quod in egestate bono
rum/ipsis iniqui affluunt? Fit ta
men interdum/nescio quo pacto vt
ad subuersionem iustorum se eis in
gerant et quo diligentius excludun
tur ad hostium contemptoris studi
osius pulsant Quo beatus eugeni
us munera cautius abigebat. ad eū
multiplici9 vndiqz profluebāt Hoc
quoqz fere vbiqz accidit. vt fugiant
dum queruntur/ dum fugantur acce
lerant Et hec quidem via compen
diosissima et honestissima est ad di
uicias Cum enim diuicie excludun
tur et vita eterna acquiritur. et cu
mulus diuiciarum accedit Et si hoc
nimis arduum videtur alijs/vel a
iudicibus tam ecclesiasticis q̄ mun
danis/qui professionē aut sacramen
to iusticie obligati sūt implere opor
tet ¶ Vtrorumqz siquidem forma
samuel est. qui sic pfuit sacrificijs:
vt non parceret sanguini impiorum
sic iudicia vtraqz exercuit. vt nullū
opprimeret et de manu cuiusq̄ nich
il accepit Testatur hoc consciētia
samuelis. attestatur et populus. et
tamen non satis fit conscientie scru
pulose/nisi sacramento/suum popu
lus testimoniū roboraret Ait enim
Testis est domin9 aduersus vos
et testis xp̄s eius in die hac. quia
non inuenistis in manu mea quip
piam Et dixit Testis ¶ Cuiuncqz
obtestati prouinciales tale testimo
nium perhibent ad iudicium omni
potentis et omnia scientis dei secu
rus accedat Prouide namqz causā
instruit. qui in examine cōscientiam
producit et diem humanū quorum
est iudex conscius in excelso Qui vero
cum samuele nō discutiunt hic iudi
cia sua ʒ prompti ad excusationes

in peccatis. quasi lotis manibus cū pylato clamant mūdus ego sum a sanguine iusti hui9. qui ɔtra legem peccauerūt per legem dāpnabūtur Sed ⁊ illi dāpnationis erūt ꝑticipes: qui eos possūt cohibere nec volūt Et de his q̄dē satis ē dictū sapienti. Proinde ad ꝓportioēm manuū quā plutharcus induxit transeat stilus.

¶ Explicit liber quintus.

¶ Incipiūt capitula libri sexti

¶ Quod manus reipublice aut armata est aut iermis. ⁊ q̄ sit inermis. ⁊ de officio eius Capitulum primū.

¶ Quod milicia delectum exigit scientiam et exercitationē Caᵐ ij.

¶ De militibus gloriosis qui milicie inutiles sūt Capitulū iij.

¶ Quarū rerū scientiā et exerciciū oporteat hr̄e milites et q̄ eos ociari non licet. et de augusto qui filias suas fecit institui in lanificio Capitulū quartū.

¶ Duo esse p̄cipua q̄ militē faciūt delectū scilicet ⁊ sacramentū Capitulū q̄ntū

¶ Que mala proueniāt nr̄is neglecto delectu militū et qualit̄ haroldus valensēs subegerit Caᵐ vi.

¶ Que sit ɔceptio sacramēti militaris. et q̄ sine eo militare nō licet ¶ Capitulū vij.

¶ Armatā miliciā ad religionē ex necessitate teneri sicut illā q̄ in clero diuinis obsequijs consecratur et q̄ miles sicut honoris ita ⁊ laboris nomē est ¶ Caplm̄ viij.

¶ Quod fides deo debita sit ciuis homini p̄ferenda nec seruatur homini nisi deo seruetur. ¶ Caplm̄ ix.

¶ De priuilegijs militum ⁊ q̄ sacramento astricti sunt ecclie ⁊ quare gladius offeratur altari ¶ Caᵐ x.

¶ Quod milites durius castigādi sūt si milicie lege ɔtempta priuilegijs abutūtur. ¶ Caplm̄ xi.

¶ Quod varia aiaduersio procedit in eos qui duci nō obtēꝑant ⁊ quare n9 debeat obediri et in quib9 mādatis locū habeat examinatio militaris in quib9 nō ¶ Caplm̄ xij.

¶ Quare cingulo priuantur milites ⁊ quod exauctorat9 non habet aliquod cum gladio telove cōmercium ⁊ quare gladius insertus est āgulo. ¶ Capitulū xiij.

¶ Quod disciplina militaris plurimū prodest. ⁊ q̄d miliciam maxime frāgit. ¶ Cplm̄ xiiij.

¶ Romanos p̄ ceteris in disciplīa viguisse ⁊ in eis iuliū cesarē floruisse p̄ ceteris ¶ Cplm̄ xv.

¶ Que nr̄atib9 mala ꝓueniāt ab indisciplinatione. ¶ Cplm̄ xvi.

¶ Nobis a nr̄atibus esse exēplar virtutum. ⁊ quas ciuitates in ytalia condiderit brēui9 secd̄m antiquas hystorias. ¶ Cplm̄ xvij.

¶ Exempla recentium hystoriarū et quomodo rex henricus secundus tempestatem ⁊ procellas regis stephani serenauerit ⁊ pacauerit insulam. ¶ Caplm̄ xviij.

De honore militib9 exhibendo ⁊ modestia indicenda ⁊ qui militie artem tradiderant ⁊ generalia quedam p̄cepta eoꝝ. Caplm. xix.

Qui sint pedes reipublice et de cura eis īpendenda. Caplm. xx.

Rempublicā ad nature similitudinē ordinādam. ⁊ ordinē ab apib9 mutuandam. Caplm. xxi.

Qꝫ sine prudētia ⁊ sollicitudine null9 magistrat9 sbsistit icolumis. nec viget respublica cuius caput infirmatur. Caplm. xxii.

Leuitatē sicut loquendi ita ⁊ audiendi vitādam. ⁊ q̄ finis voluptatis penitētia est. Caplm. xxiii.

Vicia potestatū ferenda sūt eo q̄ in eis auspicia publice salutis ↄstāt. ⁊ q̄ dispēsatores salutis sunt sicut stomach9 in corpe animali nutritiua dispētit ⁊ hoc ex sentētia dni adriani pape q̄rti. Caplm. xxiiii.

De cohertētia capitis ⁊ mēbroꝝ. R.p. ⁊ q̄ pnceps quidem ymago deitatis est. ⁊ de crimine lese maiestatis qualiter scꝫ ↄmittitur ⁊ punitur. ⁊ de hijs que sunt in fidelitate seruanda. Caplm. xxv.

Qꝫ vicia ferenda sūt aut tollēda ⁊ a flagicijs distant ⁊ generalia quedā de officio p̄ncipis. ⁊ breuis epilogus quāta sit ei reuerentia exhibenda. Caplm. xxvi.

Qꝫ gnatonia ↄuertūt oīa nec vīa fateri paciūtur. ⁊ q̄ eius exemplo marsie corium detrahēdum est si sapiant diuites et q̄ calumpniatores pauperum deus ipe psequitur. Capitulum vicesimūseptimū.

Auctoritate socraticoꝝ q̄n quis de suo ↄmēdatur ⁊ quādo sit aliena laudatio. Caplm. xxviii.

Qꝫ p merito pricipis formatur popul9 et ex merito ppli formatur principatus deoqꝫ placido creatura quelibꝫ mansuescit ⁊ seruit homini. Capitulū xxix⁹.

Breuis epilog9 aduersus gnatonicos. Caplm. xxx.

Expliciunt capitula libri sexti.

Incipit prologus in librū sextū

Notū est illud ethici. qꝫ emiliū arca ludū faber vn9 et vngues expmꝫ et molles imitabit ere capillos. Infelix opis sūma qꝫ ponere totū nesciet. Huc ego me si quid cōponere curem Nō mag9 esse velim q̄ naso viuere prauo. Spectandum nigris oculis. nigroqꝫ capillo. Dum plutarchi vestigia in traiani institutione familiarius sequor/ meipsū hac ymagine arbitror compellari. eroqꝫ ludibrio omniū nisi diligentius prosequar quod incepi. Me enim in presenti clientem eius esse professus sum. Sequar ergo eum ⁊ a capite reip. cum eo ad pedes vsqꝫ descendam. ea tamen conditione vt si hijs quibus iura permittitur ignorare moderacior in hac parte apparuero. id non michi sed plutarcho ascribant. aut sibi potius qui regulā

quam ꝓfitetur ⁊ qua viuēdum est
eis/discere noluerunt Nā qđ de nos
tratib9 dictū est ea sola intētiōe ad
ierā. vt ad virtutis viā redeāt vel in
uiti. Eos nāq; ad agēda sufficiūt
aīmare. tā exēpla maioꝝ q̄ꝫ p̄rima
pris magnitudo īuicti/cuius titulos
nūc apud me in vnū cōgero/vt cū
alioꝝ tuba ⁊ litui ⁊ omne gen9 mu
sicoꝝ laudes ei9 ꝑiter in vnū cōda
mabūt. ego vir indoct9 ⁊ plebeius
mei similib9 ꝑconia ei9/fistula stri
dēti dispꝫam Nā quis a semipaga
no tibiam auricalco iūctā ł emulā
tube grādioris expectet? Adero ta
mē ⁊ me tātis solēpnijs ingerā/et
quod ingenij vena subtrahit: deuo
tionis copia supplebit. Dum iuga
mōtis aper. fluuios dū pisces ama
bit Dūq; thimo pascētur apes. dū
rore cicade Semꝑ honos nomēq;
suū laudesq; manebūt Qꝫ si duces
in iniuriā suā aliquid dictū putāt.
doceātur a p̄ncipe qꝫ nō in ꝑniciem
ſꝫ salutē egrotantiū ꝯpināntur ama
ra medicine Hijs p̄mussis ad reliq̄
progrediatur oratio.

Explicit prolog9 libri quinti.

Incipit liber sext9 Capl̄m p̄mū
Qꝫ manus reipublice aut armata
est. aut inermis. ⁊ que sit inermis
et de officio eius.

Man9 itaq; reipublice aut
armata est. aut iermis
Armata quidē est q̄ cas
trensem ł cruentā exer
cet miliciā Inermis q̄ iusticiam ex
pedit ⁊ ab armis feriādo/iuris mi
licie seruit Neq; eni reipublice mili

tant soli illi qui galeis torracibusq;
muniti in hostes exercent gladios
aut tela quelibet. ſꝫ et patroni cau
sarū qui gloriose vocis confisi muni
mine lapsa erigūt. fatigata reꝑāt.
nec min9 ꝓuidēt humano generi q̄ꝫ
si laborantiū vitā. spem posterosq;
armoꝝ presidio ab hostib9 tueren
tur Militant ⁊ publicani apparito
res et officiales oīm iudiciū. Dicit
eni alia sūt officia pacis. alia belli.
ita eadē ncc̄e est ꝑ alios ⁊ alios ex
pedi Armata itaq; man9 ī hostē
dumtaxat exercatur. at inermis ex
tenditur et in ciuem Porro vtriusq;
necessaria est disciplīā. quia vtrius
q; solet insignis esse malicia Vsus
quoq; manuū capitis sui protesta
tur ymaginē. quia vt ait sapientia
Rex iniquus oīs ministros impios
habet. et qualis est rector ciuitatis/
tales sūt et inhabitantes in ea O
portet inq̄t ꝑides collegam sopho
clem arguens pretorem nō modo
man9 sed ⁊ oculos habere ꝯtinētes
Est āt presidentiū ꝯtinentia illa
laudabilis. cū ab exactionib9 ⁊ iniu
rijs cōtinent man9 suas ⁊ cohibent
alienas Manus tamē vtriusq; mi
licie armate videlicet ł iermis/ma
nus principis est. ⁊ nisi vtrāq; co
hibeat parum cōtinēs est Et qui
dem artius est cōpescenda inermis.
eo q̄ꝫ cum armati precipiātur absti
nere ab exactionibus et rapinis. in
ermis eciam a munerib9 arceatur.
Si tamen pena alicui irrogatur
legittima. si exigitur. aut accipitur
quod iure statutum est vel concessū:
nequaq̄ꝫ punitur aut reprehēditur

Hoc enī quicquid ſit exactionis no
men non recipit. neq; cadit in mu
neris ratione/ quod officiales acci
pere prohibentur. Quia vero offici
aliū licencia maior eſt. dū ſub pretex
tu officij ſpoliarē pñt ꝗ vexare ꝓua
tos. quod contra officium preſu
munt ꝑena ferendum eſt grauio
ri. Ait enim beatus laurenti9 me
diolanenſis epiſcopus. Quid eſt
publicanus? Nonne caput rapine
et lex violentie? Quid ē publica
nus? Predo ſine pudore. medic9
extermiñij. Nonne inanior eſt fu
rib9 publican9? Fur nāq; vel timēs
furatur. hic autem delinquit confi
denter Fur laqueos legis timet.
Hic quicq̄d fecerit legē putat Lex
furē deterret ab illicitis. hic ad ini
quū malicie ſue compendiū legem
trahit. Quis eo iniquior qui vbis
iuſticie iuſticiā dāpnat. et armis ino
cētie ſpoliat. vulnerat occidit inocē
tes? Lege vtiq; legē ꝑimit. Et dū a
lios vrget ad legem/ exlex eſt Nā
ſicut ꝓtor eciam cum inique decer
nit ius dicit. habito tamen reſpcū
non ad id quod facit ſ; quod facere
debet. ſic ⁊ publicanus eciam cum
delinquit ius videtur implere habi
ta tamē officij non malicie ratiōe
¶ Sed quod ē officiū publicani?
Luca referēte didicim9 quia publica
ni venerūt ad iohem vt baptiſarēt
ab eo et dixerūt Magiſter q̄d facie
m9? Rñdēs aut dicebat illis Nichil
āpli9 q̄ꝫ qꝫ cōſtitutū eſt vobis exiga
tis. Ecce officium publicani. exige
re ⁊ recipe qđ ſtatutū ē Quicq̄d āt
āpli9 ē. a malo ē exigentis ⁊ accipiē

tis. nō ꝑbentis. Hoc aūt ad oīm ma
giſtratuū officiales porrigitur. vt
ab eis nichil āpli9 exigatur. Appi
tores itaq; licēt exigūt qđ eis debe
tur ex ſportulis. ⁊ oīm ſtratil atū or
dines ſalariū conſtitutū iuſte accipi
unt. Cōcutere tamen et vexare nō
licet. vt extorq̄antur ⁊ munera Ig
nis inquit beatus iob deuorabit ta
bernacula eorum qui munera libēt
accipiūt. Cōcepit dolorē ꝯuentus
eorum et ꝑpit iniquitatem. et vte
rus eius preparat dolos. Publi
canorum omniū a maximo vſ; ad
minimū cetus/ concuſſioni nunc poti
us q̄ꝫ iuſticie vacat. et ita in populo
debachatur vt quod reliquit vnus/
alij nō morētur auferre. ac ſi iux̄ cō
queſtionem propheticam ad hoc
inſtituti ſint vt reſiduum locuſte co
medat brucus. Et vt eis maior ſit
licētia nocendi. vnus in ſe plura co
aceruat officia vt qđ ab vno non
accepit officio. tollat ab alio ¶ Tra
dunt phiſiologi qꝫ ex locuſta naſci
tur brucus. qui ita vocatur quouſ
q; alas habeat. Exinde ſuccreſcen
tibus alis cum ceperit volitare vo
catur athelebus. Cum enim ple
niſſime volare poterit. efficiatur lo
cuſta. Iterum et multo grauior eſt
brucus q̄ꝫ locuſta. ⁊ athelebus qui
a ei deſūt ale. nec ſcito ꝑt abſcede
re. Ideoq; q̊cū q; venerit fruges oīo
conſumit. Locuſta tñ ⁊ atheleb9 q̊
cū q; venerīt nocēt. et forte in locis
plib9. ſed tamen min9 bruco/ qui
cum inſederit non mouetur donec
labores hominū omnino exhauri
at. At in officialibus eundē brucū/

athclebum inuenies ⁊ locuſtã· qui
ꝓpinquis noceat· ⁊ remotꝭ ⁊ illius
cui ſemel inceſſerit fortunã deuoret
nec ante abſcedat· ꝙ oēs eius aufe
rat facultates· Quis numerare pt
quot pupillos officioſiſſime circum
ſcripſerit · ⁊ qt venales iniuria fece
rit agros· ⁊ quot apud nos licētia
iſtoꝝ ſuis nudatos bonis ſub yma
gine religionis aliove ptextu non
tam corrupetas ⁊ peregrinos ꝙ ex
ules fecerit? Vtiqꝫ iã ſiūt iſta palã·
nec eos pſides aut proconſules cohi
bent· qꝛ vt dici ſolet· Operibus lupi
congratulatur coru9 ⁊ miniſtro im
pietatis impius iudex applaudit·
Hoc aūt omnib9 hijs vſu inotuit·
pncipes quoꝝ infideles ſunt ſocij fu
rū· quos cū in maleficio vidērit cur
runt cū eis/adicientes iniquitatꝭ p
tem vt lucri quācūqꝫ recipiant porti
onē· Si miſert9 fueris pauperis ſi
occaſum iuſticie fleueris· ſi decreue
ris ſubuenire· ſi obmutire audes· vt
ad ſingula que dicūt aut faciūt nō
dixeris euge· euge· accuſantib9 he
rodianis leſe maieſtatis reddes co
ram pſide rationē · Cui niſi in om
nib9 acquieueris ceſari ꝯtradices ⁊
quicquid dictet niſi ſic erat· ⁊ niſi ſic
ſtet· ē in pſonā regis· contraqꝫ coro
nam· Cōſurget ingeminabitur· et
vſꝫ ad nubes inualeſcet clamor offi
cialiū replicantiū voce magna Hūc
iueni9 ſbūtētē pplm ⁊ phibētē tribu
ta dari ceſari negātēqꝫ ceſarē regē eē
⁊ miſtrꝭ ei9 vniūſa de iurē licē· Hūc
inuenim9 euacuantem paternas le
ges· nouas introducentē ⁊ vetuſtiſ
ſime conſuetudinis contemptorem

Huius rei teſtes ſumus · Qꝫ ſi tu
am purgare volueris innocentiam
aut pro iuſticia quicꝙ aſtruere· Si
xpiſtū dixeris regē eſſe cui magis
oporteat obediri · ꝙ hominibus ·
Si eccleſie eius quoniam hoc odi
oſiſſimū eſt aliquod protuleris pri
uilegiū continuo vociferantes into
nabūt· Quid amplius deſideratis
teſtes ? Ecce vos ipſi audiſtis blaſ
phemiam· Quiſquis aſſerit talia
contradicit ceſari· Si vero iudex in
nocentiam videns/iuſticiamqꝫ reue
ritus diſſimulauerit vndiqꝫ conda
mabūt · Si hunc dimittis non es
amicus ceſaris· Vt vnius pena ſit
liberatio multorū tolle et dele hunc
vt viuat et valeat barrabas· Om
nes ei ſunt quaſi corp9 vnū· quod
ſicut manifeſta conuincūt opera· ex
pr̄e dyabolo eſt cui9 iſti ſunt mem
bra ¶ Egregie quidē de iſtis beat9
iob ait· Corp9 illi9 q̄ſi ſcuta fuſilia
et ꝯpactum ſquamis ſe prementib9
Vna vni coniungitur · et ne ſpira
culum incedit per eas · Vna alteri
adherebat · ⁊ tenentes ſe nequaꝙ
ſeparabūt Aſſiſtūt ſibi qꝛ ꝯuenerūt i
vnū aduūſ9 dn̄m ⁊ aduūſus xp̄z ei9
Tantaqꝫ vigent auctoritate vt q̄c
q̄d dixerīt ita obtineat · ac ſi inue
niatur in actis · Atteſtatio eorum
veritati preiudicat· Non eſt preter
principem cui liceat obuiare eorum
ſententijs niſi eos princeps coerce
at licet omnes dicant· quia pax eſt
non eſt vtiqꝫ pax · aut illa pax ſola
eſt in qua ē amaritudo amariſſima·
Nā cū alias hita moderatiōe incul
pate tutele vim vi repellere liceat ·

conaucientib9 / spoliātib9 / torquen
tibus hijs mutire nō licet Juris ete
nim videntur esse ministri. Excusa
tur qui aliquid ob tutelā ꝓprij cor
poris fecerit. Si tamē quauis iniu
ria trahentib9 hijs restiterit. dign9
pena qualibet iudicatur. Si crimē
turbatū ꝛ turpatū protrahit. si bar
bam vellit. si aures quasi nimiū bre
ues ꝓduat. si dat alapā. aut ꝑcutit
pugno impie. si alterū eruit oculū/
sustine pacienter. nisi vtrūqꝫ malis
amittere. quia quicquid ꝓsumunt/
cesaris dextera factū iactitāt. Si te
lum manu gestas. si spōtaneam de
trectas prebere ceruicē. ventrem nu
dat. ostentat iugulū. ceruicem exten
dit ꝛ te ꝓuocat. vt si audes cesaris
intestina telo rimeris ꝛ quo libuerit
modo manū mittas in cesarem Se
enim personā cesaris gerere gloria
tur ¶ At si hec est dextera cesaris.
quenā sinistra erit? Profecto factio
istorum non iusticiā exequitur. ꝫ il
ludit. et non implet. sed euacuat le
gem. licet nōnulli sera ꝓrogatiua
verborū aduersus mentē legis suū
fraudulēter tueantur errorē Sapi
entes eni sunt/ vt faciāt mala. Cū
vero ꝓuincialibus sit hec pestis per
niciosa. nulli perniciosior potest esse
ꝙ principi Bona siquidē prouincia
lium principis sunt ad necessitatem
et vsum principis omnia que pro
uincialium sunt de iure exponūtur.
Prouincia tota ꝗsi archa principis
est Quā quisꝫ exhaurit grauissime
delinquit in principem. cuius exte
nuat facultates. Nā prouinciales
quasi quidā superficiarij sunt ꝛ quo

ciens vsus exigit potestatis rerum
suarū non tam domini sunt ꝙ custo
des Si vero necessitatis non incūbit
articulus. sua sint prouincialiū bo
na. quibus nec ipse princeps licen
ter abutitur Si eni expedit reipub
lice ne quis re sua male vtatur/ ab
uti aliena vꝫquaqꝫ non licet At cū
per ministros iniquitatis et satelli
tes sathane viros herodianos fue
rit exhausta prouincia. si necessitas
iminet quib9 vtetur pricepsꝰ Pro
inde si sapit. in chamo ꝛ freno max
illas eorum constrīget. ne more lu
porum quos iproba vētris ingluui
es angit vastare possint. et lacerare
prouinciam ꝛ iniuriā principis qua
si vires tocius reipublice exhaurire
Alioquin ꝛ ipse i egestatem incidet
prouincialibus omnibus odiosus.
redditurus suo iudici rationē in dis
tricto examine de operibus manuū
suarū. ꝛ de lesione ꝓuincialiū quos
iniuste et quasi ꝑ fraudē sub vmbra
tuitiōis manu spoliauit ꝛ lacerauit
ierrui ¶ Cplm ij. Qꝫ milicia de
lectū exigit. sciam ꝛ exercitationē.

Restat armata manus que
castrensem ꝛ cruentam vt
dictum est exercet miliciā.
In huius autem moderatione sapi
entia ꝛ iusticia principis elucet plu
rimum Vt enim ait vegetius rena
tus. nullus est quem oporteat. vel
plura vel meliora scire ꝙ principem
cuius doctrina debet omnibus pro
desse subiectis Cū enim pacis iteqꝫ
belli debeat opa moderari. legū reiqꝫ
bellice ipsū oportet habere periciam
Et quidē de priuatis studijs aliqua

ſuperius dicta ſunt · nunc manus
armata diſcutitur· que ſine delectu
ſciencia ⁊ exercitatione non conua
leſcit · Quouis enim iſtorū ceſſan
te ; non prodeſt inutilis manus ·
At in hijs ſciencia ⁊ exercitatio v
tiliora ſunt· Sciencia enim rei belli
ce dimicādi nutrit audaciā · Nemo
facere metuit qd ſe bn̄ didiciſſe cōfi
dit· Etenī in certamine bellorꝝ exer
citata paucitas ad victoriā ꝓmptior
eſt/ q̄ʒ rudis et indocta multitudo ex
poſita ſꝑ ad cedē ¶ Quid enī roma
nos gentiū oīm fecit eſſe victores?
Sciencia vtiqꝫ exercitatio et fides
quā electi ex ſacramēto reipublice ī
p̄cedebāt· nā quid aduerſus gallorꝫ
multitudinē romana paucitas valu
iſſet· quid aduerſus germanorꝫ ꝓ
ceritatē breuitas potuiſſet audere?
Hyſpanos quidē nō tātū numero:
ſꝫ ⁊ viribꝰ corꝑis manifeſtū eſt p̄ſti
tiſſe romanis Affrorꝫ dolis atqꝫ di
uicijs ſemꝑ impares extiterūt· Vn̄
aduerſꝰ hec omnia ꝓfuit tironē ſo
lertē eligere· ⁊ vt ita dictū ſit docē/
ius armorū· cotidiano exercicio ro
borare doctrinam· queciqꝫ p̄nt in a
cie et p̄lijs euenire p̄noſſe meditati
one cāpeſtri· et in deſides ſeueritas
vindicē· Hoc memoratꝰ auctor teſta
tur ⁊ fere verbis eiſdē adiciēs inuti
lem eſſe milicie nutritū tenere· ⁊ de
licijs aſſuetū· p̄ferēs tanq̄ʒ aptiorē
plebē ruſticā· que ſb diuo et in labo
re nutritur· ſolis patiēs· negligens
vmbre· balnearꝫ neſcia· ignara deli
ciarū· ſiplicꝭ animi· pno ꝯtēta abo·
durat⁊ ad oēm laborū tolerantiam
membris Cui geſtare ferrum· foſſā
ducere· onꝰ ferre· conſuetudo de rure
eſt· Nunquid cantores aliatores·
aut aucupes· cum opus fuerit/ ad
hᶜ inuenientur ydonei? Plane et
iſtos et piſcatores dulciarios ⁊ litio
nes· ⁊ omnes qui aliquid tractaſſe
videbūtur ad genecia pertinens· a
militari officio ſic ēpellit· vt fabros
ferrarios· itemqꝫ lignarios/ ceruorꝫ
aprorumqꝫ venatorēs in vſum mili
cie cenſeat eligendos · Nam ⁊ iero
boal vt figuralium miſteria taceam
tur domino mandante prohibitus
eſt in multitudine timida et inexer
citata habere fiduciam · et illos ſo
los aduerſus madianitas produ
cere ; quos robur animi et exercici
um corporis approbaret · Cum er
go gedeon cūctis audientibꝰ ꝓcla
maret qui formidoloſꝰ ⁊ timidꝰ ē
reūtat· receſſerēt ex populo xx· ⁊ ij·
milia virorum ⁊ tantū decē milia re
manſerunt Sed ab hijs decem mi
libꝰ illos ſolos tanq̄ʒ expeditiores
ad bella iudiciū domini precelegit ·
qui in ſiti ſua velut canes feſtini lā
berent manu proiciēte ad os aq̄s·
hijs relictis qui deflexo poplite bibe
rant · In trecentis itaqꝫ viris facta
eſt liberatio populi· hoſtes ceſi· cap
tiuati reges et interfecti non tam
milicie q̄ʒ malicie principes · Per
cuſſitqꝫ zebee et ſalmana in ore gla
dij et tulit ornamenta et bullas q̄
bus colla regalium camelorum de
corari ſolent· ornamenta quoqꝫ mo
nilia et veſtem purpuream quibus
reges madian vti conſueuerant · ſi
biqꝫ de tanta preda ſolas inaures
aureas hiſmaelitarum reſeruauit/

ceteris ex ratione populo distributꝭ.
Uidit ergo innumerabiles hostiũ co
pias inexpedita paucitate virorum
fortiũ quos nõ sciale crediderĩt in de
licijs vrbiũ aut regalibus epulis
cottidianisqꝫ conuiuijs didicisse vt
aquã biberent. vnde eos dominꝰ pͣ
ceteris censuit eligendos. Si tamẽ
interdũ necessitas exigit vrbanos
delicatioresqꝫ ad arma compelli ex
quo primũ nomen dedere milicie.
laborare. decurrere. portare pondꝰ.
et solem puluereqꝫ ferre condiscant.
parco victu vtantur et rustico / inter
dum sub diuo / interdũ sub papilio
nibus cõmorentur / tunc demũ ad
vsum erudiãtur armoꝝ. Et si lon
gior expeditio emergit. in angarijs
plurimũ detinendi sunt et procul ha
bendi ab illecebris ciuitatis. vt eo
modo et corporibus eorũ robur ac
cedat et animus. Nec inficiandũ est
post vrbem conditã romanos ex ci
uitate semper profectos esse ad bel
lum. Sed tunc nullis delicijs fun
gebantur sudorẽ. cursu et campestri
exercicio collectũ / nandi vsu iuuen
tus abluebat in tyberi. Idem bella
tor idemqꝫ agricola. sed genera tm̃
cõmutabat armorũ. Quod vsqꝫ a
deo verũ est vt aranti quintio cin
cinato dictaturã constet oblatã quẽ
trepida. ante boues dictaturã indu
it vxor. et sua aratra domũ lictor tu
lit. Ex agris ergo robur exercitꝰ
precipue supplendũ est. Ut enĩ ait
nescio quo pacto mortem minus ti
met qui deliciaꝝ minꝰ nouit in vita

¶ Capitulũ. iij. De militibus glo
riosis qui milicie inutiles sunt.

Erubescant forte milites
gloriosi et qui trasonem co
micũ potius vita et moribꝰ
q̃p professione et nomine represen
tant. Hec armate milicie munia q̃
nõ tam (vt eis videtur) disciplinam
redolet militarẽ q̃p ignominiose ser
uitutis angustias. In eo nãqꝫ mili
tarẽ constare gloriã opinantur. si ni
tidiori splendeãt habitu. vt lineas
suas vestes ve sericas sic perstingãt.
et torqueant vt quasi cutẽ cerusatã
alijs ve succis obnoxiã / carni faciãt
cohere. si gradarijs equis inside
ant mollius. si calamistrati cirrati
ve acteo non cedant appollini et deli
cijs sint magꝭ q̃p virtute presignes.
Eorum si forte construxeris aciem.
castrũ thaidis q̃p hanibalis cicius
expugnabis. Quisquis eorum in
aula iactantior est. cum ad prelij
discrimen acceditur. lacones duce
sanga turmatim premittet ad pug
nam / nouissimos presidij causa sub
sequens cum funditoribus alijsqꝫ
qui in hostem tela mittere cominꝰ.
manũ conserere volunt. Cum vero
sine vulnẽ et cicatrice qd̾ frequẽtiꝰ
euenit domũ redeunt tunc exhausta
canunt prelia marte graui Illic ea
cides illic tendebat achilles. et pin
gunt fluido pergama tota mero.
Et quisqꝫ mortes mille circa tempo
ra sua errasse gloriatur. Exinde glo
riam eorum ferre non poteris. fabu
la hec in annum centesimum prote
labitur. Filij quoqꝫ qui nascentur.
et exurgent / enarrabunt filijs suis
Si hastas aliquot quas admodũ
cauatas et fragiles. diligẽs inercia

procurauit quis fregerit · si autem
minimũ colore ve alius quocũq; ictu ca
sure a clipeo excidit · hoc garrula li
gua si licuerit memoriale faciet ĩ se
culũ seculi · Isti p̃mos recubitus hñt
ĩ cenis · et quicquid venatus noster de
re militari tradiderit · Epulãtur (si
fortuna permittit) cotidie splendide ·
omnẽq; laborem et exercitationẽ ·
quẽ nõ inuincibilis necessitas urge
rit · cane et angue deterius fugiũt · et
quidq̃d iminet difficultatis relicũt
in subiectos · Interim clipeos sic in
aurãt · sic exornãt omnia instrumen
ta castrorum · vt quẽlibet eorum nõ tã
cultorẽ q̃ presidem martis credas ·
Cuiuis istorũ aut clipeus detrahatur
aut galea spolia eius ip̃m martẽ po
terũt honorare

Capitulum quartũ · Quarũ rerũ sciẽ
tia et exercitiũ oporteat habere mili
tes et q̃ ciis ociari non licet et de au
gusto qui filias suas fecit institui la
nificio ·

Egregie quidẽ scipio affrica
nus sicut in libro strategem
matũ iulius frõtinus refert ·
cũ scutũ eleganti⁹ cuiusdam vidisset
ornatũ · dixit nõ mirari se q̃ tãta cu
ra ornasset in quo plus p̃sidij q̃ in
gladio haberet · Sed nec fastũ il
lorum p̃ferre poteris : nisi fueris pa
tientie grãdioris · Nã vt ineptias
eorum non videas : nulla modestia po
terit cohibere · Quis octauiano au
gusto felicior aut maior ? filios et si
nõ genuerit adoptauit · q̃bus et si suf
ficere posset datus sãguis ad gl'am /
et bona hereditaria magis ad copi
am q̃ ad vsũ / ea tñ diligentia insti
tuti sũt · ac si sua retineri / vel aliena
acquiri · nequaq̃ possint nisi p virtutẽ
Eos ergo ad gradũ militarẽ et cursũ et
saltũ fecit exercitari · vsũq; natãdi et
cesim et pũctim feriẽdi et iaciẽdi mis
silia et lapides / manu vel fũda docuit ·
et q̃liter bellũ oẽ aut sustineri debeat
aut ĩferri · Nouit eñ prudẽtissimus et
diligẽs ĩperator qz q̃ semel est ĩbuta
recẽs seruabit odorẽ : testa diu · et q̃
nõ tm̃ celerius · sed eciã perfectius ĩbuũtur q̃
discuntur a pueris · Deinde milita
ris alacritas · saltus et cursus · ante cõ
parãda est · et temperanda q̃ corpus eta
te pigrescat · Velocitas enim q̃ per
cepta / et firmata est exercitio stren
nuũ efficit bellatorem · Nec mul
tum refert si cetera probitatis insignia
concurrũt · parui sint an stature breuio
ris · Vtilius est milites fortes esse
q̃ grandes · Delectori suo refer
tur dixisse pirrus · Tu grandes eli
ge · ego eos fortes reddam · Ad tu
mulum archemori dum ludos so
lempnes grecia celebraret tideum
capaneo prestitisse p̃celebre est · qz
maior in exiguo regnabat corpore
virtus · De exercitio magni põpeij
memorat salustius q̃ cum alacribus
saltu / cum velocibus cursu / cum vali
dis vecte certabat · Neq; enim ille
aliter potuisset par esse sertorio · ni
si se et milites suos frequentibus ex
ercicijs preparasset ad prelia · Re
cedendi · asscultandi ĩsilendi ars nõ
mediocris est · cuius beneficio illa
seruatur cautela · vt miles ad infe
rendum vulnus · sic insurgat in hos
tem · vt eidem ex aliqua parte non
pateat ad plagam · Exercitium

natandi percōmodū est· cū i terres
tri ꝓlio vl' nauali·q̄d cui necessitas
paret nemini ꝑspicuū sit· n̄c ē prop
tū quēpiā arte quā nō didicit a peri
culis expediri Missiliū q̄ꝫ vsus est
maxim9 q̄b9 hostis emin9 leditur
aut terretur ⁊ exercicio coꝝ lacert'
robur accrescit· Et iaculandi periciā
acq̄rit atqꝫ vs9 H° at tāti exercicij
assidua meditā° ꝯferebat· vt i tumul
tu bellico vtilit' vsarētur intrepidi/
q̄ in pace fuerāt tā studiose īstructi·
Filias q̄ꝫ legit' ꝑfatus august9
sic in lanificio fecisse īstrui· vt si p̄t'
spē eas in extremā paupertate fortu
na pciasset·vitā possēt arte/de duc
tis facultatib9/exhibere· Nā et nē
di texendi ⁊ acū exercendi·vestesqꝫ
formādi fingendi et ꝯponendi non
mō arte·sed vsū habebant ⁊ consue
tudinē Vtiqꝫ qui ocia non indulge
bat virginibus: nequaq̄ꝫ permitte
bat milites ociari · quorū professio
instituta est ad laborem Nec credo
eum de molliori habitu militū glo
riari· ad quē nisi seueriori vultu et
honestiori habitu accedere filia non
audebat· Lucanus breui quodā
preconio cōmendat cathonē et mi
liciam romanorū·adiciens inter ce
tera q̄ ei vestiri fuerat preciose· hir
tani membra super romani more
quiritis induxisse togā· Quod pro
fecto non diceret nisi duricies toge
vsus de quiritum consuetudine pro
cessisset · Sed modo qui mollibus
vestiuntur in domibus regum sunt·
ymo in castris·et sic ad bella proce
dūt· q̄si ad nuptias dealbati· Mag
nis antique milicie ꝑuilegijs se tu

entur· quā in eo imitātur plurimū
q̄ iura ignorāt · Et hoc quidē tole
rabile esset nisi eque diuinas et hu
manas ꝯtēpnerēt leges· vt vel' no
lis sacriciū illud tibi frequēt' occur
rat· Diuomaches ego sū·suffla·sū
cādid9 esto Dū nō detius sapiat
pānucia bauas Cū bn̄ discincto cā
tauerit ozima verne Capitulū
q̄ntū Duo esse precipua que militē
faciūt·sciꝫ delectū et sacramentū·

NEc me tamen putes iniu
riari milicie ⁊ vicia persona
rum in officia retorquere·
Ego patrocinium ei9 quouis deniten
te suscipio et eam auctore dn̄o suffi
cientissime excusabo· Professio nā
qꝫ tam laudabilis est q̄ necessaria·
⁊ quā nemo vituperare potest salua
reuerētia dei a quo est instituta· Ve
teris instrumēti reuolue seriem ⁊ in
uenies ita esse vt dico· Nichil enī
ad rem pertinet·si isti preuaricātur·
qm̄ eis lex milicie posita nō est·nec
aliquis coꝝ vt recte loquamur mi
les est· Lege libros tam ecclasticos
q̄ mūdanos quib9 agitur de re mi
litari·⁊ manifeste duo inuenies esse
que militē faciunt electionē et sacra
mentū· Hec eī duo oīa sūt hijs q̄
spiritualē ⁊ corpalē miliciā exercēt
Hos eī ad misteriū altaris et cultū
ecce vocat lingua pontificis·illos ad
defensionē reipublice eligit lingua
ducis De q̄b9 officijs locis suis· q̄
les ⁊ q̄liter ad alterutrū officiū eli
gēdi sint maioꝝ scripta declarāt
Sed quia nūc secularis milicia ver
satur in manib9 vel vegetius rena
tus super electiōe militū audiatur·

Ait ergo. In hoc totius reipublice
salus vertitur. vt tirones nō tantū
corporibus. ꝫ etiā animis prestātis
sinu delegantur Vires regni et ro
mani nois fūdamentū in prima de
lectus examinatione cōsistunt Nec
leue hoc putetur officiū. aut passim
quibuscūqꝫ mandandū qd apud ve
teres īter tam varia genera virtutū
p̄apue constat esse laudatū. Iuuen
tus enim cui defensio ꝓuinciarū im
minet ⁊ moribꝰ excellere debet ⁊ vi
ribꝰ. Honestas enim ydoneū mili
tem reddit/ ⁊ verecūdia dum ꝓhibet
fugere. sepe facit esse victorem
Quid enim ꝓdest si exerceatur ig
nobilis. si pluribꝰ stipendijs more
tur ī castris? Nūqd exercitus pro
ficit in tempoꝛe belli cuiꝰ improban
dis tironibꝰ claudicauit electio? Et
quātum vsu experimētoqꝫ didicimꝰ:
hinc tot vbiqꝫ ab hostibus illate sūt
clades. dū lōga pax militem incuri
osius legit. dū inutiles quiqꝫ ciuilia
sectantur officia. dū ī dñās possessio
nibꝰ/ tirones ꝑ grām aut dissimula
tionem ꝓbantiū tales sociantur ar
mis quales dñi habere fastidiūt
A magnis ergo viris. magnaqꝫ di
ligentia ydoneos cōuenit eligi tiro
nes. Cū vero diligens electio iudi
cio fuerit approbata/ signādi sunt. ⁊
ascribēdi milicie qui ad eam inueni
entur ydonei. Nam et velocitas re
quirenda est et robur et vtrū armo
rū disciplinam quis ediscere valeat
⁊ an habeat confidentiā militarem
Pleriqꝫ enī quāuis nō īprobabiles
videātur specie. tñ experimēto cōpro
bātur īdigni. Repellēdi ḡ minꝰ vti

les. ⁊ in loco coꝝ strennuissimi sub
rogandi. In omni enī cōflictu non
tā prodest multitudo q̄ꝫ virtus/ in q
exploranda formanda et ꝓmouēda
ducis vtitur tam opa q̄ꝫ iudicium.
Dignatus nāqꝫ tironibꝰ ꝑ cotidia
na exercitia armoꝝ est demōstrāda
doctrina. vt leui armatura et graui
terra. itē ⁊ pelago/ pedites sint an
eqtes strēnuū militē possint implere

Capitulū sextū Que mala pro
ueniāt nrīs neglecto delectu militū
et qualiter haroldꝰ walenses sube
geret.

SEd huiꝰ discipline vsꝰ in
disuetudinem abijt aut ex
indulgētia lōge securitatꝭ
aut irruēte mollicie viroꝝūqꝫ aīos
frāgente luxuria/ aut ignauia iuuē
tutis. aut incuria ducum tpis nrī.
Quē enim inuenies qui strēnue do
cere possit qd ipse non didicit? Nūc
patimur lōge pacis mala. seuior ar
mis luxuria incubuit. victūqꝫ vlasci
tur orbem. Antiquas ⁊ modernas
reuolue hystorias ⁊ plane inuenies
quia cōcussio populoꝝ/ armoꝝ col
lisio/ clades hoīm ⁊ plaga terribilꝭ
luxuriā semꝑ aut comitatur aut se
quitur. ne lōge petāt exēpla nimi
colimi britones irruūt ⁊ iam ꝓten
dūt terminos suos. ⁊ egressi de cau
nis suis latebrisqꝫ siluarum plana
occupāt nobiliū ꝓceꝝ vidētibꝰ ipsis
īpugnāt. expugnāt ⁊ diruūt. ā sibi
retinēt munitioēs eo q̄ꝫ iuuentꝰ nrā
q̄ tecto gaudet et vmbris/ nata fru
ges ꝯsumere. in luce dormiēs scorta
tiōi honesta postponēs officia. tota
die insectās voluptatem. cytharā.

liram ⁊ tympanū. et vocem organi
in ꝯuiuijs magis agnoscit. ꝙ̄ lituū
aut tubā in castris ¶ In qua aut nō
fuit ꝗ̄ errauit ducis electio/cessauit
aut lāguit disciplina Nā si manū
cōserere oportea͡t. in armatura leui
parꝝ habent fiduᷓe. in graui nimiū
alacritatis Hac itaqꝫ onerātur vt
hostē seq̄ nō possint illa exanimāꝝ
vt eā tāq̄ꝫ ad vulnꝰ expositi neq̄ant
sustinere Depopulāꝝ illi fines nos
tros. dū iuuentꝰ nrā īstruitur/⁊ dū
nobis miles armaꝝ hostis euadit
Et vt dici solet. dum canis musitat
tutas latebras īgreditur lupꝰ Nō
est q̄ cōprehēdat abeuntē. aut īseq̄
tur hostem. eo ꝙ̄ impeditꝰ nec suffi
cit. nec ꝓficit aduersus expeditū Il
le tamē nō muroꝝ fossarū ve petit
ꝑ̄sidia. sed locū qui militi meo. sicut
⁊ sibi. ⁊ si nō eque notus. tamē ac
cessibilis est Vtiqꝫ tutꝰ est illi. quia
miles meus non in ꝓpria ṽtute. ſꝫ
in ꝑ̄sidio ꝯfidit armoꝝ ¶ Angloꝝ
recens narrat hystoria ꝙ̄ cū brito
nes irruptione facta angliā depopu
larēꝝ. a pijssimo rege eduualdo ad
eos expugnādos missus est dux ha
roldꝰ. vir quidē armis strēnuus et
laudabiliū operꝝ fulgēs īsignibꝰ.
⁊ q̄ tam suam ꝙ̄ suoꝝ posset apud
posteros glām dilatare nisi merita
sū titulos nequaq̄ꝫ prīs imitās psi
de ꝑ̄sumpto regno decolorasset Cū
ergo gētis ꝯgnosceret leuitatē. q̄si
pari certamīe miliciā eligēs expedi
tam. cū eis censuit cōgrediendū. le
uē exercēs armaturā. ꝓcenatꝰ ince
dens. fascijs pectꝰ ⁊ ꝑ̄duro tectus
corio. missilibꝰ eoꝝ leua obiectans

cancellia ⁊ in eos contorquens nūc
spicula/nūc mucronē exerēs. sic fu
gientiū vestigijs inherebat vt ꝑ̄me
retur pede pes. ⁊ cuspide cuspis. ⁊
vmbo vmboē repelleretꝝ Niuiū ita
qꝫ collē īgressꝰ vastabat oīa. et expe
ditione in bienniū ꝓrogata reges
cepit. ⁊ capita eoꝝ regi qui eū mise
rat ꝑ̄sentauit. ⁊ vſꝫ ad miserationē
ꝑuuloꝝ oēm masculū qui inueniri
potuit interficiēs in ore gladij parca
uit ꝓuinciā Legem statuit. vt quicū
qꝫ britonū extide citra terminū quē
eis ꝑ̄scripsit fossā scilicet offe cū te
lo inueniretꝝ. ei ab officialibꝰ regni
manꝰ dextera ꝑ̄sciderētꝝ Adeo qꝫ vir
tute ducis tūc ꝯtriti sunt britones.
vt fere gens tota deficere videretur
⁊ ex īdulgentia iam dicti regis mu
lieres eoꝝ nupserūt anglis Vides
ne ꝙ̄tum electio ducis et exerciciū
milicie iuuētutis cōferāt? ¶ Capl'z
vij. Que sit cōceptio sacramēti mi
litaris ⁊ ꝙ̄ sine eo militare nō licet
Erūptamē citra religionē
sacramēti ex antiqua lege
nemo milicie cingulo dona
batur Nā sicut apud iulium fronti
nū legitur lucio flacco ⁊ gaio var
rone ꝯsulibꝰ milites ꝑ̄mo iureiurā
do facti sūt Antea enī sacramēto tā
tūmodo a tribunis rogabāꝝ Cete
rū ipsi inter se cōiurabāt se fuge at
qꝫ formidīs causa nō abituros. ne
qꝫ ex ordine recessuros. nisi teli petē
di. hostis ve feriēdi causa. aut ciuis
seruādi Et hoc dicebatur milicie sa
cramentū qđ et xp̄ianissimorū ꝑ̄nci
pū auctoritate firmaꝝ et vsu Cōcep
tio vō iurāmēti teste vegetio hmōi ē

¶ Iurant equidem milites per deum et xpristũ eius et spiritũ sanctũ et per maiestatẽ principis que secundum deum humano generi diligenda est et colẽda (Nã cum quis legitimum accipit principatũ tanq̃ presenti et corporali deo fidelis est ei pstanda deuotio. ipendendus peruigil famulatus Deo enim vel priuatus. vel militãs seruit/cũ fideliter eũ diligit qui deo regnat auctore) Iurãt igr̃ se strenue facturos oĩa: q̃ pcepit pnceps. nũq̃ deserturos miliciã. vel mortem recusaturos pro republica cui9 ɔscripti sunt milicie Cũ vero hĩ prestiterĩt iusiurãdum. cingulo militari donant et priuilegijs Adeoq3 obtinuit vt elãõ et sacramentũ militẽ faceret. vt sine electione nemo ɔscriberetur. aut iuraret. sine iuramẽto nemo militẽ nomẽ aut officiũ sortiretur ¶ In libro officiorum marc9 tullius refert. q̃ popili9 imperator tenebat prouinciã in cui9 exercitu fili9 cathonis tiro/militabat Cũ aũt popilio videretur vnam dimittere legionem. catonis quoq3 filiũ qui in eadem legione militabat dimisit Sz cum amore pugnandi in exercitu remansisset. cato ad popiliũ scripsit. vt si pateretur in exercitu remanere eũ 2° eũ obliget sacramẽto. quia priore amisso. iure cũ hostib9 pugnare nõ poterat ¶ Marci quidẽ catonis senis eplã est ad marcũ filiũ in q̃ scribit se audisse eum factũ dimissũ esse a consule cum macedonia bello persico miles esset. Monet igitur vt caueat ne prelium ineat. Negat enim ius esse cum hoste pugnare. qui miles nõ sit. Ecce. quia vir sapiẽtissim9 militem non credebat. nisi cũ q̃ sacramento ad miliciã consecratur.

¶ Cplm octauũ. Armatã miliciã ad religionem ex necessitate teneri sicut illã que in clero diuinis obseq̃is consecratur. Et q̃ miles sicut honoris ita et laboris nomẽ est.

Sed ipsi9 iuramẽti verba reuolue et inuenies armatã miliciã nõ min9 q̃ spũalẽ/ ex necessitate officij ad religionem et dei cultũ arctari. cũ fidelit̃ et scd̃m deum pncipi debeatur obsequm: et reipublice puigil famulat9 Vñ qd̃ predixi qui nec electi sunt nec iurati. et si militũ noĩe censeãtur nõ magis in veritate milites sũt / q̃ sacerdotes aut derici / quos ad ordines ecclia nõ vocauit. Miles nãq3 sicut laboris. ita honoris nomen est Nemo vero sibi honorẽ sumit. sed qui vocat a domino de collato honore gloriatur. Moyses et fidelis populi duces cum hostes oportuerat ipugnari. eligebãt viros fortes/ et ad bella doctissimos. Electioni nãq3 isti pueniũt. Qui vero non electus se ipm milicie ingerit. i se gladiũ prouocat/ quẽ ꝓpa temeritate vsurpat In ɔstitutionẽ ergo ppetuã incidit cum qui gladiũ accipit gladio peribit. Si vero in ea cicerois auctoritas recipitur. is nõ miles sed siccarius recte nominatur. Nã in veterũ scriptis siccarij dicũt et latrones q̃ cũq3 lege non precipiẽte arma tractãt. Arma nãq3 q̃b9 lex nõ vtit. lege ipugnãt Duos gladios sufficẽ i pio xpiano euãgelij sacra testatur

hyſtoria· omnes alij eorū ſunt qui
cū gladijs ⁊ fuſtibꝰ accedūt· vt cap
tiuū capiāt xp̄m nomen eius dele
re cupientes· Illi ergo quid hn̄t mi
litꝭ · q̄ ex ſacm̄eto vo͞ti nō obtēpāt
legi? Sed in eo milicie ſue cōſtare
glām credūt: ſi cōtēptibile ſit ſacer
dotiū· ſi eccīe vileſcat auctoritas · ſi
ita dilatauerint regnū hominis ·
vt xp̄i impiū cōtrahatur· ſi laudes
ſuas p̄dicent· ⁊ ſeip̄os falſis preco
nijs mulceant ⁊ extollāt· cū irriſio
ne audientiū imitantes militē glo
rioſū· Horꝫ v̄tus in eo maxime elu
reſcit· ſi clerū ⁊ inermem miliciam /
aut telis aut liguis cōfodiāt Sed
quis eſt vſus milicie ordinate? Tu
eri eciam· p̄ſidia impugnare· ſacer
dotiū venerarī· pauperū propulſare
iniurias· pacare ꝓuinciam/ ꝓ fratri
bus vt ſacramenti docet conceptio
fundere ſanguinē· ⁊ ſi opꝰ eſt aīam
ponere· Exultatiōes dei in gutture
eorꝫ ⁊ gladij ancipites in manibꝰ
eorꝫ· Ad faciendā vindictā in natiōi
bꝰ increpationes i ꝓplīs Ad alligā
dos reges eorū in cōpedibꝰ ⁊ nobi
les i maniciis ferreis· Sꝫ quo fine·
an vt furori · vanitati· auaricie ſer
uiāt· aut ꝓprie volūtati? Neq̄q̄
Sed vt faciāt in eis iudiciū ꝯſcrip
tū· i quo q̄ſqꝫ nō tā ſuū q̄ dei āgelo
rū ⁊ hoīm ſequatur ex equitate ⁊
publica vtilitate arbitriū · Vt faci
ant inquā · q̄ꝛ ſicut iudicū dictare
iudiciū: ita ⁊ iſtorū faciendo exerce
re officiū eſt Vtiqꝫ glā hec eſt oībꝰ
ſcīs eius· Nam ⁊ hec agentes mi
lites ſci ſunt· ⁊ in eo fideliores p̄nci
pi quo ſeruant ſtudioſius fidē dei· et
virtutis ſue vtilius gloriam ꝓmo
uent quo fidelius dei ſui in omnibꝰ
glām querūt

Capitulum nonū· Qꝫ fides deo
debita: ſit cuiuis homini p̄ferenda
nec ſeruatur homini· niſi deo ſerue
tur

Nec refert fideli quis mili
tet an infideli · dum tan
tum militet fide incolumi ·
Dyocleciano et iuliano et alijs im
pijs leguntur militaſſe fideles et
eis in defenſiōe reipublice tanq̄ p̄n
cipibus fidem exhibuiſſe et reueren
tiam · Impugnabant enim hoſtes
imperij· ſed mandata dei ſeruabant
Si vero precipiebantur temerare
legem · deum homini preferebant
Sedebant principes ⁊ accuſabant
eos· illi exercebātur in iuſtificationi
bus domini· conſtanter loquentes
⁊ agentes ſine confuſione mandata
eius cum omni fiducia David quo
qꝫ militaſſe legitur achis et fidem
⁊ reuerentiam militantis impleſſe·
Hec autem omni milicie formula
preſcribenda eſt et implenda· vt deo
primū fides debita· deinde principi
⁊ reipublice ſeruetur īcolumis· Et
ſemper maiora preiudicabūt mino
ribꝰ· q̄ꝛ nec reipublice nec principi
fides ſeruāda eſt contra deū· ſꝫ ſcdꝫ·
ſicut hēt ip̄a ꝯceptio ſacm̄ēti milita
rꝭ Vn̄ plimū miror ſi q̄s p̄neeps il
lis habeat fidē/ q̄s videt deo ſuo cui
vt cetera taceā ecā ſacm̄eto milicie
obligati ſſ fidē debitā nō ſuaē Qua
nā morbo rōnis laboāt q̄ eū ſibi fi
delē fore credit quem videt eſſe cor
ruptū ⁊ p̄fidū i illū cui plimū debꝫ?

Sed timet pn̄cipē. Certe si fortior
superuenerit. pertimebit et illū Ama
tur forte pn̄ceps At si benignior ⁊
beneficētior apparuerit. ⁊ illū preā
mabit. Nō est quo se nō vertat im
pius qui hoīem deo p̄fert. Neq̄q̄
seruabit fc̄dā qui primā fidē irritā
fecit ¶ Caplm̄ decimū De priuile
gijs militū. Et ꝙ sacramēto astricti
sunt ecclesie/et quare gladius offe
ratur altari.

Recte vero militantiū priui
legia multa sūt. que de iurē
antiquo latiꝰ patēt. Nam
et liberiores sūt ⁊ pluribꝰ īmunita
tibus gaudēt ab angarijs et paran
garijs ⁊ sordidis muneribꝰ alieni.
Iura quoqꝫ liceāt ignorāt Et licet
in ptāte sint. in castrensi peculio tes
tari possūt. et ex publica sollicitudīe
qd̄ maximū est nō permittūt egē.
Et in hūc modū plurima q̄ lōgū est
enarrare Licet aūt sint qui sibi nō
teneri videātur ecc̄e ex sacramēto so
lēpni. qꝛ iā ex ꝯsuetudīe plerumqꝫ
nō prestat. nullꝰ tamē est q̄ sacra
mento tacito vel expresso ecc̄ie non
teneatur obnoxiꝰ Et forte ideo ces
sat solēpnitas iuramēti. qꝛ ad hoc
oēs inuitat ⁊ coartat necessitas of
ficij et sinceritas fidei. Unde iā ino
leuit ꝯsuetudo solēpnis. vt ea die q̄
quisqꝫ militari cingulo decorat. ec
clesiā solempnit adeat. gladioqꝫ
super altare posito et oblato q̄si cele
bri ꝓfessione facta seipsū obseq̄o al
taris deuoueat. et gladij id est offi
cij sui iugē deo spondeat famulatū
Neqꝫ necesse est. vt hoc ꝓfiteatur
verbo cū legittima ꝓfessio militie
facto eiꝰ videat inserta. Quis enī
in hoīe illitterato. et q̄ magꝯ arma
q̄ lrās debeat nosse professionē exi
gat litteratā? Nā ⁊ ipi abbates ꝓ
fessiōe scripta vel dc̄ā ad fidē et obe
dientiā videntur artari et reuera ar
tantur. qꝛ deo mētiri nō licet Pa
ne aut plus est aut non minꝰ quod
milites faciūt. qui nō cedulā ꝫ gla
diū offerūt. ⁊ quasi p̄miciās officij
redimūt ab altari. vnde ecclesie im
perpetuū famulent. Nā sicut eis ꝓ
ecclesia plurimū. ita ꝯtra ecclesiā
licet nichil. ¶ Refert lucas ꝙ mili
tes vt baptisarētur ad iohānē vene
runt interrogantes Magister quid
faciemus et nos? Et ait illis. Ne
minē ꝯcuciatis. neqꝫ calumpniā fa
ciatis. et ꝯtenti estote stipendijs ves
tris. Fidelis ꝓmo et oī acceptione
dignꝰ qui deceat preābulū gracie.
preconē veritatis. dnī precursorē.
Nouerat enī manū militarē ꝓp̄
ter adiniurias. rapinās assuetam. et
cui nūq̄ aut raro sufficiunt sua. quī
appetat aliena. Concussione ergo
prohibita exclusit iniurias. rapinā
exterminauit/exclusa calumpnia.
auariciā quoqꝫ dampnauit. dū pre
cepit vnūquēqꝫ contentū esse stipen
dijs suis. Sicut enī dictū est/mili
tem egere nō licet. cui dum militat
milicie sue prestantur stipendia. et
cū emeritus est/predia vel alimen
ta quoad necessitas exigit de pub
lico prouidentur.

¶ Capitulum vndecimū. Qꝫ mi
lites durius castigandi sunt/ si mili
cie lege contempta priuilegijs ab
utuntur.

SI vero cōtra prohibitioēm
iohānis ⁊ legitimas sanc
tiones in furta dilabitur ⁊
rapinas. durius castigandus est. vt
qui semper ferrū duraqȝ tractauit ⁊
ita est cohibenda audacia eius vt in
seipso discat quāta aīaduersione fe
riendi sint qui legem impugnant.
quam susceperāt defendendā Dicit
enī multis imunitatibus ⁊ eminē
tioribꝰ priuilegiis milicia gaudet.
ita acrioribus penis subdenda est.
si sua demeruisse priuilegia cōuinca
tur. Nec in ea sibi ꝑte prodest igno
rantia iuris cū ⁊ si iura publica per
mittantur suū tamen officiū non li
ceat ignorare Licet enim sacerdos in
ordinatione. ordinis sui difficultatē
ignoret. eo ipō ꝙ sine cōtradictione/
oneroso succedit officio. suscepti tn̄
sacerdocii onera cogit̄ sustinē Si veo
negligit aut malignat̄. corripiectur
grauiꝰ. eo ꝙ maiori pena digni sūt
hii. qbꝰ cū multū debeatur honoris
aut occulto ā manifesto īueniūt̄ in
crimīe Alit̄ crimina tn̄. aliter puni
untur excessus. quoniā illa plerūqȝ
penam irrogāt sanguinis. hec qua
si medicinalem pro qualitate delic
ti exigunt curam. Ipā vero nūc sim
plex est. nūc quasi quādā acrimoni
am miscet ¶ Verūptn̄ cum in omni
professiōe disciplina necessaria sit.
nusq̄ꝫ magis q̄ꝫ in clero ⁊ re milita
ri At res militaris que minus exer
cetur in spiritu. acerbius est corpora
liter punienda Nichil est aūt quod
vtrāqȝ magis impugnet q̄ꝫ luxuria
quia omīs intempantia ordini plu
rimū aduersatur. Porro vbi ordo
nō est: cōfusio locū habet. et nisi re
primatur correctionis stimulo. procul
dubio ignominiā ex necessitate im
portat. Quid enī faciet fortit̄ quē
luxuria ⁊ intēpantia nō tā exarma
uit q̄ꝫ exanimauit? ¶ Certus liber
strategēmaticorū iulii frōtini refert
ꝙ publius scipio ad numātiam cor
ruptū supiorū ducū socordia exercī
tum correxit/dimisso ingenti lixarū
numero. redactis ad munus cotidia
na exercitatione militibꝰ quibꝰ cū
frequēs iniūgeret iter. portare ꝯplu
riū dierū cibaria impabat. ita vt fri
gora ⁊ ymbres pati. vada fluminū
pedibꝰ traicere assuescceret miles. ex
ꝓbrāte subīde īpatore timiditatē ⁊
ignauiā. frāgēteqȝ delicatioris vsus
ac parū necessaria expeditioni vasa
Quod maxīe nobilit̄ accidit gayo
mēmio tribuno cui dixisse traditur
scipio. Michi paulisꝑ/tibi ⁊ reipub
lice semꝑ nequaq̄ꝫ eris ¶ Quintus
metellus bello iugurgitino similit̄
lapsam militū disciplinā pari seueri
tate restituit. cum insuꝑ ꝓhiberet a
lia carne q̄ꝫ assa elixave milites vti
¶ Philippꝰ cū p̄mū exercitū ꝯstitue
ret. vehiculoꝝ vsū oībꝰ īterdixit. eq̄
tibꝰ nō āpliꝰ q̄ꝫ singulos latones hrē
ꝑmisit. peditibꝰ āt denis singulos q̄
molas ⁊ funes ferrēt In estiua exeū
tibꝰ xxx. dierū farinā collo portari
īpauit. ¶ Gayus marius recidēdoꝝ
impedimentoꝝ grā q̄bꝰ maxīe exer
citus agmē oneratur. vasa ⁊ cibaria
militis in fasciculos aptata furcis
ꝓposuit sub q̄bꝰ ⁊ habile onꝰ ⁊ faci
lis requies esset. Unde pūerbium
natum est. multi milites mariani.

Lisander lacedemoniꝰ egressū via/
quēdam castigabat Cui dicenti ad
nulliꝰ rei rapinā se ab agmine reces
sisse/respondit Ne speciem quidem
rapturi pbeas volo Publius vasi
ca in hibernis ꝙ̄uis classis vsus nō
esset necessariꝰ. ne tamē miles desi
dia corrūperetur aut ꝑ licenciā ocij
socijs inferret iniuriam: naues edifi
care instituit ¶ Item quoqꝫ frōtinꝰ
inter multa ꝯstancie insignia refert
ꝙ cassilini obsidēte hanibale tātam
inopiā ꝑpessi sunt. vt murē venijsse
centū denarijs memorie ꝓditū sit.
eiusqꝫ vēditorē fame perijsse. emp
torē aūt vixisse. ⁊ in tanta āgustia
fidem seruasse romanis ¶ Petilini
a penis obsessi: parentes ⁊ liberos
ꝓpter inopiam eiecerunt. ipsi corijs
madefactis. ⁊ igne siccatis folijs qꝫ
arborū. ⁊ omni genere aīalium vi
tam trahētes. vndecim mēses obsi
dionē tolerauerūt ¶ Hispani fabrē
ses oīa eadē perpessi sūt. nec tn̄ op
pidum heraulcio tradiderūt Cizinū
cū oppugnāret mitridates. captiuos
eiꝰ vrbis ꝓduxit. ostenditqꝫ obses
sis. arbitratꝰ futurū vt miseratiōe
suorū ad dedicionē ꝯpelleret opida
nos. At illi cohortati captiuos ad
mortē fortiter excipiendā. fidē serua
uere romanis Egloninenses cū a
viriato/hijs liberi et cōiuges redde
rentur ꝑoptauerunt spectare suppli
cia pignorū suorū quā a romanis
deficere Numātini ne se traderēt/
fame mori prefixis foribꝰ domuū
suarꝫ maluerunt. viciissentqꝫ roma
nos auctore orozio nisi illi sub scipi
one pugnassent

¶ Capitulum duodecimum.
Qd varia aīaduersio procedit in e
os qui duci non obtemperant. et ꝗ̄
tenus debeat obediri ⁊ in quibꝰ mā
datis locum habeat exanimatio mi
litaris in quibus non

IN eos vero qui ducis aut
legis non obtempeřabant
arbitrio varia animaduer
sio procedebat. Nam alij in fortu
na alij in fama. alij in sanguine pu
niuntur. Frontinum relege. et vsqꝫ
quaqꝫ ita inuenies esse. Nam aure
lius cocta/consultum ad opꝰ/ equi
tes necessitate cogente iussisset acce
dere/ eorumqꝫ pars detrectasset im
perium/questus apud censores effe
cit vt a patribus notarentur. dein
de obtinuit ne eis preterita era ꝓ
cederent Tribuni quoqꝫ plebis de
eadem re ad populum pertulerūt.
omniumqꝫ cōsensu stabilita est dis
ciplina Quintus metellꝰ macedo
nicꝰ in hijspania quinqꝫ cohortes ꝗ
hostibꝰ cesserant. testamentū facere
iussarꝫ. ad locum recōperandū remi
sit. minatꝰ non nisi post victoriam
receptum iri ¶ Senatus cum mili
tes publij valerij turpiter fugati es
sent. decreuit ne ei auxilia sbmitte
rentur nisi victis hostibus. Hijs vo
legionibus que punico bello mili
ciam detrectauerant. ī siciam velut
relegatis per septem annos cedrū
ex senatꝰ consulto datum est Apij
claudij sententia senatusqꝫ consul
tum omnes qui a pirro rege epiro
tarum capti ⁊ postea remissi erant
equites ad peditem redegit ad le
uem armaturam omnibus extra

vallũ iuſſis tendere/donec bina hoſ
tiũ ſpolia ſinguli referrẽt. Hec frõti
n9 ¶ At pliniꝰ aſſerit. qꝛ fuit hec
quoqꝫ antiquitus animaduerſio mi
litaris. iubere ignominie cauſa mili
ti venã ſolui/ ⁊ ſãguinẽ dimitti. Cu
ius rei rationi. ⁊ ſi in veteribꝰ litterꝭ
nõ potuerit inuenire. hoc tñ primo
factũ opinatur in militibꝰ ſtupẽtꝭ a
nimi. ⁊ a naturali habitu declinãtꝭ
vt nõ tã pena ꝙ̃ mediciña videreť.
Poſtea tñ ob pleraqꝫ alia delicta id
factitatũ eſſe credit ꝑ conſuetudinẽ
quaſi minꝰ ſani viderentur oẽs qui
cõtra officiũ delinqͥrent Nam leuio
ris culpe non erat animaduerſio ig
nominioſa. et ſi nec illa ex vigore
diſcipline militaris diſſimulatiõi lo
cũ relinqueret ¶ Veteres quoqꝫ gre
cos anulũ habuiſſe ĩ ſiniſtre manꝰ
digito qui minimo ꝓximꝰ eſt/ cele
berrime traditur ¶ Romanos q̊qꝫ
hoies aiũt ſic plerũqꝫ vſitatos anu
lis. cauſãqꝫ huiꝰ rei apion in libris
egypciacis dicit. ꝙ inſectis apertiſqꝫ
corꝑibꝰ vt mos fuit quos greci ana
tomias vocãt repꝑtum eſt. quẽdã tenu
iſſimũ neruũ ab eo vno digito de q̊
diximꝰ ad cor hoĩs ꝑtingere ac per
uenire. viſũqꝫ eũ eſſe potiſſimũ digi
tũ tali honore decorandũ. q̊ conti
nẽs ⁊ quaſi ꝯnexꝰ cũ principatu cor
dis videretur Vñ ⁊ quaſi excordes
arbitrati ſũt curãdos aut puniẽdos
qui in militare officiũ deliquiſſent.
¶ Vt redeam ad frõtinũ. Craſſꝰ a
ſẽpronio aſello. ⁊ plerıſꝫ aliĳs hyſ
torie romane ſcriptoribꝰ tradiť ha
buiſſe quinqꝫ bonarũ rerũ maxima ⁊
p̃cipua. ꝙ eſſet ditiſſimꝰ. ꝙ nobiliſ
ſimus. ꝙ eloquentiſſimus. ꝙ iuris
conſultiſſimꝰ. ꝙ pontifex maximꝰ
Is cum in conſulatũ obtineret aſiã
prouinciam. ⁊ circumſidere atqꝫ ob
pugnare leucas pararet. opuſqꝫ eſſꝫ
firma atqꝫ procera trabe qua arietẽ
faceret quo muri oppidanorũ quate
rentur. ſcripſit ad magnum gayum
maiorũ athenienſiũ ſociorũ amico
rũqꝫ romani populi vt ex malis du
obꝰ quos apud eos viderat. vť ma
ior eſſꝫ ei mittẽ curaret Tũc mag
nus gayus compto ꝙ̃ obrem malũ
deſideraſſet. non vti iuſſerat ma
iorem. ſed quem magis eſſe ydone
um aptioremqꝫ faciendo arieti facilio
remqꝫ portatu exiſtimabat. minorem
miſit. Craſſus eum vocari iuſſit. et
cum interrogaſſet cur non quẽ iuſ
ſerat miſiſſꝫ: cauſis rõnibuſꝫ q̃s dic
tabat ſpretis/ veſtimẽta detrahi iuſ
ſit. virgiſqꝫ multum cedit. corrum
pi atqꝫ diſſolui ratus omne officiũ
imperantis. ſi quis ad id quod face
re iuſſus eſt non obſequio debito. ſꝫ
conſilio non deſiderato reſponderit
¶ Quid queſo amplius in mona
chũ arcioris regule dictaſſet abbas
ſeuerus? In eo nãqꝫ ſolo deliq̃rat
qꝺ nõ paruerat mandato. ⁊ ſi forte
re ipſa vtilius eſſꝫ qꝺ fecit Nã ſicut
in religiõe degentibꝰ/ p̃latorꝫ mã
data dum p̃ceptionem ꝑpetuã non
impugnãt a ſubditꝭ nõ oportet diſ
cuti. ſed ĩpleri: ſic in re militari circa
mãdata ducis nulla eſt examinatio
militaris niſi forte qꝺ p̃cipiť expꝰſſi
ſaluti reipublice inueniatur aduer
ſũ. Nam in eo nõ obtemperat. niſi
ꝑfidꝰ ⁊ ĩpiꝰ miles Quid ſi ſiquꝰ.

q̄d detestabilius q̄ꝫ sine fidei reuerē
tia aggredi quicquid dictauerit im
perator? Nōne apud om̄s nox fu
nesta est. et crudelis plenaq̄ꝫ ꝑfidi
e? Pectore si fratris gladiū iugulo
q̄ꝫ parētis. cōdere me iubeas. plene
q̄ꝫ in viscera part9 cōiugis. inuita
ꝑagam tñ oīa dextra. Castra sup
tusti si ponere tibridis vndas. hespꝑi
os audax veniā metator in agros.
Tu quoscūq̄ꝫ voles ī planū effūde
re muros. Hijs aries actus disper
get saxa lacertis. illa licet penitus
tolli quā iusseris orbem/roma sit
Quid nequi9 dici potuit. Et vñ ma
gis deberet si fidelis esset roman9
impator offendi? In eo namq̄ꝫ sce
lerat9 miles fidei sue fidē facere stu
duit. vnde seipm̄ maxime īfidelē ⁊
ꝑfidū ēē ꝯuicit Magna quidem
debetur reuerēcia duci. ꝫ fidei religi
one seruata. Quedā ita necessaria
sūt vt mandatū nō expectēt. alia sic
detestabilia. vt nullū omnino man
datū admittāt Media quidē q̄ neq̄ꝫ
sunt necessaria bona. nec detestabi
lia mala. consistūt in arbitrio ꝑsidē
tis. Velit nolit ꝑfectus: ex necessi
tate boni diligend9 est de9. Velit
nolit ꝑfectus ex malicia iniquitatꝭ
est adulteriū declinandū At milita
re. vl̄ nō militare. egredi. vl̄ nō egre
di. ceteraq̄ꝫ q̄ phi indifferēcia repu
tant. ad ꝓpositi diligentiā et reuerē
ciam spectāt In hijs (nisi mādato ꝑ
sidentis) oculū aperire/ ē criminis ī
star. aut ex scientia sua ad cuiuscū
q̄ꝫ opis fructū manū irreuerēter ex
tendere Dit cec9 ī hac parte subiec
tus vt viuat. q2 quacūq̄ꝫ die q̄si ex

propria discretione ad arborē scien
cie quā sibi ⁊ ꝑlatis reseruat dn̄s te
merariā manū miserit. laqueū mor
tis incurrit. Quid ei bonū aut ma
lū in talib9 sit. nō licet iudicare sub
iectis. dum plena reuerēcia ꝓpositis
exhibeatur. ⁊ fidelis obediencia mā
datoꝝ Militē ergo in oībus hijs q̄
ad statū publicū ꝑtinent nichil om
nino tēptare licet. nisi iussu ducis vl̄
licencia qd̄ ip̄e faciendū decreuit ro
boretur Vñ hij plerumq̄ꝫ qui ducis
ꝯtēpto vl̄ nō expectato impio ꝯgre
dientes cū hoste reipublice victori
am cōtulerunt sepe non tam gl̄iam
assecuti sūt de victoria. quā de teme
ritate vel neglegencia penā. Quid
ergo merebitur trāsfuga stacionis
ve desertor si ex disciplina militari
tanta seueritate corripitur triūpha
tor? Instrategēmatibus iulij ī
uenitur elearcū lacedemonioꝝ du
cem dixisse impatorē exercitui poci
us timendum esse q̄ꝫ hostem eo q̄ꝫ
q̄ in prelio dubiam mortem timue
rant/ eos statiōe relicta certum ma
nebat supplicium. Lucius papiri
us cursor fabium rupilium magis
trum equitum q̄ꝫ aduersus dictum
eius q̄ꝫuis prospere pugnauerat v
gꝭ poposcit cesū/secuti passurus/ n̄c
contētioni aut ꝑabus militum con
cessit animaduersionem. eumq̄ꝫ ꝓ
fugientem romam ꝑsecutus. ne ibi
quidem remissio prius supplicij me
tu q̄ꝫ ad genua eius et fabius cum
p̄re ꝓuolueret et pit̄ senat9 ac po
pul9 rogarēt Et ne eū credas h̄
fecisse ex odio ꝑcedēt malli9 cui ipi
oso postea ꝯgnomē fuit. filiū q̄ꝫ is q̄

editũ patris cũ hoste pugnauerat
q̄uis victorē/ in cōspectu exercitus
virgis cesũ securi percussit Fuit aũt
disciplina militaris · sicut reipubli
ce necessaria · ita ⁊ oĩbus graciosa ·
adeo quidē vt mallius filius ꝓ se adũ
sus patrē exercitu seditionē parāte ·
negauerit tanti esse quēq̄ ꝫ vt ꝓp
ter illũ corrũperetur disciplina mili
cie · et obtinuit · vt ip̄m puniri pate
rentur ¶ Apius claudius ex hijs q̄ lo
co cesserant decimũ quēq; militē sor
te ductũ fuste ꝑcussit ¶ Fabius rutilius
consul ex duabus legionibus que loco
cesserant vicenos sorte deductos in
conspc̄u militum securi ꝑcussit · Itē
trinos ex centurijs quarũ statio ab
hoste ꝑrupta erat addixit securi
¶ Quintus fabius maximus transfu
garum dexteras p̄scidit ¶ Marcus
cato tradidit in furto dep̄hensis in
ter cōmilitones dexteras esse precis
sas · aut si benignius i reũ animadũ
tere voluissent · in p̄ncipiis sanguinē
missũ ¶ Seditio quoq; securi puni
tur · ita tñ vt ꝓ arbitrio ducis in pe
na paucorum/securitas et quies rei
publice reformetur ¶ Iulius cesar
orta seditione militũ · paucis ꝑcussis
castra sedasse legit̄ · ꝫ fidē militũ re
parasse ¶ Cplm̄ 13 Quare cingulo
p̄uet̄ milites · ⁊ q̄ exauctoratus nõ
habet aliqđ cũ gladio telove comer
ciũ · ⁊ q̄re gladius incertus ē cingulo

Fit iterdũ vt ex delicto suo
p̄uet̄ milites milicie cīgulo
ī hijs maxīe vbi sacrilegia
cōmittut̄ Veteri nāq; iure statutũ
ē ꝫ ꝫ nouo nõ ē abolitũ · vt q̄ nõ ser
uato milicie sacramēto religionem
quā ꝓfitet̄ impugnat · cinguli amis
sione multetur ¶ Fert̄ h̄ edicto iu
lius cōpescuisse militē suũ qñ vrbē in
gressus nõ licuit hoīes spoliare/aut
tēpla decorꝫ · qđ ei postmodũ ingra
uescente seditiōe īprobauit · Numi
nibus nāq; romanis ciuibusꝫ iurati ī
pugn̄re nõ poterāt q̄s sacramēto mi
licie susceperant defendendos ¶ Sic
quoq; gayus curio bello dardanico
circa dirachiũ cũ vnā de legionibus
quinq;/seditiosā vidisset · eā procedere
iussit inermem discinctā in cōspectu
armati exercitus stramenta secare
iussit Postero aũt die similiter fos
sam discinctos milites facere · nullisꝫ
p̄cibus legioīs īpetrari ab eo potuit ·
ne signa eius submitteret nomēq; deleret
Milites aũt in supplemētũ aliarꝫ le
gionũ distribuit Nõ eni restituebā
tur qui meruerāt p̄uari cingulo · cũ
q̄ eos prae ceteris virtutũ merita ī
signirent ¶ Milites qui ex cānensi
pugna cedentes in siciliam fuerant
relegati · postulauerāt a marco mar
cello ɔsule · vt in p̄liũ duceret̄ · Ille
senatũ cōsuluit · senatus q; negauit
placere sibi eis cōmitti rēpublicā q̄
eā deseruissēt · Marcello tñ ꝑmisit
facere qđ videret̄ / lege tñ p̄scripta
ne q̄s eorꝫ ⁊ munē vacaret · neve do
naret̄ p̄mio · ã honore ã reportaret̄
ī ytaliā dũ peni in ea fuissēt ¶ Dũ
vero cingulo spoliati sũt · eis nec era
procedũt · nec militaribus p̄uilegijs gau
dēt · nec h̄nt aliqđ cũ gladio telove
ɔmerciũ · Ideoq; ꝓuida cōstitutione
maiorũ est gladius īsertus cingulo · vt
collato honore cinguli · ptās q̄q; ipi
us gladij aliq̄tenus itelligat̄ collata

Et recte cingulo decoratur/ad mi
liciā quisquis accedit: q2 eum expe
ditū esse ad numia reipublice offi
cij sui necessitas exigit. Accingi nā
q3 solet/cui gerenda iniunḡt. 7 cui va
cacio datur. licet esse discinctum Vn̄
illud in libro regnorum Non eque
glorietur accinct9. vt discinctus. q2
sollicitudo laboris iniūctis gloriā
di licentiā non admittit. Ꝟ ocīandi
libertas 7 securitas quiet̄ plerum
q3 extollenciā parit ¶ Cingulū er
go īdicium laboris. labor honoris
meritū. vt liqueat omnibus ꝙ qui
laborem indictum milicie/subire de
trectat. honorem gladij in militari
cingulo frustra portat. Ipsi9 quoq3
cinguli cassa est significacio. nisi fidē
eius roboret 7 solidet labor. Vide
as multos cinguli honoē tumētes.
sed nisi honorē impleāt laboriosa
merita. idem est ac si ꝓsolida substā
cia quis venderet spumā. Profecto
dignus est priuilegiū ꝑdere. qui cō
cessa sibi abutitur potestate. Abuti
tur aūt quis. vl' nō faciēdo qd opor
tet vel faciēdo qd fieri non debet.
Et cum vtrūq3 sit malum. vt dicit̄
peccatum delicto grauī9 esse solet.
Deliquit enim qui non implet of
ficium. sed plane peccat quisquis cō
mittit cōtrariū. Albo siquidē nigrū
magis opponitur ꝙ̄ non album. Ꝟ
tristicia leticiā magis impugnat ꝙ̄
spes aut timor. que neq3 ī leticie ra
tionem cadunt. nec ei maxime ad
uersātur. Et cingulo quidē abutit̄
tā ille q̄ non implet qd oportet ex
milicie sacramēto. ꝙ̄ ille q̄ īpugnat
milicie sacmētū Delinq̄t tn̄ ḡui9 q̄
īpugnat sicut hostis verus. ignauo
milite odibilior est. Vn̄ qui repub
licā 7 iermem manū/militarib9 ar
mis impugnat. iustissime exauctora
tur. tāꝙ̄ ille qui figurā hostilē induc
rit ¶ Sed ꝑ ceter̄ omnib9 diuino
7 humano iure grauī9 feriūtur sacri
legi 7 hij qui varijs ꝑturbationib9
impugnāt ecclam dei quib9 lex non
ꝑpassionem dexterarū/ sed penā irro
gat capitalem. Si patrociniū illo
rum assumāt cicero et demostenes.
si in defensione eoꝝ linguam acuat
7 tot9 ingenij sui vires exhauriat
quintilian9. si iura viguerūt. qd post
deū in manu ꝑncipis est. fortunas
eoꝝ 7 capita / qui legitimus suppli
cijs feriantur tueri nō poterūt. Qz
si gladium suū aduersus tales nō
exerit princeps. in seipsū procul du
bio ꝓuocat gladiū bis acutū quē
in ore suo gerit filius hominis gla
dium vtiq3 qui viuus 7 efficax est.
qui corpus findit. et animam mit
tit in iehennam ad quem obtusus
est omnis gladius 7 omnis arma
tura fragilis fluida et infirma. ꝑter
illam quā sola cōstruit gracia in bo
noꝝ fabrica meritoꝝ Sūt tamen
plurimi qui maloꝝ clamore operū
qn̄ milicie cōsecrandi cingulū altari
obtulerūt videntur protestari se eo
tūc animo accessisse vt altari 7 mi
nistris ei9. ꝫ Ꝟ deo q̄ ibi colitur bel
lū denūciarent. Facilius crediderim
hos malicie execratos. quam ad le
gittimam miliciam consecratos
¶ Capitulum decimumtercium
Qz disciplina militaris plurimū
ꝓdest. 7 qd miliciā maxime frangit

PRoinde necessaria est disci
plina militaris. cuius quā
ta sit vtilitas nō facile dix
erim Vt enī dictū ē romanis adeo
ꝓfuit disciplina. vt orbē sue subice
rent ditioni ¶ Alexander quoqꝫ ma
cedo exiguā manū militarē suscepit
a pr̄e sed doctā. qua assuefacta mili
cie / orbē terrarū aggressus innume
ras hostiū copias fudit. ¶ Xerses
a trecētis lacedemonioꝝ ad termo
pilas vexatus. cū eos manu infini
ta plurimisqꝫ suoꝝ amissis vix con
fecisset. in eo se deceptū dicebat ꝙ
multos quidē hoīes haberet. viros
aūt discipline tenaces nullos. Hoc
quidē vere dixit. quod et fuga illa
testatur. qua apud salaminā turpi
ter victus. q̄ tot gentes in bella tra
hebat. vt duces nō possent facile nu
merari vix vna naue euasit Fertur
enī ꝙ duces exercitus ei9 non ꝯsue
uerit ꝑ multitudine aliter numera
re. ꝙ̄ singulis telis receptis a singu
lis vt ex numero teloꝝ ducū quoqꝫ
numer9 tenētur. ¶ Est autē dux
vbiqꝫ inutilis ⁊ apud quē discipli
na nō viget / ⁊ frustra sperat victori
am. qui animos manusqꝫ militum
assidue non exercet ¶ Milos subitus
subito deserit ducem. et laborē ferre
nō sustinꝫ quē ꝯtinu9 nō exercuit la
bor ¶ Cesaris aīm fiducia robora
uit ꝙ ei res erat aduers9 militē subi
tū / ducēqꝫ emeritū. et q̄ lōga pacis
quiete dediderat durē. Sed et vbi
victoria desperatur ad spē vindicte
erigendus est anim9. Est enī inter
dū vna salus victis nullā sperare sa
lutē. ⁊ vt se victoēs putēt / si nō mo
riantur multi. Magni nāqꝫ mune
ris loco est / saciari vltione / et dispē
diū vite. vindicte solatio ꝯpēsari Fa
cile assumit pugnādi necessitatē cui
fugiendi imponitur difficultas. Au
daciores sunt qui bellū inferūt. et se
pe dū alij honeste viriliterqꝫ mori cu
piunt. feliciter vincunt. Audentes
namqꝫ fortuna iuuat. et vt pugne
discrimen iminet. degeneres aīos
timor arguit. quo nichil ignominio
sius est / hijs qui nomē et officiū mi
licie ꝓfitentur. Timidos nāqꝫ gra
uissime lex percellit militaris ¶ Du
ci q̄ꝫ in re militari diligētissime ꝑca
uendū est. ne venus et vinū pugnā
cia pectora frangāt. Semper enī vin
cit luxuria. sed eos dūtaxat quos
ante corrūpit. eo quoqꝫ studiosi9 fu
gienda est. ꝙ ī clientelā suam acerri
me seuit ¶ Anthiochus tante luxu
rie et superfluitatis instruxit exercí
tum. vt eciā gregarij milites aurea
caligas facerēt. proculcarentqꝫ ma
teriā. cuius amore populi dimicant
Gens quoqꝫ parthoꝝ sepissime su
peratur. eo ꝙ luxuriosissima ē Nā /
quicquid ad eoos tract9 mundiqꝫ
tepoꝛē / Ibiꝫ. emollit gentes demē
tia celi. Solent non in acie comin9
preliari. sed quoad possunt hostem
eminus ledunt. Obsessas vrbes /
mora et viribus nesciunt expugna
re. Pugnant procurrentib9 equis.
aut terga dantibus sepe eciam simu
lantibus fugam. Signū hijs ex an
tiquo more / non tuba. sed tympano
datur. nec pugnare diu possūt. quia
intolerabiles essent. si quātus est
eoꝝ impetus tāta esset ꝑseuerātia.

Natura tacti ad faciendū q̄ ad di
cendū promptiores. In abū para.
fides dicti promissiq̄ȝ nulla. Princi
pibus metu. nō pudore vel religiōe
patēt Principatus vero quem cor
rūpit luxuria diu stare nō p̄t. aut si
steterit opprimente iudicio dei euo
met quicq̄d imoderatio luxurie hau
sit Modum siquidem sui nescit. nec
ante intempantiā reprimit q̄ ex in
dulgentiore licentia in extremā tur
pitudinem prolabatur Assiriorum
discute plagas. ⁊ historiaꝝ testimo
nio cōuinces regna eorum impulsu
luxurie esse subuersa. Inter cetera
refert trogus. q̄ postremus rex assi
riorum regnauit sardanappall9. vir
muliere corruptiōe. Ad hunc viden
dum quod nemini ante eum per
missum fuerat prefect9 cum admis
ti magna ambitione egre obtinuis
set. īuenit eū inter scortoꝝ greges/
purpurā colo nentem/ muliebri ha
bitu cum mollicie corporis ⁊ oculo
rū lascivia omnes feminas āteiret
pensa inter virgines parcientem.
Quib9 visis indignatus/ tali femi
ne tm̄ viꝝ iri subiectum/ tractanteſꝫ
ferrū. ⁊ arma habētes parere. pro
gressus ad socios quid viderit refert
Negat se ei parere posse qui feminā
se mallet esse q̄ virum Fit igitur cō
iuratio. Qua ille audita. in aulam
regiam se recepit. Ubi extructa inc̄e
saq̄ȝ pira ⁊ se et diuicias suas in in
cendiū mittit. hoc solo imitatus vi
rū. Et precedentiū quidem regum
robur a luxuria emollitū est. deinde
per singulos quasi per gradus inua
lescente mollicia. in hoc tandē effe

minatū fractum ⁊ cōminutū est Im
periū fere romanū exhaustū ē. et di
uulsū. nerone īpante. cui9 gula fere
oīa deuorauit. maculauit libido. ex
hausit auaricia. fregit ignauia. luxu
ria cū supbia exinaniuit. Hic nullā
vestē bis induit. vt in aliquo ceteris
singulari glā p̄lucēt. Sȝ dū roma
pnusit/ totū orbē fecit iglorīū Quic
q̄d alioꝝ q̄siuit īdustria. hui9 inercia
fere amisit ¶ Caplm̄ xv. Rōnos p̄
ceteris ī disciplina viguisse ⁊ in eis
iuliū cesarem floruisse pre ceteris

Ed cū oīm gentiū exēpla
reuoluo disciplina rōnoꝝ p̄
ceteris lucet. Mesis quoq̄ȝ
plurimū ꝯfuisse legit̄ disciplina. vt
in paucitate sua finitimis supatt̄. cū
rōnis ausi sint sup īpio gētiū dimi
care. Qȝ feri autem extiterūt. ex ver
bis eorum colligitur quib9 aduer
sus romanos pugnaturis. vnus du
cum ante aciem postulato silencio.
Uos inquit qui estis? Responsum
est. romani gentiū domini. Et ille
Ita fiet inquit si nos viceritis Gra
ui tandem conflictu pugnatum est.
Sed romani vicerunt et numero
plures et fortiores viribus. et exer
citatiores vsu. multis tamen annis
sis suorum. eo q̄ eis colluctatio fue
rat aduersus populum disciplinali
ter eruditū ¶ Uerū in tota re mili
tari nichil vtili9. nichil clarius du
ce erudito Nā v̄tus ⁊ industria du
cis efficaciā exercit9 sicut ꝯpūbialit̄
dici solet q̄si alterā lācē ꝯpēsat. Cesa
reos triūphos duci potius q̄ exerci
tui vetustas ascripsit Ut eni solin9
ait. q̄tū seniā9 ā sergi9 int̄ milites

tantū inter duces p̄mo inter omēs
hoīes cesar dictator enituit· Huiꝰ
ducibꝰ vndecies centū vigīti et du
o milia hostiū cesa· minas annota
uit Dignis collatꝰ quīquagesies cū
bis dimicauit· Marcū marcellū so
lus supgressus qui nouies ⁊ tricies
pari modo fuerat preliatus· Ad hec
nullus celeriꝰ scripsit·nemo velociꝰ
legit Quaternas eciā eplās ꝓhibe
tur simul dictasse Benignitate ade
o p̄ditꝰ·vt quos armis subegerat
clemētia magis vicerit

Capitulū decimūsextū Que nr̄a
tibus mala proueniant ab indisci
plinatione·

SEd quid maiorꝝ v̄tutē re
plico ⁊ reuoluo· Defecit e
tas nr̄a ⁊ fere ad nichilū redacta est
honoribꝰ intumescit· honorꝝ nesci
ens gradus·vanitate noīm delecta
tur· ꝯtempta rerū veritate et fructu
Aleator auceps· q̄dq3 magꝰ mire
re stulticiēs· et qui virilia nūq̄ trac
tauerūt·sed neq3 nota habuerūt of
ficia cū ad opera lasciuie pilo fruti
cante cuteq3 īdurata tāq̄ īhabiles
reprobātur·militē induūt·p̄ncipila
tum ducatūq3 affectant et seducto
res et doctores pollicētur officij qd̄
nūq̄ didicerunt· Porro nullū vnq̄
īperiū sic virtus dilatauit·cuiꝰ isti
nō sufficiāt ꝯtrahere fines·aut ocio
vires euacuare Si michi nō credis
vl' opibꝰ crede· Pudet dicere qd̄ do
lor est et ignominia sustinere · Dū
armata nobis milicia stertit· dum
alienā expugnāt pudiciā/ suā pro
stituūt·dū nobiliū circueūt domos
quinia explorant· vt epulentur co
tidie splendide·dum ampullas pro
iciunt·⁊ sequipedalia verba·sine cu
rec trucidātes sarracenos ⁊ parthos
et si q̄d aliud hostili cēset noīe Dū
hoc faciūt milites glōsi niniciolinꝰ ī
domitus īsolescit·iermes britones
ītumescūt·ipsoꝝ q̄ dicūtur palatini
comites ⁊ regū sāguine gloriātur·
fere ad seditionē ꝯpellūt ⁊ q̄si tribu
tarios faciūt· Nō est q̄ cū eis velit
manū ꝯserere·aut q̄ velit eq̄ marte
q̄d valeāt experiri· Armati iermes
ad cāpestria ꝓuocāt·ꝗ iermes ad sil
uestria·q2 de ꝓpria v̄tute diffidit/
nemo nostrorū ꝓseq̄tur Vtinā me
moriꝰ tenuissēt qd̄ de cisalpinis ro
mana narrat hystoria· cuiꝰ v̄ba sūt
hec Cisalpinorū icolis cī ferarꝝ cor
pora plus q̄ humana erāt·ꝗ experi
mento dep̄hēsū ē · quia sicut virtꝰ
eorū p̄mo īpetu maior est q̄ virorū
ita sequēs minor est q̄ feminarꝝ Al
pina eni corpora humēte celo edu
cata habent aliquid simile niuibus
suis Cum mox incaluerint pugna·
statim in sudorem eunt ⁊ leui motu
quasi sole laxantur Alibi quoq3·
Alpinatum gentiū feritas facile vel
per mulieres ostēditur·que deficien
tibus telis infantes suos afflictos
humi in ora militum aduersa mise
rūt· Si essēt plane q̄ īpugnarēt ni
nicollinos nr̄os p̄auldubio vicerēt
Sed vt ait amēciꝰ Nō est qui faci
at facīeda·q̄ fere ꝓsia vltronea natu
ra ꝯpellit Armatā ꝓuinciā iermis
ībelliꝗ barbaries aggrediꝰ depopu
latꝰ ⁊ vastat·⁊ q̄ domi sue esurit mili
te nostro cedente de nr̄o saciatur·et
in nostro facit luxurie diem festum·

Nūquid eni nō cedit miles q̄ nō re
pellit hostē irruētē ꝟl imminētē? Si
vero nec amor patrie. nec rerū cap
na nec salutis iminentis ab hoste
dispendiū. vel pudoris stimul9 vtu
tem miliae nr̄e excitare debuerat.
cui iā inermis ꝛ insolens walesis
insultat. Prouerbialiter dici solet q2
misera terra est. quā agaso vel muli
o depopulatur. Qz si nulla exhor
tatioē virili nr̄i possunt milites ad
virilia incitari. vel mr̄es et vxores
cedentium eos vrgeāt ad virtutē.
Nam aliquid tale in priscis hysto
rijs inuenitur. Cū eni irruētib9
medis acies psarū pulsata in fugā
ageretur. ꝛ ōnino deficiens. nec vic
torem respicere auderet. mr̄es ꝟl vx
ores eoꝝ passim obuiā fugientib9
occurrunt. ꝛ mulierū densata acie/
orāt vt in pliū reuertant. Nolētib9/
sublata veste/obscena corpis ondūt
rogantes viui in vteros matrū vel
vxorū velint refugere. Hac repressi
castigatione in pliū redeūt. ꝛ facta
impressioē/quos fugiebāt fugere cpu
lerūt. Vtinā sic faciāt vxores ꝟl mr̄es
nr̄oꝝ marchionū. dum q̄n̄q3 occa
sioē patriā seruēt icolumē. ꝟl labē
pudoris āmoueant ¶ Cplm xvij.

Nobis a nr̄atib9 exēpla esse vtutū
ꝟl q̄s ciuitates in ytalia condiderit
brēni9 scd'3 antiquas hystorias.

Verū quod a nr̄is nūc queri
mus iā pte deperijt ꝛ eousq3
maioꝝ nostroꝝ vtus ma
nauit ad alios. vt plenitudo diuitie
vene a fōte videatur i riuulos defe
cisse ei neq3 a rōnis/ ꝛ grecie tm̄ no
bis sunt exempla virtutis/ nā ꝛ do
mesticæ habūdam9 Tradūt hysto
rie brēnū ducē senonū. q̄ exitū ro
manorū apud flumē albā cōfecit ip
sāq3 vrbem romā irrupit. cepit / et
cesis patrib9/ ꝛ sublata ytalia/inuasit
greciā/vastans oīa/ vniuersisq3 ter
ribilis vsq3 ad delphici appollinis
tēplū. quod situ est in mōte parna
so processit/ipsiusq3 appollinis appe
tens spolia securaliter iocat9 ait lo
cupletes deos largiri hominib9 o
portere. Hūc ingr̄ tradūt de maio
ri britānia que ab aduētu saxonū
in insulam appellatur anglia oriun
dum ¶ Apud trogum pōpeiū in vi
cesimo refertur. q2 senones galli cū
militones brēnij cū in ytaliā venis
sent. tuscos a suis sedibus expule
runt in ea condiderūt vrbes egregi
as. mediolanū. cumas. brixiam.
veronam. vergamū. tridētum atq3
vincēciā. Nam q2 vrbē senensiū se
nib9 suis. et valitudinarijs armen
tarijsq3 construxerint. non modo
fides hystorie. sed celebris traditio
est/ex eo quidē validior / q2 senēses
ꝟl liniamētis membroꝝ ꝛ venusta
te faciei/ ꝛ coloris grā/morib9 quo
q3 ipsis ad gallos et britones a q̄
bus originem cōtraxerūt videtur ac
cedere. Licet eos vetustas tpis/celi
plaga/sit9 regiōis/cōuict9 finitimoꝝ
q̄b9 sāguie ꝛ morib9 diu cōmixti sūt
ex mag̃ pte mutauerit. Nōdū tn̄
colorē gallicū cādorē scz/ h̄ oīa ad
viciñoꝝ similitudinē exterminasse suf
ficiūt. Greci nāq3 lac galac dicūt.
Vn̄ et galaxias lacte9 appellatur ꝟl
galli q̄si colore lactei et galathe q̄
qnz dā sunt gallo greci. i finib9 grecie

quos gallorum milicia occupauit.
Mansit āt exercit9 ille/brenno du
ce/triūphator ꝛ sēp īuict9. donec in
surgē aus9 est in deos. ipm̄ apolli
nis delphicū inuadēs tēplū. Ubi cū
incole dei opē supplicit̄ iplorarēt. iu
uenē sup̄ modū huānū insignis pul
chritudīs ī delubri culmine ꝯspexe
rūt Audit9 ē etiā stridor arc9 et stre
pit9 armoꝝ. Ubito etiā t̄re motu
pmontis abrupta galloꝝ strauit
exercitū Insecuta deinde tēpestas est
q̄ grandine ꝛ frigore saucios absūp
sit. Dux ipē brēnus cū dolorē vul
nerū ferre nō posset. pugiōe vitā fi
niuit ¶ Nec moueat quēq̄ vt dic
tū est in templo visū esse appollinē.
ad ducis inuicti audaciā coercendā.
delēdūq; exercitum qui pmittente
deo/exigētib9 culpis hoim/multas
deleuerat naciōes. cū certū sit aeri
as ptātes plurimū neq̄ciē sue exer
cere/in illos qui sane fidei expertes
sūt. et vere religiōis ignari Eis nā
q; grā subtrahitur: daturq; malig
nis spiritibus licencia nocendi. cum
nisi domino permittēte omnino no
cere non possint. nec si velint. Et si
cut euangelico docetur testimonio
non impetrata licencia non audeāt
aut queant irruere in gregē porcoꝝ
¶ Caplm̄ xviij. Exēpla recentiū
hystoriaꝝ ꝛ quomō rex henricus se
dauit tēpestatē ꝛ procellas regis ste
phani serenauerit ꝛ pacauerit īsulā
ET quia brenni hystoria
aliciui forte nimis remota
videbitur ad demonstrādā
virtutē gentis cui nō natura. ꝫ doc
trina exercitū ars et forte dux de
est. accedo ꝓpius et ea que fere sūt
oibus nota cōpendioso sermone ꝓ
ponā. ¶ Cund9 quāta virtute an
gloꝝ danos danos se fregerit. mo
tusq; cōpescuerit nocivoꝝ. vel ex eo
pspicuū est q̄ ob egregie virtutis me
ritū quā ibidē potēt et patēt exerci
it. cantia nrā p̄me cohortis honorē
et p̄mos cōgress9 hostiū/vsq; in hodi
ernū diē in oibus prelijs obtinet.
prouīcia quoq; seuriana q̄ moder
no vsu et noie ab incolis wiltesira
vocatur. eodem iure sibi vendicat co
hortē subsidiarīā / adiecta sibi deuo
nia et cornubia Ad tēpora nrā des
cendo. Rex angloꝝ qui ruffus cog
noiatus est. armis quidē strenu9.
sed parū religiosus. et qui psecutiōs
sanctorū ꝛ precipue sancti anselmi
cātuarꝭ/spiculū inuidie quo suffoca
tus est. in se visus est ꝓuocasse. Is
inquā cenomānū expugnauit. comitē
cepit. nec tn̄ dignat9 ē eū carcerali
custodie mācipare. tātoq; opi attesta
bitur impꝑpetuū mons barbat9. aut
si alio noie cēsere maluerit dicatꝰ
mons barbarus aut barbaroꝝ.
¶ Transeo ad successorē ei9 henricū
inclitū regē. qui leo iusticie appella
tus est/quē sicut publice notū est nō
modo vrbes. sed et turres gallie ti
muerūt. Uꝫ q̄lit̄ regē frācoꝝ ꝯmis
so p̄lio fregerit et fugauerit. qr ꝑce
lebre ē. et victorie ill9 in vtroq; reg
no/q̄ publico p̄lio interfuerunt/plu
rimi testes extāt. ne replicare notissi
ma tediosū sit scient̄ p̄tereo. Nor
mānoꝝ ducē virū bellicosū / armis
strennuum. qui iherosolima libera
ta redierat. sub vmbra nominis.

quomodo ceperit alieni regni ingres
sus terminos/referre superuacaneum
credo. cum etiā iuniores eundē cap
tum viderint in custodia publica/ha
bita tamen estimatiōe dignitat̄ꝫ et
sanguinis. Testātur hoc normāno
rum proceres. alij capti. alij incarce
rati. alij exheredati in hodiernū di
em. Sed et sepulchrū captiui ducis
apud nos est. ¶ Postremo ne lōge
petantur exēpla. nepos illius totius
cui si collate iam gracis virtutū in
finem cohesissent merita. rex optimus
apud britannias. normānorū et a
quitanorum dux felicissimus et primus
tam amplitudine rerū q̄ splendore
virtutum q̄ strennuus. q̄ magnificus
q̄ prudens et modestus ab ipsa vt
ita dicā infācia fuerit nec ipse liuor
silere aut dissimulare potest. cū opa
recentia et manifesta sint. et a britā
niarum finibus ad hyspanie limites
virtutis sue protenderit et cōtinuaue
rit titulos scȝ ingeniū et rerum pru
dentia velox. ante pilos venit. dicē
da tacēdaq̄ callet. et potis est nigrū
vicio prefigere theta. Volēs naq̄ de
us gentis p̄uaricatricis punire ma
liciā rupto federe qđ iuramēto pro
cerum cū filia leōis iusticie firmatū
fuerat; nouercū pmisit sublimari fa
uorem. et i regno alieno regnare ho
minem cōtēptorem boni et equi/cu
ius cōsilium infatuatū est ab inicio.
cuius causa in iniquitate et perfidia
fundata est/negligente discipline. vt
eo non tam regnante q̄ concutiente
et collidente clerū et populū prouo
carētur omnes ad oīa. Mensura nā
q̄ iuris ius erat. Inuadēs ergo reg
num exheredauit. exclusit dominū.
pro quo quidē si fides esset in hoīe/et
decessorū merit̄. et ex necessitate iura
mēti/sibi fuerat moriēdū. vicinas stu
duit corrūpere natiōes cū p̄ncipibus
matrimoīa ꝯtraxit et amicicias. ne
quo dei bn̄ficio puulus qui adhuc va
giebat ī cunis ad petitionē hēredita
tis posset accedere. Plurima q̄dē adū
sus īnocētiā machinabat̄. Sed in oī
bus hijs mētita est iniq̄tas sibi. eoq̄
īnotuit. qz deus verax est. q̄ fidē quā
deo suo dn̄oq̄ terreno nō seruauit.
eā neq̄q̄ reppeit ī subiect̄. Eadē nā
q̄ mēsura remensū est ei. q̄ ipse alijs
p̄mēsus fuerat. Ac si oēs apud enniū
didicissēt. neq̄ dedi neq̄ do īfideli cui
q̄ fidem. Sed cū multa male pauca
bene. illud quidē pessime egit. q̄ in
contemptū dei in xp̄istos eius ma
nus iniecit. non sine nota pfidie et
proditionis. quā nefarij operis me
rito contraxit apud oēs vt ad curiā
eius exinde nemo secure accederet.
Non tamen solos. et si primos ad
perniciē sui cepit episcopos. sȝ omni
bus quos suspectos habuit. pditio
nis sue tetēdit insidias. At incaptio
ne episcoporū inicium malorū fuit
et ab ea die nō defuit gladius lateri
eius et facta sūt sp nouissima hoīs dete
riora p̄orib9. Quid multa? In diebus
eius multiplicata sūt mala ī terra. vt
si q̄s ea sūmatī recēseat. hystoriā io
sephi possit excedere. Verūptn̄ se il
lis pueri deus opposuit. et fere āte eta
tē et munus militare/sic malignātiū
impetū fregit vt theodosio iuniore
quē hystorie cōferūt alexādro q̄nq̄
dictus sit nō esse. et vtinam nunq̄

inueniatur inferior. Nec mora in p̄
mus adolescentie ānis impubes ad
huc miliciam aggressus est/vultuqꝫ
serenacori ⁊ fortiori manu diuini aux
ilij hostium corda concussit ⁊ fregit
Statimqꝫ insurrexerūt in eū reges
francorū ⁊ anglorum. collectis viri
bꝰ suis ⁊ vtroqꝫ imanior hostis eu
stachiꝰ ille sororius regis francorū.
qui ꝓpriam agens causam nō tam
patri ꝙ̄ sibi paternū dyadema con
seruare nitebatur. Et eos quidē nō
modo viriliter neoptolemus noster
sustinuit. ſꝫ ex maxima pte potenter
superauit. Vñ tactꝰ dolore cordis
intrinsecus eustachiꝰ quem p̄dixi ꝙ
ī vita optimū fecit rebꝰ excessit huā
nis. quē letantibꝰ bonis. ⁊ publice
fortune ꝯgratulantibꝰ. qm̄ hoc fla
gellū alid patrie īminebat luxerūt
ābubaiarū collegia. pharmacopo
le mēdici. mimi. balatrones. hoc
genꝰ omne. Ne tamē obitus eius
glorie ducis nostri quicꝙ̄ detrahēt
deditionē. chraumersie in cuiꝰ subsi
diū cū patre venerat. in manu vali
da ⁊ numero āpliori nimis arma
tus. militū instructꝰ copia sustinuit
p̄sens ⁊ vidit. Dux aūt consilio v
niꝰ p̄monitus. inter castrum qd rex
munierat ⁊ regis copias. suū sed lā
ge minorem exercitū intericeat. Ne
tamē hoc alienigene ascribant viri
bꝰ suis nostro p̄apue milite niteba
tur. Ad hoc demū exigētibꝰ culpis
perductꝰ est qui regnū occupauerat
vt cogeretur exheredare filium ⁊ du
ci cedere regni successionē. ⁊ totius
regni proceres et miliciam fidelita
te p̄stita obligare Transeo ad ob
sidionem chiuonis quia ibi āglos
⁊ normannos quos iā multiplex
confederatio vniuit precipuos et
magis strennuos in captione castri
extitisse nullus ignorat Nam silea
de vāncto ⁊ toto minoris britānie
ꝙ̄uis grandis prouincia sit comita
tu. qui rebellis esset in hodiernū di
em nisi robur gentis anglorum es
set fortitudini. Hoc ipm aut vertꝰ
ā amore ⁊ v̓tute allectꝰ. incertū ei ē
illustris blesentium ⁊ carnotensiū
comes castra q̄ pupillaris etatis
tempore amissa fuerāt. ducatui nor
mannorum restituit. Longum est si
indita gesta tanti principis enume
rare contendam. que sicut omnes ā
mirari necesse est/ita plene describē
impossibile. nec ego viribꝰ meis ar
rogo in quo si iuxta p̄cedentis grē
cursū sibi diu successerit ꝓspera suda
re poterunt orosiꝰ. egisippus ⁊ tra
gus. Ceterū adolescentie exitus a
liquibꝰ suspectꝰ ē. ⁊ vtinā frustra a
bonis timeatur. ¶ Capl'm xix. De
honore militibꝰ exhibendo ⁊ modes
tia indicenda. ⁊ q̄ milicie arte tradide
rint. ⁊ generalia q̄dam p̄cepta eorꝫ

QUid morer in ꝯmendatiōe
gentis. quā de natura ꝯstat
ēē laudabilē? Beatꝰ euge
nius eam ad quecūqꝫ vellet applica
ri dixit esse ydoneam. ⁊ prefecerdam
alijs nisi leuitas īpediret. Vꝫ sicut
ti hanibal negabat posse viā roma
nos. nisi in patria sua: ita ⁊ hec dū
peregrinatur. inuincibilis est Nā in
sedibꝰ suis faciliꝰ expugnatur. Hoc
aūt forte cōe hn̄t cū ceteris gētibꝰ
incole britanniarum atqꝫ ytalie.

Si recte vero fuerint instituti et doc
trinā exercitatiōe firmauerīt. hono
rati incedāt. habeātur patrie defenso
res niteant cultu qui tñ viros dece
at. nā cultus lasciuior nec in mulie
bri sexu vicio caret ā nota. Crebro
nāq₃ cōꝑtū est in bellis milicie lasci
uientē. ⁊ splendidū apparatū nō tā
ciuibꝰ conferre victoriā: q̃ hostes i
uitare ad p̄dam. vñ ⁊ hānibal cū a
pud regem āthyochū moraret̃ cau
sa ꝓfugij facetissime cauillatꝰ est.
rege ostētāte exercitū/insignibꝰ au
reis ⁊ argenteis florentē. inducentē
currꝰ cū falcibꝰ ⁊ cū turribꝰ elephā
tos ⁊ oēm equitatū frenis ephipijs
monilibꝰ ac faleris ꝑfulgentē. Cū
ergo rex contēplatione tāti ac tā or
nati exercitus gl'abūdꝰ hānibalem
aspexisset. Putas ne inquit satis
esse romanis hec oīa? Tūc penꝰ
eludens ignauiā imbelliāq₃ militū
eius p̄ciose armatoꝝ. Plane inq̄t
satis esse credo. ⁊ si romani auarissi
mi sint. lepide quidē breuiter et a
cerbe. Nam rex de numero exercitꝰ
⁊ de estimāda cōparatiōe q̄siuerat.
⁊ illū liquet respōdisse de preda
Deniq₃ si naso a milicia artis sue
arcet ⁊ iubet procul esse iuuenes vt
feia cōptos. quis credat eos ad ro
bustam miliciā admittendos? Opifi
ces artiū singularū id rerū suarū p̄
ceteris ornāt. a quibꝰ se sciūt p̄ cete
ris honorari. Vñ liquet milites o
portere armis q̃ vestibꝰ nitidiores
esse. Eneas a digitis gemmas ad
ensem. ceterum ad pocula legitur trās
tulisse Machabeos ꝯstat clipeos in
aurasse et ex fulgore eorū fortitudi
nē gentiū dissipatam. eos tamē cre
dibile est veste cōi fuisse contētos
Nichil est qd' minꝰ deceat militē q̃
cultus mollior ⁊ delicie vestiū exq̄si
te. nisi forte cū trasone ad munitio
nē thaidis expugnādā. veneri deuo
uerit miliciā suā marte ꝯtēpto Do
ces quoq₃ vitāde sūt. et mediocrita
ti q̄ aureo incedit tramite/iugit' insistē
dū Hoc āt volo ire ꝑsuasū nr̄atibꝰ si
exerceant̃ ꝟtutē nō deesse. q̄ tñ fre
quēt' incidit si nō disciplina firmat̃
Artē vō rei militaris lacedemonij
tradidisse dicūt̃. vñ ⁊ hānibal ytali
am petiturꝰ. lacedemoniū quesiuit
ductorē armoꝝ Qui desiderat pacē
p̄paret bellū. q̄ victoriā cupit/diligē
ter inbuat militem. q̄ secūdos optat
euētꝰ dimicet arte nō casu Nemo
prouocare. nemo offēdere audeat
quē scit supiorē fore si pugnet A
thenieses vnū pre ceteris mādasse
militibꝰ/p̄sci loquūt̃ ānales Mi
les nūdū emeritꝰ exercicio ⁊ labo
ri iugiter assuescat Nā hec solēt in
castris sanitatē. ⁊ in cōflictu p̄stare
victoriā Idē eciā tradiderūt. quia in
peditibꝰ robur consistit exercitꝰ. ⁊
parūp aptū ēē milicie q̄ nisi eques
sit/pugnare nō nouit. verūptñ nec
exerceri nec ad pugnā vocatur vtili
ter cui stipēdia nō ꝓcedūt. Si enī
subtrahas alimēta: tibi miles ob
sequiū negabit aut fidē Fames enī
vt dici solet pugnat interiꝰ. et sola
hec q̄ tutissiā videt̃ expugnat Nes
cit plebs ieiuna timē Si vō alimē
ta processerīt nūc timore pene. nūc
p̄miorꝝ spe ad officiū incitetur Sit
vbiq₃ cāpi ductores. ⁊ militarium

exercicioꝝ magistri. ⁊ hijs ipsis certa
proueniant ⁊ videbis in breui gē
tem in id virtutis esse reductā/ quo
vigebat: quādo maximꝰ imperato
rū iulius cesar territa quesitꝰ osten
dit terga britannis. ¶ Sed et de
liberationes castrenses fiāt et tamē
frequētiꝰ agitentur. vt in hijs exer
citatꝰ miles cū vsus exegerit quid
maxime expediat sciat eligere. Si
vō res fuerit seria lateat militē. ca
ꝗ militare pceptū est. qd fieri debe
at tractato cū multis. qd vero factu
rus sis cū paucissimis ⁊ fidelissimis
vel potiꝰ ipse tecū. Raro enī manet
absconditū. qd ad notiā multitu
dinis venit. ¶ Militaria qꝫ pcepta
ꝯ exēpla strenuoꝝ in moribꝰ sepe
referēda sūt. vt hijs ad sciaꝫ instruā
tur. illis accendātur et aīmētur ad
virtutē ¶ Nec tamen ꝓpositū meū
est rei militaris hic artē tradē. que
quidē maxima est ꝯ pnecessaria. et
sn̄ qua vt verbis plutharchi vtar.
mancꝰ quilibꝫ intelligit̄ pn̄cipatꝰ.
Quā si qs ediscē voluerit adeat ca
thonē cēsorinū. legat ⁊ illa q̄ corne
liꝰ celsꝰ. q̄ iulius iginꝰ. q̄ vegetius
renatꝰ. cuiꝰ eo qd elegātissime ⁊ di
ligētissiē rei militaris artē tradidit.
licet exēpla ꝯstrinxerit. plura īserui
legat inquā q̄ isti posteꝝ pscribēda
duxerūt. Hoc tn̄ in oīm artiū vtili
tate ꝟsatur. vt neq̄ꝗ pceptis exer
ciciū desit. Nā sicut ait cicero. in vnā
quāqꝫ rem dare precepta facillimū
est. sed eam efficaciter exsequi labo
riosissimum. ¶ Qui vero in precep
tis eloquētie ad herenniū scribens
de arte dicendi asseruit. eā scilicꝫ in
efficacē et inutilē esse sine vsu et ex
ercitatiōe dicendi. ad oēs artes ar
bitor trāsferendū. quatenꝰ non fir
mantur vsu. nec exercicio roborean
tur. Adeo quidē vt si artē vsūqꝫ dis
socies. vtilior sit vsus expers artis
ꝗ ars que sui vsū non habet. Nam
et dauid in funda et lapide quoꝝ pe
riciā ⁊ vsum habebat allophilū stra
uit. ꝯ in baculo suo aggredi ausus
est virū cūctis terribilē. ⁊ bellatorē
ab adolescentia sua. Reiecitqꝫ lori
cam regiā ⁊ arma quibus exercita
tus non fuerat. ratus omnia īpedi
mento esse militi. quoꝝ vsus exer
cicio nō firmat ¶ Ceterū sicut ars
sterilis est/ vsꝰ ignara. sic ꝯ vsꝰ im
perfectus est qui ex arte non proue
nit. Est ergo singuloꝝ inicū a na
tura. qua reluctante. ⁊ vt dici solet
in vita minerua nichil recte aggre
dimur. Progressus ab vsu. ab arte
perfectio. si tamē iugi exercitatiōe
fuerit solidata. Obtinet hoc in libe
ralibꝰ. ciuilibꝰ. et mechanicis. aut
sique sūt quaꝝ nondū audiuimus
mentionē. vt ars infecunda sit sine
vsu ⁊ vsꝰ temerariꝰ sn̄ arte. Milicī
a ergo sn̄ arte iners est. inofficiosa
sn̄ vsu. Quo circa q̄ miles esse volu
erit. pdiscat artē. eāqꝫ vsu exercicio
qꝫ firmet/ vt cū electꝰ fuerit et mili
cie sacramēto ascriptꝰ reipublice et
sibi vtiliter viuat. et non sit prout
plutharchus ait manus manca.
Hijs enī verbis in institutione tra
iani nouissime vsꝰ est cū a manibꝰ
ꝯlapsꝰ est ad pedes. Sequamur g°
eū. vt sicut ipse ait q̄i soccos pedibꝰ
faciamus. vt non offendantur ad

lapidē/ obicere aliū/quē multiplex
īgerit cas9 ¶ Ca^m xx. Qui sit pedes
reipublice et de cura eis īpendenda.

PEdes quidē qui humiliora
exercent officia/appellanť
quorū obseq̄o tot9 reipub
lice membra per terrā gradiuntur.
In hiis quidē agricolaꝝ ratio verti
tur. qui terre semꝑ adherent. siue in
sationalib9 siue in ꝯsitiuis. siue in
pascuis. siue in floreis agitera Hiis
etiā aggregantur multe species la
nificij artesqꝫ mechanice/que in lig
no/ferro/ere/metallisqꝫ variis ꝯsis
tunt. cerules quoqꝫ obsequiū datiōes
et multiplices victus acquirendi vi
teqꝫ sustendande. aut rem familiarē
amplificādi forme. que nec ad pre
sidendi ꝑtinēt auctoritatē/ ⁊ vniūsi
tati reipublice vsqꝫquaqꝫ proficiūt.
Hec aūt tot sunt. vt respublica nō
octipedes cancros. sed et centipedes
pedū numerositate transcendat Et
quidē pre multitudine numerari nō
possūt. cū tamē nō infinita sint per
naturā: sed q2 tam varie figure sūt:
vt nullus vnꝙ̄ officiorū scriptor in
singulas species eoꝝ specialia pre
cepta dederit Verūtn̄ quod genera
le est oībus ⁊ singulis procuratur.
vt legꝭ scilicet limites nō excedāt.
et ad publicā vtilitatē ōnia referan
tur Debent aūt obsequiū inferiora
superioribus. que omnia eisdem vi
cissim debent necessariū subsidiū ꝓ
uidere. Vnde plutarchus ea dicit
in omnibus exequēda. que humilio
ribus id est multitudini prosūt Nā
paucitas semper pluribus cedit Ea
ergo causa instituti sūt magistrat9
vt a subditis iniurie propulsentur
ipsaqꝫ respublica/quasi illoꝝ opificī
o calcietur Est enī quasi discalciata
quando iniuriis exponitur. quo ni
chil potest ignominiosi9 esse geren
tibus magistratū Afflictus namqꝫ
populus quasi podagrā principis ar
guit et ꝯuincit Tunc āt totius rei
publice salus incolimis preclaraqꝫ
erit. si superiora mēbra se impendāt
inferioribus. ⁊ inferiora superiorib9
pari iure respondeāt. vt singula sit
quasi aliorū ad inuicē membra ⁊ in
eo sibi quisqꝫ maxime credat esse ꝯ
sultū. in quo aliis vtilius nouerit
esse ꝓspectū. ¶ Ca^m xxi. Republi
cā ad nature similitudinē ordinādā
et ordinē ab apibus mutuandam.

DEscripserunt de republica et si
diuerso modo cicero et pla
to. cū alter qualis esse debe
at disseruerit. alter qualis fuerit a
maioribus instituta. Hanc tamen
vterqꝫ ⁊ institute ⁊ instituende pre
scripsit formulā. vt vita ciuilis na
turā imitetur quā optimā viuendi
ducē sepissime noīauim9. Alioquin
nō modo īciuilis. sed potius bestialꝭ
⁊ bruta rite censebitur Que sit aūt
nature institutio ipā rationis experi
entia monstrare sufficiat. ¶ Poetaꝝ
doctissim9 maro ad quē plutarch9
suū destinat traianū. vt ciuilē vitā
ab apibus mutuetur Ammiranda
canit leuiū spectacula reꝝ. Sole co
munes natos ꝯsortia tecta. Vrbis
hn̄t/magnisꝫ agitāt sб legib9 euū.
Et priam sole certos nouere pena
tes. venture qꝫ hyemis memores. esta
te laborē. experiūť. ⁊ in mediū q̄sita

reponūt. Nāqꝫ alie victu īuigilāt.
⁊ federe pacto Exercētur agris. ꝑs
ītra septa domoꝝ. Narasi lacimā.
⁊ lentū de cortice gluten Prima fa
uis ponūt fūdamīa. deinde tenaces
Suspēdūt ceras. alie spē gētis ad
ultos Educūt fet9. alie purissima
mella Stipāt ⁊ liquido distendūt
nectare cellas. Sūt q̄b9 ad portas
cecidit custodia sorti. Inqꝫ vicē spe
culātur aq̄s / ⁊ nubila celi. Aut one
ra accipiūt venientū. ā agmie facto.
Ignauū fucos pec9 a p̄sepib9 arcent
Feruet opus. redolentqꝫ thimo. fra
grātia mella. Tū veluti lētis cido
pes fulmia massis Cū ꝓperāt aliȷ
taurinis follibus auras. Accipiūt
reddūtqꝫ. aliȷ stridētia tingūt. Era
lacu. genuit īpositis icudib9 antrū.
Illi int̄ sese magna vi brachia tol
lūt. In numerū versātqꝫ tenaci for
cipe ferrū. Nō alit̄ si ꝑua licet cōpo
nere magnis. Cicropias innat9 a
pes amor vrget hn̄di. Munere quē
qꝫ suo grādeuis opida curę: Et mu
nire fauos. ⁊ dedala fingere tecta.
At fesse multa referunt se nocte mi
nores. Crura thimo plene pascūt̄
⁊ arbuta passim. Et glaucas sali
ces. casiamqꝫ. crocūqꝫ rubētē. Et pi
guē tiliam. ferrugineosqꝫ iacīctos.
Oīb9 vna quies opeꝝ. labor oīb9
vn9. Mane ruūt portis. nusq̄ mo
ra. rurs9 casdē Vesper vbi pastu. tā
dem decedere cāpis: Ammonuit. tū
tecta petūt. tū corꝑa curāt. Fit soni
tus. musātqꝫ horas. ⁊ limiā circū.
Post vbi iā thalamis se ꝯposuere
silētur: In noctē. fessosqꝫ sopor su9
occupat art9. Nec vero a stabulis

pluuia impēdēte recedūt: Lōgius.
aut credūt sese aduentātib9 euris.
Sed circūtute sub menib9 vrbis a
quātur: Excursusqꝫ breues tēptāt
⁊ sepe lapillos. Vt cimbe īstabiles
fluctu iactāte saburrā. Tollūt. hiȷs
sese ꝑ inania nubila librant: Illum
adeo placuisse apib9 mirabē morē.
Qd nec cōcubitu īdulgēt nec cor
ꝑa segnes: In venerē soluūt. aut fe
tus nexib9 edunt: Verꝫ ipse foliȷs
natos ⁊ suauibus herbis. Ore le
gunt. ipse regem ꝑuosqꝫ quirites:
Sufficiunt. aulasqꝫ ⁊ cerea regna
refigunt. Sepe etiam duris erran
do in cotibus alas: Attriuere vltro
qꝫ animā sub fasce dederūt. Tan
tus amor florum. ⁊ generandi glo
ria mellis. Ergo ipsas q̄uis āgus
ti termin9 eui Excipiat. neqꝫ enim
plus septima ducitur estas. At ge
nus īmortale manet. multosqꝫ ꝑ ā
nos. Stat fortuna domus ⁊ aui nu
merāt̄ auorū. Preterea regē nō sic
egipt9 ⁊ īgēs Lidia nec ꝑpli partho
rū aut med9 hidaspes. Obseruāt.
rege icolumi mēs omīb9 vna est A
misso rupe fidem. ꝯstructaqꝫ mella.
Diripuere ipse. etiā crates soluere
fauoꝝ. Ille opum custos. illū āmi
rātur ⁊ oīs Circūstāt strepitu den
so. stipātqꝫ frequētes. Et sepe attol
lūt humeris. ⁊ corpora bello: Ob
iectāt. pulchrāqꝫ petunt ꝑ vulnera
mortē. ¶ Reipublice oēs auctores
ꝑcurre. reꝝ publicaꝝ reuolue hys
torias: vita ciuilis tibi rectius ⁊ e
legantius nusq̄ occurret Essentqꝫ
ꝓculdubio beate ciuitates si hanc
sibi viuendi prescriberēt formā.

¶ Capitulū vicesimūsecūdū. De
sine prudentia et solliatudine null9
magistratus subsistit icolumis. nec
viget respublica cuius caput infir
matur.

LOca quoqȝ venerabilia si
apū insistant vestigijs via
ɔpendiosissima ⁊ expedita
proficiscuntur ad vitā. Vide apud
maronē fundamenta cartaginis ⁊
earū collatione beate vrbis auspicia
a poteris āmirari. Omniū nāqȝ la
borē comunē agnosces. et neminē
ociari. ipsāqȝ reginā/cuius ope/ciui
tatis structura consurgit. et si labo
ri inferiorū manus suas nequaq̄ im
misceat. oculos tamen īpendit ope
ri. ⁊ totius mentis exercet solliatu
dinē. Nam sine prudentia et sollia
tudine nonmodo respublica nō pro
cedit. sed nec minima ɔsistit domus
Vñ in cōmendatione vlixis home
rus ei comitē docet sp̄ prudentiā af
fuisse. quā ritu poetico mineruā nū
cupauit. Imitator q̊qȝ illius maro/
virū insignē armis/⁊ pietate descri
bens/⁊ quē dignū censuit vt patrē
faceret romanorū ei in recte gerēdis
oībus achatē sociauit/eo q̄ solliatu
do prudentie que gerēda sūt rectissi
me promouet. ⁊ viro circūspecto sic
negocia sepe procedūt. vt nullis in
sidiantiū dolis prepediatur. ⁊ qua
si inuisibilis via gerendorū non pub
licata/ad finē intentionis perueniat
destinatū. Eleganter quidē cū nec
res militaris. nec pietatis op9 sine
solliatudine et prudentia valeat ex
erceri. Fidelis vtiqȝ contractus est.
cū solliatudo prudentie sociatur. q̄a

⁊ ingeniū perspicax retūditur ocio.
et solliatudo non proficit nisi diuit̄
vene fundamento nitatur Alterius
sic altera poscit opē res et coniurat
amice. Sed cuiuslibet rei q̄libet rec
ta inicia non procedūt. minerua re
cedente. ¶ Procedat tibi poeta mā
tuanus. qui sub ymagine fabularꝫ
totius ph̄ie exprimit veritatē Attē
de ergo nouarū auium diligentiā.
Qualis apes estate noua per florea
rura. Exercet sub sole labor. cum
gentis adultos. educunt fetus. aut
cū liquantia mella. Stipant ⁊ dul
ci distendūt nectare cellas. aut one
ra accipiunt venientū. aut agmine
facto. Ignauū fucos pecus a prese
pibus arcent. Feruet opus. redolēt
qȝ thymo fragrantia mella. Ita va
rijs tenentur occupationib9 aues.
⁊ dū sic coluntur officia singulorū
vt vniuersitati ꝓspiciatur. dū ius
ticia colitur finesoīm mellea dulce
do ɔfundit. ¶ Verūptamē null9
rei politice diuturna est feliatas.
nisi vniuersitati prospiciet caput in
columc Qđ si nō noueras. vel dido
nis docearis exemplo. Quāta enī
leuitate eneas admittitur. quātā
cito inuenit grām. homo ignotus.
exul fugitiu9. cui9 causa ignota est
persona suspecta Quāta curiositate
excepte sṫ ab aurib9 p̄napū fabulo
se narratioēs/hoīs suā euacuāt̄ cal
pā/ɔ̄parā q̄ret̄ glāꝫ. ⁊ id captāt̄/
vñ possꝫ auditorū sbuertere mētes
Precedūt g̊ ad introitū hoīs s̄mo
nes blandi. illecebre laudū cōaliāt
hospicij grāꝫ. ɔuiuiū accurati9 istru
it oīm captata sedulitas/fabule se

quũtur cõuiuia/venandi multiplicíſ
q̃ʒ luxurie leuitas comitatur inceſ
tũ· Parıũt hec incendiũ· deſolatio
nem ciuiũ· ⁊ perpetue hoſtilitatis ꝓ
rogant cauſas Hic finis feminei et
effeminati regni· quod licet virtu
tis habuerit fundamentũ: ſuccedẽti
b9 proſperis minime potuit inueni
re ꝓceſſum· Leuiter admiſſus eſt q̃
q̃uis ex pietatis officio· vt hoſpes
nõ fuerat excludend9· oportuni9 ta
men fuerat cũ vt aduenam nõ qua
ſi iudicem introire ❡ Cplm̃ xxiij·
Leuitatẽ ſicut loquendi ita ⁊ audi
endi vitandam· ⁊ qđ finis volupta
tis pñia eſt·

Omnia inquit fac cũ cõſilio
⁊ poſt factum nõ penitebis
Preterea ſicut p̃ncipem le
uia ꝑferre nõ decet ſic nec facilem q̃
dem eſſe ad leuia audienda· Ait ei
ſapientia Princeps qui libenter au
dit verba mendacij· oẽs miſtros ha
bʒ ĩpios Cõfabulatioĩb9 ⁊ ꝯuiuijs
ſe totis virib9 ĩmiſcet venus· cui9 q̃
prima miſſilia libẽter admittit· q̃n
poſterioribus vulneretur grauius
vix euadit· Viſ9 ⁊ alloquiũ· cõtac
tus· ⁊ oſcula· factũ· ſicut ſe p̃cedunt
ordine: ita ex neceſſitate doloris in
ferũt ꝑtum· Voluptatis ſiquidem
finis pñia eſt· Si michi nõ credis
vel demoſteni crede· qui ſatis v̾ba
ne hoc laidi dr̃ reſpondiſſe· Hec aũt
lais chorinthia· ob elegantiam ve
nuſtatẽq̃ʒ forme· grandem pecuniã
ꝓmerebat· Conuentuſʒ ad eam di
uor̃ʒ hominũ ex oĩ grecia celebres
erant· Nec admittebat niſi qui da
bat que poſcebãtur· Poſcebat autẽ
illa nimiũ quãtũ· Hinc natum eſt
frequens illud ꝓuerbium apud gre
cos· fruſtra quis corinthũ tendit ad
laidem niſi queat aut velit dare qđ
poſcitur· Ad hanc ille demoſtenes
clanculo adit· ⁊ vt copiã ſui faceret
petit· At lais hoc quantum popoſ
cit· quod noſtratis nũmi denarium
faciat decies mille· Equaturq̃ʒ me
dietati talẽti maioris qđ noſtrat̾ de
narij vigĩti milia claudit Tali pe
tulantia mulier̾ atq̃ʒ pecunie mag
nitudine ictus expauiduſʒ demoſte
nes auertitur· Et diſcedens ego ĩ
quit/penitere tanti nõ emo ❡ Vis
ne proximiora? Noſti quis dixerit
q̃r habet hoc voluptas omnis / ſti
mulis agit fruentes· apũq̃ʒ par vo
lantiũ/vbi grata mella fudit/fugit
⁊ nimis tenaci ferit icta corda mor
ſu· Inicia nãq̃ʒ cupidinis dulcia ſunt
ſup̱ mel ⁊ fauũ· at nouiſſima eius
quouis abſinthio amariora· Quis
eſt enim finis confabulationis con
uiuiorum ⁊ explete libidinis niſi pi
ra incenſa ⁊ que in omnes ciues de
ſolationis incendia ſpargit?

❡ Cpl̾m xxiiij· Vicia poteſtatum
ferenda ſũt eo q̃ in eis auſpicia pub
lice ſalutis conſtãt· ⁊ q̃ diſpenſato
res ſalutis ſunt ſicut ſtomachus in
corpore animali nutritiua diſp̱tit ⁊
hoc ex ſententia domini adriani pa
pe quarti

Vade inquit ſalomõ ad for
micam· o piger· vt proui
dentia habeatur· At ph̾us
mittit virũ politicũ ad apes vt ab il
lis ſuũ diſcat officiũ· cui ſi tirij acq̃e
uiſſẽt neq̃q̃ luxurie indulſiſſẽt· ⁊ de

gentis incolumitate perpetua gau
deret. Sed quia vicium in muliere
domina radicauit/effeminati duces
subduxerūt colla virtuti ¶ Porro
Et si in officio virtutum sit remissior
p̄ncipatus. colēd9 ē tn̄ ⁊ sicut apes
in humeris regē suū attollūt/ita sb
iecti quos pedes Et membra esse p̄
dixim9 dū modo pnicios9 vicijs nō
sit omīodum ei exhibeant famula
tum. Nam et si laboret vicijs fere
dus est tanq̄ in quo salutꝭ auspicia
prouincialib9 extāt. Rege icolumi
mēs oib9 vna Amisso rupe fidē
Illiricii et traces cotidiano exercicio
iduratī. glā bellice laudis finitimos
macedones terrebāt. Qui p̄lio pul
si. rege suo regis defūcti filio i cunis
plato ⁊ pone aciē posito: acri9 ēta
mē repeciere tāq̄ ideo victi fuissēt. qd
bellātib9 defuerat auspicia regꝭ sui
victores futuri. vel ꝓpterea ꝙ ex su
perstitione vel fide/animū vincendi
ceperāt. Nam ⁊ miseratio infantis
eos tenebat/quem si victi essēt cap
tiuū de rege facere videbātur Cōser
to itaq̄ prelio magna cede illiricos
fuderūt ostēdentes hostib9 suis p̄ore
bello/regem/ nō ꝟtutē macedonib9
defuisse. Quanti ergo esse debet iā
prouectus etate ⁊ dignitate. si tāti
habeatur vtroq̄ ꝓuehend9? Licet
aūt duri9 videatur tractare p̄plm. ta
mē auctoritas dignitatꝭ ⁊ vtilitas
officij debent ꝓuincialiū aīos miti
gare ¶ Memi me causa visitandi
dn̄m adrianū pōtificē quartū. q̄ me
i vlteriorē familiaritatē admiserat:
ꝓfectū in apuliam. Mansiq̄ cū eo
beneuenti ferme tres menses Cum
itaq̄ vt fieri solet inter amicos / se
pe super plurimis cōferrem9. et ip̄e
quid de se ⁊ ecc̄ia romana sentirent
hoīes a me familiari9 ⁊ diligēti9 q̄
reret. ego apud eū vsus sp̄us liber
tate: mala que i diuersis ꝓuincijs
audieram patenter exposui. Sicut
eni dicebatꝭ a multis romana ecc̄ia
q̄ mr̄ oim ecc̄iarū est se nō tā mrēm
exhibet alijs q̄ⁿ nouercam. Sedēt
in ea scribe ⁊ pharisei ponentes one
ra iportabilia in humeris hominū
que digito non contingunt. Dn̄an
tur in clero. nec forma fiūt gregi q̄
recto calle pergit ad vitam. p̄ciosā
supellectilem congerūt. auro ⁊ argē
to onerāt mensas. sibi ecā ab aua
ricia ninus pa Nā paup aut null9
aut rarus admittitur quē iterdum
nō tam xp̄us q̄ⁿ vana glā introdu
cit Cōcitiūt eccias. lites excitant.
collidunt clerum et populū. labori
b9 et miserijs afflictorū nequaq̄ cō
paciūtur. ecc̄iarū letantur spolijs.
et questū omnē reputāt pietatē Ius
ticiam nō tā veritati q̄ⁿ p̄cio reddūt
Oīa nāq̄ cum precio hodie. sed nec
cras aliquid sine p̄cio obtinebis.
Nocēt sepius et i eo demoēs/imitā
tur. ꝙ tūc ꝓdesse putātꝭ cū nocē de
sistūt exceptꝭ paucꝭ q̄ nomē ⁊ offici
um pastoris iplēt. Sz ⁊ ip̄e roma
n9 pōtifex oib9 grauis ⁊ fere itolera
bilꝭ est Preterea oēs arguūt ꝙ rue
tib9 ⁊ collabētib9 ecc̄ijs q̄s prīm cō
struxit deuotio. altaribus quoq̄ in
cultis / palatia exstruit. Et ipse non
modo purpuratus. sed deauratus i
cedit. Pallatia splendēt sacerdotū
⁊ in manib9 eoꝝ xp̄i sordidatꝭ ecc̄ia

Prouinciarꝫ diripiūt spolia · ac si thesauros ecclesie studeant reparare· Sed recte cū eis agit altissimꝰ · qm̄ et ipsi alijs et sepe vilissimis hominibꝰ dati sunt in direptionem· Et vt opinor dū sic in inuio errauerunt · nunq̄ deerit eis flagellum dn̄i· Os siquidē dn̄i locutum est· quia quo iudicio iudicauerint iudicabuntur· et sua mēsura remetietur eis· Antiquus dierū mentiri nō nouit· Hec inquā pater/loquitur populꝰ/quando quidē vis vt illiꝰ tibi sententias proferam? Et tu inquit quid sentis? Angustie inquā sūt vndiq̄ꝫ Vereor enī ne mendacij vel adulationis contraham notā· si solꝰ populo ꝯdixero · Sin āt / reatum vereor maiestatis· ne tanq̄ qui os meum in celū posuerim crucē videar meruisse· verumptamen qr guido sancte potentiane presbiter cardinalis populo testimonium ꝑhibet· ei vsq̄q̄ꝫ contradicere non p̄sumo· Asserit enī in romana ecclesia quādā duplicitatis esse radicē et fomentū auaricie q̄ caput et radix ē oīm malorꝫ· Neqꝫ id quidē in angulo· sꝫ consedētibꝰ fratribꝰ sācto eugenio p̄sidente qm̄ aduersus innocentiam meā feretini gratis excandu erat hoc publice protestatꝰ est· Vnū tamē audacter ꝯscientia teste profiteor· quia nusq̄ honestiores clericos vidi q̄ in ecclesia romana/aut qui magis auariciā detestētur ¶ Quis barnardi redonēsis scorꝫ ꝯsme et damiani dyaconi cardinalis ꝯtinentiam ꝯtemptūq̄ꝫ pecunie nō miretur? Nondū natus est a quo munus acceperit · Quod tn̄ a ꝯmunione fratrū

sinceriore iure ꝓueniebat· interdū accipere ꝑsuasus ē Quis non stupeat epm̄ penestrinū qui scrupulū ꝯscientie metuēs· et a participatione bonorꝫ ꝯmuniū abstinebat? Plurium tāta modestia/tanta grauitas est· vt fabricio nō inueniātur inferiores· quē agnita salutis via modis omnibꝰ antecedunt Quia vero instas· vrges/ꝑ̄apis· cum certū sit qd̄ spiritui scō mentiri nō licet· fateor qr qd̄ ꝑ̄apis faciendū est· et si nō sitis omnes operibꝰ imitandi· Nam q̄ a doctrina vrā dissentit aut hereticꝰ aut scismaticꝰ est· sed deo ꝓpicio sūt· qui nō oīm nr̄m opa imitētur· Paucarū ergo labes sinceritatis maculā et vniuersali ecclesie infamiā ingerit· et ī ea opinione deo frequēciꝰ moriuntur ne totam corrūpant ecclesiam Vꝫ et boni rapiuntur interdū ne malicia īmutentur· et quia roma corrupta apud deum hijs reperitur indigna Tu ergo q̄ id habes officij· quere et insere humiles / vane glorie et pecunie contemptores · Sed timeo ne dū ꝑgis querere q̄ vis· ab ipsu dēte amico audias q̄ nō vis Quid ē pater qd̄ aliorꝫ discutis vitā et te ipm̄ minime ꝑscrutaris? Oms applaudūt tibi· pr̄ omniū vocaris et dn̄s/et capiti tuo infūditur oē oleū peccatoris· Vt ergo pr̄ es quare a filijs munera et retributiōes expectas? Si dn̄s· q̄re romanis tuis timorē nō incutis· et temeritate repressa eos ad fidē nō reuocas? At vrbem vis ecclesie tuis muneribus ꝯseruare Nūquid eā sic siluester muneribꝰ acq̄siuit? In inuio pr̄ es et nō in via·

Eiſdem eſt ꝯſeruanda muneribꝰ qui
bꝰ eſt acquiſita. Quod gratis accepiſ
ti gratis dato. Juſticia regina virtutū
eſt. ⁊ erubeſcit quouis p̄cio ꝑmuta
ri. ſi graciosa futura eſt. ſi gratuita
Nequaq̄ ꝓſtituat̄ ad p̄ciū. q̄ cor
rūpi nō poteſt. Integra eſt ⁊ ſemꝑ
incorrupta. dum p̄miis alios. et tu
q̄cuīꝰ app̄rimeris. Riſit pontifex.
et tāte ꝯgratulatus eſt libertati. p̄api
enꝰ. vt quociēs ſiniſtrū aliquid de
ip̄o meis auribꝰ inſonaret/hoc ei ſi
ne mora nūciarem. Et cū plurima
nūc pro ſe nūc contra ſe reſp̄ōdiſſet
apologū huiuſmodi michi ꝓpoſuit.
Ait ergo. Accidit vt aduerſus ſto
machum membra oīa totiꝰ corꝑis
conſpiraſſēt/tanq̄ aduerſus eū qui
voracitate ſua labores oīm exhau
riret. Nō ſaciatur oculus viſu. aurꝭ
auditu. laboribꝰ inſiſtunt manꝰ. pe
des ab itinere callū induūt. ipſaꝗꝫ
lingua vtiliter/⁊ ſermonem ⁊ ſilē
tium moderatur Oīa deniqꝫ mēbra
publicis inuigilant cōmodis ⁊ ī tā
ta ſollicitudine oīm et labore ſolus
q̄eſcit venter. ⁊ cum oīa parata fue
rint q̄ labor multiplex acquiſiuit ſo
lus oīa deuorat et cōſumit. Quid
multa? Cōdixerunt. vt a laboribꝰ
abſtinerēt ⁊ graui inedia conficerēt
illū inertem ⁊ publicū hoſtem. Ex
acta eſt ſic vna dies. ſecuta eſt alte
ra tedioſior tercia adeo pernicioſa
fuit. vt fere omnibꝰ defectū īduceret
Vrgente itaqꝫ neceſſitate frēſitem
in vnum conuenerūt acturi de ſalu
te ſua ⁊ publici hoſtis ſtatu Cū er
go oēs aſſiſterēt. oculi lāguerūt. pes
molem corꝑis nō erexit Ceperbāt

brachia. ſed ⁊ ip̄a lingua iners/⁊
deficienti palato ſociata. cauſā cōmu
nem exponere nō p̄ſumpſit Ad cor
dis ergo cōſilia omnia redierunt.
ibiqꝫ habita deliberatiōe racio pate
feat. qm̄ hec mala īgerebat qui an̄
denūciatus fuerat publicus hoſtis
Ex quo enī ei tributa ſubtracta ſūt.
⁊ ip̄i quaſi publicꝰ diſpenſator om
nibꝰ alimēta ſubduxit. Et quia ne
mo poteſt ſine ſtip̄ēdiis militare. cū
ſtipendia nō procedūt. debilitat̄ ⁊
frāgitur miles Sed nec in diſpēſa
torem poterat culpa refundi qui qđ
non acceperat minime potuit aliis
erogare. Lōgeqꝫ tuciꝰ eſſe/vt ei qđ
diſtribuat miniſtretur. q̄ illo euacu
ato oīa membra eſuriāt. Factū eſt
ita. ⁊ ſuadēte racione impletꝰ eſt ve
ter. ⁊ refocillata mēbra. ⁊ pax om
nium reformata. Abſolutus eſt ita
qꝫ ſtomacus: qui licet vorax ſit ⁊ a
uidus alieni. nō ſibi tamē petit ſed
aliis. que eo exinanito neq̄unt ſuſ
tentari Tale eſt īquit frater ſi rec
te attendas in corpore reipublice v
bi licet plurimū appetat magiſtra
tus. nō tam ſibi q̄ aliis coaceruat.
Si enim exinanitus fuerit. nichil
eſt qđ membris valeat impartiri.
Nam ſtomachi in corpore ⁊ princi
pis in republica idem officium eſt.
iuxta illud quinti ſereni Qui ſtoma
chum regem totius corporis eſſe cō
tendunt. vera niti rōe vident̄. Hu
ius enim validus firmat tenor om
nia membra. At cōtra eiuſdem frā
guntur cuncta dolore. Quin etiam
niſi cura iuuet viciare cerebrum Fer
tur ⁊ integros illinc auertere ſenſꝰ

Noli ergo neqꝫ nostrum neqꝫ secu
lariū principū durciā metiri. ſꝫ oim
vtilitatē attēde ¶ Capłm xxv. De
coherencia capitis ⁊ mēbrorū reipub
lice ⁊ ꝙ priceps quedā ymago deitatꝭ
est et de crimine lese maiestatꝭ qua
liter scꝫ ꝯmittitur ⁊ punitur et de
hijs q̄ sunt in infidelitate seruāda

Michi vero satisfactum est ⁊
persuasus sum deuotos hu
meros supponere potestati
Nec modo fero eā. sed grata est dū
deo subiecta est. ⁊ illi9 ordinē sequi
tur Alioq̄n si diuinis reluctetur mā
datis. ⁊ me theomachie sue velit es
se participem libera voce respōdeo de
um cuius hoī preferēdū Sic ergo
coherēat inferiora supiorib9. sic vni
uersa mēbra se subiciant capiti. vt
religio seruetur incolumis ¶ Rem
politicam legitur socrates instituisse
et in eam dedisse p̄cepta. q̄ a sinceri
tate sapientie quasi quodā fonte na
ture manare dicūtur Hoc autem in
summa colligitur vt q̄ in republica
humiliora sūt maiorū officio diligē
tius ꝯseruētur Institutionē traiani
cui9 mētio super9 facta est diligēti9
relege. ⁊ hec lacius cōscripta inueni
es Nobis aūt hec de vnitate capi
tis et mēbrorū ad p̄sens dixisse suf
ficiat. Hoc adiecto ꝙ p̄misimus ꝙ
lesio capitis vt p̄diximus ad ōnia
membra refertur ⁊ cuiusqꝫ mem
bri vulnus iniuste irrogatū ad capi
tis spectat iniuriā ¶ Ceterū ꝙ ad
uersus caput aut vniuersitatē mē
brorū dolo malo malicia p̄sumit.
crimē est grauissimū et ꝓximū sacri
legio. qꝛ sicut illud deū attēptat ⁊

ita ⁊ istud p̄ncipem quē cōstat esse
in terris quandā ymaginē diuinita
tis Et ex eo quidē maiestatis dicitꝭ
crimē. qd̄ ꝑsequitur illi9 ymaginē
qui sol9 sicut illustris comes legrces
trie robert9 modeste ꝓsulatū ge
rēs apud britānias dicere ꝯsueuit.
vere ⁊ ingenue maiestatꝭ retinet ve
ritatē. puta cū quis aduersus p̄nci
pis securitatē aut ꝓpli/ q̄d molitur
siue ꝑ se siue ꝑ aliū ¶ In hui9 autē
ꝑsecutioē oībus equa ꝯditio est. et
plerūqꝫ fit vt nec mortis beneficio
in hijs etiā quos nemo cōuenit in
vita liberētur. sed cōuictis mortuis
illorꝫ dāpnatur memoria: ⁊ bona
successorib9 auferuntur Nā ex quo
scelerati ssimū quis consiliū cepit.
ex inde quodāmodo sua mente puni
tus est Ex quo quis tali consilio ta
le crimen ꝯtraxit. neqꝫ alienare. ne
qꝫ manumittē posse ꝯstat. nec ei sol
uē iure debitorē Famosi quoqꝫ qui
alias ius accusādi nō habēt sine vl
la dubitatiōe hic admittūtur. ſꝫ et
milites qui alias causas defendere
nō possunt Nā qui ꝓ pace excubāt
magis magisꝫ ad hāc accusatioēm
admittendi sūt Serui quoqꝫ dn̄os
licenter deferūt. et liberti patronos
Hoc tamen crimē a iudicibus non
in occasionē ob p̄ncipalis maiestatꝭ
venerationē habēdū est. ſꝫ in verita
te Nā ⁊ spectāda est ꝑsona an potu
erit facē ⁊ an fecerit. an cogitauerit ⁊
an āteq̄ h° p̄sūpserit sane mētꝭ fue
rit Nec lubricū ligue ad penā faci
le trahēdū est Nā q̄ ei temerarij pe
na sint digni tamen ⁊ illis parcen
dum est. si tamen tale sit delictum

qđ vel ex ſcriptura legis deſcendat·
vel qđ ad exemplū legis vindican
dū eſt· Audiūtur ⁊ mulieres ī leſe
maieſtatis queſtione ❡ Nā coniurati
onē ſergij kateline iulia mulier de
texit· et marcū tullium conſulē in iu
dicium ei9 inſtruxit· Tremētis qui
dem ſubdendi ſūt· ſi hec ratio neceſ
ſitatis aut vtilitatis inducat· qui
criminis hui9 rei eſſe creduntur cū
illis quorum conſilio atqȝ inſtinctu
ad accuſationē viſi ſunt acceſſiſſe ·
ut ab omnib9 cōmiſſis cōſcijs vidic
ta poſſit inſtituta reportari ❡ Sūt
aūt plurima q̄ maieſtatis īformāt
crimen· vt ſi de morte principis trac
tetur aut magiſtratuū· aut arma q̄s
cōtra priam tulerit · aut relicto p̄n
cipe de publico bello ꝓfugerit · aut
ciuitatum ī ſeditionē aduerſus rem
publicam ſollicitauerit populū cui9
ve opa dolo malo hoſtes populi rei
qȝ publice/ cōmeatu· armis/ telis·
pecunia · qua ve alia re adiuuan
tur· vel ex amicꝭ reipublice fiūt hoſ
tes· cui9 ve dolo malo opa factū erit
quo magis obſides pecunia dentur
aduerſus rempublicam· quo min9
etiā gens extranee regionis reipu
blice obtemperet fecerit ❡ Itē qui cō
feſſum in iudicio reum ꝓpter hoc in
vincula cōiectum emiſerit· ⁊ in hūc
modū plurima que longū ⁊ impoſ
ſibile eſt enarrare· Sed qꝛ forma
fidelitatis in eo pre ceteris ſeruare
oportet· pauca ſūt ex quib9 quid non
liceat cōmodiſſiē colligi poteſt· Ne
ceſſarij nāqȝ cōtrarium/ impoſſibile
eſt· ⁊ ei qđ oportet fieri/ ſola illicita
contradicūt ❡ Exigit aūt fidelitatꝭ
forma · que neceſſario fidei ſunt in
ſerta· incolume· tutum· honeſtum·
vtile· facile· poſſibile ne cui fidelita
te tenemur aſtricti incolumitatē le
damus corporis· aut municiones q̄
bus tutus eſt detrahamus· aut p̄
ſumamus committere vnde honor
aut illius vtilitas minuatur· ẜ ne
qȝ id qđ facile ē / difficile fieri liceat/
aut qđ poſſibile eſt/ impoſſibile
❡ Preterea qui beneficiū / ab eo cui9
fidelis eſt/ poſſidet/ gerēdis ei9 aux
ilium ⁊ ꝯſilium debet· Unde quan
tum oīm domino debeatur/ ſole cla
rius lucet ſi tantū debetur hijs q̄b9
ſola fidelitate tenemur aſtricti Dꝫ
⁊ pena hui9 criminis tanta eſt: vt
nō facile crediderim nec a dominis
inſularum qui frequencius tyranni
dem induūt/ ſeuerius quippiam ex
cogitari poſſe· Et ne a tyrānorum
ſeuicia pene ſeueritas proceſſiſſe cre
datur· ipſius modeſtiſſimi iuris ver
ba ꝑ ꝑte poſuim9· Ait gᵒ ❡ Quiſq̄s
cū militib9· vł cū p̄uatis· vł barba
ris eciā ſceleſtē īierit factionē ⁊ faci
noris ip̄i9 ſuſcepit ſac̄mentū· vł de
derit· de nece etiā illuſtriū viroꝝ· q̄
ꝯſilijs ⁊ ꝯſiſtorio nr̄o īterſūt ſenato
rū etiā· nam ⁊ ip̄i pars corꝑis nr̄i
ſūt· vł cui9 libet poſtremo q̄ nob̄ mili
tat cogitauerit eadē ei ſeueritate vo
lūtatē ſcelerꝭ q̄ effcm̄ puniri iura vo
luerūt· Ip̄e q̄dē vtpote maieſtatꝭ re9
gladio feriatꝰ· oīb9 bonis ei9 fiſco
nr̄o addictis ❡ Filij ꝟo ei9 q̄b9 vitā ī
ꝑatoria ſpecialiť lenitate ꝯcedim9
(p̄̄no ei deberēt perire ſupplicio) ī q̄
b9 p̄̄ni ẜ ē hereditarij criminis ex
ēpla metuūtꝰ a materna vł auita

omniū eciā proximorū hereditate
ac successione habeantur alieni/tes
tamenti extraneorꝫ nichil capiāt.
sint perpetuo egentes et pauperes/
infamia eos semꝑ paterna comite
tur. Ad nullos vnq̄ꝫ honores ad nul
la prorsus sacramenta perueniāt.
Sint postremo tales. vt hijs per
petua egestate sordentibus sit et
mors solaciū. et vita suppliciū. Deni
qꝫ eciā iubemus eos notabiles esse
sine venia. qui pro talibus vnq̄ꝫ a
pud nos interuenire presūpserint
¶ Ad filias sane eorū q̄libꝫ numero
fuerīt. falcidiā tm̄ ex bonis mřis si
ue testata siue intestata defecerit vo
lumus peruenire. vt habeāt potius
mediocrē filie alimoniā q̄ꝫ integrū
emolumentum vel nomen heredis.
Mitior enī circa eas debet esse sen
tencia/ quas pro infirmitate sexus
minus ausuras esse ɔfidimus ¶ Vxo
res sane predcōꝝ recuperata dote si
in ea conditione fuerīt/ vt que a vi
ris/ titulo donationis acceperunt fi
lijs debeant reseruare/ tempore quo
vsusfructus assumitꝰ. omīa ea fisco
nostro se relicturas esse cognoscant.
que iuxta legem filijs debebantur.
Falcidia eciā ex hijs rebus filiabus
tm̄ non eciā filijs deputetur. Id qđ
de predictis eorūqꝫ filijs cauimus
eciā de satellitibus conscijs ac mi
nistris filijsqꝫ eorū simili seueritate
censemus. ¶ Sane si quis ex hijs in
exordio inite factionis studio vere
laudis accēsus ipse prodiderit fac
tionē. et premio a nobis et honore
donabitur. Is vero qui vsus fuerit
factione. si tamen incognita adhuc

ɔsiliorꝫ archana patefecerit: absolu
tione tm̄ et venia dignus habebitur

¶ Caꝰ xxvi. De vicia ferēda sunt aut tollenda. vel a flagicijs distant et generalia quedā p̄cepta de officio p̄ncipis. et breuis epilogus quāta sit ei reuerentia exhibenda.

Hec quidē pauca de multis
excerpta de sincera vena iu
ris presenti opusculo cura
ui inserere. quo et iuris ignari a ma
iestatis crimine seipsos longius a
moueāt hijs inspectis et ne q̄s q̄ꝫ me
ip̄m calūpniet̄ in aliquo aduersus
auctoritatē p̄ncipis q̄ppiā presūpsis
se. ¶ Dici solet/ qꝛ sine lesione vn
guiū non facile remouet̄ robura su
bere. sꝫ multo equius et cicius ledi
tur quisquis obsequiū mēbrorū se
iūgit a capite. Vigeat semꝑ excel
lentia capitis. qꝛ in eo totius corpo
ris cōsistit salus. Varro in satira q̄
manipea iscribitur. et de officio ma
trimonij instituta est ait Viciū con
iugis aut attollendū est aut feren
dū. Qui tollit viciū. comodiorē cō
iugē prestat Qui fert/ seip̄m efficiat
meliorē. Sic principis et subiecto
rū vicia aut ferenda sunt aut tollen
da. Horꝫ quippe cōfederatio affectū
coniugij aut equat aut p̄cedit. Sꝫ
vel ip̄a varrōis v̄ba ferre vel tollere.
lepide quidē cōposita sunt. Apparet
aūt qꝛ tollēdi nomē/ correctiōis est
nota. Cōstat eq̄dē eius esse sentēciā/
vt feratꝰ qđ tolli nō p̄t Hoc tm̄ fide
lis adiciat iterp̄tatio vt viciū intelli
gatꝰ / qđ honeste ferri p̄t et religiōē
icolumi Vicia enī flagicijs leuiora
sūt et sūt non nulla q̄ non ferri licet

aut que fideliter ferre nõ possũt Ex
causa fornicationis licenter diuertit
coniunx a ꝯiuge. et plerũqꝫ patron9
est turpitudinis qui crimẽ celat vx
oris. Inde est forte. q̃ adulterã reti
net. stult9 ꝛ impius est. Hec autem
in mechia corporali ꝛ spirituali qd
ad aliquid eque obtinent. et si dete
rior sit spũalis ꝛ studiosi9 declinan
da. Similiter ꝟl in mẽbrorꝫ ꝯpage
ferendi/aut tollendi/varronis est re
gula admittẽda. Nam qm̃ mẽbra
curari oporteat nemo ambigit. siue
in fomento olei siue in austeritate
vini. quod samaritanus infundit
vulnerato. pcedat cura Qꝫ autem
tollenda sint. ex eo liquet qd scrip
tum est. Si ocul9 tu9 vel pes scanda
lisat te erue eũ ꝛ proice abs te. Hoc
in membris oĩb9/principi arbitror
obseruãdũ. vt nõ mõ cruantur ab
scindantur ꝟl procul eiciantur. si fi
dei aut publice saluti dentur in scã
dalũ ꝫ ita ꝯterantur vt in extimimio
oni9 vniuersorũ incolumitas procu
retur. Cui inquã pcet. qui ecã in o
culos suos seuire precipitur? Vtiqꝫ
nec auris. nec lingua. aut si quid
aliud in corpe reipublice degit / se
curũ est. si insurgat in aiam/ob gra
ciam cui9 ipsi oculi effodiuntur.

Cũ aũt de9 offenditur. ab vsu cri
minũ. aut eccia conculcatur/toci9
aie piclitatur sal9. Quod ita alie
nũ est ab officio principis: vt quoci
ens ista proueniũt i republica aut
oĩno non sentire credatur princeps/
aut dormire aut in diuersorio esse.
Sol eminet vniuersis vt cũcta vi
deat. ꝛ diiudicet vniuersa. Solem/
alterũ principem esse credo. Recte
itaqꝫ facit cũ ignauũ fucos pecus a
p̃sepib9 arcet. qui alucaria spoliant
ꝛ quicquid dulce est ebibũt aut as
portant. Recte facit cũ eccie promo
uet culmen. cum religionis dilatat
cultũ. cũ superbos humiliat et exal
tat humiles/munificus in egenos/
in copiosos frugalior/cũ virtutes p̃
mio ꝟl vicia equa penarꝫ lãce remu
nerat/cũ iusticia vsqꝫquaqꝫ ante eũ
ambulat/ꝛ ponit in via prudentie
aliarũqꝫ virtutũ gressus suos Equi
dem. sic petit celũ vt nõ ferat ossan
olimp9. Summaqꝫ peliacus sydera
tangit apex ¶ Inquit sapiẽtia Ne
gloriosi9 appareas corã rege. ꝛ in lo
co magnorꝫ ne steteris. Eoqꝫ spec
tat sapientis edictũ vt quis quis nõ
humiliatur in facie p̃ncipis. merita
confusione obductus gloria quam
vsurpauit dignus est spoliari. Ho
norum siquidem distributor est / et
dũ recte ministrat principatũ/penes
eũ est perpetua dispẽsatio munerũ
Recte quidẽ ministrat. cũ eo p̃siden
te letantur populi et in regno equi
tatis/totius terre latitudo exultat.
Perpetua iquã qz vt scriptũ ẽ rex
q̃ iudicat in veritate pauperes: thro
nus ei9 in eternũ fundabitur Quis
ergo ei honorem detrahat quẽ cu
dit a domino perpetuo munere ho
noratum? Plane in insensibilẽ p̃n
cipis statuam quicq̃ presumere /
quãdoqꝫ crimen extitit maiestatis
ꝟl morte acerbissima prout vete
ribus placuit puniendum. Quis
ergo i ymaginem dei. que est prin
ceps/ malicia p̃sumente offẽdit?

Proinde consiliosissimū est illud sa
piētis In cogitatione tua regi ne de
trahas. et in secreto cubiculi tui ne
maledixeris diuiti. quia aues celi
portabūt vocem tuam. ⁊ qui habet
p̄enas annūciabit sentētiam Nū
quid ergo quicq̃ licebit in ope aut
verbo. cū ⁊ ipā cogitatio cubiculiqꝫ
secretū/⁊ sententia cordis/arceatur
ne quid moliatur aut concipiat ad
uersus ꝑncipē?

Capitulū xxvij.

De gnatonicā ꝑuertunt omnia nec vera fateri paciuntur. ⁊ q̄ eius exemplo marsie corium detrahēdum est si sapiant diuites et q̄ calūpniatores pauperum deus ipē ꝑsequitur.

Ceterū si gnatoni creditur
quisquis non arridet diuiti
bus eciam cum malefecerūt
aut non applaudit in pessimis/coꝝ
videt aut inuidere fortune. ā offici
o non deferre Nam apud gnatoni
cos/veritatis eloquiū/crimē est ma
iestatis Impetrata tamē venia vnū
pro membris/in auditu capitis in
sero. nō tñ ego ꝫ spūs sapie. spūs
veritatis. spiritus sanct9. Qui obtu
rat aurem suam ad clamorem pau
peris. ⁊ ipē clamabit ⁊ non exaudi
etur. Non equidē exaudietur a ca
pite suo qm̄ caput eius xpūs est. ⁊
in xpō deus. et de9 xp̄s. qui liberat
paupem a potente ⁊ ꝯstringit omi
a intumentia regna terrarū. lapis p̄
cisus de monte sine manibus. eripi
ens inopē de manu fortioꝝ e9. ege
nū ⁊ pauperē a diripiētib9 eū Di
ergo quisq̃ q̃cūq͂ sit ille īsurgit in
eos quoꝝ patronus ꝑmo pater est
xp̄ist9. procul dubio in seipm̄ prouocat
lapidem/quo irruente comminuta est
statua. quā vidit nabugodonosor. q
regnoꝝ/varij splendoris ⁊ roboris
seriem figurabat. Nec ꝓsiat in tor
tura pauperū multiplicare vota. et
quasi deus muneribus coꝛrūpi que
at. eū stipulatis pocius q̃ veris ab
impenitēte elemosinis attēptare. cū
sapia ꝓtestetur. q̄a ruina est homi
ni deuotare scōs ⁊ post vota retrac
tare Et illud Hostie impioꝝ abho
minabiles dño. quia offerūtur ex
scelere Et qui offert sacrificiū de ra
pina paupis. quasi filiū imolat pa
tri Nec michi iputetur si de manu
eoꝝ fraternus sanguis exquiritur
aut opm suorū reportant p̄mia/in
eadem mensura quā ipsi intulerūt.
qm̄ non ego sed altissimus dicit. ⁊
facit hec omnia Ego quidem nō
tantū bonis ⁊ modestis. sed eciam
discolis arbitror seruiendū in omni
humilitate ⁊ reuerentia. fideliter ta
mē ⁊ in cultu potestatis deū venerā
dū/a quo ē istituta Unde ⁊ hebrei
p̄cipiūtur orare p babiloniis. quia
in pace principū quies est populoꝝ
⁊ xpūs ipē cesari tributa/a fidelib9
censuit esse soluenda Omnia tamen
ꝑuertit gnato ⁊ eo iudice/veri pro
fessio/maiestatis crimini coequatur
Dignus plane cui calūpnus appol
linis id est sapientie cultor pellem
detrahat/exemplo marsie. qui dū
ꝯtēdit phebū supare canēdo victus/
indumento nature spoliatur Cū nā
qꝫ adulatoꝝ factio imitatur. ⁊ infe
licem satirū implet. dum numina su
a (fortunatos loquor) vanis laudi
bus/velut instrumentis musicis/nā

tam superare molitur q̄ exercere.
Semper quidem iuuenescit i vicio
que nūq̄ grauitate sensuum matu
ratur leuis.lasciua loquax. Et que
ad omnem auram q̄uis arundine
cicius agitatur.

¶ Capitulum vigesimūoctauū.
Auctoritate socraticoꝝ quando q̄s
de suo cōmendatur. ⁊ quando sit ali
ena laudatio.

Et licet hij tibicines vani
tatis/alioꝝ supplātationi
semꝑ insistāt.i cōmēdatioē
illi⁹ quod maxime suū cuiusq̧ est:
aut rarius occupāt aut nun⁹ Tūc
eni q̄sq̧ maxime et de suo ꝯmēdat
cū ad sapiētie laudes ligua p̄dican
tis accedit Cetera nāq̧ omīa alie
na sūt. suū est cuiusq̧ qd̄ sapit Su
um inquā nō tamē a se. ſ ab eo c⁹
mun⁹ est. quicq̄d laudē meretur in
hoīe Et hic quidē nō est meus ser
mo. sed quē oīm sapientū cet⁹ con
celebrat. ⁊ quē in libro qui inscribi
tur de deo socratis facile est īueniri
Cui⁹ verba ꝓpter elegantiā sensuū
⁊ orationis lepidā venustatē curaui
inserere. vt hijs q̄ scribūtur p̄ōpti⁹
adhibeatur fides. cū de purissiō fon
te maioꝝ eadē ꝓfluxisse cōstiterit
¶ Ait itaq̧ apuleius Nichil eque
miror q̄ cū oms ⁊ cupiant optime
viuere. ⁊ sciāt nō alia re viui q̄ ani
mo nec fieri posse q̄n vt optime vi
uas. anim⁹ colēd⁹ sit. tamē hoīes
aīm suū nō colant At si q̄s velit a
criter cernere/oculi curādi sūt. quib⁹
cernitur Si velis ꝑniciter currere/
pedes curādi sūt quib⁹ curritur Iti
dem Si pugillare valde velis. bra
chia vegetāda sūt quib⁹ pugillatur
Similiter in oībus mēbris ceteris
cuiq̧ sua cura pro studio est. quod
cū facile omnes ꝑspiciāt. nequeo sa
tis mecum reputare. et ꝓinde re vt
res est āmirari. cur nō etiā aīm suū
ratione excolant. Que quidē ratio
viuendi/oībus eque necessaria est.
nō ratio pingēdi. nec ratio psallen
di. quas q̄uis bon⁹ sine vlla aīmi
vituꝑatione. sine turpitudine. sine
labore contempserit Nescio vt sibi
menias tibijs canere sed nō pudet
me tibicinē nō esse Nescio vt appel
les colorib⁹ pingere. ſ nō pudet me
nō esse significū Et idem in ceteris
artibus si omnes ꝑsequar. licet
tibi nescire. nec pudet Enīuero dic
sodes. nescio bn̄ viuere vt socrates
vt plato vt pythagoras vixerunt.
nec pudet me nescire bene viuere.
Nūq̄ hoc dicere audebis. ¶ Sed
in p̄mis mirandum est. q̄ ea que
mīme volunt nescire discere tamen
negligunt ⁊ eiusdē artis simul dis
ciplinam et ignorantiam detrectāt.
Igitur cotidiana eorum era dispun
gas. inuenies in rationibus multa
prodige profusa ⁊ insemet nichil.
in sui dico demonis cultum. qui cul
tus non aliud q̄ philosophie sacra
mentum est Plane quidem villas
opipare extruūt/⁊ domos ditissime
exornant et familias numerosissiē
comparāt Sed in istis omnibus in
tanta affluentia rerum nichil est p̄
terq̄ domin⁹ ipse pudendum. Nec
iniuria Cumulata enim habent q̄
sedulo ꝑcolūt. ipsi āt sordidi. indoc
tiq̧ circūeunt Igitur illas spēs

in que patrimonia sua profuderunt
amenissimas ⁊ extructissimas ⁊ or
natissimas dephēdas/villas emu
las vrbiū cōditas·domus vice tem
plorꝫ exornatas/familias numero
sissimas ⁊ calamistratas opiperam
suplectilē·omīa affluentia·oīa opu
lentia·omnia ornata·pter ipsū do
minū qui solus tantali vice in suis
diuicijs·inops/paup/egens/nō qui
dē fluentē illum fugitiuū captat/et
fallacis vnde sitim·ꝫ vere beatitudi
nis id est secunde vite ⁊ prudentie
fortunatissime sitit et esurit· Quip
pe nō intelligit/eque diuites specta
ri solere·ut equos mercāt Neqꝫ enī
in emēdis equis faleras ꝯsideram⁹
⁊ baltei polimina inspiam⁹ ⁊ orna
tissime ceruicis diuicias ꝯtēplamur
Si ex auro argento ⁊ gēmis·mo
nilia varie gaze depēdēt·si plena ar
tis ornamēta capiti ⁊ collo circū ia
cent·si frena celata·si epiphia fuca
ta·si singula aurata sunt·sed omni
bus istis exuuijs amolitis et amo
tis·equū ipsum nudū et solum·cor
pus eius et animū cōtemplamur·
vt si ad speciem honestus·ad cursu
ram vegetus·ad vecturam validus
Iam primū in corpore si sit/argu
tū caput·breuis aluus·obesaqꝫ ter
ga·luxuriatqꝫ thoris aīmosū pect⁹
honestis Preterea si duplex agitur
p lūbos sp'na Volo enī nōmō pni
cit verū etiā pmolliter puehat· Si
militer igitur ⁊ in hoībus cōtēplā
dis noli aliena illa estimare·ꝫ ipm̄
hominē penitus cōsidera·ipsum ut
meū socratē pauperē expecta Aliena
āt voco q̄ parētes pepererūt·⁊ q̄ for
tuna largita est quorꝫ nichil laudi
b⁹ socratis mei āmisceo·nullā gene
rositatē·nullā prosapiā·nullos lō
gos natales·nullas inuidiosas diui
cias· Hec enī cūcta·ut dico aliena
sūt· Sat prothaomo glā est·qui
talis fuit ut eius nepotē nō puderet
Igit oīa silit aliena numēs licebit/
generosus est·pntes laudas·diues
est·non credo fortune Magis ista di
numero Valid⁹ est·egritudine fati
gabitur·Pernix est·abit in senectu
tem Formosus ē· expecta paulisp ⁊
nō erit At enī bonis artib⁹ doctus
⁊ adpīme ē erudit⁹·⁊ q̄tū licet hoī/
sapiēs ⁊ boni ꝯsultus Tādē aliqn̄
ipm̄ iure laudas Hoc enī nec a pa
tre hereditariū ē·nec casu pēdulū·
nec a suffragio anniculū·nec a cor
pore caducū·nec ab etate mutabi
le Hec oīa meus socrates habuit·
et ideo cetera habere contempsit·
Quin igitur ⁊ tu ad studiū sapien
tie ingeris·vel propera saltem vt
nichil alienū audias in laudib⁹ tu
is·sed vt qui te volet nobilitare e
que laudet vt accius vlixem lauda
uit in philotheta· Primo eiusdem
tragedie sue principio· Indite par
ua pdite patria nomine celebri cla
roqꝫ potens pectore·achiuis classi
bus auctor grauis dardanis gentib⁹
vltor laherciade· Nouissime patrē
memorat· Ceterū omnes laudes
iuri eius audisti Nichil inde nec la
hertes sibi·nec anticlia·nec acrisius
vendicat Hec tota vt vides laudis
h⁹/propria vlixi possessio ē Nec a
liud te in eodem vlixe homerus do
cet q̄ sp ei comitē voluit ēē prudētiā

quã poeticoꝝ ritu minerua nũcupauit
Igitur hac eadem comitãte omnia
horrenda subiũt· oĩa aduersa supera
uit· Quippe ea adiutrice ãdopis
specus introiuit· ꝫ egressus est· solis
boues vidit· sed abstinuit· ad infe
ros descẽdit· sed ascendit· Eadẽ
sapientia comitante scillam preter
nauigauit· nec arreptus est· carib
di cõseptus est· nec retentus· Cir
ces poculum bibit· nec mutatus
est· Ad lotophagos accessit nec re
mansit· Syrenas audiuit· nec ac
cessit

¶ Ca^m xxix· Qꝫ ꝓ merito ꝑncipis
formatur popul9· ⁊ ex populi meri
to formatur principatus· deo qꝫ pla
cato creatura quelibet mansuescit et
seruit homini·

Hec apuleius eleganter q̃
dem ⁊ splẽdide et vtinam
audiatur· Si eñi in sui ip
si9 cultu quis qꝫ laboret· ⁊ que exte
riora sũt reputet aliena· ꝑfecto opti
m9 erit stat9 singuloꝝ ⁊ oĩm/ vige
bitqꝫ virt9· ⁊ ratio ꝑualebit· regn
te vndiqꝫ mutua caritate vt sit caro
subiecta spũi ⁊ spũs plena deuoti
one dño famulet̃· Que si ꝓcesserit
nec tumore capitis onerabũtur mẽ
bra· nec destitutiõe mẽbroꝝ aut ig
uia lãguebit caput Ista siquidẽ a capi
infirmitate ꝑueniũt· Nã ⁊ inferio
rũ delicta bonũ principẽ demerẽtur
et pccã supioꝝ sb̃ditis sunt occasio
⁊ auctoritas delinquẽdi· Vñ illud
Omne caput lãguidũ/ ⁊ oẽ cor me
rens a plãta pedis vsqꝫ ad verticem
nõ est in eo sanitas ¶ Mansuescit
itaqꝫ ꝑnceps ab inocentia populi·
⁊ ꝓplãres mot9 reꝑmit inocẽtia ꝑn
cipal̃· Placata nãqꝫ deo omnis crea
tura mitis est· ⁊ seruit homi· ⁊ eo ĩ
dignante oĩs creatura armatur· in
vltionẽ ei9 Coru9 helyã pauit· vt
suis famulatum impẽdit prophete
Vt parcat danieli ferocitatẽ nature
dedidicit leo ⁊ collegam nescit esuriẽ·
Vnda siccis iustoꝝ calcat̃ pedib9·
Aduers9 pueros succẽs9 ignis ĩ for
nace nõ ꝑficit· Ad votũ fidei/ aer im
bres ⁊ terra fructum negat· ⁊ ce
lum ipsum in impios euomit ig
nes suos

¶ Cplm xxx· Breuis epylogus
aduersus gnatonicos·

Ceterum dũ ista ꝓseq̃mur·
nobis insidiantur gnatoni
ci· et in inuidiã feliciũ que
cũqꝫ sunt dcã retorquent vt menda
cij aut temeritatis reos nos faciãt
Mentiũtur nos legem ĩposuisse ꝑn
cipibus ⁊ colla eorũ iugo importa
bili onerasse· Veritas siquidẽ inimi
ca est illis· Inimicicias diuitũ ꝓcu
rant amatoribus veritatis· quoꝝ vt
grãm consequãtur vel in verbo aut
ope erubescũt· Ad singula clamat
gnato· seu bona· seu mala sint/ pul
chre· bene· recte· Pallescit sup his
etiam stillabit amicis ꝫ Ex oculis
rorem· saliet· tundet pede terram·
Vt qui conducti plorant in funere
dicunt· Et faciunt prope plura do
lentibus ex aĩo Sic derisor vero pl9
laudatore mouetur· Et nescio quo
modo ip̃os etiam omnes probos ex
pugnant· ⁊ qui adulatorum nequi
ciã detestãt̃ a q̃b9/ et si nõ sit laus
q̃sita nichilomin9 oblata delectat·

Istis dum veritati insisto. nequaquam
placere possum. sed nec ob eorum gra
ciam dignor non acquiescere verita
ti. Non est tamen quod michi pos
sint opponere nisi quod michi et illis
non convenit. et quod interdum alicui a
micorum dum in manibus eorum
labitur. in aure suggero. Ne te deci
piant animi sub vulpe latentes. Hij
quidem imperatores sunt curialium
nugatorum. quorum si unum offende
ris omnibus alijs reus eris. Gnatoni
corum ergo consilio convenerunt ambiciosi
invidi supersticiosi et similes dicentes
sibi bella geri. et me in eos velle ut
dici solet caninam facundiam exercere cum
tamen id minime proposuerim nisi aut
eorum iniurijs urgear. aut auctorita
te superioris amici ad hoc stilum licet
hebetis impellentis. Est quidem quod
magis animus affectat ut curialibus
cedens nugis illis quibus placent
faciam locum. Nam ut de alijs taceam
non possum ferre quirites gnatonis
qui sibi nil actum credunt dum aliquis res
titerit. cuius oculos non obducant
ad tenebras reprobato oleo pecca
toris. Quod si quis effugerit non
tam gnatonis quam principalium virorum
censetur hostis. Valeat ergo curia
cum tolerabilibus nugis. dum gna
tonicorum factio abeat semper in ma
lam rem. et fiant iugiter novissima
illius deteriora prioribus. Ceteros
dies suos expectat et occasum. et si infe
cundi pectoris angustia et oris aridi
tas infacundi/non habeat penes se
quod possit omnibus impertiri. Tu
quando ambiciosos. et invidos ceteros
que domi nostre latentes egredi velis

si tamen premissi libelli placuerint expec
tanti denuncia. et in verbo tuo calca
ribus urgebuntur. ut in publicum
prodeant. Non enim omnes aggre
diendi sunt pariter nec posset confer
tus eorum cuneus facile expugnari.
cum nec ipse cohortes leviter in nu
merum cadant. Non michi si centum
lingue sint oraque centum. Omnia
nugarum percurrere nomina possem.

Incipiunt capitula septimi libri

Quod achademici modestiores fue
rint alijs philosophis quos temeritas ex
cecavit ut traderetur in sensum reprobum.
Capitulum primum

De errore achademicorum. et quos
eorum liceat imitari. et que sunt du
bitabilia sapienti Capitulum secun
dum.

Unde dicti sunt achademici. et
quis timor aut passio mentis secundum
agellium et stoicos in sapientem cadat.
Capitulum tercium

Unde dicatur philosophia et de
sanno pithagora. et doctrina eius qui
ytalice philosophandi auctor exti
tit Capitulum quartum

De ionico genere philosophorum et aucto
ritate socratis et dogmate platonis
et opinione eius post mortem. Ca
pitulum quintum

De aristotile et opinione eius et
studijs et quod varijs disputationibus
dubitationem achademicorum mo
vit et de regula eorum Capitulum
sextum.

Qz alia sensus/alia rationis. alia religionis auctoritate pbant. et q fides in omni doctrina aliquod stabile initiū vendicat. qđ pbari non debet. ⁊ q alia p se doctioribꝰ innotescūt. alia rudibꝰ ⁊ quatenꝰ dubitandum sit. Et q pertinatia veritatis inquisitionem plurimū impedit
Capitulū septimū

Qz virtus vnica via est philosophandi ⁊ eūdi ad beatitudinē. ⁊ de tribꝰ gradibꝰ ascēdētium ⁊ de tribꝰ sectis phoꝝ Cplm viij.

De arrogantia multitudinis i ꝑcite. et qualit̄ legenda sint q̄ pdesse poterunt et obesse. et q ingenio vel exercicio sine grā sapientia non ꝯtingit Cplm nonū.

Oēs scripturas esse legendas. ⁊ de benedictione que p̄mogenis data est. et filijs nos et q boni/auctoritas nullius gentilium preiudicet Cplm decimū

Quid sit vere philosophari ⁊ ad quem finem omniū scripturarū vergat intentio Cplm xi.

De ineptijs nugatorum qui sapientiam verba putant. et q aliter legēdi sūt libri diuini. aliter gentiles Cplm duodecimū

Que sint necessaria. et q̄si claues philosophandi. et q̄ro simplicitas amica veritati est. et quid sit luctari cū angelo. vel cibare eum. et quid sit aut prosit ad vacationē sapiētie relinq̄re patriā Cplm xiij.

De septima claue discentium. Cplm xiiij.

In quo epicurus et sui summū bonū constituant. et q p labores multos it̄ ad voluptates Ca xv

De amore diuiciarū. et q in eis aīa nō quiescit. Cplm xvi.

De ābitiōe Et qđ cupiditas stultitiam comitatur Et q̄s sit ortꝰ tyrānidis. Et de diuersis vicijs ambitiosorum. Cplm xvij.

Qz ambitiosi dissimulāt se nolle qđ maxime appetāt. Et q̄bꝰ excusationibus ꝯpositū tegāt Cplm xviij

De hijs qui īpudētius irruūt sine dissimulatiōe ambitionis. quos neqꝫ ratio nec auctoritas repmere potest. Cplm xix.

De legibus sclariū principū q̄bꝰ curiales Et officiales arcētur ab honoribꝰ eccliasticis. et quibꝰ exemplis datanice. ⁊ ab yranite nitūtur obtinere Cplm. xx.

De ypocritis quomō ambitionis labē falsa religiōis ymagine nitūtur occultare Cplm xxi.

De eisdē et ezechia qui thesauros q̄s ostētauit amisit Ca xxij

Qz cartusienses dū moderationis habenis auariciam cohibent. Et magni montis noua religio dū omnia mūdana ꝯtempnens. Et de crastino non cogitans repellit oīa. auariciā excludit. ab ypocritaꝝ nota Et noīe longiꝰ absūt. ⁊ qui sint seculares ⁊ religiosi. ⁊ que regula actiuorū. Et que ociosoꝝ. et quis sit finis ypocriscos Cplm xxiij.

De inuidis ⁊ detractoibꝰ Ca. xxiiij

De libtat̄e amore ⁊ fauore. ⁊ de hijs q̄ libē dcā paciēti aīo maiores tulerunt ⁊ de dcīa ledorie Et scomate Cplm xxv.

Expliciūt capl'a septimi libri.

¶ Incipit prologus in librum sep
timum policratici.

[I]Ngressus aulã curi
aliũ declinassẽ con
sortia nugatorũ /
nisi me ĩ ipso limi
ne abeuntẽ tue p̃
ceptionis detinuis
set auctoritas. Cum enĩ tibi cordis
mei ãgustias denudarẽ: ⁊ de tẽpis
⁊ vite iactura cõquererer. omnia me
quoad de9 aliud reuelaret. statũq̃
reformaret in melius. forti aĩo per
ferre p̃cepisti. suadẽs vt more labo
rantiũ/qui cantilenis et vocũ dulce
dine laboris tedia propulsãt. aut
minuũt. rerũ tempisq̃ dispẽdia cõ
pensarẽ. Nã ꝟ itinerãtib9 via facili
or videtur ⁊ breuior. si iocũ de nar
ratioĩs sensib9 aut vocis dulcissone
modulis recreetur. Hic ⁊ me lectio
nis aut alteri9 officij studio iubes
insistere. ꝟ si aliud nõ cõcedit̃ de me
ipso ⁊ varijs fortune formis. cõque
ri saltẽ michi ꝟ musis. Grandis eĩ
cõfect9 est ad phiam aspiranti virtu
tis in se deplorare defectũ. ¶ Ad hec
quid tibi respõdeã conuic9 suggerit
quia oẽs cũ valemus recta consilia
egrotis dam9. Tu aũt si hic sis ali
ter sentias. Hic sic a captiuatis quo
rũ organa in salicib9 suspẽsa sunt. q̃
runtur verba cantionũ. que cantari
oĩno nequeũt aut non solent in ter
ra aliena. Licet enim virt9 iniurias
captiuitatis ignoret. aut suo p̃uari
nõ possit officio. rar9 est admodũ.
q̃ philosophias et curialib9 officijs
sufficiat morẽ gerere. cũ hec sibi ple
rũq̃ cõstat aduersari. Unde te fere ĩ
possibilẽ videris impare. p̃sertim cũ
ego sim hõ sub potestate cõstitutus.
vel iuuet9 faciam plurima necessitate
obsequẽdi et in hijs q̃ proprie volun
tatis ⁊ sapiẽtie instinctu gerẽda sũt.
michi vix temp9 indulgeat̃ ad pau
ca. Dies ⁊ nox necessarijs ⁊ alieĩs
occupationib9 trãsigũtur. vt nec rei
familiari curã impẽdere liceat. ꝟ tu
hortaris vt scribã. homo q̃dẽ impe
rit9 sine sciẽtia ⁊ sermone. Et vnde
qd̃ non accepi alijs erogabo? Na
uẽ si poscat sibi peronat9 arator. Iu
aferi rudis exclamat melicerta pis
se fronte de rebus. ¶ Hi itaq̃ vis
vt scribã/da/vel poci9 ab eo q̃ scienti
arum dñs est. scientiã impetra vñ
scribã. da temp9 expeditũ. ⁊ necessi
tatũ domesticarum exclude molestias.
Nã si virgilio piũ ⁊ tolerabile de
sit. hospiciũ. caderẽt oẽs a crinib9
ydri. ¶ Preterea vereor ne dum ad
obsequiũ deuotus accingor. dispen
dium pudoris faciẽs emulorum p
uocem linguas. qui mala aliena fa
cilime carpunt. ꝟ bona difficilime
imitãtur. Quid autem si aliud non
licet. vis vt de fortune calculo mi
chi et musis querar. suadente quidẽ
mentis angustia facilimũ est cum
teste gregorio nazanzeno nichil su
auius videatur hominib9 q̃ aliena
loqui. vel aliena curare. sed a cõposi
te mentis arbitrio videtur alienũ.
¶ Decet enim sapientem mẽtem
componere/vt ad omnem fortune
impetum querelis exclusis/scutum
rationis quasi volubile pretorium
philosophantis opponat. Qui enĩ
cum status sui qualitate rixatur.

nisi forte de pn̄ti corruptione lāgui
d9 ingenium scat· nondū philosophan
tis ingressus est viam· De me qui
dem merito queri possum/qui exigē
tibus culpis meis in id miserie pro
iectus sum: vt in flagella parat9 vi
dear· et os meum nocte doloribus p
foretur· et qui me comedūt nō qui
escant. Cū ergo dolor me9 in ꝯspcū
meo sit semꝑ· putas ne calami pos
sit vel stridētis fistule suauitate mul
ceri? Faciā tn̄ vtcūqꝫ auctore dn̄o
quod hortaris· et int̄ varias opes et
delicias nationū quibus affluis ie
iuni pectoris et aride ligue qualia
cūqꝫ munuscula tuo nomini cōsecra
bo ¶ Non enim de subtilitate sn̄ia
tum aut vborū venustate p̄sumo·
sed de sinceritate deuotiōis in te cū
quouis oratore contendam. Cert9
ꝙ eā pre auro sapientum et eloquē
tiū argento acceptabis· discipulus
illi9 qui duo minuta vidue p̄posuis
oblationib9 diuitum p̄tulit. Erit e
tiā fauore digna simplicitas· et nō
quē sensum prima facie vba signifi
cent· sed ex quo sensu vel ad quem
sensum fiāt· fidelis lector attendēs·
Hic enim nugis seria immiscētur/
et falsa veris· vt ad sūme veritatis
cultū oīa ex ꝓposito referātur· Nec
moueat te· siqua eoꝝ q̄ hic scribun
tur aliter inueniantur alibi/cum et
hystorie ī diuersis gestorum casib9
sibi inuicē reperiantur contrarie· sed
ad vnū vtilitatis et honestatis ꝓfi
ciūt fructū· Nam periculū veri statu
endi michi non facio· sed que apud
diuersos auctores legi· ad vtilita
tem legentiū sine inuidia cōmunica

re ꝓposui· Nam et aplūs/nō queciū
qꝫ scripta sūt vera sūt ait· sed quecū
qꝫ scripta sunt ad nostrā doctrinam
scripta sunt· licet vniuersitas eoꝝ
de quib9 loquitur/ad illa sola possit
aptari q̄ ī lege scripta sūt et ꝓphis·
de quoꝝ veritate nemo ābigit/nisi
q̄ fidei catholice nō cōcordat ¶ Qui
dam vero q̄ in libris auctoꝝ nō rep
peri· ex vsu cotidiano et rerū expiē
tia· quasi de quadā moꝝ hystoria ex
cerpsi. Si q̄ vero ad grauioris phie
exercitationē videt̄ accedere· acha
demicorū more inuestigandi aio ꝙ̄
ꝑuicatia cōtendēdi si cōstet esse ꝓpo
sita· vt in examinatione veri/suū cui
qꝫ iudiciū liberū reseruetur et inuti
lis scribētium censeatur auctoritas·
vbi sentētia potior refragatur· Pro
positum tamē est in hijs p̄cipue ver
sari vn̄ ꝑniciē error nō ꝯhit· et ad il
loꝝ diffinitionē p̄sūptiōe temerāria
nō assurgere· in q̄b9 sn̄ ꝑiculo nō er
rat̄· Nemo āt in iniuriā suā reputet
q̄ppiā dicta cū nulla sit derogatio ꝑ
sonarū· sꝫ fugiēdoꝝ sola ꝯcussio vicī
orū. In q̄ quidē me p̄stitū ire obseqū
tā mal̄ ꝙ̄ bonis arbitror dū ī hijs
approbat̄ qd̄ faciūt/et hij notat̄ vi
cijs possint ꝓficere vt ꝓbent̄. Hꝫ h̄
hacten9. Cur āt achademicos p̄ ce
teris placeat imitari: sermo sucie
tus aperiet· ¶ Cplm̄ p̄mū· Oꝝ a
chademicī modestiores fuerūt alijs
phis quos temeritas excecauit· vt
carent̄ in sensum reprobū

Antiquos quidem phi
losophos floruisse in
genijs et studio ꝓfecisse
iā nō celebris opinio ē·

ſed omnibꝰ in cōmune ꝑſuaſa ſn̄ia
Ad res enim ex natura fere incōpre
henſibiles ſtudio ⁊ exercitatiōe vi
am ſibi fecit ingeniū. ⁊ illoꝝ benefi
cio plurima publicata ſunt poſteris
quibus gaudemꝰ ⁊ miramur iuētꝰ
Mundū dimenſi ſūt. celum ſuis re
gulis ſubiecerūt. nature varias ſcru
tati ſunt cauſas. ⁊ vniuerſitatis o
pificem de feccatis quodāmodo ſunt
oculis cōtemplati. Quaſi ergo mo
le gigantea ſubuecti. ⁊ iam non hu
manis viribꝰ roborati intumuerūt.
induxerūtq; bellū grē dei. de vigorē
rationis ⁊ libero conſilii arbitrio. ac
ſi ſcd̄m fabulas eſſēt celo captiuo v
tutū quibus effetebantur brachia
iniectura. Deiecti ſunt itaq; dū alle
uarentur. ⁊ dicentes ſe eſſe ſapien
tes. ſtulti facti ſunt. ⁊ obſcuratū eſt
inſipiens cor eorum. vt qui omnia
fere ꝑnouerant pernicioſiſſime erra
rent. in maximis ⁊ varijs diſtracti
opinionibꝰ eciā minima ignorarēt
Si au vero fabularum inſtrumē
ta vileſcūt. licet ⁊ ab hoſte doceri ſa
pientis animꝰ nō detrectet/ cum pe
culiaris populus dei auro/argento
veſtibꝰ/ ⁊ toto ornatu egyptiorum
reſplendeat. ſi gentiliū inquā figmē
ta vileſcūt. ſic dū in campo ſenaar
fundamenta babilonis iacit impie
tas/dum turris elationis/ ⁊ contra
dictionis machia/in celum erigitur
de alto precipicij a deo facta eſt lin
guarum diuiſio. ſubtractoq; impijs
verbi cōmercio/ex neceſſitate ſecuta
eſt ſeceſſio populorū Hic et philoſo
phi dum ingenij ſui machinas ſuo
quodam theomachie genere i altū

erexerūt. eis vere incōmutabilis et
indeficientꝭ veritatis ſubtracta eſt v
nitas/ ⁊ ignorantie nebulis obuolu
ti / eorū q̄ ab vna ⁊ ſingulari veri
tate vera ſunt: maximam noticiā ꝑ
diderūt. vt i reprobū ſenſū dati eſſe
conuincerentur ab operibus ſuis/ ⁊ tā
q̄ꝫ recedente duce/ ſpū ſcilicet verita
tꝭ / diſpergerentur in varias ſectas
erroris et inſanias falſas. Et eo q̄
tē miſeriores effecti ſūt. ꝙ i hijs de
fectū ſuū minime cognoſcebāt. Hic
ē ꝙ dū ꝯnoen ſuā ſtoycus venerat
oīa neceſſitatis lege ꝯſtringit. Epi
curꝰ e contra/dū rerū tuetur liberta
tem. diſpoſitionē euacuat. ⁊ oīa ca
ſibus fluctuare contendit. E regiōe
cōſiſtūt. vtriuſꝫ cultores ⁊ de ſingulꝭ
fere rerū articulis dimicant / ⁊ qua
ſi palladis ſacramēto aſtricti/ſolas
ꝑadoxas loquūtur/ aut kyriadox
as et eas vſq;quaq; veras eſſe con
firmant Achademici vero vitan
tes ꝑpiciū falſitatis. in eo quidē
modeſtiores ſunt. ꝙ defectū ſuū mi
nime diffitentur ⁊ in rerū ignorā
tia poſiti fere de ſingulis dubitāt.
Quod quidem longe tutiꝰ eſt q̄ꝫ in
certa temere diffinire. Achademico
rum quoq; iuuat opinionē ꝙ non
modo eradides ponticus ⁊ cicero nē
in ſūma ingenioſorū viroꝝ laude
recepti tandē ad eos tranſierūt. ſed
et alij plures. quos ꝑcurrere lōgū
eſt. Nonne ergo preferendi ſunt a
lijs: quos et aſſerēdi modeſtia. ⁊
tātorū viroꝝ cōmēdat auctoritas?

Cplꝫm ij. De errore achademi
corū. ⁊ quos eoꝝ liceat imitari. ⁊ q̄
ſunt dubitabilia ſapienti.

NOn tamen omnes q̄ acha
demicoꝝ cenſentur nomi
ne hāc dicꝫ modeſtie regu
lam tenuiſſe. cum et profeſſio ſciſſa
ſit. et pro parte tam ruſui pateat ꝙ̄
errori. Quid eni incptius ꝙ̄ fluctu
are in ſingulis. ⁊ nullius rei habere
certitudinē / ⁊ nomē philoſophi pro
fiteri? Nam qui de oībus dubitāt
eo ꝙ nichil habeant certū. tam a fi
de ꝙ̄ a ſciencia alieni ſūt. Licet eni
fides ad ſcienciē brauiū non perue
niat. dum quaſi per ſpeculū verita
tē abſentiū contuetur. habet tamē
certitudinē caligine ambiguitatis
excluſa. Porro ſi de ſingulis acha
demicꝰ dubitat. de nullo certus eſt
niſi forte et hoc ipſum incertū habe
at. an contrarijs exiſtentibus in eo
dem. circa idē poſſit et dubius ⁊ cer
tus eſſe. Vꝫ an dubitat / incertū ha
bet dū hoc ipſū neſcit an neſciat
Cum vero homo in eo ceteris ani
malibus preſtet ꝙ ratione viget ⁊
intelligentia. nam in ſenſibus qui
licet aīe ſint corporis eſſe dicūtur.
facile ſuperatur. neq̄ linci valeat eq̄
ri perſpicacia oculoꝝ. ſus auditu p̄
ualeat. vultur aut canis odoratu.
guſtu cymea. aranea tactu. cū īquā
diſcernendi et intelligendi viribꝰ /
homo precedat. quis preſtantiorē
beſtijs. aūt potiꝰ quis nō inferiorē
vt ita dicā ꝗs brutiorē nō credat
hominē. cui ratio non diſcernit. in
tellectus non ſapit. cū et bruta ad
quādā rationis ymaginē quodāmo
do videantur aſſurgere? Nam ⁊ ca
nis ſuos diſcernit affectus. benefi
ciorū memor eſt. familiaritatē cum
homine ab experiencia rerū et vſu
contrahit. amiciciē pre ceteris q̄ſi
fidē familiaribus exhibens rationis
et intellectus quodā nobilitatur in
genio. Vꝫ ⁊ iniuriaꝝ memoria
camelo tenacit̄ reſidet. ⁊ rinoceros
qui et vnicornis eſt. virginis inte
gritatē ſic agnoſcit. vt dūtaxat il
lius fere amplexibus capiat̄. Odo
rē panthere cetera ſequūtur anima
lia. ꝙ mirabiliꝰ eſt piſces in gur
gitibus ad ſpeciē auri conueniūt. Vn
de ⁊ ſeuiētis luxurie imperator nero
aureis vt dicitur rethibus piſcabat̄
Quid multa? Torua leena lupū
ſequitur. lupus ipſe capellā. floren
tem cithiſū ſequitur laſciua capella
in hunc modū voluptate ſua tra
hūtur plurima. quod vt credo eue
nire non poſſet. ſi de affectibus ſu
is vel bruta animalia dubitarēt
Qui ergo ad ſingula neſcij ſint. q̄
temeritate vel impudentia philoſo
phandi profeſſionē arripiūt? Nā
ſicut ab eo quod notū eſt notio. ſic
et ratio ab eo quod ratum eſt id eſt
certū ⁊ firmū grāmatice denomina
tur. Et profecto inanis eſt ratio ho
minis cui nichil perſuaderi poteſt.
qui ſemper in omnibꝰ / opinionū
lubrico vacillet. Quid eni ei philo
ſophia confert qui ſemper fluctuat
in omnibus. et cui in oſtendenda fe
licitatis via / rationis lumen extin
guitur. ⁊ q̄ſi oculū eruit. vt cautiꝰ
rectiꝰ pergat viator cui oſtēſura eſt
viā? Nōne ⁊ plurimū obeſt illi qui
excecat̄. q̄d potiꝰ ſeq̄tur q̄ tāta ꝯtra
rietate diſtrahit̄? Nunc ad patriā
nemo peruenit. niſi q̄ vnā ſeq̄tur viā

et qui omni verbo aurẽ accõmodat
nũq̃ꝗ quietus erit. Nonne similior
est letargico aut insipiẽti siue insa
no q̃ꝗ philosopho. q̃ cũ sompnij me
minerit an dormuerit dubitat et cũ
cibo saciatus est an ieiunus sit nes
cit. ⁊ nullius eorum que egit vel in
proximo sciẽtiã habet. Deinde qua
nam via in philosophie inuestiga
tione ꝓficiet. cui ratio nichil persua
det quod teneat. aut sequatur. sed
est ad oĩa semper incertus? Talis
vtiq; achademic⁹ cũ nec brutis ani
malib⁹ valeat adequari. nec dign⁹
est hoĩs nedũ philosophi vel hono
re vel noĩe. ¶ Et quidẽ aduers⁹ is
torũ ineptias magnus pater et fi
delis doctor ecclesie augustinus. sed
⁊ cicero validis rationibus ⁊ sermo
ne elegantissimo disputant copiosi
us. Verũptamẽ ad illos qui de sin
gulis dubitant que sapienti faciũt
questionẽ: cicero seipso teste trãsiuit
Nec eos noster augustin⁹ persequi
tur. cũ et ipse in opibus suis acha
demicis vtatur tẽperamẽto frequẽti
us ⁊ sub ãbiguitate proponat mul
ta. que alij confidentius ne magis
temerarie disputanti nõ viderentur
habere questionẽ. Michi tamen nõ
videtur quis q̃ꝗ eo loqui securi⁹. qui
ita circũspectus est in verbo ne pro
labi possit ad falsa ¶ Sunt autem
dubitabilia sapienti que nec fidei
nec sensus aut rationis manifeste
persuadet auctoritas. ⁊ que. suis in
vtrãq; partẽ nituntur firmamentis
talia quidẽ sunt/ que queruntur de
prouidentia. de substantia. quãtita
te viribus. efficacia. et origine ani

me. de fato ⁊ facilitate nature. casu
⁊ libero arbitrio. de materia ⁊ mo
tu ⁊ principijs corporũ. de progres
su multitudis/ ⁊ magnitudinis sec
tione. an terminos oĩo nõ habeãt
an eos dumtaxat alogos tandẽ in
ueniant. de tempore et loco. de nu
mero et oratione. de eodẽ et diuer
so. in quo plurima attritio est. de
diuiduo ⁊ indiuiduo. de substantia
⁊ forma vocis. de statu vniuersaliũ.
de vsu ⁊ fine. ortuq; ꝟtutũ et vicio
rũ/ an omnes virtutes habeat qui
vnam habet. an omnia sint peccata
equalia et equaliter puniẽda ¶ Itẽ
de causis rerũ. et adiũctiõe earũ vel
repugnãtia. de effluxiõe. ⁊ de fluc
tiõe occeani. de ortu nili. de humo
rũ in aĩalibus corporibus augumẽ
to et diminutione/ ad motũ lune.
de varijs latentis nature secretis.
de officijs/ ⁊ varijs figuris causarũ
que in contractibus. aut quasi con
tractibus maleficijs. aut quasi ma
leficijs. aut alijs rerũ formis varie
oriuntur. de natura/ ⁊ operibus ei⁹
de veritate/ ⁊ primis rerũ inicijs. in
quibus humanũ ingeniũ deficit. an
angeli omnino sua nõ habeãt aut
qualia corpora. et que pie de ipso
deo querũtur. qui totius nature ra
tionalis excedit inuestigationẽ ⁊ su
per oĩa que mente possũt capi exal
tatur. Possẽt in hũc modũ enarrari
q̃ꝗ plurima q̃ sic dubitationẽ sapiẽtis
admitterẽt. vt tñ dubitatio ipsa vul
gũ ꝑteriat. In hijs itaq; facile cre
diderĩ achademicos tãto modesti⁹
dubitasse: quanto eos temeritatis
ꝑcipiciũ diligẽtius ꝑcauisse reperio

Ideo quidem vt cum apud scripto
res in locis nō passim dubijs verba
quodammodo ambigua qualia sūt
hec. si forte fortasse et forsitan ꝑscri
butur: achademici dicantur vsi tē
peramento. eo ꝙ tēperatiores ceteris
fuerant achademici. qui oēm veriti
sunt temerarie diffinicōis subire no
tam et ꝑpiciū falsitatis ¶ Cplm
tercium. Vn dicti sint achademici et
quis timor aut passio mentis scdm
agellium et stoicos in sapientem
cadat.

Achademici quidē dicti sūt
ab achademia. vn plato
extitit oriūd9. qui eūdē sue
natiuitatis locū et studēdi vsu. et dis
cipulorum frequentia. meritorūqꝫ su
orum celebritate fecit insignem. Il
lum vero locū ceteris pretulit. eo ꝙ
ad incuciendum timorem quo vicia
repmerētur. et agnita ꝯditione sui/
modestia fideli9 seruaretur. maxime
visus est ex frequēti terre motu quo
sepe colliditur esse ydone9 ¶ Timor
enim sicut modestie cognatus est.
ita familiaris est sapienti. Nō ille
tamen qui mentem turbat. et quasi
turbine quodam rationis et intelli
gentie prestringit oculum. sed q̄ cō
ponit aīm / et quasi humilitatis fo
mes hominem reddit ad omnia v
tutis officia aptiorem. Vnde in li
bris noctium athicarum scribit agelli
us vir elegātis eloquij. et multe sci
entie se aliqn nauigasse cū quodam
philosopho. eoqꝫ nobili iter stoicos
Illis autē ex magna parte in sentē
tiam sedit. timori locū nō esse aīo
sapiētis. cū oīa ex necessitate ꝓue

niant stultūqꝫ sit timere quod vita
ri non potest. et econtra vnicū sit re
mediū. vt vir prudēs fortitudinis
vires ꝑparet et robore patientie q̄si
solidissimo animi inuicti clipeo oīa
tela necessitatis excipiat. Cū ergo
nauigium turbato mari/ ventorum ve
hementia celoqꝫ minaci periculosissi
me iactaretur. philosophus vi timo
ris expalluit. Deinde cum tēpesta
te transacta securitas ꝑbuisset collo
quendi. vt fit et cōgarriendi locū.
sociorum vn9 diues luxuriosus asia
ticus cepit compellare phm et illude
re ei. eo ꝙ contra professionem suā
palluerat timore. cum ipse qui mi
nime ꝑhabatur mānsisset intrepid9
in eo ꝙ impēderet exicio At ille ari
stippi socratici responsū retulit. Qui
cum in re simili similiter et a cōsimi
li argueretur. respondit illum pro
anima nequissimi nebulonis meri
to non fuisse sollicitum. se aūt timu
isse debere pro anima aristippi. Di
uitis ergo questione depulsa. acces
sit agellius non animo exagitādi
sed discendi familiariter querens q̄
nam esset causa timoris sui. cum ꝑ
ceptum sit discipline stoicorum ne
mortis timeatur aduentus. quam
constat esse indubium terminum vi
te. Ille aūt cum discendi auiditā
te grauiter accensum vidisset homi
nem librum expitteti stoici de man
tica protulit. in quo scripta erant
ea que congruebant decretis zeno
nis et crisippi. qui dicuntur fuisse
principes stoicorum. ¶ Cum ergo
librum in manibus agellius tenu
isset. inuenit stoicis placuisse nō esse

in potestate hominis vt visa/quas fantasias appellant · in aimũ veniant aut recedãt · et cũ venerint ex terribilib9 reb9 aut ↄtra necesse esse asserunt · ⁊ aim moueri sapientis · vt paulisper metu trepidet · tristicia ↄtrahatur / dilatetur leticia/cupiditatib9 moueatur · tanq̃ hijs passionib9 p̃uenientib9 rationis ⁊ mentis officiũ · nec tamẽ ideo cõscientiã mali in mente versari · nec approbari ista · aut eis aliquem indulgeri cõsensum · Hoc eni esse volũt in potestate · Idq3 interesse censent int̃ aim sapientis ⁊ stulti · q stult9 consensu mentis passionib9 cedit · sapiens ãt licet ea necessitate patiatur · retinet tamen de rationabiliter appetẽdis vel fugiendis / verã ⁊ firmam incõcussa mente sententiã · Hec quidẽ illi auctore agellio · ⁊ pro parte elegãter et vere ¶ Errant tamẽ si istarũ passionũ q̃ necessarie sũt · repssionẽ ⁊ castigationẽ cõtra grãm/virib9 suis ascribũt · eo q soli9 miserent̃ est dei · nõ vtiq3 currẽtis hois aut volentis · vt hee in vsum iusticie conuertantur · Hoc autem sufficiat demonstrare q timore modestia dispensatur et philosophandi prima sternitur ⁊ disponitur via Siquidem scriptum est · quia inicium sapientie ⁊ finis modestie timor domini · ⁊ ·

¶ Cplm̃ quartum · Vnde dicatur philosophia · et de samio pytagora ⁊ de doctrina ei9 q̃ ytalicas phandi auctor extitit ·

IPsum vero philosophie nomen a pytagora ytalico inuentum est · qui tante fuit auctoritatis apud antiquos vt preiudiciali opinione sententias omnium superaret · essetq3 satis ad quãlibet sententiam roborandam · si hoc ipse dixisse doceretur · Ipsa namq3 vox pro nominis vsurpatione quadam / proprij nominis explebat officiũ · Fuit autem hic natione sami9 negociator̃ diuit̃ filius · cui nomen maratus erat · s3 gnte lõge ditior · eo q negociatio patris tãta nequit acquirere · quãta filius contempnere maluit · q̃ habere · Magnis itaq3 sapientie format9 icremẽt̃/ egiptum primo · mox babiloniã ad perdiscendos syderum motus · originemq3 mundi spectandam profectus / summam scientiam consecutus erat · Inde regressus cretam · et lacedemona · ad cognoscendas minois ⁊ ligurgi inclitas ea tempestate leges contenderat · Quib9 omnib9 instructis ad crotonior3 vrbem appliant omnino resolutam et soli9 virtutis opera indigentem Fortune siquidem indignantes oderant arma que aduersus locrenses infeliciter sumpserant · mutassentq3 vitam luxuria · nisi eis pytagoras philosophus obstitisset · Ex quo patet quãtum homo prestet homini · cum vnius persone auctoritas/iam lapsum ad frugem melioris vite reuocauerit populum · Laudabat virtutem cotidie / ⁊ vicia luxurie denudabat · et causas et casum vrbium perditatum enunciabat · Tantum quoq3 studij ad frugalitatem multitudinis prouocabat · vt aliquos ex hijs

luxuriatos esse incredibile videbatur.
Matronarum vero separatam a vi
ris doctrinam et puerorum a parenti
bus frequenter habuit. Docebat nunc
has pudiciciam et obsequia in viros
nunc illos modestiam et litterarum stu
dium Inter hec velut genitricem vir
tutum/frugalitatem omnibus ingere
bat. Consecutusque disputationum as
siduitate est. ut matrone auratas
vestes ceteraque dignitatis sue orna
menta quasi luxurie instrumenta
deponerent/ eaque omnia delata in iu
nonis edem/ipsi dee consecrarent.
preferens vera ornamenta matronarum
pudiciciam non vestes esse In iuuentute
quoque quantum profligatum sit. victi feminarum
contumaces animi manifestant Nam tre
centi ex iuuenibus cum sodalicii iuris
sacramento separatam a ceteris ciui
bus vitam agerent. quasi cetum clan
destine coniurationis habentes ad
uersus pitagoram / ciuitatem in se
conuerterunt. Que eos cum in vnam
domum conuenissent. cremare voluit.
In quo tumultu lx ferme periere. ce
teri in exilium profecti sunt. Ab hoc
itaque philosophorum genus ythalicum
nomenque philosophie exortum est Tantus
autem extitit in illa parte philosophie que spe
culatiua vocatur. vt ei quisquam philosophan
tium vix valuerit adequari Tantus
in innocentia. vt ab omnibus amatum tempe
rasse credatur edulio Tantus in cultu
iusticie vt populos illius partis ytha
lie que antiquitus magna grecia dicta
est. etiam post mortem nominis eius
auctoritas terreret ¶ Cum vero an
tea sapientes dicerentur qui videban
tur aliis prestantiores esse. interro
gatus quid se profiteretur: philosophum se
esse respondit. i. studiosum vel sapi
entie amatorem. quoniam sapien
tem profiteri arrogantissimum videba
tur. Denique cum ad propulsandam la
bem morum. xx. annos egisset cro
tone. metapontum migrauit. ibique
decessit Cuius tanta ammiratio fu
it vt ex domo eius templum facerent
ipsumque pro deo colerent /nacti for
te occasionem ex verbis eius dicen
tis. mentem philosophantis esse sacrari
um sapientie et verissimum dei tem
plum. Traditur etiam persuasisse
hominibus animas esse immorta
les. et post dissolutionem corporis
vite precedentis premia recepturas
Impie tamen fabulam mille annorum
primus dicitur induxisse ¶ Capitulum .v.

De ionico genere philosophorum et auctoritate socratis et dogmate platonis et opinione eius post mortem.

Hlterum vero philosopho
rum genus est. quod ioni
cum dicitur. et a grecis vlte
rioribus traxit originem. Horum
princeps fuit tales simulque vnus
illorum septem qui dicti sunt sapien
tes. Iste cum rerum naturam scru
tatus inter ceteros eminuisset maxi
me ammirabilis extitit quod astrolo
gie numeris comprehensis. solis
et lune defectus predicebat. Huic
successit anaximander eius auditor
qui anaximenem discipulum reliquit
et successorem. Dyogenes quoque
eiusdem auditor extitit. et anaxa
goras qui omnium rerum quas vide
mus effectorem diuinum animum docuit.
Ei successit auditor eius archilaus.

cuiꝰ discipulus socrates fuisse ꝑhibe
betur. magister platonis. qui teste
apuleio prius aristotiles dcūs est.
sed inde a latitudine pectoris plato
⁊ in tantā eminentiā phie/ et vigo
re īgenij/et studij exercicio/et omni
morū venustate / eloquij quoqꝫ sua
uitate et copia subuectꝰ est/vt qua
si in throno sapientie residēs/ p̄cep
ta quadam auctoritate / visus sit tā
antecessoribꝰ ꝙ̄ successoribus phie
imꝑare ¶ Et p̄rimꝰ quidē socrates
vniuersam phiam ad corrigendos
componendosꝫ mores flexisse memo
ratur cū ante illū omnes phisici id
est rebꝰ naturalibꝰ ꝑscrutādis maxi
mam operā dederunt. probe quidē
⁊ sapienter cū ad vtilitatē suā opor
teat oīa retorq̄ri paruiqꝫ ꝓsit nouis
se opa dei q̄ sunt omnia valde bona
ꝗ creatori suo ꝯsequētur similia. ni
si quis id p̄ripue agat ne malꝰ sit
ip̄e. Preclara igitur vite mortisqꝫ
fama socratis/phie sue reliquit plu
rimos sectatores qui ꝑtiti sunt vba
riꝰ ꝑ diuersas sectas. de quibꝰ in se
quētibus pauca dicentur. Porro tā
te multitudinis dissidētiam plato q̄
p̄minebat auctoritate cohibuit. ⁊ ī
se attētionē omniū diuciꝰ prouoca
uit ꝗ tenuit. ¶ Sunt qui credant
platonē non aristidis filium. sed
augustiore ꝯceptu natum / eo ꝙ ap
pollinis figuratio matri eiꝰ perictiōi
se iniscuerat. quā constat a solone sa
pientissimo fundatore legum actica
rum traxisse originem. Natꝰ est au
tē mense q̄ apud acticos targelion
dicitur. die qua apud delon latonia
peperisse creditur appollinem ꝗ dy
anam Pridie quidem socratem ge
nitum ferunt. ¶ Talis igitur ꝗ
de talibus oriundus non solum he
roum virtutibus prestitit. sed equi
parasse dictꝰ est deorum potestates
Nam pseusippus domesticis docu
mentis instructus ⁊ pueri eius acre
in percipiendo ingenium ꝗ ammirā
de verecūdie indolem laudat. ⁊ pu
bescentes primicias labore atqꝫ a
more studendi imbutas refert. et in
viro harum incremēta virtutum cō
uenisse testatur. Ex isdem genitori
bus glaucus et adamantus ei frēs
fuerunt. Doctores habuit ī prima
litteratura dyonisium in palestra a
ristonem argis oriundum. Tātos
progressus ei exercitatio contulit.
vt phicie luctando certamina vice
rit. picture non aspernatus artem.
tragedi quoqꝫ ⁊ ditiri iambis se v
tilem finxit. Iamqꝫ carminum confi
dentia elatus. auctorem se profiteri
cupiebat nisi socrates humilitatem
huius cupidinis ab eius animo ex
pulisset. et vere laudis ei gloriam
ingerere curasset. Et antea quidem
eraclidis secta fuerat imbutus. Ve
rum cum se socrati dedisset. non so
lum ingenio atqꝫ doctrina ceteros
socraticos vicit. sed etiam labore. et
elegantia sapientiam illustrauit.
eiqꝫ recta assertione sensuum et ma
iestate verborum plurimum adhi
buit dignitatis ¶ Socrate q̄dē dece
dēte se ad pytagorē ꝯtulit disciplinā
Quā ⁊ si ratiōe diligēti ⁊ magfica
videbat instructā. rerū tamē ꝯtinēti
am ꝗ castitatē magis cupiebat imi
tari Deīn theodorū cirenēsē adijt.

vt geometriam disceret. Inde egip
tum periit. vt astrologie vacaret.
ibiq; a plerisq; creditus est didicisse
oracula ꝓphetarū. vñ rursus in yta
liam rediit. & pitagoreū tarentinū
architam secutꝰ est. atq; ad indos.
medos. magos. aīm intendisset; ni
si eū ꝓcedere vetuissēt bella caletica
Quapropter inuenta parmenide
⁊ genonis diligentiꝰ exsecutꝰ; que
apud magnos philosophos ādmira
tioni fuerant/singula in libris suis
collegit vniuersa/docens ꝓus studi
a phie/non modo nō esse ꝯtraria. ꝫ
inuicem necessaria sibi. eo ꝙ mutu
is auxiliis vniūsa consistūt. Multi
auditorū eiꝰ vtriusq; sexus in phi
losophia floruerūt. Patrimoniū in
certulo qui achademie iunctꝰ erat.
in duobꝰ ministris & pathera qua
diis supplicabat reliquit Auri tantū
habuit quātū puer auricula gesta
uerat in nobilitatis insigne Tres
aduentus eiꝰ ad siciliam mali diuer
sis opinionibꝰ carpūt. Vȝ primo
vt hystoriā nature cerneret ī ethna
et incendiorꝫ intelligeret ratioēꝫ; il
luc ꝓfectus est. Secūdo petitu dyo
nisii. vt siracusanis assisteret; & vt
municipales ꝓuincie illiꝰ disceret le
ges. Tercio vt fugientem dyonē
restitueret patrie sue venia a dyoni
sio impetrata Sed in hiis omnibꝰ
adeo diligens extitit. vt a studiis
aut officiis philosophie nullo vnꝗ̄
tempe suspenderetur. Itaq; cū
studium philosophie partim in acti
one partim in contemplatione ver
setur socrates actiuam exercuit/mo
res instituēs quibus fideliter ad be
atitudinem vita trāsigitur. pitago
ras contemplatiue institit ꝑ quam
ingenium exercetur et propagatur
scientia. Proinde plato vtramq;
iungēdo alteri philosophiam perfe
cisse laudatur. quam in tres partes
distribuit ethicā. phisicam. ⁊ logicā
id ē moralem. naturalē. ⁊ rationa
lem. qua verum discriminatur a fal
so. ⁊ sine qua disseri nequeunt que
vel in actione vel contemplatiōe ꝟ
santur. Putatur a nonnullis ꝙ
in peregrinatione sua iheremiam ꝓ
phetam vidit. audieritq; in egip
to ⁊ legerit scripturas propheticas
sed supputata ratio temporum que
in cronicis continentur hystoriis do
cet eos nequaq̄ contemporaneos
extitisse cum ortus platonis vix eta
tem illam apprehenderit. ⁊ inter la
bentibus centum annis tempꝰ quo
prophetauit iheremias attigerit.
Et scripture prophetice post mortē
platonis annis ferme. lx. regnante
ptholomeo qui litterarum studio
sus a iherosolimis lxx. asciuit inter
pretes; egiptum intrauerint. Opi
nio tamen illa conualuit. qꝛ in li
bris platonis inueniuntur multa
dictis consona ꝓphetarum. Nam ī
thimeo dum causas mundi subtili
us inuestigat manifeste videtur ex
ꝓmere trinitatem que deꝰ est. effici
entem causam cōstituēs in potentia
dei/in sapientia formalem / finalē
in bonitate. que sola induxit eum
vt omnem creaturā bonitatis sue
participem faceret prout natura cu
iusꝫ capax btitudīs esse pt̄ Vnā tn̄
in hiis visꝰ est intellexisse ⁊ docuisse

ſubſtantiam dum opificem vniuerſi
tatis ⁊ formatorem vnū deū aſſe
ruit. quem ob inſigne bonitatis et
dulcis affectus dixit omniū genito
rem. quem propter infinitatem ma
ieſtatis/potētie/ſapientie/⁊ bonita
tis ſue tam eſt inuenire difficile: ꝙ̄
inuētum profari digne impoſſibile.
Eundem quoqꝫ remuneratorē ſpe
rantiū in ſe eſſe et colentium ſe vide
tur aſtruere/ dicens ſapientem eſſe
cultorem dei philoſophū/qui aīmo
et voto accedit ad ſapientiā. ⁊ cum
eſſe amatorem dei qui ſicut cōſtitu
te vniuerſitatis cauſa eſt ā̄mirabi
lis: ita bibende felicitatis idem eſt
fōs indeficiēs ⁊ ſingularis ¶ Moy
ſes auctor eſt quia in principio crea
uit deus celū ⁊ terram ⁊ in medio
eorum aquam collocauit ⁊ aerem
Plato ꝙ ab initio vt mūdus qui ſo
lidus et viſibilis futurus erat. vi
deri poſſet ⁊ tangi/deus iecit duo p̄
ma mūdani corporis fundamenta. ig
nem et terrā. et eis concordi ꝓporci
one media ſociata inſolubili vincu
lo intexeret. niſi tamē voluntas cō
ditoris que ſola tante firmitudinis
nexus fideliſſim9 eſt vt diſſoluanē
admittat Omne ſiquidē quod iūc
tum eſt. natura diſſolubile eſt. ſꝫ vt
bone conciliationis fedus pereat nō
eſt volūtas dei volentis bona dum
taxat Ait moyſes Qui ē miſit me
ad vos et illum ſingulari verbo et
prerogatiua ſigtione cenſuit eſſe q̄
ſemper idem eſt. vt ei nec preteritū
tranſeat. nec futurum īueniat. ſit
qꝫ īmunis omniū motuum Nam
illa ſubſiſtendi dedignatus eſt ver
bo/qui cū tempore feſtinant ad nō
eſſe. ⁊ ſingulis momētis ꝑ varios
motus ſui proficiſcuntur in mortem
Et de hoīe quidem planū eſt. quia
vita eius non ſtatus eſt. qui verbo
ſubſtantiuo debeat exp̄mi. ſꝫ tranſi
tus de vtero ad tumulū. ⁊ quaſi fu
ga aut vmbra exiſtendi. Plato q̄
dem id quoqꝫ ſolum ꝓprie dicit eſſe
quod ſemꝑ eſt idem. nec motib9 va
riatur. Que vero ſint obnoxia mo
tui nō quidem ſūt. ſed videtur eſſe.
et nequaꝙ̄ manent. ſed iugiter eua
neſcunt. et fugiūt. nec ſpectant ap
pollinem ¶ Sunt preterea platoni
cis ⁊ noſtris multa ꝯmunia. vt ſint
oīno inexcuſabiles dum veritatem
dei in mendacio detinēt Magn9 pa
ter aug9 auctor eſt ſi tamē que ſub
noīe eius concepta legi recolo fide
liter quod in libris platonicorum
inuentum ſit. quod beatus iohānes
euangeliſta clarius celo intonuit. et
vltra ꝙ̄ humana mens capere que
at. licet auris vtcūqꝫ poſſit audire
Inuentum eſt inꝙ̄ quod ait ab inici
o euangelij. in principio erat ver
bum ⁊c̄. vſqꝫ ad locum quo ait. et
lux in tenebris lucet. ⁊ tenebre eā
nō comprehenderunt Ego quidem
niſi in patrum ſcriptis legeretur. ne
quaꝙ̄ alicui infidelium conceſſū cre
derem. vt os in tante lucis oraculū
aperiret: ꝙ̄ oculus mūdanus nō ſuf
ficit intueri. Apoſtolicum tamen et
familiaritatis intime priuilegium
aſtruit quod verbum fidei boni ope
ris perſeuerantia illuſtrauit. cum
philoſophi euanuerint non modo
in cogitationibus ſed operibus ſuis

Descripsit libros plurimos. et po
litica hoīs merita/contemplatio nō
depressit. ⁊ ꝯtemplationis acumē/ac
tionis necessitas/non extinxit. Sed
lib ꝗ de dogmate ei9 ē ꝯtexuit i lau
dem eius. origenes. iheronim9. au
gustin9. oīm philosophoꝝ attestati
onibus freti suffiaūt ¶ De morte
eius diuersi diuersa scripserūt. Sꝫ
ꝓbabili9 est eum q̄ innocēter vixe
rat ⁊ phie ꝑcepta fuerat ꝓ virib9
insecut9 vitam risui nō cessisse. Nā
ꝙ de eo nōnulli tradūt. qꝛ verecūdi
a mot9 emisit spiritū. eo ꝙ nauta
tum ꝓpositam non potuit soluere q̄s
tionem ⁊ constat nominis errore cō
positū Quicquid eni de eo grecoꝝ
loquūtur fabule. hoc de homero nō
platone valeri9 maximus refert Ex
eo tamen ⁊ hoc vulgatū est. qꝛ fu
erūt q̄ homerū equiuocū platonis
dicerent. ꝓpter excellētiā sapiētie.
sermonis elegantiam. latitudinē
pectoris. Nam viros nobiles certū
est polinomios extitisse. Decessit
itaqꝫ octoginta ānis / ⁊ vno exple
tis in tāta reuerentia oīm. ⁊ integri
tate auctoritatis. vt diu dubitatū
fuerit. diis an semidiis esset poti9
aggregand9. Sed et cū etate illa
deficiente. merita virtutū eius tan
ꝙ incredibilia quodāmodo ad antiq̄
tatis fabulas vergerent. ipm inter
semideos venerandū labeo scribit.
vt q̄dē magis hoie. min9 deo fuisse
doceatur ¶ Cplm vi. De aristotile
⁊ opinione eius. ⁊ studiis. ⁊ ꝙ va
riis disputationibus dubitationē
achademicoꝝ mouit et de regu
la eoꝝ.

Sol e celo visus est cecidisse
qua die phoꝝum princeps
plato rebus excessit huma
nis. et quasi lucernā mūdi extinctā
defleuerūt qui ad thronū sapiētie
cui ille diu ꝑsederat sua arbitrabāt
studia referēda. Sed cum ei aristoti
les discipul9 vir excellentis igenii.
⁊ platoni impar eloq̄o. ꝫ multos
facile superans i docendi officiū suc
cessisset ⁊ quasi matutinū sydus ef
fulsit hominibus. ⁊ quibus dā mul
tiplicis philosophie ꝑceptis velut va
riis sapientie radiis illustrauit or
bem. ⁊ tanq̄ oculoꝝ detersa caligi
ne ad contuendā veritatis speciē /
mētes hoīm reparauit Sectam hic
peripatheticā ꝯdidit sic vtiqꝫ dictā.
ꝙ deambulans disputare consueue
rat. plurimosqꝫ discipulos p̄clara fa
ma excellens/⁊ arte suadendi. vi
uo adhuc preceptore i suam heresim
congregauit. Tractauit quidem
omnes philosophie partes. et ꝑcep
ta dedit in singulas. sed pre ceteris
sic rationalem redegit in ius suum.
vt a possessione illius videatur om
nes alios exclusisse. Ita tamē in a
liis viguit vt cōmune nomē omni
um phoꝝum/ anthonomasice id est
excellenter sibi propriū esse meru
erit. Sicut enim vrbs romam ma
ronem poeta exprimit. Sic ⁊ phi
losophi nomen circa aristotilem vtē
tiū placito contractum est. Fuit au
tem facundus eloquio. sed vberior
sensibus. ⁊ doctus sententiis om
nium obuiare. Hic est qui prim9
studiorum genera in agroaticum
et exotheriaum dicitur distinxisse.

Nam familiares ⁊ quaſi domeſtici
admittebantur in agꝛatica Exothe
rica vero nõ modo extraneis ſꝫ hoſ
pitibꝰ patebant ⁊ ꝑegrinis ¶ Fue
runt qui eũ incubi demonis filium
crederẽt ꝓpter agilitatẽ corꝑis per
ſpicaciã ingenij ⁊ glorie appetitũ
ꝙ multiplicĩ induſtria omnibus pri
pere cõſueuerat Teſtatur de eo va
leriꝰ maximꝰ quia ſupme vite reli
quias ſenilibus ac rugoſis mẽbris
in ſũmo lectum ocio vix cuſtodiens/
adeo valẽter ꝓ ſalute patrie incubu
it vt eam ab hoſtilibꝰ armis ſolo
equatã in lectulo athenienſi iacẽs
quidem macedonũ manibꝰ quibus
abiecta erat eriperet Ita vrbe ſtrata
atqꝫ euerſa alexandri familiarita
te qua reſtituta eſt ariſtotilis opus
notũ eſt Licet aũt noĩm et verborũ
turbator habeatur nõ modo ſubtili
tate qua cũctis celebris eſt ſꝫ mira
ſubtilitate dicẽdi eualuit adeo qui
dem vt platoni merito ꝓximꝰ fuiſſe
videatur ¶ Cum laudis fuiſſe cu
pidiſſimũ vel ex eo conſtat ꝙ cũ theo
decti diſcipulo libros artꝭ oratorie
vt eos ederet cõceſſiſſet moleſte fe
rẽs poſt ea tantũ laudis ⁊ glorie ti
tulũ ſe alij ceſſiſſe ꝓprio volumĩe q̃
buſdã rebus inſiſtens planius ſibi
de hijs in theodectis libris dictum
adiecit Vnde valerius maximꝰ Ni
ſi me tam late ⁊ tam patẽtis ſciẽtie
verecũdia teneret/dicerẽ dignũ phi
loſophũ/cuiꝰ ſtabiliendi mores alti
oris aĩmi philoſopho traderentur
¶ Ceterũ gloria ne ab hijs quidẽ
qui contemptũ eiꝰ introducere conan
tur negligitur Nam ⁊ voluminibꝰ
nomina ſua diligenter adiciunt vt
quod ꝓfeſſione leuãt vſurpatione
memorie aſſequantur Hic eſt cuiꝰ
diſputationibꝰ effectũ eſt vt acha
demia moueat magis rationũ q̃
colliſione ventorũ Licet ei peripate
ticus nõ achademicus cenſeatur eo
tamẽ ſollicitũte de ſingulis maxime
ceperũt platonici qui relicti erant fe
re de omnibꝰ dubitare ¶ Si quidẽ
poſt mortẽ platonis euſippus ſoro
ris eiꝰ filius et xenochrates dilectꝰ
eiꝰ diſcipulus in ſcolam que achade
mia vocabatur eidẽ ſucceſſerunt ⁊
ob hoc ipſi ⁊ ſucceſſores eoꝝ acha
demici appellabantur a loco ſicut
platonici a magiſtro Ex quibꝰ val
de nobilitati ſunt greci plotinꝰ iã
blicus ⁊ porphirius catholice veri
tatis vt dicit pſſimꝰ impugnator
In vtraqꝫ vero lingua greca ſcilicꝫ
et latina nobilis extitit apuleius
affer vir magnus in primis ⁊ q̃
venuſtate morum et diſcendi copia
ſocraticum fontem ⁊ torrentem pla
tonicum facile redolcat vel tenuiter
ſapienti Ab hijs fluxerunt et alij
multi qui dubitalia diſcutere ſic vt
nulli preiudicaretur maluerunt q̃
auſu temerario diffinire maxime
cum occultam crederent veritatem
eorum/de quibus in vtramqꝫ par
tem probabiliter diſputatur Vnde
et achademicorum antiquiſſima re
gula eſt vt quiſqꝫ quod ſibi occur
rit probabile ſuo iure defendat

¶ Capitulũ ſeptimũ De alia ſen
ſus alia ratiõis alia religionis auc
toritate probantur et ꝙ fides in
omni doctrina aliquod ſtabile iniciũ

vendicat· quod probari non debet·
Et q alia per ſe doctoribus innoteſ
cunt· alia rudibus Et quatenus du
bitandum ſit· Et q pertinacia veri
tatis inquiſitionem plurimum im
pedit·

Unt etiam nonnulla que
ſenſus/rationis/aut religi
onis pſuadet auctoritas·
Horum dubitatio infirmitatis/er
roris notam habet aut criminis·
Querere enim an ſol ſplendeat· al
beat nix· ignis caleat hominis eſt
ſenſu indigentis At vero an terna
rius maior ſit binario· ipſum quo
q totum et medietatem eius conti
neat querere: et an quaternari⁹ ſit
dupl⁹ binario indiſcreti eſt et cui eſt
ratio ocioſa· aut deeſt omnino·
Qui vero an de⁹ ſit deducit in queſ
tionem et an idem potens ſapiens
ſit an bonus: nonmodo irreligio
ſus ſed perfidus eſt et pena docente
digni⁹ eſt inſtrui ¶ Sunt enim in om
nibus phiſicis diſciplinis/ quedam
prima· et vt ita dicā creatiui verbo
primitiua principia de quibus eo
rū auctorē dubitarē nō licet/niſi hijs
q̄rum labor in eo verſatur/ne q̄d ſci
ant Nam ſicut quedam ſe corpore
is ſenſibus ingerūt· vt apud ſenſa
tos latere non poſſint· quedam ſubti
liora ſunt vt niſi familiarius adhi
bita· et perſpecta diligentius et per
tractata ſint non ſentiantur· ſic ſūt
aliqua tanta ſui luce perſpicua: vt
latere non poſſint rationis aſpec
tum· ſed cōmuniter videantur ab
omnib⁹ magis tamen et minus et
pro capacitate et virib⁹ ſingulorum

¶ Alia quidem ſūt que quaſi quo
dam ſcrutinio indigent et quia iſto
rum ſcrutiua ſunt/diligentius per
ſcrutantem latere non poſſunt· Et
hijs tn̄ et illis q̄dā videt̄ anteriora
eſſe/q̄ rō phic/q̄ſi i fidei fundamēta
ſtituit· petēs vt ſpēp̄ſiacedi/ea ſibi
gratuito cōcedantur Hic et geome
tre/p̄mo petitiones quaſdam/quaſi
totius artis iaciūt fundamēta· dein
de cōmunes aīmi cōceptiōes adiciūt
et ſic arte ordinata/ad ea que ſibi ſūt
demonſtrāda procedūt· ſed et petiti
ones ipſi adeo conſentiūt rationi:
vt proterue videatur quiſquis eas
vel hoſti nō cōcedit· Hic tamen ne
quaq̄ agitur de hijs que ad cultū
religionis pertinēt/quoniam et ibi
nōnulla quodāmodo petuntur: que
vt fides ampli⁹ mereatur experiē̄ti
am rationis excedūt· Sed hec ipſa·
et ſi ratio nō vrgeat debētur pieta
ti· vt in ſacramētis vbi ratio deficit
adhibeatur fides: multis beneficijs
magniſq miraculis promeruit xp̄s
cui nō credi/impium eſt· ſicut a pro
babilib⁹ diſſentire pertinaciter / eſt
proteruū· Quis enim niſi inſanus
aut proteruus negauerit· quin ab
omni puncto ad omne punctum op
poſitum/poſſit linea recta protedi?
Nam ſicut in edificijs neceſſe eſt a
liquid fixum eſſe et ſtabile cui erigē
da ſtructura poſſit inniti· ſic in omni
doctrina aliquod ſtabile initium pro
cedendi/neceſſitas conſultiſſime ra
tionis expoſcit Alioquin quicquid
opifex adicit nutat/ac ſi in lubrica
arene aut bituminis quis edifi
cet· aut ſcribat in fluminis lapſu·

Nam incertis certiora faciūt fidem Si ergo nichil sequitur· nisi aliud antecedebat· si mot9 oīs a quiete ꝓ cedit· quis potest ei probatioīs esse processus/qui nusq̄ q̄escit aut nulli acquiescit? Ei namq₃ cui omnia ē q̄ probabilia sunt· nichil ꝓbari po test ¶ Sed ⁊ coꝝ q̄ perspicua sūt· alia sunt omnib9 nota Alia doctori bus tantum· vniciq₃ scd̄m propri am facultatē Nā numerū omnem parem esse vel imparem ita publice notū est/vt nec pueros lateat· qui bus licentia etatꝭ indulget ludere· par impar/equitare in arūdine lon ga/edificare casas· plastello adiun gere muros Hoc autē q̄ oīs multi plex quoto loco distat ab vnitate/ tot sup particulares sui generis an cedit/hijs dumtaxat innotuit q̄ nu meris operam impēderūt ¶ Mathe maticus aūt ꝯsulacōe nouit quia di uersa sūt id qđ est· ⁊ esse rei Et sic in singulis disciplinis/ q̄dam suis opificib9 innotescunt· qui nōmodo vulgo· ſ₃ alijs philosophis occultā tur Habet ⁊ religio quelibet pre cipua sua· q̄ aut ratio ꝯmunis/aut pietas ꝑsuasit· quibus ꝓficit in cul tu dei ⁊ moꝝ exercicio ad beatitudi nem obtinēdam Est aūt vnū oīm religionū principiū· quod pietas/ gratis ⁊ sine vlla ꝓbatione credit deum· s· potentē· sapiētem· bonū· ve nerabilem· ⁊ amabilē esse Nam e pycureorū/deū esse negantiū/et cu sui subicientiū omia iam p̄dcm auc tore deo hoīe/explosa sententia est Obuiare ergo p̄ncipijs aut rebus ꝑ se notis· siue de hijs ambigere is

sensati est aut vecordis· siue quod deterius est criminosi Sed nec de hijs dubitare licet· q̄ ex p̄ncipijs cō sequūtur· dū ea tamē sequi planū sit Interim nāq₃ questionib9 sunt a gitāda· dū illoꝝ ad p̄ncipia· vel cō secutiua eorū coherētia nō pateat· Nam de singulis istoꝝ dubitarē nō est inutile Et quidē in talib9/donec apprehēderēt veritatem/ achademi coꝝ ꝓbabiliū disceptatio vertebatꝭ Quid eni refert aut quoꝝ interest· si qui semꝑ ⁊ oīa querebant discen tes· ⁊ nūq̄ ad sciētiā veritatꝭ per uenietes· quia nichil certū habere nouerāt? ¶ Hāc ergo legem acha demicoꝝ p̄scribit cicero/ vt cui phi losophandi ꝓpositum est· dum res obscura est/quiescat/dum probabilitꝭ elucescit veritas/acquiescat Ait enī Nos qui seq̄mur probabilia· nec vl tra id quod ꝓbabile occurrit/ꝓgre di possum9· ⁊ refellere sine iracūdia ⁊ refelli sine ꝑtinacia ꝑati sumus· Nec enī duo inuētioni veritatꝭ plu rimū aduersantur· si aut vera dicen ti/quis succenseat· aut ꝑtinaciter in falsitatis defensione laboret Nam vt ait ethicus Impedit ira animū ne possit cernere verū· ⁊ veritas ipā īcarnata recessit ab eis· q̄ in corozā im et bethsaida spūi scō pertinacius restiterūt Sed ⁊ iudeos pertinacia excecauit· vt adhuc oculos eoꝝ ve lum templi teneat/qđ d̄no patiēte scissum est a sūmo vsq₃ deorsum·

¶ Capitulum octauū De virtus vnica via est philosophandi ⁊ cun di ad btītudinē· ⁊ de trib9 gradib9 accedentiū· ⁊ de trib9 sectis phoꝝ·

VErũtamẽ quia nõ omnes
oĩa possũt. ⁊ spũs vbi vult
spirat. ꝛ frequẽs est. vt eo
rum q̃ a doctoꝛib9 profertur multi
tudinis sit multiplex intellect9. ex
ꝟbis socratis ⁊ platonis secte mul
te ꝓfluxerũt. oẽs tamen ad vnũ
sed quasi ꝑ varias semitas ꝓperan
tes. Illud aũt quo oĩm racionabili
um vergit intẽtio vera beatitudo est
Nemo etenĩ est qui nõ velit esse be
atus Sed ad hoc qđ desiderãt/nõ
oẽs incedunt vna via. Vna tamẽ
est omnib9 via ꝓposita. ꝫ quasi stra
ta regia scindit in semitas multas
Hec autem virtus est Nã nisi per
ꝟtutem nemo ad beatitudinẽ ꝑgit
Citra ꝟtutis opa/forte quis/et ꝓ
culdubio sine operib9 / ad beatitudi
nem trahitur. sed eo nullus nisi vir
tutis passibus ꝑgit. Virt9 ergo feli
citatis meritũ est. felicitas ꝟtutis
ꝓmium. Et hec quidẽ bona sũt sũ
ma. Alterũ vie. alteꝝ ꝑrie Nich
il enĩ ꝟtute prestãci9. dũ exul pere
grinatur a dño. nichil felicitate me
lius/dũ ciuis regnat ⁊ gaudet cum
dño. sũt aũt hec omnib9 alijs pres
tanciora. qꝛ ꝟtus oĩa agenda. felici
tas oĩa optanda cõplectitur. Felici
tas tamẽ ꝟtuti prestat. quia ĩ om
nib9 prestãci9 ẽ ꝓpter qđ aliquid ꝫ
q̃ qđ ꝓpter aliquid. Non enĩ felix
est quis vt recte agat. sed recte agit
vt feliciter viuat. Vñ et socraticũ il
lud in saturnalium libro laudatur.
Multos hoĩes ꝓpterea velle viuere
vt ederent ⁊ biberent. se/ bibere atqꝫ
esse/vt viueret Vnum igitur ⁊ sin
gulare sũmũ oĩm bonoꝝ beatitudo
est. sed ab eo ẽ aliud quodãmõ quo
tidiã collectioẽ sũmũ. ⁊ eo ipo supi
us alijs q̃ ad illud. quod vere sin
gulariter et vnice sũmũ est familia
rius accedit Ceterum ad neutr9
apprehẽsionem nisi philosophia du
ce humana infirmitas conualescit.
Quisquis enim sine ea ad beatitu
dinis viam tendit quasi cecus in la
birco tendens ad alta presumptuo
sus cadit. Vnde eam diuinarum ⁊
humanarum rerum cõpotem esse cri
sipp9 asseruit. nec vnq̃ satis posse
laudari que vicia expellit. virtutes
ostendit ⁊ confert. et in humana in
firmitate diuinã quodãmodo repa
rat integritatem. Et vt sensum suũ
expressius proferat. omnes qui nõ
ab illa vel ad illam vigilant qđ ta
men ab illa est. brutis animalibus
dicit esse cõformes. immo et stupẽ
dum contra naturam miraculum/in
corporibus humanis brutos homi
nes esse. Tria vero genera homi
num/qui homines sunt. alios enim
brutos esse asseruit Alij enim iam
iocunditate sapientie ꝑfruuntur ꝛ
hij sapientes sunt. alij accedunt vt
fruantur. ⁊ hij philosophi sunt. alij
aspirant ad accedendum scilicet qui
nõdum sunt ꝛ esse philosophi cõcu
piscunt Cõstat enim esse q̃pluri
mos qui nõdum philosophantur. ⁊
vitã philosophoꝝ si nõ opeꝛ saltim
desiderio emulant. Ego sententiã ei9
tanto securius approboꝫ quãto eã
m̃ videre videor sci spũs auctorita
te subnixã dicẽte ꝓpha. Concupiuit
aĩa mea desiderare iustificatiões tu
as ĩ omni tempore In quo m̃ tres

premiſſos ordines manifeſte videt̃
expreſſiſſe ¶ Cū enim plato ſapi
entem dicat eſſe cultorem dei quis
alius habēdus eſt ſapiēs ꝙ ille qui
moratur in iuſtificationibus dn̄i et
mulcente ſe ꝯſciētia bonorū operꝝ/
vere felicitatꝭ ſaporē tota mētis aui
ditate iam p̄guſtat ⁊ ſētit? Procul
dubio nequaꝙ illius expars eſt· cui
agnita beatitudo dulceſcit ⁊ ei expe
tibiliū cumulꝰ adeſt· qui ī vita guſ
tat et videt: ꝙ ſuauis eſt dn̄s Phi
loſophus autē cuius intentio dirigi
tur illuc· vt ſapiat· eodem auctore/
amator dei eſt· ⁊ vicia ſubigens· re
bus agnoſcēdis applicat animū vt
hijs agnitis ad verā beatitudinem
poſſit accedere Hec enī hominē bea
tum faciūt ſi et viciorū ſoluātur vin
cula· et quaſi quibuſdā gradibꝰ con
templatiōis lucidū ⁊ indeficientem
fontē boni detur inuiſere· Nā felix
qui potuit rerū cognoſcere cauſas ·
et vt ait poeta Nobis enim vnde
cūqꝫ proueniāt placent incitamen
ta virtutum Felices anime quibus
has primū cognoſcere cauſas Inqꝫ
domos ſupas ſcādere cura fuit Cre
dibile eſt illos pariter vicijſꝫ iocīſꝫ
Altiꝰ humaīs exeruiſſe caput Nā
venus et vinū ſublimia pectora fre
git Officiūqꝫ fori· miliciève labor·
Non leuis ābitio perfuſaqꝫ gloria
fuco Magnarūqꝫ fames ſollicitauit
opum Admouere oculis diſtātia ſy
dera noſtris Etheraqꝫ ingenio ſup
poſuere ſuo Sic petitur celū non vt
ferat oſſan olimpus Sūmaqꝫ pelia
cus ſydera tāgat apex ¶ Nullum
tamen officiū eſt milicie aut domi·

quod nō philoſophia ꝯtractꝫ/quip
pe q̄ ſola excludit vicia et ſine qua
recte nichil inter homies geri poteſt
Sicut aūt morari ī iuſtificatioībꝰ
id eſt ī expletioē mādatorꝫ dei ſapi
entē facit Nā ⁊ ꝓpha dicit· a māda
tꝭ tuis ītellexi· ſic aīm explēdis ap
tare ea demū veriſſima phīa eſt Sꝫ
ſunt qui nondū explent aut aptan
tur explendis approbāt tamen qd̄
ſuſpiciūt in alijs· ⁊ illis auctore deo
deſiderant ꝯformari· Eſt ergo gra
dus eminentiſſimus eorū qui in iuſ
tificationibus occupātur· Medius
quorum animus expeditus eſt a vi
cijs· vt ex amore occupetur in illis
Infimus· qui deſiderāt expediri· vt
hoc ipſum concupiſcere poſſint· Qui
et ſi non ſint· deſiderāt tamen eſſe
philoſophi Horum perſonam īdue
rat propheta dicens· Concupiuit
anima m· d· iuſti· t· in om· t· Eius
namqꝫ tanta eſt pulchritudo quod
ſi vt ait plato videri poſſꝫ oculis cor
porꝭ amore ſapiētie mirabiliter ho
mines inflāmaret· adeo quidem vt
primo aſpectu neceſſe eſſet ōnes in
amorem incidere Hanc amat et ex
quirit a iuuētute ſua fidelis anima
cuius ſenectus conſtat in grauitate
morum ⁊ puerilis etas in ignoran
tia et lubrico viciorū Sup ſalutem
inquit ⁊ oēm pulchritudinē dilexi
ſapientiā· ⁊ ꝓpoſui ꝓ luce habere il
lam· venerūt michi oīa bona parit̃
cū illa ¶ Si ergo bona oīa ſapiē
acceſſoria ſt̃ ⁊ phīa ſtudiū ſapie· ꝓ
fecto phiandi cōtēptus bonorꝫ oīm
excluſio eſt Unde colligitur ꝙ q̄pto
quis philoſophie diligentiꝰ īſiſtit:

eo fidelius et rectius ad beatitudi
nem pgit. Nam virtutes quibus
itur in singulis officijs illa dispen
sat. Sed quia veteres licet ex par
te animas crederent immortales:
vite eterne que post istam futura ē
nondum instructionem acceperant.
summū bonū in virtute cōstituerūt
quo plane nichil meli9 est. nisi fruc
eo qui sūme bon9 et summū bonū
est. usus enim virtutis optim9 est.
⁊ utendi de9 ipse est fructus. Cū er
go ꝟtus sola beatū faciat/ ad thro
nū eius/sumpta occasione ex tradi
tionib9 doctoris p varios calles as
cendere conati sunt. Stoicus ei vt
terū ɔtēptū docet in mortis medita
tione ꝟsatur Peripatheticus in in
quisitiōe veri volutatur in volupta
tibus epycurus. Et licet ad vnū tē
dant/varias sentēcias quasi vias be
atitudinis auditorib9 suis aperiūt
De quib9 dubitare ⁊ querere liberꝝ
est. donec ex collectione propositoꝝ
quasi ex quadā rationū collisiōe ve
ritas illucescat. Sed de hijs lati9
in sequentibus dicetur. Nūc suffici
at ostendisse in quibus achademi
cos vacillantes liceat imitari

¶ Capitulum nonū De arrogan
tia multitudinis imperite ⁊ qualit'
legenda sint que prodesse poterunt
⁊ obesse ⁊ quod ingenio vel exerci
cio sine gracia sapientia non contin
git.

Pauci tamen sunt qui acha
demicorum imitatores es
se dignentur. cum vnusqꝫ
qꝫ pro libitu poti9 q̄ȝ ratione eligat
quid sequatur. Alij nāqꝫ proprijs:
alij doctorū opinionibus. Alij mul
titudinis consortio distrahuntur.
Quid enim dubitat qui iuratus in
verba magistri. non quid. sed a quo
quid dicatur attendit. Quid vis
enim clatrat acriter. ⁊ quo imbuta
est puerilis etas: de intimis philo
sophie abditis erutum putat/para
tus. ⁊ de lana caprina contendere.
credens inopinabile si quid igno
tum auribus eius insonuit. nec rati
onibus acquiescit quē doctoris cap
tiuauit opinio. Quicquid enim p
tulit autenticū. ⁊ sacrosanctum est.
Ille tamen facili9 contradicit. ⁊ p
tinacius reluctatur. qui in paucitate
addiscenda rerum ɔsumpsit etatem.
⁊ tanta verborum angustia premi
tur. vt si verbum vnū aut duo sub
duxeris/eliguis fiat: ⁊ q̄uis statu
a taciturnice. marmoreum putes.
⁊ in auditorio pytagore / aut mo
nachorum claustro/non tam vsum
q̄ȝ necessitatem silencij didicisse.
Si quis istorum in man9 tuas for
te erudiendus inciderit. merito faci
es quod thymotheū q̄ in arte tibia
rum excellebat fecisse refert quintili
an9 in libro de institutiōe oratoris
Hic quidem duplas merces exi
gebat. ⁊ accipiebat ab hijs qui fu
erant male preinstituti: q̄ȝ si omni
no rudes accederent. Error enim
duplicē laborē exigit. cū et euellen
da sint pverse institutionis semina
et bone sint fidelius inserenda.
Suspice ad moderationis philoso
phorum temporis nostri. illos qui
altius preconantur. quos auditoꝝ
multitudo circūstrepit diligēt' attēde

ros in regula vna aut duobus aut
pauculis verbis inuenies occupatos
Aut vt multū pauculas questiōes
aptas iurgijs elegerūt· in quib9 in
geniū suū exerceāt· ⁊ ꝯsumāt etatē
Eas tamen nō sufficiūt enodare· ꝫ
nodū ⁊ totam ambiguitatem cum
intricatione sua ꝑ auditores suos
transmittūt posteris dissoluendum
Eo loci vt cōgrediaris· inuitant· in
stant· postulantqꝫ conflictum· si dif
feras manū conserere· si paululū mo
raris insiliunt· si accedis· si tandem
inuitus congrederis· si premis· late
bras querunt/variant faciem· verba
distorquēt· ꝓstigijs ꝯformātur· lu
bricum ⁊ volubilem prothea mira
beris redijsse· nisi ꝙ teneri facilius
potest/si in eo persistitis· vt quociē
qꝫ verba defluant ⁊ voluātur· quid
velint intelligas· ⁊ quid sentiāt in
tanta varietate verborum ⁊ tandē
vincientur sensu suo· ⁊ capiētur ver
bo oris sui· si sententiā eoꝝ que di
cūtur attigeris/firmiterqꝫ tenueris
Ea tamē de quibus disceptatur in
utiliora ⁊ alijs viliora sūt· cum pa
tuerīt: Si ꝑgrederis· si pudet et pi
get in nug̃ diucius occupari ad di
uerticula ꝓposite questionis relabi
tur: ⁊ quasi ad sinū mr̄is recurrens
more antei ab eo in quo genit9 est
⁊ nutritus vires repare contendit·
Sic circuit· tot facit anfractus · vt
ad vsitata recurrat ac si laborintū
oporteat circuiri Serpente ciconia
pullos Nutrit ⁊ innēta ꝑ deuia ru
ra lacerta Illi eadem sumptis que
runt aīmalia pēnis· vultur iumēto
⁊ canibus crucibus ⁊ relictis: ad fe

tus properat· partemqꝫ cadaueris
affert Hic ē ergo ab9 magni quo
qꝫ vulturis· ⁊ se pascentis· propria
cū iam facit arbore nidos· Sed le
porem aut capream famule iouis
⁊ generosi:i saltu venantur aues·
tunc preda cubili ponitur Inde au
tem cum se matura leuauit/proge
nies stimulante fame festinat ad il
lam: quam ꝑmam rupto predam
gustauerat ouo Si ergo eos a ver
bis suis suspenderis· fere inopie co
rum in omni facultate poteris mise
reri Sunt enim qui prestare videā
tur in singulis· sunt qui partes phi
losophie vendicent vniuersas· nec
min9 tamen sunt in singulis philo
sophie copia destituti Sunt qui ab
vna perfectionem speteent· sunt qui
vniuersis inuigilant· inopes singu
larum· Nec facile tamen dixerim
quos magis credam esse erroneos
cum nec ab vna perfectio constet· ⁊
nemo fideliter queat omnibus inꝫ
uire Qui tamen ab vna petit om̄s
ineptior est· arrogantior qui omnes
profitetur In vno ad omnia occu
pari desidis est· sed fastidientis ⁊
non proficientis/omnia circuire
Ceterum qui multa percurrit · vt
eligat cui sit potius insistendum cir
cumspectus est· ⁊ alijs examinatis
ꝑelectioni sue fidelius seruit Eo for
te spectat preceptū ethici legere li
bros precipientis In libello quoqꝫ
puuli iniciantur vt virtutis institu
cio et vsus/teneris ebibitus aīmis
facile nequeat aboleri· quoniam ⁊
testa diu9 seruat odorem eius quo
semel est ībuta recens: ait vel cato

vel alius. nam auctor incertus est. Multa legas facito perlectis perlege multa Quo quidem aliquid eē vtilius ad scientiam aspiranti facile nō crediderim. preter obseruātiam mandatoꝝ dei. in qua singularis et vnicus indubitanter est philosophā di profectus ¶ Hic tamen omnia legenda sunt. vt coꝝ aliqua cum lecta fuerint negligātur. reprobentur nōnulla. aliqua videātur in trāsitu. ne sint oīo incognita Sed pre omnibus maiori diligentia insistendum est. que aut politicam vitam siue in iure ciuili siue i alijs ethice pceptis instituūt aut procurāt corporis et anime sanitatem Cum enim illa que precipua est iter liberales disciplinas sine qua nemo recte docere aut doceri potest. sit in transitu. et q̄si a limine salutāda. quis in alijs censeat imorandū. q̄ aut intellectu difficiles/aut effectu inutiles. et pniciose nō faciunt hoiem meliorem Nam et ea ipsa quorum vsus necessarius est. si hoiem imoderacius occupauerint perniciosissima sunt

¶ Poetas. hystoricos. oratores/mathematicos. probabilis mathematice. q̄s ambigit eē legendos/maxime cū sine hijs viri esse nequeant. vel nō soleant litterati? Qui enim istorum ignari sunt/illitterati dicuntur. et si lrās nouerint Cum tamen quasi in ius suum vendicant aīmū. et si polliceantur noticiam rerum/virtutis tamen dedocent et submouēt cultum Unde cicero cum de poetis ageret vt diligentius audiatur exclamat Clamor et approbatio populi quasi magni cuiusdam et sapiētis magistri et qui ad commendationem sufficiat plausu suo. quos vult facit autenticos. At illi qui tantis laudibus efferuntur. quantas obducunt tenebras. quos inuehunt metus. quas inflamāt cupiditates Hij stupra. adulteriaqꝫ conciliant/varias doli reparant artes. furta. rapinas. incendia docent que sūt aut fuerūt pmo que fingi possunt. malorum exempla proponunt oculis multitudinis imperite. Que incendia celi succēsi. aut maris iundatio. aut terre hyatus. tātas fecit ploꝝ strages. q̄tas isti faciunt moꝝ Comicus qui pre ceteris placet/i eunucho refert adolescentis libidinem inflāmatū. cum tabulam picturam videret continētem. quo pacto deus q̄ celi templa sonitu cutit. per ipluuium auro misso inclusam terre et septam custodibus corrupe rit danem. Similes i singulis picturas videt. miratur et laudat multitudo Nam que virtutꝭ incitamenta sunt raius spectator attendit Ere que res in se neqꝫ consilium. neqꝫ modum habet vllum/eam consilio regere non potes In amore hec omnia insunt vicia. iniurie. suspiciones. inimicicie. inducie. bellum. pax cursum Incerta hec si postules. ratione certa facere. nichilo plus agas q̄ si des operam vt cum ratione insanias Et quod nunc tute tecum iratus cogitas ego ne illam. que illum. que me? que non? sine modo. mori me malim. Sentiet q̄ vir Hec verba vna me hercule falsa lacrimula q̄ oculos

terendo misere vix vi exprescit testi
guet et te ultro accusabit. et dabi
ei ultro supplicium. ¶ Ad depellendum
meretricum contumelias racio euidens
est quam seruus inducit. sed quicquid i
hanc partem loquutur ita accipitur ac
si insanum amatorem reuocet seruus
Eos tamen alibi commendat plurimum
idem cicero dicens. Poetas et vari
os scriptores criminum aut rerum gesta
rum/solus ille contemptibiles facit qui
non veretur contempni. Nam et virtutis
habet usum et philosophandi mate
riam prebent. Notant enim non docent
vicia. et aut utilitatis causa grata sunt
aut voluptatis. Hic autem per morum dis
crimina transeunt. ut virtuti faciant lo
cum. Nam per tela per ignes. per mare
varias procellas. per tot motus sedi
ciones. et insidias populorum scillam per
transijt et caribdim. ut ad patriam su
am saltem in senectute vlixes repe
daret. Socios varijs exilijs amisit
casibus. sed eos aut fortune violencia
aut nature infirmitas. aut animi vo
luptas absumpsit. Horum tamen omnium
iocunda relacio est. amicis prius suos casus
et amatus si sit. proficiat ad cautelam
et quo familiarior fuerit cum labentis
societas. eo casus quoque magis ab
sterret. Siquidem exemplis sepe magis
proficitur quam preceptis. Mala enim vitan
tur facilius. quo fidelius precognita fu
erint. vix et quodammodo solus euasit
vlixes. sic ad philosophie iocunditatem et quasi
patrias voluptates pauciores eua
dunt. ¶ Consonat et si liricum/contice
te lyra/dignatus audite. flaccus. aut
si mauis oracius. qui plus honestatis
et utilitatis se apud meonidem in

uenisse gratulatur. quam plurimum flo
rum sit preceptis expressum. Ait enim
Troiani belli scriptorem maxime
lolli Dum tu declamas rome preneste
relegi. Quicquid sit pulchrum quid
turpe. quid utile. quid non. Pulchri
us et melius crisippo et crantore dicit
Fabula qua propter paridis narratur
amorem. Grecia barbarie lento col
lisa duello. stultorum regum et popu
lorum continet estus. Antenoris censet
belli et prescindere causas. quid paris ut
regnet saluus. viuatque beatus. cogi
posse negat. sedicione dolis. scelere
atque libidine. et ira. Iliacos intra
muros peccatur et extra. quicquid
delirant reges plectuntur achiui. E
go autem in illorum sententiam facillime
cedo / qui non credunt sine lectione
auctorum posse fieri hominem litte
ratum. Literarum tamen copia nequa
quam philosophum facit. Gracia siqui
dem est que ad sapientiam sola per
ducit. ¶ In summa siquidem copia
litterarum. aut ignorancia interdum
aut negligencia veritatis est. sine qua
impossibile est quemquam fieri sapientem
Unde et doctor ille ecclesie cuius ne
mo satis memor esse potest augusti
nus. varronem arguit quem tamen
ut litteratissimum fuisse doceat. ait
post cetera quibus singulari preco
nio commendatur. Denique et ipse tul
lius huic tale testimonium perhibet
ut in libris achademicis dicat. eam
que ibi versatur disputationem se
habuisse cum. M. varrone. homine
inquit omnium facile acutissimo et
sine dubitatione doctissimo. Non
ait eloquentissimo vel facundissimo.

quoniā reuera in hac facultate mul
tum impar est· sed omniū facillime
acutissimo et indubitāter doctissimo
¶ In primo autē libro cū eiusdem
varronis litterarea opera pdicaret:
nos inquit in nostra vrbe peregrinā
tes errāteſʒ tanq̄ hospites/tui libri
quasi domū reduxerūt· vt possem9
aliquādo qui ⁊ vbi essemus agnos
cere· Tu etatē patrie tu descriptio
nes temporū· tu sacrorū iura· tu sa
cerdotum· tu domesticā· tu publicā
disciplinam· tu sediū regionū· loco
tum tu omniū/diuinarū humanarū
qʒ rerū nomina· genera· officia· ⁊ cās
aperuisti Iste igitur vir tā insignis
ex cellentiʒ perice· qui tā multa le
git vt ei aliquid scribere vacasse mi
remur tam multa scripsit q̄ multa
vix quemq̄ legere potuisse credam9
Iste inq̄ vir tātus ingenio· tantuʒ
doctrina· si rerum velut diuinarū de
quib9 scribit oppugnator esset atqʒ
destructor· easʒ nō ad religionem· sʒ
ad superstitionē diceret ptinere: nes
cio vtrū tam multa ī eis ridēda· con
tempnenda· ⁊ detestanda conscribe
ret ¶ Cum ergo viri acutissimi et
sine vlla dubitatioē doctissimi acerb
ne teste/supstitio scripture ꝓpriis eā ꝯ
uincētib9 arguat ꝯstetqʒ supstitionē
falsitatꝭ vicio ṽtuti q̄ ī sola veritate
cōsistit esse oppositā· ⁊ sapiētiā sine
ṽtute esse nō posse· q̄s ex sola lectio
ne nisi assit grā illustratrix creatrix
viuificatrixqʒ virtutū credat hoīem
posse fieri sapientem? ¶ Cplm x·
Omnes scripturas esse legendas
et de bndictione q̄ primigenis data
est· et filiis noe· ⁊ q̄ rationi aucto

ritas nulli9 gentiliū preiudicet·
Omnes tamē scripturas le
gendas esse ꝓbabile est· ni
si sint reprobate lectioīs cū
omnia nōmodo q̄ scripta· sʒ etiā que
facta sūt ad vtilitatē hominis (licet
eis abutatur īterdū) instituta credā
tur· Nam ⁊ angeli quodam modo
propter animā· ⁊ mundus corpore
us secundū assertionem patrum ad
corporis vsū institutus est Ab initio
benedixit deus homini dicēs Cres
cite et multiplicamini· ⁊ replete ter
ram· et subiicite eam· ⁊ dominamini
piscibus maris ⁊ volatilibus celi et
vniuersis animātibus que mouen
tur super terram Et adiciēs· omnē
herbam afferentē semen· et vniuer
sa ligna in vsu suo (Nam a carnis
edulio ante diluuiū credūtur absti
nuisse) concessit eis in cibū Illis quo
qʒ quos a peste diluuii archa prefi
guratrix ecclesie liberauerat· bene
dixit et legem dedit dicens· crescite
et multiplicamini et replete terrā ⁊
terror vester ac tremor sit sup cūcta
aīalia terre ⁊ sup oēs volucres celi
cū vniūsis q̄ mouētur in terra Oēs
pisces maris manui vrē tradita sunt
et omne quod mouetur et viuit :
erit vobis in cibum Quasi olera vi
rentia tradidi vobis omnia· excep
to/q̄ carnem cum sanguine non co
medetis ¶ Ecce quia primigenis
et filiis noe eadē bndictiōis collata
est grā· eadē auctoritas dignitatꝭ ea
dem ⁊ ciborū fere ꝯcessa est īdulgen
tia· augmētū namqʒ ⁊ multiplicatio/
grē dilatatioēʒ exp̄mit/dnium tre·
bestiarū terror· priuilegiū potestatꝭ

victualium vniuersitas. est indiciū
libertatis Omnia siquidem munda
mundis Nec tempore huius benedic
tionis priuilegium alio indultum
tempore q̄ꝫ quo innocencia per crea
tionem data est. aut per medicinam
sacramēti vel penitentie reparata.
Nam et hijs statim post diluuium
7 illis āte peccatum ideo forte dictū
est crescite et multiplicamini. vt illi
us dumtaxat augmentum et mul
tiplicatio acquiratur/ qđ de9 homi
ni contulit ꝑ naturam aut reforma
uit per graciam. Hic autem et cres
cere iubetur in se 7 quodāmodo mul
tiplicari in sobole. In se quidem ad
meriti profectū In sobole numerosa
quadam propagacione virtutum.
Cum vero natura sit viciata ꝑ cul
pam/ vt crescere et multiplicari iube
atur non memini. Licet autem que
premissa sunt stare queant ad litte
ram. cum omnia in vsum vite ho
minis cedant. et ea ipsa que viden
tur esse morbifera eciam visu odora
tu. auditu/ nec dum tactu vel gustu.
qualia sunt nocencius venenosa. a
bus sint hominis. aut eius vertan
tur in cibum. Poterit tamen et ali
um sensum scrutator misticus inue
nire. Sensum tamen hystoriām ro
borat. q̄ꝫ pisces sanissimos. 7 feras
quarū carnes vtilissime sūt. videm9
crebro venenatissima reptilia deuo
rarī. 7 ipā venena inseruitur medica
mētis. quib9 non mō natura susten
tatur humana. sed eciā īfirmitas ꝯ
ualescit ¶ Cū vero p̄mū sit exaudic
dus sensus hystoric9. quicūq3 ciim
vel ad fidē. vel ad opa fidei que sūt
boni mores magis informat. lauda
bilior et plane vtilior est. Hoc enī
lectione semꝑ querendū est. vt hō se
ipō melior iugiter fiat. Verū cum
lrā precedēs vtiliter ad multa pos
sit referri. 7 ad hoc posse aptari con
sentio. vt ꝑ grāz ex benedictione dei
collatā/ ad virtutis incrementum 7
multiplicationē/ liberū exercetur ar
bitriū. 7 virtutibus multiplicatis ꝑ
grām/ adiciatur subiectio terre. quā
cum inseipō homo subiceret/ domi
niū sui aliorūq3 cōsequitur. vt cūctis
animātib9 p̄latus. timorē et tremo
rem incuciat omnib9 que mouentur
in terra Dūt ergo ei cūcta in cibū.
quia in omnib9 creaturis/ ei vba sa
lutis sue loquitur dn̄s. plane cibat
in cunctis/ quib9 ad vitam/ aut mo
res cōponendos/ vita hominis ꝓfi
cit Constat enī q̄ꝫ omnis edificatio
morum a dn̄o est. 7 cum quis ad v
tutem aut ab ope aut a verbo. aut
quocūq3 modo instruitur/ cōcessis si
bi a domino vtiliter cibat. Omnis
enim instructio salutis quodammo
do vbū dei est. et a quocūq3 veritas
doctrine proferatur acceptanda est/
eo q̄ꝫ veritas incorrupta semꝑ et in
corruptibilis est ante diluuiū 7 post
dum sanguine in quo sedes est ani
me abstineretur. concessus est omni
um vsus. 7 ante baptismum 7 post.
dummodo peccatum vitet nemo vn
decūq3 instrui prohibetur. Vt apos
tol9 est aliquib9 odor mortis ī mor
tem quid prohibet et vasa mortis
alicui prodesse ad vitam? ¶ Cum
ergo dicitur quicquid viis preter
sanguinem comede. perinde est.

ar si quadā pmagine dicatur. dum
modo vicia fugias quod volueris le
ge. Dicit ī escis carnalibus quedā
sunt que digeruntur utiliter/quedā
vertuntur in crudos humores: alia
p vim expulsiuā eiciūtur omnino.
quedā sunt que sanis si tamen mo
deste sumantur conferūt. Et obsunt
egrotatiuis. quedā debilioribus fa
ciūt minus tamen conducunt sanis
et sanatiuis. Nā hec ipsa nō adeo
naturā roborāt delicatiora si quidē
minus nutriūt magis comunia et
alimenti ut ita dixerī pinguioris.
Sic et in libris sunt que omnib9 pro
sunt/dū tamen legantur modestia
dispensāte/ut que nichil continent
nisi edificationē fidei et morū: sunt
que solidioribus animus faciāt/ ha
benda quidē procul a lectione simpli
ciū. sunt que natura bone mētis om
nino eiciāt. sūt que digerant in usū
morū aut eloquētie. sunt que indu
rent aīam/et in fide et bonis operi
bus solā faciant eruditatē. Vix aūt
inuenietur scriptū in quo si non in sē
su/vel in verbis/non repiatur aliqd
quod vel prudens lector emittit
Ceterū libri catholici tutius legū
tur et cautius. Et gentiles simplici
bus periculosius patent. sed in utris
qz exerceri fidelioribus ingenijs uti
lissimū est. Nam exquisita lectio sin
gulorū doctissimū. cauta electio me
liorū optimū facit. Ut enī in libro
saturnaliorū. Et in epistolis senece
ad luciliū legitur. Apes quodāmo
do debemus imitari que vagantur
et flores carpunt. deinde quicquid
attulere/disponūt. Et per fauos di
uidūt. Et suxū variū in unū saporē
mixtura quadā/ex proprietate spiri
tus sui/mutant. Nos quoqz quic
quid diversa lectiōe quesiuim9 / cō
uertam9 in usū virtutis. ut omnia
in ordinē gerendorū / rationis iudi
cio digerēte/coalescāt. Nā 7 in aīo
melius distincta seruātur 7 ipsa dis
tinctio nō sine quodā fermento quo
conditur uniuersitas /in unius sapo
ris usū varia libamenta confundit.
ut etiā si apparuerit unde sūptū sit.
aliud tamen esse qz unde sumptū
noscetur appareat. quod et in cor
pore nostro facere videm9 sine om
ni opera nostra naturā. Alimenta
que accipimus qz diu in sua qualita
te perseuerāt. 7 solida innatant/ma
lo stomacho oneri sunt. At cum ex
eo quod erant/mutata sunt. tūc de
mū in vires transeūt. Sanguis ex
diuino mandato diducitur. dum vi
cia declinantur. Pastor ecclesie rep
tilia et īmunda mactare precipitur.
et comedere. Quod licet ad vocatio
nē gentiū proprie referatur. vel ex
empli cōformitate docere potest. ut
iugulatis erroribus gentilium dog
mata nequaqz horream9. Dum in
nocentiā. frugalitatē. cōtemptū mū
di docent. pythagoria audiantur.
dum animas quas in celū euexerūt
retrudunt in corpora bestiarū. iugu
letur vel plato. Nā in eo pithago
rā nimis secutus est. qz sicut mortu
os ex viuis. ita ex mortuis recipro
ce viuos fieri docuit. Et per varia
corpora pro morum qualitate mi
grare. Unde illud. Ipse ego iam
memini troiani tempore belli. pan

toides enfoꝛb9 erā cui pectoꝛe leuoꝝ
hesit ab aduerso grauis hasta mino
tꝫatride Sic ergo legātur vt auc
toritas non ꝑiudicet racioni Nam
⁊ vꝛtica dū rosa legit̄ · qn̄qꝫ manū
tangentis vrit ¶ Sapientia siqui
dē est fons quidā de quo egrediūtur
flumina q̄ irrigant omnē terrā · et
nō modo cetū delicatū diuine pagi
ne replent · sed eciā ad gentes ꝑtrā
seunt · vt nec eciā ethiopibus omni
no desint Inde sūt floridi · redolētes
⁊ fructiferi ceti gentiū · Quos si foꝛ
te simplex lectoꝛ ingredit̄ semꝑ poc
ciā illi9 meminerit Qui legitis flo
res · ⁊ humi nascentia fraga · Fragi
d9 o pueri fugite hinc latet anguis
in herba · Nam et poma hesperidū
q̄ dꝛaco ꝑuigil seruat · null9 aspoꝛ
tat ignau9 · aut qui scripturas non
quasi vigilās legerit · sed q̄si doꝛmi
tans sompniauerit · ac si ad finem
legendoꝝ vtēs calcarib9 pꝛoperet ·
Certū est quia fidelis lectoꝛ ⁊ pꝛu
dens · ⁊ qui litteris ex amoꝛe īuigi
lat vicia semꝑ excludit ⁊ ī omnib9
accedit ad vitā Hinc est illud docto
ris doctoꝛum iheronimi · Ama sci
entiam scripturarum ⁊ carnis vicia
non amabis

¶ Capitulū vndecimum · Quid
sit vere philosophari ⁊ ad quem fi
nem omnium scripturarum vergat
intentio

HOc aūt reuera philosopha
ri est · ⁊ hic est multe lectio
nis iocundissim9 et saluber
rim9 fruct9 · Ipa siquidē oīm rerū cō
tinet disciplinā · ⁊ oīm moderatrix
vniuersis humane vite actib9 / ⁊ co

bis / ⁊ cogitatiōib9 / modū ⁊ termi
nos ipa cōstituit · Est tn̄ cui nec ip
sa nouit terminū ꝑfinire Est cui in
eo ꝑscribit modū vt nō habeat mo
dum · Quicquid agit aut loquit̄ / il
luc tēdit / qd̄ apud recte philosophā
tes nō habet terminū · Nam ⁊ ei9
substācia in eo consistit vt illud neq̄
q̄p termineẗ · Si enim scd̄m plato
nem philosoph9 amatoꝛ dei ē · quid
aliud ē philosophia nisi diuinitatꝭ
amoꝛ ? Hoc ē vtiqꝫ qd̄ terminari
nō vult ne et ipsa qd̄ nō expedit fi
niatur Qd̄ enī finitur esse desinit ·
⁊ si amoꝛ dei extinguit̄ / philosophi
e nomē euanescit · Sic et īcarnata
sapiētia dei · cū multis ꝑscribat mo
dū / deū sine modo ꝑcipit diligēdū /
nisi qꝛ caritatis modus ille ꝑscribitur ·
vt de9 sine termino amoꝛis diligat̄
Qui enī ait diliges ꝓximū sicut te
ipm̄ : idem ꝑmisit · diliges dn̄m de
um tuum ex toto coꝛde tuo ex tota
mēte tua · ⁊ ex totis virib9 tuis Itē
quoqꝫ adiecit · In hijs duob9 ꝑcep
tis ꝑdet tota lex ⁊ ꝓphete · Si er
go oīa que scripta sunt ꝓphis famu
lantur ⁊ legi · i · si omnis doctrina il
luc tendit vt hō subiect9 sit legi dei
quis ambigit ad regnū caritatꝭ vni
uersa referri ? Qui vero philosophā
do caritatem acquirit aut dilatat /
sūmum philosophantis assecutus
est finē ¶ Hec est itaqꝫ vera ⁊ imu
tabilis philosophandi regula · vt
sic in omnib9 legēdis aut discēdis
agēdis / aut omittēdis q̄sqꝫ dscit̄ · vt
ꝓficiat caritati Ipa vero nūq̄ ianis
aut sola est · ꝫ honestatem · modesti
am cum sobꝛietate · pudiciciam et

aliarū venerabiliū virtutū cetū in
ipsū hoīem quē pietati ꝯsecrat· q̃si
in templū domini introducit· Quic
quid aliorsū vergit in artibus/siue
quibusq; scripturis· nō philosophie
dogmata/sed inanes fabule sunt· et
figmenta eoꝝ super quoꝝ impieta
te ira dei de celo reuelatur/quicquid
illi garriant recte philosophanti in
eptū videtur insipidū et insulsū· Au
di non me· sed prophetā dicentē de
talibus· Narrauerūt michi iniqui
fabulationes sed non vt lex tua Lo
qui ergo vera vel iusta/philosophan
tibus ⁊ non philosophātibus comu
ne est· vera ⁊ falsa loqui· bona doce
re ⁊ mala: nō philosophātiū est Uerū
⁊ rectā dūtaxat īterdū docet van⁹ phi
imitator· sꝫ q̄ recta q̄ docet seq̄t· vere
phūs ē ¶ Ca⁹ xij· De ieptijs nu
gatoꝝ q̄ sapiām v̄ba putāt ⁊ q̄ alit̄
legēdi sint libri diui· alit̄ gētiles·

Errant vtiq; ⁊ impudenter
errāt qui philosophiā in so
lis verbis consistere opinā
tur· errāt qui virtutē verba putāt·
vt lucū ligna Nam virtutis cōmen
datio consistit ab opere· vel sapientiā
virtus inseparabilit̄ comitatur Un
de constat quia illi qui verbis inhe
rent· malunt videri q̄ esse sapiētes
Plateas circūeunt· terunt limina
doctioꝝ· questiūculas mouent·/in
tricant verba: vt suū vel alienū ob
ducāt sensū· paratiores ventilare q̄
examinare· si q̄d difficultatis emer
sit/ verentur tamen prodere imperi
ciā suā / iactatores sapientie non a
matores· et id quod nesciūt prauo
pudore nescire· q̄ q̄rere ⁊ discere ma

lunt· presertī si assint alij quib⁹ no
tū arbitrentur quod ipsi nesciunt /
Fastū tamen eoꝝ ferre non poteris
De omni materia loquūtur/subito
diiudicant omnes· alios culpant· se
ipsos predicant· iactant se īuenisse
de nouo quod tritū est ab ātiquis·
et testimonio librorū p etates mul
tas ad tempora nostra perductum·
Uerba multiplicant· vt sepe min⁹
intellecti sint onere et multitudine
verborū: q̄ rerū difficultate ¶ Cū
eni ne intelligeretur efficit/arbitra
tur se meruisse· vt pre ceteris philo
sophus videatur· et sepe qui paucis
sima nouit proponit plurima: que
nec ipe pithagoras sufficeret expla
nare· Interdū eadē replicat· ⁊ reuol
uit· et q2 nō habet quo diuertat la
borat misere· Idē terit et easdē circū
nat auras Dū eum procul audis·
terciū cathonē e celo miraberis cecī
disse· Quēlibet eni hoīem attulisse
videbitur ¶ Si professionē queris
aut artē: est grāmatic⁹ rethor· geo
met̄· pictor· aliptes· augur· cenoba
tes· medic⁹· mag⁹ Omnia nouit·
⁊ esuriente greculo longe prestanti
or· Nā ⁊ si iusseris ibit in celū· ⁊ de
dalo doctior teipsū quo volucris in co
lumē per mare traiciet Accede vt do
cearis q̄d in scriptis suis doctores sē
serīt diligent̄ inq̄re· exacte lrām· sta
tim increpabit duriciā tuā· ⁊ asino ar
chadie te dicet tardiorē Plūbo ebe
tior es dū quid latet in lrā interro
gas· littera inutilis est· nec curādū
est quid loquatur· Si instas/mo
neberis fugere· qm̄ perniciosa est et
occidit Caue ne serpēs sis· q̄ terrā

comedit omnibus diebus vite sue·
aut ludendum aut fabulandū ⁊ aut
disceptandum est tibi· Nā qui ver
bosior est·videtur doctior Nec curā
dū est vnde aut quid de quo sentiat
aut ꝓferat aliquis dum loquatur·
Nec refert qua quisq; ratiōe nitatē
dū non instantiam sed vmbrā eius
quisq; dare sufficiat · Quid verum
aut falsū · q̄ꝫ ꝓbabile aut non ꝓba
bile sit·frustra queritur cū omnib9
ymago ꝓbabiliū p̄feratur· Statue
quod volueris· stati illud aliqua sili
tudo euacuat· Nā qd̄ obtines in v
no simili· vel nol in aliquo obtine
bit· Cōstat tamē qd̄ vero simile est
non statim esse verum·⁊ qd̄ falsum
videtur nō sp esse falsū Si ꝓposita
rū similiū dissimilitudinē niteris a
perire rem inanē aggredieris· aut cē
te vel clamore ꝓpediet· aut supfluā
operam deridebit·cū oīm similiū ali
quā esse dissimilitudinē oporteat ·
Alioquin nō tam similia q̄ꝫ eadem
merito esse dicentur · docere aūt ita
nō sit nonmodo friuolū·sed irrisiōe
dignissimū iudicatur· Statī queri
tur an velis ꝯronari· dicūt se vt pe
ripatheticū nō emargorēū audiat
conuenisse· cū tamē deambulatione
⁊ circuitione viarū potius q̄ꝫ diligē
ti inquisitione rerū peripatheticos
imitetur· ¶ Si tamen hec ad copi
am eloquētie comparandam exerce
atur disceptatio ⁊ similia ⁊ dissimi
lia conquirantur· exerciciū quidem
laudabile est· ⁊ quo aliud esse cōdu
cibili9 iuuentuti nō facile dixerim·
dummodo fallaciarū nube multipli
ci sibi nequaq̄ꝫ oculos ꝑstringi pati

antur· Nichil enī vtili9· nichil ad
gloriā aut res acquirendas cōmodi
us iuuētuti/q̄ꝫ eloquentia/ q̄ ex ea
plurimū ꝯpatur si rerū in mente· et
in ore copia sit verborū· Verba nā
q; ꝓferre rebus incognitis · desipiē
tis poti9 q̄ꝫ docentis est/ aut discen
tis· Multos videbis huiusmodi qui
totū longo detinent sermone diem
⁊ nichil omnino dicūt aut minimū
Tu defessus es audiendo/⁊ is nī
si verbosior esset/loquendo ꝑfatiga
ri potuerat·quo tamē tēdat·aut q̄d
velit nondū intelligis· Tu finem
expectas·ille nondū inicium fecit Pre
fer tamē vt videas qua exiturus sit
Recollige tandē que cōtexuit ⁊ oc
occurrēt tibi velut egri somprua va
nas fingētꝫ species·vt nec pes nec
caput vni reddatur forme· Turba
ti cerebri hominem credas·⁊ qui ex
defectu rationis linguam continere
non possit· Putes eum noctes cōti
nuare insompnes· et sopita ratione
melācoliā solā in eo excitatam·
¶ Si forte miseratiōe duct9 ei modes
tiam ꝑsuaseris succendetur· et queli
bet in quēuis finget obprobria·cū
patientib9/et deridētib9 eque cōuici
abitur· nec amicus nec hostis ab
eo nisi consputus abscedat · Si ce
pisti ꝓferas necesse est · aut proca
cis lingue sustinebis iniurias · De
siste ergo nisi sordida lingua malu
eris inquinari · Nam et immunda
quo magis mouētur eo plus fetēt
Viri prudentis dictum agnosces ·
quia vesanum tetigisse timent · fu
giuntq; poetam · qui sapiunt agi
tant pueri · incautiq; sequuntur ·

Licet autem apud priuatos aut
serio viuētes. homo huiusmodi rec
tissime videatur inutilis. comodus
tamen est in cetu multitudinis que
hilaritatis et iocularis leticie mate
ria gaudet / optimū enim instrumē
tum est ad risus conciliandos / ꝛ effi
cacior. quo vis mimo. Ut venenū
ei9 effugias / patientiā indicas auri
bus. morē geras insano qui nulli ꝑ
cit. ꝛ si eum forte vis reprimere be
nignissime obsecra. vt i docēdo. aut
disputando / sentētie plus apponat /
ꝛ eam verboꝝ deductione compen
set. Nam qui verba reb9. ꝛ res tem
poris oportunitati cōtemperat / mo
destissimam tocius eloquentie regu
lam tenet. Illa vero copia laudem
parit / cui veritas / virtuti et oīb9 offi
cijs amica. cōsentit. Multa siquidē
ꝛ fallaciter loqui. nugigeruli est. et
famā oīno negligētꝭ. ꝛ i se / viroꝝ
grauiū prouocantis odiū et ꝯtemp
tum. Nam et spūs / sapiētie auctor
est. qꝛ qui sophistice loquitur odibi
lis est Non mediocris tñ vtilitas
est in depꝛhendēdis importunitati
bus sophisticis sine quarū noticia q̄s
quis ad examinationē veri et falsi
vētilationem ꝓgreditur / quasi mi
les inutilis. qui aduersus exercita
tum et īstructū hostem ꝓcedit exar
matus. Licet ergo ad exerciciū
colloquentem vicissim fallere. ꝛ q̄si
in campi doctoꝝ scola inter ancsio
culatē milicia exercere. Sed vbi se
colloquentiū intentio ad phie sobri
etatē erigit: importunitates sophis
tice delitescūt. Et si forte ab alter
utra parte emerserit. sic a sapien

tibus corripiuntur / sicut in re publi
ca / inter contrahētes dol9 malignā
tiū cohercetur. Ceterū verba reb9
res temporib9 cōtemperare. et inter
uenientes fallacias prudēter argu
ere. nō paucorū dierū est aut leuis
opera. Unde plurimi accedētes abe
unt retrorsum. et aliquā vestiū phie
porciunculā pferētes gloriantur a
pud indoctos. ac si in iurisdictionē
eorum tota cōcesserit. Ut eni ait q̄
dam verbis nāqꝫ manentib9 nomē
excidit. Garcio quisqꝫ duas postq̄
scit iūgere partes. sic stat sic loquitꝛ
velut / oms nouerit artes De ge
neribus et speciēb9 nouā affert sē
tentiam. q̄ boeciū latuit quā doct9
plato nesciuit. ꝛ quā iste felici sorte
i secretis aristotilis nuꝑ inuenit Ue
terē paratus est soluere questionem
in qua laborans mūdus iam senu
it. in qua plus temporis cōsumptū
est q̄ in acquirendo et regēdo orbis
imperio consumpsit cesarea domus.
plus effusum pecunie: q̄ in omni
bus diuicijs suis possederit cresus.
Hec enim tam diu multos tenuit:
vt cum hoc vnū in tota vita quere
rent. tandem nec istud nec aliud in
uenirent. Et forte ideo quia curio
sitati non sufficiebat in eis qd solū
potuit īueniri Nā sicut i vmbra cu
iuslibet corporis frustra soliditꝰ sba q̄
ritꝛ. sic i hijs q̄ itelligibilia sūt dū tāx
at: ꝛ vniūsalitꝛ ꝯcipi. nꝰ vniūsalitꝛ eē
q̄ūt. solidioris existētie sba neq̄q̄ i
uenitꝛ In hijs etatē terere nichil agē
tis et frustra laborātꝭ ē Nebule siq̄
dē sūt rerū fugatiū. ꝛ cū q̄rūtꝛ auidi
us: cici9 euanescūt. Expediuit hāc

auctores multis modis· varijſꝫ ſer
monibꝰ· Et dū indifferenter verbis
vſi ſunt; varias opiniones inueniē
tiſi ſunt· ⁊ litigioſis hominibꝰ mul
tam contēdendi materiā reliquerūt
Jnde eſt quod ſenſibilibꝰ alijſqꝫ ſin
gularibꝰ apphenſis quoniam hec
ſola veraciter eſſe dicūtur· ea in diūſ
ſos status ſubuehit pro quoꝝ rati
one ī ipīs ſingularibꝰ ſpecialiſſima
generaliſſimaqꝫ ꝯſtituit· ¶ Alij ꝙ
more mathematicoꝝ formas abſ
trahūt· Et ad illos quicquid de vni
uerſitatibus dicitur referunt· Alij
diſcutiūt intellectus· ⁊ eos vniuerſa
liū nominibꝰ cenſeri ꝯfirmant Fue
rūtqꝫ ⁊ qui voces ipas genera dice
rent eſſe ⁊ ſpecies· ſꝫ eorum iam ex
ploſa ſententia eſt· ⁊ facile cū aucto
re ſuo euanuit· Sūt tamen adhꝰ ꝗ
deꝑhendūtur in veſtigijs eoꝝ· licet
erubeſcant auctorem· vel ſniam pro
fiteri· ſolis nomībꝰ inherentes· Quod
rebꝰ ⁊ intellectibꝰ ſubtrahūt / ſermo
nibꝰ aſcribūt Magno ſe quiſqꝫ tue
tur iudice· ⁊ ex verbis auctorū qui
indifferenter noīa pro rebꝰ· vel res
pro nominibꝰ poſuerūt ſuā aſtruit
ſentētiam vel errorem· Oriūtur hic
magna ſeminaria iurgioꝝ· ⁊ colli
git quiſqꝫ quo ſuā poſſit hereſim cō
firmare· A generibꝰ ⁊ ſpeciebꝰ neq̄
ꝗ receditur· ſed eo applicabit vnde
cūqꝫ ſit ſermo inſtitutus· Poeticū
illū te ſubito mirabere inueniſſe pic
torem qui ad oīa que neceſſitas ex
igit ſcit fortaſſe ſimulare cupſſum·
Deſipit ita ruſus· in venia a qua
enim teſte coquo nullꝰ caſꝰ euertit
Nam quicquid agit ruſus nichil ē
niſi venia ruſo· Si gaudet· ſi flet· ſi
tacet· / aut loquitur· Cenat propi
nat· poſcit· negat· innuit· vna / eſt·
venia· ſi nō ſit venia mutꝰ erit Res il
la ad ꝓbandū videtur aptior ī qua
liberior eſt licentia fingēdi quod va
lueris· Et minor ē ex rei difficultate
aut diſceptātiū imperitia certitudo
Vepres ſicut ad hoſtem impediendū
facilꝰ ſalebras ⁊ anguſtias tranſe
undi miles cautꝰ obſeruat· ſic diffi
ciles quis aut a ſcripturis aut a ra
tionibꝰ excitat queſtiones aut ſi ali
ud ꝓpoſitum eſt· ex īduſtria in eas
quaſi ex incidenti ꝯlabitur· Et ſi ſa
tiſfacere non ſufficias· qꝛ nemo eſt ꝗ
oīa que etiam ab imperitis queruntur
tur ſufficiat explanare ſtatim annu
it oculis / diſtorquet vultū· brachia
iactat· clamat ſalit· ⁊ transfiguratꝰ
geſtibꝰ· ꝗ in quouis hyſtrione vel
mimo videātur inepti Nō vtiqꝫ ſa
tiſfacies / niſi ei reſpondeas verbis
ſuis· ⁊ id tantum dicas quod cōſue
uit audire· Jpſe tamen licet ſcrupu
loſior ſit· vacuus eſt ſolutionis igna
rus· Jn vno tamē ſibi forte ꝓſpex
it cautiꝰ· quod in marſupio / oīa ꝗ
bꝰ inflatur ingeſſit· Facile tamen Et
quaſi acu veſicā hanc ꝑforando· ꝗc
quid loquacitatis in follibꝰ imꝑiti gut
turis reſonabat interdū vno ſapien
tis verbulo conqēſcet· Nec illos ad
ꝓbandū credideri aptiores· qui oī
verbulo lōgam orōnē obiciūt· ac ſi
ad oīa ꝗ querūtur ſermo ſit ad ꝑplm fa
ciēdꝰ Regulariter ſiquidē ꝓditū ē qꝫ ꝗ
plus vel minꝰ reddet ꝗ ab eo querit
lineā rōē diſputādi ignorat Cete
rū cū ꝗs doctꝰ eſt· illa ſūt dicenda·

dumtaxat que solutionis ꝯpositoꝝ ānuniculum prestant Vnde illos q̄ in singulis legunt omnia / et dū v nū q̄ritur nitūtur oīa expedire pla nū est recte docentiū formulam non tenere. Aut enim nesciūt quis sit recte docēdi mod9 . aut dissimulatio ne officij vendicāt forte ingenia su a Et vt ait cicero . nō quid ꝯposita disciplinaꝝ ꝟ quid ipi possint osten tant. Qui ergo porphiriū omnib9 phie ꝑtibus replent . introducēdoꝝ obtūdūt ingenia . turbant memoriā et qui instituend9 erat tanta graui tate cōuincūt . vt on9 reputet impor tabile quod suscepit. ¶ Diuine pa gine libros quoꝝ singuli apices di uinis pleni sunt sacramentis / tāta grauitate . legendos forte concesserī eo ꝙ thesaurus spūs sācti cui9 digi to scripti sunt . oīno nequeāt exhau riri. Licet enī ad vnū tantūmō sensū accommodata sit superficies littere . multiplicitas misterioꝝ intrinsec9 latet . et ab eadē re sepe / allegoria fi dem / tropologia mores / varijs mo dis edificet. Anagoge quoq3 multi pliciter sursum ducit. vt littera non modo verbis sed reb9 ipis instituat At in liberalib9 disciplinis vbi non res. ꝟ dumtaxat verba significāt . q̄squis primo sensu littere contēt9 nō est aberrare videtur nichi / aut ab intelligentia veritatis quo diuti us teneantur se velle suos abduce re auditores. Plane porphiriolū in eptū credo . si ita scripsit . vt sensus eius ītelligi neq̄at . nisi aristotile platone 7 plotino prelectis. Vale at / quicūq3 me in aliquam discipli

nam disponit introducere compen dio tali. Ego siquidem illū sequar q̄ lrām aperit . 7 q̄si supficie patefac ta sensum vt ita dicā historiā docet

¶ Cap. xiij. Que sint necaria 7 q̄ si claues phandi . 7 ꝙ simplicitas a nimi veritati ē . et q̄d sit luctari cū ā gelo vel abate cū . 7 q̄d sit q̄ ꝑsit ad vocationē sapiētie reliq̄re patriam.

Que vero sunt discendi cla ues 7 que phantib9 ad itu endam speciem veritatis / viā eo tendētis expediūt . senex car notensis paucis expressit. Et licet metri ei9 suauitate nō capiar . sensū approbo / 7 phantiū credo mētib9 fi deliter ingerendum. Ait ergo Mēs humilis . studiū querēdi . vita quie ta / scrutiniū tacitū / paupertas . ter ra aliena. Hec reserare solent mul tis obscura legēdo. Quib9 āt dat grām dñs 7 ill' veritatis ītelligētiā ꝯfert q̄ timore īiciati ei ī dilectiōe 7 executione mandatoꝝ suoꝝ fideli ter adherēt. Nam ex testimonio sa pientis / q̄ cōfidūt in dño intelligēt veritatē. superbis autē resistit deus Quis eo inuito phabitur . aut eo renitēte ī aliquo obtinebit? Humi litas est / vt nec personam docentis contempnat q̄s . aut quācūq3 sciē tiam . nisi forte quā religio reproba uit. Si vt dici solet in vita humana nichil recte aggredimur . quis ad scientiam sine eo perueniet qui sciē tiarum dominus est . 7 in quo sunt omnes sapientie thesauri absconditi ? Hoc vtiq3 moliri arduum ni mis est . et difficilius et longe ma ius q̄ vt fabulatū vtamur verbis

clauam eripere de manu herculis·
ymmo certe lõge minus ẽ · quoniã
nichil est·si tamẽ quod õnino nich
il est aliquo maius aut minus est·
Quisquis ergo viã philosophandi
ingreditur·ad hostiũ grẽ eius humili
ter pulset·in cuius manu liber õniũ
sciendorum est· quẽ solus aperit ag
nus qui occisus est· vt ad viã sapi
entie ⁊ vere felicitatis seruũ reduce
ret aberrantẽ Frustra quis sibi de ca
pacitate ingenij·de memorie tenaci
tate· de assiduitate studij·de ligue
volubilitate blãditur·quia si hec in
iuio fuerĩt·quo efficaciora vidẽt eo
lõgius aberrabũt Nã ⁊ equus quo
velocius aberrat·eo tardius domũ q̃s
q̃s insidet redit ¶ Est aũt huĩlitati
coniuncta simplicitas ⁏ q̃ discentiũ in
telligentia plurimũ adiuuatur Hu
militas enim hijs q̃ scribũtur a doc
toribus acquiescit·et simplicitas si
qua secus q̃ꝫ oportuit dicta videtur
in partem meliorẽ fideli interp̃tatio
ne retorquet Ineptus enim est qui
scripturis a quibus instruendus est/
appetit dñari·⁊ captiuato sensu ea
rum·ad intellectum suũ eas nititur
trahere repugnãtes Nã in eis que
rere quod nõ habent / propriũ sen
sum obstruere est· nõ addiscere alie
num ¶ Nonne et discipulorũ oculi
tenebãtur·ne sapiẽtiã que eos comi
tabatur ex ardore agnoscerẽt·quia
tardi erãt ad intelligendũ que pro
phete loquebãtur· querentes quod
aberat a mentibus prophetarũ· et
non attendẽtes xp̄istũ qui latebat
in littera? Sed quia caritatꝭ arden
tis studio querebãt quod latebat·sa
pientia que q̃rebatur affuit·⁊ ape
ruit oculos eorũ vt itelligerẽt scrip
turas · ⁊ suam viso dño tarditatem
arguerent Hic enim prodest querẽ
di studium· si auditas ipsa sciendi
referatur ad xp̄istum· Hꝫ nec ipse
nisi in fractione panis agnoscitur·
quia mens scripturarũ nisi refectio fi
dei· aut morũ detur anime/ õnino
non videtur Quisquis enim ad vo
luptatem suã/ingenij aut studij viri
bus\scripturarũ integritatem attẽp
tat·quasi a sacrario philosophie ex
clusus·ab intelligentia veri alienus
extat Nam ⁊ sodomite/dum ange
los correptores malicie/et viri iusti
hospites/corrũpere voluerũt/ceci
te percussi sunt·⁊ circa parietẽ aber
rantes palpãdo in meridie crassis te
nebris obuoluti·iusto dei iudicio sub
mersi sunt Sic dum elati ⁊ malig
ni oberrãt ad parietẽ scripturarum
sensum fidelem qui in domo simpli
cis cũ quo est sermocinatio dei· ⁊ q̃
correptorẽ malicie videt angelum
non attingunt Angelus siquidem
scriptura est quam deo mittente cõ
stat ad increpãdã maliciã hoĩm ĩ mũ
di sodomã descendisse Audite inquit
verbum dñi principes sodomorꝫ·au
ribus percipe verba mea populus gomor
re ¶ Precauiendũ est ꝙ scripturis nõ
dñandũ nisi q̃s forte seipsũ dignũ
credat vt ãgelis debeat dñari Eos
vtiqꝫ viri iusti adorasse ⁊ abrahã mis
trasse leguntꝛ· et eis huãna temeri
tas vult p̃ferri? Cibãtꝛ ãt fidei ⁊ bo
norꝫ operũ cibis·nã ⁊ magni cõsilij
angelum ad puteum sic cibauit mu
lier samaritana · Et fortasse eos

adorasse nō proderit. si abus subtra
hat. Nonne q̄rendi studio viguisse
scribitur p̄riarcha. qui scalā vidēs
cui9 sūmitas celos tangebat. ange
los ascendentes et descendentes vi
dit et ipsū dn̄m innixū scale. et cum
āgelo donec aurora illucesceret luc
tamis certamen exercuit. nec ante
ab angelo fatigat9 acquieuit vt ce
deret. q̄ femore altero debilitat9 be
nedictionis gratiā voti compos ab
scedente angelo reportaret. Nec ei
in spiritu aut in figura cōtigerūt. sed
nobis apostolo teste figuralia serui
unt. In via ergo pegrinationis nr̄e
apprehēdam9 angelos scripturarū
et infatigabili certamine luctantes
cū eis. nō cedamus donec nos auro
ra veritatis illustret. Nec solā nosse
sufficiat veritatem. nisi femore amo
ris temporaliū marcescente eo vere
virtutis aditū/de benedictione āge
lica facilius cōsequamur. quo mag
eternoȝ amore excitato. in appetitu
temporalium claudicem9. Eo enim
lucta ista pduat. vt triūphantis ho
minis testimonio. de9 ipse qui sum
ma veritas est. facie ad faciem vide
atur. Quicq̄d enī boni in fide aut
opib9 apparet. ymago quedam di
uine visionis est. Et recte aurora si
ne benedictiōe nō expedit angelū.
quia noticia veritatis sine gratia bo
ne operationis sane cōsciencie non
habet fructū. Porro ad studiū que
rendi nō modo domesticis. sed eciā ex
traneis aīmamur exēplis. Nam so
lon qui semp sūmo sapiētie feruore
flagrauerat supmo die assidentib9
amicis et conferētib9. iam fere mer

sum fatis caput erexit. interrogatus
q̄ cur hoc fecisset/respondit vt cum
istud quicq̄d est de quo disputatis
percepero moriar. Migrasset pfecto
ex hoībus inercia. si eo animo vi
tam ingrederentur quo eam solon
egressus est. Carneades laborios9
et diuturnus sapientie miles in stu
dio. xc. expleuit ānos. Ei siquidem
idē viuendi et philosophandi finis
fuit. Catho octogesimū et sextum
agēs ānū. aīo tn̄ iuuenili. virili ro
bore grauitate senili/in republica a
gēs. vt nec memoriā tardiorē ꝗ la
teȝ īfirmitatē. aut quassatā carnē.
mēbra torpentia. ꝗ linguā īpeditā
ꝗsquā aīaduerteret. Grecas eciā lit
teras appecijt erudiri. qui sero et fere
senex latinas didicit. Cum vero si
bi eloquētie gloriam cōparasset. id
egit vt iuris quoq̄ ciuilis pitissim9
haberet. Ei9 vero plesmirifica et
prē cathone digna. adeo doctrine cu
piditate flagrauit. vt ne in curia q̄
dē qua senat9 cogebatur tempareret
sibi. quo min9 grecos libros lectita
ret. qua quidē industria ondit alijs
tpa deesse. alios supesse tpib9
¶ Vitā q̄etā necariā esse. vl' ethic9 do
cet q̄ studentis mane exerciciū repu
tat. si ad hostiū e9 pmētiū se tumul
tuū turba pulsat. Ait ei Quis loc9
īgenio. nisi cū se carmīe solo. vexāt
et dn̄is cure viseq̄ ferunt. Pectora
nr̄a duās nō admittētia curās. mag
ne mētis op9. nec de lodice parau
da: attonite curr9 et cq̄s. faciesq̄ deo
rū. aspicē et q̄lis rutilū ꝯfundat eri
nis. Nam qd̄ turba lumē veritatis
impediat. cecus euangelicus docet

quem turbe precedentes/et sequen
tes increpabant pariter vt taceret.
Siquidē dicente dn̄o/qui versatur
in turbis turbatur erga plurima.
quo nichil studijs aut bonis mori
bus exercendis pniciosius est. Si
enim studium vt ciceroni placet est
vehemens applicatio animi ad ali
quid agendū magna cum volunta
te/pfecto mens que turbata ad plu
rima distrahitur nequaꝙ̄ in vno v
tutis ope fideliter occupatur Sed
studij tunc exercitatio plurimū pro
ficit cum virtus in singulis que le
git aut audit homo/tacito apud se
veri iudicij scrutinio cōualescit. Ibi
namqꝫ ratio cūcta examinat ꝛ fruc
tum omnium appendit in statera.
¶Ceterū vita quieta esse non po
test. si nature necessaria subtrahūt.
et econtra si luxuriat animꝰ in deli
cijs. rerū affluētia/lumen rationis
extinguit Unde fecūda virorū pau
pertas. & vere humilitatis custos ꝛ
socia virtutū pmissis adhibetur vt
luxuriam/moderatrix ista ꝯpescat/
& stimulis suis/hominē sui memo
rem/officio virtutis iugiter instare
compellat Honesta quidem res est
vt ait sapiens leta paupertas. nec
tamen est paupertas si leta. sed ce
si diuicijs potior Unde democritus
cum diuicijs censeri posset. q̄ tāte fu
erūt vt pater eius exercitui xersis
epulū dare ex facili potuerit. quo ma
gis vacuo aīo studijs litterarum esset
patus/pua admodū sūma retenta/
primoniū suū patrie donauit Athe
nis aūt cū plurib9 ānis moratus.
omnia tpm inomēta ad pcipiendā
& exercendā doctrinā conferēs/igno
tus illi vrbi vixit/quod ipse quodā
volumine testatꝰ est ¶Crates quo
qꝫ ille thebanus proiecto in mare/nō
puo auri pondere. abite inquit pessi
mi male cupiditates. ego vos mer
gā ne ipse mergar a vobis ¶Sed
& anaxagoras cū a diutina pegri
natiōe patriā repetisset. possessiōesqꝫ
desertas vidisset. nō essem inqt ego
saluus nisi iste pijssent Socratici
fertur oraculū. neminē locupletē fu
turū vt doceat. nisi se ad discendum
pauperē et egenū credat Sempr enī
discentib9 plura deerūt q̄ scitu icū
da vel aut necessaria sūt. ¶Terrā
alienā phia exigit. ꝛ suā interdū a
lienam facit. pmo alienā facit suā.
ꝛ nullo vnq̄ grauatur exilio. hꝰ ē qd
domesticas & q̄ carnis sūt abigit solli
citudies. vt homo totus quodāmo
do versus in spiritū. omne qd sapiē
tie profectum impedit. reputet alie
nū. vbiqꝫ tamen domi. & vbiqꝫ in
patria. qr vbiqꝫ locorū apud se. ꝛ
vbiqꝫ apud sapientiam cōmoratur
Et forte huc patriarchā inuitat do
minꝰ dū eū exire de t'ra et de cogna
tione sua pcipit. vt in peregrinatiōe
proficiens multiplicetur in gentem
magnam. ipsāqꝫ terrā acquirat fe
licius quam reliquit. dū ad vocati
onē sapiētie oīa q̄ sūt mūdana cōtēp
nit Si quidē virtus modestie paup
tatis exercicio crescit. ꝛ fortitudo faci
li9 diuicijs q̄ laborib9 expugnatur
Qui vero in cognatiōe temporaliū
quibus quodammodo ingenitus ē
pedem sui figit affectus. seruit ꝛ mi
noratur. et iure dn̄ij feliciter acq̄rūtur

omnia · que mūdi cordis affectiōe
quasi mētis pede calcātur. ¶ Sed
quis est qui hāc arduam viam. vel
intrare disponat · Angelū forte q̄s
aggreditur. aut q̄s si aggreditur:
ꝑseuerat? Nec tamē sine discrimi
ne colluctandi videtur facies verita
tis. et nisi paupꝫis exilij amaritudo
ꝓcedat. rachelis et lie cōiugatio nō
dulcescit nec succrescit soboles nume
rosa. nisi in virtutis baculo iordanē
labētiū solitudo transierit: ⁊ in dua
bus turmis spūaliū et corporaliū
bonoꝝ in patriam diues ingreditur.
qui eciā inter cognatos exul ī pure
contemplationis ⁊ recte oꝑationis
labore diuci9 sudauit Qui vō alia
via pħari nitūtur errāt. ⁊ vrgente
fame ꝑmogenita distrahēt. si tamē
inuenerīt germanū q̄ vel lenticulā
sapiētie ꝑcij nomine largiatur Est
enim vt fertur dixisse aristippus in
dulgere vicijs a legendi studio tem
perare ¶ Capitulū decimūquartū
De septima claue discentiū.

In libro q̄ntiliani de īstitu
tione oratoris septima cla
uis discētiū ponitur amor
docētiū quo preceptores. vt parentes
amādi sūt et colendi Sicut enī illi
corpoꝝ. ita ⁊ isti quidē sunt genito
res animoꝝ. non quidē de seipsis ꝑ
pagando substātiā. sed quasi sapien
tiam in auditoꝝ mentib9 gignunt
in meli9 reformādo naturam ¶ Et
hec quidem pietas/studio/plurimū
confert Nā et libēter audiūt quos
amant. ⁊ dictis credunt. ⁊ eis simi
les esse concupiscūt. et pio faciente
affectu in ipsos cetus scolariū. leti a

lacresqꝫ conueniunt Emendati non
irascuntur. laudati non erubescunt.
vt sint ⁊ ipi karmi studio merebūtur
Nā vt doctorū officium est docere.
sic auditoꝝ prebere se dociles Alio
quin neutrum sine altero sufficit.
Nam sicut hominis cetus ex vtro
qꝫ gignentium est confectus. et frus
tra sporserus semina nisi ea pre
mollitus fouerit sulcus ita scientia
coalescere nequit. nisi sociata tra
dentis accipientisqꝫ concordia Hec
quidem quintilianus in preceptis
eloquentie. sed nichilomi9 sūt ad īsti
tutionē sapiētie applicāda Profecto
nec eloquentia nisi in preceptis sa
pientie cōpatur. et in forum illorū
qui aures audiendi habent. nō mo
do ridiculosus sed quodammodo ve
sanus irrumpit quemadmodūqꝫ philoso
phia vt loqueretur diligentius nō
instruxit. ¶ Septem alias claues
quas ad intelligentiam scripturarū
ticonius posuit in lucem proferet li
ber qui de doctrina xp̄iana inscri
bitur. sed nequaq̄ istis obuiāt/om
nes potius versantur in vna istarū
Eas namqꝫ studium querendi com
plectitur. Ceterum de traditione
gentilium sermo fuerat institutus.
ita tamen vt ad institutionem fide
lium ex proposito referatur. Vna
tamen est et singularis. ⁊ quasi cla
uium clauis clauis illa que aperit.
et nemo claudit. claudit et nemo a
perit. et sine qua ad intelligentiam
veri nullus accedit. quam quisquis
aut non apprehendit aut nō tenet
potius eum insanire crediderim q̄
philosophari. ⁊.

¶ Cplm̃ xv. In quo epichurus et
sui summū bonū cōstituāt et qđ per
labores multos itur ad voluptates

Multa quidē sūt et difficilia
quib9 ph̃antiū ꝓbatur vt9
q2 ad sūmū nō est iter nisi
ꝑ ardua. In spe tamen proficiēdi
oīa mansuescūt ꝛ dū laboris pensa
tur vtilitas . mens ad oīa robora
tur. Et q̄ꝺem ad sūmū tendūt oēs
ȝ via dispari. nemo tamen vt opi
nor. illuc sine labore ꝑtingit. aut tē
dit Cū eni sint tres ph̃antiū secte.
que ꝛ ipse scindūtur in semitas mul
tas. oēs ꝛ si dissimilit̃. laborāt tñ
in assequēdo finem quē statuūt Vi
quidē epicurus/ ꝛ totus grex sodaliū
ei9 vitā asserit\ q̄ semꝑ tanta iocun
ditate letatur . vt tristicie ꝛ pertur
bationis nō interueniat vel tenuis
mot9 Vera quidē diffinitio est. ꝟ q̄
nichil potest esse iocūdius. Ab ea ta
men plebs q̄ eū sequitur defluxit i
voluptates ; reputans se eaꝝ vsu be
atissimā esse futurā. Michi tamē ꝑ
suadeꝛi nequit hoc aliquem hausis
se de fonte socratico . q̄ tantā morū
docuit puritatē vt a posteris credit9
sit nō huānū modo . ȝ diuinū spm̄
habuisse. Sed quia facile est aure
vel ore īsipiētiū. dcā optima depra
uari : ad cōpendiū immūdicie trac
ta sunt : q̄ virtutis esse debuerāt in
strumētū. Caro siquidē opinata ē.
nā hoc vtiqꝫ cordatus hō nō sentit
ꝙ amore iocūȝ/nil est iocundi9. nil
suaui9 parasitica vita aut eoꝝ qui
epulantur cotidie splendide/qui vi
no estuant. splēdidis vtuntur vesti
b9 Deniqꝫ oīa q̄ mens. ligua. ma
nus. appetit. cogitare/loqui/et face
re/ ꝛ in nullo contra ire sibi\ aut mo
tum ꝓprie reprimere volūtatis vitā
esse hominis/vera ꝛ sūma felicitate
gaudētis Sꝫ nūq̄d huc sine labore
venitur ? Quot obices ne sic viua
tur varietas humane sortis interia
cit? Vt reb9 nāqꝫ vtaris ad libitū ;
opulentia necessaria est Hijs enim
egen9 ita nō vtitur q2 desunt aut ꝑ
cit sepe ne desint. Sꝫ ponātur adesse.
Inter multos cōpetitores. ꝛ tā
ta currētes auiditate ; eas fortior
asportabit. Viribus itaqꝫ op9 est vt
seruentur. Exigitur ergo et poten
tia. Nūquid hec gratis id est sine
labore ꝛ sollicitudīe acquirūt̃ ? Sꝫ
in hijs contempni durū quidē est ꝟ
intolerabile . eo ꝙ amor commodi
innatus est homini. vt etiam q̄ nō
agit vt bon9 sit bonus videri velit
et in estimatione sui aliorum credit
errare iudicia Nam vt bonus sit nō
cōmodi sed iusti amor efficiet. Que
ritur ergo reuerentia conuiuentiū .
sed hec ipā nisi fame beneficio ꝓte
datur leuiter euanescit . At illa q̄
gloriam parit et prorogat . ex mul
tis surgit articulis . sed maxime a
virtutum exercicio conualescit .
¶ Patet ergo q̄ꝙ laboriosus sit transi
t9 ad beatitudinem ꝑ voluptates .
que sufficientie causa diuicias cōge
runt/ vt potentia nitantur fugiant
contemptus/ampliores querūt dig
nitates. et conciliande celebritatis
gracia aspirant ad gloriam . Hijs
tamen omnib9 nō ea vita quā epi
curus describit acq̄rit̃. et q̄ tristicie
sit et toti9 perturbationis ignara .

Aut enim hec in vnū quēlibet non
concurrūt · aut nō conferunt quos
pollicentur effectus · Ymo ⁊ ſepiſſi
me tamq̄ e regione conſiſtant que
rentiū votis cōtraria operantur Si
michi non credis/liber de conſolati
one philoſophie reuoluatur attenti
us · ⁊ planū erit hec in contrariū ce
dere · Et licet liber ille Vbū nō exp̄
mat incarnatū · tamē apud eos qui
ratione nitūtur; nō mediocris auc
toritatis eſt cū ad reprimendū quē
libet exulcerate mentis dolorē con
grua cuiq; medicamēta ↄficiat Nec
iudeus quidē nec grecus ſub pretex
tu religionis/medecine declinet vſū
cū ſapientibus in fide ⁊ in perfidia
deſipientibus ſic viuide rationis cō
fectio proficiat artificioſa · vt nulla
religio qđ miſcet abhoīari audeat ·
niſi quis rationis expers eſt Dū dif
ficultate ꝓfundꝰ eſt in ſentencijs ·
in verbis ſine leuitate conſpicuus ·
orator vehemens · efficax demōſtra
tor · Ad id quod ſequendū eſt · nunc
prolabitur ſuadēs · nūc quaſi ſtimu
lo neceſſitatis impellens · Si huic
vt neceſſe eſt acquieueris · videbis
iſta laborioſe nimis queri ob aliud ·
et id cuius queruntur gracia ex eis
minime prouenire · Illud tamen cu
ius querūtur gracia verius ⁊ cōpen
dioſius poterat inueniri · ſi non aliū
de q̄ a ſe quereretur · Sed iam fere
malicia inualenſcente non queritur
ſed neglectui ducitur pre iſtis · etiā
ſi occurrat Nam cū oīa bona ſapiē
tie acceſſoria ſint ipā cumq; conſtet ſu
per ſalutē ⁊ oēm pulchritudinē ap
petendā · ipā ceterorū collatiōe vileſ

cit · ⁊ ſola ſūt acceſſoria eiꝰ in p̄cio ·
Quis ei p̄hatur vt ſapiat? Nā vt
rebus abūdēt · aut tpaliter floreāt
videbis multos / et ſi non philoſo
phētur tamen philoſophos imitari
Ceterū facilius eſt vt diuicie phi
loſophantē impediāt · q̄ vt philoſo
phie quippiā conferant · Deo enī ⁊
mā̄mone fideliter nō ſeruitur · Ne
verearis vt quis patriam deſerat ·
vt paupertatē ſpontaneā amplecta
tur vt ſtudio vacet · Nam p̄hia ipā
labor videtur inutilis · niſi fructꝰ opu
lencie conſequatur · Alios vt ſciant
curioſitas excitat · alios vt ſcire vi
deantur elationis ſtimulo vanitas
vrget · alios ad queſtū peſtifera cupi
ditas inflāmat · Rarus eſt qui cari
tatis ā humilitatis pede/ſapiē vias
ſcrutet᷑ · vt doceat᷑/ā doceat · Nā ad
imūde voluptatis · ā vane vtilitat᷑
ineptias oīa referūtur · In hijs enī
finis eſt aīe aberrātis · P̄hia interī
viaticū eſt paucorū tn̄/q2 alia via
lōge videt᷑ eſſe ↄpendioſior · Nā vt
dici ſolet · Amor ingenij neminē vn
q̄ diuitē fecit Caꝫ xvi · De amo
re diuiciarū ⁊ q̄ i eis aīa nō q̄eſcit ·

Qui ſolas diuicias congere
re curant · nichil in vita po
tiꝰ credi volūt via quā cete
ris pretulerūt · vt eiꝰ indigentia ex
pleatur · Diuerſa probantur a di
uerſis Nullū graue periculū eſt · ſi
ſpes doloſi nūmi refulgeat · Ipſam
fere naturā vincit amor pecunie · et
res pene īpoſſibiles ad poſſibilē redi
git facultatē Auaro nichil vile vide
tur aut ſordidū · ⁊ ſibilante populo
ſeipm̄ cōſolat᷑ ymo ſibi ⁊ applaudit

simul ac nūmos cōtemplatur in archa. Petronianū illud igestū oīb9 credas. Quisq̄s hēt nūmos secura nauiget aura Fortunāq3 suo temperet arbitrio. Vxorē ducat danen. ipsū q3 licebit. Acrisiū iubeat credere qd̄ danaan. Carmina componat. decla met. cōcrepet omnes. 7 pagat cau sas sitq3 cathone prior. Jurisconsultus paret. nō paret habeto. Atq3 esto quicq̄d seru9. 7 labeo. Multa loquor. quid vis nūmis p̄sentib9 opta. Et veniet clausū possidet archa iouem ¶ Dum itaq3 questū faciat. nulla pes mūdi videtur inaccessibilis et ipsi9 torride estū maior auaricie ignis excupat Inde est q̄ h mutat merces surgente a sole ad eum quo vespertina tepet regio Hic toto impetu fertur in hostē/cōcurritur hore memento/cita mors venit. aut victoria leta Alius supbis gaudet assidere liminib9. vt ex familiaritate maiorū facilius ad opes q̄ desiderantur accedat Qui potest versatur in aliquo misterio sinautē/ sufficit vel in matricula curialiū esse cōscriptum. Sola siq̄dē ꝯscriptio questuosa est. vt mimū locum patrimonie faciat qua nullū vectigal vtilius Quis enī cōmodissime pat quē loculi exhibēt alieni Militat ī curia usq3 ad canos ymo 7 illos ꝯsumit curia Vix ē vt quem curia pduxit a canos domū redeat. vel exclusus Qui nugacuerūt fame pereunt. quia vt ait sydonius eos nō tam bonus pascat q̄ panis alienus. Suauior enim est. 7 quiddam ab alieno innate dulcedinis habet. Nescit vti suo qui semper

abusus est alieno. Qui honesta finiunt officia/pasiti ptes nō erubescit explere. vel mimi. Que vis indigna paciatur antequā exeat. Apud mironem trebiū cogites discūbētem. Nā et huic idem ꝓpositum et semper eadem mens est. vt bona sūma putet aliena viuere quadra 7 ea pacienti pferre animo. que nec sarmentus iniquas cesaris ad mensas. nec vilis galba tulisset ¶ Innumerabiles vie sunt. quibus palam aut clā culo ꝓperatur ad questum. Et quem non subigit amor pecunie interdū superat cupiditas specierū. Equos vestes. aues armatas. venaticos canes. numerosos greges armentorum et pecorum. et variam mundi supellectilem. quoniā per singula curre re vires humanas excedit Plerique pecunie preferunt. et totius hominis vires exhauriūt in acquirēdis hijs aut tenendis Nam in hijs duob9 articulis furor totius auaricie constat q̄ imoderatius appetit aliena. aut sua tenacius seruat Et quidem imoderati9 appetit quisquis quod deest/legem necessitatis excedens 7 q̄ vsus exposcit. Tenent quoq3 cupidius que vsu subtrahuntur Ea vero que sine vsu possessoribus elabuntur. inutilia sibi esse quis dubitat? ¶ Auariciam vel ex eo nō mō fugiendam. sed detestandam constat q̄ a celestibus procul sectatores suos et a consorcio diuinitatis et vsu celestis beatitudinis remouet 7 elōgat. Omnia siquidē que celestibus viciniora sunt minus cupiunt 7 congregant pauciora Volatilia celi ne

q; serunt neq; metūt. neq; nent. ne
q; congregant in horrea. neq; penū
construūt. sed omnem excludunt sol
licitudinem crastini. ¶ Econtra/ mu
res ꝛ reptilia congerunt in futurum
et generationes perhibentur esse q̃
bus terra est in cibum. et eedem par
ce viuūt. nequando eis terra deficiat
timentes In quam tamen ꝑpaul
dubio ipse resoluentur. ¶ Sentiat
vnusquisq; quod vult. ego auarū
posse fieri compotem voti non credo
nisi forte ꝛ epycurus famelicum et
siti aridum et languētem/ plene vo
luptatis iocūditate frui ꝯsentiat Si
quidem vterq; famelicus est. sed ꝑ
niciosius esurit auarus qui semper
indiget ꝛ saciari non potest Maior
enim est hyatus mētis q̃ corporis/
et nisi seipsum deus infundat. omni
no nequit impleri Nam cum natu
ra spiritualis virtute ꝓpria/ sic cor
poralia comprehendat. vt nulla q̃
titate distendatur nec res vna loco
preoccupato alterius impedimento
sit quo minus illa comprehēdatur
ꝛ quo plura concipiūtur eo pluribꝰ
locus est Luce clarius est q᷑ res cor
poralis/ animā que spiritus est im
plere non potest Totus enim mū
dus angustus est ad anime quanti
tatem. Ex quo patet q᷑ in eo tota
anima nō quiescit. nisi forte in an
gusto clausum ergastulo spinis sup
positis incubantem epycurꝰ quiesce
re molliter opinatur.

¶ Capitulū decimūseptimū De
ambitione et q᷑ cupiditas stulticiā
comitatur et quis sit ortus tyrāni
dis. ꝛ de diuersis vicijs ābiciosoꝝ

P Edinate nitūtur aliqui et
si nō maculam odibilem.
tamen auaricie notā. Nā
ꝛ ab alienis videntur abstinere et
suis cum res exposcit libere vti para
ti sunt. Eis tamen de fonte malo
rum oritur alicuius vicij vena que
seruitus coꝝ a tramite vere felicita
tis auertat Dicit enim in orto de
liciarum de vno fonte oriuntur flu
mina que fecundant suauissimi odo
ris agrum cui dominꝰ benedixit. sic
in loco horroris et vaste solitudinis
in terra scilicet obliuionis/ quam il
li inhabitant qui sui obliuiscuntur
in mundo. velut stupidus ludorum
vanitate captus ī theatro. quasi de
fonte vno omnium pullulant capi
ta viciorum. Hic autem puteus
cupiditatis est Eam vero sic patrū
diffinit auctoritas. vt dicatur cupi
ditas amor esse eorum que quis a
mittere p̄t inuitus Sociatur ei stulti
cia comes. suadens id amari et q̄ri.
qd̓ teneri nō p̄t Et est stulticia eoꝝ
q̄ sciēda sīt viciosa ignorātia Sic eā
liber magni augustini de libero ar
bitrio pingit ¶ Si cui nesciatur qd̓
sciri non potest. in nomen stulticie
minime cadit. At cum sui ignoran
tia quis tenetur. transit ad stultos
Si in bonis que minora patenter
sunt maioribus prefert stulte iudi
cat. Si vicia sequēs/ partem suam
deteriorē faciat. stulticie maledictione
dāpnatur Si ergo error fuerit cupi
ditate succensus/ p̄ncipicij via multi
plex patz. cū ab errore sit/ vt hō q̄d
sequēdū sit/ ignoret. ꝛ ipsū in inuio
abeūtē fornax cupiditatis inflāmet

¶ Et quidem adhuc p̄ualent ver
ba iniquorum dum homo proprie
condicionis ignarus et debite sub
iectionis detrectans iugum / ficti
am quādam affectat libertatem. ut
possit viuere sine metu. ⁊ impune
quod voluerit facere / ⁊ quodammo
do iam esse sicut deus. Non tamē
ꝙ diuinam velit imitari bonitatē.
sed deum / dando impunitatem ma
lis. ad suam vult maliciam īclinari
¶ De radice ergo supbie surripit
ambitio potentie scilicet cupiditas
et honoris. vt hinc vires habeat
ne prematur. hinc proueniat re
uerentia ne vilescat. Nemo enim
est qui non gaudeat libertate. et
qui vires quibus eam tueatur non
optet. Nichil est quod non in per
mutationem eius veniat si locus
assit Seruitus enim quedam yma
go mortis est. ⁊ libertas securitas
vite Inde est ꝙ ad conciliandā poten
tiā effūdūtur opes. ⁊ quāto q̇s po
tētie auidior est: tāto eas facili⁹ ex
pēdit Cū vero potētiā nact⁹ est. eri
gitur in tirānidē. ⁊ equitate ꝯtemp
ta nature / ⁊ cōdicionis ꝯsortes dep̄
mere inspiciēte deo nō veretur Et li
cet oms occupare nō possint pncipa
tus ⁊ regna. a tirānide tn̄ oio imu
nis est aut null⁹ aut rarus ¶ Dici
tur aūt ꝙ tirān⁹ est qui populū vio
lēta dn̄atione p̄mit Sed tn̄ nōmā
in ꝑplō. s; in quātauis paucitate p̄t
quis; suā tirānidē exercere Nam ⁊ si
nō populo: tn̄ quaten⁹ p̄t quisquis
appetit dn̄ari Non enī de hiis isti
tutus est sermo qui sūt oio aīmi de
fecati: ⁊ subiectione cōtinua gaudē
tes / alicui in vita preesse refugiūt.
Vita potius alicui⁹ politicoꝝ excu
tienda est Quem michi dabis inter
illos qui non velit. vel vnū potētia
anteire? Quis est qui nolit sibi ius
esse in aliquē? Quis est qui sic sub
ditum tractet sicut vellet se tractari.
si subderetur? Dum ergo ambitio
īualescit / calcata equitate procedit
iniusticia. et tirannidis ꝑcurans or
tum / omnia quibus illa crescit exe
quitur. Qui ergo suis non preua
let / nititur virib⁹ alienis ¶ Est vide
re ꝙ̄ plurimos aucupes potestatum.
honoꝝ proceres adherere potentib;.
et se reipublice muniis īmiscere tēp
tantes viam qua se possint e latere
vel ex aduerso in altum tollere quo
p̄ aliis possint aut saltem posse raci
one consorcii videantur Effundūt
patrimonia / labores imensos aggre
diūtur ⁊ perferūt. instare obsequiis
⁊ sollicitare blādiciis quos captāt
non verentur Nullum ergo officiū
gratuitum est non dux. aut iudex
centurio aut decanus. sed nec preco
nec caupo nisi ad preciū fiet At hec
in prophanis tolerabilia. dum que
publica sunt ambitio non corrūpat
Nam quecūq; publica sūt / pietati
debent ⁊ fidei consecrari Ceterum
hec ambiciosiorā sūt et vix aut vnꝙ̄
gratis in aliquem cadunt Sed po
terūt de hiis / que sūt ab īstitutiōe
traiani supius dicta / sufficere ¶ Do
mesticas calamitates et thalamū
sapientie expositum fornicatorib⁹
et sanctuarii interioris recessum in
prostibulum permutatū. sine gemi
tu et lacrimis nequeo deplorare.

Domꝰ namq; orationis·negociationis (dño ꝓhibente) facta ē domꝰ · & templū fundamentum in lapide adiutorij· in latronū speluncam versum est Siquidem ecclesia data est in direptionem/ alijs palam/ alijs clam occupantibꝰ eam Nā & ipsa occupanti conceditur·eo forte q̄ in nullꝰ bonis ē Nō est ei iuētꝰ nisi precatus qui accingatur gladio sup femur suum/ad presūptionem ambitionis reprimendam Illa namq; machinas multiplices erigit vt eā expugnet nemine defendēte Alius enim de nobilitate confisus/aut viribus potestatū violenter in sancta irruit· & si forte pulsat ad hostium parietem aut limina suffodere non veretur Nam & seditionem concitabit in moysen et alienū ignem inferet in templū et vasa sanctuarij contaminabit Alius sperās in multitudine diuiciarum symone ducente īgreditur/ nō inueniēs ibi qui eum et pecuniam suam iubeat ire in ꝑditionem Alius in muneribus ad petrū reformidat accedere·clanculo tamen per impluuiū auri· ac si per tegulas iupiter illabatur in gremiū danes sic in sinū ecclesie procus descendit incestus Alius obsequio quasi muneris ignarꝰ adest: ac si obsequia nō cedant in muneris ratione· Profecto nullū maius est munꝰ· q̄ cū homo seipsū hoīs deuouet seruituti Aliū collisione quadā vocantis liberalitas ꝑuenit·sed postmodum collatā grām suo giezi plenꝰ ꝯpensabit Alius agit ne ipsum pulsare oporteat·sed ad ingrediendū cōpellatur inuitꝰ· & quasi obnubilās lucernam dei vt eū impune irrideat fraudulentus Diu siquidē alius simulauit Ambitionē namq; multis indicijs prodidit & se diuitem·potētem·insignē velle fieri confessus est sed alia via·& in alio statu·sed ī minori periculo·maiore libertate voluit esse nobilis inter laycos· aut certe magnꝰ in clero Ob hoc principū virorū quesiuit grām/familiaritatē inijt·ab eis quascūq; suscepit functiones Deīnijs forte prelatus est aut cōsignandi suscepit officiū aut curulij custodiā · aut publici claues erarij· aut ratiocinij varias cautiones· aut si aliud neq̄t· vt corbilꝰ preficeretur obtinuit· nō tamen q̄ ad eum ptineat de egenis aut de pauperibꝰ curam gerat·sed quia fur est· et loculos habet quos auaricia soluit ad tempꝰ vt sub ymagine pietatis eos sacrilegus faciat/ & de mendicitate & morte egentiū priuatas sibi diuicias paret·si enim vere cōpassionis moueretur affectu· sua fidelius & vtilius paupibus erogaret· q̄ ad dispensationē alieni mercator impurus accederet ¶ Jā palā emūt oīa· nisi modestia venditoris impediat· adeo eni sacris altaribꝰ auariae ꝓphanus īminet ardor·vt hec oīa quasi parodica quedā presināntur Et quia ꝑ se non veniūt in cōmercium·licite & iuste creduntur acquiri· si precempta·aut coempta fuerant · Quid enim? Nūquid in forum approbante pretore non veniunt que iure antiquo sic possidenē a laycis vt transeant ad heredes

et titulo donationis aut ꝑmutatio
nis alienentur ab eis? Jus ergo ad
uocationis. aut patronatꝰ ecclie q̄d
prohibet distrahi? Nā quia beatus
ābrosius heresim simoniacā cōmitti
dicit in talibꝰ / ꝓuinciale decretū in
terp̄tantur esse. et qd in sola ytalia
⁊ inter lumbardos debeat obtinere
¶ At ꝯstitutio apostolica inhibēs ne
illi qui dum ecclias ambiūt quo fa
alius subitrēt ius aduocationis q̄
runt; admittantur in ecclias quarū
aduocatio fraude quesita ē ad timo
rem dictū referunt ⁊ nequaq̄ esse ꝑ
petuū. sed pro loco et tempe dispē
sandū Ut ait eni beatus cirillus in
epl'a ephesine synodi / dispēsationis
modꝰ. nulli unq̄ displicuit sapiētū
Si dispēsationis modū queris / pro
babilis quidē est. si erga diuites er
ga nobiles. erga potentes. vel rega
les aut curiales rigor canonū tem
peratur Nā de moribus vltima fiet
mentio. ⁊ istis lex canonū nequaq̄
posita est. Justicie siquidē liberi sūt /
⁊ eo ducūtur spiritu / vt necesse non
habeant esse sub lege ¶ Statuat
ergo lex qd placuit latori. Nā isti
ꝑuilegij p̄ncipalis gaudētes benefi
cio. quicquid ambiūt sibi compete
re opinantur Ep̄os ad p̄ma benefi
cia obligant. vel de futura successiōe
pacisci nō verentur Restat ergo vt
tristi pactio repleatur euentu / ⁊ illi
us quisq; animetur vel armetur in
necem. cuius ambit successionem.
Si eni cedere morētur aduersātur
verant et multipliciter cōcuciūt pos
sessorem. Possessio namq; parit ad
uersario actionē in rem Si vo pla

forꝫ quispiā sue conditionis memo
ris pro vota nō obedierit / amaras
illico audit hystorias / eo q̄ idignū
⁊ cōtumeliosum omnino reputāt.
si turpis vel ihonesta peticio repulsā
alicubi paciatur. Interim ergo ala
rum suarꝫ fecūtur remigio nidificāt
in prouincijs singulis Vix quot ni
dos habeant. vel ipi sciūt Diurna
ad peragrandas alicuius orbis pla
gas eis ꝑparant hospicia. ⁊ i tāto
numero vix hospiciolo vno dona
tur horridulus comes. Nā si quis
hoc fecerit. ꝓbate liberalitatis est.
Utiq; vel in signus prudēcie. si quis
tot quocūq; mō ꝯquirit altaria. vt
quasi ritu memphitico cotidianas
hostias nouis possit altaribꝰ imo
lare Nolunt tamen sacerdocio one
rari. aut seruire altario qui de alta
rio viuūt. ne vt populꝰ arguit di
cam luxuriantur. Sed personatus
quosdam introduxerunt / quorū iure
ad alium onera / ad alium referun
tur emolumēta / ⁊ cum apostolus di
cat qui non laborat nō manducet.
qui minimū meretur plus percipit / ⁊
in labores alienos ociosus aut fla
gīciosus ingreditur. Quis ergo di
cat in hac emenda licencia cum non
res sacra sit. sed prophana symoni
am posse cōmitti? Huc eni vt vul
go dici solet per argenteum pontem
transitur a sordibus que transeun
tem vel ponte aureo persequuntur.

¶ Capitulum decimumoctauū.
Qꝫ ambiciosi dissimulant se nolle
quod maxime appetant. ⁊ quibus
excusationibus propositum tegant

SEd ecce ad aliquem istoꝝ
ꝓmouēdum aut cogitur·
aut circūuenitur ecclia vt
dicat hosti domesticꝰ amice ascende
superiꝰ Stupidi itaqꝫ obstupescūt·
nomē dignitatis abhorrent· refugi
unt onꝰ· Et vt auidius impellātur
more vt dicitur arietis· vt fortius
feriat recedentis· cū suspirijs gemi
tibus et singultibꝰ interrūpentibꝰ
simulatas lacrimas retrocedūt No
tum siquidē est· quia sedes hec tra
hit et cōpellit inuitos / et quos no
tat ambitio repellit Nitūtur ergo
rationibꝰ ⁊ auctoritatibꝰ docere qua
re eos cpāri nō deceat Non sum in
quit medicꝰ· ⁊ in domo mea nō est
panis· nec penes me thesauri sūt·
vnde i necessitatis articulo noua et
vetera indigentibꝰ ꝓferam ¶ Pos
sum vtiqꝫ vti excusatione ꝓphetica
quoniā loqui nescio· Et quia puer
ego sum· Et si nō etate reuera scien
tia ⁊ leuitate moꝝ Sordidis vesti
bus ab initio idutus sum· ⁊ eas nū
q̄ꝫ in sanguine agni· aut vestibꝰ stu
dui dealbare Quomodo ergo sācta
tractabo pollutꝰ· aut (qđ sacerdotē
oportet) polluta mūdabo? Nam le
gem indesinēter ꝯtēpsi· ⁊ sancta dei
increpāte ezechiele polluere nō ces
saui· Mea ergo ꝓmotio· populi de
iectio est· Ruina siquidē populi sacer
dotes mali Facti sunt eni in laqueū
populi existētes in specula· Et quasi
rethe extensū ad inuoluēdas aīas
Terret me aggeꝰ pabola mistica
sacerdocij periculū exprimēs· ⁊ ma
nifeste docēs· quia populꝰ a sacerdo
tum moribꝰ facilꝰ vicia ꝯtrahit q̄ꝫ

virtutes Interroga inquit sacerdo
tes legem ⁊ dic eis Si caro sācta
vel vas sāctum aliciꝰ vestimentum
cōtigerit· si sanctificat cū eo q̄ cōtin
git Et dū dixissent sacerdotes· qui
a nō sanctificat/ rursū dixit ad eos
Si imūdicia ꝯtigerit vestimentum
mūdi/ verū polluat eū? Et dixerūt·
quia polluit Tolerabilꝰ est ergo
me vnū proprijs cōsumi vicijs· q̄ꝫ
in multos vicioꝝ diffundi pestem·
Adhuc si ꝑsona essꝫ vsqꝫquaqꝫ lau
dabilis· si nō essem cure nexibus il
ligatus· me nucheas durissime re
pellit ab aditu nō ferens syon edifi
cari in sanguinibꝰ Et iherusalē in ini
quitate principū suoꝝ Hic ā nulla
ē· aut cōpulsa· aut simulata electio
Hanc quoqꝫ partē protensa dispu
tatione ꝓsequitur ¶ Postremo se
promoueri nō posse sine suspicione
symoniace prauitatis· cum ob hoc
ius ⁊ auctoritatē sigilli aut cunilij
aut scrinij emisse videatur Licet ali
a mente ad obsequiū potestatis/ si
cut presens testatur dies/ qua dela
tum honorē respuit/ teste ꝯscientia
accesserit Affectans vt ꝑ hoc sine o
nere sortiretur honorē Apostolicas
quoqꝫ sanctiones replicat et reuol
uit· quibꝰ pridem statutū est· vt a
sacris ordinibꝰ ⁊ omni ꝓmotioīs
spe arceantur· qui cuiuslibet secula
ris artis emūt officia· aut q̄ viles
ā puiles obscuādatioēs pn̄cipibꝰ p̄s
tāt/ ā quoꝝ electio nō ē a clero in
ecclia ⁊ sine p̄noīatioē cuiꝰ qꝫ mūda
ne ptātis canoīce celebrata Quos
si aliter elā fuerīt· sub piculo anathe
matis vniūsalis ecclia ꝓhibet cōsecrāri

Unus p̄ncipum nr̄orum (noīe ſi
quidē īmemor ſū) ī cauſa ſimili egre
gium facinus egiſſe memoratur (hē
ricus fuerit an robertus nō multū
refert) Cū ambicioſus quidā mona
chus ad abbaciā quam p̄emebat vo
caretur: ⁊ ille modeſtiā ſimulans
vt auidius peteretur onꝰ refugeret.
recuſaret honorem. ⁊ ſe palā tante
rei fateretur indignū Planc inquit
p̄nceps īdignꝰ es. quia cā clam da
ta nuchi tāta pecunia/ ſūmāq; pecu
nie expreſſit. emiſti Sed qm̄quidē
ꝑ me nō ſtat. quo minꝰ pactio īple
atur. liberꝝ me habere/ iuſtū eſt ⁊ tu
domū redeas. ⁊ qui dignꝰ eſt deſti
tute p̄ficiatur eccl̄ie. Sed nūc lōge
aliter ſuccedit excuſatori ambicioſo
Hec enim et alia q̄ꝫplura multipli
cat. vt credatur nolle qđ appetit. et
tandē gratis accipe qđ p̄emit. Vn̄
tāq̄ꝫ vir modeſtie ſingularis capit᷑.
trahitur. ⁊ ad cathedrā cōclaman
tibꝰ turbis ⁊ ꝯcinentibꝰ choris. mul
titudine preſſus deduatur. Nec ig
nobilitatē ꝓdeſt precēdiſſe. carnis
aut ſanguinis. eo ꝙ impatori non
queritur ſucceſſor. ſed piſcatori. fa
bri filio/ nō auguſto Pacītiā accura
ta excuſatio prodit. ⁊ religioſꝰ eſſe
cōuinatur ex eo ꝙ inuitatus aſcēde
re diuciꝰ recuſauit Viſus ē eī noluiſ
ſe qui diſtulit Que vero de canoni
bus ſibi oppoſuit. habita racōe lo
ci/ tempor᷑. ⁊ ꝑſone ſimili via tendē
ciū ad honores ſocia multitudo diſ
penſat Si de p̄ſentibꝰ niti neq̄unt.
aut p̄teritis/ futurꝫ vaticinātur pro
fectū Sic callidus mango dum qui
duciꝰ ꝑuchit equū aut pullū probi
tatis incognite gradariū promittiē
in futurū. ⁊ fractis greſſibꝰ inceden
tem mollꝰ. ꝓpeſſioī laude ī ſtabi
lum icauti mercatoris extrudit.

Capitulum decimumnonum.
De hijs qui ipudencius irruunt ſi
ne diſſimulatione ambitionis quos
neq; racio neq; auctoritas reprime
re poteſt.

Onſiſtūt e ꝯgione q̄ꝫpluri
mi nequaq̄ꝫ diſſimulantes
propoſitū: ſed ambitionis
quaſi vt dicī ſolet īſignia p̄ꝯnātes.
Predcōꝝ deridēt ignauiā. velut mi
litū qui milicie ſue titulos nō aude
ant ꝓfiteri Hij licet impuri ſint. et
nec vitā ſuam velint erigere. nec ſci
ant inſtruere alienā. imūdis vt di
citur pedibꝰ certatim irrūpūt in ſcā
ſcōꝝ. panes dn̄ice propoſitionis/ ⁊
carnes agni īmaculati/ aſſas igne
paſſionis in cruce. nō modo illotis.
ſꝫ pollut᷑ ſi liceat manibꝰ tractaturi
Hij ſꝫ qui licet p̄mo adito ac ianu
is habeantur indigni: continuo ta
men tendunt ad ſacerdocium. feſti
nāt ad tribunal. ⁊ repulſis ceter᷑/
ſic ſacris altaribus incubant. vt iā
non ad formā ⁊ exemplum preben
dum plebi/ credo ille videatur īſtitu
tus. ſed eſſe occaſio quedam inha
būdantia ⁊ ſecuritate viuendi Nec
putatur officiū diſtricto iudicio dei
obnoxium. ſed ſecura quedam ⁊ nuſ
q̄ꝫ diſcutienda amminiſtratio. Cre
das illud precium/ voce preconis/
omnibꝰ ſonuiſſe. Occupet extremū
ſcabies Inde eſt ꝙ omnes quaſi in
ſtadij agone contendunt. anhelan
tibꝰ ſingulis ne ſpatiū accipiat alt᷑

Notis ergo ⁊ si nō te plures nume
ro sunt rectores: ꝙ illi quos regūt.
Nam qui regi velint ꝑpauci sūt. cū
quisqȝ ut emācipetur a iugo rectoris
ꝓprij totis viribus q̄rat Priuilegi
o siquidē apostolico aut regio p̄cep
to/plurimi tuti sūt. ne iudicib⁹ suis
obtēperent. ne iusticiā faciant. ne le
gi dei subditi sint Nō rep̄hendo de
mentiā apostolice sedis: sed hanc in
dulgentiā eius ecclie dei nō arbitror
expedire. Nichil tale in illa glorio
sa sca nilla xpi legim⁹ licet ⁊ in illis
cōtentio facta sit. q̄s eoꝝ videretur
esse maior. Nullam emācipationē
hmōi ab apostol' factam meminim⁹
licet paulū ⁊ barnabā audicrim⁹ ab
inuicē discessisse Nullā in illa supna
ciuitate que sursū est mater nrā/con
tradictionis materiā credimus. sed
nec hic esse debere nisi vrgentissima
racio flagitet ¶ De hijs eni vt pa
ce multitudinis ⁊ eoꝝ qui illius fa
uent iniquitatē loquar. dicā quod
sentio. ne q̄d subtrahā veritati aut
ꝓbabilitati. Dico ergo q̄d indubi
tāter credo. qm̄ hij qui effecerūt sup
bia huiusmodi emācipationes que
rūt a ceruice sua iugū xpi et patris
eius si fieri posset excuterēt Pl⁹ di
co p̄mo vel quātū in ipsis est excuci
unt et diuine ordinationi fallaciter
cōtradicunt. Nusq̄ ergo illud apos
toli. nō omnes prophete. non om
nes magistri sunt Omnes eni pro
phete et magistri sunt. ita vt scd̄m
antiquū prouerbiū merito dicat̄/
nū ⁊ saul inter prophetas Et veue
ra sicut ait gregorius nazansenus
nulla hystoria tradidit. vel tantum

in ecclesia fuisse numerū ministroꝝ
vel tam viliter congregatū. Vnde
religioni et doctrine xpiane q̄ue op
probriū nascitur. cū sacerdotia. vel
ministeria/ābitione pocius et ad gra
tiā. q̄ meritoꝝ iudicio deferūtur
¶ Oēs itaqȝ currūt. s; cū eo ventū est
vnus accipit brauiū Ille qui in cur
su ambicionis alijs velocior extitit.
⁊ q̄ p̄cucurrit ci⁹ petro ⁊ q̄uis disci
puloꝝ xpi Ascēdit eni illico et om
nē celeritatē festinate vocationis p̄
uenit Hij sūt qui crebris muneribȝ
visitāt potestates. laterales ⁊ fami
liares eoꝝ sollicitāt. cāciarū primis
se cōmendāt/applaudūt oīb⁹ ⁊ ciā
magnaꝝ domoꝝ nōmō officiales.
sed custiones rogant vt cū locū vi
derīt meminerīt sui Hij sunt amici
omniū. ⁊ qui nō se sed amicos in se
desiderāt ꝓmoueri Hij sunt qui vi
tā scrutātur alienā: negligūt suā ⁊
infulatoꝝ annos dinumerāt/canic
letantur/phisicos ⁊ genelliacos de
fatis presidentiū consulunt/librant
humores ⁊ quasi in statera appēdūt
elementa viuentiū/⁊ quos diucius
superesse conspexerint etatem nesto
ris debent excedere/⁊ corui aut cor
nicis iam iplere mensurā Debiles
etate vl' morbo conantūr/ciā sincc
ros criminib⁹ incrustant simulatis
vel quasi hēdipede vacillantiū cathe
dris insidiantur turpiqȝ interueniē
te commercio. occupatarū sedium se
pe illicitas impetrant sessiones Hij
sunt qui de se coadiuuandis et pro
mouendis nefarias obligationes
interponūt. et tandē cū ad rē ventū
est. immemores fidei contra fidē date

ſeipſos ambitionis/ ⁊ inuidie ſtimu
lis impediūt ꝟl repellūt. Hic ergo
plerumq; dū ꝯpeditorū circa crudeſ
cit. ſapiētia dei per occultā ⁊ rectam
diſpoſitionis ſue viā/ fidelem incog
nitū introducat. de quo nequaꝙ̄ pre
ceſſerat ſermo vel cogitatio ¶ Illi ta
mē ex ꝯtingentib9 nichil omittūt.
niſi forte in eo cōtingentia ꝑtermit
tant. ꝙ ambiēdo modū excedunt. ſi
tamē i eo eſt aliquis modi exceſſ9.
vbi null9 eſt ōnino modus Pulſāt
itaq; ⁊ ꝑāpitāt ꝑtātes. ſi obſequia
nō ſufficiūt. ſi interceſſioēs nō pro
ſūt: Vires ſuas ābitio exerit. ſue ⁊ a
liene facultatꝭ diuicias oſtendit Iā
palā loq̄tur et ī monte elatioīs aſ
cendit ꝟl clamat Hec oīa tibi dabo
ſi a fūdamēto fidei cadēs ꝓmouerꝭ
me Hoc ſiquidē cadere eſt. cū certū
ſit ex auctoritate ſanctoꝝ patrū ꝙ
ꝑ hereſī ſymoīacā a ſinceritate fidei
corruit q̄ſq̄s i ſpūalib9 id eſt i reb9
ſacris ꝟl eccleſiaſticꝭ mercimoniū a
uaricie ꝯmittit Nec refert ꝙ pecuni
a ītercedat ī ꝯtractu. vel āte vel p9.
cū oī tꝑe negociātes in talib9 dāp
natio ſymoniace ꝑuitatis inuoluat
Cū eni ꝑpetuo ꝓhibitū ſit ob hoc
accipere vel dare quippiā nūꝙ̄ accipe
re vel dare erit licitū. qd̄ ē vbiq; q;
ꝓhibitū Vt eni ait patriarcha tha
raſius. dare eſt quādocūq; dare. ⁊ ac
cipere quandocūq; accipere ¶ Egre
gium quiddā in talibus accidit in a
pulia temporib9 meis Regnāte ro
gero ſiculo. cōtigit vacare eccleſiam
auellanam campanie apulie ⁊ cala
brie Robertus predicti regis cancel
larius preſidebat. vir quidē in reb9
gerendis ſtrēnuus ⁊ ſine magna co
pia litterarū acutiſſimus/ i primis
prouincialiū facūdiſſim9/ ceterū nō
impar eloquio. ꝑuilegio poteſtatis
ceterīs oīb9. et moꝝ elegātia vene
rabilꝭ eoq; mirabilior ī ꝑtib9 illis:
ꝙ inter lombardos quos ꝑaſſimos
ne auaros dicā eſſe cōſtat. faciebat
ſumpt9 īmēſos. ⁊ gentis ſue mag
nificentiā exhibebat. erat eni angli
cus natioē Ad cū vtiq; viri tres ac
ceſſerūt Abbas q̄dā. alter archidya
conus. terci9 laycus q̄dā prepoſit9
regis. ſtatus ſui cerria cauſā agēs
ſinguli clam pro iā dicto epiſcopatu
grādē pecuniā offerētes Quid mul
ta? Adhibitꝭ familiarib9 ſeceſſū cum
vnoq̄z eoꝝ ꝯuenit de ꝑcio Emptio
ergo ⁊ vēditio vndiq; ꝑfcā eſt/ de ſo
lutione iplēda ſufficiētiſſime cautū/
pignorib9 ⁊ fideiuſſorib9 datis dieſꝗ
ꝑfixus ē electioīs ſolēpnitꝭ celebrā
de. Cū itaq; ad diē archiepi. epi.
et multe venerābiles ꝑſoē ꝯueiſſēt.
ꝑfat9 cācellari9 cōpetitoꝝ cauſas et
quid cū vnoq̄z eoꝝ egiſſꝫ expoſuit
dicēs ſe exide ex epōꝝ ſnīa proceſſuꝝ
Dāpnatꝭ g° ꝯpetitorib9 ſymoīacis
pauꝑ monachus ꝟl totius rei igna
rus canoīce elc̄us/ approbat9. ꝟl in
troduct9 eſt Illi tamē coacti ſūt ſol
uere id ī quo ſe obligauerāt: vſꝫ ad
vltimū q̄drātē ¶ Vtinā ita agaꝭ cū
ꝓcerꝭ nr̄is. q̄ oēs ſedes olfaciūt/ attē
ci9 q̄dē ⁊ curioſi9 ꝙ̄ odorāt9 aucupaut
ſagacitas canum formellas lepoꝝ
aut feraꝝ latebras deꝑhendat Si
michi crederetur ſic excluderētur et
illi q̄ diſſimulata ambitione cedūt.
vt validius irrumpant in ſedem.

a qua sicut ipsi fatentur/ fuerant re pellendi Siquidē iustū fuerāt. ut de se sibi cōtra se crederetur Quid enī in eis lateat. nemo fidelius nouit. Plures tn̄ incōtinēt ābiunt 7 ipu dēter Frustra ei vt queq̄ eorū exapi as aliquē oppones titulū. q2 damo re cōductitio p̄ualēte delebit. cōcur rētib9 exēplis 7 sāctionib9 patrū Ig nobilis est. ꝫ nec petr9 patria9 exti tit ā aliubi de claritate sāguis glā tur Junior est ihēremiā 7 p̄aur sorē dn̄i habet auctores Puer est 7 mō strat seniores a daniele puero ꝯtēp natos Illitterat9 est. nec scolas fre quētasse leguntur apli Cōiugat9 est. 7 apostol9 vni9 vxoris virum p̄ cipit eligendū In iniuriā matrimo nij sui reliquit vxorem/ 7 iohānes a nupcijs ad euangeliū traditur re uocatus Opicus aut potī9 elinguis est. sed aaron vices moysi qui erat impeditioris lingue eciā sacerdociū legitur mīstrasse Si moderniora desiderātur exēpla valerius vincen tio fidei 7 morꝫ auctor extitit 7 exē plar martirij Secta sectat9 est. ꝫ oste mandāte dn̄o amplexib9 mere tricis adhesit Insipiens est. sed per insipiētiā mūdi decreuit dn̄s salua re credētes Percussor est. ꝫ petrus gladiū exerens serui p̄ncipis sacer dotū auriculā amputauit Meticulo sus est. sed ionas ad niniuitas veri tus est accedere. thomas ad indos Tenetur fūctionib9 publicꝭ alliga tus. sed mathe9 de theloneo assūp tus est Vinolētus est 7 dedit9 gu le. ꝫ dn̄s ip̄e dic9 est potator vini. vorator carniū Nō acquiescit ma ioribus. sed 7 paulus ī faciē restitit petro Cōtentiosus est. 7 inter disci pulos ihesu facta ꝯtētio memoratꝰ Garrulus est 7 linguosus. faciū d9 habeatur. qm̄ 7 apostol9. sic dic9 est. seminuerbius Miliciā armatam exercuit. ꝫ martin9 iuliano legitur militasse Vir sāguinū est. sed moy ses egiptiū interfecit et abscondit ī sabulo Manifestū est homicidiū. et samuel presente populo regem pin guissimū interfecit Perfid9 est 7 p iurus. sed petr9 pfidiā piurio cumu lauit Mutus est. ꝫ hoc zachariam a sacerdocio nō exclusit Cecus est. sed paul9 videre nō poterat. qn̄ cū ananias dn̄o ꝯsecrauit Exigētib9 culpis depositus est. ꝫ multi tales restituti sūt/ et postmodum ecclie dei plurimū pfuerūt. Surd9 est Sed hoc eū p̄monari legē dei nō phibet. p̄dicator enī q̄ritur nō auditor Le psus est. ꝫ de pastore pastorꝫ eccia recolit. q2 nec spēm nec decorē hn̄s apparuit q̄ exclucēd9 videretur tanq̄ leprosus. 7 nec humano dign9 as pectu Persona despicabilis est. sed in simili repulse titulo aduers9 mar tinū nō audiuit eccia defensorē Er rat ī fide. hoc dicꝰ fecisse cyprian9. Valitudinari9 est ꝫ gregorius in sūmo lāguore romanā optime gu bernauit ecciam Nugab9 7 van9 est ꝫ et talis bricius turonēsis Cor pore et mēbris debilitat9 est. ꝫ hoc egregio ꝯfessori p̄nucio legiꝭcarī disse Cōtēpnationē ābit9 tulit. ꝫ 7 filiorꝫ zebedei petētiū p̄matū ē peti cio reprobata Heresim qn̄q3 docuit/ ꝫ aug9 manicheū se fuisse testatur.

homo tui collatione stolidus et
tardus et qui verbi et exempli tui
calcaribus vrgendus est. vt faciat le
gem Videt angelũ. timet. subsistit.
et consiliũ dei tibi enũciat. loq̃tur i
casu isto. Tu miraculũ venerare. ⁊
singula verba eius repone et exscul
pe in tabulis cordis tui.

¶ Cplm xx. De legibus secularium
principum quibus curiales ⁊ offici
ales arcẽtur ab honoribus ecclesiasti
cis. ⁊ quibus exemplis clericice/ et
abirunitate nituntur obtinere

AIt ergo imperator iustini
anus Maxima in omnibus
sunt dona dei. a superna col
lata clementia. sacerdotiũ et impiũ
Illud quidẽ diuinis ministrãs. hoc
aũt humanis presidens/ac diligẽ
tiam exhibens/ex vno eodemq; prin
cipio vtraq; procedentia humanã ex
ornãt vitã Ideoq; nichil erit sic stu
diosũ imperatoribus. sicut sacerdotũ
honestas. cũ vtiq; pro illis ipsi sẽ
per deo supplicent. Nam si hoc incul
pabile quidem sit. vndiq; ⁊ apud
deũ/fiducia erit plenũ. Impiũ aũt
recte et competenter exornet tradi
tam sibi rempublicã erit consonãtia q̃
dam bona. õne quicquid vtile ẽ hu
mano cõferens generi. Nos igitur
maximam habemus sollicitudinẽ cir
ca dei vera dogmata ⁊ circa sacerdo
tũ honestatem/ quã illi obtinẽtibus
credimus. q2 per ea maxia dona no
bis tribũtur a deo. ⁊ ea q̃ sũt firma
habebimus ⁊ q̃ nondũ venerũt ac
q̃remus Bn aũt vniuersa geruntur
⁊ cõpetenter. si rei principiũ fiat de
cens ⁊ amabile deo. Hoc aũt futurũ
esse credimus. si sacratum regularũ
obseruatio custodiatur. quam iusti
laudati/adorãdi / inspectores tradi
derunt/⁊ ministri verbi dei apli/et
sci patres custodierunt et explana
uerunt ¶ Sancimus igitur sacras
per oĩa sequentes regulas. dũ quispi
am sequẽti oĩ tempore ad ordinatio
nem episcopatus perducatur/considere
tur prius eius vitam scdm sacrum
aplm. si honesta. si inculpabilis/et
vndiq; irreprehensibilis sit. ⁊ in bo
nis testimoniũ habeat. ⁊ sacerdotẽ
decẽs. et neq; ex officiali aut ex cu
riali veniat fortuna. Neq; ex ydi
ota mox clericus. deinde paruũ ali
quid preteriens/epũs appareat. ã
in virginitate degens a principio/
aut vxorẽ siq̃dẽ hñs ex virginitate
ad eũ venientem neq; filios ordibi
les Alioquin qui pter hec aliq̃d agit
⁊ ipse cadet sacerdotio. ⁊ q̃ eũ ordi
nat extra epatũ scitabit̃ / hãc legẽ
offendens. Sed neq; ineruditus ex
istens sacrorũ dogmatũ/ ad epatũ
accedat. Prius aũt/aut monasticã
vitã professus. aut in clero cõstitu
tus/non minus mẽsibus sex. vxori tñ
nõ coherens. De cetero autẽ nulli
pmittimus a positiõe legis. vxorem
hñti/talẽ imponi ordinationẽ. Si
cut bonã grãm/vel glãm / in eo qui
ordinãdus ẽ q̃rimus. ita etiã calũpni
am in eo qui frustra accusauit puni
mus Si aũt quis dicat cõsciũ se esse
alicuius illicitorũ ei/non prius mere
atur epi ordinationẽ/ q̃ querele ex
aminatio fiat / et vndiq; innoxius
appareat. Qz si post huiusmodi
cõtradictionem nõ passus is qui or

dinē faciat lītiam examinationē īpo
ni cause curat ad ordinationē·sciat
qd ab eo fit p nichilo esse· ꝫ io qui
contra legem fit/cadat sacerdotio· ⁊
qui sine pbatione ordinationē ipo
nit· ⁊ ipe similiter sede cadat sacer
dotali· Itē leo Si quē ꝗ ad epat9
gradū deo auctore/cōtigerit puchi·
puris hominū mentib9·nuda electi
onis scientia·sincero omniū iudicio
pferatur·nemo gradū sacerdocij/p
cij venalitate mercetur· Qualiter
quisq3 mereatur/ nō quātū dare suf
ficiat estimetur·Profecto eni quis
locus tutus· ⁊ que causa poterit es
se excusata·si veneranda dei templa
pecunijs expugnentur? Quem mu
rū integritati/aut vallū fidei puide
bim9·si auri sacra fames veneranda
penetralia pserpit· Quid deniq3
cautū poterit ēē aut securū·si scitas
incorrupta corrūpitur/cesset altari
bus iminere pphanus ardor auari
tie· ⁊ a sacris abditis repellatur pi
aculare flagiciū· Itaq3 castus ⁊ hu
milis nōs tempoꝛib9 epc eligat·
vt locoꝝ quocūq3 venerit / oia vite
pprie integritate purificet· nō pcio
ꝫ pcib9 ordinetur antistes· tm ab a
bitu debet esse sepositus·vt q̄rat co
gend9 rogat9 recedat/inuitatus ef
fugiat· Sola illi suffragetur neces
sitas excusandi· Profecto enim in
dign9 est sacerdotio·nisi fuerit ordi
nat9 inuit9· Cū sane quisq3 hanc
sanctam ⁊ venerabilē antistitis sedē
pecunie interuentu subisse·aut siqs
vt alterū ordinaret·vel eligeret/ali
quid accepisse detegitur / ad instar
publici criminis ⁊ lese maiestatis /

accusatione pposita /a gradu sacer
docij retrahatur· Nec solū deinceps
honore priuari·sed perpetue quoq3
infamie dampnari decernimus· vt
eos quos facin9 par coinquinat et
equat· vtrosq3 simil' pena comitet'
Itē iustinian9 ꝯstitutiōe nouella· p
oib9 illud obseruari sācim9· vt nul
l9 p suffragiū alicui9 muneris epc
ordinetur· Si quid aūt tale cōmit
tatur·ipsi dantes ⁊ accipientes· et
eoꝝ mediatores /dāpnationi subi
ciantur· ⁊ ppterea qui dat ⁊ qui ac
cipit· ⁊ mediator/sacerdocij/aut cle
ri honore remoueatur · Qd aūt p
hac causa datū est· ⁊ ecclie illi vendi
cetur cui9 voluit sacerdotiū cōpare·
Si forte mediator laye9 p hac cau
sa aliqd accepit in duplū id ecclie
restituat Idem·sed neq3 quelibet ve
nerabilis dom9 gubernatorē q alia
quācūq3 sollicitudinem ecclasticam
agentē·dare aliquid illi /a quo cōsti
tuitur aut nulli p te liceat/pro ꝯmis
sa sibi gubernatione· Qui vero dat
aut accipit·aut mediator fit·clero
nudabitur/acceptis vendicandis ve
nerabili loco·si aūt secularis sit qui
accepit· aut mediator est· quod da
tum est/duplū eidem venerabili lo
co ab ipso pbeatur· Idem · Sancti
m9 cū opus fuerit episcopū ordina
re clericos mox in tribus decreta fa
cere personis/sacrosanctis euangeli
is tactis dicētes i ipis decret' q2 ne
q3 ppt' aliquā dōtiōez q pmissionē
q amiciciā hoc elegerīt Sz ⁊ sciētes
eos rcā fidei/⁊ honeste vite ēē· ⁊ lit
teras nosse/⁊ quia neq3 vxorem ne
q3 concubinā· neq3 filios hūt·neq3

hos curiales · aut officiales esse Itē
Sed neq; curialem · aut officialē /
clericū fieri ꝑmittim⁹ · vñ ex hoc / ve
nerabili clero iniuria fiat · nisi forte
monasticam vitam / aliquis eoꝝ nō
minus xxv · annis impleuerit Ta
les enim ordinari ꝑcipim⁹ / q̃rta ꝑ
prie substantie sibi retēta · reliq̃s ꝑ ti
b⁹ curie · ⁊ fisco / vendicandis si ī cle
ro ꝯstituti / monacho cōdecēte vitā
impleuerint · Itē ab epis deo ama
bilib⁹ / scd̄m diuas regulas religio
sos clericos cū multa fieri inquisitio
ne vel boni testimonij viros ordinari
sācim⁹ · lr̃as oīmodo sciētes · erudi
tos · ꝫ nullos magis in sacris ordi
natioīb⁹ diligim⁹ ; ꝙ cū castitate vi
uētes · aut cū vxorib⁹ nō cohitātes

Hec q̃dē seculi ꝑncipes · nā licet ec
clesie doctores hec lati⁹ ꝓsequātur ·
qm̄ nimis videt̄ ardua q̃ dicūt ab
ipsis vilescūt · vtiq; q̃ vel istos non
audit cecior est hipsea · vel dulichio
remige surdior · ⁊ q̃ merito ꝑcipitan
d⁹ est ꝓstratus ab angelo quē ꝯtēp
nit ī īfernū inferiorē Nadab ⁊ abiu
igne suo succensos · ⁊ extra tabnacu
lū elatos / dño mādāte audieras · ꝫ
hij templū dñi ⁊ sancta scōꝝ moy
se repugnante id est lege dñi ꝓhibē
te / nituntur irrūpere · successit eis so
boles īnumerosa · replet atrium do
m⁹ dñi Alienū ignē succēdūt · adole
re thura nitūtur ꝓhibiti ad dathani
tarū vel abyronitarū societate ꝯtrac
ta / irruūt in moysē · sciētes etiā ·
sacerdotiū ꝑturbātes · seditionem fa
cientes in populo · nisi ad sacerdotiū
ꝑmittātur accedere · Cū sibi ꝯcilia
uerint grām potestatū / de iure ꝓprie si

bi asserūt vniuersa · eo ꝙ ꝑnceps vt
dicūt / legib⁹ nō subicitur · vel qd̄ ꝑn
cipi placet · legꝭ habet vigorē · Cū
ergo ꝓplūs ei · ⁊ ī eū oēm auctorita
tē suā ꝯtulerit ei obuiare / crimē ma
iestatis est · ⁊ manifesta subūsio ꝑn
cipatus · Si quidē sacrilegij instar
est dubitare · an is dign⁹ sit quē ꝑn
ceps elegerit · nec temeritatis effu
git notam · vel bene cū eo agitur si
vel penā quisquis ex quacūq; causa
volūtatē ꝑncipis euacuare ꝑat / nul
las leges credūt ciuilib⁹ ꝑferendas ·
has anacarsis scithica / telis aranee
compauit · q̃ muscas ⁊ culices deti
nēt · ꝫ volatilia trāsmittūt grādio
ra · sic et iura auulia humilioꝝ rep̃
mūt voluntates · ꝫ ꝓfecto potētiori
bus cedūt · nā ex transgressione · vel
cōtēptu legittimā eis non irrogāt
penam · sed nec interpellatos quidē
cauta dissimulatione pretereūt · ad
h̃ ꝯquisita tyrannoꝝ exempla pro
ponūt · quib⁹ ꝑsuadeāt potestatib⁹
vniūsa licere · Maxime tñ sicubi lo
corū fuerīt · vbi inueterata cōsuetu
do optineat · eciam si ratiōi aduerse
tur aut legi · Narrant · quis tyrā
n⁹ domesticū suū aut familiarem in
ꝙ eciam sine electione intruserit ·
quis clericum vt ignotū et indignū
eligeret / terrorib⁹ ⁊ dampnis īpule
rit · quis ecclesiā dei vendiderit pa
lā · quis metroplolitanū cōpulerit
reprobabilem cōsecrare · quis epos
religiosos ī exiliū egerit · ā actos ab
alijs coegerit exulare · q̃s eciā ⁊ res
sacras onerauerit munerib⁹ sordidis · q̃s
īdignis supplicijs torserit r̄ligiosos
q̃s vilipenderit ⁊ pessūdederit clericos

quis in prouincias induxerit ferale
institutū/quis leges et canones ex
terminauerit a finib9 suis· quis in
dixerit silētiū episcopis vt q̄uis fla
gicia īpune ac sine vlla rep̄hensiōe
cōmitteret·quis aduersus ecciaꝫ ro
manā diuicius ⁊ ꝑniciosius intumu
erit·quis oīa nō tam sua q̄ꝑ ꝑuersa
lege tractauerit·quis tandē ꝯsueue
rit libito licitū coequare/si quis aūt
in hijs cōmemorādis copiosior est·
et in explenda malicia nequior/sin
cerioris est fidei· ⁊ efficacioris indus
trie· Qui vero ꝓ veritate fidei/aut
sinceritate morū/de iure diuino ali
quid loquitur/aut supsticiosus est/
aut īuidus/aut qđ capitale est p̄n
cipis īimicus · Si dicas q2 ignis
qui ꝑ septuaginta ānos babilonice
captiuitatꝭ sub aqua vixerat/de mū
extinct9 est anthiocho vendēte iaso
ni sacerdociū· aut quod beatus gre
gorius testatur · quia pestilentie et
fames· cōcussiones gentiū· collisio
nes regnoꝝ· et q̄ꝑplurima aduersa
terris proueniūt·ex eo q̄ꝑ honores
ecciastici ad p̄ciū·vel humanā graci
am cōferūtur personis non meritis
Si dicas ozan percussum a dn̄o/eo
q̄ꝑ archam nutantē p̄sumebat erige
re/si regnante ozia rege leproso silu
isse dixeris ysaiam/et eo mortuo vi
disse dn̄m sedētem super soliū excel
sū· si dixeris onera tabernaculi hu
meris et plaustris leuitarū dūtax
at īminere· ⁊ si qua sunt in lege dei
similia· bene agetur tecū·si non mu
tilat9 retrudaris in carcerem aut in
exiliū ꝓpellaris·vndiqꝫ cōclamabe
ris· ⁊ tam ambiciosi q̄ꝑ fautores ea

rū/extreme dampnationis in te nō
verebūtur ferre sententiam Vnū ta
mē remediū tibi dn̄s ꝑparabit· qđ
cuiusꝫ sapientis ⁊ timentis deum cō
sciencia ꝯsonat verbis tuis/inde est
q̄ꝑ sententia eorū de te/dn̄o auctore
non semꝑ obtinet· Si eni ipsis cre
ditum fuerit·tu quasi lese maiestatꝭ
reus / hostis publicus iudicaberis·
Diceris itaqꝫ publica cunctorū iudi
cia·et dum professionis proprie ze
lator ecciasticam erigis libertatem/
sapientiā subuertis principū· ⁊ eos
quasi stultos ⁊ contemptibiles red
dē machinaris Sicut erit vt dya
dema detrahētur p̄ncipis capiti· q̄ꝑ
principalis ⁊ egregie partis reipu
blice dispositio·que ī religiōe versa
tur illius subtrahatur arbitrio·non
priuata cupit romana quisquis in
vrbe· Pompeium transire parat· et
forte arrogantius priuatorum vo
ta transgreditur·qui sub ymagine
libertatis principibus appetit do
minari · nam si quis principum su
perstitioni huiusmodi acquiescat in
sipiens est/ac ab illustrium regum
virtute degenerat· Dauid tamen
sicut regum narrat hystoria: ⁊ om
nis istrahel ludebāt coram domino
in omnibus lignis fabrefactis· ⁊ ci
tharis ⁊ timpanis· ⁊ liris ⁊ sistris·
ac cimbalis· licet ei non defuerit hu
iusmodi increpator · hystoria namqꝫ
memorata ꝓseq̄t̄ Et egressa micol
filia saul in occursum dauid ait Q̄
gloriosus hodie rex israel·discoope
riens se ante ancillas seruorū suorū
ac nudatus est quasi nudetur vnus
de scurris· Dixitqꝫ dauid ad micol

viuit domin9/ quia ludā ante dn̄m/
qui elegit me potius q̄ꝑ patrē tuū.
et q̄ꝑ omnē domū ei9. ⁊ precepit mi
chi vt essem dux super populū isrl̄
et ludā ⁊ vilior fiā plus q̄ꝑ factus sū.
et ero humilis in oculis meis ⁊ cū
ancillis de quibus locuta es glorio
sior apparebo. igitur micol filie saul
non est natus fili9. vsq̄ʒ ad diē mor
tis sue. Dauid vero sedit rex in do
mo sua/ et dedit ei dn̄s requiē vndi
q̄ʒ ab vniuersis suis inimicis. vides
ne q̄ꝑ diligent̄ puniri docet hystoria
hinc contēptū religionis cū arrogā
tia tumoris/ inde deuotionē fidei et
huīlitatis cultū remunerat. Nam ⁊
dauid quietē regni assequitur/ ⁊ mi
col praue increpationis merito steri
lis obit. ⁊ nullū inclitū generis et
felicis matrimonij reliquit fructū.
Recte quidē cū ⁊ micol ōnis aqua.
vel ex oībus interpretetur/ siquidē
multitudinis imperite cōsiliū. ⁊ que
populare iudiciū sequitur. fruct9 bo
ni nec iocūditatē/ nec memoriā ha
bet. verūptamē cū istos cōsiliarios
magnatoꝝ audieris. nequaq̄ꝑ sus
picaberis micol sine sobole decessisse
Omnes ei micol filios esse mirabe
ris. et si non carnē. spiritū tamē ex
traduce illius putabis illos proces
sisse. Et quod istud tibi facilius per
suadeas. hij qui diuinā euacuare ni
tuntur/ vt suā statuant auctoritatē:
sine liberis moriuntur. aut eos re
linquūt degeneres ⁊ ignauos. Pro
culdubio quisquis ecclesiasticā dep̄
mit libertatē. aut punitur in se: aut
punitur in sobole. Admittunt ergo
filij cā propria cū hijsque fauore
coꝝ paterna impietas occupauit.

¶ Capitulū xxi. De ypocritis quo modo ambitionis labē falsa religio nis ymagine nituntur occultare.

Licet aūt populi temeritas
aut licencia potestatū pre
ceptis legittimis ⁊ diuina
institutione reprimi possit. ambitio
tamē domari non potest. Si enī in
manifesto nō audet. clanculo serpit
et fraudulenter ingreditur. Si fo
res ecclesie muneribus nō aperiat/
si nec sua nec aliena violentia rese
rantur. confugit ad artes fallacie
sue. Omnia que libertatē īpugnāt
que decretorū statuta conuellunt.
⁊ que religioni contraria sunt. tota
libertate spirit9 detestatur. Symo
nē vt simplices ⁊ credulos circūue
niat. mirabeis redijsse. Simulat
⁊ dissimulat: ⁊ astutā gerit sub pec
tore vulpē. Stoicis quouis liberior
est cathone rigidior. Est quoq̄ʒ in
terdū simplicior paulo doctore gen
tiū solliciti0r. feruentior petro. ⁊ ci
viuere cristus est ⁊ mori lucrū. nec
gloriatur in aliquo nisi in cruce cris
ti quā iugit̄ portat in corpore vt spi
ritus saluus sit. dissolui dūtaxat cu
piens ⁊ esse cū xp̄o. Mortificat q̄
carnē cū vicijs ⁊ concupiscēcijs. ⁊ nō
sicut ceteri hoīm cū hoīb9 degēs vi
tā agit angelicā/ ⁊ in celestibus con
uersatur. Ieiunāt hij cōtinue. sine
intermissiōe orant. clare tn̄/ vt audi
at hospes/ aspis ⁊ sordidis vestib9
induuntur. et populū increpant. Ar
guūt clerū/ de moribus corrigendis
sollicitant principat9/ ⁊ potestates.
testimoniū sibi acquirentes iusticie.

si vite detrahãt aliene. ¶ Ut vero
fraus sub honestatis specie conuales
cat laudabiliũ viroꝝ collegia expe
tũt/arduas subeũt ꝓfessioẽs. osten
tãt difficilia. ⁊ familiari9 sibi ꝯpiciũ
possibilia ⁊ q̃ huãniora sũt exequũ
t. Hc ergo basilij. bñdicti. augusti
ni. aut si h⁹ paruũ ẽ aploꝝ ⁊ ꝓphe
taꝝ fatẽtur successores. vestes car
thusiensiũ. cisterciensiũ. cluniacẽsiũ
induũt/ ⁊ q̃ dignantur esse canonici
glãtur in laneis tunicis ⁊ pellib9
agninis. Ueniũt eni in vestimẽtis
ouiũ. intrinsecus aũt sũt lupi rapa
ces. ꝫ vt ait dñs euidentissime cog
noscũtur a fructib9 suis Non tñ a
fraude istoꝝ religiois vera diminui
tur gloria Nã indubitãter oib9 cõ
stat. q2 noia que profitẽtur. ⁊ quo
rũ pollicẽtur officia/honestissima ⁊
fidelissima sũt Nã religio i hijs ade
o vera/adeo ꝓbata cõsistit. vt nulli
us rephẽsionis aculeos reformidet
¶ Siquidẽ carthusiẽses quasi aua
ricie triũphatores p̃apui. vbiq3 cla
rescũt Cistciẽses bti bñdci. quẽ oim
iustoꝝ spũ plenũ fuisse cõstat p̃cep
ta ⁊ vestigia sequũtur ad vnguem
Cluniacẽses multis ꝓuicijs formã
religiois tradiderũt. ⁊ canonicis suf
ficere debet ad plenissimũ laudẽ. ꝙ
regulã eoꝝ oportet omnes clericos
imitari Heremite quoq3 baptistam
saluatoris. ⁊ filios ꝓphaꝝ instituti
onis sue habẽt auctores Fres tẽpli
machabeoꝝ exẽplo ponũt aias ꝓ
frib9 suis Xenodochioꝝ siue hospi
taliũ ꝓcuratores aplõꝝ sequũtur
vestigia. ⁊ ad ꝑfectionis cumulũ as
pirãtes in eo fidelissiẽ audiũt xp̃m

ꝙ viuunt innocenter. ⁊ omnia que
habent pauperibus erogant. ¶ In
hijs tamen omnibus fideles inue
niuntur ⁊ reprobi nec ob id religi
onis aut professiois veritas defor
matur Que enim professio est. aut
que legitur vnq̃ fuisse societas in
quam macula nõ irrepserit? Ange
lum apostatam legimus. in p̃mis
fratribus parricidium. prophetam
reprobum. apostolum proditorẽ.
discipulos xp̃i ꝑfidos nec tamẽ cor
rũpitur puritas ꝑsistentiũ angeloꝝ
aut min9 scã est societas inuicẽ dili
gentiũ fratrũ. aut ꝓphecie grã est i
electis culpabilis. aut apostolat9 in
fidelib9 contẽptibilis. aut disciplina
xp̃i ꝑ varios errores aberratũ est
insanus ¶ Sicut ergo ãgel9 satha
ne trãsfigurat se i angelũ lucis. et
apli pseudo ad auctoritatẽ aplicam
aspirabãt/poti9 ꝙ̃ ad vitã. sic ⁊ ypo
crite ad supciliũ phariseorũ cõfugi
unt. dilatantes philateria et mag
nificantes fimbrias. ⁊ que in lege
dei scripta sunt nolunt contingere
digito. nisi vt videantur ab homi
nibus a quibus honoris aut alteri
us remuneratiois mercedem expec
tant. Inde est ꝙ faciei pallorem os
tentant profunda ab vsu trahunt
suspiria. artificiosis ⁊ obsequentib9
lacrimis subito inũdãt. obstipo capi
te luminib9 ĩterclusis/coma breui.
capite fere raso/voce demissa/labijs
ab oratione mobilibus. in cessu trã
quillo et quasi gressu quadã ꝯpoeti
one ꝯposito pannosi obliti / sordes
vestium et affectatam vendicant vi
litatem. vt eo facilius ascẽdãt. quo

ſe ſtudioſius videntur in locum no
uiſſimū deiecisse· et qui ſpōte ſua de
creſcunt creſcere cōpellātur inuiti
Hij ſunt qui ſi quid macule inheſit
eccleſie dū peregrinatur· publice aſ
pectibus detegūt· vt ipſi ab ōni ma
cula videantur immunes· hij ſunt
qui beneficia que necdū ſanctis col
lata ſunt predicant auferenda· Hij
ſunt qui poteſtatibus ſuadent vt
propter vicia perſonarꝫ iure ſuo pri
uentur eccleſie Decimatioēs ⁊ pri
micias eccleſijs ſubtrahūt· ⁊ eccleſi
as ipſas accipiūt de manu laycorꝫ
epiſcopis incōſultis Hij ſunt qui p̄
dia aucta ſubtrahentes indigenis·
vicos ⁊ pagos redigūt in ſolitudinē
et in ſuos vſus vicina q̄q̄ꝫ ꝯuertūt·
eccias diruūt· aut ī vſus reuocāt ſecu
lares Que domꝰ orōnis fuerat· aut
efficiāt ſtabulū pecorꝫ· aut opilionis·
aut lanificij officina Et q̄d ē maiora
īpune faciūt vel q̄ſi cornibꝰ gemine
ꝑtātis eccleſiā in cuiꝰ ſinu quieſcūt
et protegūtur vmbra/ventilare nō
ceſſant Ad eccleſiā namq̄ꝫ romanā
confugiunt q̄ pietatꝭ mater religio
ni conſueuit prouidere quietem Im
plorant opem eiꝰ· protectionis im
petrāt clipeū· ne cuiuſq̄ꝫ poſſint ma
lignitate vexari· et vt ſe poſſint ple
nius exhibere· ⁊ caritatꝭ īplere mu
nus· ne decimas dēt apoſtolico pri
uilegio muniūtur ¶ Procedūt vl
terius et quo ſibi plura impune lice
ant· a iuriſdictione oīm eccleſiarum
ſeipſos eximūt· et efficiuntur roma
ne eccleſie filij ſpeciales· ita tamē
vt pro foro rei vbiq̄ꝫ cōueniant· ſed
tamen cōueniri non poſſunt niſi ro
me vel iheroſolimis Deinde ſecula
rium poteſtatū implorant auxilium
et eis diuinam gratiā pollicentur ſi
untq̄ꝫ mediatores īter deū ⁊ homi
nes et eos qui venia indigent ſuis
aggregāt ſocietatibꝰ· ꝯfeſſiones ex
cipiunt· ⁊ claues eccleſie vſurpātes
aut ſurripientes petro/ligare preſu
munt et ſoluere ⁊ dn̄o ꝓhibente fal
cem mittūt in meſſem alienā Pocē
tiores tamen ⁊ ditiores/fauore· vel
mercede recepta/facilius exonerant
et peccatis alienis humeros ſuppo
nentes· iubēt abire in tunicas ⁊ veſ
tes pullas quicquid illi ſe ꝯmiſiſſe
deplorāt· Amplificāt miſericordiā
domini qui nemīnē vult perire· quā
ſicut apertam vel patētem penitenti
bus: ſic ſolis deſperātibus precluſā
eſſe denuntiāt· Indulgent interim
hijs qui criminibꝰ ardentius et te
nacius inuoluuntur· peccare in ſpe·
dum tamē ſibi in redēptionem eorꝫ
aliquid prerogent· et audacter pro
mittunt veniam eo q̄ꝫ ſicut aqua ig
nem: ita elemoſina extiguit pecca
tum Penitētia quoq̄ꝫ nunq̄ꝫ ſera eſt
ſi tamen vera Cōſentiunt ergo mo
ribus iniquis et popularem prouo
cantes affectionem· aſſentationibꝰ
obturant aures hominū ne increpa
tiones audiāt platorꝫ ¶ Ad hec tu
muſculos inq̄rūt· tumultibꝰ gaudēt·
diſſidētiū ſecreta explorant et eadē
nūc ad amicos ꝓfert· nūc ad hoſtes
vtriſq̄ꝫ grati· vtriſq̄ꝫ ꝑfidi· magis tn̄ ad
iſta vidēt ydonei· q2 ab ymagine re
ligiōis minꝰ vidētur ſuſpecti ¶ Quid
in palatio· q̄d ī foro· q̄d ī agro expe
diat· q̄d ī caſtris· ſoli credūtur noſſe· q̄

vniuersa hec pre ceteris videtur cu
rare. qui istis iugiter inuiscetur. Si
ꝯueniãt patres in curia. ciues in fo
ro. milites in expeditione. si deniq
consiliũ aut synodus ꝯuocetur. pre
cipuam sediũ partem occupabit vm
bratilis ista religio. Claustroꝝ strac
ta cedās repagula. exhausta thochi
a vel senodochia: ⁊ a locis venerabi
libus examina ꝯuiuentiũ euolasse
Adeo q̃d ẽ se religiõis spẽs turbis ⁊
publicis aspectibꝰ ingerit. p̃mas ca
thedras recubitꝰ p̃mos salutatiões
primas vsurpant. ⁊ si eas non defe
ras vehementissime indignantur.
Si eis obloqueris. religionis iĩmi
cus ⁊ veritatis diceris impugnator
Feras itaq paciẽter. si iniurias ꝟł
dãpna intulerint. qui licentiam om
niũ apostolica et regia auctoritate
obtinuisse videtur. Nam ꝟł hoc me
ritis eorũ deberi creditur. sane qui
resistit potestati / dei ordinationi resis
tit. nec ego apostolice maiestati ⁊ re
gie arbitror reluctãdũ. Miror ta
men vt fideliũ pace loquar. quid nã
sit ꝙ decimas: ⁊ iura aliena vsurpa
re nõ erubescũt. Inquiẽt forte. Reli
giosi sumus. Plane decimas solucre
religionis ꝑs est: ⁊ eas adeo popu
lus dũtaxat religionis exigit. At
qui eas exigũt irreligiosi sũt. Vos
aũt quis ꝯstituit iudices sup nos?
Aut q̃ estis vt exerceatis iudiciũ in
seruos alienos? Vnusq̃sq suo dño
stat aut cadit. Stabit ãt. Dumꝰ in
quiũt tuti aplico p̃uilegio. cuiꝰ bñfi
cio de nutrimẽtis aĩaliũ ⁊ laborībꝰ
nr̃is decimas retinemꝰ. Nẽpe aplis
oĩa licent. ꝫ ab aplicis oĩa fieri ne

quaq̃ expedit. Esto ꝙ illi vobis hoc
licẽter ꝯcesserĩt. vos an recte peacri
tis videatis. Nẽpe q̃ petit. vt q̃d de
bet nõ faciat. iusticie spõtaneus nõ
obedit. Nũq̃d de nutrimentis abel
dñs nõ respexit? Cayn fruges ob
tulit. recte q̃dẽ. q2 dño debebãtur. ꝫ
in ꝑticione iniqua. dum diuisioni
aliq̃d subtrahit peccatũ ꝯmittit. Ac
ceptãtur p̃ illo munera eiꝰ q̃ fetus
aĩaliũ cũ dño partitur. Et forte de
aĩalibꝰ reddũtur rectius. q2 sine cul
tura ꝟł cura nr̃a ꝑueniũt. plus eni
laboris est in frugibꝰ serẽdis ⁊ me
tẽdis. nõ cogũt dare de suis. Quis
eni de laboribꝰ alienis redditurꝰ est
rõnẽ? Quid multa? Multis ꝟł lõ
gis allegatiõibꝰ videt astructe. qm̃
alios dare decimas non ꝑhibẽt. dũ
ipsi ab eis dãdis imunes sint. quia
adeo religiosi sunt ꝙ in ea ꝑte dero
gare possint ꝯstitutioni diuine. ⁊ in
eo licẽter minus grati sunt grẽ dei.
quo eam amplioribꝰ beneficijs ex
ꝑiũtur. Que ei ex sola grã ꝑueniũt
vt sũt fena et spõte nascentia. nõ cẽ
sent obnoxia religioni. Primo qui
dẽ dũ religio pauꝑtate gaudebat. ⁊
in alioꝝ necessitates aut vsus / effũ
debat viscera iopie sue / idulta sũt p̃
uilegia ꝓfessiõibꝰ. q̃ necessitate ces
sante et frigescente caritate: potius
auariciae q̃ religiõis instrumẽta ce
dũtur. Ecce eni. q2 oẽs hij p̃uilegi
ati q̃ sua sũt querũt. ⁊ ihesus qui p̃
dicatur in publico aut oĩno abest:
aut in abditis latet. Inde est ꝙ cũ
ad iiquũ compendiũ auariciae priui
legia trahi conspiceret beatus adri
anus volens ea omnino reuocare

licētiā eoꝝ hac moderatiōe cōpescu
it · vt que de laboribus vsurpāt cir
ca noualia dumtaxat interꝑtetur·
Hic enim gaudere potuīt ꝑuilegi
is/ sine grauı dispēdio iuris alieni
Vnū tamen est quod tantus pater
vtrūqꝫ sustinuit · ⁊ quia patrū cano
nibꝰ refragatur mirabile est in ocu
lis nostris. Milites nāqꝫ templi/sui
fauore ecciarum dispositionem ven
dicant · occupāt personatꝰ · ⁊ quodā
modo sāguinem xp̄i fidelibꝰ minis
trare ꝑsumūt quorū fere professio ē
humanū sanguinē fundere · Nō eq̄
dem ꝙ eos viros sanguinū dicā q̄
pene soli īter hoiēs legittima gerūt
bella · cū ⁊ dauid non ꝓpter bella q̄
legittime exercebat vir sāguinū dic
tus sit · sed ꝓpter vriā cuiꝰ sāguinē
nocēter fudit · Vt enim canonibꝰ
cautum est · laycis quāuis religiosis
nulla de rebꝰ ecciasticꝭ legitur attri
buta facultas · Esset vtiqꝫ vere reli
gionis indiciū si ab illiꝰ rei dispositi
one temperarēt · quam sibi dn̄o pro
hibente tractare nō licet. Sed nec
de rapinis nō dico ecciarū · ſ nec q̄ꝝ
cūqꝫ fideliū hospitalitatꝭ munꝰ iplē
dū arbitror · qꝛ panem sacrilegū o
dit deꝰ ⁊ aspernatur oblationes q̄
offeruntur ex sanguine · ⁊ quociēs
īuocatur a talibꝰ aures suas claudit
vt nec pateāt ad preces eoꝝ · De
hijs q̄ ī fraudē iusticie dei ꝯmittūt a
talibꝰ adpn̄s nequaq̄ ꝑmo est insti
tutꝰ licet mi⁊uū oīno sit ꝙ amorē pe
cunie illecti ecciās q̄s ep̄i clauserūt
apiūt Diuina suspensis celebrāt ·
sepeliūt mortuos quos eccia reiat ·
⁊ semel in anno faciūt vt toto āno

erroneus populus ad vocē eccie ob
surdescat · et quia correcti non po
test emendari ꝯtēpnat Circūeunt
ergo eccias · collegiorū suorū meri
ta preconantur abolitiōes criminū
portant · ⁊ interdū predicant euan
geliū nouū · adulterātes verbū dei ·
quod annūciant non ad grām · sed
ad preciū · viuētes ad voluptatē nō
ad veritatē · ⁊ tandē cum in latibulꝭ
sero ꝯueniūt die de virtute locuti ·
clunem agitāt errore ⁊ labore noc
turno · Si sic itur ad xp̄m fallax ⁊
vana est doctrina patrū · que arctam
⁊ arduā viā mōstrauit homini ten
denti ad vitā. Cū vero istis eccia
indignetur nulli ōnino equiꝰ ꝯmo
uentur ꝙ viri vere religiosi ī quoꝝ
iniuriā hec omnia refundūtur Nunc
cesset populꝰ ſ religiose ꝓfessiōes ad
uersꝰ hāc ypocrisis labē iustiꝰ ama
ricantur · Non eni hoc fecisse dicun
tur ypocrite · ſ cisterciēnses · aut clu
niacēses aut alij quorū hij vētiloq̄
et ventriloqui habitū induūt · ac vitā
mentiūtur · Nā claustrales qui pla
ne vere religiosi sunt · dū professioni
bꝰ seruiūt ab hac malicia īmunes
sunt · Nulla vita fidelior · nulla sim
plicior · nulla felicior · ꝙ eorum qui
in claustris humiliter degūt · abiec
tione sua gaudentes/obedientes ꝑ
latis suis in omni subiectione · ⁊ re
uerentia · nec appetentes sub obedi
ētie nomine dominatū · aut fraudā
di · aut vagandi · aut ociandi licenti
am · vasa sua possidentes in sanctifi
catione ⁊ honore · ꝑstolantes in si
lētio ⁊ patiētia salutarē dei · a detrac
tione ⁊ murmure alieni existiētes

ab ore dñi i quiete verbū·qđ salua
re potest aīas suas grata miscētes
cum deo colloquia · ꝫ quasi terres
tres angeli sunt totaꝰ mūdane ꝑtur
bationis ignari Si quid ođt est qđ
eos contristare videatur; ad carita
tatē fraternā referendū est qua et in
celis angeli nr̄os quodāmodo lapsi
bus compatiūtur·⁊ sup vno pc̄ore
penitētiam agente congaudent·
Cū vero phos imitari nr̄o tempe
quo virtꝰ exinanita est · ⁊ astream
relictis hominibꝰ ad celū constet re
dijsse sit arduū· Vita claustraliū v̄
tutem phoꝝ incōparabiliter antece
dit·aut quod meliꝰ credidē ū rectissi
me ꝫ tutissime phatur · Qui vero
ad explendas necessitates corum
egrediūtur humiliter ꝫ in eis fide
liter versantur·ꝫ si nō secularē pla
ne vtiliorem exercēt ꝫ vitā maxia
laude digni ⁊ reuerētia/nequaq̄ ad
epycureorū vel ypocritarū factionē
accedūt · Nam ypocritas epycure
is rectissime aggregabis qui phiam
ꝓfitentur · ⁊ ꝓprie seruiūt volupta
ti·Cū lites foueant· p̄uilegijs ab
vtantur·seruiāt cupiditati· caritatꝭ
officia nequaq̄ exerceant· ꝓpriam q̄
rant glām· nōne scđm carnem am
bulant·licet se spūales mentiātur·
merito expectantes interitum car
nis · ꝑticipes future ichēne illiꝰ cu
ius ⁊ nequā spūs ē;⁊ qꝛ inani glā
intumescens altissimo ꝯformari vo
luit aut p̄ferri / deiectus et p̄ecipita
tus est in lacum dampnationis eter
ne ? Hanc insani sunt qui hac via
incedūt et miserabiliores omnibus
gentibꝰ qui et p̄n̄tis vite bonis pri

uantur et eterne maxime cum ille
qui pro peccatoribus pa̅m sustinu
it fieri ⁊ familiarē se exhibuit pub
licanis ⁊ meretricibꝰ ; cū ypocritis
pacem habere nequiuerit·qui nō in
digebāt iusticia eꝰ·qđ planū ē hijs
q̄ altricatioēs q̄s cū phariseis exer
cuit diligēt attēdūt Nitunť tn̄ pha
riseorū exemplo locū tenere p̄mū ·
Cplm xxij De eisdē ⁊ de ezechi
a q̄ thesauros q̄s ostētauit amisit·
Difficillimū aut impossibile
asserunt sapientes in p̄n̄ti
gaudere cū mūdo et in et
nū exultare cū xp̄o Et plane miser
rimū est torqueri cum mūdo ⁊ in et
nū cū dyabolo flagellari· Si ergo
in hac vita tantum sperantes sunt
ypocrite tristes/qui exterminant fa
cies suas vt probi hominibus ap
pareant· et quasi preeminentibus tu
bis iusticie sue opera p̄conantur · a
domīo frustra retributionem expec
tant·quoniam in presenti receperūt
mercedem suam De hijs enim qui
verbo ⁊ habitutenus honorant do
minū/ex sententia eius cōstat· quo
niam ipse elōgatur ab eis eo q̄ cor
eorū ab eo elongatū est·ꝫ ipa ope
ra eoꝝ dispēdiū salutis afferūt· et
babiloniorꝝ p̄ncipi sathane famulā
tur· Oia eī q̄ ostētatiōis grā fiūt p
fiascūt ī mortē Regū narrat hys
toria·q̄ cū ezechias rex iħrlz p ma
nū ysaie filij amos signū icolumita
tis recepissꝫ·ꝫ salutꝭ a dño/vmbra
horologij retrorsū redēte decē ḡdibꝰ
qđ nature videť aduersū cū vmbra
procedere debeat nō redire misit baro
dach / baladam filius baladam rex

babiloniorū litteras et munera ad
ezechiam. audierat enī qđ egrotas
set ezechias. Letatus est aūt in ad
uentu eorum ezechias. ⁊ ondit eis
domū aromatū. ⁊ aurū. ⁊ argentū
⁊ pigmenta/ varia quoq; vnguēta
⁊ domū vasorū suorꝫ. ⁊ omnia que
hēre poterat in thesauris suis. Nō
fuit quicq̄ ꝙ nō monstraret eis eze
chias in domo sua. ⁊ in omni ptāte
sua. Venit aūt ysaias ꝓpheta ad
regem ⁊ dixit ei Quid dixerūt viri
isti. ꝗ vn̄ venerūt ad te? Cui dixit
rex. De terra longinqua venerunt
de babilone. At ille rn̄dit. Quid vi
derūt in domo tua? Ait ezechias.
Omnia que sunt in domo mea vide
rūt. nichil est quod nō monstrauerī
eis in thesauris meis. Dixit itaq;
ysaias ezechie. Audi sermonē dn̄i.
Ecce dies veniūt. ⁊ auferētur oīa
que sunt in domo tua ⁊ que cōdide
rūt patres tui vsq; in diem hāc ī ba
bilonem. non remanebit quicq̄ ait
dominꝰ. sed de filijs tuis qui egredi
entur ex te quos generabis tollent̄
⁊ erūt enuchi in palacio regis babi
lonis ¶ In superficie quidē hystorie
scđm hebreos auctore iheronimo
veritas liquet. cū ananias azarias.
misael. cū daniele captiuati sūt ī ba
bilonem. ibiq; castrati. vt in regꝫ pa
latio scđm morem gentium minis
trarent. Nisi forte repugnet ꝙ sine
macula pueri a rege iubentur in
troduci. vt linguam discerent calde
orum et constet ꝙ nō modo thesau
ri regis inde in babiloniam transla
ti sunt. sed magna pars vasorum tē
pli domini in iherusalem asportata

legatur ⁊ ꝓphanata. ¶ Eleganter
tamen cū dn̄s miraculū indulsisset
regi babiloniorum nūcij cū muneri
bꝰ accessisse dicuntur. quia tunc ꝑci
pue quis sollicitatur a nūcijs ꝯfusi
onis: quando ꝑ ammirabilē clemē
tiam dei/ virtus eiꝰ clarius innotes
cit. Sed tunc imprudentis est exul
tare. quia hij non modo suspecti ha
bendi sunt. sed quasi hostes ꝑnicio
sissimi studiosius deuitādi. quia ti
mendi sunt. etiam cū dona ferunt
Qui ergo aromata bonorꝫ operū
virtutis aurū. argentū eloquentie.
cogitationū pigmenta. vnguenta
mie. ⁊ vtensiliū suorum aptitudinē
ostentat ⁊ decorem/ et siqua in the
sauris bone ꝯscientie cautius ⁊ vti
lius reponūtur. audiat verbum dn̄i
sciatq; pro certo q̄a omnia q̄ mili
tare videbantur ad gloriam/ confu
sionis et mortis stipēdium accepti
ca sunt. Ipsa quoq; etiam filiorum
successio babiloniorū castrat̄ ꝑncipi
quia ea que alias meritū virtutis
habent ⁊ fructū. dum inanis glorie
causa fiūt. inutilia sunt auctori. Ius
tus enim remunerator ypocritas as
pernatur. ⁊ solius veritatis in bono
cultum acceptat. cuiꝰ oculi nullo fu
co. nulla malicia perstringi possūt.
quia videt in abditis ⁊ cordium ꝓ
funda scrutatur. species discernit a
rebus nequa sub erato mendosum
tinniat auro. vnde et ypocrisis no
men accepit. que quidem epicureo
rum indubitata species est.
¶ Capitulm xxiij. De cartusienses dū
moderatiōis habenis auaricia cohi
bēt/ ⁊ magni mōtꝫ noua religio dū

omnia mundana ꝯtempnens et de crastino nō cogitās repellit omnia/ auariciam excludit/ab ypocritarum nota ⁊ nomine lōgius absunt

Ypocritarum autem nomē et notam cautissime ⁊ fidelissime declināt carthusienses et magni mōtis noua professio in antique virtutꝭ culmine saluatore preuio solidata. Siquidē carthusienses cupiditati sue p̄mo necessitatis limites p̄fixerūt. ⁊ moderatiōis habenis omnē auariciā cohibent. Et interdū ipsi necessitati aliquid subtrahūt ne sub obtentu illi⁹ quippiam auaricia moliatur. magni ꝑculdubio viri. ⁊ inter precipuos numerādi cū non modo professiones. sed iam senescente mūdo in tanta multitudine labentium seculorum pauci proferant homines. qui sacictatis sibi aliquos p̄scripserunt terminos. necesse est semꝑ deesse aliquid curte rei. ⁊ ipse hyat⁹ desiderij aliquid vlteri⁹ iugiter affectantis imperfectionis signū est. Signū dico defectū potius dixerim ꝯscientie manifestū. Quodam igitur modo eoꝝ gladio so ꝑfectus est qui prendet vn̄ possit saciari. Quod et si neminē. vel ad modum paucos gentiliū assecutos credam. hinc tamen nonnullos insistisse proposito certum habeo. cum ⁊ ethic⁹ dicat. certum voto pete finē. sine quo in infinitum animu humani conatus protenditur. Et in id qd̄ omnino nequeat apprehendi.

¶ Uero magni montis incole vitā prearduam elegerūt. ⁊ non modo auaricie sed ipsius nature quodāmō domitores. omnia necessitatꝭ imperia excluserūt. Abicerūt solliciudinem crastini oīa mūdi oblectamēta ꝯtempnere parū est apud eos. quacūqꝫ ad portas eorū pulset ymagine excludit. ⁊ ꝯfus⁹ abscedit. In eos q̄ppe solus xp̄us ingreditur. cui⁹ innituntur gr̄e/iactantes cogitatū suū i eum q̄ puuolos enutrit. ⁊ dat iumētis escam pulliꝭ coruorū. lilia vestit agri ⁊ omni b⁹ sperantib⁹ in se aut ꝯstitutionis sue obtemperātib⁹ legi: necessaria p̄stāt. vt nichil desit hijs qui se eius nō subtraxerint voluntati. Tantam ergo solliciudinē suā et omnem in eo ꝓiciūt. cui de fidelibus cura est/ adeoqꝫ ꝓuidentie deuitant angustias. vt vita eorū tota/nōnullis temptatio videatur. Nācū siquidē patres gen⁹ temptationis diffiniūt. cum quis agendo cum habenas diuino dūtaxat ꝯmittit miraculo humano nondū auxilio destitutus. ¶ Ceterum ego vitā deo placentē arbitror/cupiditatꝭ ignaram. insistentē innocentie. Et puigilem in opere caritatꝭ Quid ergo in hijs aut in illis sibi palliata ypocrisis vendicabit. cupiditate deducta? Regula namqꝫ verissima est qꝫ de radice caritatiōnon oriuntur mala Et de cupiditatis planta nequaq̄ꝫ bona prouenient. Nec est quod displiceat deo vbi sincere volūtatꝭ victima immolatur. aut quod eum non offendat si in qualibet pingui oblatione propriā ei quis subtraxerit voluntatem Ergo qui suam voluntatē facere disponit. irritat dominū. Et qui sua postposita / illius se

subiciāt volūtati altissimum placat. In eo siquidē solo vere iusticie sūma cōsistit Vnde illud in euāgelio. iudiciū meū inqt dn̄s iustū ē. qz nō facio volūtatem meā. sꝫ volūtatē ei9 q̄ misit me Moyses quoqꝫ i leuitico Oblatio oīs que offerē dn̄o absqꝫ fermento fiet. nec q̄cq̄ fermēti ac mellis adolebitur in sacrificio dn̄i. Duplex nāqꝫ fermētū offertur et mellis. cū quis neglecta huilitate et amaritudīe mandatoꝝ. q̄ppiam offert ad nutū ꝓprie volūtatꝭ Qui vero mādatis legittimis ꝓpriā subicit volūtatē q̄cquid offerat fermēti ac mellis a sacrificio ꝓhibitā. s. excludit dulcedinē Isti itaqꝫ ꝓprie volūtatis imemores q̄rētes iugiē quō placeāt ei cui se ꝓbauerūt/laudē que ab homib9 est contēpnētes. nec habētes nec volētes habere diuicias/quā dicēdi sūt cum ypocritis habere portionē? Qd tamen mireris iā ad carthusienses diuertisse dicit9 est aliq̄s vt a scōꝝ ꝯsortio euocat9 ascēderet/ꝫ postea cōuersus retrocessū q̄d quesierat opm testimonio declarasse At ille iudicē suū habet nec tamē vnq̄ cōmittere potuit vt sanctissime ꝓfessionis gloriam denigraret De magno monte neminē adhuc assūptū audiui. sꝫ vtinā aut nūq̄ assumaē aut talis q̄ nullo decoloret actu hoīm singularꝭ eminētie venustatē Alij basiliū. alij benedictū. hij augustinū. at isti singularē habent magistrū ihm xp̄m Licet aūt duas istas ꝓfessiones min9 tn̄ q̄ meruerit ꝯmendaueri: nichil deo teste i suggillationē alioꝝ dicte i ꝓfessionib9 suis incidētiū ꝓtuli Hac ti sunt vtiqꝫ cisterciensēs. scī duniacenses. scī monachi ꝛ canonici regulares. ꝛ in hijs sicut stella a stella differt i claritate/ sūt alij alijs sāctiores. ꝛ q̄uis ꝓfessionē ꝓfessio antecedat in q̄uis eaꝝ forte reperientur q̄ possint sāctis supiorib9 adequari.

Plane virginū p̄m9 gradus et singularis glorie titul9 est. in ꝯtinētib9 tn̄ ꝛ cōiugatis forte sūt aliqui multis ꝟginib9 p̄ferēdi Cōfessoribus mrēs p̄ferēdos catholica cōfitetur ecclia/ꝫ tn̄ nōnullos cōfessores aliq̄b9 mrīb9 forte quo ad aliq̄d nō verebiē eq̄re Nec ē q̄ se aliq̄s secularium mei. s. simuliū iā dictis ꝓfessioīb9 cōferat. qz vix est vt quispiā talis vel ignauo cenobite possꝫ eq̄ri Si q̄s eni in nobis a septēbs ydibus vsqꝫ ad pascha ieiunet. oī die nocturnis assit vigilijs. iugiē abstineat ab esu carniū. omnē veneris imūdiciā nesciat/horis cōpetentib9 nūq̄ desit ā raro. ꝛ hoc ex iusta causa. sobrietatis limites non excedat/ cautā ponat silēcij custodiā ori suo / et diurnos excessus deleat satisfactione cotidiana. ꝫ quod precipitur incūctanter et sine mora expleat. ꝛ non modo verborum. sed ꝫ verberum acrimoniam sufferat patienter vt coram tondēte se obmutescat. quis non eum quasi virtutis egregie ꝫ singularis meriti hominem ammiretur et cum reuerentia preconetur tamq̄ reuera apostolicum virum ꝛ expressum xp̄isti imitatorē? Hoc autē etiam ignaui ex necessitate tamen faciunt cenobite.

Nam in eo a studiosis differunt: q illi ex dilectione exercent ea ad que isti stimulo necessitatis vrgentur et sepe inuiti. Sunt tamen in habitu communi quos seculares nō audeo nominare. cum nichil seculare dicen dū sit ī talib9. nisi q seculo nequā amoris federatur affectu. Dicit enī preputium nichil est. et circūcisio ni chil est. sed et obseruatio mādatoꝝ dei: sic vt religiosorū pace dicā. mo nachatus nichil est. et canonicat9 nichil mandatorū obseruatione de ducta. Hec igitur tandem prosūt si qs legem obseruet. si vero sine hijs quispiā obseruat legem eū nequaq̄ dixerim secularē. Veruptn̄ geram9 morem religiosis. sint seculares in terim quos vestis pulla ab alijs nō discernit. Nulla enim iactura noīs nisi secularis sit et vita. ¶ Indig nantur aliqui q de religiosis ego habitu secularis. et conuersatione pec cator ista pnūcio et dum cōmendo cenobitas me alijs detrahere crimi nantur. aduersus hos nō cesarē. sed benedictū appello. qui sicut gyroua gos et sarabaitas arguit sic mani feste commendat cenobitas. Auctor michi iheronim9 est licet cū nōnul li monachorū/minus benigne audi ant eo q clericos quo ad aliq̄d vis9 est ptulisse. Auctor est inq̄ q vestis neq̄q̄ religiōis differetiā faciat. sz in omni habitu qui timet deū et opat̄ iusticiam: acceptus est illi. Idē quo q ait vestes pullas eque vita vt cā didas. ornatus vt sordes/pari mō fu gienda. q2 alterū delicias/alterum gloriam redolet. Nō absz linea cruce

tu incedere. sed preciū lineatū ves tiū non habere laudabile est. Et ma nifeste videt̄ exprimere sectam tem poris nr̄i/hoim scz qui irregularem regulam quandā profitentur/quos an ex verbis eius possis agnoscere audi quid ī cōtinenti subiūgat. Alio quin inquit ridiculū et plenū dede coris est referto marsupio q sudari um vel orarium nō habeas gloriari. Sunt qui pauperib9 parū tribuāt vt ampli9 accipiant. et sub ptextu elemosine querunt diuicias qui ma gis venatio appellanda est q̄ elemo sina. Sic bestie. sic aues. sic capiun tur et pisces. Modica esca in hamo ponit̄ vt ī eo mtronarū sacculi ptra hāt̄. Est vtiqz meli9 nō habē qd tri buas q̄ vt tribuas petē ipudēt̄. Nō hūt fres hospitales. vel alij q̄d hic de me querātur. qui enī hec loqui tur doctor ecc̄ie ē. et forte ad eos ihe ronim9 nō respexit. Ipi licet ego nō nouerī nouerūt regulā suā. Noui ta men regulā veritatis. q̄ michi cōstat q religio mūda et imaculata apud deū. et prēm hec est. visitare pupil los et viduas in tribulatione eoꝝ. vel immaculatū se custodire ab hoc seculo. Hec aūt politicorum omniū est. et bene cum istis agitur. si eam fideliter seruāt. Porro in sacro ordo dei degentium regulam in se pro pheta exprimit dicens. Proui de bam dominū in cōspectu meo semp. qm̄ a dextris ē michi ne cōmouear. ppter hoc letatū est cor meū et ma ria excepta a turb. vel in euāgelio se dens sec9 pedes dn̄i vt audiret vbū ei9. ¶ At vt de pposito sermo claudat̄

quid beat9 iob de hijs pnũciet pro
feratur in mediũ Hoc inquit scio a
pncipio ex quo posit9 est hõ sup ter
rã. q laus impioꝝ breuis sit/ gau
diũ ypocrite adinstar puncti Si as
cenderit vsqꝫ in celũ supbia ei9/ ⁊ ca
put ei9 nubes tetigerit. quasi sterq̃
liniũ pdetur in fine ¶ Capitulum
vigesimũquartũ De inuidis et de
tractoribꝰ

Ecce q̃ miser est finis ypo
critarũ. q̃ sacro testãte elo
quio pdetur vt sterq̃liniũ.
quo nichil imũdi9 est Frustra ergo
affectauerũt vmbrã bonoꝝ opeꝝ.
nã si bona essẽt reuera nequaq̃ pde
rẽtur vt desideria carnis iplerẽt/ q̃
aduers9 spm̃ ꝯcupiscit Multa susti
nuerũt i fame ⁊ siti in frigore ⁊ nu
ditate. ꝛ̃ similib9 q̃b9 xp̃i p̃ciosum
emi poterat margaritũ Nõ eñi in
sola imũdicia vel gula ꝯsistunt opa
carnis. cum aplũs ad galathas lo
quẽs ea in multis vicijs manifesta
esse cõuincat. vt sꝫ/ fornicatio. imũ
dicia. auaricia. ipudicicia. luxuria. y
dloꝝ seruit9. venefitia. inimicicie. ꝯ
tẽtiones. emulatioẽs. ire. rixe. dissẽ
tiões. hereses. secte. iuidie. homicidi
a. ebrietates. ꝯmessatiões. ⁊ simili
a. q̃ qui ꝯmittũt regnũ dei nõ possi
debũt Siue ergo ad finem imũdi
cie. vel luxurie siue ianis glorie vel
auaricie exitũ opa referãtur. q2 p̃uã
tur fine suo: morte incurrũt Vnde
idẽ aplũs. nõ efficiamĩ inq̃t inanis
glorie cupidi inuicẽ ꝓuocãtes iuicẽ
iuidẽtes Sane vicia q̃b9 falsa iusti
cia inotescit. prudenter ⁊ elegãter
expressit. cũ arrogãtie tumor facile

prouocet. vnde sibi ꝯuenire victori
am opinatur. ⁊ liuor illis iuideat:
quos supiores putat esse vel pares
Quo quidẽ nichil crediderĩ esse mi
serius. licet nulla miseria min9 mo
ueat miam/ ⁊ hꝫ recte/ q̃ calamitas
coꝝ q̃ sponte abiecerũt beatitudinẽ
Quis ei cõpaciat̃ eis/ q̃ a felle ma
licie malũt eẽ miseri q̃ btĩ? ¶ Pa
trib9 siquidẽ p̃dem placuit btĩtudi
nẽ ꝯsistere in ṽtute. ꝛ̃ nullã sine ca
ritate posse esse ṽtutem Cui9 vtiqꝫ
fruct9 iocundissim9 est aplõ testante
q̃ opib9 carnis hec opa spũs q̃ ad
vitã proficiũt eiudẽt̃ oppoĩt. q̃ sũt.
caritas. pax. paciã. longanimitas.
bonitas. gaudiũ. mãsuetudo. conti
nẽtia. castitas Qui ergo hos virtu
tis ramos a tr̃a cordis sui succidũt
⁊ radicẽ caritatis de q̃ oriuntur ex
terminãt. qua nam via ad beatitu
dinẽ pgũt? Plane nichil est quod
magis caritatem impugnet q̃ vene
num inuidie Est autem inuidia vt
philosophis placuit. tristicia ex ap
parẽti prosperitate alicuius iniquum
Si enim de tyranni vel peruersi ci
uis apparẽti quis prosperitate tris
tatur. nequaq̃ deturpatur inuidie
macula. nam et bonis displicet/ cũ
i perniciem multorũ/ bene succedit
hijs qui ad mala credũt̃ priores
Si ergo liuor bonis affligitur ali
enis/ planum est q a caritate pluri
mũ distat. qui sua non querit sed
proximorum Caritas in bonis ni
chil suum. in malis nichil reputat
alienum. malis cõpatitur alienis.
bona sua diffũdit i pximos Nã a
nios vnit vt idẽ velit. idẽqꝫ nolint

¶ Ait magn9 pater augustin9 · tol
le inuidiā · meū tuū est · et tuum me
um et forte nō erit aliq̄d meū vel
tuū · ꝫ oīa nr̄a erūt Ipsa enī ē q̄ qđ
sibi vult adesse · idē ꝑximo abesse de
siderat / ⁊ si nō absit · infelicit̄ cruci
tur · et sepe in eo quod nō desiderat ·
dū videt illud ꝑximo adesse torq̄t ·
Recte quidē cum ꝗ ethic9 dicat q̄
iustius inuidia nichil est / q̄ ꝓtinus
ipsum auctorē rodit · excrucians aīm
Nec leue tormentū credas · quo nul
lū grauı9 potuerūt siculi excogitare
tyrāni Pestem hanc licet poetica nu
be figmenti naso depinxit · eleganť
quidem ⁊ vere · Pallor in ore sedet ·
macies in corpore toto · Nusq̄ recta
acies · linent rubigine dentes · Pec
tora felle virent · subfusa est lingua
veneno · Risus abest · nisi quem visi
fecere dolorēs Vixq̄ tenet lacrimas
quia nil lacrimabile cernit · nec fru
itur sompno vigilantibus excita cu
ris · Sed videt ingratos · intabes
citq̄ videndo : successus hominū car
pitq̄ et carpiť vna Suppliciūq̄ su
um est · Non est min9 vera descrip
tio · licet rei incorporali corporis cō
positionē auctor ascribat · cum i eo fi
gure que sarcophegia vel sarcogra
phia dicitur vis consistat quod reb9
incorporalibus · corporis liniamen
ta licenter attribuit · hoc quidem po
tius attendendum q̄ nulla vis be
neficij aut nature / flammā restrīgit
inuidie · Nam / et palladis viribus
et forma · motam describit inuidiā
et sororis felices talamos soror sti
mulata ferre non potuit · et vt pro
missam numini · vel germane fidem
seruaret · nullo potuit precio inclina
ri Sepe mori voluit ne quicq̄ tale
videret · ¶ Ad parricidij facinus in
fratrem patriarchas excitauit inui
dia · vt nec impune reuelare liceret
gratiam · quam spiritus innocenti
monstrabat in sompnis · Ergo ser
uitute dāpnatur innocēs frater · pr̄
orbitate · ⁊ vt dispositionem grē dei
euacuet · in se famē / seruitutis iugū
calamitatē exilij · calumpnias egyp
tiorum / seuiciam pharaonis / a iusto
iudice iniquitas impetrauit Nam9
ioseph in laboribus seruierūt · ⁊ suc
cessio eoꝝ in luto · et latere ipsiꝫ pa
leis reputatur īdigna · Videas mul
tos eisdem liuoris stimulis vrgeri ·
vt quos possūt obices opponāt grē
et dispositionē altissimi nitātur īpe
dire · Si forte quasi sompniando co
nitiunt alicuius prouectum : obstāt
reluctantur · vt quasi fratrem ysma
elitis exponant / si non occidūt / in
cusant ipsam sinceritatem · et vt ꝓ
prium pretexant scelus innocenť
tunicā ostendūt cruentatā Hāc enī
video in multis descriptionem · qui
ad oīa feliciores aure momēta vtū
tur sibiq̄ vellēt aduersari fortunā :
dum alij grauius lederentur · Et
vt esopo vel auiano credas · videbis
qui sibi oculū alterū erui gaudeat :
dū vtroq̄ priuetur proxim9 · nec
est qua via declines inuidiā nisi mi
serrim9 fias · Celebre nāq̄ est ab
āntiquo ꝓuerbio : quia sola miseria
nescit inuidiam : fortunaq̄ homi
nis miserrima cui non inuidetur
¶ Fertur plato cū ei condiscipuli inui
derent · socratem interogasse : qua

ratione posset hominū dedicate in
uidiam Cui socrates. Esto inquit
vt tersites Dum ergo torquentur
inuidia. alios miserie sue volūt es
se ꝑticipes. vndiqꝫ querētes vt noce
ant et ipsā innocētiā/quādā putant
esse mortis ymaginē. Unde maro
vt ab vno discas oēs notans inui
dum ait. Et si nō aliqua nocuisses ⁊
mortu9 esses. quo nichil min9 de
cet. ph̄m aut virum auctoritate vel
morib9 grauē Unde socrates. nō il
le ātiqu9. ſꝫ quē auctorē gestoꝝ cas
siodor9 in tripꝑtita laudat hystoria.
Qꝫ inq̄t iulian9 tonsores ⁊ cocos a
palacio expulit nō mō impatoris ſꝫ
⁊ ph̄i op9 egit. vt āt detrahēt atqꝫ
dilaceraret⁊ neqꝫ ph̄i neqꝫ p̄ncipis
fuit Cū ei ex quacūqꝫ causa cessāt
oꝑa. decurritur ad maliciā detrahē
di Hec est vtiqꝫ īdubitata ꝓles in
uidie Et caritatē abesse manifesto iu
dicio ꝓtestat̄ Et nūc quidē bona a
liena peruertit/nūc minuit mala ā
fingit q̄ nō sunt/aut magnificat et
extollit si qua sūt Caritas nō agit
ꝑperam At hec sola ꝑuersitate leta
tur Cū apostol9 vicia gētiū multa
enumeraret. nouissime ⁊ q̄si in culmīe
maloꝝū siue ꝓfundo ꝟci9 dixerim
posuit detractores. eosqꝫ tanq̄ꝫ sin
gulari nota/diuine bonitatis hos
tes exp̄mēs/quasi solos deo odibi
les cēꝓnūciat ¶ Veruptamē illos
deo odibiliorēs ic̄ ceteros ēe credide
rim. qui latēti odio vt magis noce
ant eisqꝫ credatur fidel9. laudes p̄
dicāt alienas. amiciciā simulāt. sub
iacētes tā in calce sermonis. vel mo
dicū qd̄ p̄cedētib9 titulis aduersēt.

Felix ⁊ nato. felix ⁊ ꝯiuge ꝓthelis
Et cui si demas iugulati crimina
phoci Oia cōtigerāt Nūquid tāti
parricidij labes/oēs nō modo fortu
ne dotes. ſꝫ q̄uis magnifice virtutꝭ
titulos grādes nō oblitcāt? ¶ Ta
le est illud oratoris Iuliū fortuna
tū fateor virū fortē. Et quem constet
strēnue egisse q̄ꝫplurima quo tamē
pacto iudiciū repetūdarū apud iudi
ces iustos euaserit mirarer q̄dem/si
vis eloquij e9 michi esset icognita
Hoc nonne venenū est Et quodāmō
spēm boni opis. Et vt ita dicā/ vtu
tis vitā extinguit? Et q̄dē de gna
tonicis. i. de adulatorib9 multa su
perius dcā sūt. ſꝫ quos detractores dix
erim gnatonicos an detractores⁊ nō
satis liquet. vtrūqꝫ tn̄ viciū apud
ātiquos īuenio morte multatum.
Nā ⁊ atheniēses thimagorā/inter
officia salutationis dario regi more
gētꝭ illi9 adulātē/capitali supplicio
affecerēt. ⁊ lacedemonioꝝ senat9 ca
ristolū īcimi iussit. eo ꝙ magnoꝝ vi
roꝝ carpe fcā maluit q̄ꝫ palā cōstā
cia virili arguere Hoc eni apud bn̄
cōpositos semꝑ licuit. vt q̄sqꝫ suo iu
dicio vteret̄. palāqꝫ reꝑhēderet qd̄
neq̄q̄ꝫ recte fcm̄ videret̄ Vi q̄dē hāc
reprehēdēdi licēciā caritate subnixā
libertas approbat. Et tyrānica dū
taxat rabies ꝑhorrescit. et impedit
¶ Ceterum detractores Et inuidos
sic in curia videbis habundare ac si
in eam quasi totius orbis sentinam
confluxerint. Non est cetus conui
uencium(nisi religiosissim9 sit)quē
liuoris stimul9 nō attigat. vbiqꝫ tn̄
qui illustriorib9 clarescūt meritis.

atius inuidie toxicato dente rodū
tur. Urit eni fulgore suo qui p̄gra
uat artes Infra se positas. extinct9
amabitur idē. sed pre ceteris serui
dn̄os. prelatos subditi insequūtur.
Nam sicut seruorum ita et subdi
toꝝ gen9 plerūq3 querulū ē. ⁊ aut
se iniuste p̄mi aut indigne remunera
ri studia aut officia male amministra
ri causatur Raroq3 inuenies q̄ in ali
quo non detrahat presidenti. ⁊ si i
terdum omnia recte gerantur. Cō
micos reuolue. relege tragicos. fa
miliā fere semper patrisfamilias vi
debis ingratam. At nō modo in cu
ria sed in scola. ꝫ in claustro. sed i ca
pitulo. morem hūc si tamen domes
tica vicia / sūt morib9 aggreganda /
miraberis obtinere ¶ Uenerabilis
pater gilbertus herefordensis ep̄s
michi referre cōsueuit claustralium
morem. quem in seipso se fatebatur
expertū. Cum enim monasteriū in
gressus esset. feruēs adhᶜ igne quē
de nouo conceperat / magistratuū su
orum ignauiā arguebat. Nec mo
ra promotus in modicū miserati
one cōpliciū motus est. nō tamē
pepercit maiorib9 Paulo post ad p̄
ores ascēdit. prioribus q3 ꝯpatiēs:
carpere non cessauit abbates. Factus
est ⁊ ipse abbas. et propiti9 in coab
bates episcoporum cepit vicia intue
ri. Tandem et ipse episcopus coe
piscopis parcit nec tamen ipsū inui
die vicio arbitror laborasse. Sed
vir prudēs / quod hominib9 quodā
modo ingenitū est eleganter expres
sit Et forte hoc sibi prefatus pater
imposuit. vt sic laborantium turbe

spōte consertus benignu9 auditor sit
¶ Hinc iuli9 cesar audita catonis
morte tandē compassus est laborib9
⁊ erumpnis extincti. et egregium ci
uem reb9 humanis defleuit exemp
tum / publice tamen ꝯfessus est. q̄ et
cato virtuti eius inuiderat. ⁊ q̄ ipse
catonis glorie inuidebat Que vero
ad grām sine inuidia via expeditissi
ma sit / senex docet in audria. dū fi
lium in omnib9 obseq̄ neminem le
dere refert ¶ Ait quoq3 sequēde be
atitudinis pater augustin9. q2 detē
caninū. vel euitabit cautissima hūi
litas vel retūdet solidissima veritas
Alia siquidem virtute nemo detrac
tionis declinat aculeos. libere ta
men reprehensionis medelam / sa
na mens minime aspernatur. licet in
te conuicia puniātur. famosiq3 libel
li. Nam si mala condiderit in quem
q̄s carmina / ius est / iudiciūq3 / ⁊ ad
uersus cōuiciatores pri x̄ . lex ē ac
cepta. chorusq3 de inepta licētia pre
sumētiū ⁊ abutentiū turpit̄ obticuit
sublato iure nocēdi ¶ Capitulm xxv De
libertatꝭ amore ⁊ fauore ⁊ de hijs
q̄ libere dcā patiēti aīo maiores tu
lerūt: ⁊ de dcria lecatorie ⁊ scomatis.

Libertas quoq3 de singulꝭ p
arbitrio iudicat. ⁊ q̄ saniꝰ
videt morib9 obuiare. rep̄
hēdere nō veretꝭ Nichil āt ē glōsi9 li
bertate p̄t̄ ꝟtute. si tn̄ libtas rtē a
ꝟtute seiūgit. Oīb9 eni rtē sapiēti
bus liquet q2 libertas vera aliunde
non prouenit Un̄ q2 sūmū bonū i
vita cōsiet esse virtutē / et q̄ sola gra
uē ⁊ odiosū seruitutis iugū excutit /
ꝑ ꝟtute / q̄ singularꝭ viuēdi causa ē

moriendū ſi neceſſitas ingruit phi
cenſuerūt Ad hec ꝑfecte ſine liberta
te nō ꝓuenit· libertatiſ qꝫ diſpēdiū
conuiat ꝑfectā nō adeſſe virtutē Er
go ⁊ ꝑ virtutū habitu q̃libet liber
eſt: ⁊ q̃tenꝰ eſt liber catenꝰ ꝟtutibꝰ
pollet Cōtra vicia ſola/ſeruitutē in
ducūt· hoīemqꝫ ꝑſonis ⁊ rebꝰ inde
bito famulatu ſubiciūt· ⁊ licet ſerui
tus ꝑſone q̄nqꝫ miſerabilior appare
at: viciorꝫ ſeruitꝰ lōge ſemꝑ miſeri
or eſt Quid eſt itaqꝫ amabiliꝰ liber
tate· q̃d fauorabiliꝰ ei q̃ virtutis ali
quā reuerētiā habet? Eā ꝓmouiſſe
oēs egregios ꝑncipes legimꝰ· nec
vnq̄ꝫ calcaſſe libertatē niſi manifeſ
tos ꝟtutis hoſtes ¶ Que fauore li
bertatis ſūt itroducta nouerūt iuriſ
periti· ⁊ q̃ ob illiꝰ amorē magnifice
geſta ſūt· hyſtoricorū teſtimonio ꝑ
celebre eſt· Catho venenū bibit/
aſciuit gladiū· ⁊ ne qua mora ꝓtē
deret vitā ignobilē· ſiccata manu di
latauit vulnꝰ· ſāguinē generoſū ef
fudit· ne regnantē videret ceſarem
Brutus arma mouit ciuilia· vt vr
bē eximeret ſeruituti· ipſaqꝫ ſedes
impꝑij miſerabili maluit bello ſemꝑ
affligi q̄ꝫ dn̄m licet mitiſſimū ſuſti
nere Traſeo ad infirmiorē ſexum
Cōiuges theuchonorū ob amorē
pudicicie rogātes victorē manū vt
dono miſcerēt veſte ꝟginibꝰ ſe quo
qꝫ ꝓmittētes cohabitꝰ futuras exꝑ
tes· cū minime audirētur· ꝓxima noc
te ſpiritū ſibi laqueis eripuerūt· eli
ſo gutture· ne ſeruirēt/aut pudicicie
diſpēdiū paterētur· Si ſingula hu
iuſmodi referre voluero· tēpꝰ ante
q̄ꝫ exēpla deficiet· ¶ Libertatis ita

qꝫ vſus eximius eſt· ei qꝫ ſoli diſpli
cet· qui moribꝰ ſeruilibꝰ viuit Qui
libere dicūt· aut faciūt· ſicut timoris
ita ⁊ temeritatis exꝑtia ſūt/⁊ dū
recta via incedit· laudē meret ⁊ gra
tiam· at cū ſub ymagine libertatis
temeritas/ſpūs ſui ꝓfluit vehemē
tiam/ repꝑhēſionē incurrit Vulgi q̃
dē auribꝰ gratior· q̄ꝫ ſapiētiſſimi cu
iuſqꝫ aīo ꝓbabilior· vtpote frequētī
us tuta venia aliena/q̄ꝫ ꝓuidentia
ſua Viri tn̄ optimi ⁊ ſapientiſſimi
ē habenas laxare libtati· ⁊ q̄libet
dicta eiꝰ patiēter excipe Sed nec o
peribꝰ ſe opponit dū ꝟtutis iacturā
incurrat Cū eni ꝑ ſeipſā virtꝰ que
qꝫ reſplēdeat· patiētie titulꝰ glorio
ſiori fulgore clareſcit ¶ Priuernati
um quidam cum īterrogaretur qua
lem pacem habituri eſſēt priuerna
tes captiui ſibi īpuniᵗᵉ donata· reſ
dit conſuli romanorum· ſi bonam
dederitis perpetuam· ſi malam nō
diuturnam · Quo voce libertatis
nōmodo veniam rebellionis obtinu
erunt priuernates· ſed etiam bene
ficium ciuitatis romane quia ſic in
ſenatu loqui priuernas auſus eſt·
¶ Philippus quidam aduerſus ordi
nem ſenatorum libertatem exercu
it · ſegniciemqꝫ pro roſtris expro
brās alio ſibi ſenatu opꝰ eſſe dixit·
nec tamen ſenatoria grauitas mo
ueri potuit· ſicut nec prudentia phi
lippi conſulis· cum ei a reo diceretur
cui littoris preceperat inicia manum·
non es inquit mi philippe michi
conſul · quia nec ego tibi ſenator
ſum· Magni pompeij inter cete
ros in hac parte virtus enituit ·

Cum enī gneus piso malliū crispū
reum ageret/ eūq; euidenter nocen
tem/ pōpeij grā eripi videret. iuueni
li impetu ac studio ad accusationē
prouectꝰ multa ⁊ grauia crimina p̄
potenti defensori obiecit Interroga
tus deinde ab eo cur se pre des quo
q; nō accusaret. da inquit. ⁊ tu pre
des reipublice te si postulatꝰ fueris
ciuile bellū nō excitaturū. et ego
etiam de tuo prius q̄ de mallij capi
te in consilium iudices mittam Ita
eodem iudicio duos sustinuit reos
accusatione malliū. libertate pom
peiū. ⁊ eoꝝ alterū lege peregit. al
terū professione qua solum poterat
Gneus leutulus marcellinꝰ cōsul
cū in cōtione de magni pompeij ni
mia potentia quereretur/ assensusq;
ei clara voce populꝰ esset Acclamate
inq̄t quirites acclamate dū licet/ iā
enī vobis intumescēte pompeio id
facere nō licebit Impune tamen tā
eximij ciuis pulsata potētia ē. hinc
īuidiosa querela. hinc lamētatione
miserabili. Eidem candida fascia
crus alligatū habenti fauonius nō
refert inquit/ qua in parte corporis sit
dyademalices eꝰ regias exprobās
cauillatione pāni exigui. sed is neu
tra ī parte mutato vultu vtrūq; ca
uit. ne aut hylari frōte libenter ag
noscere potentiā. aut tristi iram ꝓfi
teri videretur Idem cū helino for
miano libertini filio improperās q̄
redierat ab inferis vt luteū libonē
amicū pōpei accusaret Ab inferis in
q̄d helinꝰ in libonē venio accusator
sed diu illuc moratꝰ sū. vidi q̄ pluri
mos ī diuersa etate ⁊ sexu inocen
tes ibidē de te grauissime conq̄ren
tes q̄ ipsos ꝑ hāc importabilem bo
nis potentiā tuā nequiter condēpna
ueris. et oīa pompeij ꝑuersa ⁊ rep̄
hendēda audientibꝰ cūctis exposuit
Itaq; eodem tempꝰe ⁊ fortissimū
erat pompeiū maledicere. ⁊ tutissi
mū Vnde ⁊ delphilꝰ tragedꝰ inter
agendū populo directa in pompeiū
manu miseria inq̄t nrā magnꝰ es.
Item gaio carbone ꝯsule iubente
sibi obsides dari a placentinis mar
cus crastinus libertate inflāmatꝰ.
nec minis nec viribꝰ cessit. ꝑmo cō
suli dicēti se habere gladios Respō
dit/ ⁊ ego annos Detruius galba
pro pompeio obligatus. cū in foro
cōueniretur gai inquit cesar ꝓ pom
peio genero quondā tuo tercio ciuis
cōsulatu pecuniā spopondi quo no
mine nūc appellor Quid agā? an
dependā? palā atq; apte ei bonoꝝ
pompeij venditionē exprobāda. vt
a tribunali submoueretur metuerāt
Sed illud ipsa māsuetudine miacꝰ
peccꝰ. es pompeij. es alienū ex suo
fisco solui iussit Pisistratꝰ athenie
siū tyrānus cū cū vxor hortaretur
vt capitale suppliciū sumeret de ado
lescente qui filie eiꝰ amore succēsus
eam in via publica obuiam fuerat
osculatꝰ respondit si eos qui nos
amant interficiamꝰ. quid faciemus
hijs quibus odio sumꝰ? Vox qui
dem ciue dignior q̄ tyranno qui et
filie laudabiliter tulit iniuriam. ⁊
laudabilius suam. Idem a trasip
po amico conuicijs in cena sine fine
laceratus ⁊ animum et vocē ab ira
cohibuit. Et licet eum trasippus

impetu temulentie ſputo in os ei9
iecto reſperſerit·filios ⁊ familiam
ab vltioē retraxit·poſteroqꝫ die ſup
plicem ⁊ voluntariā morte de ſe exi
gentē: data fide in p̄ſtine gradū ami
cicie recepit Nobiliſſimis ciuibus
fortune tū diſpar9/a ſenatu hyſpa
nia ꝓuincia delegabat Audiētc ſer
uo ſulpicio humili viro·ſꝫ liberrimi
ſpūs Cū ergo ſenatui cā populꝰ
p̄ſtituiſſet aſſēſū/neutrū mitti michi
placet inq̄t ſulpicius qm̄ alt̄ nichil
habet·alteri nichil eſt ſatis·cq̄ ma
lam licētie impij magiſtrā iudicās
inopiam atqꝫ auariciā· ¶ Romanū
quoqꝫ conſulē brutū liſitanie impa
torē legat9 ciuiorū aduerſ9 roma
nū imperiū arma tractātiū Vbi gra
uitate mouiſſe poterat niſi roman9
eſſet/qm̄ huic ꝑplō p̄ ceteris mode
ratio ſemꝑ amica fuit·Cū ei ciuij
ad redēptionē libertatis inuitarētur
legat9 ferrum ſibi a maioribꝰ quo
vrbē tuerētur relictū eſſe reſpōdit·
nō aurū quo ab imꝑatore auaro e
merēt libtatē ¶ Paſchelius nimus
vir ſūma libertate multaqꝫ ſciētia·
et domi et foris clarus · ſed in ſolo
philoſophandi ſtudio interrogat9
quid ſibi tantam daret que vellet
dicendi licentiam· duo reſpondit ·
que homines horrent ſenectutem ⁊
orbitatem Quid enī timebit ſenex
orbus? ¶ Pirr9 percūctat9 eſt eos
qui in conuiuio tarentinorum parū
honoratum ſermonem de ſe habue
rant· an que audierat vera eſſent·
Tunc ex hijs vnus niſi inquit vi
num nobis defeciſſet· iſta que tibi
relata ſunt/pre hijs que dicturi era

mus ludꝰ ac iocus fuiſſent Tam
vrbana crapule excuſatio tāqꝫ ſim
plex cōfeſſio veritatis iram tyrāni
cōuertit in riſum ¶ Inſerit ſe viris/
liberi ſpūs mulier/barbari ſāguinis
q̄ a philippo rege temulento tumul
tu merens dampnata ꝓuocarem in
quit ad philippum·ſꝫ ſobrium Dic
ergo excuſſit crapulā oſcitāti ⁊ pre
ſentis animi ebriū reſipiſcere·cauſa
qꝫ diligentiꝰ inſpecta/coegit iuſtio
rem ferre ſententiā ¶ Siracuſana q̄
dā ſola cotidie tempꝫ matutino vo
tis expetētibꝰ a dijs ſalutē grauiſſi
mi ⁊ importabilis tyrāni dyoniſij
deuotiſſime exorabat Qd̄ vt is cog
nouit·nō debitam ſibi āmirat9 beni
uolentiā·ad ſe vocatā cur aut quo
ſuo merito hoc faceret iterrogauit
Tunc illa Certa eſt inquit ꝓpoſi
ti mei ratio· Puella enim cū grauē
tyrānum haberemꝰ carere eo cupie
bam Quo interfecto: aliquanto te
trior arcem occupauit · eius quoqꝫ
finiri dominationē magni eſtima
bam Terciū te/ſuperioribus im
portuniorem/ cepimus habere recto
rem· Timens itaqꝫ ne ſi et tu ab
ſumptus fueris eciam tibi ſuccedat
deterior caput meum pro ſalute tu
a deuoueo· Tam facetam audaci
am dyoniſius·et ſi teterrimus: pu
nire tamen erubuit · ¶ Quid enī
ſecurum erit ſi eciam virtutes inter
quas precipuum fere locum liber
tas obtinet puniuntur? Romani
ergo ſicut alijs preſtantiores: ita
et reprehenſionis patientiores exti
terunt/adeo quidem vt dūmodo in
ꝯuiuijs ⁊ locꝭ minꝰ ſobrijs cauerēt

quisquis eam iustam tamen horret
ac refugit. sobrietatis videat igna
rus Nam et si contumeliā habeat
euidentē. vel abscōditā patientia re
prehensionis apud sapientes lon
ge gloriosior est ꝙ̄ pena Inde ledori
arum ꝟl stomaciū eciā aduersus vi
ros sūma potestate p̄ditos exerci
um licenciosum magis ꝙ̄ licitū est.
¶ Est autem vt in libro saturnali
orum eustachius docet ledoria que
exprobrationē. et directā cōtumeli
am continet Scoma quidē morsus
est figuratus. quia sepe vel fraude
vel vrbanitate tegitur. vt aliud so
net aliud itelligas Nec tamē sem
p ad amaritudinem pergit. sed nō
nūꝙ̄ hijs i quos iacitur ⁊ dulce est
Quod genꝰ maxime vel sapiēs vel
alias vrbanꝰ exercet. precipue int̄
mensas ⁊ pocula vbi facilis est ad
iracundiam ꝓuocatio. Nam sicut
in p̄apiti stātem vel leuis tactꝰ im
pellit. ita vino vel infusū vel asper
sū puus quoqꝫ dolor icitat in furorē
Ergo cautiꝰ in cōuiuio abstinēdū
scomate qđ tectam intra se habet i
iuriam Tāto enī impressius hērēt
dicta talia ꝙ̄ directe ledorie. vt ha
mi angulosi ꝙ̄ directi mucrones te
nacius infigūtur Maxime q2 dicta
hmōi/risum presentibꝰ mouēt/quo
velut assensus genere/ ꝯfirmatur i
iuria Est autē ledoria hmōi Oblitꝰ
ne es quia salsamenta vendebas?
Scoma autem qđ dictū est cōtume
liam esse celatā. tale est Meminꝰ
quando brachio te emūgebas Nā
cum res eadem/vtrobiqꝫ dicta sit.
illud tamē ledoria est quod aperte

obiectum exprobratumqꝫ est. hoc
scoma/quod figurate Sunt scoma
ta minus aspera. que quasi edenta
te belue sunt morsus. vt tullius in
consulem qui vno tantum die cōsu
latum gegit Solēt inquit esse fla
mines dyales modo consules dya
les habemꝰ ꝟl in eūdē. vigilantissi
mus esto consul noster canius qui
in consulatu suo sompnū nō vidit.
Eidemqꝫ exprobranti sibi ꝙ ad eū
dem cōsulem nō venisset. veniebam
inquit. ꝫ nox me ꝯp̄hendit At de
vsu ledorie. vel scomatꝭ ⁊ ciuilitate
dicetur in sequētibꝰ ¶ Nunc osten
disse sufficiat. quia arguere licitum
est. quod equū est esse correctum V
nū tamē de scomatibus alexandri
quasi in calce libelli huius superiori
bus annectam Cum ei rex darius
vno et altero prelio virtutē eiꝰ ex
pertꝰ partem regni tauro monte te
nus ⁊ filiam in matrimoniū cū de
cies centū milibus talētis pollicere
tur. eiqꝫ pmenion vir magnꝰ inter
alexandrinos dixisset se si alexād er
essꝫ vsurum hac ꝯditione/respōdit
Et ego si parmenion essem eadem
vterer. tacite quidem ꝯsiliarij timi
ditatem arguens voce duabꝰ victo
rijs respondēte dignaqꝫ cui tercia si
cut euenit tribueretur ¶ Liberū er
go fuit et semper licitum libertati
parcendo personis. dicere de vicijs
quoniam et ius est quo licet veras
expromere voces ⁊ ꝙ eciam seruis
aduersus dominos dum verā loquū
tur decembrem indulget libertatem.
Tunc ergo non ipetrata venia ꝙ̄
ipso iure competit linguas acuūt et

quicquid cos toto anno vrit impu
ne redarguūt. palam detegentes. ⁊
criminia dū tamē expletis saturnali
bus circa veniā nequaq̄ ad accusa
tionē dn̄oꝝ patronoꝝ ve prosiliāt.
vtor ergo libertate decēbris ⁊ ius
sis tuis obtemperās quod me et te
vrit beneficio iuris comuni fidenter
arguo/nō necesse eratꝰ veniam īpe
trare/in hijs que publice seruiūt vti
litati ⁊ tue sunt placita volūtati.

¶ Explicit liber septimꝰ
Incipiūt capl'a libri octaui

¶ Qꝫ gnatonica subest trasoniane ⁊ de septē pn̄cipalibꝰ vicijs ⁊ seq̄la eoꝝ scd̄m gregoriū ⁊ ꝙ inanis gl'a nobilē cetū habet ¶ Cpl'm p̄mū

¶ Qꝫ rarus est contēptor glorie ⁊ de tribꝰ locis a q̄bus laudis materia trahitur. ⁊ que sit laus vera. q̄ perfecta. que neutra. ⁊ de moderatione largitionū ¶ Capl'm secūdū

¶ Qꝫ omnis professio suos habet trasones. ⁊ de psonis q̄ ad similitudinē eunuchi terēciane sint apud in aniter gloriantes. ⁊ ꝙ vana gloria meretricis more sequitur loculos.

¶ Capitulū tercū

¶ Qꝫ nullū vicium peius auaricia nec amari posse q̄ suspectꝰ est auaricie. ⁊ de duplici fonte liberalitatis. ⁊ vter sit potior ⁊ de considio et gillia. ¶ Capitulum quartum

¶ De duobus naturalibꝰ affectibꝰ scilicet amore iusti ⁊ amore cōmodi ⁊ de sequela eoꝝ. amore. s. libertatis ⁊ amore dn̄andi. ⁊ de cōparatiōe cesaris ⁊ cathonis. et de alexādro aristotile augusto ⁊ platone. ⁊ hijs qui via deuia ad gloriam pergunt

¶ Capitulum quītum

¶ De luxuria ⁊ libidine ⁊ quinq̄ ptito introitu mortis. ⁊ quoꝝ sensuū sit voluptas pniciosior/ ⁊ triplici genere cōuiuioꝝ. scd̄m portunianū ⁊ pernicie gule. et de cōuiuio didonis et enandri apud virgilium.

¶ Capitulum sextum

¶ De cibarijs ⁊ sumptuarijs legibus veterū ad intēperantiā coercendam. ⁊ differentia eaꝝ scd̄m portunianū. ⁊ de intēperantia anthonij. ⁊ frugalitate iulij cesaris de augusto ⁊ nerone. G. ⁊ caligula. ⁊ vitellio ⁊ metello. ¶ Capitulū septimū

¶ De cōuiuio phici. et ꝙ ei ciuile connexum est et de sumptuarijs legibus eius. ¶ Capitulū octauū

¶ Qꝫ etiā in sacra scriptura sūt optime ciuilitatis regule. et ꝙ nichil virtute ciuilius. et que sint regule ciuilitatis in conuiuijs obseruāde. et de verecundia ¶ Capl'm nonū

¶ De gula cōuiuādi sensu ⁊ fere v̄bis macrobij sumpt̄ de libro saturnaliorum ¶ Capl'm decimū

¶ De molestijs et oneribus coniugiorum scd̄m Iheronimū et alios philosophos. et de pernicie libidinis. de mulieris ephesine et similium fide ¶ Capitulū vndecimū

¶ Qꝫ brutis ⁊ insensibilibꝰ quidā appetunt conformari. ⁊ ꝙ̄cta humanitate cum seruis viuendū sit. ⁊ de trium reliquorum sensuum voluptate. ⁊. ¶ Capitulū duodecimū.

¶ De frugalitatis cōmēdatiōe et nota q̄ntiliani ī senecā. ⁊ quō frugaliter possit auaricie suspicio deuitari

¶ Capitulum decimūtercū

¶ Qꝫ nichil ad gloriā fructuosi9 est
laude ⁊ fauore bonorū ⁊ maxime
scriptorū ⁊ ꝙ turpiū familiaritas
nō tā ꝓdest ꝙ̄ obest. et ꝙ vno bn̄fi
cio vel dcō glā ꝓpagat̄ ¶ Ca. xiiij.
¶ Honestatē aut solā aut pre cete
ris expetendā. et in ea tota liberali
tati locū esse precipuū. ⁊ econtra
auariciā glorie plurimū aduersari
Capitulū decimūquintū
¶ De quatuor flumibus que de fō
te libidinis oriuntur epycureis. faci
untqꝫ diluuiū quo fere mūdus mer
gatur/et de aquis contrarijs ⁊ de
vestibus esau ¶ Capitulū xvi.
¶ In quo tyrannus a p̄ncipe diffe
rat. ⁊ de tyrannide sacerdotū ⁊ in
quo pastor fur ⁊ mercēnarius ab in
uicē differūt ¶ Capitulū xvij.
¶ Ministros dei esse tyrannos. et
quid tyrān9 et de moribus gaicali
gule. ⁊ neronis nepotis eius et de
exitu vtriusqꝫ ¶ Capitulū xviij.
¶ De morte iulij cesaris et aliorū
gentiliū tyrānoꝝ ¶ Capitulū xix
¶ Qꝫ auctoritate diuine pagine li
citū ⁊ glōsū sit tyrānos occidere. si
tn̄ fidelitate non sit tyrāno obnox
ius interfector/aut alias iusticiā aut
honestatē nō admittat ¶ Caᵐ xx.
¶ Oīm tyrānoꝝ finē esse miseriā.
quō in eos deus vindictā exercet si
manus cesset huāna/et hoc in iulia
no apostata / et multis sacre scriptu
re patet exēplis ¶ Capitulū. xxi.
¶ De gedeone qui forma presidē
tiū est et anthiocho ¶ Caplm̄ xxij
¶ Consilio bruti vtendū esse adū
sus eos qui pro summo pontificatu
non modo certant. sed scismate di
micant / ⁊ ꝙ tyrannis nichil quie
tum ¶ Capitulū vicesimūterciū.
¶ Epicureos nūq̄ꝫ assequi finē suū
Capitulū vicesimūquartū.
¶ Que via fidelissima sit ad sequē
dū quod epycurei appetunt vel pol
licentur ¶ Capitulū xxv.
¶ Incipit prologus.
Solent q̄ mare na
uigant illis habe
re graciā ⁊ referre:
quoꝝ beneficio pe
ricula euaserunt.
Accēdūt̄ ignes.
⁊ amores excitantur. eriguntur ⁊
signa/quibus scillea vorago. turbo
caribdis. saxa latencia/tractus ⁊ te
nacitas sirtiū/a nauigantibus que
ant salubriter declinari. Dic ⁊ hijs/
qui ea inuncere denūciant. quib9 sa
lus piclitatur huāna/rectissime grā
debetur ex merito et q̄ cā meretib9
nō rependit ingrat9 beneficij. dign9
est salutis dispendiū sustinere. Neo
aūt est qui salute vicijs nesciat im
pediri. eaqꝫ ex amore ꝓximoꝝ no
tari ad fugā publice interest. Vita
siquidē huāna quouis freto procel
losior est. nec possunt deuitari crimi
na nisi suis denuncientur indicijs.
Ad hāc vō operā publice vtilitatis
⁊ tue iussiōis stimulis vrgeor. licet
in me nichil agnoscā: qd̄ attētionē
ꝓuocet auditorū. hō vndiqꝫ immu
nitus et imminutus. ⁊ cui nec vita
ad conscientiā. nec ad doctrinā scien
tia. nec opera suppetūt ad exemplū
Unde in me a plurib9 cōclamatur
vt taceā dicētib9 ꝙ nec eciā virtutꝭ
speciosa laus est in ore peccatoris

Hoc hij ſoli faciunt quibus vicia
placent auctētes in mortem nemine
reu orante · aut qui ſaluantur inuiti
Nā quibus bona placēt nō a quo
ſꝫ quid dicatur attendūt · Et ex cau
ſis dicendi dicta penſantes · gratum
habent / quicquid vndecūqꝫ elicitū
proficiat ad virtutem Nō ergo q̄s
ſed quid / qua ve de cauſa ſcribam ·
diligens lector attendat / Et vbi ma
le dicta inuenerit ſincerus iudex · ⁊
nec inuidie · nec odij · nec alterius
affectionis motu concuſſus / teſtimo
niū de malo perhibeat / et vbi bene
dixere nō me cedat Michi tamen p
mimo eſt · ſi innocentie mee gratis
detrahitur a peruerſis / quos emen
dari vellem ſi me tamen benignita
tis tue fauor exceperit · Quicquid
autem a preſentibus patiar · ſpero
auctore deo et caritate qua vrgeor
ad ſcribēdum michi preſtante fidu
ciam ꝙ labori meo gracia nō deerit
poſterorum · Odio ſiquidem vel a
more in partem alterutram preſen
tium pluriūqꝫ iudicia prolabuntur
Nichil equidem preſenti opera
ex propoſito inſeretur quod nō ſit
ratione vel precedentium auctorita
te ſcriptorum ſubnixū · In quibus
tamen quid ſequendum ſit lectoris
relinquitur arbitrio · vt procul a
nomine meo faciam vicium · et no
tam mentiendi Sed hec hactenꝰ
Nūc tranſeamus in epycureorum
caſtra · et quod ibi procerto fuerit
exploratum: in mediū proferatur ·
Nā ad coꝝ ſectā ptinere noſcūtur
indubitanter q̄ in oībus ꝓprie ſerui
unt volūtati · Caplm̄ p̄mū De

gnatonica ſubeſt traſoniane · et de
ſeptē p̄ncipalibꝰ vicijs ⁊ ſequela eo
rū ſcdm̄ gregoriū · ⁊ ꝙ inanis glā
nobilem ortū habet

In tota ergo epycureo
rū familia inſignis eſt
traſo · et licet nō exierit
primꝰ · aut oīm primꝰ
habendꝰ eſt · aut nō minꝰ inter pri
mos Ei nāqꝫ licet ineptus ſit · tota
gnatonicoꝝ factio famulatur · Et
forte comicꝰ gnatonē ideo introdux
it ſeruū militis glorioſi: vt elegāt
innueret · qm̄ ⁊ ī vita hoīm · et ī aſ
ſertiōe moꝝ gnatonica ſubeſt traſo
niane Altera tamē pendet ex alterā
adeo quidē vt inuicē ſine ſe eſſe nō
poſſint Nā ⁊ gnatonis opera inu
tilis eſt \ ſi nō ſit miles glorioſꝰ Et
forte traſonis arrogātia ꝯquieſcet
ſi nō eā fallacia gnatonis exciperet
Comicꝰ forte contēpnis eunuchū ·
ſꝫ in eunucho fere oīm vitā expſſit
Et eo quidē liberius ⁊ elegātiꝰ om
nes arguit quo cautiꝰ fictitio argu
mēto ſine leſioē pſonarū vicia denu
dauit Si nobiliorē queris auctorē
multi precedent cenodoxie repſſores
Eſt aūt cenodoxia vt patribꝰ placu
it glā inanis que mētem inflat · et
aures · ⁊ nichil aliud emolumēti de
ſoliditate v̄tutꝭ mortalibꝰ affert ·
Cū aūt ſupbia ſit totius pcti̅ iniciū ·
Hāc de ſe p̄mā ſobolē gignit Ab
hac ei virulēta radice ſupbie ſeptē
p̄ncipalia vicia oriunt̄ · q̄ q̄dem p̄nci
palia dicūt̄ reſpcū minoꝝ q̄ ex hijs
velut ydre capitibꝰ multiplicāt̄ pul
lulāt Quoꝝ vt noīa ⁊ figure fideli
us teneāt̄ · q̄lr̄ hāc peſtiferā arbore

beatiſſimus papa gregorius· depin
git i moralib9 ſi vacat pauliſper at
tende ¶ Primos ergo ramos huiꝰ
plante ſic diſtinguit· vt ſit primꝰ i
anis glia· Scds inuidia Tercius
ira· Quartꝰ triſticia· Quītus aua
ricia· Sextꝰ vētris ingluuies Sep
timꝰ luxuria Unde ⁊ ſaluator· qr
nos hijs ſupbie vicijs captiuos do
luit· ad ſpiritualē liberationis p̄liū
ſeptiformis grē ſpū plenus venit
Cū vero viciorꝫ q̄nqꝫ ſint ſpiritua
lia duo carnalia: vnūqdqꝫ eorꝫ tā
ta ſibi cognatione iūgitur· vt nō ni
ſi de altero alterū generetur Habēt
qꝫ rami ſinguli de ſe ramuſculos p
cedētes· tāta quidē amplitudine di
latatos vt mundū fere totū in ma
ligno poſitū pene opꝺiāt Nam ⁊
de inani glia/ iobediēcia· iactātia·
ypocriſis· contētiones· ptinacie· diſ
cordie· et nouitatū p̄ſumptiones o
riūtur De inuidia odiū· ſuſurrati
o· detractio exultatio i aduſis prox
imi· afflictio aūt in proſperꝭ naſci
tur De ira rixe/tumor mētis/cōtu
melie· clamor/indignatio· blaſphe
mie pferunꝭ De triſticia/malicia·
rancor· puſillanimitas· deſperatio·
torpor circa p̄cepta· vagatio mētis
erga illicita pdeunt De auaricia
prodicio· fraus· fallacia· piuria· inq̄
etudo· violēcie· ⁊ cōtra miam obdu
rationes cordis egrediūtur De vē
tris ingluuie/inepta leticia· ſcurrili
tas· imūdicia· multiloquia· hebetu
do ſenſuū circa itelligentiam propa
gantur De luxuria· cecitas mētꝭ·
incōſideratio· iconſtātia· papitatio·
amor ſui· odiū dei· affectꝰ p̄ntis ſecu

li· horror aūt vel deſperacio futuri
generatur ¶ Sed quō· ab inuicem
p̄ncipialia pcedant· idē doctor expo
nit Prima namqꝫ ſupbie ſoboles·
dū oppreſſā mentē corrupit: mox i
uidiā gignit· qr nimirū dum vani
nois potētiā appetit· ne q̄s aliꝰ adi
piſci valeat hāc intabeſcit Inuidia
quoqꝫ iram generat· quia quāto in
terno liuoris vulnere animꝰ ſaucia
tur tāto etiā māſuetudo trāquillita
tis amittiꝭ· Et quia q̄ſi dolens mē
brū tangitur· idcirco oppoſite ac
tionis manꝰ velut grauiꝰ preſſa ſen
titur· ¶ Ex ira quoqꝫ triſticia ori
tur· quia turbata mens quo inordi
nate ſe concutit· eo ad dicendum
mala confugit· Et cū dulcedinem
tranſquillitatis amiſerit nil hāc ni
ſi ex pturbatōe ſubſequēs meror
paſcit ¶ Triſtitia quoqꝫ ad auariti
am diriuatur· quia dū confuſū cor
bonū leticie in ſemetip̄o intus ami
ſerit· vnde ꝯſolari debeat foris que
rit: ⁊ tāto magis exteriora bona
adipiſci deſiderat quāto gaudiū nō
habet ad qđ itriſecꝰ recurrat Et q̄
dē ſingula eorꝫ ſue pniciei afferunt
fructꝰ· cū ianis glā deū· iuidia pxi
mū· ira auferāt ⁊ ſemetipꝫ Triſticia
ſolacij ſit ignara Auaricia dū p ex
teriora vagaꝭ· ebrietatꝭ ſue macerat
ieiunio Ut vo macici ſue idigentiā
expleat· plabiꝭ ad duo carnis vi
cia q̄ ſequūꝭ In q̄bꝰ liquet qꝫ de vē
tris igluuie luxuria naſcitur· dū in
ip̄a diſtributiōe mēbrorꝫ vētri geni
talia videantur eſſe ſubnixa Unde
dum vnū inordinate reficitur· aliud
procul dubio ad ꝯtumelias excitatur

Hec quidem gregori9 · ꝑmo ꝑ gre
goriū ſpūs ſcūs ¶ Ex quo ꝯſtat et
q̄ ad ſalutē tendit ꝑmā ſuperbie ſo
bolem extinguendā · q̄ ſi pauliſper
ſuccreuerit · omniū viciorū frutices
de ſe vt ꝑdictum eſt gignit Nam ⁊
ſi ſit apud aliquē quandoqꝫ ꝑpua
nequaq̄ꝫ poſſibile ē vt ſit ſola ¶ Si
enim quempiā inanis gloria ſtimu
lat · neceſſe eſt vt ꝑ abrupta viciorꝫ
ꝑcepo ruat Hoc eſt autem qđ nobi
le cenſetur viciū adeoqꝫ humanē fra
gilitatis demulcet ingeniū · vt vix
ſit vel a ꝑclaris mētib9 alienū · nā
et certum nobilē habet ſuiqꝫ diſpen
dij ꝓceſſum neſcit anteq̄ꝫ a faſtigio
corruat quod optauit Nā ⁊ de ſein
uicem vicia oriūtur · at inanis glā
ciā in virtute originis ſue figit ra
dicem In quo eni quiſqꝫ ꝑ ceteris
pollet · i eo niſi aſſit moderatrix grā
facilius intumeſcit ¶ Cplm ſcāduū
Quartū9 eſt ꝯtēptor glē · ⁊ de trib9
locis a q̄b9 laudis materia trahitē
⁊ q̄ ſit laus vera q̄ ꝑfecta · q̄ neutra ·
et de moderatione largicionū ·

Vix tn̄ eſt q̄ vane glorie nō
inſiſtat · ⁊ eā q̄ ab hoib9 eſt
laudē nō querat Ad hanc
alij virtute · alij virtutꝭ ymagine ·
alij fortune aut nature bn̄ficio ꝓſ
aſcūtur Ex hijs eni trib9 locis pla
cuit oratorib9 laudis eſſe materiā
Nā ab aīo aut corꝑe · aut extra po
ſitis peti debet Porro animi bona
aut corꝑis / aut naturalitꝰ inſita ſꝫ ·
aut ſtudio ꝯꝑata aut caſualiter et
cauſaliter acceſſerūt Et in hijs cer
ti ſūt gradus ꝓ dignitate eorꝫ in q̄
bus conſiſtūt · ⁊ a quibus petuntur

Prim9 ſiquidē cōmēdationis grad9
eſt qui ab aīmi dote ꝓuenit · ſecūd9
et medius q̄ corꝑis valitudinē ap
probat ⁊ venuſtatē Tercius ideqꝫ
nouiſſim9 q̄ exteriorꝫ cōtinet laudē
qđ et apuleiū docuiſſe ſuperi9 retuli
¶ Et laus quidē aīmi vera eſt ſepe
qꝫ ꝑfecta · ſi tamē ei tenaciter bona
q̄ in ipſo ꝯmendātur inheſerīt adeo
quidē vt ſint inſeꝑabilia Certū eſt
eni quia īuito auferri nō poſſūt · ali
as quidē vera fortaſſe · ſed perfecta
eſſe nō poteſt ¶ Corꝑis aūt veriſi
milis eſt ꝯmēdatio · ſꝫ perfecta nūq̄ꝫ
Nam bona ei9 queūt ſemꝑ auferri
inuito · natura eni ei9 et debilitari
poteſt iugiter ⁊ corrūpi Aduēticio
rum vero ꝑfunctoria eſt grā · et nec
verā nec ꝑfectā habent laudē · ꝑmo
nec veriſimilē Sufficiat eis ſi vel
ꝓbabilē imitētꝰ · ſiq̄dem in vtramqꝫ
ꝑtem flectunꝰ facile · ⁊ niſi poſſiden
tiū iuuētur vſu / nō tam ad laudem
ſūt · q̄ꝫ ad vituperationē proniora ·
Nam diuicie · potētia ⁊ gratia cum
plurimū viciū dent in vtrāqꝫ partē
certiſſimū faciūt experimētū morꝫ ·
fitqꝫ poſſeſſor ab eis q̄nqꝫ melior /
interdū peior ¶ Ceterū opera ipſa
mentis aut corꝑis · et ſi ſimpliciter
bona vel abſolute mala ſint vitupe
rationē interdū aut laudē cōtrahūt
ꝓ arbitrio iudicātis Vnde et inter
eſſe plurimū putat ariſtotiles · vbi
quicq̄đ laudetur / vel vituꝑetur Nā
plurimū refert q̄ ſint audientiū mo
res · q̄ publice recepta ꝑſuaſio · docet
qꝫ in rethoricꝭ · vt illa maxime q̄ ꝓ
bēt eē i eo q̄ laudabilꝭ publice credāt
ā i eo q̄ quē dicitꝰ ea q̄ oēs oderūt /

Eritq; quociens fieri poterit singu
loꝝ docēda vtilitas. Quod ei expe
dit omnes approbant ⁊ si honestū
aliud alijs videatur. Studia lrāꝝ
minꝰ honoris merētur lacedemoni
s/ꝙ̄ athenis. forte plus patientia.
fortitudo. hijs rapto viuere hones
tum. alijs cura legum. frugalitas
apđ sibaritas fortassis odio foret.
veteribꝰ romanis sūmū luxuria cri
mē. ¶ Eius quoq; qui laudatur ha
benda racio cū operibꝰ necessarijs ḡ
tuita recte facta laudē ꝑcipiant. ⁊ p
racione ꝑsonaꝝ res plerūq; habeāt
vł honesta uł turpis. Si ergo rec
ta via id ē ꝟtute sibi q̄s laudē cōci
liat. suo laudis innititur fundamen
to. si vero aliūde glām querat/pla
ne desipit. nec ad eam quā videtur
affectare ꝑtinget. At inter ipā vir
tutis oꝑa censentur grē amplioris
que de liberalitatis / aut magn̄inu
tatis fonte proueniunt. Ea enim
fauore populari clarius efficiuntur
⁊ videntur esse precipua / que ma
gis ardua sunt. vel que pluribus ꝓ
sunt. In hijs tamen longe liberali
tas antecellit que ⁊ animi indigna
tionem mitigat detrahentium lin
guas obtundit cohibet eciā manꝰ
hostiles ⁊ a facie hominū opit mul
titudinem pccoꝝ. ¶ Qui ergo lin
guas hoīm aut captant/aut metu
unt effundunt patrimonia sua mit
tunt in vulgus missilia. cōuiuia ex
truūt. pusillis ⁊ maioribꝰ adulant̄.
Et pleriq; porcīi potius agentes ꝙ̄
hominē. cōmessationibꝰ ⁊ ebrieta
tibus insistūt. mimos ⁊ hystriones
fouent. nequissimos artes remune
rant/admittūt nebulones. maledi
coꝝ excitant linguas. ad iplēdam
procacitatis sue maliciam. dū silen
cium eorum aut virulēta dicacitas/
male merito donatur ꝑmio. Sūt
q̄ in hijs maxīᵐ ⁊ fere solū diuiciaꝝ
reputāt vsū. si multiplicēt ollas car
nium conuiscerationes exerceāt co
tidianas. si nec modum cōuiuij nec
numeꝝ nouerint cōuiuaꝝ. nec ali
quā habeāt regende familie rationē.
Quā si forte videris conuenisse. fa
tum cōuocatum credes/non pruden
cium. aut cenaciū turbam. Hoc ta
mē apud ditissimos licet et manus
inferior ī eo pro modulo suo prepo
tenciū vestigia imitetur. Quisquis
eni fame petitor est. vires suas ex
cedit. et non quid possit. sed quid a
lijs placeat attēdit. ⁊ illud festinat
implere. Sed esto vt ad famam
potiꝰ ꝙ̄ ad consciencian quis libe
ralitatem exerceat. quia nulli virtu
ti preclusēda est via/ mimos tamē
et professiones obscenas fouere be
neficijs/ illicitum est ⁊ infame
¶ Refert valerius ꝙ ciuitas massi
liensium tante grauitatꝭ custos ex
titeīt vt nullum aditū daret mimis
in cena. quorum argumēta maiore
ex parte stuprorum continēt actus
ne talia spectādi consuetudo etiam
imitādi licentiam faceret. Nūquid
ergo honestum est illos a xpristia
nis imo ⁊ clericis audiri in cena. q̄
nec a gentilibus audiebātur in sce
naꝛ Lacedemonij libros archilochi
e ciuitate sua exportari iusserunt ꝙ
eorum parum verecūdam ac pudicā
lectionē arbitrabāt̄. Noluerūt ei ea

librorum ſuorum aīmos imbui· ne
plus moribus noceret ꝙ̄ ingenijs
prodeſſet Itaq̃ maximū poetam
aut certe ſūmo proximū quia domū
ſibi inuiſam obſcenis maledictis la
cerauerat carminū exilio multaue
rūt Simuli fere ſentētia contēpna
ta ē laſciuia carminū ī naſone Nū
quid licitum eſt audiri ī poculis· qđ
ieiuna ſobrietas nō audebat audi
re? Eadem ciuitas omnibus qui ꝑ
aliquam religionis ſimulationem
alimenta inercie querebant clauſas
habebat portas/mendacē et fucoſā
ſuperſtitionē ſubmouēdam eſſe exiſ
timās Hij tamē qui ſuꝑſtitionis ſi
bi conſcij ſunt· precipuam partem
vendicāt apud eos qui laudū amo
re macerantur ¶ Sicero ſicut aua
rum a largo ita ⁊ prodigum qua
dā contrarietate differre cenſuerūt
qui duo vniꝰ opinati ſūt eſſe cōtra
ria q̄titate alterū· alterꝫ qualitate·
Siquidem magnanimitati timidi
tas aduerſatur qualitate mali/dū
audenda metuit· ⁊ audacia quātita
te/dū plꝰ ꝙ̄ audēda ꝑſumit Prodi
galitas itaq̃ erogāda· ⁊ nō erogā
da ꝓfundit ī caſtes q̄ nullā ſūt oīo
ā breuē habiture memoriā Hāc āt
effuſionē auctorē cicerone cōmēdaſſe
dicis eſt theophraſtꝰ· in libro quē
de diuicijs ſcripſit· in quo multa ꝑ
clare: illud abſurde ꝙ multū in lau
danda magnificentia ⁊ apparatione
popularꝫ munerū taliumq̃ ſumptu
um facultatem fructum diuiciarum
putat q̄ꝙto ariſtotiles grauius ⁊ ve
rius has pecuniarꝫ reprehendit ef
fuſiones· preſertim cū neq̃ neceſſi

tati ſubueniant: nec augeant dig
nitatem/ipſaq̃ illa delectatio deli
nite multitudinis ad breue exiguū
q̃ tempus ſit/eaq̃ a leuiſſimo quo
q̃ in quo tamen ipſo vna cū ſacieta
te memoria quoq̃ moritur volupta
tis Bene eciam colligit hec pueris
⁊ mulierculis et ſeruis et ſeruorꝫ ſi
millimis liberis grata ēē· graui ve
ro homini ⁊ ea que fiūt certo iudi
cio ponderanti· nullo modo poſſe ꝓ
bari valerius maximꝰ Sed ⁊ cicero
refert ꝙ in alexandro qui largitio
ne beniuolentiā macedonū ſectabat̄
hanc profuſionē pecunie philippus
argueret · Et epiſtole quidē verba
ſunt hec Quod te malum rationis
in iſtam ſpem induxit · vt eos tibi
fideles putes quos pecunia corru
piſſes? An tu ideo agis vt maceda
nes nō te regem· ſꝫ miniſtrū ⁊ pre
bitorem putēt ? Quod quidē regi
ſordidum eſſe non ambigis· ⁊ cor
ruptelam ꝙ̄ largitionem pociꝰ dici
Fit enī deterior qui accipit atq̃ ad
idem ſemꝑ expectandum paratior·
Quid autem eſt ſtultiꝰ ꝙ̄ qđ facias
libenter curare vt diucius facere nō
poſſis? largitiones imoderatas ra
pine ſequuntur· cū enī dando egere
ceperis· bonis alienis manꝰ coge
ris inferre Itaq̃ cū beniuolentie cō
ꝑande cauſa ſis prodigus· nō tāta
ſtudia aſſeq̄ris eorꝫ q̄bꝰ dederis ꝙ̄
ta eorꝫ odia q̄bꝰ ademeris Quobrē
nec ita claudēda eſt res familiaris· vt
eā benignitas apire nō poſſit· nec
ita reſerāda· vt oībꝰ pateat· ſꝫ vtrūq̃
modꝰ adhibeatur· iſq̃ re feratur ad
facultates · Et quidem elegantur

siue philippus siue alius popularis
huius profusionis imoderationem
prohibuit. que quidē gloriā videtur
afferre ꝫ more mētricio cū res defe
cerint euanescit. Nam gracie quā
non virtus sed fortuna conciliat :
amor meretricius rectissime compa
ratur.

¶ Capitulū terciū. De oīs profes
sio suos habet trasones. ⁊ de perso
nis que ad similitudinē eunuchi te
renciane sint apud inaniter glorian
tes/⁊ ꝙ vana gloria meretricios mo
re sequitur loculos

Et vt diximus in quauis
professione inuenire militē
gloriosū q̄ obsequijs et mu
neribus suā thaidē id est nomen ce
lebre. et quasi fame graciā captat.
Sed ei nec gnato vt decipiat. nec
phedria/qui laudē ꝑripiat. nec qui
dona corrumpat adolescens. aut ser
uus parmeno qui desipientē irride
at deest ¶ Apud eunuchū conuia au
di gnatonem. et an ipsū in familia
gloriantium videas diligenter at
tende. Est inquit genus hoīm qui
esse primos se omniū rerum velint.
nec sunt. Hos consector / hijsce e
go vt rideant me non comparo.
sed hijs vltro arrideo et eoꝝ inge
nia ammiror. simul q̄cquid dicūt lau
do. id rursū si negāt laudo/id quoqꝫ
negat quis :nego ait : ayo. Postre
mo imperaui egomet michi omnia
assentari. is questus nūc est mul
to vberrimus. ¶ Talē ne vidisti
alicubi. Ymo nec quēpiā illoꝝ qui
felices esse videntur sine huiusmōi
mancipio agnouisti : Adeoqꝫ scitū
hoīm vbiqꝫ reperies. qui hoīes ex
stultis (vt ait parmeno) prorsus in
sanos facit. Vide et quid sentiat
de se traso. Istud inquit est datū pro
fecto vt grata michi sint omnia que
facio. vel rex michi semꝑ maximas
agebat gracias quicquid fecerā Ali
is nō ita. Me semꝑ habebat in ocu
lis/oēm credebat exercitū. ꝯsilia et
vbi eū sacietas hoīm aut negocij.
si quando odiū ceperat. requiescere
vbi volebat. vt illā expueret miseri
am ex animo. tamen me conuiuā
solū abducebat sibi Inuidere michi
omnes mordere clanculū/ego flocci
pendebā. Illi inuidere misere. ego ali
os palam reprehendebā alios ego
mordaciter irridebā vt risu emorerē
tur omnes qui aderāt. Deniqꝫ me
tuebant omnes iam me ¶ Profec
to magnus est hic in oculis suis. ⁊
non est ei similis in tota comedia.
Dignꝰ est ergo qui intromittatur
ad thaidem. excluso phedria qui in
ea non minus insanit Dolet exclu
sus a seruo docetur sobrio vt recedat
a meretrice bonoqꝫ animo sit/quia
si ad ignē accesserit calescet plus sa
tis. nec paciatur contumelias me
retriciū. que vna falsa lacrimula quā
oculos misere terendo vix vi expres
serunt restinguent amantis bilem/
et vltro accusantes id agent vt vl
troneum supplicium prestet. Nam
sapienter amare nemo potest facili
us ꝙ ratione insanire. hꝰ ergo phe
drie et thaidis ea ꝯditione interest
verbis / vt qd̄ verū audient taceat
⁊ ꝯtineat optime Sin falsum aut
vanū aut fictū. ꝯtinuo palā effūdit

Plenus rimarũ est · hac atq; illac effluit · vtrũq; arguit iradet vtrũq; quoniã alterũ fallere · alterũ videt irreuocabiliter insanire · ¶ Hic quo q; exclusus · et gemens pre dolore / o thais vtinã esset michi pars equa amoris tecũ · ac pariter fieret · vt aut hoc tibi doleret aut ego istuc abs te factum nichilipenderẽ · Thais ad hec Ne crucia te obsecro anime mi phedria non pol quo quẽꝗ̃ plus a mem / aut plus diligam / eo feci · sed ita erat res / faciendum fuit · Plane credo inquit parmeno misera pre a more exclusit hunc foris · ¶ Quid multa? Id agit fallacia meretricis · vt vnus amantiũ altera priores par tes cedat per aliquot dies · dum de te cius rebus amissis emũgatur ad missus · Hoc enĩ gerendus est tha idi / que profusiores ꝛ perditiores admittit Interim quid donare que ant · aut mittere · exclusi delibecant · Nam potissim9 est apud eã qui no uissima mittit · vbi vero p̃orẽ emũx erat redit alter · excluso ꝑ p̃orec · dele gat ei mestam doloris sui prouinci am Insanit ergo miles ꝛ impetu doloris potius vel moriendũ esse de cernit ꝙ̃ in se contumeliam tam in signem accipiat familiã ꝯuocat · ꝛ disponit bellũ ꝛ ꝓstibulũ collectis viribꝯ expugnare decernit Progre ditur / mẽte ꝛ ore reuoluit ĩiuriã · lo quitur grandia ꝛ nimis feruet · sed cũ ad ꝯflictũ accedit memor amoris pristini / preceptũ recolit militare · quo ex auctoritate scipionis liquet · quia omĩa p̃us experiri ꝙ̃ armis sa pientẽ decet ¶ Thaidem ergo su

am ex pacto sic ꝯuenit iure nõ viri bus agens · primũ thais hoc michi responde · cũ tibi do istam virginem in dixistin hos michi dies soli dare te? Thais Quid tũ postea? ꝯcedere vi detur q̃ non negat Thraso At mi chi ante oculos corã amatorem ad duxisti tuũ Et illa Quid cũ illo liti gas? Ecce quia amice patrocinio nec verba miscere cum riuali licitum est · Cum eo inquit te michi clam subduxisti · Et illa · libuit inquit · Pamphilam ergo redde huc nisi vi eam mauis eripi · Equũ ꝛ iustum petere videtur cum repeti possit quod ob causam datum est · si ea se cuta non fuerit · Quid multa? ad clamorem meretricis ꝯtribules cõ uicineiq; ꝯueniunt / turba fit · ꝯmi natur miles petẽti? viribꝯ ꝛ iure re sistitur · denũciaturq; furtifero oĩm ineptissimo · vt linguã manusq; cõ tineat · quia si q̃ppiam turpe fecerit aut moliminis · sibi loci / diei / torto risq; memoria in visione signoꝝ ꝓ mittitur in cuũ ꝓtendenda Inter rogantem se thais querere iubet · q̃ respondeat sibi Miles opera ꝛ re ꝑ dita cogitur redire inglorius · ꝛ hũc fructum reportãt miseri amatores / eo tamẽ addito ꝙ alius rebus q̃s illi perdiderũt abutitur · ꝛ quo ma gis doleant / qui eas meretrici surri puerit sibi successisse nõ putat · nisi stultaciam ꝛ infortunia amantium suosq; successus in auditu omniũ ꝓ ponetur ꝛ publicet ¶ Audi cheream occultum ca te pamphile corrupto rem quid meretrice decepta loqua tur egrediens Nũ quis hic est? ne

mo est Nun quis hic me sequitur?
Nemo homo est Iam ne erumpere
hoc licet michi gaudium ? Proch
iupiter nunc est profecto interfici cū
me possum perpeti. Ne hoc gaudiū
contaminet vita egritudine aliqua
sed neminem hic curiosum interue
nire · nunc michi qui me sequatur
quiqȝ iam rogitando obtundat · cru
ciet · enecet · quid gestiam · aut quid
letus sim · quo pergam · vnde emer
gam · vbi sum vestitum hūc nactus
quid michi queram sanꝰ sim an in
saniā? Interrogatus hec omnia p̄
mo ego te inquit / obsecro āthipho
vt audias omnia · audias diem fes
tum · iocundum euentum · suauem
fortunam · in euum omnibus hysto
riam memorandam · et sui quoqȝ fu
roris subtexuit dolos ¶ In summa
totius argumenti eo ad presens v
niuersa hec arbitror posse referri ·
vt constet pro certo · quia amicicie
prostitute fides haberi non debet ·
Nam que venit a sinceritate ani
mi fidelis certa ⁊ fixa est / que ab ar
cha vel loculis / fluida incerta erro
nea · ⁊ deficiente viatico emarces
cit · Cum fortuna manet vultū
seruatis amici · Cum cecidit tur
pi virtutis ora fuga · Omnis enim
res que in commercium venit · ab v
no transit ad alium ⁊ ditiorem ⁊ a
uidiorem comitatur emptorem At
foro isto nichil iniquius est · quo re
semel emisse non proderit · nisi sem
per ematur · ⁊ vbi nisi quisqȝ rem
ab alio venditam vendicat · nisi et
ipsi de precio satis fiat Quis enim
popularem fauorem vendidit ? Ni

publice est habendus ematur ab v
niuersis · singulis ei non licet pub
lica bona distrahere · In prouerbij
quoqȝ consuetudinem venit · quia i
cauta largitio non habet fundum ·
¶ Preterea quem popularis fauor
ad munera extulit si forte trasonis
more emptam celebritatem exigit
contumelijs affectum · honore spo
liatum · thais altera fama · ⁊ qua
uis thaide minus fida · a precepta
honoris gradu arcet deprimit ⁊ re
pellit · Insultat riualis · sobrius cor
ruptor exultat · gnato vix submur
murat · dum tamen spes est · aut si
let omnino si desperat · et ad illos
transit · quia ei ɔsilium est semper fe
licioribꝰ adherere ·

¶ Capitulum quartum · De nul
lum vicium peius auaricia · nec a
mari posse qui suspectus est auaricie
⁊ de duplici fonte liberalitatis et
vter sit potior et de cōsidio ⁊ gillia

Nec tamen et si prodigali
tas videatur in culpa · locū
arbitror auaricie relinquē
dum · Nullum enim vicium deteriꝰ
est · nullum detestabilius · presertim
in hijs qui principatum / aut magis
tratum aliquem i republica gerūt
Non enim res ipsa · sed etiam opi
nio eius vitanda est · ⁊ omnino im
possibile est vt fidelis videatur alicui
aut amore dignus / qui ex merito /
apud graues et circūspectos viros
auaricie suspicionem incurrit ¶ Cū
vero laus ⁊ fauor humanꝰ quasi a
duplici fonte pueniant · opere scili
cet pecunie facilior est · hec preser
tim locupleti · sed illa laudatior et

dignior viro forti et claro. Nam q̄
virtutis opa et industria liberales
erūt/quo pluribꝰ profuerūt eo plu
res ad benefaciendū habebūt adiu
tores. Deinde benefaciendi consue
tudine paratiores erūt. et tanq̄ ex
ercitatiores ad bene de multis pro
merendum. Si tamen archa sup
peteret nichil gloriosius ea liberali
tate que consistit in donis maxime
cum et socrates vt dicitur interro
gatus quenam esset substantia be
atitudinis dignis donare respon
dit. Ego quidem socraticam dif
finitionem sic interp̄tandam arbi
tror vt dignitas in accipientiū ne
cessitate credatur esse vel meritis Il
lis enim qui premeruerunt donare
iustum est / et eis qui indigent sub
uenire pium. ita tamen vt id respi
ciatur in singulis. qd̄ in facie sapiē
tis sine rubore et nota valeat denu
dari ¶ Siquidem cum imitari de
beamꝰ qui solem suū facit oriri super
bonos et malos. et pluit sup iustos
et iniustos. Si enī pauperē hystrio
nem videamꝰ aut mimū / nō debe
mꝰ vtiq꜄ fouere maliciam. sed cor
reptam et si fieri potest emendatam.
fraterne caritatis iure/oportet sustē
tari naturam. Expedit quidem om
ni/petenti tribuere. vel affcm̄ mentꝭ
vel solatiū caritatis. Interdū tamē
increpare pigrū/meretricem/et hystri
onem cōfundere salubrius est : q̄
quod exigunt elargiri. Quid mo
ror ? Quicquid caritas erogat /
remuneratur a domino. Quod dis
pensat vanitas euanescit In quin
to consilio saluberrimi exēpli nec

sine pacto ipsiꝰ fructu liberalitātis re
ferente valerio annotata est. qui ca
theline furore ita ↄsternata repub
lica vt ne a locupletibꝰ quidē debi
te pecunie ꝓpter cumulū p̄cij pos
sessionū diminuti solui creditoribꝰ
possent. cū censies atq꜄ quinq̄gies
sextercij summā in fenore haberet.
neq꜄ de sorte quēq̄ debitorum suo
rū neq꜄ de vsura sui passus est con
ueniri. quātūq꜄ i ipso fuit/ amaritu
dinem publice confusionis/ p̄uata
tranquillitate/mitigauit. Oportu
ne munificeq꜄ testatus nūmorū suo
rū. non ciuilis sāguinis se esse fene
ratorē. Nā qui nūc p̄cipue fenerati
oni delectantur cum pecuniam do
mū cruentam retulerūt q̄ in ꝓban
do exultant gaudio/cognoscent / si
diligenter senatꝰ consultū q̄ ↄsidio
gīe acte sunt/ legere non fastidierīt
Subnectit hinc aggregentinum
gilliam quem prope modum ipsiꝰ
liberalitatis precordia constat ha
buisse. Erat opibus excellens. sed
ciam animo multo q̄ diuicijs lo
cupletior. Semperq꜄ in eroganda
potius q̄ corripienda pecunia occu
patus. adeo vt domus eius quasi
quedam munificencie officina crede
retur. Illinc enim publicis vsibus
apta monumenta extruebantur.
Illinc grata publicis oculis specta
cula edebantur. Illinc epularum
magnificā apparatus. labentiq꜄ an
none subsidia oriebantur. Et cum
hec vniuersis priuatim alimenta
inopia laborantibus / dotes virgi
nibꝰ paupertate pressis subsidia de
trimentorum / in cursu quassatis

ſolatia erogabantur. Hoſpites quo
qꝫ tum vrbanis penatibꝰ. tum etiā
ruſticis tectis/ benigniſſime excepti/
varijs muneribꝰ honorati dimitte
bātur. Quodā vero tēpore quingen
tos ſimul gelenſiū equites vi tem
peſtatis in poſſeſſiones ſuas cōpul
ſos. aluit ac veſtiuit. Quid multa?
Non mortalem aliquē. ſꝫ propiciae
fortune benignū eſſe diceres ſinum
Ergo quod gillias poſſidebat. oīm
quaſi ꝯmune patrimoniū erat/pro
ciuius ſalute et incremētis/tum agri
gētina ciuitas. tum etiā viciue regi
ones/tum loca e ꝯtraria parte ſint
archas habētia inexorabilibꝰ clau
ſtris obſeratas. nōne preſtātiorem
aliquanto exiſtimes illā impenſā q̄
hanc cuſtodiam? Deniqꝫ quicquid
ſapientia diſponit approbatur. Quod
temeritas p̄ſumit. vere laudis fruc
tum nequaq̄ aſſequitur. ¶ Capitu
lum. v. ¶ De duobꝰ naturalibus
affectibus ſcꝫ amore iuſti et amore
cōmodi et de ſeq̄la eorū amore ſcꝫ
libertatis ⁊ amore dn̄andi ⁊ de ꝯpa
tione ceſaris ⁊ catonis. ⁊ de alexādro
ariſtotile. auguſto ⁊ platone ⁊ de
hijs q̄ via derica ad glām ꝑgūt

Duos quidē affectus in ho
mine ab initio extitiſſe / ſa
cre ſcripture deſignat aucto
ritas\ appetitum ſcꝫ iuſti ⁊ cōmodi
appetitum. Quorū alter in volunta
te/alter in neceſſitate cōſiſtit. ⁊ q̄to
appetitus iuſti qui in voluntate eſt
amplius creſcit. et tanto melior eſt
et dignꝰ beatitudine ampliori. Nā
nimis velle quod iuſtum eſt nemo
poteſt. niſi forte quis queat/ iuſtus
eſſe nimium. aut beatus. Si vero ſi
appetitus cōmodi menſuram neceſ
ſitatis excedat/vergit ad culpam. ⁊
cupiditatis conſcius viciorū ſibi pa
rat originem. Alter ergo iſtorū quo
niam militat caritati querit que dei
ſunt. alter in propria vtilitate ver
ſatur. poſtponens que dei ſunt aut
proximorum. Ab hoc duplici fonte
mores oriuntur. Recte quidem. ſi fa
ciat quis alij quod ſibi vult fieri et
ab eo abſtineat alij inferendo. quod
ſibi ab alio nollet irrogari. Diſtorti
vero. ſi quis alium ledat vel nō pro
ſit. cum poſſit. que quidem vtrūqꝫ
multipliciter fiūt. A priore quidem.
amor libertatis. amor patrie ⁊ tan
dem extraneorū amor. Nam liber
tatem nō amare nō poteſt: qui ſeip
ſum ⁊ patriā amat ⁊ in gradu ſuo
extraneum. quicūqꝫ ſincerā caritate
diligit proximum. Siquidem in eo
conſiſtit caritas ordinata. Ab altero
vero cupiditas dominationis proce
dit. ⁊ laudis. ⁊ glorie ⁊ adeo inualeſ
cit: vt ex opinione multorum res ta
men parum conſiderate examinanti
um virtutibus cōnumeretur. Nam
qui rectum ſapiunt. hoc vicijs maio
ribus aggregant. licet ei ab imperi
tis qui tamen ſapientum nomine
cenſentur virtutes ſubeſſe videātur
¶ Unde et veteres primiqꝫ roma
ni prout eorum docet ⁊ cōmendat
hyſtoria laudis cupidi pecunie libe
rales erāt. Ingentem gloriā appete
bāt. diuicijs ſpretis ⁊ honeſtatē q̄n
telibet vtilitati p̄ferebāt. Hāc quidē
gloriam ardentiſſime dilexerūt. eo
totam vitam referentes et mortem

Ceteras cupiditates huius vnius vi
gente cupiditate presserūt. Ipsam de
niqȝ patriam suam qm̄ seruire vide
batur ingloriū. dominari vero atqȝ
imperare gloriosum. prius omni stu
dio liberam. deinde dominam esse
concupierunt. Prius enim pro li
bertate deinde pro dn̄io certatum
est. fuerūt tamen quibus iusticia quā
tum gētili dabatur sufficiebat. cupi
ditate deducta Alijs nil satis erat. sȝ
sub ymagine magnanimitatis. vel
impossibilia presumentes. laudem
maximam ꝯsequebantur ⁊ gloriā.
¶ Longe igitur virtus cathonis
veritati videtur propinquior fuisse
ꝙ̄ cesaris. Quod ex ipsa sententia
eius facilime liquebit. Nolite inq̄t
existimare maiores nostros armis
rempublicam ex parua magnam fe
cisse. Si ita esset. multo pulcherri
mam eā nos haberemus nūc. Quip
pe sociorū atqȝ ciuiū. preterea armo
rū atqȝ equorū maior copia nobis
ꝙ̄ illis est. Sȝ alia fuere que illos
viros magnos fecerūt: que nobis
nulla sunt. domi industria. foris iu
stū imperiū. animus in ꝯsulendo liber.
neqȝ delicto neqȝ libidini obnoxius.
pro hijs nos habemus luxuriam at
qȝ auariciam. publice egestatem. pri
uatim opulentiam. Laudamus diui
cias. sequimur inerciam. Inter bo
nos et malos discrimen nullum.
omnia virtutis premia ābitio pos
sidet. Neqȝ mirū/ vbi vos seperati
sibi quisqȝ ꝯsilia capitis. vbi domi
voluptatibus. hic pecunie aut gracie
seruitis. Eo fit vt īpetus fiat in va
cuam rempublicam. Paucorū igi
tūr virtus ad gloriam/ honorē/ im
periū/ via vera est. id est ip̄a virtute
nitētiū. eciam a cathone laudata ē.
¶ Hinc erat domi īdustria/ quā ꝯ
memorat catho. vt erariū esset opu
lentum. tenues res p̄uate. vnde cor
ruptis moribus. viciū ecōtrario po
suit publice egestatem: priuatim o
pulentiam. Ipse tullius hoc dissimu
lare non potuit in eisdem libris q̊s
de republica scripsit. vbi loquitur
de instituendo p̄ncipe ciuitatis. quē
dicit alendū esse glīa. ⁊ ꝯsequenter
cōmemorat maiores suos. multa
mira atqȝ p̄clara glorie cupidita
te fecisse. Huic ergo vicio non solū
resistebant. verumeciam id excitan
dum ⁊ accendendū esse cēsebāt. pu
tantes hoc reipublice expedire. In
libris quoqȝ ph̄ie idem tullius hāc
intulit vniūsalem generalemqȝ sen
tentiam. Honos alit artes/ ⁊ glīa
accendūtur oēs/ ad studia. iacētqȝ
ea semper/ que apud quosqȝ impro
bantur. Huic ergo cupiditate meli
us est resistere sine dubitatione: ꝙ̄
cedere. ¶ Ut enim ait beatus au
gustinus in libro de ciuitate dei. tāto
quisqȝ deo est similior. quāto ⁊ ab
īmūdicia hac mūdior. Que in hac
vita. ⁊ si funditus nō eradicatur ex
corde q2 btōs ⁊ pficiētes aīos tēpta
re n̄ cessat. saltē cupiditas glē/ supe
ꝝ dilecōe iusticie. nā sanius videt/ q̄ ⁊
amorē laudis viciū esse ꝯgnoscit
Nec solius id augustini sȝ eciā gētiliū
sn̄ia ē. gloriam hāc nil aliud ēē. ꝙ̄ ve
tosi q̊dāmō spēs tumorē fumosissimū
Nā ⁊ fumus oculorū obtūdit aciē: ⁊
quo magis ascendit cicius deficit. et

quo magis decidũt amplius solida
tur Cum eni ad excelsa puenerit·
euanescit· Recte quidẽ/eo q̃ a prin
cipe totius vanitatis traxit originẽ
Nimio sui capiũtur amore/qui dũ
nubes et inania captant· et nescio
quid in manu solidum apprehẽdere
moliũtur/obliuiscuntur sui/cum ta
men nil aliud q̃ se oculis contuean
tur iniquis· Nolunt enim apprehẽ
dere quod sunt· vel illud/ad emenda
tionem/vero iudicio intueri· sed fan
tasticas dumtaxat vane opinionis
sequũtur umbras· Siquidem ali
os spernũt pre se et aspirant ad im
possibilia· de fallaci rerũ ymagine p̃
sumentes Sic narcisus in fabulis
dũ vana sui ymagine capitur· abit
i florẽ· et dũ seipm̃ iprudẽter aspiciat
flos sine fructu pueriliter euanescit
Multorũ quoq; fuit opinio· et eorũ
qui in veteri philosophia p̃ ceteris
floruerũt Alexandrũ et aristotilem
a numinibus esse pgenitos eo q̃ in
omnibus ppriam gloriam q̃rebãt·
Platonem quoq; propter diuinã
quodãmõ qua eminebat sapientiã
et augustum propter potentiam for
tunamq; tranquillã· a dijs traxisse
originem tradiderunt· Et quidem
in cõtrariũ rectius collegissent eos/
aut diuini non esse generis/aut de
orũ filios esse degeneres· nisi quia
dij gentiũ demonia sunt/et incubi/
demones vanitatis et malicie sue/
certa iudicia/si quem tamẽ gignũt
relinquũt in sobole· Nam vel verus
dei filius deus homo propriam nõ
querit gloriam in omnibus que glo
riose fiũt ab eo· sed patris eoq; illus

tratur gloria ampliori q̃ ad eũ ex
quo sunt omnia bonorũ operũ glo
riam refert Sic et vere sapiens om
nis/vere potens/et vere bonus/ad
vnicum bonorum omniũ fontem sua
omnia laudabilia refert summã sci
licet creatricem et indiuiduã trinita
tem ¶ Alexandri pectus· laudis in
saciabile qui anaxarco comiti suo/
ex auctoritate democriti p̃ceptoris i
numerabiles mũdos eẽ referẽti Heu
me iq̃t miserũ q̃ nec vno q̃dẽ adhuc
potitus sũ Plane miser dignus mi
seria· cuius virtutes omnes absorbu
erat laudis insaciata et insaciabilis
fames vna· Insultant ei tragedie
antiquorum eo q̃ angusta homini
possessio fuit· que deorũ omniũ do
miciliis sufficit Sed tamen licet ap
petitus glorie semper videatur in
culpa: eorum error perniciosior est·
qui vel sceleribus inotescere magni
duxerunt Pausanias cum himo
clea percunctatus esset· quonãmõ sub
ito clarus posset euadere; atq; is res
pondisset· si occidisset aliquem virũ
illustrem/futurũ vt in gloriam eius
idipsum redũdaret; continuo philip
pũ interemit Et quidem quod peci
erat assecutus est Nam et se parricã
dio notum posteris reddidit· et cele
bri supplicio patibuli cui affixus est
corona aurea q̃ mirtalis que et
olimpias dicta est capiti eius pen
dentis imposuerit· nullum dante so
lacium In vindictam tamen pudici
cie per iniuriam prostitute philippo
non puniente· sed deridente iniuriam
potest auctore trogo aliquatenus cri
men sacrilegij excusari ¶ Inuictus

est qui dyane ephesine templū vel
let incēdere. vt pulcherrimo opere
sūpto nomē eiꝰ per totum terrarū or
bem diffunderetur. furoremqꝫ suū
detexit impositꝰ eculeo. ⁊ nisi theo
pōpi magne facundie ingeniū eum
suis cōprehendisset hystorijs. bene
consuluerāt ephesij cōmuni decreto
statuētes. vt teterrimi hoīs memo
ria abolētur silēcio. Simili quidem
vidētur gloriā affectare pmo maio
re insania. qui nō ephesine dyane
templū religiosꝫ moribꝰ excēdendū
sꝫ templum spūs sancti homies to
tos. aīmas scilicet ⁊ corpa. vt per
hoc hominibus innotescant. luxu
rie vastant incendijs. Nam ab ea
laudem appetūt. ⁊ plerumqꝫ asse
quuntur honorem. vnde equius
fuerat ignominiam sustinere ⁊ pe
nam.

¶ Capitulum sextum De luxuri
a ⁊ libidine ⁊ quinqꝫ partito intro
itu mortis. ⁊ quorum sensuum sit
voluptas perniciosior. ⁊ triplici ge
nere conuiuiorum. secūdm portunia
num ⁊ pernicie gule. ⁊ de conui
uio didonis ⁊ euandri apud vir
gilium.

Atenꝰ iam sermo processit
vt aut virtutē aut publicā
fere opinionē oporteat im
pugnari. Imminet enī iā colluca
tio aduersus carnē ⁊ sanguinē et
fores videmur liberalitati precludere
⁊ iocūditatem auferre de vita. cum
gemine vias luxurie epycureis re
clamantibus arctamus. Est enim
blandum vt ait valerius luxuria
malum. quam accusare aliquanto
facilius est quā vitare. Nam ⁊ volu
men quod propheta vorare preci
pitur. ī ore quidē dulcescit/vt mel:
sed amaricatur venter. cum ipsa dul
cedo verborum digerenda est ī vsum
operū. Est autē libido cognata ⁊ cō
iūcta luxurie. cꝰ sequela imūdicia.
finis indubitatus confusio est. pre
cedat ergo sermone que origine ⁊
causa prior est. Licet autem per q̄n
qꝫ sensuum portas lenocinia luxus
eque introeant. voluptas autum
magis videtur ad imūdiciam acce
dere. ⁊ que ex gustu puenit vel tac
tu sordidior est. et olfaciēdi et vidē
di delectatio: medium locum tenet
Nam neqꝫ satis interdum habet
mundicie. nec ad sordes pnīciosissi
mas vsqꝫ prolabitur. Siquidem
mores per oculorū fenestras ingredi
t. cū quis q̄ delectat̄ excessium cer
tamie athletarum. hystrionū mobili
tate/mulierum formis. gēmarum
splendore. vestium metallorū. alio
rumqꝫ quibus libertas anime cap
tiuatur. Rursus si auditus vario or
ganorum cantu vocūqꝫ flectionibꝰ
mulceatūr ad carmina poetarum.
comediarum. ⁊ tragediarum actꝰ.
mimorum vrbaītates. ⁊ strophas
⁊ quicquit huiusmodi per aurem
incedit. virilitatem mentis effemi
nat. Odoris autē suauitas. ⁊ diuer
sa thimiamata ⁊ amonium muscꝰ
peregrini muris pellicula. q̄ dissolu
tos moribus faciant. nemo nisi dis
solutꝰ negat. nā pegrinos odores
nō nisi dissolutꝰ. et amatoribꝰ cōue
nire. comicꝰ ⁊ cocꝰ docēt. Porro abo
rum auiditas auaricie mater est.

⁊ animū quasi quibusdam compedi
bꝰ degrauatum·tenet in terra·ergo
ꝓpter breuem gule voluptatē ter
re lustrantur ⁊ maria/⁊ vt mulsum
vinū preciosusq; cibus fauces ꝑtrā
seat· totius vite opere desudatur ¶ Ip
si quoq; muri ihrlm̄ ꝟl si videātur in
petra soliditi· tandē cadūt ⁊ cōplanā
tur equati solo nabuzardam cocorū
principe imperāte ¶ Tactꝰ aūt ali
enorum corpm ⁊ feminarū ardētior
appetitꝰ vicinꝰ insanie est· Quicq̄d
sensus quilibet moliatur·ludꝰ ac io
cus est pre hijs qui affert vt verbo
comia vtar huiusmodi rabies Hic
enī cupimꝰ·irascimur·gestimꝰ·emu
lamur· solliciti sumꝰ et expleta vo
luptate; ꝑ quandam penitudinē rur
sus accendimur· q̄rimusꝫ facere/ qd̄
cū fecerimꝰ iterū peniteamꝰ · Ergo
cum per has portas quasi quidā ci
nei ꝑturbationū ad arcem vestre mē
tis intrauerint vt ait beatus ihero
nimus·vbi erit libertas · vbi forti
tudo eꝰ·vbi de deo cogitatio·max
ime cū recordatio tactꝰ depingat si
bi etiam p̄teritas voluptates· ⁊ re
memoratiōe viciorū cogat aiām cō
pati ꝟl q̄dāmō exercere qd̄ nō agit·
¶ Forte hinc est quod cum aposto
lus vicijs omnibus censuerit reluc
tādum · aduersus fornicationem ·
nō congressum·sed fugam indicās ·
fugite inquit fornicationem·nā hec
dū exercetur domini immemor est·
et preterita dum ad memoriā redit
pestiferas excitat voluptates ¶ Vt
de ceteris taceam quos simplicitas
egit in culpam philosophus acutissi
mus et litteratissimus xpristianꝰ et
feruentissimus in fide origenes sicut
ecclesiastica refert hystoria· scipsum
castrauit fornicationē efficacissime
fugiens· p̄mo ⁊ oēm que fingi pos
set precauens suspitionem vt ex in
de sine nota cum virginibꝰ habita
ret· Quod aūt mirabiliꝰ est· legun
tur quidam philosophorū sibi etiam
oculos effodisse·ne exteriorum ille
cebris caperentur· Vtiq; admirāda
boni ꝟl honesti feruebant zelo/ ⁊ si
recti scientiam non haberent ¶ Dic
tum ē· ⁊ situ dignum aristotilis dic
tum·quo voluptatum īicia obliuio
ni mandanda asseruit ⁊ solos exitꝰ
recordādos· fessas enim penitēcieq;
plenas quominus cuide reputan
tur subiciat animis · et quod in cis
loquendum est ne redeant iubet ab
scondi · Dicat apostolus quod vo
luerit·quia fornicationem fugere ⁊
gule seruire aut ōnino impossibile·
aut difficillimum est· Nam et illa
pars gule que corpori vires adimit
nequaq̄ȝ mechie expars est· Vene
rem bachus plerumq; expugnat ·
et tamen in sacello voluptatis ne
nunc reclamante conueniunt · Si
bachus obtinuerit · venerē non vo
luptatem extinguit aut nulla ebri
etas·aut tanta sit·vt tibi vires eri
piat · Si qua est inter vtramq; no
cet·vtrobiq; a deo receditur·sꝫ quo
magis aberretur non facile dixerī·
¶ Sꝫ iam alterum/errorum nomi
ne non censetur· quia auaricie ꝓcel
lit notam et ingenue liberalitatis
habere videt̄ ymaginē ¶ Cū enī li
beralitatꝭ effectꝰ nūc a loco·nūc a
tp̄e·nūc a quātitate·nūc a ꝑsonis·

nūc ab vſu & aſſiduitate exercende
laudetur· illa precipue commenda
bilis creditur· que in alimentis et
hijs quib9 natura indiget aut vita
ciuilis ornatur clarius eniteſcit Er
go qui omnes admittit ad mēſā ꝛ
exactiſſime liberalitatis eſt· Plane
quidem eoq̨ liberalior ꝛ quo plures
admittit ¶ Sed hoc calculo paucaſ
ſimi colliguntur · Proxim9 eſt qui
⁊ ſi nō oēs admittat·eos quos in
troducit ſic cibat·ſic potat·ſic in tri
clinijs fulſit ⁊ locat diſcūbentes in
ſedilibus / vt nichil vel excogitari
laucı9 poſſit · Multiplicantur fercu
la/ubi alij alijs ſuccedūt· condiuntur
hec illis·⁊ in iniuriā nature innatū
relinquere·⁊ alienū cogūtur ſaporē
afferre· Cōficiūtur ſalſamenta ga
ro nichil vili9 eſt niſi ꝯplurimū polli
ciatur effect9 & iudicia ſpecierū· E
gregiū tamē eſt in huiuſmodi qđ
mimis ⁊ hyſtrionib9 & rumigerul
placet·hec enim non ad veritatē· ſꝫ
ad opinionem omnia fiūt Cocorꝫ
ſollicitudo feruet arte multiplici ꝛ
eliciuntur iura· quid quo die geri o
porteat / ⁊ cotidianis miniſtrari cō
uiuijs· Domeſticus dictator nocte
dieqꝫ deliberat · vndecūqꝫ conqui
rit irritamenta gule/ & vnde pala
ti vires excitet·hebetati nichil arbi
trans expeditū· niſi cū intemperan
tie fuerit ſatiſfactū ¶ Sūt ⁊ qui po
cul̄ fercula ſubrnant·⁊ quaſi home
rica auctoritate decreti· incētiuū ige
nij·⁊ fomitē v̄tutis · ⁊ quēdam hy
laritatis fontē opinantur · ſi ſe om
nino mero ſicera ve/proluerīt Phe
acum ergo more conſurgunt · ⁊ q̄

in exhauriendis pocul̄ ꝓditior eſt·
potior iudicatur · Dici ſolet quia a
leator quāto in arte doctior · tanto
nequior ⁊ plane qui bibatior eſt / a
lios malicia et iniquitate tranſcen
dit· Immolauit iſrael apoſtatās a
ſalutari ſuo filios & filias ſuas de
monijs · ⁊ iſti dum in gurgitatio
ne vini aut ſicere ſpiritū deꝓmūt ꝛ
extingunt ſcintillulam rationis· ſe
totos immundicie proſtituūnt · et
bachantium ſpiritum deuouent ·
Quidnam poſſunt familiarius im
molare? ¶ Ceterum ſunt qui iſta
contempnant·quoniam hec vulga
rium·et vt dicam plebeiorum vide
tur conuiuiorum eſſe profeſſio · ſi
quidem alia philoſophica·alia ciui
lia·alia dicuntur eſſe plebeia · In
hijs laudi plerumq̨ ducitur · ſi ſic
tua prodigas ſemel vt tamen
ſtatio toto eſuriens / conuiua impu
dens menſas circumeas alienas ·
Hoc quidem ſepe prodigalitatis
interdū ⁊ auaricie nota eſt· Nam
vt dici ſolet· auar9 cū incipit modū
excedit Poteris videre ꝗplurimos· q̄
fere ãno toto parſimonie ſtudent · ⁊
ad purgādā auaricie labē epulones
conuocāt ⁊ paraſitos· & collegiū nu
gatorū qui aliene nidore culine ca
piuntur & quos magis honorare
voluerint maioribus oneratos mi
noribus poculis ingurgitant · et
diſtendunt · & donec rapidam o
rexim exciciant· aliquid amicicie
aut feſtiuitati credunt eſſe ſubtrac
tum · At hoc ab omni vrbanita
te adeo procul eſt: vt barbarici vi
cijs familiarius ſit ꝗ̄ vite ciuili·

¶ Siquidẽ conuiuiorum ciuilium
ratio media eſt: vt etiam ſobrieta
tem exhilaret · et in ſacietate opu
lentia crapulam vitet Nam et ha
bundantiam cibi ꝟ potus habet · et
quaſi copie cornu diſpenſans omni
a ſic parcit vt effundat · ſic effundit
vt parcat et quam habet penes ſe
rationem non negligit quidem: ſed
vt ait portunianus rationem non
oſtentat impenſe Nichil enim mo
leſtius eſt ꝙ ſi tricliniȷ preſul in con
uiuio ſedere videatur ad calculum ·
Vnde non ſatis michi videntur ci
uiles eſſe quidam de liberalitate in
epta gloriantes · qui ſingulis nocti
bus cum ſeruis ſuis calculum ponũt
et quod effuderunt vſu vel abuſu
diurno · quaſi nocturnis lacrimus de
flent · ſuboriuntur lites · accedunt
mine/ arguuntur aut furti · aut in
ſipiẽtie ſerui ꝟ quaſi re male cammi
niſtrata: eiciuntur et torquentur
interdum quandoq; quod effunde
re iuſſi ſunt refundere compelluntur
et conſciȷ turbantur omnes · dum
dominus pecuniam que euaſit ſuſ
piriȷs ꝟ dolore proſequitur · Sepe
etiam euenit · vt qui ad requiſita
nature ingreſſus eſt · ibidem quo ve
recundia hominum fugit aſpectum
cum miniſtris exactiſſimam habeat
ſumptuum rationem · Recte quidem
quia nullus locus tractandis ſordi
bus eis magis videtur accõmodꝰ/
ſane non ꝙ ſordidum dixerim ſi di
ligens paterfamilias id agit · vt ei
conſtet ratio impenſe · ſi tamen hoc
gradꝰ aut dignitas perſone nõ adi
mit · ſ; in eo vitã terere ꝟ tota men
te verſari · et ſic quidem vt alius ſit
et alius videatur · nequaꝙ̃ arbitror
a ſordibus alienum ¶ Et quidem
conuiuiorũ ciuiliũ teſte portuniano
regula eſt · vt hiȷs plurimum pro
more condegentiũ liceat/ ſobrietate
hylari nõ ſoluta Nam cõuiuentibꝰ
ſic morem geri oporteat vt licentia
lecior nequaꝙ̃ ĩ turpitudinẽ luxurie
proruat · Illa ſiquidẽ quaſi omniũ
gentium hoſtis teterrima ⁊ acerbiſ
ſima vitanda eſt Dyogenes tyran
nos ⁊ ſubuerſores vrbium · bellaq;
vel hoſtilia vel ciuilia · non pro ſim
plici victu olerum pomorũq; ſ; pro
carnalibus epularũq; deliciȷs aſſe
rit excitari · Rectius quidẽ bellorum
hoſtilium · vel ciuilium matrem ⁊ al
tricem luxuriã/ que nõ in ſola gula
placanda conſiſtit poſuiſſet · ſed totũ
intellexit ĩ parte · dum illam que in
cibo ꝟ potu et venere · et cultu ſplen
dido cõſtat · ad gule ſpeciem coarta
uit · Nam in hiȷs precipue luxuria
eminet ⁊ perniciosius nocet; quorũ
meditatio ⁊ iuge exercitium eſt · vt
epulentur cotidie ſplendide · Hec
enim intemperantia bonos mores
ſubuertit · et totius hominis ſaluti
preiudicat · et niſi coerceatur pror
ſus humani corporis fabricã ſoluit
Auctor eſt ypocrates/ craſſa et obeſa
corpora cum creſcendi modũ imple
uerint · neceſſariam eſſe ſanguinis
demptionem vt habeãt in que rur
ſus creſcere poſſint · alioqui plenitu
dinis diſtente ſacietas in paraliſim
et peſſima genera morborum erum
pit Impoſſibile enim eſt in vno ſta
tu corporum permanere naturam ·

ꝗ motu suo crescere. vel decrescere ne
cesse est. Et nisi crescendi capax sit a
nimal. omnino subsistere nequit
Feruit. ⁊ galienū decime semper di
ei abstinenciā loco efficacissime et
saluberrime medicinalis cure indix
isse/nec facile posse nisi corruptiōis
nature fuerit morbis grauioribꝰ sꝫ
iacere. qui decima quaqꝫ die ab om
ni cibo abstinet aut simplicissima di
eta transigit vitam. Sūt adhuc q̄
sextam feriam in ieiunio sine cibo
transigant. vel eo vtantur minimo
quod quidem et religioni et incolu
mitati sicut experti loquūtur. certis
sime seruit. ¶ Refert pompeiꝰ tro
gus quod teterrimꝰ sicilie tyrannꝰ
dyonisiꝰ. dum gule ⁊ ebrietati de
ditus erat. oculoꝝ lumen amiserit
Nichil ei est qd̄ certiorē ꝗ ciciorē i
ducat caliginem/ iugi ingluuie. qꝫ
vt ait portunianus ebrietas cibos
terit. sed oculos vorat ¶ Galienꝰ
auctore iheronimo doctissimus inter
pres ypocratis dicat in exhortatio
ne medicine / athletas quorū vita
⁊ ars sagina est. nec viuere posse.
nec diu esse sanos animasqꝫ eorū
ita nimio sanguine ⁊ adipibus qua
si luto inuolutas. nichil tenue. ni
chil celeste. sed semper de carnibus
⁊ ructu cogitare. et ventris ingluui
e ¶ Legimꝰ etiam quosdā morbo ar
ticulari. ⁊ podagre humoribꝰ labo
rantes/pscriptione bonoꝝ/ad sim
plicem mensā et pauperes cibos re
dactos/conualuisse. Caruerāt ei sol
licitudine dispensande domꝰ/⁊ epu
larū largitate/q̄ et corpꝰ frangunt
et animam. Iradet flaccꝰ appetitū
ciboꝝ qui cōsumpti relinquūt peni
tentiam. Sperne voluptates. no
cet empta dolore voluptas. Et cū
in amenissimo agro in morsum vo
luptuosorū hominū se crassum pin
guēqꝫ describeret. lusit hijs verbis
Me pinguem ⁊ nitidū bene curata
cute vises. cū ridere voles Epicuri
de grege porcū ¶ Sed et ex vilissi
mis cibis vitanda sacietas est. Ni
chil enim ita obruit animū vt ple
nꝰ venter. ⁊ exestuās. ⁊ huc illucqꝫ
se vertens. et in ructus vel ītrepitꝰ
ventorum efflatione respirans.
¶ Quale illud ieiuniū aut qualis re
fectio post ieiuniū cum p̄diani epu
lis distendimur et guttur nostrum
mediatoriū efficitur lacrimarū. dū
qꝫ volumꝰ plixioris inedie famem
querere: tantum voramꝰ: quantū
vix alterꝰ diei nox digerat. Itaqꝫ
non tā ieiuniū appellandū est: q̄
crapula. ac fetens ⁊ molesta diges
tio Hec quidem iheronimꝰ Et li
cet ieiunij faciat mentionē certā reli
gione deducta: frugalitatis maxi
mas et saluberrimas ꝯmēdat vtili
tates ¶ Hoc āt eleganť ⁊ ait vere
portunianꝰ neminem ciuiliter con
uiuari. nisi qui sibi in cibo et potu
frugalitatis et modestie prescribit
formam. Immoderatio cibi et po
tus dispēsatricē oīm officiorū tēpe
rantiam abigit. Ea impellente fit
homo tardus ad audiendum. ve
lox adloquēdum/ ⁊ velox ad iram
fit ad libidinem pronus. et ad que
uis flagicia preceps. Qui mo
destiam deserit ad plebeiā cōuiuan
di cōsuetudinē facillime prolabitur

a ciuili. Innuit hoc maro homerice
ꝑfectionis fideliſſim9 imitator. qui
dū a rege pheacū vlixē exceptū re
colit/eneam naufragum in ꝯuiuiū
didonis introducat ⁊ pheacū et aſ
ſtorū luxuriā in vno ꝯuiuio elegan
ter expꝛeſſit. ¶ Poſtq̄ prima quies
epul' mēſeqꝫ remote Crateras mag
nos ſtatuūt ⁊ vina coronāt Fit ſtre
pit9 tectis/ vocēqꝫ ꝑ ampla volutāt
Atria/ depēdent lichni laquearib9
aureis. Incēſi/ ⁊ noctē flamis funa
lia vincūt Hic regina grauē gēmis
auroqꝫ popoſcit. Impleuitqꝫ mero
paterā. q̄ bel9 ⁊ oēs. A belo ſoliti.
tūc fcā ſilēcia tectis Jupiter hoſpiti
b9 nā te dare iura loquūt Hūc letū
tiriiſqꝫ diem troiaqꝫ ꝓfectis ⁊ Eſſe
velis. nrōſqꝫ hui9 meminiſſe minores
Aſſit leticie bach9 dator. ⁊ bona iu
no. Et vos o tirii cetū celebrate fa
uētes. Dixit ⁊ imēſū laticū libauit
honorē. Primaqꝫ libato ſūmoten9
attigit ore. Tū bicie dedit increpi
tans. ille ipiger hauſit. Spumātē
paterā. ⁊ pleno ſe ꝓluit auro Poſt
alii ꝓceres. cithara crinit9 yopas ⁊
Perſonat aurata. docuit q̄ maxim9
athlas. Unde hōim gen9 ⁊ pecu
des. vn̄ ymber et ignis. Arcturum
pliadeſqꝫ hyadas. gemioſqꝫ trio
nes. Quid tamē occeano ꝓperent
ſe tingere ſoles. Hiberni vel q̄ tar
dis mora noctibus obſtet. Ingemi
nant plauſu tirii troeſqꝫ ſequūtur.
Nec nō et vario noctē ſermone tra
hebant. Infelix dido. longūqꝫ bibe
bat amorem ¶ Vides ne delicati
inſtituta cōuiuii. proceſſū et exitū ⁊
Superflua ſiquidem ꝓceſſiſſe et lux
um epulatū grauē fuiſſe indicat qd̄
premiſit. Poſtq̄ prima quies epu
lis Qui alibi parcioris menſe ſobri
etatem notans. et que ſolis gaudet
neceſſariis ⁊ ait. Poſtq̄ exempta fa
mes epulis. Utrūqꝫ ab9 homines
efficit tacitos. potius loquaces. ſtre
pitum et cetera luxus inſignia. que
de licentia bibendi proueniūt pru
denter adiunxit In ipſa quoqꝫ aga
petarū conſuetudine planū eſt inue
nire ſuperſtitionē qua numinis ſol
licitatur gracia et quaſi religioſꝫ ꝓ
cib9 imitatur. qui luxu et immūdicia
a piis mentibus inimica procul ab
igitur. Siquidem autem de9 ſobri
us non eſt. q̄ ei ebrietas diſplicet.
Hinc menſura bibitur ad mēſurā.
et is ceteris preualet. qui aut gu
la/aut dolo ſtrauit/aut vicat compo
tatores. Inuenies illic qui neſto
ris ebibat annos. Quot ſit per
calices facta ſibilla ſenex. Potus q̄
dem a curis animū redimit. ſoluit
mentem. conceptam leticiam diſſi
mulare non poteſt. Prorumpit in
cantica. ⁊ ab eis ad libidinem ver
git. Cithara crinitus iopas non
ſtulticinia vel bucolica perſonat a
matorum. Sed ea que ciuilis con
uentus venuſtatem deceat. ⁊ phi
loſophici maieſtatem. ¶ Utinam
in xpriſtianorum cetibus rememo
rentur. illa que in luxurioſo dido
nis conuiuio crinitus ⁊ incompoſi
tus iopas perſonuit. vtinam buco
lica. vel ſtulticinia amatorum con
quieſcant in domo ſapientis. ⁊ ea
in auditu omnium reſonent. que
aut proſint aut ſine turpitudine

⁊ corruptione demulceãt. Et qui
dẽ eleganter innuit in cãtico cytha
redi poeta doctissimꝰ veterũ grauita
tem qui in cetu ciuili nichil admitte
bat. nisi qd nature aut morũ instruc
tione polleret. Plausũ conuiuij va
rius sermo proseqũtur. eoqꝫ venerꝭ
in vina ꝑcitante mens ebria lõgũ
insolubilẽ ⁊ pestiferũ bibit amorẽ.
quem diffinit phus esse ꝯcupiscen
tiam coeũdi. Campanã luxuriã vr
bi fuisse ꝓutilẽ hystoricoꝝ testimo
nio ꝑcelebre est. Inuictum enim ar
mis hãnibalẽ illecebris suis ꝯplex
a/romano militi vincendũ tradidit
Illa vigilantissimũ ducẽ. illa exer
citũ acerrimũ. dapibꝰ largꝭ. habũdã
ti vino. vnguẽtoꝝ frãgrãtia vene
ris vsu lasciuiore ad somnũ ⁊ deli
cias euocauit. At tamẽ demũ frac
ta ⁊ contusa punita feritas est. cũ se
plasia ⁊ albana castra esse ceperũt.
¶ Quid hijs ergo vicijs fedius ⁊
dampnosiꝰ quibꝰ virtus atteritur.
victorie relanguescũt. sopita gloria
in infamiam vertitur animiqꝫ pa
riter ⁊ corporis vires adeo expug
nantur. vt nescias ab hostibus ne
an ab illis capi perniciosius haben
dum sit. ¶ Vrbs volũmensiũ opu
lẽta diuicijs/ornata moribꝰ ⁊ legi
bꝰ ordinã caput etrurie habebatꝰ. Vꝫ
pꝰ ꝗ̃ luxuria prolapsa est. in ꝓfun
dũ iniuriarũ ⁊ turpitudinis decidit.
vt seruorũ se insolẽtissime dominati
oni subiceret. qui primi senatorum
admodum pauci ordinẽ intrare au
si. mox vniuersam rempublicã occu
pauerũt. testamenta ad arbitriũ su
um scribi iubebãt/ ꝯuiuia cetusqꝫ in

genuorũ fieri vetebant. ducebãt fili
as dominorũ. Postremo lege sanx
erũt. vt stupra sua in viduis pariter
atqꝫ innuptis impunita essent. ac
ne qua virgo ingenuo nuberet cu
ius castitatem non ante aliquis de
numero ipsorum delibasset. ¶ Eso
pus tragedus furiose luxurie depin
git iuuenem / quem constat aceto
liquefactos grandis summe vnio
nes potionibꝰ aspergere solitum vt
amplissimum patrimonium posset
vna sorbiciuncula deglutire. ¶ Me
tellus pius ab hijs qui res memo
rabiles scribunt arguitur / ꝙ se a
ris ⁊ thure placebatur ab hospitibꝰ
excipi. letoqꝫ intuebatur animo a
thalicis auleis in aduentu suo con
tectos parietes. ⁊ immanibꝰ epulꝭ
ludos apparatissimos/sinebat inter
poni. ⁊ i veste palmata conuiuia ce
lebrabat. demissasqꝫ lacunaribus
velut celesti capite recipiebat coro
nas. Et vbi ista? Non in grecia.
neqꝫ in asia. quarum luxuria. vel ip
sam seueritatem corrumpere solet. ſꝫ
in horrida ⁊ bellicosa prouincia / et
que romanorum exercituũ oculos/
lusitanis telis prestringere consue
uit. Xerses opum regiarum osten
tatione eximia eousqꝫ luxuria gau
debat. vt edicto premium ei prepo
net. qui nouũ voluptatꝭ genus rep
perisset. qua et delicijs dum nimis
capitur. cum amplissimi ruina im
perij apud salaminam vix vna na
ue euasit. ¶ Sed quia luxuriosum
muliebris intemperantie conuiuiũ
apud maronem accepisti frugalio
ris mense sobrietatem ⁊ ꝯtinẽtiorẽ

cetum enea apud euandrū officio
humanitatis excepto inuenies Si
quidem cōſederantur viri rex pacis
dexteram dat · humanitatis verba
officioſiſſimꝰ hoſpes preloquitur·
Hec vbi dicta· dapes iubet et ſubla
ta exponi pocula/ gramineoqꝫ viros
locat ipſe ſedili precipuūqꝫ thoro ⁊
villoſi pelle leonis Accipit eneam
ſolioqꝫ inuitat acerno Tū lecti iu
uenes certati areqꝫ ſacerdos Viſce
ra toſta ferūt tauroꝝ onerantqꝫ ca
niſtris : Dona laborate cereris· ba
chūqꝫ miſtrant · Veſcitur eneas ſi
mul ⁊ troiana iuuētꝰ Perpetui ter
go bonis ⁊ luſtralibꝰ extis· ¶ Ibi
cūcta ſūt aurea ⁊ vniuerſa ſuo nito
re prefulgent Hic ſedile gramine
um acernū ſoliū· et que virum fortē
deceat ſpoliati leonis pellis villoſa
Hic lecti iuuenes neceſſaria ibi ſi
mule/ſuꝑflua et ꝑniciosa miniſtrāt
Ibi vix ab epulis tandem quies in
dulgetur Hic eximit̄ fames et edē
di epulis frugalibꝰ cōprimitur ar
dor· ibi cinicꝰ popas luxuriantium
letificat cetū Hic are ſacerdos refec
tionē ſobriam ꝯſecrat religioni Hic
poſt menſam ſeria tractātur· ⁊ ad e
rigendā rempublicā erigit̄ virile ro
bur· ibi vt luxurie faueāt fuſis pre
cibus inuitātur ⁊ numina· Late ſūt
ergo ſicut in ſaturnalioꝝ libro le
gitur ad luxuriam reprimendam le
ges plurime quarum perfunctoriā
mentionem in calce aulis conuiuiꝫ
ponere nec tedioſum erit· nec omni
no inutile·

Capitulum ſeptimū· De cibarijs
⁊ ſumptuarijs legibus veterum ad

intemperantiam coercendam et dif
ferentia earum ſcdm portunianum
et de intemperantia anthonij ⁊ fru
galitate iulij ceſaris de auguſto et
de nerone· G· et caligula et vitelli
o et metello·

Prima ergo oīum ad popu
lum lex orchia puenit· pre
ſcribens ſūmam ⁊ numeꝝ
conuiuarum· verumptamen imodera
tionem ſumptuū· nequaꝗ̄ cohibu
it quin vnicuiqꝫ liceret pro arbitrio
bona ſua inter paucos conſumere·
Secuta ergo eſt lex fauina · que
etiam ſumptibꝰ modum fecit· ſcrip
taqꝫ in omnes vt nō ſolum ciues vr
bani· ſed omnes vbiqꝫ ytalie lege
ſumptuaria tenerentur Nam in eo
didie legis vis conſiſtit· At iſtis
adiecta eſt et licinia que numero cō
uiuarum et quātitati ſumptuum et
cautioni locorum· dierum et tempo
rum preſcripſit regulam· ne cotidi
anis liceret exultare conuiuijs dies
certos prefiniens quibus eſt ꝑmiſ
ſum conuiuari· Ergo etiam ſobrie
tate ſeculi· preſcriptione legum co
erceretur expenſa cenarum· Siquidē
ab initio cepit radix luxurie pullula
re Unde et verꝰ verbum eſt· leges
bone ex malis moribus procrean
tur· ¶ Lex quoqꝫ cornelia ſumptu
aria adiecta eſt prioribꝰ / in qua nō
conuiuiorum magnificentia prohi
bita eſt/ nec gule modus factus· ſꝫ
minora precia rebꝰ impoſita Sed
quibus rebus ? ꝗ̄ exquiſitis / ⁊ pene
incognitis generibus deliciarum ?
quos illic piſces· q̄ſqꝫ illic offulas
noīat/ ⁊ tn̄ p̄cia ill̄ minora cōſtituit

Ausim dicere vt vilitas eduliũ ani
mos hominũ ad parandas obsonio
rum copias incitaret et gule seruire
etiã qui paruis essent facultatibus
possent. Ergo adprime luxuriosus
et prodigus videri potest. cui hec tã
ta in epulis vel gratuita ponantur
¶ Preterea lucius silla lepidus cõ
sul aulus restio leges tradũt tulis
se cibarias/sic eni sũptuarias leges
catho appellat. Differunt tamen/
q cibarie gulã iugulant/ sũptuarie
altimodã vt ait porturianus lux
uriã prohibent. Hoc aũt magne li
bertatis laudibus effert q cũ multe
leges de cenis et sumptibus ferren
tur ad pplm castigantissime illi9 vi
gor diu obtinuit q nil obscenũ hẽt
q2 nil probat occultũ. ¶ Precepit
eni vt patentib9 ianuis pransitare
tur. 7 cenitaret. vt sic oculis ciuiũ
testibus factis. luxurie modus fieret
Hoc autem ideo tuto probat porturi
nianus. quia apud populũ castiga
tũ. et posterioris respectu aureũ. lau
di erat frugalitas/et paupertas nõ
poterat esse contemptui vel rubori.
Nec verendũ erat. vt ad cenã alie
nã quispiã inuitatus ĩpudenter irru
eret. Dupucire eni fabulis nõ euo
catos haud equidẽ turpe existimat
Venũ sponte irruere in conuiuiũ ali
ĩs preparatũ. nec homero sine nota
vel in fratre memoratũ est. Ceterũ
leges ille valuipate siue valufrage.
licet porturiani iudicio optime fue
rint obstinatione tamẽ luxurie 7 vi
ciorũ inuicta concordia nullo abro
gante irrite facte sunt. ¶ Anthoni
us 7 si nulli sũptuarie legi parueris

legem tamen de cohibendis sumpti
bus tulit. Homo quidẽ temerarius
sz manu inualid9 7 luxurie dedit9
vsquaqz sũptuũqz merito magno
pompeio successit ex decreto. Gaij
cesaris de quo triũphatore orbis vi
lis adulator et homo viciĩs sordi
dus triũphauit. Captus est tamẽ
cesar virtutis ymagine. eo qd pro
fusione pecunie. et conuiscerationib9.
7 latronũ. 7 hystrionũ stipatu mag
nificus vulgariter videbatur. Ergo
bene agitur cũ principibus popula
ribus qui ex necessitate coguntur ad
custodiã fame vilissimis nebuloni
bus adulari. Nam in republica ne
mo tyrãnorũ cesare magis accessit
ad principẽ. Licet eni rẽpublicã op
pressisset. populus tamen roman9
omnia que ipẽ decreuerat approba
uit. forte veritus seditionẽ. et ciui
lis belli recidiuã passionẽ. Opinio
tamen preualuit. vt quia summa
virtute id est clementia preditus fu
erat. statuta eius quasi ex maxima
parte benigniora populus approba
ret. Vnde in laude eius cicero ait.
Nulla de virtutib9 tuis. nec admi
rabilior nec gratior mĩa est. Piũ er
go aĩm egregie virtutis ymagine
facile supplantauit anthonius. Hic
eni cũ quicquid mari aut terre aut
etiã celo gigneretur ad satiandã in
gluuien suã natũ existimans/ fauci
bus/aut dẽtib9 subderet. eaqz re cap
tus. de romano ĩperio facẽ vellet e
gipciũ regnũ. cleopatra vxor q vinci
a romanis nec luxuria digeret. spõ
siõe prouocauit ĩsumẽ se posse in vnã
cenã sext' cũ cẽcies. Id miruz ãthonio

visum· nec moratꝰ sponsione contē
dit· dignus culina minatius plan
cus qui tam honesti certaminis ar
biter electꝰ est· Altera die cleopatra
ꝯtemptans antoniū polluabilē sa
ne parauit cenā· ꝫ quā nō miraretꝰ
antoniꝰ· quippe qui oīa que appo
nebantur ex cotidianis opibus ag
nosceret Tūc regina arridēs phia
lam poposcit· cui non nichil aceti a
cris infudit· dimisitqꝫ festinabunda
illuc vnionē ex altera aure dēptum/
et eūdem mature dissolutum/ vti na
tura est eiusdem lapidis absorbuit
Et quamuis eo facto spōsione vicisset·
quippe cū ipsa margarita cēties sex
tercīū sine cōtentione eualuissꝫ/ ma
nū tamen ad alteriꝰ vnionē auris
similiter admouit/ nisi minatiꝰ plā
cus iudex seuerissimꝰ superatū anto
niū mature pnūciassꝫ Ipse aūt vnio
cuiꝰ magnitudinis fuerit· inde colli
gi poterat ꝙ qui supfuit postea vic
ta regina et capta egypto/ romā de
latus dissectꝰ qꝫ est et facta ē ex vna
margarita due· impositeqꝫ simula
cro veneris et mōstruose magnitudi
nis in tēplo qd pantheon appellatꝰ
Sed hijs et similibꝰ demeruit intē
peratissimꝰ et flagiciosissimꝰ non po
puli rōni· sed ꝯtutū publicꝰ hos
tis/ ne edictū qd triūuiratus tpe de
sūptibꝰ posuit/ legis nomen habeat
aut vigorem Cloaā autem īmo et
necessitatem legibus fuisse cibarijs·
vel ex eo cōstat ꝙ cibariorū diligen
tiorꝫ regulā luxuria adinuenit· Tes
tatur hoc marcꝰ varro· qui enume
ratis que in aliquibꝰ partibꝰ ytalie
optima ad victū gignātur· pisci ty

berino hijs vrbis tribuit palmam/
in libro vndecimo Rerū humanarū
ad victū optima/ fert ager cāpanus
frumētum· falernus vinū· cassinas
oleū· tusculanus ficum· mel tarenti
nus· piscem tyberis· Hec varro
Sed inter eos precipuum locum
luppus tenuit· et quidem is qui
inter duos pontes captus esset· Id
ostendūt tum multi alij· tum etiam
gaius ticius vir etatis lucimane/ in
oratione qua legem phāniā suasit·
Cuius verba ideo ponenda sūt· qui
a nō solum de luppo inter duos pō
tes capto erunt testimonio· sed etiā
mores quibꝰ tunc pleriqꝫ viuebant
facile publicabunt Describens eni
prodigos hoīes in forū/ ad iudicā
dum ebrios cōmeantes/ quiqꝫ sole
ant inter se sermocinari· sic ait· Lu
dunt alea studiose delibuti vnguen
tis scortis stipati· vbi hore decē sūt·
iubent puerum vocari· vt comicium
eat percunctatum: quid in foro gestū
sit ꝙ suaserint· qui dissuaserint· quot
tribus iusserint· quot vetuerint In
de ad comiciū vadūt ne litem suam
faciant· Dum eant nulla est in an
giportu amphora: quam nō imple
ant quippe qui vesicam plenam ha
bent vini· Veniunt in comiciū tris
tes· iubent dicere quorum negociū
est· narrant· Iudex testes poscit/ ip
siꝰ ad nutum· vbi redit· ait omnia
se audiuisse· tabulas poscit· litteras
inspicit· vix pre vino sustinet palpe
bras Eunti in consilium ibi hec ora
tio· Quid michi negocij est cum
istis nugatoribus? Potius ꝙ pote
mus mulsum mixtum vino greco·

Edimus turdū pinguem· bonūqꝫ
piscem· luppum germanū qui inter
pontes captus fuit Hec tanꝰ ¶ Dꝫ
et plinius sui tēporis elegāter teti
git gulā· Cū enim scriberet de pis
ce anapesere· qui licet rarus esse pre
cium eius viluerat/ post pmissa sub
icit· nullo in honore nūc est· quod
equidem miror cū sit rarus inuentu
Sed nō diu stetit hec parsymonia
Nam temporibus seueri principis
samoniacus serenus vir seculo suo
doctus· subiciens verba plinij· non
est dubium ait hunc piscem nullo
in honore traiani temporibus exti
tisse· verum ab eo dici/ apud anti
quos fuisse in precio· Ego autem
testimonijs palam facio vel eo ma
gis qꝫ graciam eius video ad epu
las quasi postliminio redisse Quip
pe qui dignatione nostra cum inter
sim conuiuio sacro aīaduertā hunc
piscem a coronatis ministris cū tibi
cine introferri Longū erit si ōnia
que leges cibarias induxerūt· vel a
cibarijs legibus nata sunt voluero
enarrare cum nec luxus morum ser
mone valeat cōprehēdi· et sint plu
rima seculo nostro īcognita· que illi
vel verbis exprimere· vel exercere mo
ribus poterūt Sicut enī grecia cap
ta ferum victorē cepit et artes intu
lit agresti lacio· Sic oīm gentiū mo
res boni et mali romanū victorem
prosecuti sunt· Siquidem numina
ymmo demonia gentiū supsticiosiꝰ
qꝫ religiosius aduocabant· magnā
qꝫ sibi visi sunt assequi religionem·
quia nullam respuerant falsitatem
Deos tutelares nō tam pio qꝫ im

pio cultu omnibus subtrahebant·
vt omnes in vna vrbe collecti in il
lius custodia iugiter vigilarēt Sic
et que vbiqꝫ locorū placuisse audie
rant in vrbem traicerūt· vt esse vn
de possent graciam oīm in se et glo
riam prouocare Simile aliquid
fecisse visus est rex āglorum Wilhel
mus primus cuius virtuti norman
nia· cenomannis et tandem maior
britannia cessit Assūpto namqꝫ dy
ademate· et pace cōposita· legatos
misit ad exteras nationes· vt a pre
claris omniū dominibus quicquid eis
magnificū aut mirificum videretur
auferrent· Defluxit ergo in insulā
opulentam et que fere sola bonis
suis est in orbe contenta· quicquid
magnificencie ymo luxurie potuit
inueniri· Laudabile quidē fuit mag
ni viri propositū· qui virtutes om
niū orbi suo volebat infundere· sed
in eo arbitratu laudabiliꝰ extitisse·
si in gentē quā armis vicerat et quā
luxurie puicerat magnitudo legem
temperācie pmulgasset Sane fruc
tuosius esset eam roborare verbo et
opere qꝫ lasciuiendi ab auctoritate
multorū magnorūqꝫ propagare au
daciam ¶ Sicut egisse gaium cesa
rem pace vrbi reformata/ portunia
nus qui sumptuarie legis insistens
vestigio/ domū ciuilem/ potius qꝫ im
peratoriam/ in mensa prima/ tribꝰ
solempnibus pulmentis/ siue fercu
lis statuit esse contentam· dum ta
men bellaria paretetica pro necessi
tate aut dignitate personarum aut
exercenda liberalitate aut solēpnita
te dici/ pmis mēsis liceret inserere

Solempnia quidem pulmenta sũt
que in omnes ptranseunt. Et a gre
cis catholica/ hoc est vniuersalia no
minantur Parentetica vero que ex
causa necessitatis aut vrbanitatis i
preceptam aliqua racione veniunt p
tem. sic dicta/ eo q solempnibus id
est vniuersalib9 pticulariter soleant
interponi. Nec enim pulmẽta in o
lere aut in legumine dumtaxat con
stare certum est. tum ex multis tum
ex eo q patriarcha ysaac de venati
one filij sui sibi plumentum fieri im
perauit Significãt aũt bellaria om
ne genus mense secunde. quoniam
ibi solent apponi que pulchriora sũt
et delicaciora. Hoc aũt nomine vti
tur marcus varro. Bellaria inquit
ea maxime mellita sunt. que melli
ta non sunt. Qd forte eo referri po
test/ q vtẽti graciora sunt ea que ne
cessitas appetit. q̃ que irritatio gu
le inuenit ¶ Sed forte pusilli ani
mi videtur qui ad hũc modũ prime
mense luxuriã cohibet/ aut qui faciat
in talib9 mentionem legis sumptu
arie Nec tamen cesare maior est. ã
munificẽcior quisq̃/ eorũ qui morum
rerũq iactura exercent gulam/ luxu
rieq obsequũtur. seruiũt vanitati ꝛ
nequiciam aut negligentiam suam
nituntur liberalitatis ymagine con
solari ¶ Quis cesare augusto fruga
lior qui in sũmo fastigij culmine se
cundario pane ꝛ pisciculis quos vul
go spinaticos vel ripiliones vocant
contentus erat et non nisi necessita
te vrgente comedebat. vel amico?
¶ Quis nerone gulosior aut sump
tuosior Et tñ hic nũq̃ magn9 ã lau
datus erit alicui sapiẽti/ non magis
q̃. G. caligula aut vitellius. sed
etiam nimus? Nam et hic prandi
a ꝛ cenas et comessationes imodi
ce frequentabat Famosissima super
ceteras fuit cena in qua inuitatus a
fratre fuit. habens duo milia lectis
simorum piscium septem milia aui
um hanc quoq ipse exsuperauit in
dedicatione patine. quam ob imen
sam magnitudinem clipeum miner
ue appellauit. In hac phasianorũ
et pauonum cerebella. linguas phe
nicopterum. murenarum lactes ex
certis maris partibus petitarum g
miscuit Nunquid iulio vel augus
to maior est metellus pontifex luxu
riosissimus. cuius cenam facilius est
referre q̃ intelligere? Nam et ipse
famosam imo infamẽ fecit cenam. ꝛ
anticenium vt ait porturian9 para
ceniũ tanta instruxit luxuria. ut nõ
modo splendorem cene ciuilis. sed e
tiam egypciũ luxũ excederet Quis
tunc luxuriam accusaret aliorũ/ qñ
tot rebus facta fuit cena põtificum.
Nã ꝛ ipsa eduliorũ genera vl' dictu
turpia sunt. Et nostratibus licet ni
mis in luxus splendore glorientur
pro parte inaudita Si quis ea nos
se desiderat. recenseat saturnalia/ p
curat porturiani ciuilia istituta
Ne tamẽ viciorũ lõge petantur ex
empla/ maiorum erroribus/ sucs
nostra etas adiecit. Memini meip
sum in apulia/ diuitis cuiusdam inter
fuisse cene/ q̃ ab hora diei noua vs
q ad duodecimam noctis fere. Et
hoc quidẽ tempore equinodiali ptrac
ta ẽ In hãc itaq camisinus hospes

cōstantinopolitanas· babilonicas· alexandrinas·palestinas·tripolitanas· barbaroꝝ·syrias· feniciasꝫ cōgessit delicias·ac si sicilia·calabria· apulia·cāpaniaqꝫ non sufficiant cōuiuiū instruere delicatū· Copiā rerū/ ministerij disciplinā· sedulitatē obsequij·vrbanitatē hospitis·plenius et melius referet vir singularis eloquij·et qui omnibus quos viderim triū linguarū gracia prestat Is quidē est iohānes thesaurarius eboracē·nam et ipse interfuit· Sꝫ qđ sine rubore fideliū dici vel audiri nō potest·infidelibꝰ teste macrobio plura turpia ⁊ luxuriosa videbātur que seculo nostro placent· et obtinente luxu magnifica appellantur Namtiaus in suasiōe legis fannie obiicit seculo suo ꝙ porcū troianū mensis inferant quē illi ideo sic vocabant· quasi alijs inclusis animalibus grauidū· sicut ille equus troianus armatis grauidus fuit ¶ Cenam trimalchiōis apud petroniū si potes ingredere·et porcū sic grauidari posse miraberis· nisi forte āmirationē multiplex ignota et inaudita luxuria tollat Et quidē multa que nos vsu vel abusu edocti/ non miramur visa sunt āmiranda ymo et stupēda maioribꝰ Nā ⁊ porcū non iā troianū·ſꝫ domesticū dicimꝰ·⁊ i hūc modū faciendo ꝙ̄ plura facimꝰ esse troiana· Vn̄ marcꝰ varro in libro iij· de agricultura· Hoc quoqꝫ nuꝑ īstitutū est saginari ꝟl lepores Cū exceptos e leporario quōdā in caueis et loco clauso faciāt pingues Sed et cocleas luxus fecit saginatas Hec

varro· Nichil autē istoꝝ luxus iā habet notā·ſꝫ est aulicitatꝭ insigne / ꝗcq̄d icētiuū est gule ¶ Caꝫ viij·

De conuiuio philo· ⁊ ꝙ ei aule cōnexū est ⁊ de sūptuarijs legibꝰ eiꝰ

Ciuili ad philosophiā cēnseamus· licet hijs qui rerū substanciā perspicatiꝰ intuentur·philosophicꝭ ciuilia videātur annexa esse· Siquidē philosophia rerū omniū moderatrix a cōuiuijs non potest abesse ciuilibꝰ /cū nichil omnino officiosum sit/ aut ciuile ꝫ quod non illa pretractet· Ipsa est que vniuersis prescribit modum· ꝟl dum disponit officia· etiam plebeis ⁊ vulgaribus interesse dignatur·Alioqui nichil alicubi recte procedit nisi ⁊ ipsa rebus asserat/quod verbis docet Quid eni prodest verbis inanibus ventilare in scolis virtutis officia ꝫ si non actibus ꝟl vita solidentur· ¶ Dicuntur tamen esse plebeia que ad modestiā minus accedūnt·et quasi philosophie soluta legibꝰ ab indisciplinatiōe/aut esuriem inuehūt a ꝑitate/ aut a luxu ⁊ auiditate furorē Si apud nasidiinū cōuiue cōueniāt/sordidus displicet apparatꝰ /domꝰ incōposita susurrijs incrustat/ ꝟl auaricia illiꝰ qui tridinijs ꝑest cōuiuarū irrisoriā ꝓuocat gulā/vt cū a liphanis vinaria tota īuerteāt/submurmurēt inuicē illud horacij· Nos nisi dāpnosē bibimꝰ moriemur inulti·hoc ei modis omnibꝰ agit vt p̄rfamilias cui īpensa perit ⁊ opa dāpnificetur ¶ Si aūt apud cepheū discūbatur opulentia ⁊ defectꝰ rationis ad insaniā vrgit·

q facilime fit a bacho concursus ad
martem. Hoc eni in fabulis expri
műt illa cõuiuia centauro℞. vbi ba
chi nõ cessant munera/donec eliciãt
sanguinem. Hec quidẽ sunt cõuiui
o℞ vulgariũ cõmercia. ⁊ que philo
sophie non temperantur arbitrio.
Quos si videris citra modestiã con
uenire non fabulosos centauros cre
de sed veros. senserit eni sunt. ⁊ au
ra spiritus sui/aut spiritus bachi in
aniter intumescũt. Nã que a plebe
is id est tenuioribꝰ celebrantur. in
terdũ ciuilia. interdũ phi͡ca sunt ni
si forte socratis. alcipiadis. epitecti
alio℞qꝫ philosopho℞ cõuiuia inciui
lia opineris ¶ Ciuilia tamen sunt
ut morem sequamur nost℞/qui pig
riori vtimur mineruia/ nõ quidem
dissoluta. sed liberioris licẽcie ⁊ opu
lenta magis ꝟl que ad comunẽ leti
ciã/salua tñ modestia magis ꝙ ad
phicã rigorem accedũt Ab hijs er
go nasidianite arceantur: et quicũqꝫ
supcilij grauitate ⁊ ĩ ameno vultu
admisso℞ hylaritatẽ offẽdit Quid
quid eni in olla ferueat/ aut in coq̃
na paretur/ aut cõgestũ sit in prũp
tuario. aut in mẽsa resplendeat. insi
pidũ est/ꝟl insulsum. si non hylaris
vultus indicio saporem ingerãt cari
tatis Nã ⁊ iupiter vt in fabulis ẽ/
pauperis hospicij acceptauit cõuiui
um. ꝟl magnas reputauit delicias
qꝫ deuota pilemonis angustia mi
nistrauit Et quidẽ de illo dictũ est.
sed obtinet apđ omnes. qꝛ sup om
nia vultꝰ accessere boni. nec iners
pauperqꝫ voluntas ¶ Est ergo ciui
liter conuiuari. hilari vultu. larga
manu. diligenti officio. amenare cõ
uiuiũ/ ⁊ qđ in vsum suppetit. habita
racione psonarum. loci et temporis
singulis dispensaẽ/non quidem ex
tristitia/vel ex necessitate/cum hyla
rem datorem ⁊ deꝰ diligat In vsꝰ
istorũ licet ꝟl ratio ponere signa no
uis preceptis/qualia vitant pitha
goram. amethiqꝫ reum. doctũqꝫ pla
tona ¶ Porro conuiuia phi͡ca om
nino castigata ⁊ suis r̃gulis limita
ta sunt vt qui versantur ĩ hijs/pos
sint nulla cibi aut potus impediẽte
molestia/suis officijs inseruire. So
bria enim sunt. ⁊ omni luxuria cas
tigata/non impediũt socratẽ/ne po
sitiuã iusticiam exequatur/a natura
li inquisitione platonẽ nõ reuocãt/
memoriam rerum gestarum non ex
cutiunt cicio. Thimeus non pro
hibetur causas omnium rerum ape
rire/nec aliquis a quocũqꝫ ṽtutis
officio retardatur. Hic nec tristitiã
nec vultum nubilum cõtingit in bo
nis ducere. nec crassum/illũ/quemã
tero/auctore lucilio/semel in vita ri
sisse scribit magnope ammirari. As
sunt vtiqꝫ voluptates. sed que lasci
uia careant. adest grauitas. sed q̃
leticiam non excludat ¶ Habent au
tẽ ⁊ hꝰ cõuiuia suas sũptuarias. vel ci
barias leges. nõ tñ vt rebꝰ. ꝫ vt p
sonis parcant Res ei quatenꝰ vtili
tas ⁊ honestas exposcit effũdere nõ
veretur Siquidẽ in eis nichil sapiẽ
ti carũ est pter vsũ ¶ Videẽ ãt btũs
iheronimꝰ ad custodiã sobrietatꝫ ci
ꝰ iocũdissima ⁊ vtilissia voluptas
ẽ egregiã statuisse cibariã legẽ. Ait
gͦ Adesse debꝫ racio. ut tales ⁊ tãtas

ſumamꝰ eſcas quibus nō oneretur
corpꝰ nec libertas aīe pregraue
tur·quia comedendū eſt· ⁊ deambu
landū ⁊ dormiendū ⁊ digerendum
ꝟ poſtea inflatis venis incentiua li
bidinis ſuſtinenda Luxurioſa res vi
nū· ⁊ contumelioſa ebrietas· Om
nis autem qui cū hijs miſcetur nō
erit ſapiens Nec tales accipiamꝰ
cibos quos aut difficulter digerere
aut cōeſtos magno ꝑtos ⁊ ꝑditos
labore doleamꝰ Olerum ⁊ pomorū
ac leguminū ꝟ facilior apparatus
eſt et arte impendijſqȝ cocoꝝ nō in
diget/ ⁊ ſine cura ſuſtētat humanū
genus·moderateqȝ ſumptus· quia
nec auide deuoratur quod irritamē
ta gule nō habet/leuiori digeſtioni
concoquitur Nemo enī vno ⁊ duo
bus cibis hijſqȝ vilibus vſqȝ ad in
flationem ventris oneratur· Que
diuerſitate carniū·et ſaporis delec
tatione concipitur cū varijs patinis
nidoribus fumāt ꝟ ad eſum ſui ex
pleta eſurie quaſi captiuos trahūt
vnde et morbi ex ſaturitate nimia
cōcitantur ⁊ multi impatientiā gu
le vomitu remediātur/et quod tur
piter ingeſſerūt/turpius egerunt·
¶ Sed forte nimis auſterꝰ videt̄
ſheronimꝰ· ⁊ cuius edicto difficili
mū ſit parere Eſto/liceat cōtempni
iheronimū/ſtoicoꝝ vileſcat auctori
tas·excludantur ꝑipathetici· dum
vel epycurꝰ voluptatis aſſertor au
diatur Teſtātur enī vt de noſtris
taceam/ſeneca·⁊ multi alij clari int̄
philoſophos· ꝙ ille oīs libros ſu
os repleret oleribꝰ ꝟ pomis· ꝟ vili
bus cibis dicēs eis eſſe viuendum·

quia carnes ⁊ exquiſite epule ingē
ti cura ⁊ miſeria preparentur· ma
iorēqȝ penam habeāt in q̄rendo: ꝙ̄
voluptatē ī abutēdo Corꝑa autem
noſtra cibo tantū ꝟ potu indigere/
vbi aqua et panis ſit/et cetera hijs
ſimilia·vbi nature ſatiſfactū Quic
quid ſuprafuerit·nō ad vite neceſſi
tatē ſpectare/ſed ad viciū voluptatꝭ
Bibere et comedere/ nō deliciarum
ardorem· ſed ſitim et famē reſtrin
gere Qui carnibꝰ veſcuntur indige
re eciā hijs que nō ſūt carniū Qui
autē ſimplici victu vtantur·eos car
nes nō requirere Sapientie quoqȝ
operā dare non poſſumꝰ ſi menſe ha
bundantiā cogitemꝰ qui labore ni
mio et cura indiget Cito expletur
nature neceſſitas· frigus et fames
ſimplici veſtitu et cibo expelli poteſt
Hec quidē epycurus·licȝ a turpi ſe
quaciū grege ꝯtraxit infamie notā
¶ Porro ariſtotiles docet a quibus
ſit voluptatibꝰ precipue abſtinēdū
Cū ergo de quinqȝ ꝑtitis ſenſuū fon
te voluptas oriatur·illam que eſt
guſtꝰ ⁊ tactus id eſt cibi ꝟ venerie
ſolam hoībus comunē dicit eſſe cū
beluis· ⁊ idcirco in pecudū ferorūqȝ
aīaliū numero habet̄: q̄ſq̄s hac fe
rarū voluptate occupat̄· Cetere ex
tribꝰ alijs ſenſibꝰ ꝓficiſcētes: homi
tm̄ ꝓprij ſūt Quis igit̄ hn̄s aliq̄d
huāni pudoris/voluptatibꝰ iſtis du
abꝰ/coeūdi atqȝ comedēdi/ q̄ hoī/
cū ſue atqȝ aſino cōes ſit gratulet̄ :
Hoc ariſtotiles Socrates autem
dicebat multos hoīes ꝓpterea velle
viuē·vt ederēt ⁊ biberent·ſe bibere/
atqȝ eſſe/vt viueret Vn̄ ſatyricus

Dũmũ crede nephas animã ꝑfer
re pudori. Et ꝓpter vitã viuendi ꝑ
dere causas. ¶ Refert valerius vini
vsũ olim romanis feminis fuisse ig
notũ. ne scilicet in aliquod dedecus
ꝓlaberẽtur. quia proximꝰ a libera
patre intẽperancie gradus ad inces
tum venerẽ esse ꝯsueuit. ¶ Conui
uiũ etiã solempne maiores ꝯstitue
runt idqꝫ caristia appellatũ est Cui
preter cognatos ⁊ affines nemo
interponebatur vt siqua inter neces
sarias ꝑsonas querela eẽt exorta.
apud sacra mense. ⁊ inter hylarita
tem animorũ ⁊ fautoribus concor
die adhibitis tolleretur Senectuti
iuuentus ita cumulatũ ⁊ circũspec
tum honorẽ reddebat. tanqͣ maio
res natu adolescentũ cõmunes pa
tres essent. Quo circa iuuenes ita
senectutẽ die vt aliquẽ ex patribus
conscriptis aut propinquũ aut pa
ternũ amicũ ad curiã deducebant.
affixiqꝫ valuis expectabant / donec
reducendi officio fungerentur Qua
quidẽ voluntaria statione et corpo
ra et animos ad publica officia im
pigre sustinenda roborabãt. breuiqꝫ
processu in lucẽ virtutũ suaꝝ verecũ
da laboris meditatiõe ipsi doctiores
erant. ¶ Inuitati ad cenã diligen
ter querebant qui nam ei conuiuio
interessent. ne senioris aduentũ dis
cubitu preaccurrerent. sublataqꝫ men
sa priores consurgere et abire patie
bantur. Ex quibus apparet cene
quoqꝫ tempore qͣ parco et qͣ modes
to sermone hijs presentibus soliti
sint vti maiores natu in conuiuijs
Ad tibias egregia super cetũ ope
ra cõprehensa carmine pangebant
quo ad ea imitanda virtutẽ alacrio
rẽ redderent. Quid hoc splendidiꝰ
quid etiã vtilius certamie? Puber
tas suum canis decus reddebat / de
functa viri cursu etas ingredientes
actuosã vitã / fauoris nutrimentis
prosequebatur. Quas athenas. qͣ
scolã que alienigena studia. huic do
mestice discipline pretulerĩ? Inde o
riebantur camilli. scipiones. fabri
cij. fabij et marcelli. At ne singula
romani imperij lumina percurrẽdo
sim longior. vero celi superioris claris
sima pars diui cesares effulserunt.
Hec valerius ¶ Sed et ipse plato
cũ esset diues. pro tẽpore tamen ⁊
conditione et thoros eiꝰ diogenes
lutatis pedibus conculcaret. vt pos
set vacare philosophie elegit acha
demiã villã ab vrbe procul non so
lũ desertã. sed etiã pestilentẽ. vt cu
ra et assiduetate morborũ libidinis
impetus frangeretur. discipuliqꝫ sui
nullã aliã sentirent voluptatẽ nisi
earũ rerũ quas discerent. ¶ Est ãt
via omnibus preclusa disciplinis.
si comes sapientie sobrietas / amo
uetur quã vtiqꝫ tenere nõ possunt.
qui clamitãt apud insulsos. omnia
siccis dura esse proposita. ¶ Ego
quidẽ noui hominẽ longe inferiorẽ
platone. nisi quia cristianꝰ est. nec
liatũ arbitror xpristiano ꝑferri vel
platone Noui inqͣ hominẽ egrota
tiuũ / morboꝝ incursu assiduo dũ ta
men non excrescant sup id quod fer
re pt gaudẽtẽ vt carnis lasciuia cõ
terat. et spẽs erigat. ⁊ roboret i ag
nitione dei. ꝯteptũ mũdi ⁊ exerciciũ

virtutis et id solum desiderantem/
dum sensus anime ⁊ corporis ser
uentur incolumes. ⁊ ipse violentia
egritudinis a gerendis non reuoce
tur/aliquod flagellū/leue tamen/
et īfirmo tolerabile/de manu domi
ni expectantem et amplectentem
Platonicā ergo et stoycā in templo
rum lucis et porticibus versabantur
vt ammoniti angustioris habitacu
li sanctitate/nichil aliud q̄ de virtu
tibus cogitarent ¶ Hāc autem me
ditationem non habent illi. quoꝝ
deus venter est ⁊ expectatio in ꝯfu
sionē. quorū gloria stercus ⁊ ignis
et vermis Videtur ⁊ apostolꝰ hijs
quos ad verā erudit philosophiam
sumptuariā legem p̄scribere dicens
Habentes victū ⁊ vestitū hijs con
tenti sumus Ceterum vt cum mei
similibus pinguiori minerua vtens
ciuius agam omnia que vsus ne
cessitatis aut vere honestatis alicu
ius in se aut in suis adhibita ratio
ne/et deducta abutendi licentia exi
git in alimentorum et indumento
rum rationem cadant. Nam et hoc
philosophia clientibꝰ suis indulget
et solius imoderationis cohibet in
temperātiam ¶ Capitulum. ix.

Qꝛ et in sacra scriptura sūt optime
ciuilitatꝭ regule ⁊ q̄ nichil virtute
ciuilius ⁊ que sunt regule ciuilitatꝭ
in conuiuijs obseruande et de vere
cundia.

Dictum est philosophiā toti
us ciuilitatis ⁊ oīm agen
dorum esse magistrā. et eo
rum que in cōuiuijs exercēda sunt of
ficia dispensare Cū sint ergo plura
ciuilitatis precepta. illius qui omnī
bus ⁊ sapiētibus ⁊ philosophis an
tecellit. ⁊ qui quouis philosopho ci
uilior est. ciuilis regula videtur me
rito āteponēda posterioribus ¶ Ait
ergo Cum inuitatus fuerꝭ ad nup
tias. noli preoccupare locū primū.
ne forte honoratior te sit īuitatus.
et dicat tibi qui te īuitauit. da huic
locum. et tūc incipias cū rubore no
uissimum locū tenere. sꝫ recū be in no
uissimo loco/vt cū te viderit qui te
inuitauit/dicat tibi. amice ascende
superius/et erit tibi gloria coram si
mul discumbentibus Deinde hunc
articulum/ quasi generali loco cōfir
mans ait Omnis enim qui se exal
tat humiliabitur. ⁊ qui se humiliat
exaltabitur Et licet religionis poti
us q̄ ciuilitatis videatur edictum:
ego religionis formam a ciuilitate
non diuido/cum nichil ciuilius sit. q̄
cultu v̄tutꝭ īsistē Ceteꝝ nec valni
ficagam admitt' legē. nec leticiā ex
clud'. nec lautiorē r̄fugit apparatū.
gule tñ irritamenta nō querit. Ait
enim Tauri mei et altilia mea oc
cisa sunt Et vbi redeūti prodigo pa
ter pius iocundū instruxit ꝯuiuium
ad ꝯciliandam leticiā/simphoniam
adhibuit ⁊ chorū. occisus est vitulus
saginatus/ et ne vestis abiecta con
uiuiū deuenustet anulus ⁊ stola mi
nistrorum officio ī vsum nudi ⁊ or
natum promitur de conclaui Si
cut ante dignis liberalitatis hostia
patent/ita sunt turpibus precluden
da Nā ⁊ fatue v̄gines licet pulsent
ad ianuā ob stulticie notam r̄pulsā
paciuntur ne forte cicātur admisse

Cōſtat enim quia turpius eijcitur
q̄ non admittitur hoſpes/et tamē
ſine nota eiatur· ſi ſua turpitudine
deformet conuiuiū· Siquidē et ille
eiectus eſt qui veſtem non habuit
nuptialē· Hec autē licet miſticū ha
beant intellectū nichilominus eciā
in ipſa ſuperficie ciuilitatis p̄ferunt
rudimenta · Nam et illud quidē fi
deliter ſonat ad litterā quod apoſto
lus precipit· Si quis frater noīna
tur fornicator/aut auarꝰ · aut ydo
lis ſeruiens ⁊ cū eiuſmōi nec abū ſu
mere · Ad hoc ergo liberali domui
ianua eſt· vt laſciuos · criminoſos ·
et infames excludat· Ad hoc ianito
rem habet/aut hoſtiariū· ne quis in
ſulſus irruat· et vt ſit qui dignos ⁊
admittēdos reuerenter excipiat· ho
neſte alloquatur· ſolacietur ignotꝯ·
inſtruat nouitatis ignaros· et cum
oportunitas fuerit ad dn̄m intro
ducat ¶ Eſt ⁊ rerꝝ copia ſine luxu/
iocūditas ſine laſciuia/ ⁊ vſꝰ rerū li
cenciōſus/ ymo liber· ſed virtute in
columi· Nā conuiuiū herodis aut
pharaonis dū īmoderatū ad geſtꝰ
ſaltatricis aut feruorē vini leticiam
concipit· fine tragico exit et homici
dio maculatur· Hoc eciā nec genti
liū grauitas approbat· ¶ Valerius
auctor eſt q̄ porcius catho/ luciū fla
miniū/ſuſtulit a numero ſenatorꝫ·
quia aliquē dampnatū/impie ſecuri
percuſſerat tempore tamē ſulpicij·
ſed ad arbitriū ⁊ ſpectaculum cōui
uantis mulieraule cuius amore te
nebatur et lecto· Sed ⁊ luciꝰ flaccꝰ
et collega eius cenſores / durioniū
ſenatu mouerunt q̄ legē de cercen
dis cōuiuiorū ſumptibus latā tribu
nis plebis abrogauerāt munſica no
te cauſa · Qꝫ eni impudenter duri
onius roſtra cōſcendit illa dicturꝰ ⁊
freni ſunt iniecti vobis quirites/nul
lo modo perpaciendi· Alligati et cō
ſtricti eſtis amaro vinculo ſeruitutꝭ
Lex eni data eſt que vos frugi eſſe
iubet· Abrogemus igitur illud hor
ride vetuſtatis rubigine obſitū īpe
riū· Eteni quid opus libertate eſt·
ſi volentibus luxu perire non licet ⁊
¶ Eſt et alia in ſacris lr̄is ciuilita
tis nota· vt ab inicio graciarū pre
cedant actiones Nā ⁊ illud conſtat
q̄ liberaliſſimus et ciuiliſſimus aut
faceciſſimus paterfamilias qui de
quinqꝫ panibus ſaciauit quinqꝫ mili
a conuiuarū panē anteq̄ frangeret
benedicere conſueuit· Sed et illud
celebre eſt ſapientis · q̄ philoſophi
a que vnicū eſt munus deorꝫ· ⁊ diſ
ciplina diſciplinarū honoranda eſt
antiloquio· ¶ Ciuile quoqꝫ eſt et
ſacris lr̄is cōſentaneū/aut omnino
ſilere in menſa vt audias ad profec
tū· aut vnde proficiant alij · aut ſi
ne culpa letentur· doctū proferre ſer
monē· Siquidē et inter comedēdū
dominus parabolas / aut verba vi
te/frequenter audientibus miſcet ·
Sunt aūt nimis triſtia/et fere ciui
litatis ignara· vbi citra voluptatem
audiendi/ ſolus venter īpletur aut
vbi clamore anſerino et ineptis fa
bulis conuiue perſtrepunt· Nec eſt
qui muſicā arceat/cū ars innocens
ſit · adeo quidē vt ſocrates in ſenec
tute eā diſcere curauerit · Cātabūt
michi dametas ⁊ luciꝰ egon ciuile ē

Saltantes satyros imitabitur al
phesibeus ad plebeia transit ¶ Illa
ergo q̄ aptiora sūt vł vicijs magis
aduersa: ꝓferēda sūt v̄ba/ ⁊ q̄ luxu
riam iugulēt. amota tamen vel te
nui suspitioē auaricie Licet in tem
perantib9 sit sopita vena īgenij nō
oīno extinctā esse correct9 polemio
testis est. Hic aūt ꝑdite luxurie ado
lescēs fuit athenis/ neq3 illecebris
ei9 tantūmodo. sed ⁊ ipsa infamia
gaudens. cū e cōuiuio nō post occa
sū solis. sed post ortū surrexisset. do
mūq3 rediens/ xenocratis p̄hi patē
tem ianuā vidisset/ vino grauis/ vn
guētis delibutus. sertis capite redi
mito/ ꝑlucida veste amict9/ refertam
turba doctoꝝ hoīm scolam e9 intra
uit/ nec cōtent9 tam deformi introi
tu/ cōsedit/ et vt clarissimū eloquiū
⁊ prudentissima p̄cepta temulētie/
lacrimis eleuaret Orta deinde/ vt
par erat oīm indignatione xenocra
tes vultum in eodem habitu cōtinu
it/ omissaq3 re quā disserebat/ de mo
destia vł tempantia loq̄ cepit Cui9
grauitate sermonis resipiscere coac
tus polemio/ p̄mū coronā capiti de
tractā ꝓiecit. paulo post brachiū in
tra palliū reduxit. Procedēte tꝑe o
ris ꝯuiualis hilaritatē deposuit/ ad
vltimū totā luxuriā exuit. vniusq3
orationis saluberrima medicina sa
nat9/ ex infami ganeone/ maxim9
p̄hs euasit Peregrinatus est itaq3
hui9 aīm9 in neq̄cia/ nec habitauit/
diuertit paululū. ꝫ nequaq̄ domici
lium fixit. ¶ Postremo vnū est ad
qđ totus p̄hi cetus tēdit intētio. s.
finis honest9. letus exitus ⁊ iocun
dus/ qui plane euenire nō poterit.
nisi p̄hia oībus officijs/ ⁊ oīm mi
nistris officioꝝ custodem adhibeat
verecundiam. que parens est/ vt ait
cassian9 oīs honesti cōsilij/ solemp
niū officioꝝ tutela. magistra inocē
tie. cara ꝓximis/ accepta alienis/ ꝑ
uatas negligēs facultates/ vt ꝯmu
nes āplificet/ omni loco/ omni tꝑe
ꝑ se fauorabilē gerēs vultū. Adeo
quidē. vt etiā inuerecundis feratur
accepta ¶ Athenis quidā vltime se
nectutꝭ. cū spectatū i theatrū venis
set/ eūq3 nemo e ciuibus sessū recipe
ret/ ad lacedemonioꝝ legatos for
te ꝑuenit/ qui hominis etatem. ca
nos ciue ⁊ annos assurgendi offi
cio venerati sunt. sedemq3 ei int̄ ip
sos honoratissimo loco dederunt/ q̄
vbi fieri populus aspexit maximo
plausu/ aliene vrbis verecundiam
comprobauit Ferunt tunc vnum e
lacedemonijs dixisse. Ergo athe
nienses quid sit rectum sciunt/ sed
id facere negligūt.

¶ Capitulum decimū De gula
conuiuandi/ sensu ⁊ fere verbis ma
crobij sumptis de libro saturnalio
rum.

Videntur forte parum ciuili
a vł supsticiosa nimis que
de sacris apicibus proferū
tur. Ceterum vt mitius agamus
nobiscum gentilium philosophorū
conuiuandi regula in medium pro
feratur. Et quidem plures in hanc
partem officiorū precepta dederūt
sed ad presens pauca sufficiunt. In
ter alios saturnalioꝝ liber p̄m9 oc
currit/ talis si recte inspiciat̄ ⁊ tāt9

vt nichil aliũde oporteat mutuari.
Cũ ergo in pñti capitulo nõ tã ves
tigiis ꝙ passib⁹ discernim⁹ imitari
⁊ ex opulentia promptuarij sui/cel
lule nr̃e supplere angustias. Siqui
dem cõspicu⁹ est in sententijs. in ver
bis floridus / ⁊ tanta moꝝ venus
tate redũdans: vt ĩ institutiõe con
uiuij ⁊ dispensatiõe/ socraticam vi
deatur ꝓpinare dulcedinẽ ¶ Aliter er
go. Sicio phiam q̃ rerum oim mo
deratrix est hoc primũ obseruaturã
vt secum estimet p̃sentium ingenia
cõuiuarũ ⁊ si plures ꝑitos vel saltẽ
amatores sui in cõuiuij societatẽ re
periat sermonẽ de se paciet̃ agita
ri. q2 velut pauce littere mute disp̃
se inter multas vocales in societatẽ
vocis facile mãsuescũt / ita rariores
imperiti gaudentes ꝯsortio ꝑitoꝝ.
aut cõsonant siqua possunt aut rerũ
taliũ capiũtur auditu Si vero plu
res ab institutione discipline ei⁹ a
lieni sunt prudẽtib⁹ qui pauciores
interesũt sauciet dissimulationẽ sui.
⁊ paciet̃ loquacitatem maiori ꝑti
amiciciorẽ sonare. ne rara nobilitas
a plebe tumultuosiore turbet̃. Et
hec vna est de philosophie v̾tutib⁹
Quia cũ orator non aliter nisi orã
do ꝓbetur/ phus nõ min⁹ tacẽdo ꝓ
tempe ꝙ loquendo ꝓbatur. ¶ Sic
ergo pauci qui aderunt doctiores in
cõsensũ rudis consortij. salua ⁊ itra
se q̃stione migrabũt. vt oĩs discor
die suspitio facessat Nec mirũ si doc
tus faciet quod fecit quondã pisistra
tus. athenarum tyrãnus. Qui cũ
filijs suis rectũ dãdo consilium non
obtinuisset assensum. ⁊ ideo esset ĩ

simultate cũ liberis. vbi hoc emu
lis causã gaudij fuisse cõꝑisset ex
illa discordia sꝑãtib⁹ in domo reg
nant̾ posse nasci nouitatẽ. vniũsita
te ciuium conuocata ait succensuisse
se filijs q̃dẽ nõ acq̃escentib⁹ p̃ris vo
lũtati Sed hoc postea sibi visũ esse
paterne apti⁹ pietati vt in s̃niam
liberoꝝ ipse concederet. Placet igi
tur omnis ciuitas regis sobolẽ cũ
p̃re concordẽ. Hoc cõmẽto spem de
traxit insidiantib⁹ regnãtiũ quieti.
Ita in oĩ genere vite. p̃apueq̃ in le
ticia cõuiuali oẽ quod videtur abso
nũ in vnam soni concordiã salua in
nocẽtia redigendũ est. Sic agatho
nis conuiuiũ. q2 socratas phedros
pausanias ⁊ hisimacos habuit: v̾
bũ nullũ nisi phisicũ sensit At vero
altioni. vel didonis mensa/quasi so
lis apta delicijs habuit hic iopã.
illa polipheniũ cythara canentes.
Nec deerant apud altionem salta
tores viri. ⁊ apud didonẽ brichias
sic hauriens merũ: vt se totũ sup̃flu
a eius infusione ꝓlueret. ¶ Nõne
si q̃s/aut inter pheatas. aut apud
penos sermones de sapiẽtia eruditos
cõuiualib⁹ fabulis miscuisset ⁊ gra
ciam illis cetib⁹ amicam ꝑderet. et
in se plane iustũ risũ moueret? Er
go p̃ma obs̾uatio ei⁹ erit estiare cõ
uiuas: deiñ vbi locũ patere sibi vide
rit nõ de ip̃is ꝓfũditat̾ sue it̾ pocu
la secretis loq̃t̾ nec nodosas ⁊ ãxi
as. ꝫ vtiles q̃dẽ faciles tñ mouebit
q̃stiones. Nã sicut int̾ illos q̃ hoc
exercicij gen⁹ hñt ĩ medijs saltare
cõuiuijs Si q̃s vt se ãpli⁹ exerceat/so
dales vel ad cursũ vel ad pugillatũ

lacessiuerit q̄si icpt9 relegabit̄ ab a
lacritate ꝯuiuiȷ̄ Hic apd̄ mēsā quā
doq̧ pħandū est· vt crateri liquore
ad leticiā nati adhibeat̄/nō mō nim
pharū sed musarum quoq̧ āmixtio
ne tēperies· Nam si(vt fateri neces
se est)in omni conuentu· aut tacen
dum est aut loquendū queramus si
lenciū ne ꝯuiuiȷ̄s inoportunus ser
mo conueniat· Si eni vt apud
athenas·athicas/ariopagite tacen
tes indicant ita int̄ epulas oportet
sileri non est vltra querendū inter
mensas philosophandū sit nec ne
Si vero non erunt muta conuiuia·
cur vbi sermo ꝑmittitur honestus
sermo ꝓhibetur· maxime cū nō mi
nus ꝙ̄ dulcedo vini hylarent verba
ꝯuiuiū? Quid hoc inq̄s ad phiaꝫ:
ymo nichil tā cognatū sapie· ꝙ̄ locꝭ
et tꝑibus aptare sermones· ꝑsona
rum que aderunt estimatiōe in me
diū vocata· Alios eni relata incita
runt exempla virtutū· alios bene
ficioꝝ· nōnullos modestie· vt ⁊ qui
aliter agebant sepe auditis talibus
ad emendationē venirent· Hic aūt
viciȷ̄s irretitos si et hoc in ꝯuiuiȷ̄s
exegeit loquēdi ordo/feriet philoso
phia non sentientes vt liber pater
tyrso ferit· ꝑ obliquationē circūfuse
hedere latente mucrone· q2 non ita
profitebitur in ꝯuiuio censorē· vt
palam vicia castiget· Ceterū hiȷ̄s
obnoxiȷ̄ repugnabunt· et talis erit
conuiuiȷ̄ tumultus vt sub huiusmo
di inuitati videantur edicto Quod
superest leti bn̄ gestis corpora reb9
ꝓcurate viri ⁊ pugnā sperate parari
Ergo si oportunitas necessarie

reprehensionis emerserit· sic a phi
losopho ꝓficiscetur· vt ⁊ tecta ⁊ effi
cax sit· quid mirū si feriat sapiēs· vt
dicto non sentiētes/ cū interdū sic re
prehendat· vt reprehensus hylaret̄
Nec tamen fabulis suis sed interro
gationibus quoq̧ vim philosophie
nichil ineptū loquētis ostendet·
Hanc ergo null9 honest9 actus lo
cus vel/ null9 cetus excludat que ita
se aptat· vt vbiq̧ sic appareat neces
saria tāꝙ̄ abesse illā nephas fuerit
⁊ pt9 pauca lectoris et stomacis dif
ferentiā facit q̄ sic interdū ꝓferuntur
a sapiēte· vt nōmodo amaritudine
careant· sed afferāt tempestiuā dul
cedinē· Deinde interrogandi ciuili
tatē· vel faceciā docet· Qui vult er
go amen9 eē ꝯsultor/ea iterroget·
que sūt interrogato facilia respōsu·
⁊ que scit illū sedula exercitatiōe di
dicisse Gaudet eni quisq̧ prouoca
tus ad doctrinā suā in mediū profe
rendā· q2 non vult latere quod didi
cit maxime· si scientia quā labore q̄
siuit cū paucis illi familiaris ⁊ plu
rimis sit icognita· vt de astronoīa
vel dyaletica· ceterisq̧ silib9 Tūc
eni videtur fructū consequi laboris·
cū adipiscūtur occasionē publicādi
que didicerāt sine ostentationis no
ta qua caret q̄ non ingerit· ꝫ inuita
tur vt ꝓferat· Cōtra magne ama
ritudinis est· si corā multis aliquē
interroges quod non optima sciētia
quesiuit· Cogitur eni aut negare
se scire quod extremū verecūdie dāp
nū putāt· aut respondere temere/se
euentui veri falsive ꝯmittē· Vn̄ se
pe nascit̄ iustitiae ꝓditio et oīe hoc

infortuniũ pudoris sui imputat con
sulenti Necnõ et qui ambierũt ma
ria ⁊ terras. gaudẽt cum de ignoto
multis. vel terrarũ situ. vel sinu ma
ris interrogantur. libẽterq; respon
dent. et loca describũt modo verbis
modo radio/gloriosũ putantes que
ipsi viderant aliorũ oculis obicere.
Quid duces. vel milites ꝗ fortiter
a se facta semꝑ dicturiũt et tñ tacẽt
arrogãtie metu Nõne hij si vt hec
referant inuitentur/ mercedem sui la
boris estimant persolutam/remune
rationem putãtes iter volẽtes nar
rare que fecerant Adeo autem id ge
nus narrationis habet quendã glo
rie saporẽ. vt si inuidi vel emuli for
te presentes sint / tales interroga
tiones obstrepẽdo discutiãt et alias
inserẽdo fabulas / prohibẽt illa nar
rari. que solent laudẽ creare narrãti
¶ Pericula quoq; p̃terita vel erũp
nas penitus absolutas qui euasit.
vt referat gratissime ꝓuocatur Nã
qui adhuc in ipsis vel paululũ deti
netur. horret ãmonitionẽ ⁊ formi
dat relatum vt virgilius Forsan et
hec olim meminisse iuuabit Iuuat
si quẽ dicere iusseris amici sui repen
tinam felicitatẽ quã sponte non au
debat. vel dicere vel tacere/modo iac
tãtie/modo malicie metu Qui ve
natibus gaudet interrogatus de sil
ue ãbitu. de ambage lustrorũ. de ve
nationis euẽtu Religiosus si adest
da illi referendi copiã: quibus obser
uationibus meruit auxilia deorum
ꝗtus illic cerimoniarum fructus. quia
et hoc genus religionis/ estimãt nu
minum beneficia nõ tacere. adde. ꝗ
volũt se amicos numinibus estima
ri Si vero ⁊ senex p̃sens est habes
occasionem qua plurimũ illi contu
lisse videaris si eum interroges vel
que ad illum õnino non pertinent
Est enim huic loquacitas etati famu
liaris ¶ Vt vero ad scomata redea
mus illa que plus vrbanitatis ⁊ mi
nus amaritudinis habẽt. sunt inter
iaciẽda conuiuijs vt sũt illa de nõnul
lis corporum vicijs aut parum aut
nichil gignẽtia doloris. vt si in cal
uitium cuiusꝗ dicas aut nasum. vel
curuam erectionem dicas. seu socra
ticam depressionẽ. Hec enim ꝗto
minoris infortunij sunt: tanto sua
uius ledunt Cõtra oculorum orbi
tas nõ sine excitatione cõmotionis
obiciatur Quippe antigonus rex the
ocritũ chiũ de quo iurauerat ꝗ par
surus esset. occidit ꝓpter scoma ab
eodẽ de se dictũ Cũ enim q̃si puniẽ
dus ad ãtigonũ raperetur/solãtib9 eũ
amicis ⁊ spẽ pollicẽtib9 ꝗ oĩo demẽ
tiam regis experturus esset. cum ad
oculos eius venisset. respondit Er
go impossibilem michi dicitis spem
salutis Erat aũt antigon9 vno or
batus oculo. ⁊ ĩportuna vrbanitas
maledicacẽ luce ꝓuauit ¶ Nec nega
uerim philosophos quoq; ĩcurrisse
per indignationẽ hoc genus scoma
tis Nam cum regis libertus ad no
uas diuicias nuper erectus philoso
phos ad conuiuiũ congregasset ⁊ ir
ridendo eorũ inutiles questiones sci
re se velle dixisset cur ⁊ ex nigra ⁊ ex
alba faba pulmẽtũ vnius coloris edas
Audiens philosoph9 indigne ferẽs
Tu nobis inquit absolue. cur et

de albis et de nigris loris similes
macule gignantur. ¶ Commendat
scoma ⁊ conditio dicentis si in eadē
causa sit. vt si aliū de paupertate pau
per irrideat. si obscure natū natus
obscure. Nam tharseus amphias
cū ex cetolano diues eēt. ⁊ in ami
cum quasi degenerē nōnulla dixissꝫ/
mox subiecit. sꝫ et nos de eisdē senu
nibus sumus ⁊ oēs pariter letos fe
cit Illa vero scomata directa leticia
eū in quē dicit' infundunt. vt si vi
cū forte vituperes quasi salutis sue
ꝓdigū. ⁊ ꝓ alijs mori volentē Aut
si obieceris liberali q res suas ꝓfū
dat/ minꝰ sibi q̄ alijs cōsulēdo Sic
⁊ dyogenes antistenē cinicū mgr̄m
suū solebat velut vituperādo laudarē
Ipse me aiebat mendicū fecit ex di
uite ⁊ pro domo ampla fecit habita
re in dolio. ¶ Melius aūt dicebat ista
q̄ si diceret gratus illi sū. quia me
philosophū ⁊ cōsūmate virtutis vi
rū fecit. Ergo cū vnū nomē scoma
tis sit/ diuersi in eo continentur ef
fectus. Ideo apud lacedemonios in
ter cetera exacte vite instituta. hoc
quoqꝫ exercicij genus a ligurgo in
stitutū est. vt adolescētes ⁊ scomata
sine merore dicerent et ab alijs in se
dicta perpeti discerent Ac si q̄s eoꝝ
in indignationē ob tale dictū ꝓlapsꝰ
fuisset/ vlterꝰ ei in alterū dicere nō
licebat ¶ Verꝫ qꝛ leticie in conuiui
is frequēter insidiatur ira. ab huius
modi dictis temperandū est ⁊ ques
tiones conuiuales in omnes propo
nende sunt aut soluende Quod ge
nus veteres ita iudicium non puta
runt/ vt ⁊ aristoteles/ aliqua de ip

sis scripserit/ ⁊ plutharchus/ ⁊ apu
leius cū frontone. Nec cōtempnen
dum sit quod tot philosophātiū me
ruit cura. ¶ At in exercicio rethoꝝ
oratorūve foro. longe cōmodiorem
habent scomata locū. Quippe vbi
motus aduersarij sepe proficit ad
triūphū Vnde ⁊ hec ciceroni perfa
miliare fuisse traditur. Ipsis quoqꝫ
ledorijs crebro in cōtentionibus fa
miliaris est. dū tamē ad probra nō
perueniant. que ⁊ si non quiescant
fauore litigantis. cessare tamē debēt
ob reuerentiā iudicis et auditorum
Offenditur enī quibus est equus/
⁊ pater ⁊ reus si quis nisi euidentissi
ma ratione ad probra ꝓsiliat. Sꝫ
⁊ qui ea sustinet pacienter ⁊ fauorē
omniū ac temperantiā visus est me
ruisse. Conuiuia ergo ledorias ex
cludūt. ne felle carū tota cōuiualis
dulcedo amarescat. Ad id quod hy
laritatē conciliat modestie cōsciam/
vndiqꝫ conquirendū. Iocus enī co
mis ⁊ venustus/ conuiuantiū risus/
oībus parentetiis iocūdior est. Si
quidē eleganter licet in persona de
risoris ethicus ait. Sed cōuiuato
ris vti ducis ingeniū res aduerse nu
dare solent celare secūde. ¶ Sed ⁊
vini indulgentia/ licet dici soleat qꝛ
siccis deus omnia dura proposuit/
modum habet ⁊ si fuerint qui pla
tonis auctoritate ea passim credide
rint haurienda/ laudibus arguitur
vini vinosus homerus. Et plato
ab eisdem vinosus conuincitur exti
tisse. Certum est vtrumqꝫ eorum
vini laudasse vsum. quod ⁊ natu
ram roborat ⁊ ingenium acuit/ ⁊

ad res agendas animū remissū acce
dit. At platonē inter minuta et mo
desta pocula iocūdiorē liberaliorēqꝫ
ciuitationē probasse fidelꝰ tradit /
q̄ fieret sub q̄busdā q̄si arbitris sobri
isqꝫ magn̄is ꝯuiuiorꝫ Et hoc est qđ
in p̄mo et scđo de legibꝰ nō inuti
le iuris esse decernit. Nā et modi
cis honestisqꝫ inter bibendū tenussi
onibus refecta integratiqꝫ aīos ad in
staurāda sobrietatis officia existima
uit/redditosqꝫ sensim leciores/ad in
tentiōres cursꝰ capessēdas fieri abi
liores/et simul siqui penitus in hijs
affectionū cupiditatūqꝫ errores in
essent quos celaret alios qui pudor
reuerens oīa ea sine graui periculo
libertate data per vinū detegi. et ad
corrigendū medendūqꝫ fieri oportu
niora. Atqꝫ hoc plato ibidē dicit.
non diffugiendas esse hmōi exerci
tationes aduersū vini violēciā pro
pulsandā. Neqꝫ illū vnq̄ continen
tem prorsꝰ aut temperantē satis fi
deliter visū esse cui vita non inter
ipa errorū pericula et in medijs vo
luptatū illecebris explorata sit. Nā
cui licēcia grēqꝫ oēs ꝯuiuiorꝫ incogni
te sint quiqꝫ illarū oīo expers sit. si
eū forte ad participandas hmōi vo
luptates. aut volūtas tulerit. aut
casꝰ induxerit. aut necessitas impu
lerit. mox deliniri et capi. neqꝫ mē
tem eius animūqꝫ consistere. Con
grediendū igitur est et tanq̄ in acie
quadā cū voluptarijs rebus. cūqꝫ is
ta vini licencia cominus decernen
dum. vt aduersus eos non fuga nō
absentia simus tuti. sed vigore ani
mi et constanti presencia/moderato

qꝫ vsu/ temperantiā cōtinentiāqꝫ tu
eamur. et calefacto simul refotoqꝫ
aīo si quid in eo vel frigide tristitie.
vel torpentis verecūdie fuerit ablu
amus. Poterit auctoritas plato
nis mouere q̄plures sed nimis mi
chi arduus/et temerarius/infirmio
ribus aīs videtur cū bacho/ymmo
et cū quauis voluptate congressus.
Vir loth vir iustus et modestus q̄
de sodomorū eriperetur incendio im
pellēte vini stimulo corruit in inces
tum. Vir noe femora denudauit
fide et perseuerantia boni/subtractꝰ
diluuio. Alter humani generis pa
ter. et salutis opifex/quis tuto con
greditur? nisi forte seip̄m tantis pa
tribus ducat preferendū. vt tamen
platonis non reluctemur edicto con
gredi cū voluptate sit fortius dum
tamen sit tutius fugere et illius de
clinare conflictū. Nec memini inuenis
se quēq̄ de prouocatoribus volup
tatū quē nō legerī cecidisse. Eo for
te spectant figmenta poetica. que or
gia sine furore transacta nō reuolūt
nec erubescūt sacra bachi cruore par
ricidij/et multiplicibus flagicijs ma
culare. Est preterea in conuiuijs
obseruandū. vt instruende familie
et domus regende cura. et seruilis
obsequij / moderatio vni alicui de
mandetur ne quid ineptū et impara
tum appareat. ne quid stupendum
aut erubescendū emergat. ne domi
nū oporteat ad se gerendorū reuoca
re sollicitudinē. et vt dici solet quasi
in humeris portare conuiuas. Vi
tet eciā qui conuiuia cautus esse vo
luerit / consiliandi consuetudinem

verbiqꝫ secreti faciendi morem · eo
ꝙ in conuiuijs · id est iocūdo amicoꝝ
cōuiuātiū cetu debet oīa esse nuda ·
⁊ in amore ⁊ fide nichil debet esse
abscōditū · sed si fieri posset oculos
in pectora sua inuicē mutuo trāsfer
re cōspectū · Nullꝰ enī locus aci tan
dis consilijs · aut vix vllꝰ ineptior
est · Siquidē verba secreta solent as
sidentibꝰ exclusis esse molesta Nā
ipā exclusio habet ymaginem diffi
dentie · ¶ Sed in hijs que palā di
cūtur fideliter exequendū erit ; qd̕
in libro primo de analogia scripsit
gayus claudiꝰ cesar vir excellentis
ingenij magneqꝫ prudētie · Ait enī
Tanq̄ scopulum naute fugiunt ·
sic fugiēdū est infrequēs ⁊ isolēs v̕
bū · ¶ Et quidem numerū cōuiuarū
expͣsserūt antiqui · vt nec paucioēs
essent q̄ gracie que clauduntur ter
nario nec plures q̄ muse id est no
uem · aut in sūma graciarū ⁊ musa
rum expleret numerū ad duodena
nariū ascendentes · Optinuit tamē
apud eos qui rectiꝰ intuētur · vt in
hijs officium patrisfamilias latissi
me pateat

¶ Cpl'm vndecimū De molestijs
et oneribꝰ coniugiorū scd̕m iheroni
mū ⁊ alios phōs · ⁊ de pruicie libi
dinis · ⁊ de muliere ephesina simuli
um fide ·

Sicut ergo sobrietas in cō
uiuijs necessaria est ita re
bus oībꝰ necesse est adesse
modestiam · Si quidē de saturitate
libido de libidine imūdicia ⁊ mul
tiplex pruicies generatur At ex hijs
nichil nisi dolor penitudinis seq̄tur
⁊ bene agitur cū meretibꝰ si fructu
osa sit penitudo · vnde hebetati cor
dis videtur opinio · que sine exple
tione libidinis diffinit pfectam nō
esse voluptatem · Traditur hoc sē
sisse epycurus · sed quicquid gregis
illiꝰ grunniant sues tam imundā et
tam funestam vocē nulli phōrum
arbitror placuisse · nedū epycuro q̄
tantus fuit · vt inter phōs propri
am fecerit sectam · Sunt eius aucta
re seneca egregia multa que passim
possunt apud phōs inueniri · ⁊ pro
parte expͣssa sunt ⁊ gesta in libro q̄
de vestigijs siue de dogmate phōꝝ
inscribitur · ¶ Silleni senis iuuete
rati videtur amentia pocius q̄ snīa
phi/et ē certe asello cui isederat bru
cior/ cui hoc nequicia potuit suadere
Idipm forte innuūt figmēta gētiliū
q̄ delitū senē vino estuātē · alijs natu
re obtēperantibꝰ ⁊ quiete fessa recre
antibꝰ corpa locide/ p̄ ceteris captū
refert/ ⁊ tādē cū oīm irrisiōe quē nec
etas nec verecūdia refrenabat asini
sui rugitu reuocatū Ois ergo vo
luptas libidīs turpis est · ea excep
ta que excusatur federe coniugali ⁊
indulte licētie bnficio quicquid eru
bescentie poterat inesse abscondit ·
vnde ⁊ nuptie a nubendo dicā maio
res tradiderunt · q2 pudenda huma
ne infirmitatis nubit · id est abscō
dit · vt ait nonius marcellus indul
gentia legis · Inoleuit etiā cōsuetu
do · vt quos in cōmerciū carnis / ec
clesie iūgit auctoritas · pallio velen
tur altaris ā alio ab ecclīa ꝯstituto ·
vt thorꝰ q̄ xp̄o ꝯciliāte ꝯstruit' sit i fi
de castitatis fragilitatis sue maculas

contegat· vt totꝰ sit probri aut cō
fusionis ignarus · Preferuntur et
faces · lampades · et luminaria ac
cenduntur · qr genuinum thorum
qui palam et non sua libidine vr
gente · sed honesta consentientiū
voluntate sternitur · decus boni con
iugalis illustrat · Nam et hymene
us lucē amat · ꝛ alacer pharetrat
puer cupido furtiuam succendens
flammā latebras et angulos q̄rit
¶ Licet autē honesta sit ꝛ vtilis co
pula maritalꝭ · angustie tn̄ letitiā se
rudiorē ē · parit enī ī dolorē vel filios ·
nec aliquē fructū ꝓducit quē non a
maritudo p̄cedat aūt sequatur · Pn̄
referēte valerio · Socrates humane
sapientie q̄si quoddam terrestre ora
culū · ab adolescentulo quodā cōsul
tus vtrum vxorē duceret · an se om
ni matrimonio abstineret · Rn̄dit
eū vtrū eorū fecisset acturū pn̄iam ·
hic te inq̄t sollicitudo · hic orbitas ·
hic generis interitꝰ · hic heres alie
nꝰ excipiet · illuc ꝑpetua sollicitudo ·
contextꝰ querelarū / dotis exprobra
tio · affiniū graue supciliū · garrula
socrꝰ · lingua subsensoria al eni ma
trimonij / incertꝰ liberorū euētꝰ Nō
passus est iuuenē in cōtextu rerum
asperarū q̄si lete materie facere de
lectū · Cōcinit in hūc modū totus
fere phantiū chorus · vt si qui xpi
ane religionis abhorrēt rigorē · di
cant vel ab ethnicis castitatē · Non
tamen qd̄ cōiugali detraham casti
tati · sed centesimū · vel sexagesimū
fructū licet de radice tricesimi oriāt
minime arbitror tricesimo cōponē
dū · Zeno epitetus aristoteles cri
tolaus et epycateorū q̄plurimi tra
dūtur posteris hāc publicasse sniaz
¶ Fertur auctore iheronimo aure
lus theophrasti liber de nuptijs in
quo q̄rit an vir sapiens ducat vxo
rem · Et cū diffinisset si pulchra es
set · si bene morata · si honestis parē
tibꝰ orta · si ipse sanꝰ ꝛ diues sic sapi
entē aliqñ ire matrimoniū · statim
intulit · Hec autem raro vniuersa
in nuptijs concordant · Non est igiē
vxor ducenda sapienti · p̄mū enim
impediri studia ph̄ie · nec posse quē
tā libris et vxori pariter inseruire ·
Multa esse que matronarū vsibus
necessaria sunt · p̄ciose vestes · aurū ·
gemme · sumptus · ancille · supellex
varia · lectice ꝛ exedra deaurata De
inde ꝑ totas noctes garrule cōquest
tiones · Illa ornatior procedit in pub
licū · Hec honoratur ab omnibus ·
Ego in cōuentu feminarum misel
la despicior Cur aspiciebas vicinā?
Quid cū ancillula loquebaris? De
foro veniēs quid attulisti? nō ami
cum habere possumꝰ · non sodalem ·
Alterꝰ amorem suū odiū suspicat
¶ Si doctissimus preceptor in qua
libet vrbium fuerit · nec vxorem re
linquere · nec cū sarcina ire possumꝰ
pauperem alere difficile ē · diuitem
ferre tormentum · ¶ Adde q nul
la est vxoris electio sed qualiscun
qꝫ obuenerit habenda · si iracun
da · si fatua · si deformis · si super
ba · si fetida · quodcunqꝫ vicij est
post nuptias discimꝰ Equꝰ · asinꝰ ·
bos · canis ꝛ vilia mācipia · vestes
quoqꝫ et lebetes · sedile ligneum ·
calix et vrceolꝰ fictilis / probantur

priuꝰ. et sic emūtit. sola vxor non
ostenditur. ne ante displiceat q̃ du
catur Attendēda est semꝑ eiꝰ facies
et pulchritudo laudāda. ne si alterā
aspexeris. se estimet displicere Vo
canda dn̄a. celebrandꝰ natalis eiꝰ.
iurandū per salutem eius. vt sit su
perstes/optandum. honoranda nu
trix eiꝰ et gerula. seruꝰ paternus. ⁊
alūpnus. et formosus asseda. et ꝓ
curator calamistratus. et in longā
securamqꝫ libidinem exsectꝰ spado.
sub quibꝰ nominibus adulteri deli
tescunt Quoscūqꝫ illa dilexerit in
grati etiā amādi Si totā ei domū
regendam cōmiseris. seruiēdū est ei
Si aliquid arbitrio tuo reseruaue
ris. fidem sibi nō haberi putabit. ⁊
in odium ac iurgia vertetur. et nisi
cito cōsulueris parabit venena Anꝰ.
et aurifices et ariolos et institores
gemmarum. sericarūqꝫ vestium si in
tromiseris: periculū pudicicie est. si
prohibueris suspicionis iniuria
¶ Verū quid prodest etiam diligens
custodia. cum vxor impudica seruar
ri nō possit. pudica nō debeat? Infi
da enim custos est castitatis necessi
tas et illa pudica vere dicenda est.
cui licuit peccare si noluit Pulchra
cito adamatur. feda facillime concu
piscit Difficillime custoditur quod
plures amant Molestū est possidere
quod nemo habere dignetur Mino
re tamen miseria deformis habetur
q̃ formosa seruatur. nichil tutū est
in quo totius populi vota suspirāt
Alius forma. alius facetus. aliꝰ in
genio. alius liberalitate sollicitat.
aliquo modo expugnatur quod vn
diqꝫ incessitur Qꝫ si ꝓpter dispēsati
onem domus et languoris solacia/
⁊ fugam solitudinis ducuntur vxo
res/multo melius dispensat seruꝰ
fidelis/obediens auctoritati dn̄i/⁊
dispensationi eius obtemperans.
q̃ vxor/ que in eo se estimat domi
nam: si aduersus viri fecerit volun
tatem id est quod placet. nō quod
iubetur. Assidere autem egrotanti
magis possūt amici/ ⁊ vernule bene
ficijs obligati q̃ illa que vobis la
crimas suas imputet/et hereditatē
spe vendat illuuiē ⁊ sollicitudinem
iactans languenter animū desperati
one conturbet Qꝫ si languerit. co
egrotandum est ⁊ nunq̃ ab eius
lectulo recedendum Aut si bona fu
erit ⁊ suauis vxor que tamē rara a
uis est cum parturiēte gemimus. cū
periclitante torquemur. Sapiens
autem nunq̃ solus esse potest habet
se cum omnes qui sunt. quiqꝫ vnq̃
fuerunt boni. ⁊ animū liberum quo
cūqꝫ vult transfert Quod corpore
non potest cogitatione cōplectitur.
Et si hominū inopia fuerit loquit̃
cum deo Nunq̃ minus solus erit.
q̃ cum solus fuerit ¶ Porro libero
rū causa vxorem ducere. vt vel no
men nostrū non intereat. vel habea
mus p̄sidia senectutis et certis vta
mur heredibꝰ stolidissimū est Quid
eī ad nos ꝑtinet recedētes e mūdo
si noīe nostro aliꝰ nō vocetur. cū ⁊
filiꝰ nō statī vocabulū pr̄is referat.
⁊ inumerabiles sint qui appellen
tur eodem nomine? Aut que senec
tutis auxilia nutrire domi. qui aut
prior te forte moriat̃. aut ꝑuersis

moribus sit. aut certe cū ad maturā
etatē peruenerit. tarde ei videaris
mori? Heredes aūt meliores ⁊ cer-
ciores sunt amici ⁊ ꝓpinqui quos iu
dicio eligas. ꝗ̄ quos velis nolis ha
bē cogaris. Licet certa hēditas sit dū
adviuis bn̄ vti substātia tua. ꝗ̄ tuo
labore quesita in incertos vsus reli
quere. Hec ⁊ huiusmodi theophras
tus que vel sola matrimoniorū an
gustias ⁊ calamitates exquisite dul
cedinis sufficiūt explanare. ¶ Date
fertur dixisse. p. clodiꝰ. quia impro
be neptunū accusat qui iterū naufra
gium fecit. At nō illud ineleganꝰ
diceretur quia iprobe venerē causarẽ
aduersā. qui secūdam ducit vxorem
Quis enī ei ꝯpacietur qui semel ex
utꝰ a vinculis se reuoluat ad cathe
nas? Plane indignus est liberta
tis honore ⁊ quiete/ qui ad excussū
seruitutis iugum recurrat. Unde mō
stris simile est ꝙ hij qui non modo
philosophie. sed ⁊ religionis sibi vē
dicant nomen arceri nequeunt ab
amplexibus mulierum. Sepe ete
nim qui anteꝗ̄ nomen profiteretur
alterutrum. si tamen hec religio sci
licet ⁊ philosophia. numerū faciūt.
cum sine religione nemo recte vale
at philosophari ꝯtinentissime vixit. cū in a
liquē gradū promotus est nactusq̄
quietem prime ⁊ sūme deliberacioīs
acumē exercet/in eligenda vxore uel
ducenda. aut qd̄ nequiꝰ est. vicinoꝝ
matrimonia sollicitare ⁊ corrūpere
nō veretur. Erūpit iterdū inuerecūn
da intemperies mulierū. quia vt scri
bit herodotus. mulier cū veste depo
nit ⁊ verecūdiā. Erūpit inquā impu

dens. ⁊ i facie erubescentiū populo
rum genialis thori reuelat et denu
dat archana. ⁊ de mariti frigidita
te. conqritur allegās hāc sufficientē
⁊ euidentē repudij ⁊ diuorcij causā
ꝙ seminur est ⁊ iutilis matrimonio
qui nō est promptꝰ ad coitū. ¶ Ele
ganter quidē gaufridus de herodū vil
la familiaris nimis vnius taliū in
causa huiusmodi confudit audaciam
Cū enī ei datus esset patronꝰ a iudice
celebraturo vt putabatur diuorciū/
⁊ mulier generosa audientibꝰ ami
cis ⁊ suffragatoribus/aduocato vt
sit diligenciꝰ merita cause sue expo
neret/scrutatꝰ est ab ea vir prudēs
an alium maritum quādoq̄ habue
rit. Qd̄ cum illa negasset quesiuit
iterum an adhuc virgo esset dicens
hoc sibi inquisitu et scitu pernecessa
rium. ne a discreto iudice caperetur
occasione aliqua i sermone. Illa ve
ro hoc verecunde tamē eo ꝙ sibi nō
bene credebatur asseruit. Et ille an
simul de nocte dormire ꝯsueuerint.
⁊ se inuicem osculari et amplexari
maritus et ipsa/inquisiuit. que illa
cum omnia fateretur. vnde ergo in
quit patronus noster virgo pudicissi
ma prudentissima et pudoratissima
ꝙ efficacem tecum nō impleuerit
virum. ⁊ totius matrimonij iura ꝑ
soluerit? Quis te docuit. quid sit
coitus. vt eum tecum coijsse neges
inter tot oscula. tot amplexus qui
te pro libitu quociens voluit ꝑtrac
tauit licencia maritali? Nam ⁊ que
dam animantia certū est se inuicē os
culādo misceri. alia se tangēdo tenu
iter ꝯcipiūt ⁊ sic q̄ suo ꝯuidāte calore

ab aere temperato impregnātur ⁊
pariūt. Hec audiens illa tandē eru
buit. hoc solū dicens se quid ad hu
iusmodi captiones responderet nō
habere. Sed bene cū philosophan
tibus .i. cum clericis agitur. ꝙ ne
mo eorū frigidꝰ est. aut in iudicio ꝑ
fusꝰ huiusmodi macula ¶ Cicero
rogatus. vt post repudiū terentie /
sororem hircij duceret. ōnino facere
supersedit dicens non posse phie et
vxori pariter operam dare. ¶ Philip
pū regem macedonū cōtra quem de
mostenis tonāt philippice / introeū
tem ex more cubiculū vxor exclusit
irata. Qui exclusus tacuit ⁊ iniuriā
suam verso tragico consolatus est.
¶ Gorgias rethor librum pulcher
rimū de concordia grecis tunc inter se
dissidentibꝰ recitauit olimpie. Cui
melancius inimicus eius. hic nobis
inquit de concordia precipit qui
se ⁊ vxorem et ancillulam tres in v
na domo concordare non potuit. E
mulabatur quippe vxor eius / ancil
lule pulchritudini ⁊ castissimū virū
cotidie iurgijs exagitabat. Unde
vt cesset inuidia et quies matrimo
nij reformetur. dicti ceribus in consue
tudinem versum est .. ne quam in do
mo habeant pulchriorem ¶ Socra
tes cum duarum vxorū iurgia vel
let reprimere. nouissime in eum ver
terunt impetum. et male mulctatū
fugientēq; diu persecute sunt. ⁊ a so
lio in quo morabātur. postmodum
lotio perfuderunt ¶ In muliebrē le
uitatem ab auctoribus passim mul
ta scribuntur. fortasse falso interdū
fingūtur plurima. nichil tn̄ ipedie
tridentem dicere verum ⁊ fabulosis
narrationibꝰ quas philosophia nō
recipit exprimere q̄d obesse possit in
moribus Ex hijs enim liquet ꝙ fa
cile ament / quanta oderint leuitate
ꝙ cito obliuiscūtur affectuū. ⁊ na
ture imemores interdū in filios ar
mentur. interdum in viscera sua.
¶ Sūt alique pudicissime licet sa
tyricus dicat qm̄ rara auis in terris
nigroq; simillima cigno mulier ex
acte castitatis Et tragicus nullam
esse feminam tā pudicā que ꝑegri
na libidine vsq; ad furorem nō ac
cendatur ¶ Matrona quedā referēte
petronio ephesi / tam note erat pu
dicicie. vt vicinarū quoq; gentiū fe
minas ad spectaculum sui euocaret
Hec ergo cū virum extulisset non
cōtenta vulgari more funꝰ prosequi
crinibꝰ sparsis et turbatꝫ. ā nudatū
pectꝰ in ɔspectu frequētie plāgere.
in cōditoriū ecia prosecuta est defunc
tū. positūq; i hypogato greco more
corpꝰ custodire ac flere totis diebꝰ
noctibusꝫ cepit. sic affligentem se ac
morte inedia ꝑsequētē. nō ꝑētes po
tuerūt abducē nō ꝓpiq̄. Magratꝰ vl
timo repulsi abierūt Cōplorataq; si
gularꝫ exēpli feīa ab oībꝰ / quītū
iā diē sn̄ alimēto trahebat. Asside
bat egre / fidissima ācilla. simulq; ⁊ la
crimas cōmēdabat lugēti. ⁊ q̄ciēscū
q; defecerāt positū lumē i monumēto
renouabat Una igiꝫ i tota ciuitate
fabula erāt solū illud affulsisse verū
pudicicie amorisꝫ exēplū. oīs ordis
hoies cōfitebāꝫ Tū iterū ipator ꝓ
uicie latrones crucibꝰ iussit affigi
scdm casulā illā in q̄ recēs cadauer

matrona deflebat Proxīa ergo noc
te cū miles q̄ cruces seruabat· ne q̄s
ad sepulturā corpꝰ detrahēt· notasſꝫ
sibi lumē ⁊ īter monumēta clariꝰ ful
gēs ⁊ gemitū lugentis audissꝫ· vicio
gētis huāne ꝯcupiuit scire q̄s aut q̄d
facerēt Descēdit itaqꝫ in ꝯditoriū· vi
saqꝫ pulcherrima muliere p̄mo q̄si
quodā monstro infernisqꝫ ymagini
bꝰ turbatꝰ substitit Deinde vbi ⁊ cor
pus iacentis aspexit· ⁊ lacrimas cō
siderauit· faciemqꝫ vnguibꝰ sectam
ratus scꝫ id q̄d erat desideriū extinc
ti feminā pati nō posse· attulit ī mo
numentū cenulam suā · cepitqꝫ hor
tari lugentē ne pseueraret in dolore
superuacuo ac nichil pfuturo gemi
tu pectus deduceret· Omniū eundem
esse scꝫ idem domiciliū ⁊ cetera qui
bus exulcerate mētes ad sanitatem
reuocantur At illa ignota consolati
one percussa· lacerauit vehemētiꝰ pec
tus· raptosqꝫ crines super pectus ia
centis iposuit Nō recessit tū miles·
sꝫ eadē exhortatiōe tēptauit mulier
cule dare cibū/ donec ancillula/ incertū
habeo an vini odore corrupta p̄mū
ipsa porrexit ad huānitatē inuitātis
victā manū/ deinde refecta potiōe ⁊ ci
bo· expugnare dn̄e ptinaciā cepit Et
q̄d proderit inq̄t hoc tibi si soluta inedia
fueris· si te viuā sepelieris· si anteq̄
fata poscāt īdēpnatū effuderis spm̄?
Id cinerem· aut manes credis cura
re sepultos? vis tu reuiuiscere reluc
tantibꝰ fatis extinctū? Vis ne dis
cusso muliebri errore/ q̄ diu licuerit
lucis cōmodis frui? Ipm̄ te iacētis
corpꝰ amonere debet· vt viuas Ne
mo inuitꝰ audit· cū viuere cogitur·

aut sumere cibū· Itaqꝫ mulier aliq̄t
dierū abstinencia sicca passa ē frāgi
ptinatiam suā· nec minus auide re
pleuit se cibo q̄ ancilla· qui prior vic
ta est· Ceterum scitis quid plerūqꝫ
temptare soleat humanā sacietatē·
Quibꝰ blādicijs impetrauerat mi
les· vt matrona viuere vellet? Eis
dem etiā pudiciciā eiꝰ aggressꝰ ē·
nec deformis aut infacūdꝰ iuuenis
caste videbatur· ancilla grām conali
ante ac subinde dicēte · Placato ne
etiā pugnabis amori? Nec venit in
mentē quoꝝ cōsederis aruis· Quid
diucius moror· Nec hāc quoqꝫ par
tem corporis mulier abstinuit· vic
torqꝫ miles vtrūqꝫ psuasit Iacuerūt
ergo vna non tantū illa nocte qua
nupcias fecerunt· sed postera etiam
ac tercia die p̄clusis videlicet condi
torij foribꝰ vt q̄sqꝫ ex notis· ignotis
qꝫ ad monumētū veniēs putassꝫ ex
pirasse sup corpꝰ viri pudicissimā vxo
rē Ceterū delectatꝰ miles ⁊ forma
mulieris ⁊ secreto· q̄cq̄d boni p facul
tates poterāt coemebat ⁊ p̄ᵃ stati noc
te ferebat in monumētū Itaqꝫ vniꝰ
cruciati parentes· vt viderūt laxatā cus
todiā· detraxerūt nocte pēdēte ⁊ supp̄
mo mandauerūt officio · At miles
circūspectꝰ dū desidet· ut postero die
vidit vnā sine cadauere crucē: veritꝰ sup
pliciū/ mulieri q̄d accidissꝫ exponit·
nec se expectaturū iudicis sniaꝫ· sꝫ gla
dio ius dicturū ignauie sue ꝯmēdaret
mō pituro locū pūideret· ⁊ fatale
ꝯditoriū familiari ac viro faceret Mu
lier nō minꝰ misericors q̄ pudica· nec is
tud dij sinant· ut eodē tpe duoꝝ m̄
carissimoꝝ hoim duo funera spectē

Malo mortuũ impendere ꝙ viuũ
occidere· Secũdum hãc orationem iu
bet ex arca corpus mariti sui tolli·
atq; illi que vacabat cruci affigi· V
sus est ergo miles ingenio pruden
tissime femine postero q; die popul9
mirat9 est qua ratione mortu9 isset
in crucem Tu hystoriã· aut fabulã
quod hijs verbis refert petroni9 p
libitu appellabis Ita tamẽ ex facto
accidisse ephesi ꝛ flauianus auctor
est Mulieremq; tradit impietatis
sue ꝛ sceleris parricidalis· ꝛ adulte
rij luisse penas ¶ Nõ quidẽ solus
est/in mulierũ ineptijs ridẽdis aut
exprimẽdis/ petronius Scribit bea
tus iheronim9 quia tote euripidis
tragedie in mulieres maledicta sũt·
ꝛ quidẽ ep̃ycur9 ꝙꝙ methodorus
discipulus ei9 leoncion habuit vxo
rem· raro dicit sapienti incũda cõiu
gia· quia multa incõmoda ãmixta
sũt nupcijs· et quomõ diuicie et ho
nores et corporũ sanitates· ꝛ cete
ra q̃ indifferentia nominam9· nec
bona nec mala sũt· sed velut in me
dio'lio posita vsu ꝛ euentu· vel bo
na vel mala fiunt Ita ꝛ vxores si
tas in bonoꝝ malorumve cõfinio
Graue vero esse viro sapienti veni
re in dubiũ vtrum bonam an malã
ducturus sit Si ergo tanta est mo
lestia nuptiaꝝ que procuidubio bo
ne sũt· ꝛ a dño institute· vt eas sa
piens reformidaret/quis nisi demẽs
ipsã approbet voluptatẽ que illicita
est/ꝛ tota versatur in sordib9· quã
hoĩes culpant· ꝛ deus procuidubio
contẽpnabit? Nam cũ hee due vo
luptates scilicz gule ꝛ veneris quo

dãmodo brutorum sũt· altera porci
ĩmũdiciam· altera hyrci videtur ha
bere fetorem Vt enĩ pudicicia inter
virtutes eminet; sic petulãtia in vi
cijs abiectissima est· ꝛ cũ illa vtrũq;
deceat sexũ· muliebrẽ tamẽ magis
exornat Siquidem doctissimi viri
vox est pudiciciã in p̃mis esse retinẽ
dam· qua amissa; omnis virt9 ruit
In hac muliebriũ virtutũ principa
tus est Hec paupem cõmendat· di
uitem extollit· deformẽ redimit· ex
ornat pulchram Bene meretur· de
maiorib9· quoꝝ sanguinẽ furtiua so
bole nõ viciat· bene de liberis· qui
bus nec de matre erubescendũ· nec
de patre dubitandum est· bene in p̃
mis de se· ꝙ a ꝯtumelia corpis ali
cui vendicat· Captiuitatis nulla
maior calamitas est ꝙ ad alienam
libidinem trahi· viros cõsulatos il
lustrat eloquentia/in nomẽ eternũ
trãsfert gloria militaris· triũphos
q; noue gentis consecrat Multa sũt
que p se clara ingenia nobilitẽt· mu
lierũ ꝓprie virt9 pudicicia est Ihe
ronimus testis est ꝙ anteꝙ religio
xpiana fulgeret in mũdo vniuiras
semp habuisse inter matronas de
cus· p illas fortune muliebri sacra
fieri solitũ· nullũ sacerdotẽ bigamũ·
nullum flaminem bimaritum· iera
phantias quoq; atheniensiũ diutis
sime cicute sorbitione castrari ꝛ post
ꝙ in pontificatum fuerint allecti vi
ros esse desinere ¶ In imensum pa
gina protendetur; si ea ꝑstrinxero
q̃ in hac pte tragici· oratores/comi
ci· satyrici· poete· vt de phis· ethi
cis· ꝛ theologis taceã prodiderunt

Sed tamen nec omnes istos arbi
tror suffecisse ad hanc nondicam mali
ciam delendā aut reprimendā: ꝫ nec
ad exponēdam Si dixero q multi
sunt experti. quia nec melior pedib9
silicem que cōcutit atrum q̄ que ser
uorum vehitur ceruice siroꝝ Hoc in
iniuriā mulierū dictū maliciā calūp
niabitur Nichil enim meli9 nichil
vtilius muliere pudica. nichil eorū
que excogitari possūt/iocundi9 hijs
qui continere nō possunt aut nolūt
Sed desipiētis est ab hijs laudem
sperare: que veniā rectius merentur
q̄ gloriam Si tamē bono modera
tionis fuerint tēperata Alioquin nō
venia. ꝫ pena. Sꝫ igm̄inia vtriuſꝫ
libidinis maculā prosequetur. nisi
forte decori9 habēdus sit qui in hyr
cum trāsformatur aut suem ¶ Ca
pitulum. xij. ¶ De brutis ꝟ insen
sibilibus quidā appetūt conformari
et q̄pta humanitate cū seruis viuen
dum sit ꝟ de tactū reliquorum sensu
um voluptate

Nulli itaq animantium gene
ri rectius cōformantur qui
summū bonū vite in gustā
di et tangendi voluptate ne dicam
luxuriam posuerūt. Ceterū hoc ali
orum sensuū luxuriam non excusat
cum maifesta sit humane dignitatꝭ
abiectio. si nō hyrci. aut sui. ꝫ leoni
aut pardo. ꝫ pāthere aut satyro. ꝫ
pauoni. philomene. aut psitaco. sed
cuicū bꝛutoꝝ aut insensibiliū stu
deat coequari Siquidē ad angelicā
puritatē rectius aspirabit/qui in ea
creatus est dignitate originis. vt in
cumulo vere ꝛ eterne beatitudinis ꝑ
fectioni angelice possit esse ꝯformis
Nam et patrū incōcussa sanxit auc
toritas. quia natura humane men
tis solus dn̄s dignior est ꝛ q ōnia
hec que human9 miratur error vt
homini seruiāt ab eo facta sunt. qui
hominem fecit. vt eternitatꝭ beati
tudiniſꝫ sue ꝑticipē faceret Quis er
go dn̄i presidentꝭ nō vilipendat ar
bitrium. si seruilē ꝛ abiectā affectat
ꝯditionē? Non tamē q seruos dicā
habēdos ꝯtēptui. nisi seruilib9 vicijs
viuant Dicit ei vera ꝛ vnica liber
tas est seruire virtuti ꝛ ipsius exer
cere officia: ita vnica ꝟ singularis
seruitus est vicijs subiugari Errat
plane quisquis aliūde cōditioni al
teritram opinatur accidere. Siqui
dem m ōne hoīm gen9 in terris simuli
ab ortu surgit eisdē constat ꝛ alitur
elemētꝭ eūdēq spiritū ab eodē prin
cipio carpit. eodē fruitur celo/eque
moritur/eque viuit ¶ Vnde et pre
textatus in saturnalib9 euangeliū
reprimens/hijs vtitur argumētis.
Serui inquit sūt. ymmo hoīes. ser
ui sūt ymmo ꝯserui Si cogitauerꝭ
tantūdē in vtroſꝫ licere fortune tam
tu illum videre liberum potes. q̄ il
le te seruū Nescis qua etate hecuba
seruire cepent. qua cres9. q̄ darij mē
qua diogenes. q̄ plato ipse Postre
mo quid ita nomē seruitutis horre
mus? Seruus est quidē. ꝫ necessita
te. sed fortasse libero aīo seruus est
Hoc illi nocebit si ostenderis quis
non sit Alius libidini seruit. alius
auaricie. alius ambitioni. omnes
spei. omnes timori. Et certe nulla
seruitus turpior q̄ voluptuaria.

At nos iugo a fortuna ĩposito/ sub
iacentẽ tanq̄ miserũ vilemq; calca
mus Quod vero nos nostris ceruici
bus iniecim9 nõ patimur rephendi
Inuenies inter seruos aliquẽ pecu
nia fortiorẽ Inuenies dñm/ spe lucri/
oscula alioꝝ seruoꝝ manibus infi
gentẽ Nõ ergo fortuna hoies esti
mabo/ ſ3 moribus/ sibi q̄sq; dat mo
res/ ꝯditionẽ cas9 assignat Quẽad
modũ stult9 est/ q̄ emptur9 equũ nõ
ipsũ ꝯspicit/ ſ3 stratũ ei9 ac frenos/
sic stult9 est q̄ hoiem q̄ ex veste/ aut
ex ꝯditione estimãdũ putat Nõ est
mi ewangele quod amicũ tantum
in foro et in curia queras si diligen
ter attenderis inuenies ꝛ domi Tu
modo viue cũ seruo demẽter/ comi
ter quoq; ꝛ in sermonẽ illũ ꝛ in ne
cessariũ nonnũq̄ admitte consilium
Nam ꝛ maiores nr̃i oẽm dominis
inuidiã/ omnẽ seruis contumeliã de
trahentes/ dñm patremfamilias/ ſ
uos familiares appellauerunt Co
lant ergo potius te serui tui michi
crede q̄ timeant/ nec tibi parũ videa
tur esse qd̃ dijs satis est Nam qui
colitur eciã amat/ nec potest amor
cũ timore misceri Vnde eni putas
arrogantissimũ illud manasse pro
uerbiũ quod iactatur totidẽ nobis
esse hostes quot seruos? Nõ habe
mus illos hostes/ sed facim9/ cũ in
illos superbissimi/ ꝯtumeliosissimi ꝛ
crudelissimi sum9/ ꝛ ad rabiem co
gunt nos venire delicie/ vt quicq̄d
nõ ex volũtate rñderit/ irã furoreq;
prouocet Domi eni nobis animos
induim9 tyrãnoꝝ/ et nõ q̄tum de
cet/ sed q̄tum libet exercere volum9

in seruos Nã vt cetera crudelitatis
genera preteream/ sũt qui dũ se mẽse
copijs et auiditate distendũt/ circũ
stantes seruos mouere labra/ nec ĩ
hoc quidẽ vt loquãtur permittunt
Virga murmur omne ꝯpescitur/ et
ne fortuita quidẽ verberib9 excepta
sũt Tussis/ sternutamentũ singul
tus/ magno malo luitur Hic fit vt
isti de dño loquantur/ quib9 coram
dño loqui nõ licet At illi quib9 nõ
tantũ presentib9 dñis/ sed cũ ipis
erat sermo/ quoꝝ os nõ ꝯsuebat/
pati erãt pro dño porrigere ceruicẽ
ꝛ periculũ iminens in caput suum
vertere In conuiuijs loquebãtur/ sed
in tormentis tacebant Hec ptexta
tus Et de fide suoꝝ multa ꝛ p̄cla
ra subiũgit/ et que essẽt in q̄tauis
nobilitate sãguinis glosa ꝛ animis
imitãda ¶ Nichil enim decoꝝ est/
qd̃ nõ a virtute profluxerit ꝛ se iui
cem turpitudo ꝛ viciũ in fausto am
bitu circũscribunt In hoc autẽ solo
vicioꝝ impulsu quisq; probabitur/
vt coꝝ se deiciat ꝛ deuoueat serui
tuti/ quib9 natus est imperare/ q̄ ad
spectacula ꝯfluũt/ aut euocant ad
se spectacula ĩhonesta / aut seipsos/
affectatis nugis/ volũt esse specta
culo insipientiũ/ qm̃ hec lenocinia
vanitatis/ recte sapiẽti placere non
possũt/ oculoꝝ capiũt illecebris/ et
licz nimi9 elidãt / corruũt tñ a dig
nitate ꝯditiois sue/ ꝛ ad eã quã dif
fiteãtur ſuilẽ relabũtur Quid ergo
aliud faciũt mimi/ histrioẽs ꝯasiti/
ꝛ huiusmodi mõstra hoim nisi q̄ in
eptã conuincũt feliciũ seruitutem?
Sed et illi q̄ oculis capiũtur/ licet

autiū ſenſus puriſſimꝰ ⁊ defecaſſiꝰ
ſit? ſeruiūt quidem iugo tamē pre
mūtur mitiori· ſi alias nō ꝑualeāt
vicia Nam ab olfactu vix aliquis
oīno capitur niſi forte lotofagum
viuat Nō aliq̄d aduerſus cātores
aut muſicos / ſtrio / cū teſte q̄ntilla
no· valerio· flauiano / ⁊ alijs multꝭ·
ſocrates etiam in ſenectute didicerit
muſicam / credēs / ſi muſica deforet ſi
bi / cumulū ſapiētie defuturū In ea
tamen nimiū occupari / cōtra phicā
grauitatē eſt Nūquid enī virū dece
bit ſapientē / ꝑſertim ꝙ etiā in ſexu
muliebri turpitudīs nō effugit no
tam? Nā ⁊ ſaluſtius ſemproniā re
prehendit nō quidem ꝙ ſaltare ⁊
pſallere ſꝫ ꝙ optime ſcierit Ait enī
pſallere ⁊ ſaltare elegantiꝰ ꝙ̄ neceſ
eſt probe Optime tn̄ cantare ſi cō
tra leuitatē poſſet haberi plane deſi
derabile eſt· In oībus enī que ſim
pliciᵗ expetibilia ſūt· quo inteſiora
ſūt in qualitate boni / eo expetibilio
ra ſūt· ſꝫ ex adiūctis poſſūt nōnulla
eſſe ſuſpecta ¶ Lucius ſilla vir tāti
noīs optime cantaſſe traditur· ſed
totem libidinis ⁊ crudelitatis nota
ꝑſtrinxit · Cathoni quoqꝫ viſū eſt
bene cātare nō ſerui hoīs eſſe Vnde
ninutiū marcū ſenatorē nō ignobi
lem / cecilīū ſpaciatorē et feſcēninū
vocat· cūqꝫ ſtaticulos dare hijs ver
bis ait Deſcēdit de canterio· inde
ſtaticulos dare· ridicularia fundere·
Et alibi Preterea cantat vbi colli
buit· interdum grecos verſus agit /
iocos dicit / voces demutat / ſtaticu
los dat ¶ Porro illa voluptas au
rium grata honeſtati que virtutis

eſt amica / aut non eſt conſcia turpi
tudīs Oculoꝝ vero voluptas hyſ
triones introduxit ⁊ mimos· quod
⁊ ſcipio affricanꝰ emilianꝰ in orati
one cōtra legem iudiciariā tyberij
gracci nō mediocriᵗ reprehēdit Do
centᵘ ꝑſtigias īhoneſtas· cū cinedu
lis ⁊ ſābuca pſalterioqꝫ eunt in lu
dū hyſtrionū· diſcūt cantare q̄ ma
iores noſtri ingenuis ꝓbro duci vo
luerūt Eūt inquā in ludū ſaltatori
um inter cinedos / ꝟgines pueriqꝫ i
genui · Hec cū michi quiſꝙ̄ narra
bat· nō poterā aīm inducere· ea libe
ros ſuos nobiles hoīes docere Pꝫ
tam ductus ſum in ludū ſaltatoriū
plus mediuſfidius in eo ludo vidi
pueris virginibuſqꝫ quingentis · In
hijs ꝙ me reipublice maxīe miſertū
eſt Vidi vnū filium petitoris puerū
bullatū nō minorē ānis duodecim
cū crotalis ſaltare · Croton grece
pulſus diciᵗ· ⁊ inde cimbala ſic dicū
tur· vel muſicū notat inſtrumētum
q̄d in ſono vocē ciconie imitaᵗ Nā
ipſa apud egiptios crotalꝰ appella
tur Crotala quoqꝫ dicūtur ſonore
ſperule· q̄ quibuſdā granis interpo
ſitis ꝓ q̄ntitate ſui ⁊ ſpē metalli va
rios ſonos edūt Quā ſaltationem
īpudicus ſeruulꝰ honeſte ſaltare nō
poſſet ¶ Patet ergo q̄to affectu i
gemuerit affricanꝰ · ꝙ vidiſſet cum
crotalis ſaltare filium petitoris id
eſt candidati· quem ne tamen quidē
ſpes ⁊ ratio adipiſcendi magiſtra
tus quo tempore ſe ſuoſqꝫ ab omni
probro debuit vindicare potuerit
coercē / quo minꝰ faceret q̄d ſcilicet
turpe nō habebatur Nam ⁊ ab ea ge

quo optimis moribꝰ in vrbe viueba
tur sez inter duo bella punica inge
nui filij senatoꝝ in ludū saltatori
um cōmeabāt. ⁊ illic crotala gestan
tes saltare discebant/adeo quidē vt
cꝰ heroicis conuiuijs nequaq̄ arce
retur saltatoriꝰ ludꝰ. Nam ⁊ socra
ticū simposiū ab auctoritate phorū
qui illic conuenerāt celebre est ⁊ ta
men nō defuit qui sb illorū supcilio
peteret saltriā intromitti. vt puel
la supra naturā mollior. canora dul
cedine ⁊ saltationis lubrico illece
bris/exerceret phantes. Ceterū
hystriones nō inter turpes habitos
cicero auctor est qui sicut furiꝰ albi
nus refert roscio ⁊ esopo familiarit
vsus est. adeo quidem vt res ratio
nesq̄ eoꝝ sua solertia tueretur. Qd
tn̄ ex alijs multis tum epistolis de
claratur. Nam illa orō celebritati
sui innotuit. in qua pplm̄ romanum
obiurgat. q roscio agente tumultu
arit. Et quidē constat cū ipo hystri
one cōtendere solitū. vtrū ille sepiꝰ
eandem sn̄iam varijs gestibꝰ effice
ret. an ipe p eloquētie copiā/sermo
ne diuerso pnūciaret. Que res ad
hanc art sue fiduciā rosciū abstrax
it. vt librū conscriberet/quo eloquē
tiam cū hystrionia compararet. Is
est roscius qui etiam carissimꝰ sille
fuit ⁊ anulo aureo ab eiusdem dic
tatore donatꝰ est. Tāta aūt grā
fuit ⁊ gloria. vt mercedē diurnā de
publico. M. denarios sn̄ gregalibꝰ
solꝰ acciperet. Esopū q̄q; ex pari ar
te ducēties sextercū reliquisse ɔstat
Sed vtinā si hystriones videꝫ
ob auctoritatē ciceronis/⁊ pdictoꝝ
heroum. In cetum sapiētiū admit
tendi. elegantur rosceo similes et
esopo. qui ⁊ si nō facere quod tamē
illi nouerant. vel intelligere libros
sciant ⁊ amatores sint potiꝰ q̄ im
pugnatores litterarū. quas nemo
vnq̄ sapiens aut bonꝰ odio habuit
Ciceronem refert valeriꝰ litteras
contempsisse ⁊ in cōtemptu ipo fuis
se fontem habūdantissimū lr̄arum.
ob hoc forte q studium negocijs
postponebat. Nam instit̄ic eis eā
dum contempsit. Ipseq; contemp
tus ciceronis multorū studio studi
osior est. Non facile tamen credide
rim ad hoc quēq̄ impelli posse litte
ratum. vt hystrioniam profiteatur.
licet facile inueniantur q̄plurimi.
quos nō pudet agere ⁊ implere sor
didum histrionem. Gestus siquidē
exprimūt. rerū vtilitate deducta.
Fertur beatus iheronimus tres a
mēsa clericos exclusisse. qr ipsos in
compositos vidit. turpe ducens ho
nesto/⁊ graui viro in eiꝰ ɔsortio ali
quem incōpositū inueniri. Et quidē
hoc laude maiori dignū est q̄ si vt
ab eis laudaretur admitteret. Licet
aūt aliqua sit oculoꝝ voluptas in
talibꝰ. vix sine turpitudine exerce
ri poterit. vel admitti. Est et illa vo
luptas i viro graui notabil ex cau
sa luxurie que ornatum suū in pre
cio vestiū aut colore a forma a vsꝰ
nouitate cōsistere opinatur. Vt eni
ait ethicus maltinus tunicis dimis
sis ambulat. est qui vnguem ad ob
scenū dimissis vsq; facetus. alter so
lis lineis brume horrores excludit.
⁊ dum omnia gelu constricta rigēt.

tenui sudat in sindade et illi9 delicatos eciā bombicin9 vrit pānus aut premit. hic cepa tunicatior. densat9 pellibus et epitogijs. clamidi penulā supduat. et quasi cōglobatus in orbe rotulari qḡ incedere magis ydoneus est. Ille nūc vtitur penula. nūc cāpestri. id solū agens. vt alijs dissimulis habeat. Ille tantas exquisiti ornatus affectat mūdicias. vt nimio splendore cultus operosi ad sordes videatur accedere. Quicqd enī dedecet. et quodāmodo polluit aut potius expellit honestatē: sordidū est et habendū in sordib9 Nō tamē arguitur quod necessitas introduxit. quia non omnes oīa possūt. Et est cuius natura exigit. vnde alius oneratur. aut quod oīo ferre nō pt. Hoc aūt phia precipit obseruari. vt quisqz in oīb9 fugiat notam. indicens actioni rectitudinē ne sit reprehēsibilis. sermoni cautelā. ne sit ɔtēptibil. habitui modestiā. ne sit notabilis. Intēperantiā nāqz nota conuincit. In hodiernū diē arguitur intēperies hortensij. a quo isti dealbati adhuc dicūt hortēsiani non qḡ primus. sed qḡ precipu9 talium fuerit. adeo vt suffecerit ad notam sui seculi. vir vtiqz alloquio ex professo mollis et ī procinctu ponēs omnē decorem suū. Fuit enī vestitu ad mūdiciā curioso et vt bene amictus iret faciem querebat in speculo Vbi se intuens togam corpori sic applicabat. vt rugas ne forte. sed industria locatas artifex nodus astringeret. et sinus ex cōposito defluens modū lateris ambiret. Is quondā cū incederet elaboratus ad speciē college de iniurijs diē dixit. qḡ sibi ī āgustijs obui9 offēsu fortuito structurā toge destruxerāt et capitale putauit qḡ in humero suo locū ruga mutasset. Nichil tale sapientē decet. aut virū probū ymo et matrone honeste. et virgines nupture facili9 et felicius ob dotē forme tantā cultus sui sollicitudinē erubescūt Mirū itaqz est qua impudentia etatis nostre cultus gestare decoros vix muribus rapuere mares. Quid ergo qḡ milites. qd qḡ clerici? Si qdem hec omnia fallacē meretricis fucū et maliciā imitantur Quid ergo viro cū speculo nisi in eo casu quo illud platonē gestasse testis est flauian9. vt videt in eo quātū peregrinatio. studij feruor. acumen tēporis / processus etatis / de naturali statu mutasset / facici iudicio. que bona et mala fidelissime protestatur? Hoc quidē egit. vt seruaret. aut releuaret naturā. ne labore et dieta insueta corrūperetur. Vt aūt ad alia trāseamus quis istorū qui dotes brutorū affectat brutus esse dignetur Aut cui non prepōderare videbitur si collatā sibi pre illis conferat racionē? Nūqd virū amator / leo vellet esse aut pardus? Dicunt philosophi qḡ lincis aut panthere odorē animalia cetera sequūtur. Istos tamen qui musco et speciebus exoticis placāt olfactū et pronocant vellē si possent non arbitror in pantheram aut lincem transformari Non vtiqz credam qḡ qui satyrum induit satyrus esse velit Sed nec ipsi qui

seipsos polliunt • pauonis in se pote
runt transfformare colores • Con
tinant hij et potius musice melos
pro viribus expleāt • nemo eorum
philomenam equabit ante psitacū
Nonne ergo indecens et probro
sum est humane celsitudini • si postpo
sita dote sua in qua preualet / ad ali
enas in quibus superatur aspiret ?
Verum si moderatio adhibeatur •
in hijs interdū voluptate sensuū v
sari • ā sapienti nō arbitror indeco
rū ¶ Vt sepe numero dictū est nich
il decorum est sine modo • Nam et ocia
ri interdū familiare est sapienti • nō
tamen vt virtutis exerciciū euaues
cat • sed quo magis vigeat: et quodā
modo recreetur Siquidem lelius et
sapio illud par amoris īsigne simul
lectitabant • et sicut remissionis eorum
certissim9 testis sceuola auctor est ci
uilibus fatigati negocijs pila lude
bant • Idem quoqз sceuola alee et
calculis interdum vacasse traditur:
cū bene ac diu iura ciuium • ceremo
niasqз deorum ordinasset Vt enim
in rebus serijs sceuolam ita in lusi
bus hominem agebat quem rerum
natura / continui laboris patientem
esse non sinit • Idqз vidit socrates
qui nullā sapientie partem dicitur
habuisse ignotam • Ideoqз non eru
buit tunc cum interposita arondi
ne cruribus suis cū paruulis filiolis
ludēs ab alcipiade risus est Home
rus quoqз celestis vates ingenij nō
aliud sentit vehemētissim9 achillis
manib9 canoras fides aptando • nisi
vt earum militarē robur leni pacis stu
dio relaxaret ¶ In sūma hystriomā

saltatoriā • et h9 modi lenociniа re
rerere • leuitatis aut turpitudinis ē •
sed delectari in eis • nūc ad ocia • nūc
ad flagicia accedit Si enim modes
te fiat ad recreationem sub ociādi li
cencia excusatur • Si ad lasciuiētie
animi voluptate / cadit ī crimē Hec
aūt facillime distinguit • loci • tpis •
modi • psone • ā cause superi9 memo
rata descriptio • quam forte potest ni
mis reuoluere lingua verbosior • sed
eam mens cauta reuoluere nimis cō
tinere nō potest • Hec est ei fons
et origo toti9 modestie • sine qua nich
il ī officijs exercetur Ab hac alios
alia decere vel dedecere certum est •
Nam qd turpe bonis seio ticioqз / de
cebit crispinū ¶ Perspicui ergo er
roris ē ad fundamentū fame ā glo
rie cōsumere vitā in talib9 que aut
ociose occupationis sunt • aut flagici
ōsa negocia Profecto sic delinquen
ciū particeps est qui eorum lasciui
am exhibet / et auctor videtur esse
luxurie aliene qui eam mauult pro
sequi sūptibus vel fauore • qz psequi
increpatione adhibita / et sumptib9
denegatis • Siquidem ambrosius
auctor est • quia qui talibus donat •
peccatum grande cōmittit • hoc enī
fouet in eis • in quo nequissimi sunt

¶ Capitulum decimumtercium •
De frugalitatis cōmendatione • et
nota quintiliani in senecam et quo
modo frugaliter possit auaricie sus
picio deuitari

Luxuriam persequi videor
ad laudē frugalitatis • michi
qз ab īsulsis īepte viuētib9

⁊ indiscretis loquentib9 illud publij
clodij subsanādo ingeritur. quia fru
galitas boni rumoris miseria est.
Hij sunt qui dum luxuriam vitare
nolunt vel nequeunt/quicquid pro
virtute dicitur; avaricie patrociniū
putant. Verius quidem est. Luxu
riam per se turpem nemo ambigit
Et licet frugalitas sit. tanq̄ virtu
tum bonorūq3 operū origo laudabi
lis/non tamen omnib9 placet. nec
credūt avariciam malicie fomitem
posse vitari:nisi ⁊ frugalitas fugia
tur. Nempe indoctorꝫ hec opinio est
Vt enim ait ethicus Dum vitant
stulti vicia in contraria currunt. rece
dentes a medio viciorū que regio
virtutis est ¶ Sunt tamen quibus
frugalitas est inhibēda vt quorꝫ na
tura pclivior est ad avariciam Sunt
tamen quib9 est indicenda calcarius
nō quia sua prodigunt ⁊ racione cō
tempta effūdūt. non discernentes
quid vsus sit vel abusus. Quo qui
dem temparamento vsum esse serviū
opidiū camusinū in vltimo elogio.
rum filios peste cōtraria videret oc
cupatos/refert oratì9. Simpliciter
tamen constat frugalitatem in bo
nis numerādā. vtpote illam que sa
turno regnante regna aurea tempe
ravit. Et eorūdem omnia dispensa
vit officia. Hec est que astreā ⁊ pu
dicicíam in terris diucius tenuit do
nec eas invalescente luxu/regnāte
iove ad superos contigit evolasse.
Nos hec fabula respiat. vt sciam9
sine frugalitate non posse iusticiam
aut pudiciciam conservari Siquidē
necessitas exercendi luxus excludit

iusticiam. ⁊ exercicij voluptas pudi
ciciam propellit Ait enim Qui festi
nat ditari. non erit innocens Illud
tamen clodij nequaq̄ denigrat fru
galitatis honorem. sed videtur po
cius cōmendare decorem. Constat
enim nequaq̄ malum esse quod in
patrociniū et excusationem sinistri
rumoris assumitur. Sic fuscus co
lor nigrū extenuat. ⁊ quod turgidū
est nomine plenitudis honoratur.
¶ Est autem frugalitas ꝟtus mo
deratrix vtendi et abutendi ignara
Nichil gelide ministrat aut timide
sed ei tamen racio constat impense.
Rebus quidē sed sibi magis parc.
Nichil aut minimū subtrahit vsui
sed luxurie omnino nichil indulget
Siquidem diligentissima est. Pos
sunt ad cōmendacioēm eius suffice
re que zeno/que socrates/que plato
que aristotiles/que omniū philoso
phorū chorus de frugalitate sermō
da tradiderunt. Sed quia hec pre
rusta nomina sunt. aut eorum non
sunt p̄cepta celebria vel seneca nos
ter audiatur. qui eam tantis laudi
bus effert. vt quisquis aliquid om
nino adicere tēptaverit. ociari q̄ ali
quid agere rectius videatur. Sunt
tamen qui eum contempnere aude
ant. q̄ntiliani auctoritate freti suū
ex eo nobilitantes iudicium si ei de
trahant qui plurimis placet. vt a
pud indoctos eorū glām videātur p̄
cedere quorꝫ ꝟtutē nequeūt imitari
¶ Michi tū desipe videtur q̄ quecū
q3 secuti nō venerātur eū quē ⁊ apl̄i
familiaritatē meruisse ꝯstat ⁊ a doc
tissimo patre iheronimo in sanctorꝫ

cathalago positū Ut tū ꝟ de quin
tiliani possis iudicare iudicio. Uba
ipꝰ q̄ scriptoribꝰ enumerat̄ in sug
gillationem senece posuit. hec sunt
Ex īdustria senecam in omni gene
re eloquētie distituli propter vulga
tam falso de me opinionē. qua dāp
nare eū. ꝟ inuisū quoq; haberi cre
ditus sum. Quod accidit michi dū
corruptū/ ⁊ omnibꝰ vicijs fractū di
cendi genꝰ reuocare ad seueriora iu
dicia contēdo. cū iam solꝰ hic fere in
manibꝰ adolescentiū fuerit. quem
nō equidē omnino conabar excute
re. sed potioribus preferri non sine
bam. quos illi nō destiterat incesse
re/ cū diuersi sibi cōscius generꝭ pla
cere se in dicendo posse in quibus illi
placerent diffideret Amabāt eū ma
gis q̄ imitabātur tantūq; ab illo
defluebant ⁊ quātū ille ab antiquis
descenderat. Foret enim optandū
pares ac saltem proximos illi viro fi
eri. ꝫ placebat propter sola vicia ⁊
ad ea se quisq; dirigebat effigenda
que poterat. Deinde cū se iactaret.
eodem modo dicere senecā infama
bat. Cuiꝰ ꝟ multe alioquin ⁊ mag
ne virtutes fuerūt. ingeniū facile ⁊
copiosum/ plurimū studij/ multa re
rū cognitio/ in qua tamen aliqn̄ ab
hijs quibꝰ inquirenda quedā mādā
bat deceptus est. Tractauit etiam
omnē fere materiam studiorꝫ. nam
⁊ orationes eius ⁊ poemata et eplē
et dyalogi ferūtur. In phīa parum
diligens/ egregiꝰ insectator viciorꝫ
fuit. Multe in eo clareq; sententie.
multa etiam morum genera legen
da. sed in eloquendo corrupta plera
q3/ atq3 eo perniciosissima. q̄ habūda
bāt dulcibꝰ vicijs. velles eni eū su
o īgenio dixisse alieno iudicio. Nā
si nil equaliū contempsisset. si parꝫ
nō concupisset. si non sua oīa amas
set. si rerum pondera minutissimis
sentētijs nō fregisset. cōsensu potiꝰ
eruditorū q̄ puerorū amore cōpro
baretur. Uerum sic quoqꝫ iam ro
bustis et seueriore genere satis fir
matis legendum. vel ideo q̄ exerce
re potest vtrūqꝫ iudiciū. Multa eni
vt dixi probāda in eo. multa etiam
āmiranda sūt Eligere vero cure sit.
quod vtinā ipe fecissꝫ. Digna enim
fuit illa natura/ q̄ meliora vellet q̄d
voluit efficit. Hec in senecam quin
tilianꝰ. Sed an recte senserit sapiē
tiorꝫ iudicio derelinquo Hoc tamē
quod et ascribit morum multā sali
cet elegātiā. et si ī eloquēdo corrup
tā. nequaq̄ arbitror detrahēdū
¶ Moralia ergo eiꝰ p̄cepta admittā
tur. ⁊ eo genere loq̄t̄ q̄ꝫ q̄d ceterꝭ
p̄fert. et planū erit v̄tutū riuulos
de purissimo fonte frugalitatꝭ oriri
Legant̄ eplē eius/ libri de benefici
is/ q̄ clemētia. illi quoqꝫ quos decē
oratorꝫ sn̄ijs sub ymagine declama
tionū scolariū illustrauit. et hȳ q̊s
de naturalibꝰ q̄stioībꝰ edidit. ⁊ q̊s
de phīa parū/ diligētes arguit. q̄nti
lianꝰ/ vbiqꝫ fidelꝭ custos v̄tutis/ vbi
qꝫ viciorū hostꝭ occurrit/ tātꝰ vtiq;
vt cū frōto p̄ ⁊ q̊sdā nepos plutarchi
cuiꝰ meminit ī p̄mo iuuenalis sic Frō
tois platani conuulsaq; marmora cla
māt Sp cū īquā sic afficit vniūsos
extīmiare erroēs vt aurea videatur
secula reformare ⁊ deos ab humano

genere exulātes eius opera tectoꝛa
tos/hominibus/contracta ſocietate
miſcere. Conſentiam facile lactātio
rem extitiſſe quintilianū. ⁊ acumie
vel grauitate dicendi preceδere. At
ille diligentioꝛ eſt. vel quātum in te
thoꝛicis vincitur. tantū vincit in ethi
ca Ipſe quoqꝫ q̄ntilianꝰ in magnis
⁊ precipuis bonis/ frugalitatē du
cit. ⁊ in cōmendatione eius tantus
eſt: vt vel ſolꝰ poſſit ſufficere Quis
tamen eſt qui nō laudet? Quis nō
eam neceſſariā credit? Ne tamen a
luxurioſis arguar auarus frugali
tatis laudatoꝛ. eam liberalitati cre
do vel fateoꝛ coherere. Cicero michi
teſtis eſt. ⁊ iulius ceſar ⁊ aliꝫ quos
nemo tenacitatis inſimulare preſu
met. Aduerſus hanc multa ſupiꝰ
dicta ſunt. et liberalitatis officia ex
libꝛis officioꝛum facile innoteſcunt
¶ Vt tamen liberalitatis inge
nue facies denudetur. modus ille
largiendi nobilioꝛ/ vel laudabilioꝛ
eſt ⁊ abſqꝫ ꝯtradictione optimus:
qui ſpem remunerationis excludit
Si quidem ad retributionē dare a
liberalitate alienū eſt/ ⁊ cōſentane
um auaricie. Nā feneratoꝛ. vt plꝰ
recipiat interdum aliq̄d prelargit̄.
Vn̄. M. marcis Munera que ſenibꝰ
viduiſqꝫ ingētia mittis: vis te mu
nificū gargiliane vocem Soꝛdidiꝰ
nichil eſt. nichil eſt te ſpuraciꝰ vno.
Qui potes inſidias dona vocare tu
as Sic auidis fallax indulget piſci
bus hamus. Callida ſic ſtultas de
cipit eſca feras. Quid ſit largiri
quid ſit donare docebo. Si neſcis
dona gargiliane michi. ¶ Vis ho
minem videre liberalem. vis verā
⁊ fructuoſā largitatem audire? De
flecte oculos ad eū qui vermibꝰ ſca
tens iacet in ſterquilinio: vel teſta de
fluentē ſaniem de coꝛpe radit. Au
di q̄d loquat̄ vir iuſtus ⁊ timēs de
um. ⁊ recedens a malo. Non vtiqꝫ
dicit cythara vel lira vel pſalteriū et
ſābuca. ⁊ omne genꝰ muſicoꝛum in
cōuiuijs meis non dicit epulabar
cotidie ſplendide. guſtus ꝑ oīa cul
ta querēs/ ſollicitudine multa cōtra
hens vnde conficerentur ſtercoꝛa.
aut venter diſtentus facile in libidi
nes diſpumaret. Nō dicit īduebar
purpura ⁊ biſſo opere plumario/
affectās/ et ī lacteꝰ ꝯplexū pectine
ſerum/ falſis inanis vite obduxit ꝑ
maginibꝰ/ ⁊ veſtibꝰ fulgebam decu
ratis circūdatꝰ varietate. Non dix
it ad me confluebant vndiqꝫ medi
ci. mimi. balatrones. hoc genus
omne. venatoꝛes clamoſi. decoloꝛa
rij. mendaces hyſtriones vani ⁊ pa
raſiti. edaces. meretrices doloſe. ru
migeruli. falſiloq̄. ⁊ relatoꝛes. aut
concentoꝛes inanium fabularum.
Non dicit leones. vꝛſos alebam ⁊
ſimias. et huiuſmodi monſtra aut
pꝛobꝛa nature. Quid ergo? Non
ne hec ſunt quibus noſtre etatis li
beralitas illuſtratur? Nunquid ſi
ne hijs largitas eſſe poteſt? Hu
merus inquit meus a iunctura ſua
cadat et bꝛachium meum cum oſſi
bus conteratur. ſi negaui pauperi
bus quod volebant. ſi oculos vi
due expectari feci. ſi comedi buccel
lam meam ſolꝰ et non comedit pu
pillꝰ ex ea Si foris manſit peregrinꝰ

et hostium meum non patuit viato
ri. Si despexi pretereuntem eo q
non habuerit indumentum et abs
q3 operimento pauperem. Si non
benedixerint michi latera eius. et
de velleribus ouium mearum cale
factus est. ¶ Utrum tibi videtur
liberalior hic an anthonius qui libe
ralitati satisfieri posse nō credidit.
nisi gulam et totius luxurie vicia
procuraret? Uides ne quia multi
plici via potest avaricie suspicio fru
galiter declinari. ¶ Hospitalita
tis bonum commendat apostolus
p quod deo adeo officiosi hospites
placuerunt. vt eciam angelos hos
picio recipere mererentur ¶ Abraham
descēdētibus in via viris occurrit. et
exercende liberalitatis optans gra
tiam angelos in hospicium/humili
tate victos et precibus introducit.
Eis tamen incentiua gule nequa
q̄ apponit. nec vitulum quē de ar
mento tollit impendijs rerum et coo
rum arte fecit esse troianū. ¶ Loth
quoq3 luxurie punitores angelos/
deuotione vrgente in domū suam
egit Et licet eis ad gulam aliam
ve luxuriam nō seruiret. nil tamen
defuit caritati. adeo q̄dē vt sodomi
tarum furori virgines filias q̄ hospi
tes mallet exponere Cū in domo
thobie dies festus ageretur. vade
inquit et aduc aliquos de tribu nos
tra timentes deum. Neq3 diem
festū agi posse putabat nisi aliquē
ad domesticum cetum caritas adi
esset. Sed in hijs omibus eadem
est ordinate dispositio caritatis.
Quos enī per viam descendētes
aspexit abrahā. illis potiorē p̄stat
auctoritatē. q in via mor3 lege sc3
dn̄i gradiūtur Et recte descēdentes
scribūtur quos ad visitationē et p̄
bendam materiam promerendi ad
conspectum fidelis patrisfamilias
gratia destinauit. Hic et iste p̄mo
tribum suam agnoscit que dominū
specialiter agnoscebat. et in eaipsa
illos ceteris prefert non quos san
guis aut lenocinia mundi exinani
ti commendant. sed quos diuinus
timor illustrat Non vtiq3 ventilo
quos et vaniloquos ? vir sanctus
asciuit. sed eos qui dei quē colebat
ymaginem preferebat. ¶ Sed mi
quid dici festiuitas fratrum cetus.
aut opulentia eduliorū a geredis
pro more sanctū hominem retarda
uit? Utiq3 in ipsa leticia 2uiuantiū
increpatus a fratribus hebreū quē ab
impijs percussū audierat. post solis
occubitū quia āte nō licuit ? p̄fectus
est sepelire Nec veritus est offensā
principis. dum expleret officium ca
ritatis Illi plane consimilis. qui in
se et sobole q̄ in hospitibus recipere
maluit. a conciuibus luxuriosis in
signem iniuriam Discipuli quoq3
persuasionibus vsi sunt. vt dominū
volentem ire longius hospicio deti
nerent. et nobis hospitalitatis for
mam prescribentes exemplo coege
runt eum visiq3 sunt ei locum cessis
se primū. quem postea agnouerūt
dominū in fractione panis. Alias
nāq3 delicias nisi quas forte necessi
tas exigebat ei non legimus fuisse
appositas Britānia q̄q3 nrā p̄dux
it albanū ab officio hospitalitatis

insignem qui seipsum maluit tyrā
norum exponere telis: q̄ hospitem
quē susceperat xpristianū ¶ Quid
de fidelib9 loquor cum ꝟ infideles
consueuerunt etiā aduersus hostes
et ꝓprio periculo patrocinari· quos
infra quatriduū hospicio suscepissēt
Criminis eni͂ ꝯtrahebat notā quis
quis ante quintū diē hosti idest pe
regrino humanitatꝭ patrociniū dene
gabat Auctore quidē cicerone ob eq̄
tatē hospitib9 exhibēdā hostis dice
batur ātiquit9 quē modo peregrinū
dicim9 Cui q̄squis fuerit inhuman9
de iure ātiquo iniquus est Declarāt
hoc legū tabule· et titul9 iuris· qui
est statutus dies cum hoste Qui ve
ro humanitatem exhibet hospiti· ⁊
caritatem implet: nichil eorum sub
trahit· que ratio promittit exponi·
Effundit quidem in hospites visce
ra sua· ꝫ memor officij si discretus
est· ad turpia nō īpellit· nec vrget
quempiam in id ī quod se nollet vr
geri ¶ Est itaqꝫ ī hospitem peregri
num omnis humaītas· et sobria li
beralitas exercēda· et indigene gra
tiam hospiti pleniorē referre debet/
tenaci beneficiorū memoria peregri
nus Hanc quoqꝫ graciā nec aduer
se religionis· nec precedentis ininu
citie titulus perimit Nam ⁊ beatus
gregorius· neocesariēsis episcopus
cum vrgēte tēporis ⁊ procelle āgus
tia in alpib9 interceptus in fanū ap
pollinis qui ibi ab īdigenis colebā
tur diuertissꝫ ⁊ a sacerdote loci licet
ꝓphano officiosissime exceptus essꝫ
hospicio· memor officij ꝟ hospicij·
appollinem quem suspenderat a res
ponsis ⁊ ludificacioībus animarū/
sacerdotis precib9 relaxabat Siqui
dem apud eusebiū cesariēsem in ec
clesiastica hystoria poterīt hec pleni
us inueniri Eoqꝫ referēte constat q̄
sacerdos querulus beatū gregorium
prosecutus ꝟ agēs aduersus eum
ingratitudinis ⁊ exprobrās huma
nitati sue iniquo pōdere esse repensū
Hanc a sancto viro ad appollinem
suum epistolā reportauit ¶ Grego
rius appollini Permitto te redire ad
locum tuū· ꝟ agere que cōsueuisti·
Cum ergo ydolo sacerdos epistolā
reddidisset· solutus demon respōsis
more solito ludificarē cepit Unde sa
cerdos āmirat9 illi9 maiestatē cuius
serui humiles possūt etiā sic dijs gē
tium īparare: ⁊ ydolo suspēdere ⁊ tor
quere/ ꝯtēpto appolline suo· sequēsꝫ
gregoriū adhesit ei· factusꝫ est disci
pulus xp̄i q̄ sacerdos appollinis fue
rat· ita ī fide ⁊ religioē ꝓfecit· vt btō
gregorio cederēt ī regimīe neocesari
ensis eccl̄e successisse Et sic q̄dē sedu
litas hospitꝭ/ humane ꝑus· deinde
salubrit̄ remunerata ē ¶ Postremo
et si vrbaītatꝭ ī hospites exercēde a
pud ethicos regula nulla essꝫ· btūs
bn̄dcūs ī capitulo de hospitib9 fru
galē humaītatē nōmō religiose· sed
etiā comit̄ ꝟ vrbane videt̄ exp̄mē
Ho9 tn̄ q̄ ī libro ꝯsuetudinū cysterci
ensiū apud pleroſꝫ legit̄ ⁊ tenet̄:
qd̄ ad duos articulos spcāt hospita
litatꝭ īstituēde ab oī ciuilitate ne di
cam humanitate alienū est· Si ta
men verum est hoc in tante perfecti
onis ꝯsuetudinib9 inueniri· vt nec
carnes apponātur hospitibus· nec

propter eos aliquid ematur. cū et
ip̄a ieiunia ꝓpter hospitē ꝑfectio sol
uat. ⁊ in multis de rigore suo pluri
mū indulgeat caritati Ethicꝰ quo
qꝫ in eo fideliꝰ et familiariꝰ videtur
insistere ṽtuti. ꝙ statuit. vt ea que i
tus sūt hospitibus hylari modestia
apponantur. q̄qꝫ domi nō est ꝟ ha
bet vicinus ematur Crediderim sa
nius esse. ⁊ ꝑfectiꝰ. vt seip̄am paulu
lum virtꝰ soluat. modesteqꝫ desipi
at Nā ⁊ in loco desipere. ut ait ethi
cus interdū dulce est. ⁊ tam virtuti
consentaneū. q̄ꝫ humanitati Augus
tinꝰ quoqꝫ ⁊ iheronimꝰ ad hāc rem
ꝑtinētia multa ꝓponunt Sed ⁊ be
atus gregoriꝰ. electionē cuiusdam
quasi auari reprobat. eo ꝙ audicāt
ip̄m ad caritatē domui sue exercēdā
neminē inuitasse. Nec tamē credi
derim ꝙ tātus pater luxuriosū cōui
uiū vellet instrui inuitatis Quis er
go ambigit auariciā frugaliter pos
se declinari? Aut quis audebit abra
ham loth. tobiā et iob. auaricie no
ta respergere? ¶ Beati iob de scrip
tionem audisti. nūc si vis audi quō
marcus celius describit antonium.
Ingredientes inquit ip̄m offendunt
temulēto sopore profligatū. totis p̄
cordiis stertentē. ructuosos spūs ge
minare. p̄claras qꝫ cōtubernales ab
omnibꝰ spōdis trāsuersas incubare
et reliquas circūiacere passim. q̄ tū
exanimate terrore ab hostiū aduen
tu ꝑcepto excitare antoniū conabā
tur. nomē inclamabāt. frustra ceruí
cibus tollebāt. blādius alie ad au
rem. alie vehementiꝰ inuocabāt. nō
nulle etiam feriebant. Quatum cū
oīm vocem tactūqꝫ cognosceret p̄xi
me cuiusqꝫ collū amplexu petebat.
neqꝫ dormire excitatus. neqꝫ vigila
re ebriꝰ poterat. sed semisompno so
pore inter manꝰ centurionū cōcubi
narūqꝫ iactabatur Hec quidē aut ve
ra fuerūt. aut veri similia. Nichil
enī hiis neqꝫ credibiliꝰ fingi neqꝫ
vehementiꝰ exprobrari. neqꝫ mani
festius ostēdi potuit. In sūma ergo
aut ṽtuti insistendū est. aut de glo
ria desperandū Gloria siquidem a
liunde non prouenit

¶ Capitulum decimumquartum
De nichil ad glām fructuosiꝰ ē lau
de ⁊ fauore bonoꝝ ⁊ maxime scrip
toꝝ ꝟ ꝙ turpium familiaritas nō
tam prodest quā obest. ⁊ ꝙ vno bn̄
facto vel dicto gloria propagatur.

Nterest sane inter cupidita
tē glorie humane ꝟ cupidi
tatis ardorem Nā licet ꝓ
clives sint vt qui humana gloria ni
miū delectātur. etiā dominari ardē
ter affectēt. tn̄ qui verā licet huma
naꝝ laudū gloriā concupiscūt/dant
oꝑam bn̄ iudicantibꝰ nō displicere
Refert enī plurimū. quis/cui/ꝟ vn
de placeat. nec ē ab eo laudari glā
sū. cuiꝰ familiaritas ignominiā reda
let. laus vniꝰ studiosi multꝭ ꝓficit.
ꝟ suffecit ad gloriā et multoꝝ sepe
cōmendatio infamiam peperit. In
rethoricis locus est celebris a con
uictu morumqꝫ similitudinem indi
cat et ab ea amicicie ꝟ cōmendatio
nis manare originem sepe proditū
est. Nolo inquit sapiens ab hiis
laudari: quorum laus vituperium
est. nec ab hiis culpari vereor ⁊

quorū criminatio laus est Cū ergo
hystriōes mimi. parasiti ⁊ huiusmo
di inepcie hoīm nichil/iudice vita/
laudabiliū probent. nōne perspicue
desipientie est/illorum vt quis ful
geat aucupari fauorem. qui sordi
bus obsiti sunt. ⁊ quorum gracia
nisi per turpia acquiri non potest.
huiusmodi monstris hominum am
plissimum patrimonium pompeij
⁊ fere totius orbis opes ꝯtulit mar
cus antonius ⁊ tn̄ eorum p̄conijs
non clarescit ſ eo sordidior occurrit
posteritati Si vni9 sapient᷑. si scrip
toris egregij grāz meruisset/ aliq̄d
celebre illi9 manasset ad posteros.
¶ Virgili9/marcelli citra magna
virtutū merita perpetuaᵗ glām/et
poetica licentia fidē peruertens hysto
rie didonem licet pudicissima fuerit/
hospitis quē ex rōne tēpoꝝ videre
non potuit incesto amore/ persuasit
posteris fuisse corruptā Nisus ⁊ eu
rial9 nrām nō attigissent etatē: nisi
eos obliuioni diuina maronis car
mina subduxissent. Implet adhuc
ꝓmissi fidē/⁊ noīa eorū situ nō pati
tur aboleri. Viuite felices si q̄d me
a carmīa p̄nt Nulla dies vnq̄ me
mori vos eximet euo. ¶ Quid est
ergo ꝙ q̄ scurraꝝ viliumq; manci
piorum ignominie / tanto sumptu
conducunt graciam/honestis viris
peritisq; et maxime scriptorib9 pla
cere non appetunt? Nunquid suas
ineptias transmitti volunt ad poste
ros. Ignotus esset lucilius nisi eū
epistole senece illustrarent/laudib9
cesaris plus virgilius ⁊ varius lu
canuſ adiecerūt ꝙ imēsū illud era
riū quo vrbē ⁊ orbē spoliauit. Ne
mo prudētiā itachi/aut pelide vires
agnosceret. nisi eas homerus diuio
publicasset ingenio. Vn̄ nil michi
videtur cōsula9 viro ad glāz ꝓperā
ti. fideliū fauore scriptoꝝ nichil stul
ti9 ꝙ̄ captare tigelliū qui nec suam
potis est redimere famā. Sūt autē
multa in morib9 bona de q̄b9 multi
bn̄ iudicāt ꝙ̄uis ea multi nō habe
ant. ⁊ quo rariora eo p̄clariora sūt.
per ea ergo nitūtur quidā ad glīꝫ.
ad imperiū. ad dominationē. Quis
quis āt sine cupiditate glorie (qua
veretur hō bn̄ iudicātib9 displicere)
dn̄ari atq; imperare desiderat etiam
per apertissima scelera querit plerūq;
obtinere quod diligit Proinde qui
glām concupiscit. aut vera via inni
titur. aut certe dolis ⁊ fallacijs cō
tēdit. volens videri bon9 esse quod
nō est. et ideo virtutes habēti/mag
na virt9 est cōtēpnere glām. q2 con
temptus ei9 in conspcū dei est. iudi
cio aūt non aperitur humano. In
laudatorib9 aūt suis ꝙ̄uis paruipē
dat ꝙ cū laudant: nō tamē paruipē
dit ꝙ eū amāt. nec eos vult fallere
laudātes. ne decipiat diligentes.
Ideoq; instat ardenter. vt potius
ille laudetur a quo habet homo q̄c
quid in eo iure laudatur. Qui au
tem glorie contemptor/ dominatio
nis est auidus / bestias superat. si
ue crudelitatis vicijs/siue luxurie.
¶ Tales quidem teste magno pa
tre augustino romani fuerunt.
Nam cum eorum vicia perscrutan
tur. gens nulla deterior / cum virtu
tes: nulla potior inuenitur. Alias

tamē gentes nō crudeli dominio ſꝫ
māſueto ſubiugauerūt imperio· ⁊ qđ
moderatio acq̄ſiuit: aut crudelitas
aut luxuria ꝑdidit· non enim exiſ
timationis amiſſa dominationis
cupiditate caruerūt· ſed huiꝰ vicij
ſummitatem· et quandam quaſi ar
cem nero ceſar ꝑmꝰ obtinuit Cuiꝰ
tanta fuit luxuries vt nil putaret
ab eo viciale metuendum· tanta cru
delitas / vt nil molle habere crede
retur· ſi eſſet ignotus· Nemo eo
guloſior·nemo cantorum ⁊ hyſtrio
nū ſimiliūq; magis gaudebat con
ſortio·nemo luxurioſior· Ut quidē
vt ſe vendicaret a cultu et liberalita
tis ymagine·nullam veſtem bis in
duit· Quis tamen adeo perditus
eſt vt ipm laudet? ¶ Demoſtenes
anteq̄ꝫ virtus eius eloquij innotu
iſſet· cultus operoſioris dicitur ap
petiſſe nitorem· ſciens q2 purpura
cauſidicū vendit· At poſtq̄ꝫ noticiā
⁊ famam aſſecutus eſt eloquencie:
toga contentus eſt/dicens ſe velle ſi
bi a ſe/potiꝰ q̄ꝫ a nitore veſtiū / aut
cultu exquiſito gloriam conſtare·
Omnis ariſtippum decuit color et
status et res· Quolibet indutus ce
leberrima per loca vadit· Quē eni
ꝓprius attollit honos/ vilitas ali
ena non deprimit· Emendicatum
laudis videtur eſſe ſuffragium :
quod ab extrinſecis pendet Profec
to vnius egregie virtutis titulo
quiſq; clareſcit: q̄ꝫ ſplēdidiſſimo lux
urie indumēto ⁊ omni lenocinio va
nitatis· ¶ Cum ergo virtus om
nis a ſe polleat· iuſticia clarius eni
teſcit·huius rei/temiſtocles teſtimo
nio eſt ⁊ exēplo· Qui cū ſaluberri
mo conſilio athenienſes in claſſem
migrare coegiſſet· xerſeq; rege ⁊ co
pijs eiꝰ grecia pulſis/ruinas patrie
in ſtatum priſtinum reformaret ⁊ o
pes/clamdeſtinis molicionibus ad
ꝑncipatum grecie capeſcendū nutri
ret/dixit in cōcione ſe habere rem de
liberatione ſua prouiſam/que ſi ſor
tiretur effectum nichil maiꝰ aut po
tētiꝰ ꝑplō athenienſi futurū aſſeruit
ſed eā vulgari non oportere· poſtu
lans aliquē dari cui tacite exponere
tur· Ei ergo datus eſt ariſtides·vel
vt alijs placet ariſtotiles et ſi ſup
putata temporis ratio iudicet temiſ
toclem ⁊ ariſtotilem coeuos nō fu
iſſe· Is autē poſtq̄ꝫ cognouit eū vel
le incendere claſſem lacedemoniorꝫ
que ſubducta erat apud gitteum·
vt ea conſumpta dominatio maris
ipſis cederet·proceſſit ad ciues et re
tulit temiſtoclem· vt vtile conſiliū
ita minime iuſtum animo voluere
E veſtigio vniuerſa contio clamat
id q; iuſtum non eſt minime expe
dire· eumq; iuſſit deſiſtere ab incep
to· Hic ergo edicto ciuium antela
ta eſt iuſticia prudentie· ymmo et
non eſſe prudentiam· ſed potius
calliditatem· cui iuſticia aduerſa
tur· Zaleucus vrbe lodenſium a
ſe ſaluberrimis atq; vtiliſſimis le
gibus munita· cum filius eius ad
ulterij crimine dampnatus ſecundū
ius ab eo conſtitutum / vtroq; o
culo priuari debuerit· ac tota ciui
tas / in honorem patris / neceſſi
tatem pene adoleſcentulo vt re
mitteret· aliquādiu repugnauit·

Ad vltimum populi precibus euic tus·p̄us suo eruto· deinde filij ocu lo / vsum videndi vtrisq; reliquit Ita supplicij modū debitū legi red didit equitatis ammirabili tempe ramento· se inter misericordē patrē et iustum legislatorem ptitus· Nō ne memoria taliū fidelꝰ inheret mē tibus auditorū q̄ si nebulonū aluis sent exercitum aut mutatoria vesti um/ ipite multitudinis aspectibꝰ in gessissent? Age quid solonis prudē tia meruit: felicitatis inquit iudex/ dies vltimꝰ est/ et appellationis ho norē sapienti confirmat rogus/ si q̄ dē rerū inicia debētur fortune phaz solus cōsecrat finis Idē· Nichil hōi metuendū·nisi ne pham finis exclu dat · Vnde cū ex amicis quē tā gra uiter merentem videret? pduxit ī ar cē· hortatusq; est vt p oēs subiecta rū edificiorū ptes oculos circūferret Deinde cogita nūc tecum inquit · q̄ multi luctus sub hijs tectis et o lim fuerint et modo versentur et in sequentibꝰ seculis sint futuri· et mit te mortaliū icōmoda tanq̄ propria deflere Quia si recte intēdas vrbes nichil aliud sunt q̄ humanarū cla diū miserāda consepta· Rex enā ille subtilis iudicij/ quem ferūt auc tore valerio traditū sibi dyadema priusq̄ capiti imponeret tenentem pannū diu considerasse atq; dixisse o nobilem magis q̄ felicem pānū/ quē si q̄s penitꝰ cognoscat: q̄ mul tis sollicitudinibus et periculis et mi serijs sit refertus· ne humi quidē ia centem tollat· Aristophanes quo q; nō oportere inquit in vrbe nutri re leonem· Sin aūt alitꝰ sit· obseq̄ ri conuenit Monet enī vt p̄pue no bilitatis/ et gratati ingenij iuuenes refrenentur· nimio vero fauore atq; fusa indulgentia parti/ quo minꝰ po tentiam obtineant ne impediātur quidem/ qd̄ stultū et inutile sit/ eas obtrectare vires quas ipse fouerit· Aristotiles quoq; calistenem au ditorem suū ad alexandrū mittēs hortatus est· vt cum eo nūq̄ aut ra rissime loqueretur · quo scilicet apud regias aures· vel silēcio tutior vel sermone esset acceptior· At ille dum alexādrū psica salutatiōe ex ultantē obiurgat: et mores eiꝰ stu det componere/ vita priuatus est · Idē aristotiles de semetipso in neu trā partē loquēdū esse dicebat· qm̄ laudare se vani et vituperare stulti ē Agegilaus cum aduersus rēpu blicam lacedemoniorū ortā seditio nem de nocte comperisset· leges li gurgi continue abrogauit· que de indempnatis supplicium sumi veta bant· Comprehensis autē et inter fectis sontibꝰ e vestigio easdem res tituit simul vtrūq; puidens ne sa lutaris aīaduersio· vel iniusta essꝫ· vel iuste impediretur· Hannibal nauali prelio victꝰ/ timens amisse· classis penas dare / offensam auer tit astucia· nam ex illa infelici pug na priusq̄ nunciꝰ mali domū vene rit· vnū ex amicis misit cartaginē qui curiam ingressus quesiuit stati an cum romanorum copijs que su peruenerunt · oporteret dimicari · Senatu vero acclamāte oportet/ dimicauit īq̄t nūciꝰ et superatus est/

nō relinquēs eis libertum vt damp
naret factū/quod ipsi iudicauerant
faciendum Gorgias leoncius/yso
cratis/⁊ cōplurium magni ingenij
virorum/preceptor· ea innocentia
vixit: vt centesimo ⁊ septimo āno
interrogatus quare tā diu vellet in
vita manere·quia nichil inq̄t habe
o quod senectutē meā accuset Hoc
credo accidisse ex grā: ⁊ multa peri
tia litterarū/quibus etate sua p̄sta
bat adeo vt p̄mus in conuentu pos
cere ausus sit/qua de re/quisq; audi
re vellet Vnde ⁊ ei in templo delfici
appollinis vniuersa grecia statuam
ex solido auro posuit ·cum ceterorū
ad id temp9 auratas collocasset Oc
currūt multa huiusmodi q̄ laudis
vere poterūt prestare materiā· si q̄s
antiquoꝝ nasfredicta · vel facta stra
tegeminata ⁊ strategematica quo
q; recenseat Ceteꝝ quia strategem
matum sepe mentio facta est· ⁊ res
nōis nō vsq;quaq; cunctis īnotuit·
valerius maxim9 strategeminata
sic diffinit· vt dicat · quia est pars
calliditatis egregia ⁊ ab omni rep̄
hensione procul remota·cui9 opa/
quia appellatione vix apte exp̄mi
possunt/greca ꝓnūciatione stratege
mata appellantur Proprie tamen
strategeminata sunt·que ad rem ꝑ
tinent militarem · nam et ab eo di
cuntur stratilates Que vero contra
ꝓprie appellationis notam/ ad res
alias pertinent Julio frontino tes
te strategeminatica appellātur Dis
tat enim strategeminaticum a stra
tegemate· quomodo genus differt
a specie· ¶ Redit iterum publius
clodius· vt ipsius pauca subiciam·
quorum vel minimū dixisse maius ē·
⁊ fructuosius ad gloriā/q̄ fecisse q̄d
faciunt/qui seipsos cruscerant ob in
anem laudis amorē Ait ergo Bn̄
ficiū accepit dando/qui digno dedit
Feras/nō culpes·q̄d imitari nō po
tes Cui plus licet q̄ par est · plus
vult q̄ licet: Comes facūdus in via
ꝓ vehiculo est Frugalitas est mise
ria rumoris boni Heredis fletus/
sub ꝑsona risus est Furor fit sepius
lata paciencia · Improbe neptunū
accusat · qui iterum naufragium fe
cit Nimiū altricādo veritas amitti
tur Pars beneficij est quod petitur
si cito neges Ita amicū habeas vt
posse inimicū fieri putes Veterē fere
do iniuriam inuitas nouam· Nūq̄
periculū sine ꝑiculo vincitur Neces
se est vt multos timeat· quē multi
timēt Postremo vel tenui virtutis
iudicio siue in verbo siue in oꝑe fa
ma protenditur/⁊ virtute relicta q̄
cuslibet sumpt9 nō tam gloriam q̄
ignominiam parit·

¶ Capitulum decimumquintum
Honestatem aut solam aut pre ce
teris expetendam · et in ea tota libe
ralitati locum esse p̄cipuum/⁊ con
tra auariciam glorie plurimum ad
uersari· : ·

Sicut autem gloria que est
vt ciceroni placuit/ frequens
fama cum laude : a radice
virtutis oritur et ipsius lumine dū
taxat illustratur/ita ignominia· cō
fusio· et si quid aliud dedecet a vicio
trahit originē ⁊ ꝓuentū Vnde cū a
sola honestas bonum sit· vt stoicis

quibusdam placet· siue precipuū ee
pre ceteris expetendū/sicut asserūt
paripathetici Hoc vsqȝq̄qȝ indubi
um est· quia nichil expetendorū ad
uersatur honesto· laudantur cetera
et non insipienter optantur· vt bo
na valitudo · clarus sanguis · re
rum copia · sed nichil horum tur
pem· aut inhonestum hominem/ fa
cit esse laudabilem · ¶ Siquidem
de valitudine bona vires· de virib9
temeritas· de temeritate violencia·
de violencia stimulus vltionis· qua
si odij ⁊ bellorꝫ fax accensa inflam
matur · sequiturqȝ iusticie contemp
tus ⁊ legum preuaricatio· et concussi
o inquieta publici status · Clarus
sāguis elationē parit· potētiā affec
tat· conculcat inferiores· pares ɔtēp
nit· supiores habere dedignatur· lo
q̄tur grādia· tot9 tumet· alto mag
norꝫ sāguine/tm̄ fecerit ipse aliq̄d/
ꝓpt̄ qd nobilis esse debeat sui ime
mor · eorꝫ q̄ retro ee videt̄ obliuisci
tur· ⁊ se in anteriora sine cultu vtu
tis ridiculis trasonis imitator exte
dit Inq̄t ethicus· malo pr̄ tibi sit
tersites/dūmō tu sis Eacide simil̄·
vulcanaqȝ arma capescas Q̄ꝫ te ē
site similē ꝓducat achilles· Nolo
tn̄ vt i iiuriā suā dictū noster symo
nides opinet̄ Attauis q̄de edit9 re
gib9 ⁊ capitolinis geneosiore· ⁊ mar
cellis ⁊ omnib9 ad podium spectāti
b9 ⁊ quasi a purioib9 ⁊ feliciorib9
ouis exclusus erupent· germanis ⁊
vterinis· ut ei attestant̄ lōge nobili
or est Crediderim facile quicq̄d sin
cerū et defecatioris nature in massa
generis eius ab inicio extitit· in ip

sum vt quasi gentis sue stella ꝑful
geat confluxisse Qd vero fetulenci9
⁊ obscurius resedisse i germanis/ ⁊
vterinis· letātur tamē sicut i clarita
te illi9 · sic in ꝓpria abiectione· ne no
bilitate gener̄ cum res exegerit ex
causa cognationis ꝓhibeantur· cū
finitimis mr̄imonio copulari· Cesͤ
sert ergo simonide/reges ⁊ ꝑsides·
ꝑncipes tribunos· centuriones et p̄
mos ꝓuinciarꝫ/sua mediocritate ɔ
tenti· nitūtur vtute sua/nichil in of
ficijs legittimis vile ducāt· aut ig
nominiosū et culine si res exegerit
nō dedignātur habere memoriā · q̄
periciā exercere· reuolunt· qz aīalia
muta nō generosa putat quis nisi
forcia· Nēpe volucrē· sic laudamus
equū facili cui plurima palma· Fer
uet et exultat rauco victoria circo ·
Sed venale pecus corinthi posteri
tas ⁊ hirpini si rara iugo victoria se
dit dominos precijs mutare iuben
tur Exiguis/tritoqȝ trahūt epyredi
a collo Siquidē nobilitas sola ē at
qz vnica vtus· ergo generositas ⁊
clari sanguinis lumē· et si ea mag
num quid esse per se symonides glo
rietur· nichil aliud sunt q̄ morum
manifestatio· gloriosa quidem si bo
ni fuerint / ignominiosa si mali ·
Hoc tamē vnum meo iudicio quis
quid ille sentiat bonum habet gene
rositas · q̄ necessitatem indicat pro
bitatis ¶ At rerum copia nunc aua
riciam accendit· nunc in exicium et
exterminium sui / luxuriam instru
it · huius ingeniosa gula est · hec
ad predam strepitumqȝ lucri suffra
gia vertit · vt sit venalis populus

venalis curia patrū. Hec vires sol
uit ⁊ vtrūqꝫ sexum frangit in vene
rem. legis ⁊ nature ipso reluctatur.
Hāc abrogat. extinguit et sepelit.
Hāc infatuat. eneruat ⁊ subuertit.
lex ergo ipsi nō est et ei natura fere
ociosa ⁊ ebria ē Querit se natura nᵒ
inuenit Omnibꝰ ergo scorta placēt/
fractiqꝫ eneruī corpore gressus / ⁊
laxi crines ⁊ tot noua noīa vestis.
Queqꝫ virū q̄rit. Sꝫ vtinā in hac
dn̄atione luxurie inueniant̄ viri vel
mulieribꝰ similes. nature tn̄ aut le
gi obtēperantibꝰ. Ex hijs patet qꝛ
nec valitudinis. nec generositatis.
nec copie. laus p̄ma est. ſꝫ virtutis
cuiꝰ hec instrumenta sūt. ⁊ ideo ap
petēda. Siquidē nō decet naturā. q̄
virtutē aut solam aut fecit p̄ ceter̄
expetendā. ei non expetēda fecisse in
strumenta. In eoqꝫ rectiꝰ vident̄ sen
tire paripathetici. ꝙ cū virtutē suis
fateantur ad exerciciū agendorum
egere instrumentis / ip̄a quoqꝫ īstru
menta ⁊ si propter aliud fatentur
expetenda. Stoicas tn̄ placet sibi
virtutē sufficere ad beatitudiēe. nec
ego eos erroris arguo. sed expedi
ciorem dico ꝑ instrumenta virtutē.
¶ Ceterū vt alias dixisse memini
cū omnis virtus graciosa sit. libera
litas gratissima est. eo ꝙ plurimis
prodest ⁊ certe vbi facultas deest. ef
fundit viscera. i. propriū largitur
affectum. Alioquin q̄nō iuxta apos
tolū in eo caritas manet. qui pulsā
te necessitate proximi mentis visce
ra claudit? Econtra ingratissimū est
⁊ odiosissimū viciū ꝙ nec effecū ꝓ
dest alijs. nec affectu. Hec est aua

ricia / latentiū indagatrix / lucrorū ⁊
manifeste p̄de auidissima vorago.
neqꝫ habēdi fructu felix. ⁊ cupiditate
q̄rendi miserrima Quid nō morta
liū pectora cogit auri sacra fames?
heriphile / viri vitā / auro distraxit.
suā philippo vēdidit grecia liberta
tem. Et in ipsam valerius max
imus hijs exemplis inuehitur Cū
ad modum locupleti l. minucio ba
silio / falsum testamentum quidam
in grecia subiecisset / eiusdemqꝫ con
firmandi gracia potentissimos ciui
tatis nostre viros. M. crassum et
quintum hortensium. quibus mini
cius ignotus fuerat. tabul̄ heredis
inseruisset q̄q̄ euidens fraus erat
tn̄ vterqꝫ pecunie cupidꝰ facinoris
alieni munꝰ non repudiauit. Quā
tn̄ culpā q̄ leniter retuli. lumina cu
rie. ornamenta fori qᵈ scelus vindi
care debuerant in honesti lucri cap
tura inuitati auctoritatibus suis tex
erūt ¶ Verum aliquanto maiores
vires in quinto cassio exhibuit. qui
in hyspaniam sillium ⁊ albinū pu
tinū occidendi sui gracia / cum pugi
onibus deprehensos / quinquagies
sextercium ab illo. ab hoc sexagies
pactus dimisit. An ne dubites si al
terū tantum daretur / iugulum quo
qꝫ suum equo animo illis fuisse p̄
biturū. Ceterum auaricia ante om
nes vicij septimuli precordia posse
dit. qui cum gay gracci familiaris
fuisset. caput eius abscindere ⁊ per
vrbem pilo fixum ferre sustinuit.
quia opinius cōsul auro ipsi repen
surum edixerat. Sunt qui tradant
liquato plumbo eum cauatam ꝑte

capitis quo ponderosi⁹ eẜẜ explesset. fuerit ille sediciosus. bono pereant exẽplo. dictis tñ scelesta fames/in has vsq; ïactis iniurias/esurire nõ debuit. Odiȷ̈smenta septimuli auaricia. tholomei autem regis cypro rum prosequẽda risu. nã cum anxiȷ̈s sordib⁹ magnas opes corripuisset. ꝓpterq; eas periturũ se videret. ꝗ i deo omĩ pecunia imposita nauibus in altum processisset vt classe ꝑfora ta suo arbitrio periret ⁊ hostes ꝑda carerent. nõ sustinuit mergere aurũ ⁊ argentũ. sed futurã necis sue pmi um domũ reuexit. Procul dubio hic nõ possedit diuicias. sed a diuiciȷ̈s possessus est. Titulo rex insule/aĩo pecunie miserabile mãcipium. Hec valerius. ¶ Sed possunt etiã nequi ora auaricie inueniri exempla. Vñq̃ dem ꝓphe oculos/cupiditas exceca uit/⁊ pecunia corruptus apostolus dñm innocentem crucifigendum tra didit manibus impiorũ. potest qui dem deturpari verbis: sed nõ satis. quia deformior est ⁊ turpior. ꝗ̃ vt ore humano possit exponi. Ideoq; ꝗ est auaricia studiosius declinan da: quia tenacius inheret ab yma gine vtilitatis/⁊ perniciosius nocet ab exterminio caritatis. Inde est ꝙ ridiculam ꝗ miserandam cum seni bus contraxit familiaritatem. vt q̃ minus egent auidius concupiscant/ ⁊ quo rebus sunt cicius carituri: eas parcius ministrent vtilitati. Nam ꝗ manus in iuuentute porrecta ad dandum: in senectute contrahitur. ꝗ que in iuuentute contracta est. aut nũq̃ aut raro in senibus dilatatur.

Cum vero eis beneficio nature/liber tas diuina ĩmineat seipsos vano ti more miserrime subiciunt seruituti. ¶ Siquidem diogenes ait. Indi gencia nature fortunam non timet. Beatus quoq; iheronimus. Grã dis inquit exultacio est anime/cum paruo contentus fueris. mundum habere sub pedibus/⁊ omnem eius potentiam. epulas libidinosas ⁊ ea propter que diuicie comparantur. vilibus mutare cibis ꝗ grossiori tu nica cõpensare. Hec quidem lauda bilia sunt. si non fiant ad famam. sed ad consciencíam que omnia eq̃ nimiter portat. Vt enim ait xeno phon. Cõsciencia iusti scit maledic ta contempnere. vsus ergo rerum laudabilis aut culpabilis est/rerum duntaxat differencia. Vnde dia spe nis. Pecunia profuso decus/auaro supplicium est. Fugienda sunt inquit macrobius omnibus modis. ⁊ ab scindenda igne ⁊ ferro. totoq; artifi cio separanda/lãguor a corpore. ĩperici a ab animo. luxuria a ventre. a ci uitate sedicio. a domo discordia ⁊ in cõmune a cunctis rebus intemperan cia. :.

¶ Capitulum decimumsextum. De quatuor fluminib⁹ q̃ de fonte libidinis oriuntur epycureis. faciũt q; diluuium quo fere mundus mer gatur ⁊ de aquis contrariȷ̈s ꝗ de vestibus esau. :.

Et quidem hec vniuersa cõ currunt vt ostendatur quie tum statum in rebus publi cis ꝗ̃ priuatis nisi a fonte sapiẽcie q̃d q̃d sentiat epycur⁹ ꝓuenire nõ posse

Hanc enim esse ortum deliciarum
vbertimū superiꝰ dictum est de quo
quatuor virtutum flumina oriūtur
E diuerso ⁊ eyypaticoꝝ ortus fontē
suum habet libidinem q̄ ⁊ ipse par
titur in quatuor flumīa que irrigāt
vniuersā hanc vallem lacrimaꝝ ⁊
miserie. in quam eiectꝰ est exul. qui
quod libuit ꝙ quod licuit facere pre
elegit ¶ Et q̄dē quasi vnꝰ riuus est
amor habendi quo ad sufficientiam
rerū copia queritur. in quo auaricia
laborat/preter licitum possidere vel
scire Alit̄ vero luxurie lenocinia dif
fundit/⁊ defluit in varias volupta
tes dū ad tranquillitatis et leticie
gaudia tendēs aspirat Tercius vi
res colligit. quibꝰ tueatur nature li
bertatē/⁊ cuiuscuis molestie propul
sare possit iniurias/⁊ cū viribꝰ habū
dauerit. prosilit in odibilē tyranni
dis venā Quartus ab appetitu ce
lebritatis ⁊ reuerētie. dū eminētiā
querit. fallaciter intumescit. ¶ Hec
sunt quatuor flumīa que infundūt
⁊ circūeunt orbem. ⁊ de fonte puer
se volūtatis scaturiūt. qui sedem ha
bet in imo et originem contrahit a
luto vanitatis Cū autem exercue
rīt/diuersos ex se pariunt riuos et
quasi intumescentibꝰ aquis diluuij
mūdum obruūt/animātia perimūt
et sic omnia delent. vt terra videri
possit in solitudinem redigenda. nisi
quia paucas id est octo animas re
surrectionis scilicet filios domꝰ dn̄i
archa ꝯseruat. Hij sūt vtiqꝫ quos
ex omni carne dn̄s preelegit Ve
rumptamē qui sūt in diluuio aqua
rum multarū ad eum non approxi
mabunt ¶ Et quidem amor ꝯmo
di de quo predictum est. has quasi
mare altum fundit aquas ⁊ inua
lescente malicia velut kataractis ce
li apertis. varias pluit dominꝰ in
augmentum diluuij delinquendi
occasiones. permittens. vt subtrac
ta gratia/qui in sordibus est sordes
cat amplius/⁊ quem proprio com
mittit arbitrio quasi vlciscens ferit
Non ꝙ appetitum ꝯmodi si tempe
ratus sit. dicā esse culpabilem. aut
copiam rerum sufficientē. aut leticī
am mētis. aut naturalem libertatē
amorē. aut eminēdi meritum ducā
ī crimine. ꝫ nichil istoꝝ q̄d pollicet
affert. eo quidem modo quo queri
tur ꝯtrariū pocius operatur effectū
Hec autem omnia bona sūt. si eis
docente gratia recte filius aduersus
carnē luctans ⁊ sanguinē. ⁊ a patre
gaudij et exultationis benedicēdꝰ
vtatur ⁊ eisdē quasi florido frugife
ro ⁊ iocundo induitur indumento.
Si vero sanguineꝰ frater carnalis
qꝫ contempnēs matris gratie fami
liaritatē. hec omīa morū indumēta
vsurpet. nec fragrāt. nec decēt. nec
pascendo reficiunt Et hoc est forte
ꝙ vestes esau placuisse scribūtur in
iacob ⁊ eis ante non vsus/aut odo
rem suauitatis dedisse patri nō scri
bitur esau. nam dū bonis abutitur
sensibus integris/ gratꝰ esse nō pōt
Ergo vana bonorum species nec
saciat. nec letificat. nec liberat/nec
exaltat ¶ Porro aduersus luxuriā
auariciam et cenodoxiam. quedam
superius dicta sunt. Vicium affecta
tio quodammodo hactenus mansit

intacta. Que et si libertatis et celsi
tudinis videatur afferre suffragiū.
a veritate vtrusqꝫ/ perniciosius ab
ducit errantem. Hec est enim que
perniciosissimam inducit pestem. et
tyrannidis procurans ortum. com
pagem quietis et pacis qua nichil
salubrius est/ molitur extinguere.
Siquidem hec flumina caritatem
extingunt hijs quibus vita nega
tur. In hijs tantalus laborat in fa
bulis citra satietatē/ et ꝑmo ꝓphic9
degenaū in hijs aquis increpat siti
Sitientes igitur ad aquas inuitat
oppositas. q̄ a spū ꝓfluunt absqꝫ cō
mutatione gratis accepturus a grā
vinū et lac. Quare inquit appēditiꝭ
argentū nō ī panib9 ⁊ laborē vr̄m
non in saturitate Audite audientes
me et comedite bonū: ⁊ delectabiliꝭ
in crassitudine aīa vestra. nō vtiqꝫ in
illa. in qua delectationem nō habet
aīa. sed caro In illa ī qua recalcitra
uit dilect9. incrassat9 impinguat9.
dilatat9. ꝫ in qua benedicitur fili9.
et in rore superueniētis grē/ ⁊ pigue
dine liberi arbitrij/ volūtatē dei pru
denter intelligat. potēter impleat.
toleret paciēter ¶ Hee itaqꝫ impi
guantes et dulces aque sūt. ⁊ q̄ ali
as omnes temperant. quia hijs sal
suginē earꝫ absorbuit lignū crucisꝭ/
⁊ dulcorauit eas/ ⁊ sapiētie celestis
infusio/ easdē in salutē aīarum ⁊ sa͡ci
etatē/ fecit esse potabiles. Hee quo
qꝫ liberāt ⁊ tot9 tyrānidis īcursum
impediūt. aut premūt. aut puniūt
Nō ergo vane iures. sed veritas li
berat. in equitate cōsistēs/ ⁊ licet va
nitas promittat liberationem. vere

liberi nequaq̄ sunt nisi quos filius
liberauerit. Tu nature grē ⁊ glorie
distingue libertatē ⁊ inuenies nullā
earꝫ de vanitate contingere. nec tibi
conditio magis seruilis occurret. q̄
tiranni. Si enim vbi spiritus domi
ni ibi libertas. miserrima profecto
seruitute deprimitur quem spiritus
nequā exagitat.

¶ Capitulum decimumseptimum.
In quo tyrannus a principe diffe
rat ⁊ de tyrannide sacerdotum et in
quo pastor. fur ⁊ mercenarius ab in
uicem differunt.

In quo p̄nceps differat a
tyrāno dū reuolueretꝭ auc
tore plutarcho īstitutio tra
iani superi9 dictū est. ⁊ que p̄ncipis
sint officia aut reipublice membra
diligēter expositū Vn̄ facili9 ⁊ pau
tioribus poterūt innotescere que e r̄gi
one dicēda sūt de tyrāno. Est ergo
tyrānus. vt eū philosophi depinxe
runt q̄ violenta dominatione popu
lum premit. sicut qui legibus regit
princeps est ¶ Porro lex donū dei
est. equitatisꝭ forma. norma iustitie/
diuine voluntatis ymago. salutis
custodia. vnio et cōsolidatio populo
rum. regula officiorum exclusio et
exterminatio viciorum. violentie ⁊
totius iniurie pena Hec autem aut
violentia aut dolo impugnatur. et
quasi aut leonis immanitate vasta
tur. aut draconis supplantatur in
sidijs. Quocumqꝫ autem modo id
fiat planū est gratiā oppugnari. et
deum quodammodo prouocari ad p̄
lium. Princeps pugnat pro legi
b9 et populi libertate. tyrannus nil

actum putat nisi leges euacuet et
populũ deuocet in seruitutẽ ¶ Ymago
quedã diuinitatis est pnceps. Et ty
rãnꝰ est aduersarie fortitudinis et
luciferiane prauitatis effigies Si
quidẽ illũ imitatur q̃ affectauit se
dem ponere ad aquilonẽ Et similis
ẽe altissimo. bonitate tamẽ deduc
ta Si enĩ bonitati studeret esse con
formis. nequaq̃ potẽtie aut sapien
tie gloriã preripe molitetur. remu
neradi tamẽ auctoritate aspirauit
fortasse coequari ¶ Ymago diuini
tatis pnceps/amãdꝰ. venerãdꝰ est.
Et colẽdꝰ. tyrãnus prauitatis yma
go. plerũqꝫ etiam occidendꝰ Origo
tyrãni iniq̃tas est. Et de radice toxi
cata mala ⁊ pestifera germinat et
pullulat arbor/securi qualibet succi
denda Nisi enĩ iniq̃tas ⁊ iniusticia
caritatis exterminatrix/tyrãnidem
parasset. pax secura ⁊ quies ꝑpetu
a in euũ populos possedisset. nemo
qꝫ cogitaret de finibꝰ ꝓducẽdis Es
sent etiã sicut magnꝰ pater augusti
nus testis est. ita regna q̃eta ⁊ amı
ca pace gaudẽtia. sicut in composita
ciuitate/diuerse familie/aut ĩ eadẽ
familia/ diuerse persone Aut forte
qd credibilius est oĩno regna nõ es
sent. que sicut ab antiq̃s liquet hys
torijs iniq̃tas ꝑ se aut presumpsit.
aut extorsit a domino. ¶ Et qui
dem non soli reges tyrannidem ex
ercent. Priuatorum plurimi ty
ranni sunt. dum id vicium quod ha
bent in vetitum efferunt. Nec mo
neat/ꝙ reges/tyrannis/visus sum
sociasse. quia licet rex dicatur a rec
to. quod principem decet / tamen

appellatio eiꝰ ab vsu cadit etiam in
tyrannum Inde est illud Quo po
tuit populus quenq̃ perducere liber
ascendi. supraqꝫ nichil nisi regna re
liqui. Et illud Apes michi pacis
erit dexteram tetigisse tyranni Et
si officium/contra officium Et recte
viuendi regulam dici licet / senten
tia vnius/omnium aperit officia.
ꝑmo vicia tyrãnorũ Photinus is
est/a quo Et ipsi possunt nõ ĩmerito
appellari photiniani. primꝰ in mon
stris pellee domus id est inter alia
portenta egipti/ĩmundicia ⁊ crude
litate insignis. qui pompeium leto
dampnari ausus. aut potius mores
tyrannorum sueta presumptione
exprimens ait Ius Et fas multos
faciunt tholomee nocẽtes Dat pe
nas laudata fides cum sustinet inq̃t
Quos fortuna premit. fatis acce
de deisqꝫ. Et cole felices/miseros
fuge. sydera terra. vt distant vt flã
ma mari. sic vtile recto Sceptrorꝫ
vis tota perit. si pendere iusta ; in
cipit/euertitqꝫ arces/ respectus ho
nesti. libertas scelerũ est q̃ regna in
iusta tuetur Dublatulqꝫ modꝰ gla
dij/facere oĩa seue Nõ ĩpune licet
nisi cũ facis/excat aula Qui vult
esse pius/ virtus Et sũma potestas
Non coeunt. semper metuet quem
seua pudebũt ¶ Ergo respectus ho
nesti et iusti/minimus est aut nullus
in facie tyrannorum et siue ecclesi
astici siue mundani sint. omnia pos
se volunt. contempnentes. quid po
tentiam antecedat hanc ⁊ sequatur
Vtrasqꝫ tamen hoc persuadeti vel
lem; diuinum nondum expirasse

iudicium · quo p̄mogenitis ⁊ semini
eorū inflictū est/qđ quia noluerunt
cū possent · inflictū est/ne possint eti
am iusticie obtēperare/cū volūt Nā
ꝫ prouerbio dici solet · q; qui non
vult cū potest · nō vtiq; poterit cum
volet ¶ Huiꝰ verbi ꝫ magnꝰ basili
us auctor est · Rogatus enī a mu
liercula · vt ꝓ ea principi interce
ret · cartā eius accipiens sic scripsit
principi · paupercula hec accessit ad
me dicens me posse apud te · Si er
go possum? ostende · Et dedit mulieri
cartam · Que abiens dedit eplām
principi · legensq; eam princeps re
scripsit hec · ꝓpter vos o pater sanc
te volui muliercule misereri · sed nō
potui pro eo q̄ tributis subiacet ·
Sanctꝰ vero rescripsit ei siquidē vo
lens nō potuisti bene / vtcūq; se res
habet · Si autē potens noluisti · du
cet te xp̄us ad indigentium chorꝫ/
vt quando voles / non possis Sed
de grano suo quo semꝑ electis adest
veritas / nequaq̄ defuit? Nam in
brevi princeps idē imperiali indig
tiōe temptatus · ductꝰ est inter cap
tiuos vinctus · vel pena sua satisfaci
ens iniuste oppressis · Oratione ta
men basilij post sextū diē · de abduc
tione liberatus est · descendente sig
no imperiali sicut vir sc̄us optaue
rat ¶ Itaq; ꝫ tyranni nōie rex ꝫ
econuerso interdū p̄ncipis noie tyrā
nꝰ appellatur iuxta illud · Principes
tui infideles socij furum · Et alibi ·
principes sacerdotū cōsiliū fecerunt
vt ih̄m dolo tenerēt ⁊ occiderent · q̄
vtiq; iusto legis iudicio debuerat li
berari · Nā ⁊ in sacerdotio inueniū
tur q̄ plures id tota agentes ambi
tione/ ꝫ omnibus artibus eius/vt
sub pretextu officij suā possint tyrā
nidem exercere · ¶ Habet enī ꝫ res
publica impiorꝫ caput ⁊ membra
sua/⁊ quasi ciuilibꝰ institutis/legit
time reipublice nititur esse confor
mis · Caput ergo eiꝰ tyrannꝰ est ÿ
mago dyaboli · Anima heretici · scis
matici sacrilegi sacerdotes · ⁊ vt v̄
bo plutarchi vtar / prefecti religio
nū impugnantes legem dn̄i · Cor
cōsiliarij impij quasi senatꝰ iniq̄ta
tis · Oculi · aures · lingua · manꝰ in
ermis · iudices ⁊ leges · officiales i
iusti Manꝰ armata · milites violen
ti · quos cicero latrōes appellat Pe
des qui in ipsis humilioribꝰ nego
cijs p̄ceptis domī ⁊ legittimis in
stitutis aduersantur · Hec quidem
oīa possūt a superioribꝰ facillime cōp̄
hendi ¶ Michi vero nō debēt idig
ri sacerdotes · si et in eis fatear inue
niri posse tyrannos Alioquin quor
sum est illud ꝓpheticū? Fili homis
ꝓpheta de pastoribꝰ isrl̄ · Prophe
ta ⁊ dices ad eos · Hec dicit dn̄s
deꝰ Ve pastoribꝰ isrl̄ qui pascebant
semetip̄os · Nōne greges pascūtur
a pastoribus? lac comedebatis · la
nis operiebamī · ⁊ qđ crassū erat occi
debatis · gregē āt meū nō pascebatꝭ
Qđ īfirmū fuit nō ꝯsolidastꝭ · ⁊ qđ
egrotū nō sanastis · qđ fractū ē nō
alligastꝭ · qđ abiectū/nō reduxistꝭ ·
qđ ꝑierat nō req̄sistꝭ · ꝫ cū austerita
te īꝑabatꝭ eis ⁊ cū potētia · ⁊ dispse
sūt oues mee eo q̄ nō essꝫ pastor ⁊
fc̄e sūt in deuoratione oīm bestiarꝫ a
gri · ⁊ disperse sunt Quid sibi aliud

adesse docet ezechielis hec impreca
tio vel increpatio nisi pastoribus abesse
que adesse debuerant, et adesse que
abesse oportuit? Propterea hec dicit
dominus Ecce ego ipse super pastores
et requiram gregem meum de manu eo
rum, et cessare eos faciam ut ultra non
pascant gregem meum, nec pascant am
plius pastores semetipsos et liberabo
gregem meum de ore eorum, et non erit
ultra eis in escam Nonne tyranni
dem sacerdotij videtur exprimere ma
nifestam, vel vitam illorum depingere
qui in omnibus que sua sunt querunt,
et que ihesu xpristi sunt post tergum
faciunt? ¶ Deinde non meum, sed ali
enum est, et profecto intemerate ve
ritatis oraculum, quo apud familiarem
altissimi inter pastorem, mercennarium/
et furem/ differentia manifesta prescri
bitur Bonus enim pastor animam su
am ponit pro ovibus suis Cuius si
queris officium: apud iam dictum pro
phetam invenies Ecce ego ipse re
quiram oves meas, et visitabo eas
sicut pastor visitat gregem suum in
die quando fuerit in medio ovium su
arum dissipatarum, Educam eas de
nube et congregabo de caligine, indu
cam eas in terram suam, et pascam
eas in montibus israel, in rivis et in
cunctis sedibus terre, in pascuis uber
rimis, in montibus excelsis erunt pas
cua earum, requiescent in herbis viren
tibus, et in pascuis pinguibus pascen
tur super montes israel pascam eas, et
accubare faciam, quod perierat requi
ram, quod abiectum erat reducam,
quod confractum fuerat alligabo, vel
quod infirmum erat consolidabo, et quod
pingue et forte custodiam Hec est
enim diligentia qua gregibus debent
invigilare pastores. ¶ Quod autem
subiungit, et pascam illas in iudicio
et iusticia: ei utique respondet quod
premisit, sed cum austeritate imperaba
tis eis: vel cum potentia Scriptum est
enim quia pondus et pondus, mensu
ra vel mensura, utrumque abhominabile
est apud deum Apud homines tamen
qui negociationem exercent grandis
videtur esse prudentie, sed tamen illi
cite/ que calliditas et dolus est, si a
lio pondere vel mensura/ sua distra
hant et alijs comparent aliena, At in
prelato ratio exigit equitatis, ut quod
alijs imponit onus/ ipse preferat, et
quod docere voluerit, opere studeat
adimplere Hoc est enim in iudicio
et iusticia pascere, et non in austeritate
et potentia imperare, Quod utique
faciunt qui humeris hominum alli
gant onera gravia et importabilia,
digito autem suo contingere recusant,
Unde sequitur, Et cum purissimam
aquam biberetis: reliquam pedibus
vestris turbabatis, vel oves mee hijs
que conculcata pedibus vestris fue
rant pascebantur, et que pedes ves
tri turbaverant hec bibebant Prop
terea ecce ego ipse iudico inter pecus
pingue et macilentum, pro eo quod lateri
bus et humeris impingebatis et cor
nibus vestris ventilabatis/ omnia
infirma pecora donec dispergeren
tur foras, ¶ Mercenarius autem
oves quidem vel specie pascit, sed
quia omnia facit ad precium, si lu
pum videat irruentem: dimittit o
ves et fugit, quia non pastor, sed

mercenarius eſt · nec quidē ouiū · ſꝫ
lucri curā habet · Canis vtiqꝫ mu
tus latrare nō valens · vt vel clamo
re et tumultu / lupū abſterreat veni
entē · ſiquidē eū timet qui tempora
liū diripit facultatē · et eū non attē
dit qui animā cruciaturus eſt in ge
hēna · Cecus ſiquidē eſt ad grandi
a · et que nullius ſunt perhorreſcit ·
De hijs inquit Ve prophetis inſi
pientibus qui ſequuntur ſpiritū ſuū
et nichil vident quaſi vulpes in de
ſertis prophete tui iſrael erāt · non
aſcendiſtis ex aduerſo · neqꝫ oppoſu
iſtis murū pro domo iſrael · vt ſtare
tis in prelio in die dñi · Nichil enī
ineis libertatis eſt · vt mundi poteſ
tatibꝰ obloquātur · nichil virtutis ·
vt veritatē in periculis tueantur In
omnibus lucrū · in nullis aut paucis
querunt ſalutē animarū · dū in ſuis
obtineant · dū ad ambitionis aut
auaricie ſuccedat votū · eorū que criſ
ti ſunt iactura contēpnitur Fiat pax
in diebus eorū · ſint fetoſe oues · bo
ues craſſe · ꝓmptuaria plena cibis ·
et vaſis onuſta menſa · in āmiratio
nē intuentiū ſplendeat · varie ⁊ pre
cioſe ſuppellectilis operoſus cultus
abundet · honorentur et colantur a
turbis · ditentur viſitentur a ſubdi
tis · ī muneribus · ſit deniqꝫ liberū im
pune et ſine nota facere quicquid li
bido dictauerit Ad ſingula dicant ·
euge euge · vt iuxta increpationem
ꝓpheticā / luto abſqꝫ paleis liniſſe
pꝛi indurati parietē videantur / qui
precipiente dño fuerat fodiendus
vt cerneret · et abhominationes peſſi
me a domo domini diſperirent Hij

ſunt qui conſuūt puluillos ſub capi
te vniuerſe etatis ceruicalia ſuppo
nentes · vt capiant animas · Et lac
comedant · lanis operiantur ouiū ·
et quaſi in ſompnū negligentie vel
audacie induxerunt ¶ Fur autē con
uincitur ab operibus ſuis · quia non
venit niſi vt furet̄ et occidat · ⁊ mac
tet et perdat · Inimicus vtiqꝫ perni
cioſus ⁊ apertus qui nec rem paſto
ris habet nec ſpeciē · ⁊ nec ad lucrū
paſcit · ſed ſuū lucrū reputat · eā cū
occidit Paſtori itaqꝫ debetur amor ·
quia diligit / mercenario paciencia ·
quia videtur amantē imitari · furi
vero non debet eccleſia niſi penam
Si ſciret paterfamilias qua hora
fur veniret · vigilaret vtiqꝫ ⁊ non ſi
neret perfodi domū ſuam · Vocem
paſtoris audiunt oues et ſequun
tur · vocē mercennarij interdum au
diunt · ſed cum quia non vadit ad
vitā ; ſequi contempnūt / vocē furis
aſpernantur · horrent et fugiunt ·
quia in manu eius vident et in ore
audiūt opera mortis Siquidē non
modo fur eſt et latro · ſed lupus ra
pax · ſequipeda leonis · qui rugiens
circuit querens quē deuoret · Quis
ergo illum non repellat aut ſaltem
fugiat · qui ad hoc ouile ingreditur
vt mactet et occidat? ¶ Si quis
inquit epiſcopatū deſiderat bonum
opꝰ deſiderat · Sed neſcio quo pac
to res in contrariū verſa eſt · vt cum
oēs fere deſiderēt epiſcopari · cū qđ
appetunt adepti fuerint · ocio mar
cent · aut quod turpius eſt in vani
tatis opibꝰ occupātur Quāta cur
ratur ābitione / volui quidē ſupius ·

ſed vt res ſe habet plene non potui
explanare· et pfecto ꝙ inutilit̄ mul
ti vſentur in gradu optato/referre
difficilius potero · Vnum tamen
ſcio quia non ea auiditate curcūt ·
vt pro alijs animas ponāt qui for
tune munuſcula · vel quod rectius
dixerim gracie dei temporalia do
na· in hunc tamen cōceſſa vſum vt
promereantur eterna · recuſant in
neceſſitate fratribus erogare· Hāc
tamen eē paſtoralis officij formā·
premōſtrauit tam exemplo ꝙ ver
bo paſtorum princeps Ergo tanto
currentes ambitu mercenarij prope
rant aut fures fieri · Bene tamen
agitur cū ouibus q̄ illius cuſtodie
demandātur· q̄ eas vel ad pāū paſ
cat Nā et ī ipſis mercenarijs/gra
dus ⁊ differētie ſūt Laxāt quidem
oēs retia in capturā· ſʒ hij in captu
rā rerū ⁊ aīmaꝝ/illi re ſpiſcātur dū
taxat cōtēpto piculo aīmaꝝ Et ſepe
turbāt oīa·quo piſcandi ad votū v
berior ſuccedat occaſio Habebis va
riam ſupellectilē/et creſi vt dicit̄ fa
cultates/apud eos q̄ pdicāt paupe
rem xp̄m· ⁊ q2 ſuis nō cogūtur ſti
pēdijs militaē/euāgeliſāt vt come
dāt· ⁊ euāgeliſtaꝝ ſtipēdijs abutūt̄
Calix̄ quidē in quo ioſeph augura
ri cōſueuerat ī ſacci ſui ore reuoluūt·
ſʒ nō deſcēdit in man9 Lingua ſiq̄
dē ſacerdotis calix ē ei9 q̄ in veritate
eſt· et pfiguratioē noīs interptat̄
ſaluator mūdi·inſtitut9 vt vaticine
tur abſcōdita/et fideliū mentes pa
tet eo ſpū quo repleti diſcipuli vbū
fidei et ſalutis eructātes in iudea·e
brij reputati ſūt· diſpēſātes granū

frumēti qd in terrā cordis ſui cecide
rat· et iam in caſtitate eloquij eoꝝ
fructum plurimū domino germina
bat Alij quidem ſine euangelio de
euangelio viuūt· et bene ſi viuunt
tantum vt non luxurientur · Hos
vix mercenarios dixerim·qui nō la
borant vt manducent·ſed ſine labo
re nō manducare quod neceſſitatis
eſt· ſʒ ociari et luxuriari deſiderant·
¶ Omnib9 q̄dem q̄ paſtoris exer
cent officium gratia debetur et reue
rētia/et qui xpriſtum quacūq3 rati
one annunciant· ⁊ lucrum faciunt·
cum ſua tamē ⁊ pro ſua vtilitate/
animarum paſtorib9/et ſalutis diſ
pēſatorib9 aggregētur·ſintq3 ami
ci· ſint et venerabiles et patrū letē
tur honore· ⁊ ſi mercenarij ſūt mer
cede ſua me nūꝙ puabūtur auctore
Vtinā ſit ī iſtis qui vbū dei loqua
tur q̄ edificet ecciaꝫ dei vel ad lucrū
Nō inuideo lucro ſi opa antecedāt
Qui vero ſic inhiāt lucris vt q̄ xpi
ſunt vniuerſa cōtēpnāt·et ſi nec he
reſim doceant · nec contentionibus
eccleſiam ſcindāt·nec paſtoris·nec
mercenarij digni ſunt·nec honore
nec nomine · Non loquor de lega
tis Eccleſiam romanam que pnc
auctore deo et nutricula fidei et mo
rum eſt·et non poteſt ab homine iu
dicari·neq3 argui celeſti priuilegi
o munita· relinquo intactam Nec
enim credibile eſt· ꝙ ea cōmittere
preſumant· vel dignentur · que de
iure gentilium in preſidibus proui
ciaꝝ et pro conſulib9 id eſt legatis
ceſaris conſtat eſſe illicita Qua er
go īpudētia hoc attēptare audeat

diſcipulus crucifixi/ vicarius petri·
paſtor aīarum quod vigēte in fideli
um diſcipulus vicarius impatoris
ſub officio conſulis rector corporum
pſumere nō audebat? ¶ Pena repe
tundarū ex ſuperior. b9 liquet ⁊ tam
inſtitutis legum q̄ hyſtoriaꝝ exem
plis ſeculo nrō innotuit· et q nisi
in cauſa eſculenti ⁊ poculenti iudici
a prouincialibus accipere non lice
bat· ita tamen vt accepta nequaq̄
cederent in muneris ratione· Quis
ergo credet q patres ecctie· iudices
orbis? ⁊ vt dicam clarissima lumīa
mundi· diligant munera· ſequātur
retributiones · prouincias conciti
ant· vt excutiant· loculos exinani
ant alienos· vt ſuos ſolident · ver
bis predicēt paupertatem et crimi
nibus ad diuicias properēt/ bono
rum ſpūalium dampnēt cōmercia·
vt cū eis dumtaxat in talibus con
trahere liceat· id agentes vt omni
bus ſint terrori· amentur a nullo/
quietem doceant· vt faciant rixas·
humilitatem indicant ꝟl ſimulent ·
vt vendicent faſtum· alienā pulſan
tes ꝟl ſuam foventes auariciam ·
dictantes largitatem· tenacitati in
ſiſtentes · ⁊ vt paucis loci huius cam
fractus ⁊ volumina ſpacioſa cōplec
tar· cū ſceleratis ⁊ flagicioſis oib9
ponētes porcionē aut flagicia vendi
cantes inſolidū vt videātur conciliū
vanitatis· iniqua gentiū ſynagoga
eccīa malignātū· in quoꝝ manib9
iniq̄tates ſūt· ⁊ dextera eorū reple
ta eſt muneribus? ¶ Abſit vt hoc
quiſq̄ audeat ſuſpicari· nec cadat in
quēq̄ tantū ſcel9· vt ponat os ſuū

in celū· ⁊ p̄mū q̄ nō ſūt pudenda de
nudet Omīa eoꝝ alba ſunt ⁊ decο
ra· nichil in eis eſt qd̄ canino more ſu
pateat· aut ſaniā · vt ſatyricus ait
poſticam vexatur· ¶ Si tamē hec
quiſpiam preſūpſerit ei vno validiſ
ſimo reſpondetur argumēto· cui re
ſiſtere ⁊ ꝯtradicere nō audebūt oēs
aduerſarij noſtri Quo inq̄s Opera
inq̄ que ipſi faciūt· teſtimoniū ꝑhi
bent de eis Si locū queris· effectū
quo de cauſe ſinceritate cōſtet atten
de Cui9 enī opus bonū eſt ipſum
quoq3 bonū eſt· Si auctorē eū qui
ait A fructib9 eoꝝ cognoſcetis eos
Nō eī poteſt arbor mala fruct9 bo
nos facere· aut cōuerſim/ arbor bo
na malos fruct9 Poſſētꝑ eis/ ſi q̄s
tamen eſt· qui eis ꝯſentiat detrahē
dum plura ꝯponi· ſed in defenſione
eoꝝ hoc vnū ſufficiat· Cōſtat enī
quia apoſtolorum oportet adorare
veſtigia· ⁊ illos eſſe vt patres hono
randos· colendos vt dn̄os qui eorū
poſſident ſedem ⁊ imitātur vitam·
Illos porro hec pagina reſpicit qui
plumis veſtiuntur penſilibus/ in ſa
turitate diſputāt de ieiunijs/ ⁊ qd̄
verbis aſtruunt/ operibus deſtruūt
In curru eunuchi regine ethyopum
clauſis oculis ſcripturas loquūtur
ꝟl lectitāt· et eum qui ſicut ouis ad
occiſionem ductus eſt· et os ſuum
coram tondente ſe nō aperuit reſpi
cere dedignantur· aut nequeūt· nec
diſcipulum veritatis interpretem
donec deſcendant ad aquas quib9
mundentur ab operib9 mortuis de
dignātur colligere Vtiq3 licet ſcrip
turarū inſideant rotis ⁊ pennatoꝝ

animalium impetu/perferantur. lin
gua eoꝝ cū de ſupioribꝰ diſputaue
rit. terrā lingit. nec ſcripturas intel
ligunt. quia coꝛ eoꝝ non aperit ſci
enciarū dn̄s. qui aperuit ſicut in ac
tibꝰ apoſtoloꝝ ſcriptū eſt coꝛ lidie
purpurarie. vt audiret ea q̄ dicebā
tur a paulo. que fidelibꝰ /humili obe
diencia mādatoꝛum. q̄ꝫ diſputatiōe
verboſa deū timentibꝰ innoteſcunt
¶ Fur aūt quis ſit duplici ratione
colligitur Nam ille qui de cōuerſa
tione terrena / ꝑ ſupbie ſcalam am
bitionis ⁊ viciōꝝ gradibꝰ innitentē
in ouile aſcendit. xp̄o cōtempto id
eſt neglecta recta via ⁊ plana ſinuo
ſis amfractibus liminaria ſuffodit.
aut parietum iuncturas irrumpit.
aut per tegulas infuſus illabitur.
pꝛofecto fur eſt ⁊ latro. Qui vero
xpꝛiſto aperiente hoſtium id ē eccle
ſia vocante ingreditur ⁊ poſtmodū
ſub vmbꝛa paſtoꝛis efficitur perſe
cutoꝛ id eſt ſpoliat mactat. occidit.
⁊ perdit. fur indubitatus eſt. Tu
vide in quo gradu ponendi videan
tur quibus non ſufficit diuini iuris
licēcia tondere ⁊ deuoꝛare pecus/ ni
ſi ſecularū legum imploꝛēt auxilia
⁊ officiales pꝛincipū facti. ea cōmit
tere nō verentur que facere aliꝰ qui
libet publicanꝰ erubeſcat. Interim
voluptati ſeruiēt aut auaricie ⁊ qui
eos elegerūt. vl̄ admiſerūt in cuſto
diam ſui/depopulātur ⁊ ꝑmūt. moꝛ
temq; eoꝝ deſiderant. quos fouere
opoꝛtebat in carne ⁊ ſpū ¶ Tenet
pꝛofecto memoꝛiter illud ꝓphiam
Ecce cōſtitui te ſup gentes ⁊ regna
vt euellas ⁊ deſtruas et diſperdas
⁊ edifices ⁊ plantes Que ergo plā
tata inuenerant nituntur euellere. vt
edificent ſibi domum dn̄i in munerı
bꝰ manꝰ. aut lingue aut obſequij.
ā eos ſubſtituāt explantatis quos
elegit affectio carnis id ē aut geni
tos a ſe aut ſibi ab alijs carnaliter
genitos Immenſū hic aperitur opꝰ
⁊ via calamo dilatatur. ſed ſubſiſto
parcēs articulis qui publicis aſpec
tibꝰ ingerūtur. Si quis āt hic quip
piam dici durius calūpniatur. ſi ea
que a patribus dicta ſūt legerit. mi
chi facile veniā indulgebit. Si enī
tyrannus ſecularis iure diuino ⁊ hu
mano perimit̄ quis tyrannū in ſa
cerdocio diligendum cenſeat aut co
lendum ? Qꝫ ſi iſtud videtur acer
bum/illum qui non niſi vera loque
batur ⁊ dulcia/in patrocinium aduo
co beatum gregoꝛium. qui acerbius
iſta pꝛoſeq̄t̄. Et vt cetera taceam.
hoc ipſis omnibus notum eſt. qui
a ſcire pꝛelati debent q̄ cum ipſi de
linquunt tot moꝛtibus digni ſunt :
quot ad ſubditos ꝑditionis exem
pla tranſmittunt.

¶ Capitulum decimūoctauū Mi
niſtros dei eſſe tyrannos ⁊ quid ty
rānus ⁊ de moꝛibus gaij caligule
⁊ neronis nepotis eius ⁊ exitu v
triuſq;.

Miniſtros dei tamen tyran
nos eſſe non abnego qui
in vtroq; pꝛimatu ſcilicet
animarum ⁊ coꝛpoꝛum/iuſto iudici
o ſuo eſſe voluit/ per quos puniren
tur mali ⁊ coꝛrigerentur. ⁊ exercita
rentur boni. Nā ⁊ pccā populi faci
unt regnare ypocritam ⁊ ſicut regū

testatur hystoria defect9 sacerdotum
in populo dei tyrãnos induxit· Si
quidē primi patres ⁊ patriarche/vi
uendi ducē optimam naturam secu
ti sunt Successerūt duces a moyse
sequētes legem· ⁊ iudices qui leg̃
auctoritate regebant populū ⁊ eos
dem fuisse legim9 sacerdotes Tan
dem in furore dñi dati sunt reges·
aliȷ̃ quidē boni·aliȷ̃ vero mali· De
nuerat enim samuel·⁊ cū filiȷ̃ eius
nō ambularent in viȷ̃s suis·ſʒ aua
riciam ⁊ imundiciam sectarētur· po
pul9 qui fortasse ⁊ ipse meruerat·
vt ei tales preessent sacerdotes· a
deo quem contempserat sibi regem/
extorsit Electus est ergo saul·reg̃
tamē iure predicto id est qui filios
eorum tolleret/vt faceret aurigas·
⁊ filias vt panifice fierēt ⁊ focarie·
⁊ agros ⁊ predia/vt ea pro libito
distribueret seruis suis/populumq̃
totum seruitutis p̄meret iugo Idē
tamen xp̄s dñi dictus est·⁊ tyran
nidem exercens regium nō amisit
honorem Incussit enim deus timo
rem omnibus·vt eum quasi minis
trum dñi cui9 quodāmodo gestabat
ymaginem venerarētur ¶ Amplı9
quidem adiciam·eciam tyrãni gen
tium reprobati ab eterno ad mortē/
ministri dei sunt·⁊ xp̄i dñi appellā
tur Unde ꝓpheta Ingrediētur por
tas babilonis duces videlicet cyr9
⁊ darius Ego enim mandaui sanc
tificatis meis· ⁊ vocaui fortes me
os in ira mea/⁊ exultantes in glo
ria mea Ecce quia sanctificatos vo
cat medos ⁊ ꝑsas·non ꝙ sancti es
sent·sed dñi aduersus babilonē im

plebant voluntatem Alias quoq̃
Ecce ego adducam īquit nabugo
donosor seruū meum· et quia serui
uit michi bene apud thyrum·dabo
ei egiptum· Omnis autem potes
tas bona quoniã ab eo est a quo so
lo omnia ⁊ sola sunt bona Utenti
tamen interdum bona non est aut
patienti sed mala/ licet quo ad vni
uersitatem sit bona·illo faciente q̃
bene vtitur malis nostris Sicut e
nim in pictura fusc9 aut niger color
aut aliquis alius ꝑ se consideratꝰ
indecens est/ et tamen in tota pictu
ra decet·sic per se quedam inspecta/
indecora et mala/ relata ad vniuer
sitatem bona apparent ⁊ pulchra/
eo oīa sibi adaptāte cui9 omīa opa
valde sūt bona Ergo et tyrãni ptãs
bona q̃dē est·tyrãnide tñ nichil est
pei9 Est eī tyrãnis a deo ꝯcesse hoī
ptãtis abus9 In hoc tñ malo/mul
tus et magn9 ē bonoꝝ vs9·Patet
g̃ nō in solis p̄ncipib9 esse tyrãnidē
ſʒ oēs esse tyrãnos·q̃ ꝯcessa desuꝑ
ptãte in subditis abutūẽ ¶ Porro
si potestas accedat sapienti·qui rerū
oīum nouit et habet vsū·oībus bo
nis grata est et omnib9 vtilis Si
vero cadat in insipientē· et si bonis
quibus omnia cooꝑantur in bonū
mala esse nō possit·molesta tamen
ad modicum tēporis est· Nam eā
vtrisq̃ contingere·manifestum est·
licet exigente malicia temporis nos
tri/qui in nos flagellum dñi iugitē
prouocamus: malis id est insipien
tibus sepius concedatur ¶ Quid e
nim in reb9 humanis romano īpio
potēti9 fuit vlla memoria recordari?

Si temporum ſeries ab vrbe cōdi
ta reuoluatur. illud inueniūtur ma
li geſſiſſe frequencius. Quis enim
gaio caligula auguſti tercio ſucceſ
ſore tetrior aut immanior preter ne
ronem. qui anteceſſores ac ſucceſſo
res omnes turpitudine vite ⁊ inau
ditis flagicijs ſuperauit? Hic aūt
caligula omnium flagicioſiſſimus.
tantum rexit. aut potius torſit im
perium. ea quidem crudelitate vt
proprie inuidens felicitati. de con
ditione ſuorum temporum quereren
tur. eo ꝙ nullis inſignirentur cala
mitatibus publicis. Ille ſiquidem
ortu ſuo pacauerat ſecula: qui dele
re veneat conditionis ac mortis im
perium. Licet enim hec immēſitas
pacis aſſcriberetur auguſto. xpriſto
tamen pocius aſſcribenda eſt. qui ci
uis romanus indictione cenſus aſ
ſcriptus eſt. regnante auguſto. Si
quidem euangeliorum ac hyſtoria
rum veridica relatione conſtat. qui
a ſub eo natus eſt auctor vniuers pa
cis. deus homo. virginis filius
xpriſtus. cuius eterna diſpoſitio
ad veram pacem. ac feliciſſimi reg
ni beatitudinem cōſcripſit electos.
cuius aduentus multis prenuncia
tus eſt ⁊ patefactus indicijs Nam
vt oroſius refert cum ceſar iulio in
terfecto. ex apolonia rediēs vrbem
ingrederetur. hora circiter tercia/ re
pente / liquido ac puro ſereno / circu
lus ad ſpeciem celeſtis arcus / orbē
ſolis ambijt. ac hoc octauo idus ia
nuarij die qui dicitūr epiphaniorū
creditur accidiſſe. quo ceſar primū
iam portas ſopitis finitiſq; omni
bus ciuilibus bellis clauſit. et au
guſti adeptus eſt nomen. apicem
declarans imperij. vt penes vnum
doceretur ſumma rerum et poteſtatū
eſſe quā monarchiā nomināt greci.
Refert idē hyſtoriographꝰ ꝙ cū a ſi
cilia rediens receptis legionibꝰ a pō
peio ⁊ lepido/triginta milia ſeruoꝝ
dominis reſtituiſſz. ⁊ omnia ſuperiora
populi debita donāta. litterarū etiā
monimētis adhibitis ſenſuiſſet. In
ipſis diebꝰ fons olei largiſſimus de
taberna meritoria ꝑ totū diem de
fluxit. illū manifeſte vtiq; adeſſe im
perio nuncians. qui ſeruos dyaboli
peccatores/iuſto dei dominio ſubde
re veneat/⁊ pauperū miſereri Cū
ergo a facie xp̄i ſilerent oīa. ac tan
tas miſerationes altiſſimi obſtupeſ
ceret mūdus. ſūma rerum ⁊ ptātum
ī tercīū ab auguſto/ caligulā cecidit.
Cuiꝰ ferocia. vt breuibꝰ liqueat/ex
clamaſſe fertur. vtinā populꝰ roma
nꝰ vnam tantū ceruicem haberet.
Et quia hoſtis deerat. magno ⁊ in
credibili apparatu/profectus eſt hoſ
tem querere ocioſiſq; viribꝰ germa
niam galliāq; ꝑcurrens in ora oce
ani circa proſpectum britanie ſubſti
tit. romāq; reuerſus eſt belli deficiē
te materia. et nullo expleto negoci
o niſi ꝙ belinū britānorum regis fi
lium quem pater expulerat cum pau
cis in deditionem accepit Infeſ
tiſſimus quidem iudeis extitit. ⁊ ſa
cra ierosolimorum loca prophana
ri. et ſtatuis repleri iuſſit. et ſe co
li vt deum. Pilatum iudee preſi
dem tantis coarctauit angoribus.
vt ſua ſe tranſuerberans manu.

maloꝝ compēdiū/mortꝭ celeritate
queſierit. Sorores quas caligula
prunū ſtupro polluerat damnauit
exilio. ⁊ poſt omnes ſimul exules
iuſſit occidi. Ipſe autem a ſuis pro
tectoribus occiſus eſt ¶ In ſecreto
eius inuenti ſunt duo libelli conti
nentes lectiſſimorum nomina ciui
um quos morti deſtinauerat. eratq̄
inſcriptio alteri⁹ gladius alteri pu
gio Archa quoq̄ ingens multiplici
um venenorū inuēta eſt quib⁹/clau
dio ceſare iubente/demerſis. maria
ipſa/magno piſciū exicio proteſtan
te/tradūtur īfecta ¶ Succeſſit auū
culo caligule/claudio tamen īterpo
ſito/nero ceſar. verū viciorūq̄ ſucceſ
ſor\p̄mo tranſgreſſor. petulātiam. li
bidinem. luxuriā. auariciam. crudeli
tatēq̄ ſcelere quouis execrauit Teſ
te namq̄ oroſio ꝑditus petulantia/
omnia pene italie ⁊ grecie theatra
ꝑluſtrans. aſſumpto eciam varij veſ
titus decore. cenicas id eſt cornici
nes. citharistas. tragedos. et auri
gas ſepe viſus ē ſuꝑaſſe ¶ Libidini
bus quoq̄ tantis exagitatus eſt:
vt ne a matre quidem vel ſorore. vl
la ve cōſanguinitatis reuerentia ab
ſtinuiſſe referatur. Virū in vxorem
duxerit. ipē a viro vt vxor acceptus
ſit Luxurie tam effrenate fuit. vt re
tibus aureis piſcaretur funib⁹ pur
pureis. frigidis ⁊ calidis lauaret vn
guentis. Nullam veſtem bis indu
it. nec vnq̄ min⁹ mille carrucis con
feciſſe traditur iter. Deniq̄ vrbis
rome incendium / voluptatis ſue
ſpectaculum fecit. per ſex dies ſep
temq̄ noctes ardens ciuitas regi

os pauit aſpectus. Horrea quadro
ſtructa lapide/ magneq̄ ille veterū
inſule/quas diſcurrens flamma ad
ire nō poterat / magnis machinis
quondam ad externa bella prepa
ratis labefacte atq̄ inflammate
ſunt. ad abditorū manſiones buſ
torumq̄ diuerſoria infelici plebe cō
pulſa. Quod ille ex altiſſima illa
mecenaciana turre proſpectans. le
tuſq̄ flāme pulchritudine vt aiebat
tragico habitu heleiſceles odā ſonat.
ſacerdotales ꝑnos ciuitatis in qua
ſolis ſplendor colitur decantabat.
Auaricie āt tam ꝑrupte extitit. vt
poſt hoc incēdiū vrbis quā ſe auguſ
tus ex latericia marmoreā reddidiſ
ſe iactauerat. neminem ad reliqui
as rerum ſuarum adire permiſerit.
Cuncta que flamme quoquo modo
ſuperfuerāt ipſe abſtulit/centies cen
tena milia ſexteracium ānua/ a ſena
tu cōferri ſibi imperauit Plurimos
ſenatorum nulla extante cauſa bo
nis priuauit. Negociatorum om
nium/ ſub vna die/tormētis quoq̄
adhibitis/ omnem penitus cenſum
abſtoeſit Crudelitatꝭ autem rabie
ita effrenatus eſt. vt plurimā ſena
tus partem īterficeret/equeſtrum or
dinem pene deſtitueret. Sed ne
parricidijs quidem abſtinuit matrē.
fratrem. ſororē. vxorem. ceteroꝝ om
nes cognatos. et ꝓpinquos ſine he
ſitatione proſtrauit. Auxit hāc mo
lem facinoris eius temeritas impi
etatis in deum Nam primus rome
xpriſtianos ſupplicijs et mortibus
affecit. ac per omnes prouincias
pari ꝑſecucione excruciari imperauit.

Ipſumq; noīe extirpare conatus
beatiſſimos xp̄i aplos petrū cruce
pauli gladio interfeat. Mox acer
biſſime miſeram ciuitatē/oborte vn
diq; oppreſſere clades Nā ſubſequē
te autūpno tāta vrbi peſtilencia in
cubuit. vt triginta milia funerū in
rationē libitiniane venirent. Bitā
nica deīde clades e veſtigio accidit.
qua duo precapua oppida magna/cī
uiū ſocioꝝq; clade ⁊ cede direpta ſūt
Preterea in oriente magnis arme
nie prouincijs amiſſis romane le
giones ſub iugū parthicum miſſe e
greq; ſyria retenta eſt. In aſia tres
vrbes hoc eſt laodicie ierapolis. co
loſe. terremotu ceciderūt. Hec oro
ſius fere cui9 verbis ⁊ ſenſu eo libē
cius vtor? q; ſcio xp̄ianum et mag
ni diſcipulū auguſtini. ꝓpter religi
onē fidei nrē/veritati diligenci9 inſte
tiſſe ¶ Hec quidem poſſunt ⁊ apud
alios hyſtoricos inueniri diffuſius
qui tyrānoꝝ atrocitates/⁊ exitūs
miſeros/pleni9 ſcribūt. Que ſi qs
diligencius recenſeri voluerit. legat
ea que trogus pompeius. ioſeph9.
egiſipp9. ſuetoni9 q̄ntus curci9. cor
nelius tacit9. thitus liui9 ſerenus ⁊
trāquill9. ⁊ alij hyſtoria quos enu
merare longū eſt. ſuis ꝯphenderūt
hyſtorijs. Ex quib9 liquebit facile
quia ſemꝑ tyranno licuit adulari li
cuit eū decipere ⁊ honeſtū fuit occide
re. ſi tamen aliter coerceri non pote
rat ¶ Nō enim de priuatis tyrānis
agitur. ſed de hijs qui rempublicā
ꝑmūt. Nā priuati legib9 publicis
que conſtringūt omniū vitas facile
coercentur In ſacerdote tamē ⁊ ſi ty
rannum induat ꝓpter reuerentiā ſa
cramenti gladiū materialē exercere
nō licet. niſi forte cum exauctorat9
fuerit. in eccliam dei cruentā manū
extendat. Eo quidē perpetuo obti
nēte. vt ob eādem cauſā nō conſur
gat in cū duplex tribulatio Preter
rem tamē nō videtur ſi hec que dic
ta ſunt aliquib9 aſtruam9 exēplis

¶ Capitulum decimumnonum.
De morte iulij ceſaris ⁊ alioꝝ gē
tilium tyrannorum

O Ccurrit ergo in primis do
m9 ceſarea. qua nichil potē
ti9 ā glorioſi9 vlla etate ē
colit mūd9 Siqdem iuli9 ceſar ꝑm9
orbē prudētie/⁊ rei militar(is)/virib9/
acquiſiuit hō perpaucoꝝ et cui nul
lum expreſſe ſimilem adhuc edidit
natura mortaliū Licet enī eū cicero
alicubi crimīnetur. q; citra omnem
vtilitatis aut honeſtatis ſpeciem
delectabatur iniurijs adeo vt eum
ipſum peccare iuuaret. idem tamen
tantis laudibus eundem efferet. vt
deorum cenſeat munus ex virtuti
b9 temperatū romano indultū impe
rio. vtpote qui nec proſperis extol
li. nec aduerſis frāgi nouerit. mag
nificus ſine crudelitate. ſine temeri
tate magnanim9 Quis enī ſi ali9
eſſꝫ. poſſet temeratius videri ceſar
tamen audax videri nō debet. cui9
volūtas/deorum aſpirante fauore/
ſemꝑ infra poteſtatem fuit. Nemo
ferum expertus ceſarem / niſi ſuper
bia rebellaret/ prouocatus iniurijs
pronus fuit ad veniam. Quos vi
cit viribus. prudencia anteceſſit.
Exceſſus eius videbantur ſperare

⁊ ad iuſticiã aſpirare· Quod ex co
tonniciã p̃t· q̄ nullũ tempꝰ ſibi volu
it eſſe philoſophie expers· Hijs vi
detur oroſiꝰ pro parte conſentire
Cum enim in egipto magna pᷓs
militum eius cecidiſſet· ⁊ ipſe ſicut
lucanꝰ meminit cogeretur reſpicere
ſcenã· qui ſingulari virtute eminẽs
iẽ ceſarianos/obſedit· mur̃ calcãte
menia magnũ· Inſiſtentium egyp
tiorꝫ vi preſſus ceſar ſcapham aſcẽ
dit· qua mox pondere ſequẽtiũ gra
uata ⁊ merſa· per ducentos paſſus
ad nauẽ/vna manu elata/ qua car
tas tenebat/natãdo peruenit· Hic
tamen qꝛ rem publicam armis oc
cupauerat tyrannꝰ reputatus eſt· ⁊
magna parte ſenatꝰ conſentiente /
ſtratis pugionibꝰ occiſus in capito
lio Sed ⁊ ibi honeſtatꝭ memor ex
titit Vt eñi animaduertit ſe ſtrictꝭ
pugionibꝰ peti; toga caput obuol
uit ſimul ſiniſtra manu ſinũ ad ima
deduxit quo honeſtius caderet·
Succeſſor eius auguſtꝰ feliciſſimꝰ
oĩm· ſe ſub intermiñatõe pene dñm
eſt prohibitus appellare et ciuẽ ge
rens/ tyrannidis rem declinauit et
notã Tyberiꝰ autem a iulio terci
us veneno obijt/cuius morte ita le
tatus eſt populꝰ ; vt terram matrẽm
⁊ deos manes orarent· ne mortuo
ſedem vllam darent niſi inter impi
os· ⁊ licet veneficium deteſtabile ſẽ
per fuerit/venenum quo ille extinc
tus eſt/orbis cẽſuit eſſe vitale Dig
num veneni certum habitum eſt· q̄
cor inter oſſa cremati inuentum eſt
incorruptum· Ea eñi cordum eſtima
tur natura/vt tinctũ veneno/igne ꝯ

ſũi nequeat Terciꝰ tyrãnꝰ gayꝰ
caligula occiſus eſt a domeſticis ſu
is Tyberiꝰ claudius quintus a iu
lio ⁊ ſi tyrannidem vitauerit · ma
nifeſtius vt alter tyberius veneni ſig
nis extinctus eſt At nero ſextus
a iulio/ oĩm immaniſſimꝰ et viliſſi
mus hũc exitũ habuit · Poſtq̃ eñi
deformitate veterum officiorum/et
anguſtijs flexuraꝫ viciorum offen
ſus· vt predictum eſt vrbem incẽdit
ab omni populo ſicut ſuetoniꝰ trã
quillꝰ refert deſertus eſt Et cum in
greſſus cubiculum quereret percuſſorẽ
⁊ non inueniret· oẽs quippe diſceſ
ſerant· Ergo ego ĩquit nec amicũ
nec inimicũ habeo· Idem paulo añ
q̃ ſe confoderet / ſcrobem coram ſe
fieri precepit ad corporis ſui modu
lum· componiqꝫ in ea ſiqua inueni
rentur marmoris fruſta et aquã ſi
mul ⁊ ligna conferri ad curãdũ ca
dauer/flens ad ſingula; atqꝫ itidẽ
dictitans/qualis artifex pereo· Cũ
aũt audiret ſe a ſenatu ad iudicatũ
ſupplicio ; quale id eſſet interroga
uit· Et cum comperiſſet debere nu
di hominis ceruicem furce inſeri/cor
pus vero virgis ad necem cedi· con
territus duos pugiones quos ſecũ
extulerat arripuit temptataqꝫ vtri
uſqꝫ acie rurſus condidit· cauſatus
nondũ eſſe fatalem horam· ac mõ
ſporꝫ hortabat̃· vt lamẽtari ĩciperet ·
modo orabat· vt ſe aliquis ad mor
tem exemplo animaret· Interdum
ſegniciem ſuam hijs verſibus incre
pabat viuo deformiter· turpiꝰ pᷓ
Iãqꝫ equites appropinquabãt qui
bus preceptum erat · vt viuum

extraherent Quod vt sensit· ferrū
adegit iugulo·in coqꝫ cōsūpta est
oīs familia cesaris· Et ne in sola
illa familia aduersus tyrannidem
tantū licere legibꝰ quispiā suspicet
vitelliꝰ nonꝰ a iulio galba ⁊ otho
ne inter nerone et vitelliū interfec
tis/turpissime ꝓtractꝰ est a cellula
in quam se contruserat·nudusqꝫ de
ductꝰ p viā sacrā/ passim fimū i os
eiꝰ cōiectātibꝰ alijs/et a ꝑplo roma
no apud gemonias scalas minutissi
mis ictibꝰ excarnificatꝰ·vnco trac
tus est in tyberim Duodecimꝰ do
micianꝰ vespasiano ⁊ thyto interpo
sitis post multā et cruentā tyrāni
dem a suis crudeliter interfectus est
Ex qua causa tamē in xp̄ianos mi
tius egerit·auctore eusebio cesarien
si/paucis aperiā·cuiꝰ verba sūt hec·
libro iij°·ca°·xviij° Apud ipm̄ vero
domicianū cū iussisset oēs perimi q̄
de genere dauid ⁊ regia stirpe descē
derāt sicut vetꝰ habet traditio dela
ti sūt quidam quasi essēt de posteita
te iude quē fratrē fuisse saluatoris
scd̄m carnem tradunt·duplicíqꝫ vr
gebant inuidia·veluti q̄ ex dauid ge
nere· ⁊ ex ipsiꝰ xp̄i ꝓpinq̄tate descē
derant · q̄ egisippꝰ p ordinem hijs
verbis refert Adhuc aūt viuebant
quidā de carnali dn̄i nr̄i genere ne
potes iude/eiꝰ qui scd̄m carnē frat
dn̄i dicitur/quos quidā detulerunt/
tanq̄ ex dauid stirpe venietes Hos
quidā reuocatꝰ noīe/qui in hoc mis
sus fuerat pducit ad domicianū ce
sarem Nam ⁊ ipse formidabat de
aduētu xp̄i sicut ⁊ in inicio herodes
Interrogati ergo a domiciano·si es
sent ex familia dauid· confessi sunt·
Tunc quesiuit quantis possessioni
bus vel quantis facultatibus essēt
prediti At illi respōderunt· ꝙ vtrū
qꝫ nō amplius esset in bonis nouē
milibus denarijs ex quibus singu
lis pars media ꝓportione deberet·
Neqꝫ hec sibi in pecunia subsistere·
sed in estimatioē terre que eis eēt
in xl·minus vno iugere constituta
per quam suis eam manibus exco
lentes· vel ipsi alerentur vel tribu
ta dependerent·simul/ ⁊ testes cura
lis et diurni operis manus labore
rigidas et calle obduratas profere
bant Interrogati vero de xp̄o qua
le sit regnum eius vel quis ipse aut
vnde aut quando venturus respon
derunt ꝙ nō huius mundi regnum
neqꝫ huius terre ei designetur im
perium·sed celeste ei per angelorū
ministeria preparetur Quando sci
licet aduenturus in gloria de viuis
et mortuis iudicabit· et restituet v
nicuiqꝫ pro factis et meritis suis·
Ad hec domicianus cum in eis ni
chil criminis inueniret ⁊ vilitatem
eorum ꝙ̄ maxime cōtempneret· ab
ire eos liberos iussit Hec illi· Ex
quibus patet ꝙ non ex māsuetudi
ne que decet principem · sed fastu i
pio/a nōnullis fidelium/crudelita
tis sue rabiem cohibuit · Si ergo
ad tantam paucitatem ⁊ pauperta
tem genus regale deductum est·vt
regnante domiciano de stirpe dauid
vix duo potuerint inueniri·quis si
bi in carne et sanguine propagatē
ꝑpetuitatē esse ꝯfidit? Et qr ecciaz
dei ymmo ⁊ totū imperiū lacerauit

domician9/eodem in ſe dei vſus iu
dicio et ipſe laceratus eſt·cui9 cada
uer popularis ſandapila· ꝑ viſpilio
nes exportatum atqꝫ ignominioſe
ſepultum eſt ¶ Succeſſor eius ner
ua oīa acta eius in irritū reuocauit
et aſſcript9 principibus nō tyrānis
morbo cōfectus diem obijt Traia
no adoptato in regnum qui tanta
moderatione ſucceſſit·⁊ ſicut auguſ
tus feliciſſim9· ita et iſte imꝑatorū
optimus dictiſſime habit9 ſit·⁊ vt
ferunt apud ſeleuciam vrbem iſau
rie profluuio ventris extinctus eſt·
Ei ſucceſſit helius adrianus pater
prīe/q̄ rempublicā iuſtiſſimis legi
bus ordinauit/et iudeos ſcelerum
ſuorum perturbatione exagitatos·
vt in paleſtinam irruerēt/vltima ce
de perdomuit· vltuſ qꝫ eſt xp̄ianos
quos illi excruciabant· precepitqꝫ
ne cui iudeo introeūdi iheroſolimā
eſſet licencia/xp̄ianis tantū permiſ
ſa ciuitate·quā in optimū ſtatū mu
roꝝ inſtructione reꝑauit· precepit
qꝫ vocari helyam de ꝑnoīe ſuo· An
thonius cognomēto pius tranquil
le ⁊ ſancte gubernauit imperium·
ſuccedens adriano cum liberis ſuis
et merito pius et pater prīe nomi
natus eſt et intercedēte iuſtino pħo
ſe xp̄ianis benignū exhibuit Marc9
anthonius ver9 ſucceſſor pij·cū au
relio cōmodo fratre ſuſcepit impiū·
Aurelius autem caſu morbi quē gre
ci apoplexiā vocāt ſuffocat9 interijt
Eoqꝫ defuncto frater ſol9 R·p·p̄fu
it·vir quem āmirari q̄ꝫ laudare ſi eu
tropio creditur facili9 eſt/a p̄ncipio
vite trāquillus et conſtans/adeo vt

ab infancia vultū nec gaudio· nec
merore mutauerit·Philoſophiam
edoctus ſtoice eiqꝫ dedit9· vita pari
ter et eruditione pħus Inſtitut9 eſt
ad philoſophiam per appollonium
calcedoniū/ad ſciētiam grecarum lit
terarum perchronēſem plutarchi
nepotem latinas āt eum fronto no
biliſſim9 orator docuit·et ꝑ quorū
dam opinione plutarchi nepos· in
ter cetera bellū geſſit qđ pre magni
tudine punicis cōparari poteſt Et li
cet orationibus militū xp̄ianoꝝ/ſi
cut idem impator lr̄is ſuis dicitur
atteſtatus magna bella confecerit/
grauis eoꝝ exarſit perſecutio multi
qꝫ ſcōꝝ martirio coronati ſūt Poſ
tremo lucio cōmodo filio ſuo in reg
nū aſſumpto in pānonia cōſtitut9·
repētino morbo īterijt Lucius ātho
nius cōmodus q̄ntus decim9 ab au
guſto ꝑ omīa crudelitatis luxurie·
⁊ obſcenitate dedecora deprauat9·
gladiatorijs quoqꝫ armis ſepiſſiē
depugnauit·et in āphiteatro feris
ſeſe frequenter obiciat Interficit e
ciam plurimos ſenatores· maxime
quos aduertit nobilitate induſtria
qꝫ excellere Flagicia regis pena vr
bis inſequitur·nam fulmine capito
liū ictum/ ex quo facta flamminatio/
bibliothecam illam maiorum cura
ſtudioqꝫ compoſitam/edeſqꝫ alias
iuxta ſitas/rapaci turbine cōcrema
uit Fertur tamen beatus gregori9
bibliothecam cōbuſſiſſe gentilem·
quo diuine pagine gr̄cior eſſꝫ loc9·
⁊ maior auctoritas· ⁊ diligētia ſtu
dioſior Sꝫ hec ſibi neq̄q̄ obuiāt cū
diuerſis tꝑibus potuerīt accidiſſe·

Cōmodus āt cunctis icōmodus in
domo veſtiliani ſtrāgulat9 eſt· viu9
autē hoſtis humani generis iudica
tus· Et hec quidem eſt deſcriptio
tyrāni qua explicatur res que latet
in noīe ¶ Sicut ergo dampnatum
hoſtem licet occidere; ſic tyrānum·
Hoc tamen nō impediat ſupputare
veritatem hyſtorie·quoniā hic gal
be·othonis·et ſimiliū ratio neglec
ta eſt Nec quis quot9 ſit imperato
rū attenditur·ſed quomō oīum ca
muerit tyrānidem·aut repreſſerit
clementia dei· q̄ p decreto iuſticie·
quando vult flagellū induat in deli
quentiū penā/ et quando vult quos
fecit penitētes admittit ad veniam
¶ Decreuerā hic ſubſiſtere· et ad a
lias a romanis trāſire hyſtorias·ſʒ
quia in cathalogum imperatorum
ille a quo genti mee nomē eſt·ſeue
rus occurrit·q̄ aduerſus xp̄i nomē
tyrānidem grauem exercuit Illum
adiciam adhuc ſolū· ne ſeuerꝰ vel
ſcribere noſtre parte videar· Sed
profecto hāc pphanam in xp̄ianos
et cunctam pſecutionē· celeſtis vltio
e veſtigio pſecuta eſt· Emerſerūt
enī continuo bella ciuilia·quib9 ro
mani ſanguis plurimū effuſum eſt
Hic quidem affer genere tripolita
nus·ab opido lepti· natura ſeuus·
multꝭ ſepe bellis laceſſit9 fortiſſime
quidē rempublicam ſed laborioſiſſi
me rexit Congreſſus eſt cū multis
gentibus·vt de multis triūpharet
Peſcenninū nigrū ad tyrannidem
aſpirantem vicit et interfecit· Iude
os et ſamaritas rebellantes ferro
coercuit·Parthos·arabas·adiabe
noſqꝫ ſupauit Hic eſt ſeuerus gen
tium victor· qui in britānias defecti
pene oīum ſocioꝝ tractus/ magnis
ibi grauibuſqꝫ prelijs ſepe geſtis·
receptam ptem inſule a ceteris indo
mitis gentibus vallo diſtinguendā
putauit Itaqꝫ maximam foſſam fir
miſſimūqꝫ vallum crebris inſup tur
rib9 comunitū p c·xx·duo milia paſ
ſuum a mari ad mare duxit· Ibiqꝫ
ſicut oroſius et alij hyſtoria referūt
apud opidum eboracum morbo ob
ijt· Siquidē britānia/venena ſem
per exhorruit/ et in principes nō no
uit·ſed p ſuis principibus inuictos
gladios exercere Prefatum vero o
pidum in id vicium et temeritatꝭ·
temporis proceſſu excreuit·vt vrbi
bus antiq̄s audeat ſe conferre Hoc
ei forte tanti imperatoris contulit
ſepultura Ipſum tamen gentilium
ritu et infidelium prauitate tyran
nidem in xpriſtianos exercuiſſe/et
penas ſceleris luiſſe certum eſt Ne
mo enim a ſeculo ſe apoſtate tante
angeli egit ymaginem qui damp
nationis eius et confuſionis nō fu
erit particeps ¶ Capitulum viceſi
mū De auctoritate diuine pagine
licitum et glorioſum ſit tyrānos oc
cidere· ſi tamen fidelitate nō ſit tyrā
no obnoxius interfector/aut alias
iuſticiā aut honeſtatē nō admittat·
Longum eſt ſi gētilium ty
rannorum ad tempora noſ
tra ſeriem voluero trahere
ſed vnius hoc etatis non memora
bitur homo Hoc enim mentem ef
fugit et linguam vincit Libell9 tū q̄
de exitu tyrannorum inſcriptus eſt

quid de tyrannis sētiā plenius po
terit aperire. Diligenti tamē cōpen
dio. vt nec de prolixitate tediū nec
de breuitate obscuritas generet.
sed ne romane hystorie vilescat auc
toritas que plerūq; ab infidelibus
⁊ de infidelibus scripta est. Hoc di
uine et fidelis hystorie cōprobetur
exemplis. vndiq; enī apparet. quia
vt ait valerius ea demū tuta est po
tentia que viribus suis modū impo
nit. Et sane nichil tam preclarum
est aut tā magnificū quod non mo
deratione desideret tēperari ¶ Pri
mū ergo tyrannū nobis obicit diui
na pagina nemroth robustū contra
dominū venatorē/ quē et numen di
ci nōnulle testātur hystorie ⁊ si ra
cio tpis non acquiescat eūq; fuisse
reprobū superius dictū est. Regnare
siq̄dē voluit ⁊ nō a dn̄o ⁊ sub eo tur
rē in celū erigere conata est ceca et
dispgēda ⁊ cōfundenda mortalitas
¶ Progrediamur ad eū quē popu
lo diuina pfecit electio/ datūq; in re
probū dn̄andi nō regnandi volūta
tē deseruit adeoq; afflixit. vt vrgē
te doloris angustia mortē sibi cogē
tur inferre Nichil enī aut minimū
pdest sana assūptio si cōsequēs vita
dissentit. nec inicia rerū apud iudicē
obtinēt cuius sentētia pendet ex fine
Regū ⁊ libri dierū celebris hystori
a est. in qua auctore iheronimo isrl
edocetur. sub tyrannis ab inicio la
borasse/ ⁊ iuda preter dauid. iosiā
⁊ ezechiā. reges oēs reprobos ha
buisse mōstratur Salomonē tamē
⁊ forte aliquos aliorꝫ in iuda cōna
luisse. facile crediderī dn̄o reuocāte

Michiq; facile persuadebitur popu
lū dure ceruicis et corde indomabi
li ⁊ qui semp restitit spiritui sancto.
⁊ nōmodo moysen famulū legis. sꝫ
dn̄i dn̄m legis abhominatioibus
gentiū ad iracundiā puocauit pro
pncipibus tyrannos meruisse. Nā
tyrannos quos peccata impetrant
inducūt ⁊ erigūt/ penitentia delet.
excludit et perimit. Et quidē ante
reges suos/ sicut iudicū narrat hys
toria/ seruierunt sepenumero filij is
rael sub tyrannis multis ⁊ varijs/
pro dispensatione diuina afflicti tē
poribus/ sepeq; sunt clamantes ad
dominū liberati. Licebatq; finito tē
pore dispensationis/ necre tyranno
rum excutere iugū de ceruicibus suis
nec quisq̄ eorū quorū virtute peni
tens et humiliatus populus libera
bat arguitur. sed iocunda posterorꝫ
memoria. quasi iuriuster dn̄i hono
ratur Quod suppositis liquet exem
plis ¶ Seruierunt ergo filij israel
eglon regi moab decem ⁊ octo an
nis. Et postea clamauerunt ad do
minū / qui suscitauit eis saluatorē
vocabulo aoth. inditū filiū gera/ fi
lij gemini. q̄ vtraq; manu vtebat
pro dextera Miseruntq; filij israel p
illū munera eglon regi moab. q̄ fe
cit sibi gladiū ancipitē i medio hn̄tē
capulū lōgitudis palme man9 ⁊ ac
cinctus est eo subter sagū in dextro
femore obtulitq; munera eglon re
gi moab Erat autem eglon crass9
nimis. Cūq; obtulisset ei munera
psecutus est socios q̄ cū venerāt.
Et reuersus est de galgalis vbi erāt
ydola: dixitq; ad regem. Verbum

secretū hēo ad te o rex· Et ille īpera
uit silētiū· Egressisq; oibus q̄ circa
eū erant· ingressus est aoth ad eū·
Sedebat aūt in estiuo cenaculo so
lus· Dixitq; ei· verbū dei ad te ha
beo· Qui statī surrexit de throno·
Extendit aoth manū sinistrā· ꝛ tu
lit sicā de dextro femore suo· infixit
q; eā in vētre ei⁹ tā valide: vt capu
lus ferrū sequeretur in vulnere/ac pin
guissimo adipe stringeret̄· nec eduxit
gladiū· ſ; ita vt pcusserat reliq̄t in
corpe· statiq; p secreta nature alui
stercora proruperūt· Aoth āt clausis
diligētissime hostijs et obfirmatis
sera· p posticū egress⁹ ē· ¶ Et alibi
Sisara fugiēs puenit ad tentoriū
iahel vxoris abner cynei Erat enī
pax int̄ iabin regē asor et domū ab
ner cynei Egressa ḡ iahel in occur
sū sisare dixit ad eū· intra ad me do
mine mi· intra ne timeas· Qui in
gressus tabernaculū ei⁹ ⁊ optus ab
ea pallio· dixit ad eā Da m̄ obsecͦ
paululū aq̄ q2 valde sicio· q̄ apuit v
trē lactꝭ· ⁊ dedit ei bibē/⁊ opuit il
lū· Dixitq; sisara ad eā· Sta ante
hostiū tabnaculi ⁊ cū venerit aliq̄s
interrogans te ⁊ dicens nūquid est
hic aliquis? Respondebis et dices
nullus est· Tulit itaq; iahel vxor
abner clauū tabernaculi· assumēs
pariter et malleū· ⁊ igressa ē abscō
dite et cū silencio· posuitq; super tp̄
pus capitis eius clauū percussūq;
malleo defixit in cerebrū vſ; ad ter
ram· qui soporē morti socians defe
cit ⁊ mortuus est· Laudem ne ergo
aut vituperiū cōsecuta ē posteroꝝ?
Benedicta inquit scriptura int̄ mu

lieres iahel ꝛ benedicatur in taber
naculo suo Aquā petenti lac dedit·
⁊ in phiala principū obtulit butirū
Sinistrā manū misit ad clauū· ꝛ
dextrā ad fabroꝝ malleos· percus
sitq; sisarā querens in capite vulne
ris locū· ⁊ tympus valide perforās
¶ Vt autē ꝛ ab alia constet hysto
ria iustū esse publicos occidi tyran
nos ꝛ populū ad dei obsequiū libe
rari· ipsi quoq; sacerdotes dn̄i/necē
coꝝ reputant pietatē· ⁊ si quid doli
videtur habere ymaginē/religione
misterij dicitur dn̄o consecratū· Sic
olofernes non ꝟtute hostili ſ; suis
vicijs/gladio mulieris occubuit/⁊
qui viris formidabilis fuerat· luxu
ria et ebrietate victus/a femīa int̄
fectus est· Nec femīe ad tyrānū pa
tuisset ingressus· nisi hostilē animū
pia simulatiōe texisset Nō ē enī dol⁹
q̄ seruit fidei· ⁊ militat caritati Si
quidem fidei est/ q incrépat sacerdo
tes/qui diuine miserationi p̄scripse
rant tp̄s/ ex pacto hostibus se dedi
turi ⁊ vrbē/nisi infra quiq; dies eis
dn̄s subueniret Caritatis aūt q
nulla formidauit pericula / dū frēs
⁊ populū dn̄i/ab hostibus liberaret
Nā ꝛ hoc egredientis in salutē indi
cant verba· Fac inquit dn̄e· vt gla
dio pprio eius superbia amputetur
⁊ capiatur laqueo oculoꝝ suoꝝ in
me ⁊ percuciēs eū ex labijs carita
tis mee Da michi in aīo ɔstanciā·
vt ɔtēpnā illū· ⁊ virtutē/vt euertā
eū Erit enī memoriale nois tui cū
manus femīe deiecerit eū Vocauit
ergo abrā suā ꝛ descēdēs in domū
suam abstulit a se cilicū· et exuit se

vestibus viduitatis. et lauit corpus su
um. et vnxit se mirra optima. et dis
criminauit crinem capitis sui. et im
posuit mitrā sup caput suū. et indu
it se vestib9 iocūditatis sue. cingens
sandalib9 pedes suos / assumpsitq3
dextralia et lilia. et inaures et anu
los et oibus ornamentis suis orna
uit se. contulitq3 splēdorē domin9.
qm̄ ois ista compositio nō ex libidi
ne. sed ex virtute pendebat. Et ideo
domin9 hāc in illa pulchritudinē am
pliauit vt incomparabili decore ocu
lis oim appareret Illuc ergo perueni
ens et publicam captans hostem /
dixit iudich olofernī. Sume vba
ancille tue. quoniā si ea secut9 fue
ris. perfectam rem faciet dn̄s tecū.
Viuit enī nabugodonosor rex terre
et viuit virtus tua que est in te ad
correptionem oim aiarū errantiū /
qm̄ nō solum hoīes. sed et bestie agri
seruiūt illi p te / et obtēperāt illi Nū
ciatur enī virtus et industria ai tui
vniuersis gentib9 / et indicatū est oi
sclō. qr tu sol9 potens et bon9 es in
oī regno e9. et disciplina tua oibus
gentib9 p̄dicat Et adiciens ait. ve
niēs nūciabo tibi oīa ita vt adducā
te p mediā ihrlm. et habebis oēm
ppl'm isrl'. sicut oues quibus nō est
pastor / et nō latrabit. ul' vn9 canis ꝯ
te. qm̄ hec michi dcā sunt p puiden
ciam dei. Quid q̄so isidiosi9 excogi
tari p̄t. quid captiosius dici hac mis
ticā dispēsatiōe ꝯsilij ? Dixit itaq3
olofernes. non est talis mulier sup
terrā in aspcū et pulchritudine et sen
su verbor3. Cor enī eius concussum
ardebat in cōcupiscētiā ei9. Dixit

q3 bibe nūc et accūbe in iocūditate
qm̄ inuenisti grām corā me Ipa vero
q̄ luxuriari nō venerat. fidei et forti
tudinis sue instrumēto / vsa ē luxuri
a aliena. et crudelitatē quā semel so
piuit blādicijs / in ppli liberatiōe / ca
ritatis armis occidit. Percussit er
go olofernē i ceruicē et abscidit ca
put ei9. et tradidit illud ācille sue.
vt poneretur in perā reportandū in
vrbē. q̄ salutē fuerat ꝯsecuta in ma
nu feīe ¶ Hoc tn̄ cauēdū docēt hys
torie. ne q̄s illi9 moliatur interitū.
cui fidei a sacrāmēti religiōe tenet as
tricti9 Nā et sedechias ob neglectā
fidei religionē legit captiuat9 (et qd
i alio regū iude nō memi. eciā sit o
culi ei9 qr deū cui iurātur. cāa cū ex
iusta causa caueret tyrāno. laps9 i p
fidiā nō pposuit an ꝯspcm̄ suū. Ve
r' veneni / lz vitcā ab isidelib9 aliqū
vsurpatā nullo vnq̄ iure indultā le
go licētiā. nō q tyrānos de medio
tollēdos ēe nō credā. sed sn̄ religiōis
honestatis dispēdio Nā et dauid eo
tū q̄ legeū regū optim9 / et q̄ excep
to sermōe vrie ethei i oib9 iculpat9
icessit. liz tyrānū grauissimū sustine
ret / et cū pdēdi sepe nact9 fuerit occa
sionē / ei tn̄ parcere maluit / cōfisis de
mia dei. qui eum sine peccato pote
rat liberare. Decreuit ergo expec
tare patienter vt ille visitaretur a
domino / reddita caritate / aut in pre
lio caderet. aut alias iusto dei iu
dicio moreretur. Si quidem. vel ex
eo p̄t isigniri patiētia eius. q cū o
ram clamidis saul precidisset in
spelunca. et alibi de nocte castra in
gressus. custodum negligentiam

incREpassEt · ipm regem wegit pst teri· qz dauid causa agebat iustioe. Et hic quide mod9 delendi tyrannos valissim9 7 tutissim9 e· si qui pmutur/ad patrociniu clementie dei humiliati confugiat/7 puras man9 leuates ad dnz·deuote pab9 flagellu quo affliguntur auertut· Pcta eteni delinquetiu/vires sut tyrannoru· Vn achior dux filioz oim amo saluberrimu hoc dedit consiliu olofer ni Perqre inquit nuc dne mi si est aliq iniqtas ppli in cspcu dei eoru 7 ascedam9 ad illos·qm trades tradet illos de9 eoz tibi 7 subiugati erut sub iugo potetie tue· Si aut no est offesio ppli hui9 cora deo suo·no poterim9 resistere· qm dns eoz defendet illos·erimus qz in opprobriu vniuerse terre ¶ Cplm xxi· Omniu tyrannoz fine esse miseria·7 quo i eos vindicta de9 exercet si man9 cesset humana 7 hoc in iuliano apostata 7 multis sacre scripture patet exemplis ·7·

Finis eni tyrannoz cfusio est·ad interitu quide si i malicia pseuerat·si reuocatur· adueniam· Na 7 ipi flagello patiur incendium· cum in correctionem filiorum· eo fuerit vsus pr· Et inquit/achab reueritus est facie mea·no inducam malu hoc in dieb9 ei9 At iezabel in seuicia pseuerans· condigno crudelitate exitu sanguine suu canibus lingendu pbuit in loco vbi sanguine innocentis naboth linxerant canes· Qz si ita innocetis nabuthe sanguis exquiritur · nunquid tot innocentu saguis irreqsitus erit? Vincam iusti concupiuit impietas·7 in permutationem eius totius regni iura amisit · Punitur autem malicia semp a domino·sed interdu suo/ interdu quasi hois vtitur telo in penam impiorum ¶ Afflixit pharao pplm dei· 7 ab eodem grauissimis e sicut i exodo legitur flagellat9 plagis· Quas breuiter·vt fidelius teneatur · metro cprehensas curaui inserere Prima rubes vnda·rane tabes qz secuda· Inde culex tristis· post musca nociuior istis· Quinta pecus strauit·vesica sexta creauit Pene sbit grando/post bruc9 dente nephando· Nona tegit sole / pmam necat vltima plem Nec curo quis vs9 fecerit/hoc solu attedes·qz plagas egipti sub pharaone satis copendiose comprehendit· In hijs tamen oib9 no est auersus furor eius a populo dei·s egredientem psequesa currib9 7 eqtib9 suis i mari submersus e Aqs ergo p muro ad ppli defensione / 7 p telo ad subuersione tyranni vs9 est domin9 ¶ Salmanazar quoqz/ regnate ezechia pmebat populu dei/conuersusqz rex in preces aduersus minas tyrani clipeu diuine protectionis opposuit· vnde eu p pphetam confortauit dns dicens· Non ingredietur vrbe hac·nec mittet in ea sagitta / nec occupabit ea clipeus/ nec circudabit ea munitio· Per viam qua venit reuertetur· et ciuitatem hanc non ingredietur dixit dominus · Protegamqz hanc vrbe·et saluabo ea ppt me·7 ppt dauid puu meu Factu e ergo i nocte illa venit agel9 dni· 7 pcussit castra

assiriorū. centū octogintaquinq3 mi
lia. ¶ Cūq3 diluculo surrexisset. vidit
omnia corpa mortuoꝝ. Et recedēs
abijt. Et reuersus ē sennacherib rex
assirioꝝ. Et māsit ī niniue ¶ Cūq3 ad
oraret in templo nesarach deū suū.
adramelech Et sarasar filij eius p
cusserūt eū gladio. fugerūtq3 in ter
rā armenioꝝ. et regnauit eseradon
filius eius p eo ¶ Nec moueat si a
lio nomie censeatur in diuersis hys
torijs. qr pro traditione hebreorū
sicut iheronimus auctor est. idem pen
tanonius. Dictus est eni salmana
zar. et sēnacherib. et phul. et teglad
phalosar. et sargon. Nisi eni poli
nonius habeatur. hystoriaꝝ qua
dam ꝯtrarietate dissidentiū qnq3 va
cillabit auctoritas. Hic ergo ange
lico gladio pmū aduersus exercitū
vsus est dñs. deinde aduersus im
piū manibus filiorū. Ipsa quoq3 na
tura vindicās stupet interdū / altissi
mi / et hominū puocātē malicia / cre
atoris sui legibus mirabiliter acqes
cit. Hinc ē q aduersus deū / nabugo
donosor intumescēs. exacto septēni
o bestiam egit. et penitens est denu
o reuersus in hominē rebus restitutus
et regno / licet eo postmodum meru
erit misero exitu spoliari. ¶ Ad te
pora transeo xpiana. quoniā in om
ni gente et populo manifesta est ne
quicia tyrannorū et euidens pena
¶ Julianus vilis apostata et sordidus
imperator dolo potius q viribus psē
cutus est xpm. nec tamē viribus tēpe
rauit Nam sub eo grauissima xpia
noꝝ exorta est psecutio. dum gali
lei quem dicebat conatu ipio nomē
molicbatur extinguere. Unde dū
aduersus ptos infaustam expediti
onem ageret. et ydolis in reditu suo
p sacrificio. edem deuoueret xpia
norū. magni basilij aliorūq3 scōꝝ
precibus misertus est deus. mercuriū
q3 martirē destinauit q tyrannū in
castris / mandato beate virginis / lā
cea pforauit. morientēq3 coegit im
piū / ꝯfiteri galileū xpm scilicet quē
psequebatur / esse victorem Et de se
triūphasse ¶ Cum enim prefatus eps
fideles cesaree. in ecclia perpetue v
ginis genitricis dei puocātes in o
ratiōibus collegisset. ipsa nocte btā
virginē in visione sanctus agnouit /
Et huiusmodi cōsolationem accepit
Uocate inquit illa michi mercuriū
et abibit interficere iulianū in filiū
meum et deum tumide blasphemā
tem. Sanctus autem cum armatu
ra sua adueniens velociter abijt.
Et aduocās que apparuerat mag
nū basilium / dedit ei librum haben
tem in hystoria omnem mundi fac
turam / dextrorsum vero hominē a
deo plasmatum In pncipio autem
libri superscriptio erat. dic In fine
homine iā plasmato; parce. Susci
piens itaq3 librū legit ab inicio vs
q3 ad parce. Similē quoq3 visionē
vidit eadē nocte qstor iuliani in ex
peditione libanius. Rediens basili
us ad martirium sci mercurij / ipa
nocte / mercurij arma nō reppit. sz
die sequenti inuenit eadē nocte et lāceā
recenti sāguine cruētatā Orosius tn de
mercurio mrē nō facit mētionē. sz i ex
peditiōe facit pthica tyrānū refert
obuij militis telo esse peremptum.

¶ Eutropius quoq; qui romanam
eleganti cōpendio describit hystori
am. peremptū fatetur in castris. sed
nullū exprimit cedis auctorē. Per
secutionem tamē quā eodē auctore
in xp̄ianos sup modū exercuit. ei
ꝯstat plurimū nocuisse ¶ At hysto
ria tripertita diligēti9 prosequitur fla
gitia iuliani. et quanta immanita
te persecutus sit xp̄m. quē galileū
nominabat. toto sexto volumine cō
prehendit. Ex quib9 ad laudē gali
lei nonnulla inserui. compēdiose de
cerpta ab hijs q̄ de eo socrates the
odericus ⁊ sozomen9 teste cassiodoro
tradiderūt ¶ Iulian9 ergo de san
guine regio oriūd9 et ex constantio
magni constantini nepos. qui bizā
tiū a suo nomine constantinopolim
appellat. ab inicio extitit xp̄ian9.
crescensq;/in auditorijs cōstantino
politane vrbis exercebatur in basi
lica/vbi doctores erāt. habitu ꝑuā
to procedens. Pedagogum habebat
noīe mardoniū. gramaticū melodē
laconēsem. Rethoricam vero lege
bat apud euboliū sophistā. iā opa
et diligentia magni basilij xp̄istia
nū. Prouidebat eni imperator ne
apud paganū sophistam legēs. ad
īpietatis dogmata declinaret Pro
fecit ergo. vt ei fama deferret vires
impij gubernādi. vn̄ in suspitionem
ducti9 imperatori. ab vrbe regia ius
sus est abstinere. missusq; nicomedi
am prohibitus est conuenire apud
libanū sophistam syrū paganūq;/
qui ibi a pedagogis constantipolita
nis expulsis morabatur. Vtebatur
tamen lectione librorum eius. et in
rethorica proficiens maximo philo
sopho ephesio. quē postea quasi ar
tes magicas exercentem/valentini
an9 imperator fecit occidi: familia
ris effectus est. Cūq; ab eo verba
philosophica pregustasset. cepit ei9
inuitare religionem. magis ac ma
gis cupidine succensus imperij. Im
peratorem vero timens. suspitionē
q; cauens. tonsus monaticam simu
labat vitam. agens proditorem ī
habitu xp̄istiano. ⁊ in ecc̄ia nicho
medie lector ordinatus/sic furorem
declinauit imperatoris In manifes
to autem sacros xp̄istianorum li
bros legebat. et latenter exerceba
tur in philosophia. inualescente sem
per ambitione imperij. vn̄ ⁊ ip̄e di
cebat amicꝭ/felicia fore tempora/q̄
b9 ipse rerū potiretur imperio. Et q̄
dem man9 non euasisset imperato
ris. nisi eusebia imperatrix inueniēs
latitantem. et pro eo intercedens
obtinuisset. vt ad philosophandū
mitteretur athenas ¶ Refert the
odericus ꝙ exinde discurrēs omnē
helladā/vates q̄rebat consulēs an
ad imperiū perueniret. Inuentoq;
viro qui se potentissimū fateretur in
magica. introduct9 est ab eo in lo
cū ydolorū. vt in abdito euocatos
a mago demōes p̄ns ꝯsuleret Qui
b9 solēpnit̄ apparētib9 ꝯpulsus ē iu
lian9 frōtē suā crucꝭ signaculo munire
Quo facto repente demones dispa
ruerūt. Magus itaq; cepit culpare
iulianū. At ille pretēdēs metū. cau
sas se dixit obstupuisse virtutē. eo ꝙ
signū h̄ demōes fugerit Nō suspice
ris h̄ bone vir īquit mag9. q2 timu

erint ſicut ais· ſed abhōiati hoc ſig
nū poti9 abſceſſerunt Et ita capiēs
miſerum odio xp̄iani ſignaculi / re
pleuit iulianū Pt9 hec ſicut ſocra
tes auctor eſt/impator euocans iu
lianū· eū cōſtituit ceſarē · Et data ſo
rore ꝯſtantia in vxorem· ip̄m ꝯtra
barbaros deſtinā ad gallias Duc
ceſſit ergo ei·fecitqꝫ ſibi inimicū vincē
di barbaros ꝙ amorē ſuū apud mi
lites collocauit·Fertur etiam ꝙ dū
in aliquā ciuitatē fuiſſet ingreſſus ꝛ
corona laurea quib9 ſolent ornari
ciuitates inter colūpnas pendens
rupto fune caſu ſup caput eius deci
dit eūqꝫ aptiſſime coronauit Quo
facto cūcti clamauerūt · qꝛ ei ſignū
foret imperij· Congrediens deinde
cū hoſtib9 tanta felicitate puectus
ē·vt a militib9 appellaretur auguſ
tus· Cūqꝫ corona deeſſꝫ imperial·
vn9 ſigna portantiū/ torquē quam
habebat/capiti eius circūpoſuit · Et
hoc modo fact9 eſt imperator iulia
nus Que vero poſtea geſſerit ille
ph̄os ꝛ iudicent audiētes· Nam in ip
ſo p̄ncipio oīa ꝓ libito diſponebat·
figmētūqꝫ xp̄iane religionis abie
cit · et ſingularū vrbiū templa ape
riens· ydol̄ offerebat dicēs ſeipſum
eſſe pōtificem paganoꝝ · Inteſtino
quoqꝫ bello laceraſſꝫ impiū ꝛ niſi ei
degenti in tracia fuiſſet mors impa
toris ꝯſtancij nūciata· Vt vero fa
uorē multitudinis ſibi conciliaret ·
ius ſibi p̄ferende religiōis oīb9 īdul
gebat· Studebat ob hoc oīb9 oīa
fieri Hic vane glorie cauſa larg9·
hinc affectata ſimulatiōe ph̄i ꝑc9 ·
hic a ciuilitate ficticia comis· Hinc

gracilis a mole impij· ꝛ(qđ maxie
erat)ne crudelis haberetur / māſue
tudinē mētiebatur · Ceterū qual̄
eſſet religione mōſtrabat Ep̄os er
go in exiliū deportatos iuſſit euo
cari· ꝛ cōfiſcatas eoꝝ ſibi reddi ſub
ſtantias· Tēpla quoqꝫ paganoꝝ
velociter ſuis neccarijs preceꝑit api
re ꝛ que eis ablata fuerāt inācitā
ter reſtituere ſanciuit · Palacio ex
pulit eunuchos · tonſores ꝛ cocos
Eunuchos quidē eo ꝙ vxor ei9 obi
erat·poſt quā nō duxit aliā Cocos
aūt · qꝛ more ph̄i cibis ſimplicib9
vtebatur· Tōſores·quoniā vt ip
ſe ait·vn9 ſufficiat multis· Scripto
res plurimū venerabatur/cultores
qꝫ diſciplinarū · ſed maxime ph̄an
tes· vn̄ et fama viros huiuſmodi
vndiqꝫ congregabat·circa palacia·
qui circūamicti pallijs· magr̄ habi
tu ꝙ magiſterio pācebātur Erātqꝫ
grauces vniuerſis xp̄ianis ſeducto
res viri/ꝛ impatoris religione ſem
per fauentes Noctib9 vigilās ꝯſcri
bebat libros· quos in ſenatu publi
ce recitabat Sol9 eni impator a iu
lio ceſare in curia recitauit orōnes
Publicū curſū mulaꝝ et caballoꝝ
inhibuit · iubens eos vtilitatibus
publicis miniſtrari· Hec eius opa
laudant pauci · plurimiqꝫ vitupe
rant · quia remoto faſtu palacij
contemptibile videatur imperium
Apud ſozomenum fertur· qꝛ mox
in ip̄o p̄ncipio ſic apte ꝛ impudēter
negauit xp̄iſtianā fidē vt q̄buſdā ſa
c̄ficijs ꝛ inuocatiōib9 /q̄s expediti
ones vocāt pagani ꝛ ſanguie imo
lato nr̄m baptiſma ſtuderet ablui:

⁊ abrenūciare ecclesiastice confessio
ni. Ex illo ei tpe tā secrete ꝙ publi
ce ⁊ in templis / pagani licēter sacri
ficia celebrabāt. Fert autē q₃ dum
aliquādo sacrificaret ostensum sit ei
in visceribus hostie signū crucis co
rona circūdatū Quo viso. alij quidē
pterriti. vere religionis virtutem ⁊
xpristiani dogmatis eternitatem in
tellexerunt / eo ꝙ corona victorie
indicium est. ⁊ ambitus circularis in
se rediens / est finis ignarus. Prin
ceps autē confortans eos sibi pros
pera mōstrari asseruit. ⁊ quia signū
dogmatis xpiani cocreceretur. ne ei
dilatari liceret circulari termino esse
conseptū ¶ Cum autem adhuc pue
ri gallus ⁊ iulianꝰ ad sepulturam
mame martirꝭ / opere inter se diuiso
certatim basilicam fabricarent. res
dictu mirabilis ⁊ forsitan incredibi
lis accidisse narratur Galli namq₃
ps augebatur. vtiliterq₃ crescebat.
iuliani vero labores. alij quidem fo
diebantur. alij terra ipā euomente
tudentibus implebātur Aliquociens
terre deposita fundamenta copulari
non poterant. ac si quedā violenta
virtus / ab inferiore loco ea repercuciē
do depelleret Res prodigiosa visa
est omnibus existimantibus. quia
non esset vir ille in xpristiana religi
one salubris. nec falso / quod patuit
ex post facto. nam ecclesias ⁊ minis
tros possessionibꝰ ⁊ priuilegijs spo
liauit. ⁊ quod nimis graue ⁊ pla
ne iniuriosum est. clericos iussit mili
tibus aggregari. duci prouincie ser
uituros. plurimosq₃ eorū curie tradi
dit Populum vero xpristianū cum
vxoribus ⁊ liberis inscribi precepit
et tanꝗ̄ vicaneos tributa persolue
re / ⁊ galileos omnes censuit infelici
diminutioni capitis subiacere ¶ In
inicio autem xpristianis pcens mi
tior visus est. sciens priores persecu
tores nichil profecisse in pena xpia
norū. qui magis inde creuerunt ⁊
facti sunt gloriosi. pro vero dogma
te morientes. Inuidens ergo eorū
glorie abstinuit a tormentis. iudi
cans esse necessariū. vt sermone pi
cius ⁊ admonitione ad paganitatē
colendā populum suaderet. sperans
eciam hinc se monstrare clementem
Dicitur enim quia dum cōstantino
poli apud fortunam sacrificaret / vr
bis accessit ad eum maris episcopꝰ
calcedonie / et publice impiū ⁊ sine
deo apostatā vocauit. At ille solā
ei īproperās cecitatē. eo ꝙ senex ce
cus manu alterꝰ agebatur adiecit
Neq₃ galileus deus tuus curare te
pt Respondit maris Gracias ago
deo qui hoc egit ne te viderē pieta
te nudatū Impator autē silens abs
cessit. phm simulās. vt ostētatione
paciētie paganitatē roboraret Lege
āt īhibuit ne galileorꝫ filij poetarꝫ
rethorꝫ ⁊ phorꝫ legerēt disciplinas
Proprijs inqt telis scdm puerbiū
vulneramur. Ex nr̄is eni armati /
ex nostris ꝯscriptoribus cōtra nos
bella suscipiūt. Posuit et aliā legē
pcipiens galileos expelli milicijs
Adiecit et aliam. vt galileis bona
auferrētur. quoniam xpristus eorꝫ
eos pauperes esse pcepera Decip
sit appollinaris vir doctus et inge
niosus heroicis versibus ꝯ homeri

poemate hebraicam antiquitatem
& in alio opere imitatus est comedi
as. menandri fabulositate deducta
Euripedis quoq; tragedias et lirā
pindari/secutus est & absolute dicen
dū. quia ex diuinis scripturis argu
menta sumēs. omnes encidias lec
tiones tempore suo composuit. nu
mero. virtute. moribus. conscriptio
ne. caractere & dispositione grecorū
valde pares. Fecitq; librū nobilem
ad ipsum imperatorē siue contra phi
lozophos. in quo tantis sacre scrip
ture testimonijs illos irrefragabili
ratione desipere probauit. & se vera sen
tire de deo Que legēs imperator da
nis tūc scripsit episcopis. Legi et re
phendi Cui epi rescripserūt. Et si
legisti. nō agnouisti Si enim agno
uisses. nequaq̄ reprehendisses. Basi
lij aūt capadocem creditur hec fuis
se epistola ¶ Denicos aūt anthio
chiam imperator eo q̄ esset ei barba
valde prolixa derisus est. dicentibus
antiochenis Tondeatur. vt ad fu
nes barba eius proficiat. Et q̄a tau
rum consueuerat imolare. taurū et a
ram suo formari pcepit in solio. Ia
cumātes ergo dicebant Iste taurus
euertit mūdū. Et nisi eū libanius
reuocasset/ grauiter afflixisset anti
ochenos Aduersus quos tamē librū
satis vrbanū cōscripsit ¶ Vt aūt eci
am iudeos denuo armaret in xpm̄:
templū iherosolimis eos instaurare
pcepit Concurrentib9 quoq; quos
de toto orbe conuocauerat. plurima
ministrauit. misitq; presidem impio
rum executorē dignissimū preceptorum
Aiūt enim quoniā ad repurgiū fo
diendū/argenteos hamos & cophi
nos & scaphas habuerint Cūq; fo
dere iam cepissent statuta quidē die
hec multitudo plurima faciebat Noc
te vō spontanea terra de valle cres
cebat Solutis itaq; prioris fundamē
ti reliquijs. noua omnia pparabāt.
Cūq; gipsi & calcis multa modio
rū milia congregassent vis magna
ventorū repente respirans tempesta
tes atq; procelle subito facte. quicq̄d
congregatum fuerat dispersere
¶ Adhuc autem vesanientibus eis. &
nequaq̄ diuina longanimitate cor
reptis. maximus primo terre motus
factus est. & quisquis non fuerat
diuinis misterijs imbutus. vehemē
ter est attritus Cum vero neq; hos
terrerētur iudicio/ignis ex fūdamen
tis que suffodiebantur egrediens.
plurimos fodientiū concremauit. ali
orū mēbra dissoluit. nocte plurimis
in vicina porticu dormiētib9/cadēs
subito ipā porticus cū tecto dormien
tes oppressit. Alia vero die in celū sig
nū splendēs salutaris crucis apparu
it. Sed etiam iudeorū vestes crucis
signaculo sunt replete. nō signate
tamen splendenti colore sed nigro.
Hec itaq;/dei rebelles considerātes:
et diuina cōtremiscentes flagella:
ad propria sunt reuersi cōfitentes esse
deum/ qui ab eorū progenitorib9 lig
no probatur appensus ¶ In hijs ta
men omnib9 nō est auersus furor
ipij. sꝫ indurato corde pcepit vt q̄cū
q; sacrificare nollēt. palaciū nō intra
rēt. & neq; collegio. neq; foro. neq;
arbitrio neq; dignitate. nec q̄libet
administratione participarentur Cū vō

torquebantur xp̄iani aut spoliabā
tur/eis patientiā indicebat·qm̄ hāc
galileus eoꝝ/exp̄sso verbo legis
et testimonio operis/suos docuerat
sectatores·vnde ⁊ multi xp̄ianoꝝ
retrorsū abierunt·aut strati metu·
aut capiti dolo· ⁊ inualescebat seuici
a paganoꝝ Ut aūt ad ydolatriam
milites facilꝰ assuescerent·studuit
ad p̄scū scema reformare illud sig
nū sublimiꝰ romanoꝝ qd̄ ꝯstantinꝰ
in formā crucꝭ mutauerat ¶ Uerū
ī publicis ymaginibꝰ iouē q̄si de ce
lo sibi coronā deferētē ⁊ purpurā/
mercuriū quoqꝫ ⁊ martē in se respi
ciētes velut ꝓ testiōnio sapientis ⁊
fortis depigebat Hoc agēs ī yma
ginibꝰ vt sub occasiōe impij latēt̄
adorarēt̄ dij· ⁊ hoc mō̄ subiecti clācu
lo fallerēt̄·exinde sic capti facilius
ipleturū qd̄ vellēt Si verō detrecta
rēt torquerēt̄ q̄si impij ꝯtēptores
Approbabat āt studia xp̄ianoꝝ· li
cet ꝑseq̄rēt̄ fidē· ⁊ exercicia v̄tutū/
quo paganoꝝ roboraret errorē A
pud galileos nō verā inēticbat̄ cē·
ꝫ ficta Decreuit ergo eis virtutes
ꝑripi·et paganos xp̄ianis absqꝫ
fide moribꝰ institutos/phīe voluit
esse cultores·sicut arsacio pontifici
galathie scripta ab eo ī hūc modū
docet epistola Paganoꝝ ctꝰ nōdū
agit̄ scd̄m intētionē nr̄am ꝓpt̄ cul
tores eiꝰ in negligētia positos Nā
deoꝝ claritas·magnitudo atqꝫ sub
limitas·omni oratiōe·omniqꝫ spe
maior est / sed propicij nobis sint
dij propter dementiam quam ha
bemus·cum illorū prouidentia in
ꝑuo tempꝫ tanta mutatio facta sit

ꝗ̄tam neqꝫ orare aliquis ꝑmitūs
presūpserat Cū ergo credimꝰ hoc
posse sufficere· nequaq̄ respiamus
quēadmodū supstitionē xp̄ianorū
auxit cura ꝑegrinoꝝ· ⁊ circa sepul
turas ⁊ mortuos multa solacia·ho
nestaqꝫ ꝯuersatiōis studia nō vera·
ꝫ ficta·quas tres arbitror apud nos
debere sub veritate geri· Non itaqꝫ
sat est te talē esse ; sed omnes abso
lute circa galaciā sacerdotes· quos
aut deprecare· aut ratiōe flecte· aut
certe festinanter a sacerdotali minis
terio remoue·nisi dijs cū ꝯiugibus
et filijs atqꝫ seruis colla subnisēnt
non ferētes vlterius eorum seruos
aut filios/hoc facere contempnen
tes · aut galileos impie contra de
os agentes· et impietates pietati
bus preponentes Deinde cunctos
āmone vt sacerdos neqꝫ ad specta
cula procedat· neqꝫ in tabernis bi
bat· aut cuilibet arti operibusqꝫ tur
pibus aut impudentibus presit·
Qui obediunt honorentur· inobe
dientes expelle Xenodochia consti
tue per singulas ciuitates·vt nos
tra perigrini clemēcia fruantur· nō
tantum nostri· sed et extranei pecu
nia indigentes Ut habeas vnde fi
at/interim decreui singulis annis
triginta milia tritici modios per v
niuersam ciuit galathiam·et lx·mi
lia vini sextarios Horum q̄nta ꝑs
pauperibus templa obseruātibꝰ de
bet expēdi·reliqua ꝑegrinis indigē
tibusqꝫ distribui Turpe nāqꝫ ē·vt
iudeos nō abiciāt· ꝫ pocꝰ nutriāt ī
pij galilei· ⁊ suos ꝑiter necnō ciā
nrōs·nrī vō nrōꝝ solacio deserātur

Quapropter doce etiam collatioēs
facere paganos ad talia miniſteria
paganoꝝ q; viros offerre ꝑnuicias
frugum Eoꝝ huiuſmodi bn̄factis
inſtitue docens eos hoc opus olim
fuiſſe noſtroꝝ· Homer9 enim hoc
ꝓbat· introducēs emeniũ talia faci
entem Nos ergo neq; bona nrōꝝ
mutamur· ſʒ alijs remittim9 /negli
gentia nō cōfuſi· magis aūt deoꝝ
reuerentiam reſpicientes Si igitur
hec te facientem ego cognouero· le
ticia plen9 ero Preſides ꝓuinciarū
rarius domi ſuſcipe Frequenter eis
ſcripta tranſmitte Ingredientibus
eis ciuitatem/ ſacerdotū nullus oc
currat Cumq; ad tēpla venerīt deo
rū· intra ianuas eos nemo ꝓcedat
militum/ forte aut ꝓcedentiū offici
orum· ſed qui voluerit ſubſequatur
Cū ad ipſum limen tēpli ꝑuenerit
ꝑuatus exiſtat Tu enī ſicut noſti
intus es iudex Hoc enim etiam ſa
cra ſanctio videtur exigere Obediē
tes igitur ꝓ veritate pij ſunt· reluc
tātes vane glorie cōprobātur Quid
enim patiatur· aut quod mereatur
auxiliū qui matrē deoꝝ habere ꝓpi
ciam noluerint? Qui ergo eam ne
glexerant nō ſolū ſine q̄rela nō erūt
ſʒ etiā noſtre indignatiōis impetum
ſuſtinebūt Neq; enim fas eſt vt il
li ꝑcatur qui deos habuerit inimicos
Suade ſiquidē eis· vt ſi mea frui
volūt tuitione· oēs matri deoꝝ ſtu
deant offerre culturam ¶ Hec qui
dem ſcripſit ⁊ ad ſimilitudinem ec
cleſie/ demonū templa conſtituit et
inſtituit miſtros ī diuerſis gradib9
ad inſtar clericoꝝ· vt eſſent qui cete

ros docerent cultū ꝑfidie· Et penitē
tes poſt culpam ſcd̄m traditionem
xpriſtianorum correctione mediocri
reformarent Nichil autem quod a
paganis ꝯmitteretur in xp̄m enor
me videbatur· adeo quidem· vt nec
ſeuire in mortuos inhumanū aut
crudele paganis videretur Unde ī
ciuitate ſebaſtea iohānis baptiſte ſe
pulchrum aperuerunt· ignīq; tradi
derunt· oſſa vero ac puluerem diſꝑ
ſerūt· Si vel capita flagiciosorum
eius· vel ſūmatim/ que ꝑ ipſum in
orbe aduerſus eccleſiam geſta ſūt·
voluero enarrare· multis magniſq;
voluminib9 tanta egebit materia·
¶ Sed ꝓgrediamur ad finem quē
pius galileus intemerate virginis
filius/ impio ꝑſecutori ſuo ad conſo
lationem eccleſie ſue ⁊ ad gloriam
maieſtatis qua patri coequalis et
conſubſtantialis eſt potenter inflix
it Procingens ergo ſe ad ꝑſicā ex
peditionem· ꝓ more miſit delphos
⁊ delum· atq; dodonem· conſulens
an expediret ad bella procedere Va
tes itaq; vniuerſi victoriā promit
tebant· vno inter cetera animati re
ſpōſo· quod pro exemplo mendacij
ac ſeductionis inſerere nō pigebit·
Eſt autē huiuſmodi Nunc omnes
aggredimur dei victorie trophea re
ferentes circa fluuiū thiren Horum
ergo dux ero belligerator mars·
Quiſquis ergo phicium muſarum
principem et dominum rationis cre
dit· vim et mentē carmini hui9 īter
ꝑtetur Quo miſer ciat9 oīmodū ſi
bi victoriā ſompnias/ etiā galileos
delere ꝑꝑabat A plurimis tamē vt

opoꝛtuit vilis apoſtata cōtemptus
eſt In anthiochia namqꝫ vir qui
dam optimus pedagogus adoleſcē
tium habitabat · eratqꝫ illic famo
ſiſſimus ſophiſta libaniꝰ · expectās
victoriam iuliani · habēſqꝫ pre ocu
lis minas eius Ait ergo veram de
ridendo religionem Nunc fabri fili
us quid putas agit? At pedagogꝰ
completus gracia dixit O ſophiſta
creatoꝛ omniū quem tu fabri filiū
nominaſti · locellum ſepulture iulia
no ꝯponit Poſt paucos dies mors
nūciatur iuliani et in locello aduec
tus eſt · minarūqꝫ timoꝛ euacuatus
Eodem quoqꝫ tempoꝛe vir religio
ſiſſimꝰ iulianus / cognomento ſaba /
ſubite hylaritatis cauſam / a miniſ
tris interrogatus · reſpondit Ferus
ſacre vinee deuaſtatoꝛ · penas exac
tus eſt vaſtationis ſue · iacetqꝫ moꝛ
tuus · terroꝛibꝰ miniſqꝫ fruſtratus ·
¶ Sed exp̄mendꝰ oꝛdo eſt quo de
ceſſit impius perſecutoꝛ Cum ergo
tam ciues ꝙ̄ hoſtes bello perſico la
boꝛibus ⁊ fame multipliciter afflix
iſſet · veniens teſifontem ciuitatem
in tantum obſedit regem vt crebris
legationibus ei offerret partē reg
ni dum ſolutꝰ bello diſcederet Qd
imperatoꝛ contempſit elatus · nec
attendens quidē quia vincere bonū
eſt ſuperuincere nimis inuidioſum ·
Confidebat enim magicis artibꝰ
et arbitratus ſcd̄m pytagoꝛicam o
pinionem animas diuerſa coꝛpo
ra ꝑgrare / ſe credebat poſſidere ani
mā alexādri · ā qd̄ pociꝰ in alio coꝛ
poꝛe eſſet aliꝰ alexāder Querebāt
ergo romani de p̄ncipe qui bellum

finirē nolebat · reſiſtebant tamen in
ſtātibus ꝑſis ita vt frequenter nūc
hij nūc illi verterentur in fugam Poꝛ
ro iulianus in equo reſidens exerci
tū circūfoꝛtabat Inermis quidē / ſpe
felicitatis ſue p̄ſumēs / ꝙ̄ quē iaculū re
p̄ete delatū / diſcurrēs ꝑ brachiū i e
ius latꝰ imerſū ē Ex h̄ vulnē ſuſce
pit terminū vite Qui vero iuſtiſſimū
itulit vulnꝰ · hactenus ignoratꝰ Nā
alij quēdā iuuiſibiliū h̄ itulisse ferūt ·
alij vnū paſtoꝛū hiſmaelitarū · alij
militē fame ⁊ itinere fatigatū Nā ſi
ue hō ſiue āgelꝰ fuerit · patet qꝛ diui
nis iuſſionibꝰ obtēperauit · Aiūt ei
qꝛ cū fuiſſꝫ vulnerātꝰ · mox manū cō
pleuit ſanguine ſuo · ⁊ in aerē ꝓie
cit dicens Viciſti galylee viciſti · ⁊ in
eo ip̄o victoriā cōfeſſus eſt ⁊ ſi blaſ
phemꝰ Defunctꝰ eſt aūt tercio āno
imperij ſui / vite triceſimo pꝛimo ·
Nimium tamē viſus eſt vixiſſe bo
nis / qui nōmodo in eccleſijs · ſed eci
am in theatris pꝛedicabāt victoꝛi
am galylei · Omēs enim clamabāt
Maxime fatue ubi vaticinia tua? Vi
cit deus ⁊ xp̄us eius ¶ Defuncto
impio inuenta ſunt in templis ſimu
lacra ſtupenda pꝛincipis / ⁊ mira in
ſignia ſapientie collaudata ⁊ famo
ſiſſime pietatis · Nam in carris a
perto templo qd̄ vſqꝫ ad reditum
ſuum clauſum eſſe preceperāt inuen
ta eſt mulier a capillis appēſa · ma
nus extenſas habens apto vtero ·
in cuiꝰ iecoꝛe euētū ꝑſica belli fuerāt
ſpeculatꝰ In āthiochia quoqꝫ archas
in palacio plurimas / humanis ca
pitibꝰ plenas inuenerūt ⁊ diuerſa
puteis / inumera coꝛpoꝛa moꝛtuoꝝ

Prodigiosa ⁊ scelesta illius/q̄ nec
imperatorem. nec philosophū deuē
runt. sed impiū et magnū dei hos
tem ⁊ hōim/tripertita lacius pandit
hystoria. In gente quoqꝫ britānica
tum sicut quedam nostratū testatur
hystoria ad cōpescendū ꝟ puniendā
tyrānidis rabiē/ gloriosissime mar
tiris et regis eadmūdi manū exer
cuit. Cum eni suauꝰ britānie insu
lam quā ex magna parte occupaue
rat vastaret. spoliaret. ⁊ mēbra xp̄i
persecutionibus multis affligeret. in
dictione census quē lingua āglorū
danageldum nominant prouinciā
onerauit. precepitqꝫ possessiones
memorati martiris cōferre in censū.
Supplicatū est ei. contēpsit preces.
Missus est a martire religiosus fra
ter sub interminatione inhibuit ne
ecclesiam xp̄i/domū martiris ꝟ liberā
familiā eius tyrānus indebita pre
meret seruitute. Sed impietas ad
preces obsurduit. intumuit ad pro
hibitionem. ad minas induruit. et
cōuicijs ⁊ iniurijs afficiens humilē
nunciū dei. vltricem accelerauit ma
nū Flagellum prouocauit et paciētia
dei cōtēpta temeritate cecus incurrit
in mortē Nec mora Nā tyrannus
e vestigio expirauit Inter milites ei
agens in castris solꝰ sicut ip̄e confes
sus est. cum telo vidit adesse btūm
eadmundū. increpantem cū et cedē
tem ad mortē Et ab ea quidē die /
licet insula graues tyrānos habue
rit. ecclia beati eadmūdi a predicta
indictione fisci mansit imunis. Ne
mo eni eorꝫ martirem ausus est p
uocare. aut in opprimenda eiꝰ ecclia
periculum facere sui Nostris tamen
temporibꝰ eustachius filius stepha
ni. qui in ecclesiam dei seuire decreue
rat Cū oīa p viribus depopulatꝰ
esset/ ⁊ terrā beati eadmūdi cui om
nes p̄dones detulerāt videret opu
lentā. sibiqꝫ nō esset/cōsumptis opi
bus regni vn̄ semel ꝟ scd̄o militi
bꝰ eam procederet Iam enim defece
rant donatiua/predia iā dicte ecclie
depopulatꝰ est. nōdum tamē diges
serat cibum. quē de facultatibꝰ loci
acceperat Ipaqꝫ die anteq̄ se domu
sue reciperet que nimis vicina erat
tactus est martiris manu et letali
passus morbo. die circiter octaua/r
bꝰ cessit ⁊ vita Quid moror in pau
cis? Ubi sūt. ut de domesticis loquar
gaufridus. milo. rānulfus. alanꝰ.
symō. gillibertꝰ. non tā comites
regni. q̄ hostes publici vbi villinꝰ
saresberiensis vbi marinio q̄ impel
lente btā virgine incidit in foueam
quā parabat. ubi alij quorꝫ vel nōia
conficerent librum? Horꝫ vtiqꝫ ma
licia insignis est. infamia celebris.
infelix exitus/et quem p̄sens etas
ignorare non potest Si ergo quis
antiquas nescit hystorias. si igno
rat quomodo tyrus cui reges terga
prebebāt. a regina scitarum tamiri
prostratus est. si casus ⁊ precipicia
precedentium non recolit tyranno
rum. vel ea que oculis ingeruntur
inuitis attendat et luce clarius intu
ebitur omnes tyrannos miseros
esse

¶ Capitulum vicesimūsecundum
De gedeone qui forma presidenti
um est. ⁊ antiocho

Quid itaqꝫ sibi velit qui rē
publicam id est populū dei
indebito seruitutis iugo ni
tūtur opprimere? Nō video nisi for
te ea de causa ꝑsonam appetant vt
tormenta miserie potēter ferāt Si
eni regere tantum appeterent·non
dn̄ari/onꝰ officij metientes nequa
ꝙ̄ tanta currerent auiditate·volun
tas enim regentis de lege dei pen
det·et non preiudicat libertati At
tyranni voluntas cōcupiscentie ser
uit·et legi reluctās/qui libertatem
fouet·conseruis iugum seruitutis
conaē īponere Docet hec scriptura
cui cōtraire nō licet Dixerūt oēs is
raelis viri ad gedeon Dn̄are nr̄i tu
⁊ filiꝰ tuꝰ·⁊ filiꝰ filij tui·qꝛ liberāsti
nos de manu madyan Quibꝰ ille
ait·nō dn̄abor vr̄i·nec dn̄abit ī vos
filiꝰ meꝰ·ſʒ dn̄abit dn̄s Dixitqꝫ ad
eos Unā petitionē postulo a vob·da
te michi inaures ex preda vestra Vi
deor michi in huius lr̄e facie quod
dixeram intueri· Nam gedeon qui
interpretatur circuiens inutile·vel
temptatio iniquitatis eorum/nomi
ne ⁊ verbis videtur officium indica
re Eius enim est circuire inutilia ⁊
ea vel delere·vel reuocare ad frugē·
et quod iniquū deprehendit exclu
dere a finibus suis·vt sibi aduersꝰ
hostes procedat victoria·defertur
honor dominij et recusat·legi tamē
subicit quos a iugo seruitutis absol
uit·Patri filiorum successiuꝰ defer
tur honor·at ille deum maluit ho
norari·Quis eorum recte huic assi
milabitur qui fas nefasqꝫ confun
dunt·et versantur in laboribus et
erumpnis·vt filios possint nō tam
honoris ꝙ̄ rapine·et iniquitatis ha
bere heredes? Quis est enim qui
legem dei et iusticiam eius qui ī so
la caritate cōsistit filijs anteponat?
Qui amat inquit patrem aut ma
trem aut filios·plusꝙ̄ me·non est
me dignus· Et profecto qui transi
toria xp̄isto preponūt·ipsis tran
sitorijs citius transeunt·nec eorum
ꝑpetuatur gloria: apud quos pre
positis alijs xp̄istꝰ manet inglori
us· ¶ Ergo casum timeat p̄nceps
qui liberoꝝ·aut carnis motus af
fectu/honorem diuinū minuit ime
mor caritatis Sed nemo est qui ī
deum se fateatur insurgere·insur
gunt tamen plurimi·⁊ iam ista pa
lam fiunt Intrauit anthiochus in
sanctificationem cum superbia·et
hoc quidem faciūt multi Ozias quē
lr̄e irrefragabiles iustum in multis
fuisse commemorant·mortuo zacha
ria sacerdote qui cognomen fuit intel
ligens/ordinem sacerdotalem non
tam pie ꝙ̄ audacter inuasit:et recla
mantibus leuitis nonne tu es rex
ozias et nō sacerdos·audire contēp
sit· Statimqꝫ lepra partem illam
corporis eius inuasit quā sacerdos
ex lege auri lamina tegebat vt iux
ta interpretationem propheticam
facies eius ignominia repleretur·
Rex quidē notus est·et ex cuius re
gibus et ex eo maxime ꝙ āno mor
tis eius natꝰ est romulꝰ·a quo ge
nus est roānoꝝ Imitantur plurimi
oziam sacerdotalia presumentes·ſʒ
lepram eius paucissime erubescunt
Plures tn̄ sequūtur āthiochū·ꝙ̄ nō

sũ deuotione vt offerat vice ſacerdo
tis ſācta ingreditur· ſed vt deleat ſi
quid eſt in templo dñi ſanctum Cũ
enim anthiochꝰ deſolationis ꝛ ab
hominatiōis ydolum fabricaſſet· li
bros legis dei ꝯbuſſit igni/ ⁊ ſcidit
eos Et apud quēcūqȝ inueniebāt
libri teſtamēti dei· ꝛ quicūqȝ obſer
uabant legem dei· ſcd̄m edictum re
gis anthiochi trucidabant eum
Vidi temporibus meis nōnullos
ſacerdotali ſe īmiſcētes officio ⁊ hu
meros temerarie ſupponētes· vt ar
cham p̄ripe͂rēt ab humeris leuita
rum/ loci īmemores qui in p̄ſentem
diem dicitur oꝛe paiſſio· alios vidi
qui legis libros deputant igni nec
ſcindere verentur· ſi in manus eoꝝ
ꝯueniãt iura vel canones Tempo
re regis ſtephani a regno iuſſe ſt le
ges romane quas in britāniam do
mus venerabilis patris theobaldi
britāniarum p̄matis aſciuerat Ne
quis eaſ libros retineret edicto re
gio pꝛohibitũ eſt· ⁊ vicario noſtro
indictũ ſilencium· ſed deo faciēte eo
magis virtus legis inualuit · quo
eam amplꝰ nitebatur īpietas infir
mare Quis autem in tot milibus
regnare affectātiũ/ eſſe vult ſimilis
gedeoni? Aut quis legem ſibi vult
dñari ⁊ ꝑplo? Oībꝰ tñ vnũ illud de
beret ſufficere· qd̄ gedeon a ſubditꝭ
petit id ē ſi ſolas ex p̄da ſibi ꝯſeq̄t̄ i
aures Si ei q̄ lex loq̇tur īdicate cu
rauerit ⁊ ei obediēs ꝑplꝰs acq̇eſcat
vt nō ſit iniq̄tas ꝛ cōtradictio ī ciui
tate ⁊ ꝑplō cui p̄eſt debꝫ ꝑfecto ſuffi
cere p̄ſidēti· Caplm̄ xxiij· Conſi
lio bruti vtēdũ ēē aduſꝰ eos q̇ ꝑ ſũ
mo pōtificatu ī mō certāt· ꝫ ſciſma
te dimicāt ⁊ ꝙ tyrānis nichil q̇etũ
Sed eſto vt hijs liceat qui
carnales ſũt cōtendere de
p̄matu· viris eccliaſticis hoc
vſqꝫquaqꝫ arbitror ēē illicitũ Car
naliũ tamen exēplo ſub ymagine
religionis obrepit īpietas ꝛ iam
nō modo contēditur ꝑ ſacerdocio· ſꝫ
pugnatur Antiq̄ quondā trahebā
tur inuiti· ⁊ proni ad martiriũ pri
mas cathedras carcere penis ⁊ cru
ce fugiebant· Cōtra iam palam lo
quũtur ſacerdotes ⁊ prouerbiũ nul
lum dicũt Nolumꝰ inquiũt marti
res eſſe· ſed ſediũ noſtrarũ gloriam
nō damꝰ alteri Miſera quidem ⁊ mi
ſerabilis vox in ore ſacerdotis · qui
xp̄m ſic agnoſcit· vt ſe nolle cũ ſeq̄
palā cōfiteatur Dubitari poterit an
verus moriatur confeſſor· qui pſecu
torē ſi opus fuerit nō expectat Ait
eni cypꝛianꝰ Epus ſi timet· actũ eſt
de eo Sed liceat timere· nō ſtare in
neceſſitate illicitũ eſt Fugitiuꝰ inuti
lis infamis eſt Eſt tamē in quo vi
detur cōſtātiā martiris imitari· ſi ꝑ
cathedra ſcilicet fuerit decertādũ ·
Ferē a quibuſdā· ⁊ verũ eſt ꝙ ſuper
romano pōtificatu ab ābicioſis q̄n
qꝫ p̄moſepe litigatũ ⁊ nō ſine ſāgui
ne fraterno ſcā ſcōꝝ ingreſſꝰ ſit pōti
fex Cōcitata ſt iteꝝ bella/ pluſ ꝙ ci
uilia· ⁊ ceſare ⁊ pōpeiũ· ⁊ q̄cq̄d phi
lippis leucade· mutine ī egipto hyſ
paniave p̄ſũptũ ē· q̄cq̄d ipie geſſiũ
pugna ſacerdotalis abſoluit Nũ
q̄d xp̄iani ſāguis paciāt effuſioēꝫ
vt eis pre ceteris liceat pro grege
quod paſtoris eſt animas ponere?

Nūquid eciam diruūt/ ꝯphanant
sācta. vt sit qđ edificari ꝟ sāctificari
oportent? Cōcuciūt populos regna
sollicitāt. eciā rum diripiūt facul ta
tes. forte vt sibi faciant materiam
ꝯmerendi/ ut componant omīa/ vt
pauperib9 miserendi ꝟ ꝓuidēdi ali
is occurrentib9 necessitatē ꝑripiant
Si eī vt plura sibi īpune liceāt. ut
si pecuniā cōgregent. si ut carnem ⁊
sanguinē foueant. dilatēt. ⁊ corrū
pant si vt familiam nobilitent. si
deniq3 vt gloriam suam querant in
clero dominātes nō forma facti gre
gis ex animo. licet labijs ⁊ simula
tione officij/ pastorem induant. ty
rannis ꝙ principib9 facili9 acced ūt
¶ Dicūtq3 phi ⁊ vīn arbitror Ni
chil in reb9 humanis vtili9 hoīe. et
in ipīs hominib9 principe ecclesias
tico vel mūdano nemo vtilior. E cōu
so Nichil hōi pnīciosi9 hoīe. ⁊ ī cir
citā i9 secularis aut ecclesiastic9 pni
ciosior est. Sed ꝑfecto in vtroq3 ge
nere secularē ꝯcastic9 añcedit Sal
enī infatuatum ad nichil omnino
valet. nisi vt piciatur foras ⁊ ꝯcul
cetur ab homi ib9. Porro vsq3 a
deo solus ferrū mortemq3 timere au
ri nescit amor. pereunt discrimine
nullo. amisse leges. vilissima rerū:
certamen mouistis opes. Ergo di
uidatur vnitas. integritas scindat.
sinceritas corrumpatur. maculetur
et sanctitas. mūdi nouū iudiciū cele
bretur. ⁊ princeps ei9 qui ī passiōe
xpi eiect9 ē vndiēs scādala spargat.
vt beatus sit q̄ nō capitur scādiculis
ei9. Tāto ne nouorꝫ ꝓuētu scelerꝫ
ꝗrūt vtrū īpet orbi / vix tāti fuerāt
ciuilia bella mouē. vt neuter Rec
tissimam eminendi viā docuit xpris
tus qui discipulos suos regibus gē
tium noluit conformari. vt dominē
tur in subditis et qui potestatem ex
ercent bñfici dicātur. Sed q̄ maior
est spōte minoretur. ⁊ solum pre ce
teris vite quiete virib9 et contentio
ne remota. sibi vendicet officium mi
nistrandi At isti aliā pretulerunt as
cendentes ex aduerso fratrū ⁊ minis
trandi humilitate reiecta/ appetunt
pre regibus gentium dominari. nec
dubiū quī refrigescēte imo extincta
caritate sedē suā ꝟ ipī ponāt ad aq̄
lonē Siquidē ꝓductos odore pares
Vtinam secuti essēt qui ea viderūt
tempora/ consilium bruti. a quo cū
īminente bello ciuili catonis aūtic
auctoritas. Decreuerat enim ma
nus suas ab armis continere ciui
libus quibus quanto quisq3 liberi
us ꝟ forcius inmiscetur. tanto ini
quior et immanior est. Ait ergo.
Nūc neq3 pompeij brutū. nec cesa
ris hostem. post bellum victoris ha
bes. ¶ Si ergo sapiant. hij pro
quorum dominio scismatici litigāt
eos solos concurrere patiantur. al
terutri metuant opem ferre. incerti
quis victor futurus sit. certiq3 quan
ta ꝙ grauis ruina victis immineat
Nulla manus belli mutato iudice
pura ē Nā ⁊ victrix causa deo pla
cuit. ꝫ victa catoni Gaudeat plane
mūdus cum alter solus vicerit sed
ꝯpensiori letet gaudio. si vicerit v
terq3 vel neuter ¶ Conueniant er
go si placet in insula liconia aut a
liquo. si quis tamē loc9 bellis sius

duellis est aptior. Nam antiqui teste quintiliano bellos dicebant. quos duellos modo appellamus et sine verbis et verbis periculo vincant alter uter duellorum quem deus scilicet approbauerit. aut victorem esse permiserit Victus quoque si id victori placeat demergatur in tyberim. aut si cum eo mitius agendum videtur. retrudatur in caueam Cui autem abbas loci claustrum primo carcerem aperuerit. protestetur se non illud ei quod dampnatur preparasse. sed victo Siquidem nulla fides unquam miseros elegit amicos Qui vero vicerit id est quod victor fuerit in liparem aliam ve insulam exul perpetuus deportetur ad marmora deportanda vel secanda. aut ad metalla dampnetur Franciscani scismaticis quos impugnat equatur. nisi quia plerumque quod fortior primo ferocior item et iniquior est

¶ Quid perniciosius aut odibilius bello ciuili? Nichil plane preter rabiem scismaticorum. aut hereticam pestem. quorum utrum perniciosius sit. non facile dixerim. si tamen in hijs numerus est. ut alterum recte segregetur ab altero Cessabunt plane bella ciuilia. si presumptioni desit temeritatis adiutor Nec est qui ciues possit urgere ad furorem. nisi eos aliquatenus ipsa delectet insania Utique necessitas confurendi aut nulla omnino. aut ut multum ymaginaria est Hec quoque per multis maximis periculis patet. quorum nemo satis declinat euentum. nisi precaueat facultatem Innuit hoc poeta grauissimus aut si iuxta quintilianum rectius dicere maluerimus oratorem. non repugno dum constet precauenda esse etiam que possunt euenire pericula. et uniuersitatem ab unoquolibet cogi non posse: ut sceleri obsequatur inuita At ei hic quisquis nullo maculatus sanguine miles Que potuit fecisse timet. quid pectora pulsas. Quid vesane genus. quid fletus fundis inanes. nec te sponte tua sceleri parere fateris. usque adeo ne times quem tu facis esse timendum: Classica det bello. diros tu neglige cantus Digna ferat cessa iam iam ciuilis erinis: Concidet. et cesar generum priuatus amabit Hic sic si ecclesia dei erigatur in spiritus libertatem. si ministerium sceleris subire detrectet. aut omnino scismata sopientur. aut manente unitatis compage. soli inter se scismatici dimicabunt Interim contineat ecclesia manus suas. quoniam gladius petri qui sanguinem carnali sitiebat affectu. mandato domini ad presens tegitur in vagina. et discipuli eradicare zizania properantes/precipiuntur messores angelos expectare Oret unitatis integritas ut in se colligat dissidentes lapis in cisus/in quo fundatur ecclesia. quem scismatici reprobant. qui fecit utraque unum et vestem suam in sortem infidelium integram cedere maluit quam secari Oret in quam ne deficiat fides et expetens in cribro sathanas non disperdat. conculcet et triticum. oret pacem. querat pacem. et persequatur etiam fugientem Meminerit eius qui cum producere posset plusquam legiones angelorum duodecim. exaltatus in cruce omnia acquisiuit. Ipsa ei exinanicio adeo meruit exaltari. ut ad gloriam eius flectatur omne genu

¶ Scismaticos nocētes accipiūt: /
sed consentiētes iustos nocentes fa
ciūt bella sacerdotalia. Quiescāt er
go stantes a longe cum petro vt vi
deant finem. Recolant illud ethni
ci. Si celicolis furor arma dedisset.
aut si terrigene temptarēt astra gy
gantes Non tamē auderet pietas
humana. vel armis. vel votis pro
desse iovi. Hoc quidem videtur ēē
seruādū in hijs vbi q̄s iustius indu
it arma scire nephas. Nam si here
ticus. scismaticus ve/catholicum im
pugnet assistere veritati pium est. et
romano pontifici devotissime famu
lari. Hoc quidē cum innotuerit Nā
scismaticus se catholicum esse sepe
mentitur ¶ Quis enim p̄sumet sū
mū iudicare pontificem. cuius causa
dei solius reservatur examini? Vti
q; quisq; hoc attemptaverit. labo
rare quidem. sed proficere neq̄q̄
poterit. nec ad vnguem nomē ponti
ficis. arto/habeat hic pōtifex. cuius
cūq; canonica precessit electio. Io
nas vt naufragiū tolleret naufragi
um fecit. maluitq; perire solus. q̄ a
lios involvere suis periculis. nec ta
men regende navis curam susceperat
¶ Salomon ab eo maternū conuincit
affectum. q̄ integrum meretricis ca
lūpnie filiū cedere maluit q̄ ꝑtiri.
At isti periclitari malūt ecclesiam et
scindi. q̄ honorem non vsurpare et
innocenti matri ecclesie non inferre
calumpniam Hec est inquit mater
eius/quoniam ex dilectiōe/ refugit
sectionem. Econtra hic priuign9 ē
qui ferro rimatur viscera matris.
¶ Quot et q̄tos tumultus et stra
ges dedit illa collisio quando filius
petri leonis adversus innocentium
bone memorie quintum predecesso
rem domini adriani. cuius vitam et
felicitatem in se in euū protendat do
min9. conatus est ab aquilone ascē
dere. Nōne et stellarum partem se
cū traxit ruina eius? Quis nescit
egidium tusculanū? Quis petrum
pisanū cui nullus aut vix similis al
ter erat in curia? Quis recenseat e
piscopos. qui in tota fere ytalia cor
ruerūt? Profecto dum ruine illius
extabit etate nostra memoria/incre
dibile est quēq̄ adeo misere ambiti
osum esse. vt ecclesiam scindere nō
formidet. Neminem ita cupidum
esse credo. qui non malit se deleri.
q̄ vt pro eo tanta fiat turbatio.
¶ Si delictis nostris exigentibus car
nificū istorū quisq̄ ascēderit sedē pe
tri. et ad gubernaculum navis eius
domino indignāte accesserit. plane
non īmerito naufragium faciet. cū
et petrus vocatus a domino. ad va
lidiorem ventus curam mergi cepe
rat. et navis que dominū habebat
vectorē de salute desperet. donec xp̄s
dormiens precibus excitetur. Vti
q; qui misere ascendit rotatur mise
rius et miserrime deicietur. nec le
tos habent exitus que malo sunt
inchoata principio. Discordia/cer
tissimū iniquitatis et defectus indi
cium est. Siquidem minimas rerū
discordia turbat. pacem summa te
nent ¶ Pheton in fabulis dum pa
ternos currus affectat/incēdit orbē.
et tādē miseratione dei et ipse succē
sus corruit preceps. currū disiecto.

Tunc iſſe diem ſine ſole ferũt· et
dum flagrat eccĩa ſuccenſa ſciſma
te/xp̃s videtur abeſſe Ycarus quo
qȝ dum elatus iuuenili leuitate fer
t̃ in celũ· marinis fluctib9 mergit̃·
Deiect9 ei ẽ dũ alleuaret̃ Obuectio
ſiq̃dẽ ipiorũ grauioris ruine ꝑpatio
eſt ¶ Quis aũt eo nequior qui mi
niſterium pacis ſacrificãdi officium
i rixas mittit ⁊ carnificiũ? Quoeſũ
queſo tanta imanitas? Nunquid
ad vitam? Sed eoꝝ finis interit9
An ad gloriam? Sed gloria eorũ
in confuſione eſt An ad voluptatẽ?
Ergo et deus eorum/vent̃ eſt An
vt nobilitentur in carne et ſangui
ne? Sed caro et ſanguis regnum
dei nõ poſſidebunt Nam aduerſ9
carnales nõ ego·ſed hec et grauio
ra hijs apoſtolica itonat tuba Quo
rum inquit finis interitus· quorum
deus/venter et gloria in confuſioẽ·
quia terrena ſapiunt Si vt ſuam
ſuppleant voluntatem· alijs domi
nantes·quod tyrãnicum eſt eis ni
chil nun9 proueniet Tyranno ſiq̃
dem nichil tutum eſt aut quietum
¶ Interroga damodem· A ſe hoc
a tyrãno ſicilie didiciſſe fatebitur·
cũ ei vndiqȝ inardentes prunas ru
ina iminieret ad p̃mũ nutum ⁊ qua
ſi tenẽtis licio dependẽs gladius in
t̃ regales delicias ceruici illi9 ſimil̃
feriẽti irrueret Hoc idẽ apud claudi
anũ aſtruit theodoſi9 Ait eni Qui
terret pl9 ipſe timet· ſors iſta tyrã
nis Cõuenit·inuideãt claris·forteſ
qȝ trucidẽt Muniti gladijs viuãt·
ſeptiqȝ venenis Ancipites habeant
artes·trepidiqȝ minentur Tu ciuẽ
patremqȝ geras· tu conſule cunctis
Nec tua te moueant·ſed publica
vota ¶ Erubeſce ſydõ ait mare q2
iam carnalis loquitur· que vir ſpi
ritualis audire non poteſt· Si eni
audirent ſacerdotes vocem hãc·ne
quaq̃ ꝑ tela per hoſtes currerent·
vt primas cathedras occuparent·
Sed licet omnes ſummu pontifica
tus apicem deferant·quãtum ſalua
religione licet fugiendum q̃ ſuſcipi
endũ arbitror ſapiẽti Vt enim ex
conſcientia verũ loquar illi9 labori
oſiſſima· ⁊ quantũ ad ſtatũ p̃n̄tis
ſeculi ꝑtinet· miſerrima videtur eſſe
cõditio Si eni auaricie ſeruit mores
ei eſt·ſin aũt·non effugiet man9 ⁊
linguas romanorum· niſi enim
habeat vnde obſtruat ora eoꝝ·ma
nuſqȝ cohibeat ad conuicia· ad fla
gicia ⁊ ſacrilegia ꝓferenda·aures·o
culos·claudet ⁊ animũ ¶ Tria ſiq̃dẽ
ſunt que pre ceteris eciã prudẽtũ
omne iudicium ſubuertunt· amor
munerũ·acceptio perſonarum·facili
tas credendi Nam ad iſta moueri ⁊
iuſticiã diſpẽſare null9 hoim p̃t Er
go ⁊ ab hijs imunẽ romanũ neceſ
ſe eſt eſſe pontificem· qui oim cer
te debet exceſſ9· Si odit vicia vel
munerã·quis bñficia ꝯferat i inutũ?
Quid largitur9 eſt/q̃ nõ accepit· a
quõ ſi ñ largit̃ placabit rõnos? Si
ꝑſõs eoꝝ non accipit· quõ ſbſiſtet
añ faciẽ eoꝝ? Vix ei cauſã i ꝯclaui
potrit ꝑſcaẽ ſacdotalẽ·qn eos i ꝯſili
is oib9 admittere cõpellatur Quid
quod cogitur dãpnare ſymoniam·
munerã ⁊ retributiones Si ea ſeq̃t̃
nõne ſeipm ꝓpa voce cõdempnat?

Si in summa potẽtia minima licen
cia est Profecto qui legibus preest/
nulli subiciatur sed ab illicitis arcius
coartatur. Ergo ⁊ romano põtifici
minimũ. eo ipo quo plurimũ licet
Quid ponderosius est sollicitudine
omniũ ecclesiarũ? Apostolicum pri
uilegiũ trãsit ad successores. ⁊ pla
ne pars priuilegij est. quam aplũs
ad chorinthios loquitur Quis inqt
infirmat ⁊ ego nõ infirmor? Quis
scandalizatur ⁊ ego non vror? Si
totum non vultis reuoluere. vel is
tud vendicet qui de primatu contẽ
dit. ⁊ vt puto cito faciet locum.

¶ Preterea qui roman9 pontifex est
eũdem pro conditione ecclesie que
nũc est. esse seruũ seruorum necesse
est. non equidẽ nũcupatiue ad glori
am: vt quidam opinantur. sed sub
stantiue. vtpote qui seruus dei serui
et vel inuitus. Omnis enim psona
deo seruit. et dispensatrix est clemẽ
tie/vel iusticie sue. Seruit angel9.
seruit homo. seruiũt boni. seruiunt
mali. ⁊ ipse princeps mũdi dyabo
lus seruit. Ergo et romani serui
unt deo et tyranni. quibus roma
num necesse est seruire pontificem.
adeo quidem vt nisi seruierit. aut
expontificem. aut exromanum esse
necesse sit. Quis ergo eum seruum
seruorũ esse ambigit? ¶ Dominũ
adrianũ cui9 tempa felicia faciet de
us. huius rei testem inuoco. qz roma
no pontifice nemo miserabilior est.
conditione eius nulla miserior est.
Et licet nichil a luto ledat. necesse
est. vt citissime. vel solo labore defici
at. Fatetur enim se in ea sede tan

tas miserias inuenisse. vt facta col
latiõe priũtium/tota precedens ama
ritudo/ iocũditas et vita felicissima
fuerit. Spinosam dicit cathedram
romani põtificis. mãtũ acutissimis
vsquequaqz consertũ aculeis. tãteqz
mol. vt robustissimos premat. te
rat. ⁊ cominuat humeros. Coronã
⁊ frigiũ clara merito videri. quoniã
ignea sunt. seqz nũqꝫ a natali solo
ãglie malle exisse. aut i claustro be
ati rufi perpetuo latuisse dicit. qꝫ tã
tas (nisi qz diuine dispensationi re
luctari non audet) intrasse ãgustias
Dũ superest ipsũ interroga. et crede
experto ¶ Hoc etiam michi sepissi
me dicebat. qꝫ cũ de gradu in gradũ
a claustrali clerico/ p omnia officia
in summũ pontificem ascenderit/ ni
chil vnqꝫ felicitatis. aut tranquille
quietis/ vite priori adiectum est ab
ascẽsu Et vt verbis ei9 vtar. nichil
ei cũ priũs sũ sui grã vult apud se es
se abscõditũ ab oculis meis. In inc
de inquit ⁊ malleo semp dilatauit
me domin9. Sed nũc oneri qd infir
mitati mee imposuit si placet suppo
nat dexteram. quoniã michi impor
tabile ẽ ¶ Nõne ergo miseria dig
nissim9 est. qui p tãta pugnt miseria?
Sit sane ditissimus qui eligitur.
sequenti die pauper erit. et infinitis
fere creditoribus tenebitur obligat9
Quid ergo erit ei quẽ nulla vocat
electio Sz repugnãte in mẽbris xpo/
ãbitio ceca et cruenta nõ sine sãgui
ne ferro intrudit. Hoc quidẽ ẽ romu
lo succedẽ i parriciidijs. nõ petro i cõ
missi dispẽsatiõe ouiũ Ca. xxiij.
Epycureos nũqꝫ asseq̃ finẽ suũ.

Nisi dissimulet cōtentiosus/
q̄ tn̄ dissimulari ratio nō ꝑ
mittit/ ex sup̱ioribus luce
clari9 liquet epycureos nūq̄ assequi fi
nē suū. Cum eni ad tranquillā as
pirent vitā. ⁊ ad libidinem explē
dam se retrahant. ⁊ ꝑhentur vel po
ti9 desipiant. Nemo enī quod ma
le libet p̄t sapienter explere. Hec
ꝑ ista babilonis fluenta/null9 asse
quitur. Illos quoq; epycureoꝝ no
mine censendos arbitror. qui suam
volūt in omnib9 explere voluptatē
Nam cum eos libidini seruiūt i vo
luptatem transit affc̄io Si affc̄io
affc̄ui nō pateat. quo magis vis
torqueris mag̃. si tamē libido sit
in volūtate. Alioquin interdū velle
qd̄ nō potes. iocūdū ē ⁊ fructuosū.
si forte esurias ⁊ sitias iusticiam.
laboriosum tamē. Mundus itaq;
epicureis plenus est. eo ꝙ in tanta
multitudine hominū pauci sūt qui
nō famulētur libidini. id est corrup
te volūtati. ꝫ laboriose voluntatis
nexibus nō implicati/aut nulli aut
pauciores sunt De loco voluptatis
exclusus ē hō: ex quo libido ꝑualu
it. eo ꝙ vita iocunda ⁊ tranquilla
frui non potest: cui cepit libido do
minari. Voluit facere quod libuit/
nō quod iuss9 est. ⁊ proiect9 in locū
miserie. in terram laboris miss9 est
vt ei ⁊ semini suo / terra spinas et
tribulos germinet. ⁊ in sudore vul
tus sui comedat panem suum / q̄ in
rectitudine voluntatis obediēs. sine
difficultate ⁊ labore plenā poterat
h̄re voluptatē Siq̄dē ad necessitatē
⁊ voluptatē parata inuenerat oia.

Vultus aūt/sicut hijs placet/ q̄ cu
riosi9 scrutantur verborū originem
dicitur a volendo / ⁊ sudor ei9 labo
rem ⁊ angustias indicat corrupte
voluntatis. Si ergo sudatur in eo
qui cōfirmat cor homis ⁊ etiam in
sumēdo quod letificat. quid est qd̄
sine labore sibi natura mortalis cre
dat indultum? Anima sibi recolit
dictū ꝙ matrimoniū nostrū pecca
trici sentētia creatoris intorsit. Pa
rit ergo in dolore filios virtutum q̄
sine labore parit sobolē vicioꝝ. Na
tura namq; peccatrix ad malū ꝓna
est. ⁊ corrupta ab adolescentia sua.
que etas origini vicinatur vt sine
labore ⁊ difficultate possit labi et
non possit erigi ad bona sine labo
re. ⁊ erecta sine difficultate ⁊ gracia
stare nō possit. Parit itaq; vicia/
filias vtiq;/nō filios sine dolore ꝫ
procul dubio ad dolorem. ꝫ in dolo
re filios. sed plane ad gaudiū/non
dolorem. Ergo epicure9 ꝯsatur in
dolore/cui9 vita filios parit aut fili
as. ⁊ sp̱ p̄ntes. aut futuras ĩgemis
cit angustias. Nam aut vt cetera
taceam p̄ntib9 nō letatur. aut si cer
tus nō est/dū certū metitur exitus /
ea tamq̄ abeuntia et fugientia de
plorat. Letis etenim stare negatū
est. nisi quis letetur in illis que be
atum faciūt aut ad perpetuam ꝑfi
ciant vitam. Preterit nāq; mūd9
hic ⁊ oia desiderabilia eius. quan
tumlibet blandiatur incautis et
dulces fallacie sue propinet illece
bras. nouissima eius quouis absi
thio amariora sunt. Et quia rati
o presentem statum eius imꝑfectū.

esse vsqȝquaqȝ conuincit. nescio q̄d
solidum semꝑ pollicetur in posterū.
vt in oīb9 amatorib9 et sequacib9
suis. nec vnū ab inicio duxerit ad
ꝑfectum. aut voti compotem fecerit.
Hinc est ꝙ auarus ī medijs opib9
esurit. potens ꝛ presidēs in summo
fastigio seruit in profundo luxu/ vo
luptuosum gaudij defectus angit/
et fame procis et gracie/ in toto tu
more inanis glorie vilescit. Cui is
ta nō patent nimiū cecus est. cum v
nusquisqȝ eoꝝ qui versātur in hijs/
sibi quod appetit/ deesse fateatur

¶ Sunt tamen quorū oculos ita per
strinxit malicia vt que ꝑ se lucēt ne
queant intueri. Sic oculis capti tal
pe lucis beneficiū non agnoscunt et
innatis gaudētes tenebris. oderūt
aerē puriorem. nec viuere queunt si
diuci9 arceātur ab humo ꝛ latebris
suis. Nōne talparū gerunt ymagi
nem. qui semꝑ in humo versantur.
quorū tota cōuersatio in terra deꝑ̄
mitur. vt nichil altū sapiāt nil diui
nū? Sz nec humanū quidē. cui9 ē
cū cetera aīalia ꝓna ferātur in terrā
celū ꝛ que celestia sunt erecta digni
tate corꝑis ꝛ aīi ꝯtemplari. Hij ta
mē suo. ꝫ talpe quodā vicio nature
deprimūtur. Profecto deterior est.
quē culpa maculat/ eo qui nature la
borat impio. nec credas altū sapere q̄
nature cōsortes nō tā virtute ꝙ̄ vici
is vult ꝑire ¶ Sed quid in grege
isto talparū arguo cecitatē. nisi ꝙ
aliorū fōs esse videtur? Ab eo nāqȝ
scaturiūt riuuli viciorꝝ. vt quasi in
corꝑe vno videas cōfluxisse rapaci
tatē leonis. seuiciam tygridis. gu

lam lupi. varietatē pardi. fraudes
vulpis. tenacitatem arpie. immūdi
ciam suis. petulantiam hyrcī. super
biam equi. stoliditatem asini. obsti
nationem muli. toxicū hidre. nigre
dinem corui. et quicquid aliud per
uersitatis infundere potuit homini
teterrima creatura. Nam ab eo vni
uersa hec incommoda profluxerūt
dū boni ꝛ mali scientiā et similitu
dinem dei ꝓmittit. ꝑ rapinā Exinde
inclinata est ad malū natura hoīs
cui9 quasi quedā īfantia ꝑ̄cessit īno
cens. dum a colloquijs ꝑuertētib9
ꝛ ꝑuersis abstinuit. Viuit homo
ꝛ mansit innocens. Immisso sopo
re obdormiuit innocens. experge
factus et agnoscens auxilium simi
le quod ei fabricauerat deus. inno
center locutus est magnalia dei.
Sed ex quo factus verbosior ꝑ hos
tium curiositatis eductus/ exercuit
cum temptatore/ verbi commerci
um/ quasi ab infantia adolescens/
concepto calore intumuit/ ꝛ preua
ricatus mandatum/ cuius custodia
ad gloriam fuerat profutura cor
ruptus est. vt ex tunc mirabili ꝛ in
uīabili lege conditionis inflicte sibi
vnio reluctetur carnis et spiritus.
vt nulla ratione componi possint/
nisi illius gracia intercedat/ qui fe
cit vtraqȝ vnū. et carnē in electorū
fine faciat a spiritu absorberi ¶ Si
verbis gentilium vti licet xpristia
no. qui solis electis diuinum et deo
placens per inhabitantem graciā
esse credit ingenium et si nec verba
nec sensus credam gentilium fugiē
dos dummodo vitentur errores.

Hoc ipſum diuina prouidencia in eneide ſua ſub inuolucro ficticij commenti inuiſſe viſus eſt maro· dum ſex etatum gradus· ſex librorum diſtinctionibus prudenter expreſſit· Quibus conditionis humane dum odiſſeam imitatur ordinem exprimere viſus eſt et proceſſum· ipſumq́ quem educat et producit producat ⁊ educat ad manes. Nam eneas q̄ fingitur ibi animus ſic dictus eo ꝙ eſt corporis habitator. Eunos enim vt grecis placet habitator ē· demas corpus· ⁊ ab hijs componitur eneas· vt ſignificet animā· quaſi carnis tugurio habitantem· ſic eciā neptimū· et hnoſſigeum eo ꝙ ſigeni um habitet· ¶ Primus itaq́ liber eneidos ſub ymagine naufragij manifeſtas infantie que ſuis procellis agitatur exponit tunſiones ⁊ in fine ſua habundantia cibi ⁊ potus ad ulta proſilit ad leticiam conuiualem· In confinio ergo adoleſcentie prodeunt colloquiorum commercia/ ⁊ eorum intemperies aut fabulas narrat· aut veris falſa permiſcet· eo ꝙ multiloquio peccata deeſſe nō poſſūt· Porro tercius varios iuuentutis euentus /quaſi ſuos canit errores/ eo ꝙ illa etas fere ſolas nouit errores· Siquidē ve ait ethicus Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto· Gaudet equis canibuſq́ et apricū gramine campi· Cereus ī viciū flecti· monitoribus aſper· Utilium tardus prouiſor prodigus eris

¶ Prima etas ergo nutricem· ſecunda cuſtodem habet· tercia quo liberi de eo ſecius erat· nondum tamen procedit ad crimina· Quartus illicitos amatores conciliat / et ignem imprudenter conceptum in pectore adamantis infelicē produat rogū· Neq́ enim in inconceſſis fatalem beatitudinem eſſe ſub typo mercurij ratio perſuadet· docetq́ illum q̄ dum fuerat paruulus ſapiebat vt paruulus loquebatur vt paruulus agebat vt paruulus fuga irrefragabiliter apprehenſa euacuare que erant paruuli· ¶ Unde vt ad memoratū ethicum redeamus· Conuerſis ſtudijs etas animuſq́ virilis ? Querit opes et amicicias· inſeruit honori. Commiſiſſe cauet· quod mox mutare laboret· Ergo et virilis etas puerilia· ⁊ iuuenilia erubeſcit· ⁊ ſi a peruerſa voluptate ⁊ immūdo amore nauigij ſui ſoluere non poteſt anchoram· preſcidit ⁊ funem. Sic et patriarche iudicus filius palliū reliquit adultere ne adulterij crimine inuolueretur ¶ Quintus maturitatem ciuilem promit· et etatem depingit vicinam ſenectuti· ymmo que ipſam iam ingreditur ſenectutē Nam et patrum/ honores recolit· maiorum memoriam veneratur et quaſi ad tumulum anchiſe ſolempnes celebrat ludos· In hijs ipſis exilij ſui miſeriam recognoſcit Dū vo hic egreditur trāſit ad ſextū et amiſſis palimio ⁊ miſeno duce ſcilicet nauigij dormitāte/ ⁊ temerario plurij intetore· cū iā frigeſcat affectus vireſq́ deficiāt· nō tā ſenectutē ſentit ꝙ ſenium· ⁊ velut quendā deſcenſū ad inferos/ vbi quaſi rebus inutiliter geſtis· tocius anteacte vite recognoſcat

Sed non ante datur telluris opta
subire Auricomos q̄ꝙ quis decerpsit
ab arbore fetus Hic sibi pulchra su
um ferri ꝓserpina munus instituit.
Primo auulso nō defiat alter/aure
us ⁊ simili frondescit virga metal
lo. ¶ Plane quid penatū lateat in
terrenis. vel quid in hijs possit mere
ri. solus agnoscit qui de arbore sciē
tie ramū bone operationis auellit.
eoq₃ auulso alter nō defiat. q₂ quo
amplius exercentur eo magis suc
crescūt ⁊ ꝓficiūt scientie ⁊ ꝟtutes
¶ Non tamen eatenus maronis
aut gentiū insisto vestigijs. vt queꝙ̄
credā ad scientiam aut virtutem pro
prijs arbitrij sui viribus peruenire.
Fateor graciam in electis operari et
velle ⁊ ꝑficere. ipsam veneror tanq̄ꝙ
viam. ymo reuera viā que sola du
cit ad vitam. ⁊ queq₃ boni voti com
potem facit Lactea hec est/inocentie
manifesta candore ⁊ alimentoꝝ se
dulitate nutricis explet officiū ⁊ so
la p̄parat ad perfectū. nam sine ea
proficit nullus. Clamat hec in vo
ce tube priuaricatoribꝫ. vt redeant
ad cor. eisq₃ ad arborem scientie/a
moto gladio versatili ⁊ flāmeo/du
catum in patriam ꝓmittit ⁊ ingres
sum. ¶ Plus dicā. ipsam arborem
scientie. ⁊ lignū vite. in quo sūt om
nes sapiē ⁊ sciētie thesauri abscōdi
ti. ⁊ in quo habitat plenitudo diuini
tatis corꝑaliter extraxit/inscissa ta
men substantia. ⁊ produxit in terrā
ꝑegrinationis nostre. ⁊ plātauit in
medio ecc̄ie. vt ab eo illustretur per
sciaz. roboret̄ ꝑ ꝟtutē. ⁊ exultet in
mia vberi. ⁊ gaudiū eiꝰ plenū sit.

gaudiū a deo ⁊ in deo. gaudiū qd̄
nemo tollet ab ipā ¶ Accedat ergo
ad arborē ducēte grā. q₂ abducēte
ↄ̄cupiscentia deliquit in arborem.
qm̄ salus nostra ab eadem parata
est in ligno. quia mors ante ꝓcessit
a ligno Accedat. sed ↄ̄trarijs passi
bus. quoniā ↄ̄trarijs expedit cura
ri contraria Et quia non fuerat ho
minem deiecturus temptator. nisi
in mente eius elatio precessisset. a
timore concipiat vnde humilietur
sub potēti manu dei/qui exaltari de
siderat in die visitationis. Abstine
at a liciatis qui presūpsit illicita ⁊ in
cendiū concupiscentie/ordinata mi
tiget caritate Delectetur in hijs. vi
deat ⁊ nūc. quia lignum pulchrum
est visu. ⁊ ad vescendum suaue. ⁊
fructum vere beatitudinis. ⁊ semper
letum tranquille vite statum dabit
in tempore suo ¶ Porro iocundus
timor qui in dilectionis reuerētiam
cedit. nō nouit ociari. aut prescrip
tam sibi p̄uaricari legem. sed timo
ris foras mittit aculeos et ex amo
re facit bona sponte sua / adherens
iusticie ⁊ quasi viribus obedientie/
cum gracia quodāmodo nititur vio
lenter acquirere vitam. qui per ino
bedientiam ex leuitate arbitrij in
currit in mortem. Timor innocen
tiam parit. iusticiam benefaciendi.
mandatorum obedientia promouet
rectoq₃ calle ad verā beatitudinem
iustus ꝑducitur Nā et is est quē de
duxit dn̄s ꝑ vias rectas. dans ei sci
entiā scōꝝ honestauit eū in labori
bꝰ ⁊ in oībꝰ ↄ̄plēs ei beatitudinem
pro qua fideliē ⁊ vtiliter laboratur

¶ Possem dicere quia huc tendūt
tota lex ⁊ ꝓphe oēsqꝫ scripture ca
nonice. quia tendūt ad filiū. Neqꝫ
enī istud ābiguū est. cū ⁊ infideliū
dogmata nichil vtilitatis habeāt.
nisi aliq̄d cōferant btitudini. Sed
hijs omissis aut potiꝰ p̄missis dico
hec sola sūt. que sola possūt facere ⁊
seruare beatū. cū ab alto iusticie ca
mo ꝑueniat ne cui noceat ab alte
ro. vt sibi quisqꝫ ⁊ alijs prosit.
Vis tibi constare que dico? Vis ne
btūs esse? Beatus btūs vir q̄ timet
dnm. Potentiā ne desideras? Nō
mō ipe. sed potēs in terra erit et se
men eiꝰ. An fauorē sectaris. ⁊ lau
des hoīm? Generatio rectoꝝ bndi
cetur. An ad celebritatē dilataris.
⁊ ad opulentiā sinū expādis? Glo
ria ⁊ diuicie in domo eiꝰ. An perpe
tuitatē queris opibꝰ? In memoria
eterna erit iustꝰ. Vis ne securus es
se? Ab auditiōe mala non timebit.
sed oēs despiciet inimicos. Gratiā
ne lingue affectas? Labia iustorū
distillant graciā. Itē memoria iusti
cū laudibꝰ. nomē ipioꝝ putrescet.
Vis tibi futura innotescere? Expec
tatio iustoꝝ leticia Vis iocūditatē
tibi ꝓrogari in sēpiternū? Et iusti
iperpetuū viuēt. et in pace sūt. licet
mori insipiētibꝰ videātur. ¶ Ecce
habes viā verissimā ⁊ fidelissimā ad
sequendū statū quē desiderat epycu
rus. ⁊ si eā tenueris. btūs es ⁊ bn̄
tibi erit Hec ad bene btēqꝫ viuēdū
p̄t sola sufficere / adeo quidē vt ex
tra posita vniuersa. aut nichil aut
minimū ꝑfectionis adiciāt ¶ Nec
inhibio q̄n vestibꝰ niteas deauratis.

circūdatꝰ varietate. q̄n epuleris coti
die splēdide q̄n p̄mos honoēs ha
beas ⁊ vt paucis multa ꝯplectar q̄n
tpi. sed ⁊ ꝑuersis moribꝰ tectus ta
men vt es ipē/in oībꝰ morē geras.
⁊ suis lenocinijs incedentē irridias
mūdū. Maior enī es q̄ͫ vt debeas/
aut possis. licet iā cepit sic multos
capē tendiculis eꝰ ¶ Rex illustris
anglorū henricus secūdus maximꝰ
regū britānie. si inicijs gestoꝝ fue
rit exitus consolor circa garonā. ⁊
vt dicit̄ te auctore. te duce fulminat
et tolosā felicē cingens obsidiōe. nō
mō prouinciales vsqꝫ ad rodanū. ⁊
alpes terruit. sed municionibꝰ dirui
tis. populis qꝫ subactis/q̄si vniūsis
p̄sens iminet. timore p̄ncipes his
panos concussit ⁊ gallos. In tantis
rerū tumultibꝰ queso custodi inocē
tiā ⁊ vide ⁊ dicta ⁊ predica eq̄tatē.
nec amore nec odio. timore/vel spe
declines a via recta Iusti enī heredi
tabūt terrā. ⁊ vt auctoritate cōstat
altissimi. semen impioꝝ peribit
¶ Si h̄ q̄ tibi tā sincera deuotiōe cura
ui scribere in tanto tumultu legē nō
vacat. aut quia īsipida sūt sensibꝰ.
verbis inculta non placent. vel ipā
deuotio non displiceat/que honori
tuo studuit inseruire. Si probaue
ris intentionē. patrocinaberis operi
Sin autē vt volueris contēpnetur
Quid enī ad alios. vt seruū iudi
cent alienū? Liber enī hic vt quili
bet suo tibi dn̄o stat aut cadit Mul
titudinis imperite non formido iudi
cia. meis tamen rogo parcant opus
culis. ⁊ si curiales sint quidē. quia
libris coꝝ nūq̄ͫ derogaui in aliquo

Si preces meas audire noluerint· improbitatis iudicio tenebūtur obnoxij Quia vt ait marcialis· imp be facit qui in alieno libro ingeniosus est ¶ Que aūt de curialib9 nugis dicta sunt· in nullo eoꝝ· ꝫ forte in me aut mei similibus dep̄hendi· ꝟ plane nimis arta lege cōstrīgor si meipsum/ ꝟ amicos emendare ꝟ castigare non licet Profecto qui ad hᶜ rugabit nares· frontē contrahet· aut faciem rubore vestiet· aut pallore cōfundet· cui9 labia ꝯtrahentur· aut saliēt· toxicabitur lingua· genua trement· manus ꝯtremet· seipsū nugis nostris cōuincet obnoxiū In quib9 fuit ꝓpositi semꝑ a nugis ad bona transire seria· ⁊ ad id quod decet aut prodest instituere vitā Qui autē iustū rep̄hensioni locū viderit ea ex caritate licenter vtatur· et de emēdatione mea acq̄rat sibi ⁊ possideat p̄miū vite Scio enī q2 in multiloquio peccatū nō deest· ꝫ iuuo ꝟ in caritate dei exhortor lectorē· quo mei memor in orōnib9 suis īpetret vt filius dei viui ꝟ ꝟginis intemerate/ deus hō/ manifestet seipsum/ ⁊ palā faciat viam qua nobis incedēdū est· in beneplacito suo/ ⁊ dirigat in eo gressus nrōs Amen·

Finit opus p̄clarū de nugis curialium ꝟ vestigijs phoꝝ cui9 iohānes salesberiēsis actor fuit·

¶ Subscripta metra pulcre ⁊ plenissime continent materiam illam q̄ habetur supra libro 6. capitulo xxiiij. de membris corporis quō aduersus stomachū quasi voracitate omniū labores exhauriret conspirauerant.

Consiliū celebrant humani corporis artus
Inter se de se plurima verba serūt
Inuadit in ventrē sermo/de ventre querūtur
Qꝫ grauis est dominꝰ et nimis vrget eos
Tandem rethorico pingens sua verba colore
Aggreditur fratres lingua/superba suos.
Quis furor o ciues/que tanta licētia fratrē
Audeat in nobis ponere turpe iugum?
Turpe iugum certe/qn̄ seruus dominatur
Et dominus seruit. hic iubet: ille facit.
Certe nos serui turpes digna cruce digni
Ludibriū miseri degenereꝫ sumus.
Nam ventrē dn̄m nobis elegimus ipsi:
Omnia colligimus que sibi grata putat.
Nulla quies nobis. mouet hūc' mouet hūc: vocat illum.
Surge piger/sompnos excute/tolle moras.
Quere cibos epulasꝫ para. vinūqꝫ ꝓpina
Mensam pone. dies preterit: hora fugit.
Ecce duo veniūt hostes/mortemqꝫ minātur:
Imminet inde fames/iminet inde sitis.
Ergo deficiam nisi subuenias michi velox:
Preueniasꝫ famē preueniasꝫ cibos.
Sic me sic alios pulsat lasciuia vētrē:
Et me plus alijs turgidus iste premit.
Me quasi precōnē causarū iurgia sepe
Exercere iubet' ꝑuaqꝫ dona sequi.
Et modo patronus modo iudex ⁊ modo testis
Clamo. iura patrū concio. falsa loquor:
Sub specie veri curans inducere falsum
Fallo ꝑiuro. pretereoqꝫ fidem.
Fasꝫ nephasꝫ simul equali pondere libro.

Per liciium pariter illectuq; vagor
Si lateri vel potificis vel priapis asto
Tūc vnguenta paro blādire placere volens
Vngo blādicijs vt delicias sibi venter
Accumulet: ac me distrahit ille nocēs
Nōne manus nostre vētri seruire laborant.
Nōne minas eius imperiūq; timent?
Furātur, rapiūt, operātur, et oīa venter
Suscipit, et sorbet oīa scilla vorax
Huic oculus seruit studiosius currit vbiq;
Nūciat hec dn̄o que meliora videt
Heu pedib9 q̄ntos indixit sepe labores
Quos minus affligit quos sine lege p̄mit
Inde dolor nostra cōsumit corporis ossa
Mēbra quatit. vires haurit/carctq; cutē
Est ad seruiciū nobis studiosa volūtas
Gracia nulla tamen/cōqueror inde magis
Nā bene cū seruo respōdet gracia: multum
Temperat. ymo facit dulce laboris onus
Huic vero cū multa damus: cū multa paramus
Nō cessat q̄rulus dicere/pauca datis
Si dederis hodie: nisi cras dederis: nisi rursum
Et rursū dederis: pdere prima potes
Et si forte suis dicat satis est: satis illud
Post modicū tempus incipit esse parum
Dicite quis tantā possit saciare caribdim?
Dicite q̄nta cupit? quis dare tāta potest?
Hic etiā nostros auget cumulatq; dolores
Et gula nos nimiū pessima sepe p̄mit
Illi gustus abest. hic portā seruit ꝫ iste
Vilis leno/precox gartio/scurra vagus
Hij duo p mūdi currūt elementa. quid aer
Et pariat tellus/quid freta. scire volūt
Nō volucris penna: nō euadit fera cursu
Non piscis ceco gurgite tutus erit
Nouerūt varios hij dispēsare sapores
Vt magis alliciat illiciatq; cibis
Gustus discernit qd̄ trāsmittit gula: venter
Abscōdit/pbat hic/hic rapit. ille capit
O venter q̄ntos deturpas crimine mūdum

Immũdũqꝫ facis turpia queqꝫ mouẽs
Propter te ſiũt homicidia/furta/rapine
Inſidie/ſtrages/iurgia/bella/doli
Currit ad ecclеſiã monachus·miles gerit arma
Quiſquis ſectatur lucra/colonus arat
Ex te virtutũ caſus eſt animiqꝫ ruina
Membrorũ peſtes luxurieqꝫ lues
Tu nabuzardan priceps dñsqꝫ cocorꝫ
Nãqꝫ tibi ſero mane coquina ſtrepit
Tu follis tumidus: vas plenũ ſordib9 / imo
plenus fece/locus/nõ locus ꝑmo lacus
Vos ergo fratres meũ diſcernite qualis
Hic dñs·meũ cernite quale iugum
Turpe iugũ credo quãdo ſeruus dñatur
Et dñs ſeruit hic iubet ille facit
Turpe iugũ vere quãdo ratione ſepulta
In nobis venter ĩperat illa ſilet
Viuere debemus nõ ventri ꝫ rationi
Vir bonus hãc nec hũc captat habere ducem
Paulus ait vẽter eſce datur eſcaqꝫ ventri
Sũt duo iũcta ſibi perdet vtrũqꝫ deus
Nos ergo pudeat tali ſeruire patrono
Gloria noſtra ꝑ hũc nobilitaſꝫ perit
Surgite ſtate ꝑcor·aĩo pugnate viril
Magna parat nobis ꝑmia pugna breuis
Eternũ pereat qui vẽtri ſeruiat vltra
Sit paul a nobis qui ſua regna feret
Sit ſine fine labor ſit naufragiũ ſine portu
Cõtinuus ſit ei ꝑpetuuſꝫ labor
Hijs verbis animat ſocios facũdia lingue
Et monet ⁊ munit ⁊ docet eſſe viros
Ergo ſimul iũctos cõfederat vna volũtas
Aſtringitqꝫ ſibi quos ligat vnus amor
Indicũt bellũ ventri iurãtqꝫ ꝙ eius
Vincula diſſoluẽt: diſcutiẽtqꝫ iugum
Sic ſtatuũt ⁊ ſic confirmãt federe facto
Ventrẽ deſtituũt nec famulãtur ei
Iam pes/lĩgua/manus/⁊ cetera mẽbra quieſcũt
Pes negat ire/loqui lĩgua/iuuare manus
Prima dies illi trãquillo tramite currit

Nec quisquam posset ille nec ille ferunt
Altera ieiuniū nescit cōpescere ventrem
Latrantemq; gulam pacificare nequit
Tercia consūptos macie vix sustinet artus
Namq; maligna nimis vrget vbiq; fames.
Pes torquet. man9 egrotat / lāguet caput / ora
Pallūt / suspirant pectora. lingua tacet
Omnia turbantur in corpe / nullus in illo
Est vigor / eger ibi luctus / vbiq; dolor:
Rursus post longos gemit9. conamine multo
Vix hos balbutit languida lingua sonos.
Quid facim9 nil proficimus magis et magis omnes
Deficimus / premimur. affligimurq; fame.
A ventris rabie venit hec iniuria nobis
Hoc ei9 nobis ꝑturit ira malum.
Sentio grande malum. sed causa mali michi clausa:
Qz nocet ecce patet. cur nocet iste: latet.
Nūc igitur fratres vobis presentibus ipsum
Cōueniam: queram que sit origo mali
Tunc se conuertēs ad ventrem lingua. quid inquit
Tam male nos ledis. hic furor vnde tibi?
Respice / nōne tuos cōciues ꝑdere curas
Quando vides casum: nō releuare paras?
Hostis es et ciuis hec recta fronte repugnāt
Iūcta sibi melius ciuis amicus erūt.
Et vacuū et plenum te semper habebim9 hostem
Semper erit nobis tristis vterq; status
Quando tumes plenus: nimia te mole grauari
Clamas / et tecū nos facis esse graues.
Quando iaces vacuus / quia te ieiunia ledunt
Latras. et querulus nos facis esse graues.
Ergo precor miserere tui miserere tuorꝫ
Ne tecum pereāt: teq; / tuosq; / iuua.
Exponas cur nō queteris / vel quid tibi queris
Et ne queso noce: sed facienda doce.
Hijs verbis claudit sermonē lingua. vicemq;
Venter ei reddens incipit ista loqui:
Audiui lingue strepit9: et eos sapienter
Sustinui. fratres ledimur inde parū.
Lingua quidē mēbrum modicum: sed molle / atq;

Labitur et loquitur sepius absque modo
Nā de scintilla magnū fouet et mouet ignem
In fornace sua fabricat inde dolos
Inde nimis nostros agitat discordia ciues
Nā pacē turbat et michi tela iacit
Me dn̄m fratres vobis ostēdit et hostem
Sed scio q̄ vobis seruio vosque colo
Cū nos de massa rerū natura vocauit
Et nobis formā materiamque dedit
Iunxit in humano nos corpore/iūxit amico
Federe/nos semp iūgeret vnus amor
Omnia p̄cepit fieri cōmunia nobis
Oībus vt proprium nullus habere velit
Omnib9 officia distinxit/meque ministrum
Cōstituit vobis/et dedit esse cocum
Inde paro vobis escas et alimēta ministro
Vitam cū seruo/pauca reseruo michi
Vos date/suscipio/susceptū decoquo/coctum
Distribuo vobis/fercula q̄que gero
Pauper sū seruus nil possū ponere vobis
Si nichil cōfertis/nō mea bursa vacat
Nec nimiū curo nec ego nimiū modo q̄ro
In medio positus opto tenere modū
A nimio veniūt fastidia/crimina/morbus
Crapula/luxurie/fax/laterisque dolor
A nimio veniūt infeste mortis ymago
Frōs tristis/ facies pallida/laxa cutis
A medio veniūt mens semp sobria/corpus
Robustū/felix vita/iocosa quies
Ergo si caueat diues ne deuoret vltra
Q̄ satis et paup curat habere panem
Et vos si sapitis seruate modū modo dādo
Dispēsator ero p ratione dati
Sepe michi dabitis/quia vultis sepe cibari
Namque p hec vobis vita salusque datur
Surgite ne mortis inducat inercia somnū
Sōpno desidie iudico sepe mori
Turpiter occūbit quē torpor vulnerat/ergo
Surgite/mors properat/ sentio vita fugit
Ventris ad has voces mēbrorum turba resumit

Vires/et rediens induit arma vigor.
Surgunt/officijs inſiſtūt/debita ſoluūt.
Inuigilāt opi ſingula mēbra ſuo
Quos ſocios vite fecit natura: laboris
Aut oneris ſocios mutua cura facit.
Hic litem ſepelit leta ꝯcordia fine:
Hic quoqꝫ vult finem carmē habere ſuū.

¶ Et ſic eſt finis.